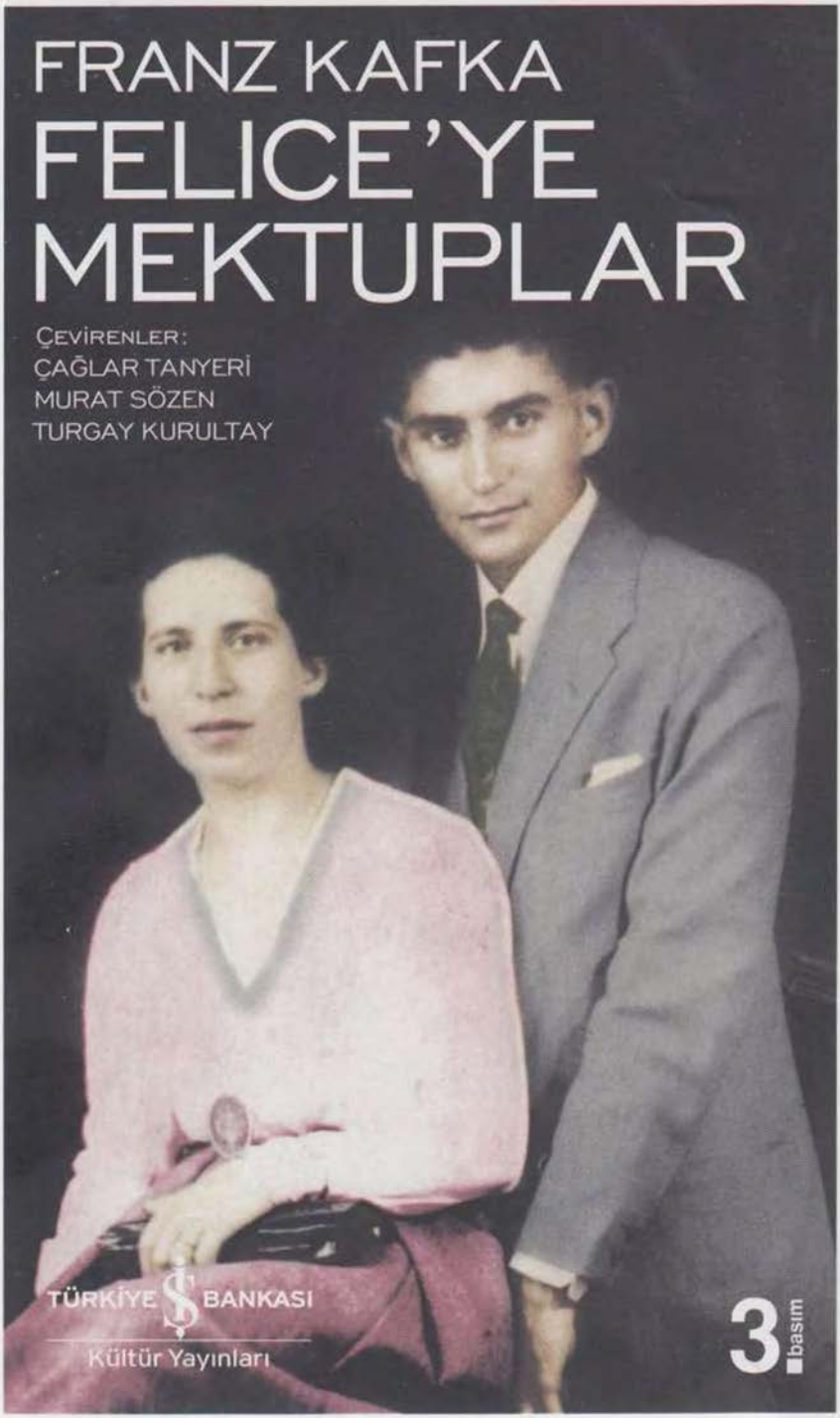
MODERN KLASİKLER Dizisi - 75

FRANZ KAFKA
FELICE'YE MEKTUPLAR

ÇEVİRENLER:
ÇAĞLAR TANYERİ
MURAT SÖZEN
TURGAY KURULTAY

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

3. basım

MODERN KLASİKLER DİZİSİ

FRANZ KAFKA
FELICE'YE MEKTUPLAR

ÖZGÜN ADI
Briefe an Felice

ÇEVİRENLER
ÇAĞLAR TANYERİ, MURAT SÖZEN, TURGAY KURULTAY

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2014
SERTİFİKA NO: 40077

EDİTÖR
RÜKEN KIZILER

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
OZAN DİL
OSMAN ÇAKMAKÇI

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

I. BASIM NİSAN 2016, İSTANBUL
3. BASIM EYLÜL 2019, İSTANBUL

ISBN 978-605-332-745-5

BASKI
AYHAN MATBAASI
Mahmutbey Mah. 2622. Sokak No:6/31 Bağcılar/İstanbul
Tel. (0212) 445 32 38 Sertifika No: 44871

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İstiklal Caddesi, Meşelik Sokak No: 2/4 Beyoğlu 34433 İstanbul
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

Modern
Klasikler
Dizisi -75

Franz Kafka

Felice'ye Mektuplar

Almanca aslından
çevirenler: Çağlar Tanyeri,
Murat Sözen,
Turgay Kurultay

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Çeviriyi Sunarken

Mektuplar. Sevmesine araç, sevmesine sebep mektuplar. Yüzlerce. Tanıklıklarımız çok. Prag, Marienbad, Karlsbad, sokaklar, o dolaşırken, evler, odalar, mekânlar, o içinde yaşarken, onun gözlerinden, bin kez daha derinden görebildiği bir hayatın içinden beş yıl...

Almanca yazan Franz Kafka, çevirmenlik ve akademik yaşamlarımızda Alman edebiyatını uğraş edinmiş kişiler olarak sıkça temas ettiğimiz, üzerine düşündüğümüz ve çalıştığımız bir isim oldu hep. Kafka'nın Felice'ye yazdığı mektuplar, eserlerinin duruluğu ve somutluğunun yanısıra soyutluğu, derinlik ve zenginliği, dolayısıyla yoruma açıklığı ile okurlar kadar edebiyat eleştirmenlerini de uğraştırmış olan yazara, özel yaşamı üzerinden yakınlaşmayı vaat ediyordu. Onu anlamada belki de en doğrudan yol ve iç dünyasına ilişkin en özel yansımaları bulacağımız yerdi bu mektuplar. Ruhsal iniş çıkışlarına tanık olmak isteyenler için gün gün, bazen aynı gün içinde birkaç kez ruh halini anlattığı ve yansıttığı satırları içeriyorlardı. Tıpkı *Günlükler*'i gibi bu metin de bir protokol özelliği taşıyor olsa gerekti. Tüm tanınırlığına rağmen gizemini koruyan bu yazara yeni bir yaklaşma imkânı elde etmiş olacaktık. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları'ndan gelen *Felice'ye Mektuplar*'ı çevirme önerisini heyecanla üstlendik.

1950'li yıllardan itibaren eserlerinin Türkçesine de ulaşılabilen Kafka, Almanca edebiyattan en çok çevrilen, üzerine en fazla yazılan, söz söylenen yazarlardan; muhtemelen de en başta gelen isim. Artık telif süresi dolduğu için de aynı eserin defalarca, çok sayıda farklı çevirmenler ve yayınevleri tarafından yapılmış çevirileri var. İlgi gören ve çok basan kitapları arasında mektupları da yer alıyor (özellikle de *Milena'ya Mektuplar*). *Felice'ye Mektuplar* ise Türk okuru tarafından çok bilinmiyor. Metnin bir çevirisi (Çevirmen: Orhan Tuncay) *Sevgili Felice'ye Mektuplar* adıyla Gün Yayınları tarafından bir kez basıldıktan sonra yeni baskısı yapılmamış görünüyor. Yayınlanmış çeviriyi doğal olarak merak ettik ve kitaba göz attık. Söz konusu çevirinin özelliklerini böyle bir sunuş yazısında değerlendirmeye girişmeyeceğiz hiç şüphesiz. Şu kadarını söyleyelim, daha önce yayınlanmış bu çeviri hakkında genel bir fikir edindikten sonra ondan bağımsız hareket ettik, dolayısıyla referans noktası olarak almadık. Bizim çevirimiz baskıya girerken yayınlanan bir başka çeviriye bakma olanağımızsa olmadı (*Felice'ye Mektuplar,* Çev.: Derya Öztürk, Tutku Yay., 352 s., 2015)

Kafka'nın Felice Bauer'e yazdığı mektupların hikâyesini Reiner Stach'ın Türkçeye de çevrilen iki ciltlik kapsamlı Kafka biyografisinden okumak mümkün. Stach özellikle 1. ciltte (*Kafka: Karar Yılları*) "Berlinli Frolayn" bölümünden başlayarak bu mektupların değerlendirilmesine çok geniş biçimde yer veriyor. 1960 yılında ölen Felice Bauer, Kafka'dan gelen mektupları hayatının son dönemlerine kadar muhafaza eder, ancak daha sonra maddi sıkıntılar nedeniyle içlerinden bazılarını ayırarak ve muhtemelen imha ederek mektupların yayın hakkını 8000 Dolar karşılığında Amerika'daki Schocken Yayınevi'ne satmak zorunda kalır. Kafka'nın Felice'ye yazdığı mektuplar ilk kez 1967 yılında

basılır, aynı yayınevi 1987 yılındaki bir açıkartırmada mektupları yarım milyon doların üstünde bir rakama satacaktır.

Beş yıl devam eden yazışmalar Kafka'nın kendisinden dört yaş daha genç olan Felice ile bir yaz akşamı Max Brod'un babasının evinde tanışmasının ardından 1912 Eylülü'nde başlıyor ve Kafka'nın verem teşhisini öğrendiği, iyice karamsarlığa gömüldüğü 1917 yılının son aylarında sona eriyor. Avusturya'dan Berlin'e göç etmiş olan orta halli bir Yahudi ailesinin kızı olan Felice Bauer o dönemde Berlin'de dikte aletleri üreten bir şirkette yönetici olarak çalışmaktadır. Felice Bauer, Kafka ile iki kez nişanlanıp ayrıldıktan sonra 1919 yılında varlıklı bir banka yöneticisi ile evlenir. 1929 yılındaki ekonomik buhran ve 1930 seçimlerinin ardından Nazilerin güçlenmesiyle birlikte iki çocuklu aile 1931'de İsviçre'ye daha sonra da 1936'da Amerika'ya göç eder. Felice'nin son yılları yokluk içinde geçer ve 76 yaşında hayata veda eder. Onun tarafından Kafka'ya yazılan mektupların mevcut olmadığını biliyoruz, Kafka tarafından imha edilmiş olmalılar.

Kafka'nın Felice Bauer'le ilişkisinin esas olarak bir mektuplaşma ilişkisi olduğunu söylemek yanlış olmaz. Kafka'nın isteğinin bu yönde olduğu açık; ancak bir yandan olağan bir ilişki yaşamanın olanaksızlığını körüklerken aynı zamanda bu olanaksızlıktan beslenmekte olan Kafka'nın yazma tutkusu ilişkide gerilimi giderek artıran, Felice'nin yazdıklarına sahip olmasak da Kafka'nın Felice'ye yazdıklarından yola çıkarak anlayabildiğimiz kadarıyla, Felice'nin kavramakta ve kabullenmekte zorlandığı bir nokta haline geliyor. Yüzyüze görüşmek, birlikte vakit geçirmek yerine ilişki neredeyse tamamıyla yazışma yoluyla sürdürülmeye, ayakta tutulmaya çalışılırken, altındaki zeminin giderek kayıverdiği bir beraberliğe, dolayısıyla yazarın çözümsüz çelişkisine tanık oluyoruz mektuplarda. Bu mirasın

Kafka'nın sanatı açısından nasıl bir yer tuttuğu ise yoruma açık bir konu olmaya devam ediyor. Örneğin Elias Canetti, doğrudan bu mektuplar üzerine yazdığı kitabının önsözünde *Felice'ye Mektuplar*'ın ilk yayınlandığında mektupları bir solukta, büyük bir merak ve heyecanla okuduğunu söylüyor. Kafka araştırmacıları, onun izini sürenler için bu kitabın ilk çıktığı anın arkeolojik bir buluntu etkisi yaratması bizce de anlaşılır bir durum. Ancak "sürükleyici" bir metinler dizisinden söz edilemeyeceği de açık. Bu kitabın çoğu kişi için bir solukta okunacak bir metin olduğunu söyleyemeyeceğiz. Kitap bizim gözümüzde daha ziyade sabredenin mükafatlandırılacağı bir metin. Zaman zaman Felice'yi de şüphesiz canından bezdirmiş olduğunu akla getirebilecek mektup sağanağının yarattığı baskıdan bir okur ve çevirmen olarak bunalmamak kolay değil, ama hiç beklenmedik bir yerde, hatta bazen bağlantısız biçimde gelen içgörüler, düşünceler, ifadeler mektupları salt birisine yöneltilmiş olmaktan çıkarıp hepimizi çemberinin içine çekebiliyor. Öte yandan Felice ile beraberliğinin ilk dönemlerinden itibaren Kafka'nın üretkenliğinin artmış olduğunu ve bir yazar olarak giderek büyüyen bir saygınlığa eriştiğini de gözden kaçırmamak gerekiyor. *Yargı*, *Dönüşüm*, *Amerika* ve bilhassa da Felice ile ilk nişanlarının bozulmasından sonra üzerinde yoğun bir şekilde çalışmaya başladığı *Dava*, ileriki dönemlerde de *Yasa Önünde*, *Ceza Kolonisinde* gibi dünya edebiyatında baş tacı olan eserler hep bu dönemin ürünleri. Günlükleriyle birlikte mektupları da bu şaheserlerin yaratılma süreçlerinde yazarın sancılarına, ıstıraplarına tanıklık etmemize, onun dünyaya ve dolayısıyla edebiyata yönelttiği keskin bakışlarıyla eriştiği gerçeklikleri bir nebze de olsa duyumsayabilmemiz için bir fırsat, hiç değilse bir umut vadediyor bizlere.

Çeviriyi bir işbölümü üzerinden gerçekleştirdik. Ne denli çok çevrilmiş olsa da, Kafka'yı çevirmenin özel zorlayıcı tarafları olduğunun sürecin en başından itibaren bilincin-

deydik. Ortak bir çizgiye yaklaşmak ve birbirimizin bakışını anlamak için ön çalışmalar yaptık. Metni birbirimizden bağımsız okuyup, algı ve yorumlarımızı tartıştık; ikinci aşamada uzunca bir mektubu her birimiz ayrı ayrı çevirdikten sonra bu mektuptan hareketle metni ve çeviri sorunlarını, yaklaşımlarımızı değerlendirdik. Kitabı üç kısma ayırmak suretiyle çeviriye üçümüz de katıldık ama metnin tümü tek kişinin redaksiyonundan geçti. Son aşamada yayınevi bünyesinde de bir son okuma yapıldı ve bu okumanın da yapıcı katkılarıyla metni bağladık. Bunun dışında okumayı desteklemek amacıyla kapsamlı bir dipnot çalışmasını da gerçekleştirdik. Türkiye bağlamı da dikkate alınarak yapılan bu çalışmanın bu çeviriye özgü olduğunu belirtmeliyiz. Bu çerçevede, Kafka biyografisi yazarı Reiner Stach'ın iki ciltlik biyografik kitabı ve Elias Canetti'nin *Felice'ye Mektuplar* üzerine yazdığı kitap başta olmak üzere çok sayıda kaynağa da atıf yapılan 200'e yakın dipnot ortaya çıktı. Kafka'nın bazı yerlerde yaptığı tarih hataları ve mektuba düştüğü kenar notları kitabın Almanya baskısındaki (Fischer Y., 2009) düzenlemeler referans alınarak köşeli parantez içinde verildi. Kafka'nın Felice Bauer'e mektup yazdığı dönemde bu ilişkinin çevresini oluşturan başka mektuplara da (Kafka'nın bir dönem Grete Bloch'a yazdığı çok sayıda mektubun yanısıra Kafka'nın annesinin Felice'ye ve Felice'nin annesine yazdığı mektuplar) çevirimizde –içerikleri dipnotlarda özetleyerek– atıfta bulunduk.

Kitaptaki bazı mektupların doğrudan birbirleriyle bağlantılı, yer yer bir diğerine gönderme yapıyor olması, bunlardan da bir kısmının Felice Bauer'in mektuplarına cevap niteliğinde olmasının bazı bağlantıları kurmayı zorlaştırdığını söylemek mümkün. Ancak yine de metinlerin kendi içinde okunabilmesini sağlayan genel bir bağlamın varlığından rahatlıkla söz edilebilir. Zorluk yaşadığımız bir diğer husus

Kafka'nın kendine özgü Almancası ve kısmen o dönemde Prag'da konuşulan Almancadan kaynaklanan kullanımlar oldu. Bu yöndeki tereddütlerimizi son aşamada Marmara Üniversitesi'nde öğretim görevlisi arkadaşımız Christine Dikici'nin de görüşlerinden yararlanarak gidermeye çalıştık. Katkısından dolayı kendisine buradan da teşekkür etmek isteriz.

Bu devasa metnin çevirisine üç elden girişmek cesaret isteyen bir adımdı. Tüm zorluklara rağmen çevirmenler olarak metnin ayrıntılarını anlamlandırmada çok yakın düştüğümüzü ve ilk anda birbirimizden farklı yorumladığımız yerlerde tartışmalarımız sonucunda tamamına yakınında aynı noktaya geldiğimizi söyleyebiliriz. Birden fazla çevirmenin emeğiyle oluşan elinizdeki kitap böylelikle üç yönden çevrelenen kontrollü bir işleyiş sonucunda ortaya çıkmış oldu. Sürecin planlı ve kontrollü işlemesi zorunluydu, zira çevirmenlerin metinle ilişkisinde belirli bir dengenin gözetilmemesi metnin bütünlüğünden ödün verilmesine yol açabilirdi. Bu yönde bir tehlikeye karşı baştan itibaren geliştirdiğimiz farkındalık, aramızdaki iletişimin ve fikir alışverişlerinin devamlılığıyla birleşince birden fazla çevirmenin birlikte çalışmasının sağlam bir metin yaratma yönünde katkı da yapabileceği kanıtlanmış oldu.

Metnin ve dolayısıyla olayın bütünsel yorumunda her birimizde farklı değerlendirmelerin oluşması ise doğaldı. Nitekim çeviri yayına verilirken dahi Kafka ile Felice arasındaki mektuplarla soluk bulup ve yine mektuplarla soluğu kesilen bu ilişkiyi tartışmaktan kendimizi alamıyoruz. Zira her ne kadar Kafka'nın yazma gücünü bu çeviri öncesinde bilsek de, eserlerini sevsek ve anlamlandırsak da mektupların çevirisinde kendimizi onun yerine koyacak kadar anlamak elbette her birimiz için farklı bir ilişkiydi. Ayrıntılara

burada değinmektense, ayrı yazılarda dile getirmek metnin özerk yaşamı açısından daha uygun olacaktır, fakat bu uzun süreçte Kafka'nın düşünce ve duygu dünyasını anlamak esas çıkış noktamız olsa da Felice Bauer'in bu ilişkide ne kadar yıpranmış olabileceğini düşünmeden, yer yer Kafka'ya kızmadan edemedik, kendine ve en yakınındakilere acı çektiren Kafka'nın maraziliğinin dünyaya bakışımızı her zaman nasıl tepetaklak etme gücüne sahip olduğunu tekrar tekrar gördük, algıladık. Anladık ki, her bir satırı için söylenecek pek çok söz bulunacak mektuplardı Felice'ye giden mektuplar, her bir satırı aslında yazanın kendisine de yazılmış olan.

Çağlar Tanyeri, Murat Sözen, Turgay Kurultay

1. Kafka'nın doğduğu sokak.

2. Kafka ailesinin yaşadığı ev.

3. Max Brod'un ailesinin yaşadığı ev.

4. Kafka'nın arkadaşlarıyla buluştuğu Narodni Caddesi'ndeki Cafe Louvre.

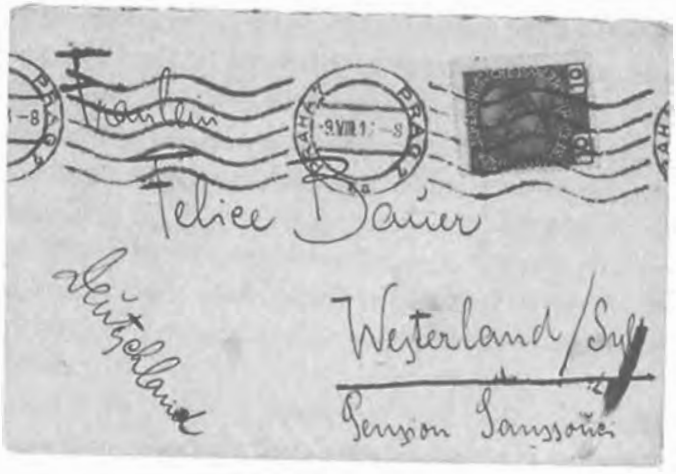
5. Kafka'nın yaşadığı daire.

6. Vltava Nehri kenarındaki halka açık yüzme okulu.

7. Kafka'nın yaşadığı bir başka daire.

Harita *Franz Kafka, Day by Day: A Literary Daybook* (Herald Salfellner (ed.), Vitalis Yay., Prag 2009)'tan alınıp, dilimize uyarlanmıştır.

1912 - 1913

[İşçi Kaza Sigortası Kurumu anteti]

Prag, 20 Eylül 1912

Saygıdeğer Frolayn!

Beni hiç mi hiç hatırlamıyor oluşunuz ihtimaline karşı –ki bu çok mümkün– kendimi bir kez daha tanıtayım: Adım Franz Kafka ve sizinle ilk kez Prag'da Müdür Bay Brod'un evinde geçirdiğimiz akşam tanışan, sonra size Musalar seyahatinden fotoğrafları masanın üzerinden peş peşe uzatan ve sonunda şu anda daktilonun tuşlarına dokunmakta olan eliyle sizin elinizi –önümüzdeki yıl benimle birlikte bir Filistin seyahati yapma sözünüzü pekiştirdiğiniz elinizi– tutan kişiyim.

Şayet bu seyahati yapmak niyetini hâlâ taşıyorsanız –o esnada bu konuda kararsız olmadığınızı söylediniz ve ben de sizde bu yönde hiçbir emare fark etmedim– şimdiden bu seyahat hakkında haberleşmek sadece iyi olmakla kalmayacak, aynı zamanda mutlaka zaruri olacaktır. Zira bir Filistin seyahati için fazlasıyla kısa kaçacak tatil süremizden sonuna kadar istifade etmek zorunda kalacağız ve bunu da ancak olabildiğince iyi hazırlandığımız ve bütün hazırlıklarımız konusunda mutabık kaldığımız takdirde yapabiliriz.

Lakin –her ne kadar hem kulağa genel olarak kötü gelse ve yukarıda yazdıklarıma uymasa da– bir şeyi itiraf etmek zorundayım: Ben dakik olmayan bir mektup yazarıyım. Hatta bir daktilom olmasaydı durum olduğundan daha fena bir hal alırdı; zira haleti ruhiyem bir mektup yazmaya elvermediğinde bile, en nihayetinde, parmak uçlarım her zaman

yazmaya hazır ve nazır hale gelebiliyor. Ancak mektupların zamanında gelmesini bunun mükâfatı olarak beklemiyorum asla; bir mektup gelmesini her gün yeni bir heyecanla beklesem de gelmediği takdirde hiç hayal kırıklığına uğramıyorum ve en nihayet geldiğinde de irkilmekten hoşlanıyorum. Daktiloya yeni bir kâğıt takarken kendimi belki de olduğumdan daha çetrefil hale getirdiğimi fark etmekteyim. Böyle bir hata yaptıysam müstahakımdır buna, öyle ya, bu mektubu da neden ofiste geçirdiğim altı saatten sonra ve pek de alışık olmadığım daktiloda yazıyorum ki.

Lakin buna rağmen, buna rağmen –daktiloda yazmanın tek kötü yanı insanın böyle yolunu kaybetmesi işte– bir seyahatte beni seyahat refakatçisi, kılavuzu, fazlası, despotu ve benden daha ne çıkarsa o olarak yanınıza almak konusunda tereddütleriniz –pratik tereddütleri kastediyorum– olursa da, mektup arkadaşı olarak –ve tabii sadece şimdilik öyle– bana peşinen kati bir itirazda bulunmamalısınız ve benimle yazışmayı pekâlâ deneyebilirsiniz.

En derin saygılarımla, Dr. Franz Kafka
Prag, Poric 7

*

[İşçi Kaza Sigortası Kurumu anteti]

Prag, 28.IX.12

[1]Saygıdeğer Frolayn, daktiloda yazmadığım için kusura bakmayın, ama size yazacak o kadar çok, ama çok şeyim var ki; daktilo koridorun karşı tarafında duruyor, ayrıca bu mektup gözüme öyle acil görünüyor ki; bir de Bohemya'da bugün tatil (bu arada yukarıdaki özürle pek de ilgisi yok bunun); kaldı ki daktiloda yazmak yeterince hızlı olmuyor, hava da güzel, sıcak, pencere açık (gerçi pencerelerim her zaman açıktır): şarkı mırıldanarak geldim ofise, ne zamandır olmamıştı böyle bir şey ve şayet sizin mektubunuzu almak

t Ç.N.: Bu mektubun içeriğinden Felice Bauer'in (F.B.), Kafka'nın 20 Eylül'de yazdığı ilk mektubuna 7-8 gün sonra cevap verdiği anlaşılıyor.

için olmasaydı bir tatil günü neden kalkıp ofise geleyim, gerçekten bilmiyorum.

Adresinizi nasıl mı aldım? Şayet bunu soruyorsanız, hiç sormayın. Adresinizi tam manasıyla dilendim. Önce bir anonim şirket adına ulaştım, lakin bu hoşuma gitmedi. Sonra evinizin adresini kapı no'suz olarak aldım ve sonra kapı no'lu. O an halimden memnundum ve hemen yazmaya kalkışmadım, zira en azından adresi almış olmak da bir şeydi benim için, ayrıca adresin yanlış olabileceğinden korktum, zira Immanuel Kirch kimdi ki? Ve tabii hiçbir şey bir mektubu muğlak bir adrese göndermekten daha acıklı olamaz, mektup değil, bir inilti olur bu ancak. Sonra sizin sokağınızda bir Imm. kilisesi olduğunu öğrenmek de iyi geldi bir süre. Bir de elimde adresinizin bir yön tanımı olsaydı ne iyi olurdu, çünkü Berlin adreslerinde hep böyledir bu. Kendi adıma sizi kuzeye yerleştirmek isterdim, orası –sanırım– yoksul bir bölge olsa da.

Lakin bu adres kaygıları bir yana (No. 20'de mi yoksa 30'da mı oturduğunuzu Prag'da tam olarak bilen yok), zavallı mektubum yazılmadan önce nelere katlanmak zorunda kalmadı ki. Şimdi aramızdaki kapı kımıldamaya başladığı veya en azından elimizle kapının kulpunu tuttuğumuz için artık söyleyebilirim, söylemek zorunda olmasam bile. Bilseniz nasıl haleti ruhiyeler tutuyor beni Frolayn! Bir asabiyet yağmuru iniyor sürekli tepeme. Belli bir an istediğimi az sonra istemiyorum. Merdivenin yukarısına vardığımda daireme girince ne halde olacağımı bilmiyorum. İçimde muğlaklıklar biriktirmek zorunda kalıyorum, bunlar küçük bir kesinlik veya bir mektup haline gelmezden önce. Pek sık! Şu ilk mektubu –mübalağa etmemek için 10 akşam tekrar etti diyeyim– uykuya dalmadan önce kafamda tertip ettim. Lakin ıstıraplarımdan biri de, önceden düzenli bir şekilde tertip ettiğim hiçbir şeyi sonradan bir akış içinde kaleme alamıyor olmam. Evet, hafızam çok kötü, ne var ki en iyi hafızanın bile, önceden düşünülmüş

ve sadece akılda tutulmuş küçük bir paragrafı dahi eksiksiz bir biçimde kaleme almak konusunda bana katkısı olamazdı, zira her cümlenin içerisinde kâğıda dökülmeden önce havada asılı kalan geçişler oluyor. Sonra akılda tutulan cümleyi yazmak üzere oturduğumda öylece karşımda duran kırıntılardan başka bir şey görmüyorum, onların arasından da baksam, ötesine de baksam olmuyor. Bu durum kararsızlığıma uygun düşse kalemi fırlatıp atardım. Buna rağmen o mektup üzerine düşünüp taşındım, zira onu yazmakta hiç de kararlı değildim ve bu tür mülahazalar beni yazmaktan alıkoymanın en iyi aracı. Hatta hatırlıyorum, bir defasında sizin için düşündüğüm şeyi yazmak üzere yataktan kalktım. Lakin hemen yatağa geri döndüm, çünkü –bir diğer ıstırabım da budur– tedirginliğimi aptallık olarak düşündüm ve o esnada kafamda ne varsa kendi kendime bunu sabah da kaleme alabileceğimi iddia ettim. Gece yarısına doğru peyda olan böyle iddialar hep kendini kabul ettiriyor.

Gelgelelim bu yoldan giderek bir sonuca varamam. Size yazmam gereken bir sürü şeyi yazmak yerine bir önceki mektubum hakkında gevezelik ediyorum. O mektubun benim nezdimde kazandığı önemin nereden kaynaklandığını fark edin lütfen. Sizin bana yanı başımda duran, içimde gülünç bir saadete yol açan ve şu anda elimi üstüne koyarak sahipliğini hissetmek istediğim bu mektupla cevap vermiş olmanızdan kaynaklanan bir şey. İyisi mi çok geçmeden bir tane daha yazın siz bana. Fazla zahmete girmeyin, mektup yazmak bence daha doğru. Zahmetlidir, tıpkı onu izlerken olduğu gibi; iyisi mi siz bana küçük bir günlük yazın; böylece ben daha az istemiş olurum, ama siz daha çoğunu vermiş olursunuz. Tabii kendi açınızdan gerekli gördüğünüzden fazlasını yazmak durumundasınız oraya, öyle ya, sizi hiç tanımıyorum ki. O halde ofise ne zaman geldiğinizi, kahvaltıda ne yediğinizi, ofisteki pencereden görünen manzarayı, oradaki işin nasıl bir iş olduğunu, erkek ve kadın arkadaşlarınızın isimlerini, size neden hediyeler verildiğini, hediye şekerlemelerle kimin sağlığınıza zarar vermek istediğini ve

ne varlığından ne ihtimalinden hiç mi hiç haberdar olmadığım daha binlerce şeyi de kaydetmek zorundasınız. –Evet, Filistin yolculuğu ne mi oldu? En kısa zamanda, yakında, ama kesinlikle gelecek bahar veya sonbaharda hiç şüphesiz.– Max'ın opereti şu anda beklemede, kendisi İtalya'da, ama yakında sizin Almanya'nıza kocaman bir edebiyat yıllığı fırlatacak. Benim talihli kitabım, kitapçığım, kabul gördü. Ne var ki pek de iyi değil, daha iyisi yazılmalı. Ve bu hakikatli sözle esen kalın!

Franz Kafka

*

[Sophie Friedmann'a mektup][2]

*

13.X.12

Saygıdeğer Frolayn!

15 gün önce öğleye doğru saat 10'da ilk mektubunuzu aldım ve birkaç dakika sonra oturup sizin için devasa ebatta kâğıtlara dört sayfa yazdım. Bundan yakınmıyorum, zira o süreyi daha büyük bir sevinç içinde geçiremezdim, hal böyle olunca yakınmak için geride kalan yegâne şey, o esnada mektubu tamamladığımda yazmak istediğime sadece küçücük bir başlangıç yapabilmiş olmamdı; öyle ki, mektubun o

2 Ç.N.: Kafka F.B.'ye yazdığı ilk üç mektuptan sonra Max Brod'un kız kardeşi (F.B.'nin de akrabası) olan Sophie Friedmann'a 14.10.1912 ve 18.10.1912 tarihli iki mektup yazar (Franz Kafka. *Briefe an Felice*. Fischer Taschenbuch Yay., 2009, s. 48-50.). Çünkü bu arada R. Stach'ın Kafka biyografisinde açıklandığı üzere (Reiner Stach, *Kafka. Die Jahre der Entscheidungen*, S. Fischer Taschenbuch Yay., 2002, s. 50) S. Friedmann, kendi ailesine yazdığı bir mektupta, "Felice'nin Kafka'yla canlı bir mektuplaşma içinde olduğu"nu aktarmıştır. Oysa sadece ilk mektubuna cevap alan Kafka yanlış bilgi olarak gördüğü bu bilgiyi düzeltmek ve sonraki mektuplarına F.B.'nin neden cevap yazmadığını anlamak ister, hatta S. Friedmann'dan destek istediğini de ima eder. Bkz. Stach 2002, s. 43 vd..)]. Mektupların içeriklerine ve tarihlerine bakıldığında F.B.'nin ikinci mektubu ilk mektubundan 25 gün, Kafka'nın S. Friedmann'a ikinci mektubundan ise 5 gün sonra yazdığı görülüyor.

esnada baskı altına alınmış kısmı günlerce içimi şişirip bana huzursuzluk verdi, ta ki bu huzursuzluk sizden cevap beklemek ve bu bekleyişin gittikçe zayıflaması sayesinde uçup gidene kadar.

Bana neden yazmadınız ki? –Mektubumda sizin kafanızı karıştırabilecek herhangi bir aptallığın bulunması mümkün ve yazma tarzı dolayısıyla ihtimal dahilinde, lakin her bir sözümün altındaki iyi niyetin gözünüzden kaçmış olması mümkün değil.– Bir mektup kaybolmuş olabilir mi? Halbuki benimki fırlatıp atılamayacak kadar büyük bir şevkle gönderilmişti ve sizinki de çok beklendi. Peki, başka hiçbir açıklaması olmayan bu muğlak bekleyiş içinde olma hali hariç, mektuplar kaybolup gidiyor mu acaba? Mektubum Filistin yolculuğunun uygun bulunmaması nedeniyle size iletilmemiş olabilir mi? Ama bir aile içinde böyle bir şey olabilir mi ve üstelik size karşı? Ayrıca hesabıma göre mektup pazar öğleden önce size ulaşmış olsa gerek. –O halde geriye hazin bir ihtimal kalıyor, o da hastalanmış olmanız. Ne var ki buna inanmıyorum ben, sağlıklı ve neşeli olduğunuz muhakkak.– Gelgelelim bu durumda artık aklım da beni yolda bırakıyor ve bu mektubu pek de cevap alma ümidiyle değil, kendime karşı bir görevi yerine getirmek üzere yazıyorum.

Immanuelkirch Caddesi'nin postacısı olsaydım keşke, o zaman bu mektubu evinize getirebilirdim, şaşkınlık yaşayan aile üyelerinden hiçbiri beni durduramazdı, bütün odaları geçip dosdoğru sizin yanınıza gelir ve mektubu elinize teslim ederdim, daha da iyisi bizzat daire kapınızın önünde dikilip zevk için, bütün gerilimi ortadan kaldıracak bir zevk için sonsuza dek kapı ziline basabilseydim keşke!

Franz K.
Prag, Poric 7

*

[İşçi Kaza Sigortası Kurumu anteti]

23.X.12

Saygıdeğer Frolayn!

Şimdi üç amirim de masamın çevresini saracak ve divitime gözünü dikecek olsa da, size hemen cevap vermek zorundayım, zira mektubunuz üç hafta boyunca nafile gözümü dikip baktığım gökten düşüverdi. (Büro amirimle ilgili isteğim tam bu sıra gerçekleşti.) Şayet hayatınızı tasvir etmeniz karşılığında ben de size, geçen zamana denk bir cevap verecek olursam, hayatının her halükârda yarısı mektubunuzu beklemekten ibaret diyebilirim, ne var ki şu üç hafta içinde size yazdığım üç küçük mektubu da bunun içinde sayabilirim (bu arada mahkûmların sigortası hakkında sorguya çekilmek üzereyim, aman Tanrım!), bu mektuplardan ikisi şimdi acilen gönderilebilir, buna mukabil üçüncüsü, aslında birincisi, mümkün değil gidemez. Demek ki mektubunuz kaybolmuş olmalı ("Katharinaberg'de Josef Wagner adında bir bakanlık memurundan haberim yok" diye açıklamada bulunmam gerekti demin), yani ben de o sırada yönelttiğim sorulara cevap almayacağım, bu kayıpta bir suçum yok.

Tedirginim ve doğru düzgün kafamı toparlayamıyorum, bugün artık dün olmasa da bir döngü içinde yakınma halindeyim hâlâ, ne var ki birikmiş olanın ortaya dökülmesi ve serbest kalmasıyla hayat daha iyi günlere doğru ilerliyor.

Mektubunuza, bugün yazdığım değil de, yarın, belki de öbür gün yazacaklarım cevap olur herhalde. Delice olan sadece yazma tarzım değil elbette, tıpkı gün gelip size de anlatma fırsatı bulacağım şu anki hayat tarzım da delice.

Hediyeler almaya devam ediyorsunuz demek! Bu kitaplar, şekerlemeler ve çiçekler ofisteki çalışma masanızın üstünde duruyor demek? Benim masamda sadece kaba, vahşi bir düzensizlik var ve çiçeğinizi (ki bunun için elinizden öpü-

yorum) kaybolan ve yeri de bir daha doldurulamayan mektubunuza rağmen içinde size ait iki mektubun –zira Max'a yazdığınız mektubu ondan dilendim, biraz gülünç kaçmakla birlikte pek de kötüye yorulmamalı bu– bulunduğu çantama yerleştirdim hemen.

Yazışmamızda meydana gelen bu ilk tökezleme iyi oldu belki de, kaybolan mektupların ötesinde de size yazabileceğimi biliyorum artık. Fakat bundan böyle mektuplar kaybolmamalı. –Esen kalın ve küçük bir günlük tutma konusunu düşünün.

Franz K.

*

[Birinci sayfanın üst köşesinde] Muhtemel mektup kayıplarından dolayı öyle gerginim ki ve ayrıca siz adresimi tam olarak doğru yazmıyorsunuz, şöyle yazılmalı: Poric 7, r ve c'nin üstünde olmak üzere iki çengel var, ayrıca daha garantili olması için İşçi Kaza Sigortası Kurumu yazmak iyi olur.

Bayan Sophie'nin doğum tarihini yarın yazacağım.

[İşçi Kaza Sigortası Kurumu anteti]

24.X.12

Saygıdeğer Frolayn!

Sonuna doğru, son iki saatinde ne rüyaları rüya ne uykusu uyku olan, ısmarlama ve zorlama bir uyku için sağa sola dönüp durduğum fevkalade uykusuz bir geceydi bugün. Ayrıca bir de evin büyük giriş kapısının önünde bir kasap çırağının omuzundaki selesiyle çarpıştım, şu anda selenin tahtasını sol gözümde hissediyorum hâlâ.

Böyle bir hazırlıkla size yazmakta çektiğim ve bu gece de her defasında yeni şekiller alarak kafamdan geçen zorlukları aşmamı sağlayacak daha iyi bir duruma gelmeyeceğim muhakkak. Bunların sebebi yazmak istediklerimi söyleyememek değil, sonuç itibariyle en basit şeyler bunlar, ama sayıca

o kadar fazlalar ki, onları bir türlü zamana ve mekâna yerleştiremiyorum. Bazen bu farkındalık içinde, esasen sadece geceleri, her şeyi olduğu gibi bırakmak istiyor, artık hiçbir şey yazmak istemiyor ve yazılmışta telef olmaktansa yazılmamışta telef olmak istiyorum.

Bana tiyatroya gittiğinizi yazıyorsunuz, işte bu beni ziyadesiyle ilgilendiriyor, zira birincisi, Berlin'de, bütün tiyatro olaylarının kaynağında oturuyorsunuz, ikincisi, güzel tercihlerde bulunuyorsunuz (benim de gitmiş olduğum ve ağzımı sahneden bile büyük açarak bütün varlığımla esnediğim Metropol Tiyatrosu hariç) ve üçüncüsü, ben tiyatro hakkında en ufak bir bilgiye sahip değilim. Lakin önceden ne olup bittiğini, bunları neyin takip ettiğini hiç bilmediğim takdirde, nasıl giyindiğinizi, haftanın hangi günü ve havanın nasıl olduğunu, akşam yemeğini gösteriden önce mi sonra mı yediğinizi, salonun neresinde oturduğunuzu, nasıl ve neye dayanan bir haleti ruhiye içinde bulunduğunuzu ve akla gelebilecek her türlü teferruatı bilmediğim takdirde sizin tiyatro ziyaretlerinizin bana ne yararı olabilir ki? Bütün bunları bana yazmanız mümkün değil elbette, lakin her şey böyle imkânsız işte.

Bayan Sophie'nin doğum günü –net ve eksiksiz bildirilebilir bir şey yazma adına– 18 Mart'ta; peki sizinki ne zaman, doğrudan soracak olursam?

Yazmamı oradan oraya sürükleyen şey, şu anda ofiste söz konusu olduğu gibi tedirginlik değil sadece, nitekim bambaşka bir şey soracağım yine şimdi: yeri gelmişken, o akşam Prag'da söylediğiniz her şey hafızamda, bu türden kanaatlere itimat edilebildiği kadarıyla tabii; yalnız mektubunuzu okurken aklıma gelen bir şey var ki, pek açık seçik değil ve bunu benim için tamamlamalısınız. Evden çıkıp Müdür Bay Brod ile otele giderken doğruyu söylemek gerekirse şaşkın, dikkatsiz ve sıkkındım, bunda –en azından kendi bilincimce– müdür beyin bir suçu yok. Tam tersine, kendimi yalnız

bırakılmış hissetmekten nispeten memnundum. O esnada, tiyatroya gittiğiniz zamanlarda bile şehrin akşam trafiğine pek girmediğinizden ve dönüşte sokağınıza geldiğinizde özel bir tarzda el çırparak annenizin dikkatini çektiğinizden, böylece onun size bina kapısını açtığından da söz edildi. Biraz tuhaf bir tarzda böyle bir şey yapıldığı doğru mu? Bir de Metropol Tiyatrosu'na gittiğinizde anahtarı yanınıza alma istisnasının sebebi eve her zamankinden daha geç dönecek oluşunuz muydu? Bunlar gülünç sorular mı? Benim yüz ifadem gayet ciddi ve eğer siz gülüyorsanız, o zaman lütfen sempatiyle gülün ve soruma tam olarak cevap verin.

En geç baharda Leipzig'de bulunan Rowohlt'dan Max'ın derlediği bir "Edebiyat ve Sanat Yıllığı" çıkacak. Bunun içinde benim de küçük bir hikâyem olacak: "Yargı", "Frolayn Felice B. için" ithafıyla. Yoksa sizin haklarınıza karşı fazla mı hoyratça olur bu? Özellikle de bu ithaf bir ay önce hikâyeye koyulduğuna ve müsveddeler de artık elimde olmadığına göre? (Bayan Felice B. için) ibaresine eklenen "sadece başkalarından hediye almasın diye" ifadesini çıkarmaya kendimi mecbur hissetmiş olmam, geçerli bir özür olarak kabul edilebilir mi acaba? Bir de hikâyede bir anlığına görünüp kaybolan bir kızın adının Frieda Brandenfeld olmasının, yani sonradan fark ettiğim üzere adın baş harflerinin sizinkiyle aynı olmasının dışında, hikâyenin görebildiğim kadarıyla özünde sizinle en ufak bir bağlantısı yok. Daha ziyade, tek bağlantı, bu küçük hikâyenin uzaktan size layık olmaya çalışmasında ortaya çıkıyor. Ve ithaf da bunu ifade etmek istiyor.

Bir önceki mektubuma ne cevap verdiğinizi öğrenememek zor geliyor bana. Sizden tamamen habersiz o kadar çok yıl geçti ki, üstüne üstlük şimdi de son derece fuzuli bir şekilde unutulmuşlukla geçen bir ay daha eklenivermiyor buna. Postaneye soracağım bunu elbette, ne var ki oradan bir şey öğrenmekten ziyade o mektuptan sizin hafızanızda kalanları öğrenmeyi ümit ediyorum. Bunları bana on kelimeyle yazabilir misiniz?

Max Brod

Bugünlük nihai son, nihai son. Rahatsızlıklar, gizlendiğim bu sessiz odada bile bir önceki sayfada başlamış durumda. Ofiste bu kadar çok boş zamanım olmasına (zorlama bir istisna bu) ve size sadece ofiste yazmama şaşıyorsunuz. Bunun için de açıklamalar var, ama onları yazacak vakit yok.

Esen kalın ve her gün iadeli mektup belgesini imzalamak zorunda kaldığınız için kızmayın.

Franz K.

*

[Sophie Friedmann'a mektup[3]]

*

27.X.12

Saygıdeğer Frolayn!

Nihayet ancak akşamın 8'inde –bugün pazar– size yazabilecek duruma geldim, oysa bütün gün yapıp ettiğim her şeyde bunu olabildiğince çabuk sağlamayı hedeflemiştim. Pazarları neşeli geçiriyor musunuz? Hiç şüphesiz öyledir, aşırı işinizden sonra. Benim için pazar hiç değilse 1,5 aydır bir mucize, onun ışığını daha pazartesi erkenden uyanır uyanmaz görmeye başlıyorum. Geriye haftayı pazara kadar sürüklemek, haftanın günlerini aşa aşa işi götürmek problemi kalıyor ve ne yaparsam yapayım cuma her zamanki gibi tıkanıyor. Mademki hafta saat be saat böyle geçiyor, gündüz vakti bile uykusuz bir geceninkinden daha az dikkat sarf edilmiyor ve böyle bir haftanın acımasız çarkında öylece sağa sola bakınılıyor, o zaman umarsızca üst üste istiflenen günlerin başa dönmek üzere geriye düşmek yerine pürüzsüzce geçip gitmesi ve sonunda nefes almak için akşamın ve gecenin başlaması hakikaten mutlu etmeli insanı.

Daha neşeli hallerim de oluyor ayrıca, fakat bugün öyle değilim; yağmurlu hava yüzünden pazar yürüyüşümden mahrum kaldım; giriş cümlesiyle çelişiyor gibi görünse de günün yarısını yatakta, kederlenmek ve düşüncelere dalmak için en iyi ortamda geçirdim; Türkler kaybediyor, bu da beni sahte bir peygamber olarak sadece askerler için değil, her şey için geri çekilme nasihati vermeye götürebilirdi (kolonilerimiz için de büyük bir darbe bu) ve geriye kalan tek şey insanın kör ve sağır bir halde her zamanki işleri içinde eşinmesi.

3 Ç.N.: Kafka F.B.'ye mektup yazdığı gün (24.X.1912) S. Friedmann'a da bir mektup yazar ve F.B. ile yazışmasında sorun kalmadığını bildirerek teşekkür edip bundan sonra da sıcak desteğini esirgememesini rica eder (Kafka 2009, s. 54).

Nasıl da eğlendiriyorum sizi! Sevgili Frolayn, ayağa kalkmalı ve yazmayı bırakmalı mıyım yoksa? Fakat bütün bunların arasından yine de sonuç itibariyle çok mutlu olduğumu görüyorsunuzdur belki de ve o zaman yerimde kalmaya ve yazmaya devam edebilirim.

O akşam Prag'da kendinizi ne kadar rahatsız hissetmiş olduğunuzdan bahsediyorsunuz mektubunuzda ve siz söylemek istemiyor, öyle kast etmiyor olsanız da mektubun ilgili bölümlerinden, rahatsızlığın benimle birlikte peyda olduğu yolunda bir netice çıkıyor görünüşe bakılırsa, zira öncesinde Max, söylemek gerekir ki, kendisi için fazla bir endişe ve düşünce konusu olmayan operetinden pek söz etmemişti ve ben de gülünç paketimle topluluğun birliğini henüz bozmamıştım. Ayrıca o sıralar, kısa aralıklarla yaptığım ziyaretler esnasında saatin ilerlemesiyle büyüyen özel bir canlılık sayesinde zamanında yatmaktan şaşmayan Otto Brod'u uykusundan alıkoyarak eğleniyordum sık sık, ta ki alışageldiği üzere bütün aile güçlerini birleştirip, tabii sevgiyle, beni evden zorla çıkarana kadar. Bundan ötürü benim bu kadar geç bir saatte zuhur etmem –9'u bir hayli geçmişti galiba– belli bir tehdit anlamına geliyordu. Yani ailenin kafasında iki ziyaret karşı karşıya geldi: hiç şüphesiz iyilik ve nezaketle kucak açılan siz ve meslekten uyku bozucu ben. Örneğin, sizin için piyano çalındı, örneğin, Otto benim için sobayı alevlendirdi; işte bu da benim önümde yapılarak uyku vaktinin geldiğini ima eden ve insan bunu bilmese düpedüz anlamsız ve yorucu görünecek yerleşik bir işaret haline geldi. Gelgelelim benim de orada başka bir ziyaretle çakışmak konusunda en ufak bir hazırlığım yoktu, saat 8'de gelmek (her zamanki gibi bir saat geç geldim) ve ertesi sabah gönderilmesi gerektiği halde o vakte kadar hiç dokunmadığım müsveddelerin sırasını konuşmak üzere Max'la sözleşmiştim sadece. Tanıştırılmadan önce ve siz de yerinizden pek doğrulmadığınız ve muhtemelen bana elinizi uzatmaya pek hevesli olmadığınız

halde büyük masanın üzerinden elimi uzatmıştım size. Yüzünüze üstünkörü bakıp oturmuştum ve sizden yana hafif bir canlanma hisseder hissetmez –tanıdık bir topluluktaki yabancılar sebebiyet verir buna– her şey olabilecek en iyi düzende görünmüştü bana. Max'la elyazmasını inceleyememenin hesabını yapmış olsam da Thalia fotoğraflarının uzatılması çok hoş bir değişiklik oldu. (O esnadaki izlenimimi çok iyi anlatan bu kelime için sizden bu kadar uzak olduğum şu günde dövebilirim kendimi.) Resimlere bakmayı çok ciddiye alıyor ve başınızı sadece Otto bir açıklama yaptığında veya ben yeni bir resim uzattığımda kaldırıyordunuz. Resimlerin yorumunu yaparken ikimizden birinin, hangimiz olduğunu hatırlamıyorum şimdi, başına komik bir yanlış anlama geldi. Resimlere bakabilmek için yemeği bırakmıştınız ve Max yemekle ilgili bir şey söylediğinde, sizin için hayatta sürekli yemek yiyen insanlardan daha iğrenç bir şey olmadığı yolunda bir söz sarf ettiniz. O arada telefon çaldı

(vakit çok geç, mormalde akşamları saat 11'de esas işime başlarım, lakin mektuptan ayrılamıyorum) çaldı ve siz Kraliyet Tiyatrosu'nda dinlemiş olduğunuz "das Autogirl" [Otomobil Kızı] operetinin giriş sahnesini, (Kraliyet Tiyatrosu diye bir şey var mı? Hem bu bir operet miydi?) sahnede 15 kişinin yer aldığı, telefon sesinin geldiği dehlizden çıkagelen birinin sırayla herkese aynı söz kalıbıyla telefona gitmek üzere dışarıya çıkma çağrısında bulunduğu sahneyi anlattınız. Söz kalıbını da hatırlıyorum, lakin bırakın yazmayı onu doğru telaffuz edemediğim için yazmaya utanıyorum, o sırada onu tam olarak işitmekle kalmayıp dudaklarınızdan da okuduğum ve her defasında doğru kurma çabası göstererek o zamandan bu yana birçok defa aklından geçtiği halde. Sonra (hayır önce, zira ben o sırada hâlâ kapının yakınında oturuyordum, yani sizin çaprazınızda) konuşmanın dayak ve kardeşler konusuna nasıl geldiğini bilmiyorum. Şimdiye kadar bahsini hiç duymadığım bazı aile üyelerinin adları

anıldı, Ferry adı da geçti (kardeşiniz mi?) ve siz küçük bir kızken erkek kardeşleriniz ve kuzenlerinizin sizi (Bay Friedmann mı?) çok dövdüğünü ve bunun karşısında adamakıllı savunmasız kaldığınızı anlattınız. Elinizi sol kolunuzdan aşağıya doğru götürmüştünüz, kolunuz o zamanlar çürüklerle dolu olsa gerek. Lakin siz hiç de çıtkırıldım bir görüntü sergilemiyordunuz ve ben, her ne kadar bu konuda kendime bir hesap vermemiş olsam da herhangi birinin size vurma cüretini nasıl gösterdiğini anlayamadım, üstelik siz henüz küçük bir kızken. –Sonra bir şeye bakarken veya okurken (o gün başınızı o kadar az kaldırdınız ki ve öyle kısa bir akşamdı ki o) laf arasında İbranice öğrendiğinizi söylediniz. Bir yandan buna şaşırdım, öte yandan (bütün bunlar o zamanki düşünceler ve uzun süre ince bir elekten geçtiler) bu konudan çok önemsiz bir şeymiş gibi bahsedilmesini izlememeyi isterdim ve böylece siz daha sonra Tel awiw'i tercüme edemediğinizde gizliden sevindim. –Yani Siyonist olduğunuz ortaya çıktı, bu da bana çok uygundu.– Hepimiz henüz bu odadayken mesleğiniz hakkında da konuşuldu ve Bayan Brod otel odanızda gördüğü güzel batik bir elbiseden bahsetti, zira –hatırlamaktan ziyade tahminde bulunuyorum– Budapeşte'de yapılacak bir düğüne gidecektiniz galiba. –Ayağa kalktığınızda anlaşıldı ki Bayan Brod'un terliklerini giymişsiniz, zira çizmelerinizin kuruması gerekiyordu. Berbat hava gün boyu devam etmişti. Bu terlikler biraz kafanızı karıştırmıştı ve karanlık orta odada yolun sonuna geldiğimizde esasen topuklu terliklere alışık olduğunuzu söylediniz. Böyle terlikler benim için bir yenilikti. –Sonra piyano odasında karşımda oturdunuz ve ben müsveddelerimle yayılmaya başladım. Gönderi için dört bir yandan bana komik tavsiyeler geliyordu ve şu anda sizinkinin hangisi olduğunu çıkaramıyorum. Fakat buna karşılık, öteki odadan, beni masaya çarptıracak kadar şaşırtan bir şey hatırlıyorum hâlâ. Müsveddeleri temize çekmekten hoşlandığınızı, Berlin'de de

bir bey için bu işi yaptığınızı söylediniz ve Max'tan size müsveddeler göndermesini rica ettiniz. –O akşam yaptığım en iyi şey "Palästina"nın bir sayısını tesadüfen yanımda bulundurmaktı ve öteki her şey onun uğruna bağışlandı. Filistin seyahatinden bahsedildi ve o arada siz bana elinizi uzattınız veya daha doğrusu ben onu çektim, bir ilham sayesinde. –Piyano çalınırken sizin arka çaprazınızda oturuyordum, bacak bacak üstüne atmıştınız ve önden gözümün önüne getiremediğim, biraz yana kaymış durduğunu piyano çalınırken anladığım saç modelinizle oynuyordunuz çekiştirerek. –Daha sonra toplulukta büyük bir dağılma oldu haliyle, Bayan Brod kanepede uyukluyor, Bay Brod kitapları karıştırıyor, Otto sobanın kapağıyla mücadele ediyordu. Max'ın kitaplarına gelmişti laf, siz Arnold Beer hakkında bir şey söyleyip "Ost und West" de çıkan bir eleştiriden bahsettiniz ve sonunda, Goethe'nin ciltlerinden birini karıştırırken "Schloß Nornepygge"ye de [Nornepygge Sarayı][4] başladığınızı fakat sonuna kadar okuyamadığınızı söylediniz. Bu söz üzerine gerçekten kendi adıma, sizin adınıza ve herkes adına dondum kaldım. Açıklaması olmayan gereksiz bir hakaret değil miydi bu? Ve siz yine de görünüşe bakılırsa kurtarılması mümkün olmayan bu durumu tıpkı bir eylem kahramanı gibi sonuna kadar götürdünüz, biz de o sırada sizin kitabın üzerine eğilmiş tepenizden bakıyorduk. Bunun bir hakaret olmadığı, hatta en ufak bir yargı bile olmadığı, tersine sizi bile şaşırtan bir vakadan ibaret olduğu ortaya çıktı, fırsat bulduğunuzda, kitabı yeniden önünüze almayı amaçlamanızın nedeni de buydu. Bundan daha güzel bir çözüm olamazdı ve ben hepimizin sizin karşınızda biraz utanmamız gerektiğini düşündüm. –Müdür bey konuyu değiştirmek için şu Propyläen edisyonunu getirdi ve size Goethe'yi iç çamaşırlarıyla göstereceğini söyledi. Şu alıntıyı yaptınız siz: "İç çamaşırlarıyla da olsa bir kral olarak kalacak o" ve o

4 Ç.N.: Max Brod'un romanı (Max Brod, *Schloss Nornepygge: Der Roman des Indifferenten*, S. Fischer Taschenbuch Yay., s. 55.).

akşam sizde hoşuma gitmeyen tek şey bu alıntıydı. Bu hoşnutsuzluktan dolayı gırtlağımda epey bir baskı hissettim ve aslında beni bu şekilde kendimi kaptırmaya sürükleyen şeyin ne olduğunu kendime sormalıydım. Fakat tamamıyla dağılmış durumdayım. –En sonunda odadan süzülerek çıkmanız ve ayağınızda çizmelerinizle geri gelmeniz esnasındaki hızınızı hiç aklım almadı. Fakat Bayan Brod'un iki kez yaptığı ceylan karşılaştırması hoşuma gitmedi. –Diyebilirim ki şapkanızı takıp iğneleri yerleştirmeniz tam olarak gözümün önünde hâlâ. Şapka oldukça büyüktü, aşağı kısmı beyazdı. –Sokağa çıkar çıkmaz hiç de nadir olmayan alacakaranlığımın içine düştüm, bu haldeyken kendi işe yaramazlığımdan başka hiçbir şeyi açık seçik görmem. Perl Sokağı'nda belki de acınası sessizliğime yardım etmek için bana nerede oturduğumu sordunuz ve tabii eve gidiş yolumla sizin kaldığınız otelin yolunun çakışıp çakışmadığını duymak istediniz, ne var ki talihsiz bir aptal olan ben, adresimi mi bilmek istiyorsunuz diyerek sizin sorunuza soruyla karşılık verdim, Berlin'e varır varmaz hiç vakit kaybetmeden hararetli bir gayretle Filistin seyahati hakkında bana yazacağınızı ve adresimin elinizin altında olmaması gibi çaresiz bir duruma maruz kalmak istemeyeceğinizi varsaydım anlaşılan. O sırada yaptığım şey, yolun devamında da kafamı karıştırdı tabii, o esnada içimde kafa karıştıracak bir şey olduğu ölçüde. –Daha yukarıda, birinci odadayken ve sonra da tekrar sokakta Prag şubenizde çalışan ve öğleden sonra arabayla birlikte Hradschin'e gitmiş olduğunuz bir beyden bahsedildi. Öyle görünüyor ki bu bey sabahın erken saatlerinde, tereddütlü kararlarla bir süredir tasarladığım bir şeyi, çiçeklerle istasyona gelme düşüncemi imkânsız hale getirdi. Dönüş yolculuğunuzun erken bir saate denk gelmesi, aradan bu kadar kısa bir süre geçmişken çiçek alma imkânsızlığı, vazgeçişi kolaylaştırdı. –Obst Sokağı'nda ve Graben'de esas olarak müdür Bay Brod konuştu ve annenizin, sizin sadece el çırpmanızla bina kapısını nasıl açtığını

Kafka'nın İbranice çalışmaları.

anlattınız, bana bir açıklama borcunuz olan bir hikâye bu ayrıca. Bunun dışında zaman Prag ve Berlin trafiğinin karşılaştırılmasıyla utanç verici bir biçimde boşa harcandı. Yanılmıyorsam ikindi çayınızı otelinizin karşısındaki Repräsentationshaus'da[5] içtiğinizden de bahsedildi. Sonunda Bay Brod size yolculuğunuz için tavsiyelerde bulunup yemek yiyebileceğiniz birkaç istasyon adı verdi. Sizin niyetiniz yemekli vagonda kahvaltı etmekti. Ayrıca sonra duydum ki

5 Ç.N.: Repräsentationhaus: Halka açık çeşitli sanat ve kültür etkinlikleri düzenlemek amacıyla 1912 yılında açılan gösterişli yapı.

şemsiyenizi trende unutmuşsunuz ve bu ayrıntı (benim için bir ayrıntı) sizin imajınıza yeni bir çeşitlilik kattı. –Henüz bavulunuzu toplamamış olmanız ve buna ek olarak bir de yatakta okumak istemeniz tedirgin etmişti beni. Bir gece evvel sabahın 4'üne kadar okumuştunuz. Seyahat kitabı olarak şunlar vardı yanınızda: Björnson: "Flaggen über Stadt und Hafen" [Kentin ve Limanın Üzerinde Bayraklar] ve Andersen: "Bilderbuch ohne Bilder" [Resimsiz Resimli Kitap]. Bu kitapları tahmin edeceğim izlenimine kapıldım, oysa elbette hayatta böyle bir şey yapabilecek biri olmadım. Otele girerken artık nasıl bir ürkeklikse ben de kendimi sizin girdiğiniz döner kapı bölmesine sıkıştırdım ve neredeyse ayağınıza basıyordum. –Sonra üçümüz birlikte asansörün yanında duran kominin karşısında dikildik biraz, kapılar açılmıştı ve siz az sonra asansörün içinde gözden kaybolacaktınız. Son anda komiyle çok vakur, küçük bir konuşma yaptınız, şöyle bir durduğumda bu konuşmanın sesini kulaklarımda duyuyorum hâlâ. Yakındaki istasyona araba gerekmediğini pek kolay söylemediniz. Ne de olsa Franz Josef İstasyonu'ndan gitmeyi düşünüyordunuz. –Sonra son kez vedalaştık ve ben mümkün olabilecek en beceriksiz tarzda bir kez daha Filistin seyahatinden söz ettim, bütün akşam boyunca muhtemelen benden başka hiç kimsenin ciddiye almadığı bu seyahatten fazlasıyla bahsettim gibi gelmişti o anda bana.

Bu arada bunlar, o akşama dair küçük, önemsiz ama sayısı hayli kabarık harici bazı noksanlar, bugün hâlâ hatırlıyorum onları, aradan geçen zamanda Brod ailesinin yanında geçirmiş olduğum ve ne yazık ki bazı şeyleri kaçırmış olması muhtemel otuz küsur akşamdan sonra. Hem o akşam sizinle pek ilgilenilmediği yolundaki ifadenize cevap olsun diye, hem de o akşamla ilgili mevcut anıları oturup yazmak isteğine fazlasıyla uzun bir süre direnmiş olduğum için yazdım

bunları. Fakat şimdi korku içinde bu yazılı kâğıt kitlesine bakıyor, önce buna sebebiyet veren lafınıza kahrediyor, sonra da hepsini okumanız gerektiği için kendinize kahrediyor, bunun ardından belki de hafif bir merak yüzünden onu yine de sonuna kadar okuyorsunuz, bu arada çayınız iyice soğuyor ve sonunda o kadar keyfiniz kaçıyor ki benim anılarımı, sözgelimi sizinkilerle hiçbir şekilde tamamlamamak için sevdiğiniz her şey üzerine yemin ediyorsunuz, hal böyleyken bu kızgınlık içinde tamamlamanın ilk yazma kadar zahmetli olmadığını ve bu tamamlama sayesinde beni malzemenin ilk toplanışıyla sizi sevindirmeyi başardığımdan çok daha fazla sevindireceğinizi düşünmüyorsunuz. –Fakat gerçekten sizi rahat bırakıyor ve şimdilik içtenlikle selamlıyorum.

Franz K.

Hâlâ bitirmedim, hatta bir de zor cevaplanacak bir soru: Çikolata bozulmadan ne kadar süre muhafaza edilebilir?

*

29.X.12

Saygıdeğer Frolayn!

Çok önemli bir şey geliyor şimdi, büyük bir acele içinde olsa da. (Artık ofiste yazılmayacak, zira ofisteki işim size yazmama isyan ediyor, bu iş her geçen gün bana öyle yabancı bir hale geliyor ki, üstelik neye ihtiyacım olduğu konusunda hiçbir fikri yok.) Yani sanmayın ki, dünkü gibi bitmek bilmeyen ve bunun yüzünden yeterince kendimi suçladığım bir mektupla onu okumanın dışında bir de dinlenme zamanınızdan çalmaya ve sizi büyük ve dakik cevaplar konusunda yük altına sokmaya kalkıyorum, şayet yorucu iş günlerinize, akşamlarınızın derdi olarak ekleniyorsam kendimden utanmalıyım. Yani mektuplarımın niyeti bu değil, hem de hiç değil, lakin bu son kertede kendiliğinden olan bir şey ve siz de bu durumu başka türlü anlamamış olsanız gerek. Şimdi siz de bana –işte bu önemli, hem de o kadar önemli ki, acele içinde

dua okur gibi aynı şeyi tekrarlıyorum– benim mektuplarımı kaale almadan, bana yazmaktan bağımsız bir zevk alıyor olsanız da akşamları fazla uzun yazmayın. Benim için sizi ofisinizde düşünmek pek güzel olsa da –tek başına mısınız bir odanın içinde?– sizi orada akşamın geç saatlerine kadar tutuyor olma duygusunu yaşamak istemiyorum artık. Beş satır, evet, akşamları arada bir bana bu kadar yazabilirsiniz, bu arada ne kadar direnseм de 5 satırın uzun mektuplardan daha sık yazılabileceği yönündeki çiğ kaçan lafı bastıramıyorum. Mektuplarınızın kapıda görünmesi –öğlene doğru geliyorlar şimdi– size karşı düşünceli olmayı unutturabiliyor, fakat mektubun üzerindeki tarihi okuma veya sizi belki de bir yürüyüş uğruna aldatıyor olma fikri katlanılır gibi değil. Eğer baş ağrılarınıza bir katkım oluyorsa size Pyramidon almayın demeye hakkım var mı ki? Gerçekten ne zaman yürüyüş yapıyorsunuz siz? Haftada iki kere jimnastik, üç kere profesör –kaybolan mektupta söz etmiş olmalısınız ondan– ne kadar boş zaman kalıyor ki bu durumda? Ve üstüne üstlük pazar günleri de el işleri, bu niye peki? Dinlenme zamanınızı bu iş için kullanmak zorunda kaldığınızı bildiği halde annenizi sevindirebiliyor mu bu? Üstelik mektuplarınıza bakılırsa anneniz en iyi ve en neşeli arkadaşınız gibi görünüyorken. –Bu konularda daha fazla yazmak ve düşünmek mecburiyetinde kalmak yerine kendimizi suçlamadan, siz iyiliğiniz ve anlayışınızla, bense olmak zorunda olduğum gibi, huzur içinde birbirimize bakalım ve birbirimizi işitelim diye bütün bunlar hakkında beni beş satırla yatıştırmayı isteseniz keşke.

Franz K.

*

[İşçi Kaza Sigortası Kurumu anteti]

31.X.12

Saygıdeğer Frolayn!

Bakın, yazışmamızda ne kadar da çok imkânsızlık var. Bana 5 satırdan fazla yazmamanız yolundaki bir ricadan

menfur, sahte incelik görüntüsünü kaldırınam mümkün mü? Mümkün değil. Peki, bu ricayı dile getirirken samimi değil mi niyetim? Hiç şüphesiz samimi. Peki, samimiyetsiz bir niyet de taşıyor olabilir miyim? Elbette samimiyetsizim, hem de nasıl samimiyetsiz! Mektupla gelen müstahdemi içeriye almak yerine, bana bu minvalde eziyet çektiren, kıpırtısız bir surat ifadesiyle esasen sadece mektup getiren müstahdemden başka hiç kimsenin adım atmaya hakkı olmadığı bir yerde doğru yere geldiklerini hisseden bir sürü insanı içeriye alan odamın kapısı defalarca açıldıktan sonra nihayet bir mektup geldiğinde, beklediğim o mektup geldiğinde artık sakinleşebileceğimi, bununla kanacağını ve günün iyi bir şekilde tamamlanacağını düşünüyorum. Ne var ki sonra okumuş oluyorum mektubu, öğrenebilmeyi isteyebileceğimden daha fazlası oluyor içinde, siz akşamınızı mektup uğruna harcamış oluyorsunuz ve belki de Leipzig Caddesi'nde bir yürüyüş yapmaya vaktiniz kalmıyor, mektubu bir kez okuyup bir kenara koyuyorum ve sonra bir daha okuyorum, elime bir evrak alsam da aslında sadece sizin mektubunuzu okuyorum, dikte verinem gereken daktilografın yanında dikiliyorum ve mektubunuz yeniden avucumun içinden ağır ağır geçiyor, onu ortaya çıkarır çıkarmaz insanlar bana bir şey soruyor ve ben o anda sizin mektubunuzu düşünmemem gerektiğini gayet iyi biliyorum, ama aklımdaki yegâne şey bu oluyor –ne var ki bütün bunlardan sonra eskisi gibi açlık çekiyorum, eskisi gibi huzursuz oluyorum ve kapı yeniden şen şakrak kıpırdanmaya başlıyor, sanki yine mektup getiren müstahdem gelecekmiş gibi. Mektuplarınızın bende sizin ifadenizle uyandırdığı "küçük sevinç" bu işte. Ofiste her gün sizden bir mektup almanın benim için nahoş bir şey olup olmadığı sorunuz cevaplanmış oluyor böylelikle. Sizden bir mektup almakla ofis işlerini bir şekilde ilişkilendirmek elbette mümkün değil, ama çalışmak ve bir mektubun gelmesini boşu boşuna beklemek veya çalışmak ve acaba

eve bir mektup gelmiş midir diye düşünmek de aynı şekilde mümkün değil. İmkânsızlıklar her tarafta! Yine de durum o kadar berbat değil, zira son zamanlarda ofis işinde başka imkânsızlıklar da geldi başıma, daha küçük imkânsızlıkların karşısında yere serilmemeli insan, o zaman büyük imkânsızlıkları hiç göremez hâle gelir.

Kaldı ki bugün hiç yakınmamalıyım, zira son iki mektubunuz bana sadece iki saatlik bir zaman aralığıyla geldi ve ben dün postanın düzensizliğine ne kadar sövdüysem bugün de o kadar övdüm.

Gelin görün ki, ne bir cevap vermiş oluyorum ne de soru sormuş ve hepsine, sadece ve sadece, hemen bilincine varmaksızın size yazmaktan duyduğum sevinçle, ben bilincinde olmaksızın size yazdığım bütün mektuplara sonsuza uzayacakmış gibi başlanıyor, elbette bu durumda ilk sayfada önemli şeylere direniyor insan. Ama bekleyin, umarım yarın (kendim için umuyorum) hem bütün soruları bir seferde cevaplamaya hem de en azından bir anlığına yüreğimi hafifletecek soruları sormaya vakit bulurum.

Bugün mektubunuzda şapkanızla ilgili yeri okuduğumda nutkumun tutulduğunu söylemekle yetiniyorum sadece. Yani siyah mıydı alt kısmı? Gözlerim neredeydi acaba? Üstelik az buz gözlem yapmamıştım. O halde bütün üst kısmı beyazdı ve beni de bu yanıltmış olmalı, zira boyumdan dolayı ona yukarıdan bakıyordum. Siz de şapkayı giyerken başınızı eğmiştiniz biraz. Uzun sözün kısası her zaman bir mazeret bulunabilir, ama yine de tam olarak bilmediğim bir şeyi yazmamalıydım.

En içten selamlarımla ve elinizden öpmek müsaadesiyle.

Franz K.

*

I.XI.12

Sevgili Frolayn Felice!

Bu hitap şeklime en azından bu seferlik gücenmemelisiniz, zira şayet benden birkaç defa istediğiniz üzere size hayat tarzım hakkında yazacaksam, benim açımdan bazı nazik

şeyleri söylemek zorundayım herhalde, "saygıdeğer Frolayn" derken telaffuz edemeyeceğim şeyleri. Ayrıca bu yeni hitap o kadar da kötü bir şey olamaz, yoksa onu bu kadar büyük ve hâlâ süren bir memnuniyetle bulup çıkarmazdım.

Hayatım esasen oldum olası yazmaya çalışmaktan ve bu konuda genellikle başarısız olmaktan ibaretti, hâlâ da öyle. Ne var ki yazamadığımda yerlere seriliyorum hemen, süpürülüp dışarı atılmaya layık olmak üzere. Güçlerim oldum olası acınası bir küçüklükteydi ve ben açıkça kavramamış olsam bile, esas hedefim gibi görünen şey için acil durumlarda bana yetecek bir gücü muhafaza etmek amacıyla her yönde idareli olmak, her tarafta ister istemez biraz bir şeyler kaçırmak zorunda olduğum kendiliğinden ortaya çıkıyordu zaten. Ne var ki bunu bizzat yapmadığım (aman Tanrım! Tatil günü ofiste geçen şu nöbet mesaisi sırasında bile huzur yok, tam tersine dışarı salıverilmiş küçük bir cehennem gibi ziyaret üstüne ziyaret), tam tersine herhangi bir yerde kendimi aşmak istediğim noktada kendiliğinden gerisin geriye itildim, zarar gördüm, utandırıldım, temelli olarak güçten düşürüldüm, fakat beni bir anlığına mutsuz yapan bu şey zaman içinde bana güven verdi ve zor bulunur bir şey olsa da hayatımı sürdürmemi sağlayacak talih kuşunun bana gülmek zorunda kalacağı bir zamanın geleceğine inanmaya başladım. Bir defasında yazı yazmak için feda ettiklerimin bir listesini yapmıştım ve yazı yazmak uğruna elimden alınanların, daha doğrusu kaybı ancak bu açıklamayla katlanılabilir hale gelen şeylerin.

Ve gerçekten, tıpkı çelimsiz olduğum gibi (tanıdığım en çelimsiz insanın ben olduğumu ekleyeyim, bunun anlamı da, pek çok kez sanatoryumlara girip çıkmış olmamdır), başka bir açıdan da bende bir fazlalıktan ve de iyi anlamda bir fazlalıktan söz edilemez. Yani eğer beni kullanmak isteyen ya da kullanan daha yüksek bir güç varsa o zaman onun elinde en azından açık seçik tamamlanmış bir araç haline ge-

liyorum demektir; yok eğer öyle değilse o zaman ben hiçbir şeyim ve ansızın korkunç bir boşlukta kalacağım.

Şimdi hayatım sizi düşünmekle bir kademe genişledi ve uyanık olduğum esnada sizi düşünmediğim bir çeyrek saat bile yok gibi ve bundan başka hiçbir şey yapmadığım pek çok çeyrek saat var. Fakat bu bile yazı yazmamla ilgili, beni sadece yazmanın dalga boyu belirler ve eğer sefilce yazdığım bir zamana denk gelseydi asla size yönelmeye cüret edemezdim, kesinlikle. Bu hakiki bir şey; tıpkı o akşamdan beri sanki göğsümde bir yarık açılmış da bu açıklıktan nefes alıp verdiğim duygusunu yaşayışımın, bir akşam yatakta Kitab-ı Mukaddes'ten hatırladığım bir hikâye sayesinde bu duygunun hem kaçınılmazlığının hem de hikâyenin hakikiliği kendini kanıtlayana kadar devam etmesinin hakiki olması gibi. Benim yazı yazma halimle de nasıl kardeş olduğunuzu geçenlerde şaşırarak gördüm, oysa o zamana kadar yazı yazdığım esnada sizi hiç mi hiç düşünmediğimi sanıyordum. Yazdığım küçük bir paragrafta sizinle ve mektuplarınızla ilgili şöyle bağlantılar gösterdi kendini: Birisi hediye olarak bir tabaka çikolata alır. Birisinin verdiği hizmet esnasında yaptığı küçük değişikliklerden söz edilir. Daha sonra bir telefon konuşması olur. Ve en nihayet birisi bir başkasını yatmaya zorlar ve buna uymayacağı takdirde onu odasına kadar götürmekle tehdit eder ki, bu da fazlasıyla uzun bir süre ofiste kaldığınızda annenizin kapıldığı kızgınlığın hatırlanmasından başka bir şey değildir. –Böyle yerleri özellikle seviyor, muhafaza ediyorum, siz hissetmeden ve dolayısıyla kendinizi korumak zorunda kalmadan. Ve günün birinde böyle bir şeyi okuyacak olsanız da bu ayrıntılar mutlaka gözünüzden kaçacaktır. Ancak belki de burada büyük bir özenle kendinizi dünyada hiçbir yerde olmadığı kadar yakalattığınıza inanabilirsiniz.

Benim hayat tarzım sadece yazmaya ayarlı ve eğer değişimlere maruz kalıyorsa bunun tek nedeni yine mümkün

mertebe yazı yazmakla daha iyi bir uyum içinde olması, zira zaman kısa, güçler küçük, ofis bir korku, ev gürültülü ve düz yolda ilerleyen güzel bir hayat mümkün olmuyorsa o zaman insan maharetlerini kullanarak bunların arasından kıvrıla kıvrıla geçmeye çalışıyor. İnsanın zamanı bölmek açısından başarılı olduğu bu tür bir maharetin yol açtığı tatminden, her yorgunluğun yazılı olanda aslında yazmak istenilenden kendini çok daha iyi ve sarih bir biçimde gösterdiği sonsuz feryat karşısında bir hiç kalıyor yine de. Son günlerde katlanılmaz bir zayıflık yüzünden ortaya çıkan aksamaları da sayarsak 1,5 aydan beri zamanı şöyle bölüyorum: 8'den yaklaşık 2 buçuğa kadar ofis, 3'ten 3 buçuğa kadar öğlen yemeği, sonra 7 buçuğa kadar yatakta uyku (genellikle başarısız uyku denemeleri oluyor bunlar, bir hafta boyunca bu uykuda alengirli giysilerinin her bir ayrıntısının insanın başını ağrıtacak kadar itici, son derece açık seçik olduğu Karadağlılardan başka bir şey görmedim), sonra on dakika jimnastik, açık pencerenin önünde çıplak olarak, sonra tek başıma veya Max'la ya da başka bir arkadaşla bir saat yürüyüş, sonra ailecek akşam yemeği (3 kız kardeşim var benim, biri evli, biri nişanlı, ötekilere duyduğum sevgiden eksilme olmadan, bekâr olanı seviyorum en çok),[6] sonra 22.30'da yazının başına oturup gücümün, isteğimin ve talihimin elverdiği ölçüde 1'e, 2'ye, 3'e kadar devam ediyorum, bir defasında da 6'yı bulmuştu yatmam. Sonra yine jimnastik, yukarıdaki gibi, tabii bu defa fazla zorlamadan kaçınarak, el yüz temizliği ve genellikle hafif bir kalp ağrısıyla, seğiren karın kaslarıyla yatağa girme vakti geliyor. Sonra uykuya dalmak için, yani imkânsıza ermek için her türlü yolun denenmesi geliyor, zira uyunamıyor (üstelik rüyasız bir uyku peşinde beyimiz) bu arada da hem yapacağım işleri düşünüyor hem de ertesi gün sizden bir mektup gelip gelmeyeceği ve ne zaman geleceği muammasını kesin bir

6 Ç.N.: Kafka'nın kız kardeşleri: Elli (Gabriele, doğ. 1889), Valli (Valerie, doğ. 1890) ve Ottla (Ottilie, doğ. 1892)

cevabı olmadığı halde kesinlikle çözmek istiyorum. Gece iki bölümden oluşuyor böylece, bir uyanık bir de uykusuz bölümden, şayet size bu konuda etraflıca yazmak istesem, siz de beni dinlemek isteseniz asla tamamlayamam bunu. Tabii sonra sabah ofiste daha baştan sonuna gelmiş güçlerimle çalışmaya başlamamda özel olarak şaşılacak bir şey yok. Daktilografımın yanına gitmek için her zaman kullandığım koridorlardan birinde bir süre önce üstünde dosyaların ve matbu malzemenin taşındığı bir servis masası duruyordu ve ben ne zaman bunun yanından geçsem gözüme hem öncelikle bana mahsusmuş hem de beni bekliyormuş gibi görünürdü.

Tam olarak söylemem gerekirse, sadece memur değil aynı zamanda fabrikatör olduğumu unutmamalıyım. Anlayacağınız eniştemin bir asbest fabrikası var, ben de (babamın yatırdığı parayla da olsa) hissedarım ve hal böyle olunca kayıtlarda yer alıyorum. Bu fabrika başıma yeterince çorap ördü, fakat şimdi anlatmak istemiyorum bunu, her halükârda epeydir ihmal ediyorum onu (yani başka şeylerde işe yaramaz işbirliğimden yoksun bırakıyorum), olabildiğince yaptığım bir şey ve epey de beceriyorum.

Şimdi yine azıcık bir şey anlattım ve hiçbir şey sormadım ve yine bitimek zorundayım. Ancak hiçbir cevap ve dahası hiçbir soru kaybolup gitmemeli. Gerçi şimdi iki insanın birbirlerini görmeden, birbirleriyle konuşmadan birbirlerinin geçmişini bir çırpıda tam anlamıyla öğrenebileceği efsunlu bir araç var, birbirlerine her şeyi yazmak zorunda kalmadan, fakat ne de olsa yüksek bir efsun aracı bu (öyle görünmese de) ve insan her ne kadar asla ödülsüz, daha da kesini asla cezasız kalmasa da yanaşmadan edemiyor buna. Bu yüzden zikretmiyorum onu, siz ne olduğunu tahmin etmiş olmalısınız. Olağanüstü kısa bir şey bu, bütün efsunlu sözler gibi.

Esen kalın ve bu dileğimi elinizden uzun uzun öperek mühürlememe izin verin.

Franz K.

*

[İşçi Kaza Sigortası Kurumu anteti]

2.X.12 [2 Kasım 1912]

Saygıdeğer Frolayn!

Nasıl yani? Siz de mi yoruluyorsunuz? Akşam vakti tek başınıza yorgun bir halde ofisinizde olduğunuzu bilmek neredeyse tekinsiz bir duygu benim için. Ofiste nasıl giyiniyorsunuz? Ve oradaki esas işiniz nedir? Yazıyor musunuz yoksa dikte mi ediyorsunuz? Ve o kadar çok insanla konuşmanız gerekiyorsa yüksek bir pozisyonunuz olmalı, zira küçük memur masasının başında sessiz sedasız oturur. Ofisinizin yanında bir fabrika olduğunu tahmin etmiştim zaten, fakat ne yapılıyor orada? Sadece parlograf[7] mı? Satın alan var mı ki bunları? (Şayet istisnai durumlarda makinenin başına kendim geçmiyorsam) aklıma bir şey gelmediğinde orada burada biraz başını sallayan ya da orada burada biraz gerinen veya pipo yakan ve bu arada benim sakin sakin pencereden bakmama izin veren canlı bir insana dikte edebildiğim için (esas işim bu benim) talihli sayıyorum kendimi? Veya bugün olduğu gibi, yavaş yazdığı için tarafımdan azarlandığında bugün bir mektup aldığımı hatırlatarak beni yumuşamaya davet eden birisine. Bunu yapabilen bir parlograf var mı? Bir süre önce (o sıralar sizinle rekabet eden fabrika ürünleri karşısında sahip olduğum önyargıya sahip değildim henüz) bize bir diktafon[8] tanıtımı yapıldığını hatırlıyorum, fakat bu son derece sıkıcıydı ve hiç de pratik değildi. Yani yaptığınız işe tam olarak girebilmiş değilim ve onun düşündüğüm gibi gerçekte de zorunluluktan uzak ve rahat bir organizasyon

7 Ç.N.: Parlograf, konuşmayı kaydeden bir cihaz. F.B.'nin çalıştığı firma, dikte vermekte kullanılan bu cihazın üretimini yapıyordu. Kafka 1914'te yazdığı "Ceza Kolonisi" hikâyesinde bu cihazı devasa boyutlarda bir işkence aleti olarak betimler (Krşl. M. Nekula, "*Kafkas 'organische' Sprachdiskurs als Kampfdiskurs*", Manfred Engel, Ritchie Robertso (ed.). *Kafka, Prag und der Erste Weltkieg*, Oxford Studies, 2012, s. 242.)

8 Ç.N.: Diktafon: Parlograf cihazını kastederek kullanıyor olsa gerek.

olmasını ve sizin de buna uygun olarak hafif ve zahmetsiz bir hayat sürdürmenizi dileyebilirim ancak. Bir sözünüze dayanarak hatırladığım kadarıyla Obst Sokağı veya Ferdinand Caddesi'nde bulunması gereken Prag şubenizi de bulamadım ayrıca. Epeyce de arandım, zira firmanın tabelasına bakarak sizinle ilgili bir işaret veya sezgi alabilirim diye düşünmüştüm.

Ofis işimi anlatmaktan pek hoşlanmıyorum. Aslında bununla ilgili bilgi edinmenize de size bu konuda yazmama da değmez, zira bu iş benden size yazmak için gereken zamanı ve huzuru çalıyor ve şu anda olduğum gibi beni öyle dengesiz, kontrolsüz bir hale getiriyor ki, buna karşılık sizi düşünerek işe verdiğim rahatsızlık bir zevke dönüşüyor.

Esen kalın! Yarın muhtemelen sakin bir pazar geliyor, o zaman epey yazacağım size. Ve çalışarak fazla yormayın kendinizi! Beni üzmeyin! –Ve bunu benim feryat eden mektubumu aldığınız gün yazıyorum. Nasıl da zayıf insanlarız bizler!

Franz K.

*

3.XI.12

Sevgili Frolayn Felice!

Şu anda yeğenim ağlıyor yan tarafta, annem ona sürekli Çekçe "uslu oğlan" sonra da "küçük oğlan" diyor, akşam 6 oldu bile; hayır, saate bakınca 6.30, öğleden sonra Max'ın yanında uzunca bir süre kaldım, bana "Aus der Nähschule" [Dikiş Okulundan][9] adlı gayet başarılı ve kız duygularıyla dolu yeni hikâyeden 2 bölüm okudu, gelgelelim okuma esnasında yer yer büsbütün koptum, zira (tam bir hesap yapacak olursam) gece saat 2'den beri, yani öteki yazı faaliyetimi bitirdiğimden beri bu mektuba gelmek için gayret içindeydim. Fakat şimdi de çok geç oldu, baskıcı zaman dağılımım aslında bir saat uyumamı şart koşuyor, bunun da

9 Ç.N.: Max Brod'un *Kadınlar Ekonomisi* kitabından bir hikâye (Max Brod, *Weiberwirtschaft*, S. Fischer Taschenbuch Yay., s. 70.).

ötesinde şu anda ev nispeten sessiz, esas gece sakinliğinden önceki son sessizlik; son olarak birkaç gündür hiç bakmadan masanın üstünde tuttuğum, yarın gönderilmesi gereken ve akşam ve gece vakti neresinden baksanız birkaç saatimi alacak olan düzeltiler var[10]; büyük bir kısmı aptalca olan bütün bu nedenlerden dolayı istediğim gibi pazar gününe yakışan, sistematik bir mektup olmayacak bu. Sonuncusu da dahil olmak üzere bütün bu nedenlerden dolayı memnun değilim ve üzüntülüyüm, ayrıca sesini mutfaktan duyduğum minnacık yavru kedi bütün kalbiyle inliyor. Bunun dışında, başka türlüsünü bekleyemeyeceğim üzere sizden hiç mektup almadım, çünkü mektuplarınız pazar günü dağıtılmayan ikinci postayla geliyor hep, yani uzun geceden sonra en iyi ihtimalle yarın sabah erken saatlerde elime geçecek. –Bu koşullarda, bütün bunların küçük bir telafisi olmak hasebiyle size yukarıda yaptığım gibi hitap etmeyi kim yasaklayabilir ki bana? Ve bu hitap gerek münferit olarak gerekse bütünde bir defa kullanıldığında artık ondan hiçbir zaman vazgeçilmeyecek şekilde uygun kaçmıyor mu?

Sevgili Frolayn Felice, bu güzel, kısacık pazarı nasıl geçirdiniz? Eğer birisi bir başkasını düşündüğünde ötekinin rahatını kaçırabilseydi, gecenin bir yarısında sıçrayarak uyanabilirdiniz, sabahın erken saatlerinde yatakta okurken satırları kaybetmiş, kahvaltı esnasında kakaoyu, çörekleri, hatta annenizi unutup uzaklara dalmış olabilirdiniz, yeni bir daireye taşıdığınız orkideler ansızın elinizde donmuş olabilirdi ve şimdi belki de sadece Schilling'in Kaçışı'nda[11] huzur buluyor

10 Ç.N.: Kafka'nın ilk yayınlanacak olan kitabı *Gözlem*'in düzeltileri (Franz Kafka, *Betrachtung*, S. Fischer Taschenbuch Yay..).

11 Ç.N.: Gerhart Hauptmann'ın oyunu *Gabriel Schilling'in Kaçışı*. Karısı ve sevgilisi arasındaki gerilimi taşıyamayan zayıf karakterli bir ressamın bu gerilimden kaçma çabasının ve bu da başarısız olunca intihar edişinin anlatıldığı oyun. Kafka'nın hangi bağlantıyla bu oyuna gönderme yaptığına ilişkin belirgin bir şey söyleyemiyoruz. Derin bir anlamı da olmayabilir ve sadece Schilling'in gerilimden kaçma isteğiyle paralellik kurmak istemiş olabilir.

olabilirsiniz; zira şu anda sizi düşünmek yerine sizin yanınızdayım. Ancak sizin yanınızda olmak yerine tam mektubu bitirmek üzereyken eve gelen babamın yan odada son derece kötü bir iş haberi verdiğini duydum, içeri girdim ve üzgün, dağılmış bir halde annemin ve babamın yanında durdum.

Son günlerde birlikte geçirdiğimiz akşamla ilgili tamamlayıcı iki şey daha geldi aklıma, birisini tesadüfen sizin mektuplarınızda buldum, öteki ise kendi mektubumdan dolayı düştü aklıma.

O sırada (bunu nasıl unutabildiğimi anlamış değilim), otelde tek başına kalmanın nahoş bir duygu olduğunu anlatmıştınız. Ben de buna cevaben galiba, tam tersine kendimi otel odalarında özellikle rahat hissettiğimi söyledim. Gerçekten de öyle, özellikle geçen yıl kışın ortasında Kuzey Bohemya'nın şehirlerinde ve kasabalarında uzunca bir süre seyahat etmek zorunda kaldığımda anladım bunu. Sınırları net dört duvarıyla otel odasını başkalarına kapatabilme imkânını, insanın belli başlı özel eşyalarının dolapların, masaların ve elbise askılarının belli yerlerine yerleştirildiğini bilmek bana her defasında, en azından yeni, tüketilmemiş, kader bakımından daha iyi şeylere açık, kendini güdüleyen bir hayat duygusu veriyor; muhtemelen bu da insanın içinden taşıp gelen umutsuzluk ve çaresizliğin, bir otel odasının sunduğu soğuk mezarda doğru yerini bulmasıdır. Her halükârda kendimi orada hep gayet iyi hissettim ve içinde yaşadığım bütün otel odaları hakkında söyleyecek en ufak kötü bir sözüm olamaz. Genelde ikimiz de fazla seyahat etmiyoruz galiba. Peki, gece vakti evinizin merdivenlerini çıkmanıza bile engel olan şu sıkıntı ne âlemde? Ayrıca herhalde alt katta oturuyorsunuzdur, yoksa sokaktayken el çırpma sesi nasıl duyulabilir ki (pencereler kapalıyken bunun nasıl işitildiğini hiç anlamıyorum zaten)? Ve o alçak merdivenlerden tek başına geçmek istemiyorsunuz, öyle mi? Bu denli sakin ve özgüvenli olan siz? Hayır, bina kapısının açılmasıyla ilgili yazdıklarınız yeterli olamaz benim için.

O akşam jargon tiyatrosundan da bahsedilmişti. Böyle bir gösteriyi daha önce de izlemiştiniz, fakat oyunun adını hatırlayamadınız. Şu anda Berlin'de böyle bir kumpanya oyun sahneliyor sanırım ve bu kumpanyada benim de I. Löwy[12] adında iyi bir arkadaşım yer alıyor. Sizin ilk ve ikinci mektubunuz arasında yer alan uzun bekleme döneminde bana sizinle ilgili küçük bir haber gönderen de oydu, kasıtlı olmasa da, kocaman bir teşekküre layık bu. Anlayacağınız bana sık sık yazar ve ayrıca resimler, afişler, gazete kupürleri vb. gönderir. Bir defasında kumpanyanın Leipzig oyunuyla ilgili bir afiş göndermişti bana. Onu hiç bakmadan ve katlanmış olarak yazı masasının üstünde bırakmıştım. Bir yazı masasında, insan istemese de en altta kalanların en üste çıktığı zamanlar olur, işte bu afiş de (başkası değil de bu afiş) aniden en üste çıktı, hem de açılmış bir halde çıktı. Onu tam olarak okumam hasebiyle –zira içinde çok komik şeyler vardı (hayranı olduğum evli, orta yaşlı bir hanım oyuncu orada "Primadonna" olarak adlandırılıyordu, hatta Löwy kendisi için "oyun yazarı" diyor)– bu tesadüfe bir diğeri eklenmiş oldu, fakat aşağıdaki köşede hiç şüphesiz insanı ürkütecek bir şekilde afişin basıldığı yer yazıyordu, Immanuelkirch Caddesi Berlin Kuzeydoğu. Ve ben ona olan minnettarlığımdan dolayı –neyse ki bugün sizinle ilgili bu tür haberlerle yetinmek zorunda değilim artık– size haklarında bir sürü şey anlatabileceğim bu oyuncuları görmek istemez miydiniz acaba diye sormayı düşünüyorum. Şu anda Berlin'de oynayıp oynamadıklarından emin değilim, fakat Löwy'nin gönderdiği biletlerden birine bakılacak olursa –masamın üstünde bir yerlerde olacak– oynadıklarını var sayabiliriz sanırım. Bu adam hiç değilse on beş dakikalığına çok hoşunuza gidecek mutlaka. Eğer isterseniz onu oyundan önce veya sonra yanınıza ça-

12 Ç.N.: Kafka bu tiyatroda gördüğü otantiklikten etkilenir ve başarısız bir girişimci olan Löwy'e çeşitli vesilelerle destek olur (Krşl. 6.11.1912 tarihli mektup; Stach 2002, s. 51).

ğırabilir, yakınlık kurmak için benim adımı verebilir ve kısa bir süre dinleyebilirsiniz. Jargon tiyatrosu baştan sona güzel, geçen sene neresinden baksanız 20 kere gittim bu gösterilere, Alman tiyatrosuna ise hiç gitmedim galiba. –Ancak bütün bu yazdıklarım oraya gitmeniz yolunda bir rica değil, gerçekten değil. Sizin Berlin'de daha güzel tiyatrolarınız var ve belki de veya kuvvetle muhtemel söz konusu tiyatro salonunun kuvvetle muhtemel pejmürdeliği sizin oraya gitmenizi büsbütün imkânsız kılacaktır. Hatta bu konuda yazdığım her şeyi memnuniyetle yırtabilirim ve bu memnuniyetten yola çıkarak en azından size oraya gitmeniz yolunda hiçbir tavsiyede bulunmadığını görmenizi rica ediyorum.

Peki, pazarın sizin mektubunuzla geçirdiğim bu bölümünü bununla mı sonlandırmalıyım? Lakin gittikçe geç oluyor ve şayet ben gece vardiyamdan önce biraz uykuya kavuşabileceksem çok acele etmek zorundayım. Fakat kesin olan bir şey varsa o da bunu, esasında pek de tatminkâr olmayan bu mektup olmadan asla bulamayacak oluşumdur.

Esen kalın artık! Sefil posta, mektubunuz belki de bütün gün Prag'da bekliyor ve ben ondan yoksun bırakılıyorum! Esen kalın!

Franz K.

Şimdi gece yarısını geçti, esas yaptığım iş düzeltileri bitirmek oldu, ne uyudum ne de kendim için bir şey yazdım. Şimdi başlasam; fakat bunun için çok geç oldu, özellikle de uyumadığım için ve böylece bastırılmış bir huzursuzlukla yatağa uzanıp uyumak için mücadele etmek zorunda kalacağım. Siz çoktan uyumuşsunuzdur ve ben uykunuzu bir de bu küçük paragrafla yalvar yakar taciz ederek doğru bir iş yapmıyorum. Fakat demin son mektubunuzu karşıma alıp biraz baktığımda şu geldi aklıma: Acaba profesörün yanındaki işi bıraksanız mı? Gerçi bunun nasıl bir iş olduğunu bilmiyorum henüz, fakat size her akşam altın değerinde sözler dikte edecek olsa da, sizi yorgun düşürmesi gerekmez. Ve

şimdi size iyi geceler diyorum ve siz de sakin nefesler alarak teşekkür ediyorsunuz.

Franz K.

*

4.XI.12

Şu anda Pazartesi öğleden önce 10.30. Cumartesi 10.30'dan beri mektup bekliyorum ve yine hiçbir şey gelmedi. Ben her gün yazdım (en ufak bir sitem yok bunda, zira bu beni mutlu etti) lakin gerçekten bir kelime dahi hak etmiyor muyum? Tek bir kelime? Ve "Sizinle ilgili bir şey duymak istemiyorum artık" yolunda bir cevap olsa bile. Bu arada sizin bugünkü mektubunuzun küçük bir karar içereceğini sanıyordum, ama şimdi mektubun gelmemesi de bir karar sayılır ne de olsa. Eğer bir mektup gelseydi derhal cevap verecektim ve cevap bitmek bilmeyen iki günün uzunluğu hakkında bir yakınmayla başlayacaktı. Ve şimdi siz beni umutsuzluk içinde umutsuz yazı masamın başında bırakıyorsunuz öylece!

*

5.XI.12

Sevgili Frolayn Felice!

Şayet size gerçekten nasılsa öyle yazmamı istiyorsanız o zaman dünkü alçak, gereksiz korku mektubumu da kolaylıkla bağışlarsınız, zira kâğıt parçasında nasıl yazıyorsa kelimesi kelimesine öyleydi gerçekten. Tabii bugün son iki mektubunuz geldi, biri erken, öteki saat onda, yakınmaya hiç mi hiç hakkım yok, hatta her gün bir mektup alacağıma dair bir söz bile alıyorum sizden (dinle yürek, her gün bir mektup!) ve beni bağışlarsanız bahtiyar olurum. Yalnız size yalvarıyorum, şayet benim için hazırda bir mektubunuz varsa elinizin altında pul yok diye bana acı çektirmeyin ve onu hiç çekinmeden, var gücünüzle pulsuz atın.

Sıkıntı şu ki, pazar haricinde size en kütük gibi olduğum saatlerde, 3-4 arasında yazabiliyorum ancak. Ofiste nadiren yazabiliyorum –mektubunuzu okuduğumda kendimi na-

sıl zapt etmek zorunda kaldığını bir bilseniz!– Ancak size şimdi yazmasaydım tatminsizlikten katiyen uyuyamazdım, mektup elinize ertesi gün ve akşam geçmeyecek olsa da benim zaman dağılımım fazlasıyla baskıcı.

Ayrıca sizin mektubunuza dayanarak tatil günlerinde mantıksız şeyler yazdığını görüyorum. Kalbim nispeten sağlıklı, lakin bir insan kalbi için kötü yazmanın hüznü ve iyi yazmanın mutluluğu karşısında dayanıklı olmak kolay değil zaten. Sanatoryumlarda mide ve genel halsizlik şikâyetleriyle bulundum, tabii kendine âşık hipokondriyi de unutmamak lazım. Fakat bütün bunlar hakkında başka bir sefer daha etraflıca yazmalıyım. Hayır, ünlü doktorlara inanmıyorum; doktorlara sadece hiçbir şey bilmediklerini söylediklerinde inanıyorum ve ayrıca onlardan nefret ediyorum (umarım siz de sevmiyorsunuzdur hiçbirini). Elbette Berlin'i serbest, sakin bir yaşam alanı olarak reçetelendirmek isterim kendime, fakat bu muktedir doktor nerede bulunur ki? Immanuel Kirch Caddesi tam da yorgun insanlar için iyi bir yer olmalı. Onu tasvir edebilirim size. Dinleyin: "Alexander Meydanı kalabalık olmayan uzun bir caddeyle devam ediyor, Prenzlouer Caddesi, Prenzlouer Bulvarı. Burada bir sürü küçük yan sokak var. Bu küçük sokaklardan birisi Immanuel Kirch Caddesi. Sessiz, uzak bir köşede, sürekli uğuldayan Berlin'in uzağında. Sokak sıradan bir kiliseyle başlıyor. 37 No'lu bina daracık ve yüksek bir noktada. Sokak da çok dar. Ne zaman oraya gitsem hep huzurlu, sessiz ve soruyorum, Berlin mi burası?"[13] Dün aldığım bir mektupta oyuncu Löwy sizin sokağınızı böyle anlatıyor. Son sorunun edebi olduğunu düşünüyorum ve bütününde sadık bir tasvir olduğunu. Bir süre önce ondan rica etmiştim bunu, nedenini söylemeden, o da bana aynı şekilde fazla kurcalamadan yazıyor. Aslında 30 No'lu binayla ilgili bir şeyler öğrenmek istiyordum (fakat

13 Ç.N.: Burada Löwy'nin dili yerel ağız öğeleri içeriyor. Kafka bu dili alıntılayarak Löwy'nin kişiliğini F.B.'ye yansıtmak istiyor olsa gerek.

yanılmıyorsam şimdi 29'da oturuyorsunuz) benim için niye 37 numaralı binayı seçtiğini bilmiyorum. Ayrıca şimdi şu afişin basıldığı matbaanın bu binada olabileceği geliyor aklıma. Bu son mektuptan anlaşılıyor ki, kumpanya pazar günü Berlin'de son gösterisini yapmış, fakat mektuptan çıkarabildiğim kadarıyla gelecek pazar bir kez daha oynama ihtimalleri var. Bunları verdiğim son bilgileri düzeltmek amacıyla ve bu tiyatroya gitme konusunda yaptığım tavsiyeyle ilgili çekinceyle yazıyorum.

Büyülü kelime tesadüfen sizin sondan bir önceki mektubunuzda da var ve orada olduğunu bilmiyor. Başka bir sürü şeyin arasında kaybolmuş ve korkarım ki, mektuplarımızda hak ettiği mertebeye asla erişemeyecek, zira önce ben onu hiçbir şekilde zikretmeyeceğim ve tabii siz de, onu tahmin edecek bile olsanız zikredecek ilk kişi olmayacaksınız. Belki böylesi daha iyi, zira o kelime etkisini gösterirse benim içimde katlanmak istemeyeceğiniz şeyler bulabilirsiniz ve ben de ne yapacağımı bilemez hale gelirim.

O zaman yazı yazmamı ve yazıyla ilişkimi öncelikle başka türlü görürsünüz ve bana "ölçülü olma ve hedef" gibi tavsiyelerde bulunmaktan vazgeçersiniz. "Ölçülü olma ve hedef" insani zayıflığı yeterince vurguluyor zaten. Üstünde durabildiğim yegâne alanda sahip olduğum her şeyle devreye girmek zorunda değil miyim? Eğer bunu yapmasaydım nasıl da menfur bir deli olurdum! Yazı yazınam bir hiç olabilir pekâlâ, fakat o zaman kesinlikle ve hiç şüphesiz ben de bir hiçim demektir. Yani kendimi bunun içinde koruyup gözetiyorsam, işin doğrusu, aslında korumuyorum demektir, tam tersine kendini öldürmek anlamına geliyor bu. Bu arada kaç yaşında gösteriyorum ben sizce? Birlikte geçirdiğimiz akşam esnasında bahsedilmiştir belki bundan, bilmiyorum, ama siz dikkat etmemiş de olabilirsiniz.

Esen kalın ve benim hakkımda iyi şeyler düşünmeye devam edin ve Bayan Sophie'ye yazmak üzere başladığınız

mektupları hiç düşünmeden bir kenara bırakın. Bayan F'yi çok severim, lakin sizin mektuplarınızı yine de ondan esirgerim. Hayır, biz mektuplaşmıyoruz. Ona sadece 3 mektup yazdım: birincisi sizinle ilgili yakınmaydı, ikincisi sizinle ilgili huzursuzluğumdu, üçüncüsü sizinle ilgili teşekkürdü. Adieu!

Franz K.

*

[İşçi Kaza Sigortası Kurumu anteti]

6.X.12 [6 Kasım 1912]

Sevgili Frolayn Felice! Ama sizi gözlerimin önünde lime lime ediyorlar! Çok fazla insanla uğraşmıyor musunuz, gereğinden fazla insanla? Şayet bunun için daha fazla zamanınız olsaydı, şüphesiz hiç de kötü bir şey olmazdı. Fazla çalışıp, fazla ziyarette bulunuyor olmayasınız, huzursuzluktan başka bir şey kazandırmayan birtakım sohbetlere gidiyor olmayasınız? Meseleyi pek bilmeden ve anlamadan, öğretici bir havaya girmiş oluyorum biraz, ne var ki son mektubunuz o kadar gergin ki, insanın bir anlığına elinizi sımsıkı tutası geliyor. Bununla tek tek olaylara karşı, her ne kadar "su ve gaz" konusunda gözlerim fal taşı gibi açıldıysa da, profesörün güzel ayartmalarına karşı da, vakıf şölenine karşı da bir şey söylemiyorum, özellikle de bu tür şenliklerde sık sık, insanın ille de kendi fotoğrafını vermek zorunda kalmadan, rahatlıkla hediye edebileceği grup resimleri çekiliyorsa. Ve insan isterse, dışarıda kalan yabancılara ne kadar büyük bir mutluluk verebilir bu yolla.

Jargon tiyatrosu hakkında hiç şüphesiz ironik konuşmadım belki güldüm, bu, sevginin bir parçası. Hatta şu anda bana öyle geldiği üzere, bir sürü insanın önünde küçük bir giriş konuşması yaptım ve sonra Löwy oynadı, şarkı söyledi ve ezberden okudu. Buna mukabil, şu sözünü ettiğim bir sürü insandan toplanan para hiç de bir sürü değildi ne yazık ki. Berlin gösterileri hakkında dün yazdığımdan fazlasını bilmiyorum, bunun dışında Löwy'nin son mektubu yakınma ve sızlanma dolu. Bu arada Berlin'de insanın hafta arası hiç

para kazanamadığına dair bir yakınma da var. Bir Berlinli hanımdan saklayamayacağım bir sitem. Ayrıca bıraksanız L. sürekli coşkulu bir insandır, doğuda[14] söylendiği gibi "ateşli bir Yahudi". Gerçi şu sıralar, sıkıcı değilse de anlatması uzun sürecek çeşitli nedenlerden dolayı son derece mutsuz, işin kötü yanıysa, ona nasıl yardım edeceğimi hiç bilmiyorum.

Mektubunuzla ilgili pazar günkü bekleyişimi açıklamak kolay, bir şey var mı diye bakmak için ofise gittim, ancak o esnada henüz tam anlamıyla hayal kırıklığına uğramamıştım ve mevcut postayı, beklenti içinde olmak yerine sadece düşünceli düşünceli karıştırıyordum. Ev adresim Niklas Sokağı 36. Rica etsem sizinki nedir? Mektuplarınızın arka yüzünde üç farklı adres okudum şimdiye kadar, No. 29 mu olacak? Taahhütlü mektuplar almak sizin için usandırıcı olmuyor mu? Onları asabiyetten göndermiyorum sadece –tabii bu da bir neden, ancak böyle bir mektubun doğrudan doğruya elinize geçeceği, hazin bir biçimde dolanan bu tür basit mektupların hüzünle oradan oraya savrulmayacağı duygusunu taşıyorum ve bu arada, siz direnseniz dahi gerektiğinde mektubu zorla size verecek esas duruşta Berlinli bir postacının uzatılmış elini görüyorum sürekli. İnsan bağımlı hale geldiğinde, ne kadar yardımcısı olsa az. –Esen kalın! Bu mektupta hiçbir yakınma olmadığı için kendimle gurur duyuyorum, her ne kadar size yakınmak pek güzel olsa da.

Franz K.

*

[İşçi Kaza Sigortası Kurumu anteti]

7.XI.12

Çok sevgili Frolayn Felice! Dün sizin için kaygılandığımı ileri sürüp sizi ikna etmek için uğraştım. İyi de ne yapıyorum ben böyle? Size eziyet etmiş olmuyor muyum? Gerçi kasıtlı değil, zira bu imkânsız, ayrıca öyle bile olsaydı son mektubunuzun karşısında sönüp gitmek zorunda kalırdı,

14 Ç.N.: Berlin'e göre doğuyu, yani Prag taraflarını kastediyor olsa gerek.

Baba Hermann Kafka

tıpkı şeytani olanın iyinin karşısında sönüp gittiği gibi, lakin varlığımla, varlığımla eziyet ediyorum size. Esasında değişmeden kalıyor, kendi çemberimde dönmeye devam ediyorum, sadece gerçekleşmeyen eski arzuma, gerçekleşmeyen bir yenisi eklendi ve yeni bir insani güven içindeyim, belki de her zamanki kaybolmuşluğum karşısında armağan olarak aldığım en güçlü güven. Oysa siz kendinizi huzursuz ve rahatsız hissediyor, rüyanızda ağlıyorsunuz, bu da uykusuz bir halde tavana bakmaktan daha berbat bir şey, bakışlarınızın dingin bir edayla birinden diğerine gezindiği, her şeyin arasında uçuştuğu o akşamdan farklısınız, kimi zaman mektuplarınızda 20 kişisiniz, kimi zaman hiç kimse, kısacası kazançlar aramızda adil olarak dağıtılmıyor, hiç mi hiç adil değil. (Esasında sana ait bu sessiz odada şimdi karşıma geçmiş ne oturuyorsun be adam!)

Tekrar ediyorum, bunun suçlusu ben değilim, –ben neyim ki?– fakat aklımın fikrimin oldum olası yöneldiği ve hali hazırda da yegâne yönünün bu olduğu ve şayet kaybetmek

istemiyorsa, sizi de oraya sürüklemekten kendini alıkoyamayan şey bu. Nasıl hazin bir şiddettir bu, size acı vermeye mahkûmum!

Uzun bir aradan sonra (Keşke zamanım olsaydı, keşke zamanım olsaydı! O zaman huzura erer ve her şeyi doğru bir şekilde görebilirdim yukarıdan. Size daha dikkatli yazmanın nasıl olacağını bilirdim. Bu kadar nahoş bir şeyden kaçınmak istediğim halde şimdi yaptığım gibi sizi asla incitmezdim. Huzura ererdim ve birkaç dakika önce yukarıdaki ofisimde olduğu gibi sizi düşünürken evrakın üzerine eğilmiş bir halde titremezdim ve şu anda odanın tali sessizliğinde ruhsuz bir halde oturup indirilmiş perdelerin arasından dışarıya bakıyor olmazdım. Ve birbirimize her gün yazacak olsak da, bugünün dışında başka günler ve imkânsızın dışında gerçekleşecek başka bir mukadderat olacak mı, bütün güçlerin bizi birbirimizin uzağına fırlattığı ve aynı güçlerin bizi bir arada tuttuğu.)

Sadece arayı beyan edebildim, başka bir şey değil, şimdi yine akşamüstü, akşamüstünün geç saatleri oldu bile. Şimdi mektubunuzu yeniden okurken, geçmiş hayatınızla ilgili hiçbir şey bilmediğim ve küçük bir kızken, aralıklarından tarlaya baktığınız sarmaşıktan sadece yüzünüzü çözüp ayırabileceğim duygusu sardı içimi aniden. Ve daha fazla bir şey öğrenmek için yazılanın verdiği imkânın ötesinde insanın görebileceği bir yardım yok pek. İnanmayın buna! Bizzat gelseydim de beni çekemezdiniz. Otel yolunda nasıldıysam öyleyim ben. Midemi iyileştirdiğini söyleyebildiğim hayat tarzım çılgınca ve katlanılmaz gelirdi size. Babam buna alışana kadar aylarca akşam yemeğinde gazeteyi yüzünden indiremedi.[15] Birkaç yıldır çok düzensiz giyiniyorum ayrıca.

15 Ç.N.: Kafka 24 Kasım 1912 tarihli (öğleden sonra notuyla) mektubunda vejetaryenlik konusunda değerlendirme yapıyor; kendisinin pek et yemediğini, bunu özel bir şey olarak değil, doğal bir şey olarak gördüğünü belirtiyor.

Ofiste de, sokakta da, evdeki yazı masasının başında da, hatta yazın ve kışın da aynı kostümü kullanıyorum. Soğuğa karşı bir odun parçasından daha az duyarlıyım, lakin eninde sonunda bu bile ortalıkta dolanma şeklimin nedeni olamaz, yani mesela şimdi olduğu gibi kasım sonuna kadar ince veya kalın bir kaban giymemek, yaz kostümüm ve şapkacığımla, sokaktaki sarıp sarmalanmış insanların gözüne bir deli gibi görünmek, hemen her zaman yeleksiz dolaşmak (yeleksiz giysinin mucidiyim ben); bu arada iç çamaşırların fazla söze dökülmemesi gereken tuhaflıklarından bahsetmiyorum bile. Sokağınızın başında olduğunu düşündüğüm kilisede, karşınıza böyle bir insan çıksaydı nasıl da irkilirdiniz kim bilir! Hayat tarzım için (sürdürmeye başladığım bu hayat tarzından bu yana, eskisine göre karşılaştırılamayacak kadar sağlıklı olduğum gerçeğini dikkate almazsak) bazı açıklamalar var, gelgelelim siz bunların hiçbirini geçerli saymayacaksınız, özellikle de sağlıklı olabilecek her şeyi (tabii sigara içmiyorum, alkol kullanmıyorum, kahve yok, çay yok, aldatıcı suskunluğumla ilgili bir tarziyede bulunarak genelde çikolata yemediğimi de söylemeliyim) yetersiz uykuyla çoktandır boşa çıkardığım için. Çok sevgili Frolayn Felice, ama beni bu yüzden fırlatıp atmayın, bu konularda beni düzeltip iyileştirmeye de çalışmayın ve bana bu büyük uzaklık içinde sevecenlikle tahammül edin. Zira bakın, mesela dün akşam her zamanki kostümümle buz gibi havanın içinden eve geldim, hemen her gün aynı olan akşam yemeğimin başına oturdum, eniştemin ve yakında enişte olacak adamın anlattıklarını dinledim, sonra onlar ön odada vedalaşırken (şu anda 9 buçuk 10 arasındaki gece öğünümü yiyorum) ben odada tek başıma kaldım ve size karşı öyle bir istek duydum ki, bir şekilde bir yere tutunmak için, iyisi mi başımı masaya koyayım dedim.

Siz benim olduğumdan çok daha genç olduğumu sanıyorsunuz ve ben yaşımı pek söylemek istemiyorum, zira

yüksek sayı sizi rahatsız etmeme sebep olan her şeye fazladan vurgu yapacak. Max'tan yaklaşık bir yaş büyüğüm ve 3 Temmuz'da 30 yaşında olacağım. Yine de bir oğlan çocuk gibi görünüyorum ve sırrıma vâkıf olmayan birine göre yaşım 18-25 arasında değişiyor.

Dün profesör hakkında kibir olarak anlaşılabilecek bir şey söyledim belki de, çok açık, kıskançlıktan başka bir şey değildi bu. Ona karşı olmam, en azından benim zihnimde, bugünün meselesi ancak, çünkü size Binding'i okumanızı tavsiye etmiş, benim gerçi çok az şeyini bildiğim, ama bildiğim her şeyi sahte, abartılı şakımalar olan biri Binding. Ve bunu da size rüyalarınız üzerinden gönderiyor! –Bir de unutmadan. Niye sıçrayarak indiniz tramvaydan? Bunu bir daha yapacak olursanız gözünüzün önüne benim irkilmiş yüzüm gelmeli! Ya göz doktorunuz? Ya baş ağrılarınız? Önce bu sorulara cevap vermezseniz bir sonraki mektubunuzu okumam.

Franz K.

*

8.XI.12

Sevgili Frolayn Felice!

Sonuncudan bir önceki mektubunuz (sizin yazdığınız gibi "son mektuplarınız" değil) şaşırttı beni, bu kesin, lakin şu anda son mektubunuza inanmak durumunda olduğum üzere, durumun bu kadar berbat olduğunu bilmiyordum. Gerçekten bu kadar güvensiz miyim? Ve en gizli sabırsızlığımla iflah olmaz hoşnutsuzluğum, görünür harflerde mi canlanıyor? Peki, kastettiğim şeyi mektuplarıma mı söyletmek zorundayım? Durumum ne kadar da hazin, bir de sizi de bütün gücümle bunun içine çekmek istiyorum! Benim hayatımı doğru tasavvur edip etmediğinizi ve buradan hareketle de hassasiyetimi, asabi ve her an tetikte olan, ama bir kez dışarıya çekildikten sonra beni tıpkı bir taş gibi oracıkta bırakan hassasiyetimi kavrayıp kavramadığınızı bilmiyorum. Mektubunuzu şimdiye kadar 20 defa okudum, ilk aldığımda birkaç defa; daktilonun karşısında birkaç defa;

bir bölümü masamın yanı başındaydı, mektubunuzu o anda gelmiş gibi okudum; sokakta okudum ve şimdi de evde. Gelgelelim çaresizim ve kendimi baygın hissediyorum. Beraber olsaydık susardım, uzak olduğumuz için yazmak zorundayım, yoksa kederimden ölürüm. O elin ağırlığını hissetmeye sizden daha fazla ihtiyacım olduğunu kim biliyor, yatıştıran elin değil, güç veren elin ağırlığı. Yorgunluğum dün o kadar berbat, ölümcül berbat bir hal aldı ki, bir sürü karardan sonra en nihayet dün gece yazmaktan alıkoydum kendimi. Akşamleyin iki saat, ceplerimdeki ellerim soğuktan kazık gibi donana kadar sokaklarda dolandım ve ancak şimdi geldim eve. Sonra, neredeyse aralıksız 6 saat uyudum ve içinde hem sizin yer aldığınız, hem de her halükârda talihsiz bir durumun geçtiği bir rüyayı belli belirsiz hatırlıyorum. Sizi rüyamda görmek ve hatırlamak ilk defa başıma gelen bir durum. Bu gece bir anlığına da olsa beni uyandıran şeyin de bu rüya olduğu geliyor şimdi aklıma. Ayrıca normal zamandan daha erken uyandırıldım, zira evin dadısı fırtına gibi içeri daldı ve bir çığlık biçiminde, yarı uykuda, bana öyle geldiği üzere, anaç bir çığlık biçiminde kız kardeşimin gece yarısını az geçe bir kız çocuk doğurduğu haberini verdi. Bir süre daha yatakta kaldım –acil durumlarda bile beni kesinlikle uyandırmazlar, ama kapıların ardındaki gürültüler sayesinde pekâlâ uyanırım– ama bizim dadının bu doğumdaki dostane payını kavrayamadım, çünkü erkek kardeş ve dayı olarak ben en ufak bir dostanelik değil, tam tersine haset, kız kardeşime, daha doğrusu enişteme karşı öfkeli bir hasetten başka bir şey hissetmedim, zira ben asla çocuk sahibi olmayacağım, bundan daha kesin bir şey yok, hatta –(daha büyük bir felaketi gereksiz yere telaffuz etmek istemiyorum).

Anlayacağınız, bugün mutlu olduğum gibi, uykumu aldığım bir geceden ve aptalca bir dikkat yüzünden kaçırılmış bir akşamdan sonra da öyle oluyorum. Çok sevgili Frolayn!

Franz K.

*

["Şosede Çocuklar"a[16] ait bir dizgi sayfasının arka yüzüne yazılmış]

8.XI.12

Sevgili Frolayn Felice!

Şu anda gecenin saat 12.30'unda mektup kâğıdını alamıyorum, kâğıt yan odada, ama orada kız kardeşim uyuyor, evde küçük bir karışıklık var, zira torunumuz ve yeğenimiz kız kardeşimin doğumundan dolayı bize yerleşti. Bu nedenle bu kurutma kâğıdına yazıyorum, ayrıca size küçük kitabıma ait bir dizgi sayfası göndermiş oluyorum.

Şimdi dinleyin sevgili Frolayn, bana öyle geliyor ki, sözlerim gecenin sessizliğinde daha bir berraklık kazanıyor. Bugünkü öğleden sonra mektubumu, mektup olarak unutup uyarı olarak muhafaza etsek olur mu? Tabii iyi ve en iyi uzlaşma içinde. Bugün mektuptan sonra geçirdiğim öğleden sonra, bende unutulmaz bir korkunçluk olarak kalacak, mektubu yazarken geçen süre de zaten yeterince berbattı. Anlayacağınız, kendim için bir şey yazmadığımda (tabii tek etken bu olmasa da) böyle oluyorum ben. Sadece kendim için, kayıtsızlık için veya alışılagelmiş olan için yaşadığım zamanlar veya kendi kayıtsızlıkları veya alışkanlıklarıyla veya ortaya koydukları canlı güçleriyle benim eksiğimi kapatan etrafımdaki kişiler için yaşadığım zamanlar, olan biten benim için bile farkına varmadan geçip gidiyor. Fakat birine yakınlaşmak ve bütünüyle sorumluluk almak istediğim noktada, sızlanmalar itiraz kabul etmez oluyor. O zaman bir hiç oluyorum ve bir hiç ne işe yarar? Hatta itiraf edeyim ki mektubunuz öğleden önce (öğleden sonra farklıydı durum) tam zamanında gelmiş oldu, tam da böyle sözlere ihtiyacım vardı.

Fakat hâlâ kendime gelmiş değilim, yeterince açık seçik yazmadığımın farkındayım, bu mektup da bugünkü siteminizi hak ediyor. Uykuya ve iyi tanrılara bırakalım biz bunu.

16 Ç.N.: Bu hikâye, Türkçede Cem Yayınevi'nden çıkan, F. Kafka, *Hikâyeler* adlı derlemenin 2000 yılı baskısında "Şosede Çocuklar" adıyla yayınlanmıştır.

Dizgi sayfası (tabii kâğıt farklı olacak) hoşunuza gitti mi? Hiç şüphesiz biraz abartılı güzel ve benim küçük gezinmelerimden ziyade Musa'nın emir tabletlerine daha uygun.[17] Ne var ki öyle basıldı artık.

Esen kalın! Hak ettiğimden daha fazla dostluğa ihtiyacım var.

Franz K.

*

[Felice Bauer'e 9 Kasım 1912'de yazılmış bir mektup taslağı]

Çok sevgili Frolayn! Bana artık yazmamalısınız, ben de size yazmayacağım. Yazarak sizi mutsuz kılmaktan başka bir şey gelmiyor elimden ve hiçbir şey derdime deva olamaz. Bunu görmek için bu gecenin bütün saat vuruşlarını tek tek saymaya ihtiyacım varmış, ilk mektubumdan önce açık seçik biliyordum bunu ve buna rağmen size tutunmaya çalıştıysam her halükârda lanetlenmiş olmayı hak ediyorum, tabii eğer hâlâ lanetlenmemişsem –Şayet mektuplarınızı isteyecek olursanız elbette geri yolların onları, her ne kadar muhafaza etmeyi tercih etsem de. Ama onları yine de isteyecek olursanız bana boş bir kart atın, bunun işareti olarak. Buna mukabil sizden benim mektuplarımı saklamanızı çok çok rica ediyorum.– Hayalet olan beni süratle unutun ve eskiden olduğu gibi neşeli ve huzurlu hayatınıza devam edin.

*

11.XI.12

Çok sevgili Frolayn!

Çok şükür! diyorum ben de. Cumayı ve cumartesiyi, özellikle de cumayı cumartesiye bağlayan o geceyi nasıl geçirdiğimi bir bilseniz. Her çeyrekte sayınayı atladığım hiçbir saat vuruşu olmadı hakikaten. Öğleden sonra kendime en aşırısın-

17 Ç.N.: Düzelti aşamasındaki bu dizgi sayfası, Kafka'nın kitap formatında basılan ilk derlemesinin parçası. Bu derlemeyi Kafka gönülsüzce yaptığı ve bu nedenle sınırlı sayıda metne yer verildiği için yazı puntoları büyük tutularak kitap görüntüsü alması amaçlanıyor (Bu bilgiler için bkz. Stach, 2002: s. 93/122).

Anne Julie Kafka

dan ve gereklisinden bir eziyet çektirerek sondan bir önceki mektubumu yazmış, sonra yola düşmüş ve nispeten geç yatmıştım. Şu anda tam olarak bilmiyorum ama etrafını saran bir üzüntüyle uykuya dalmış olabilirim. Akşamleyin pek de kötü olmayan üç dört sayfa yazdım kendim için, huzurdan dışlanmış bir halde, içimde hâlâ huzur kaynağı olabilecek dingin bölgeler var mı diye boşuna sordum kendime. İlerleyen saatlerde bütün bir insan olduğumu sandım ve kurutma kâğıdına, elimin altında bir kez daha kötü bir şeye dönen ve sanki onu ben yazmamışım da bana gelmiş gibi bakakaldığım o mektubu yazdım. Sonra uzandım ve dikkat çekecek bir süratle uykuya daldım, büsbütün üstünkörü olsa da. Ne var ki on beş dakika sonra yeniden uyandım, yarı rüyada bana öyle geldi ki sanki kapı çalıyor da [burada kesiliyor]

(şu anda sizi kafamdan atmaya çalışarak acil, iğrenç, çok eskiden kalma, bir haftadır beni sıkıştırıp duran bir işi halletmek istiyorum, bunu yaparken siz de bana destek olmalısınız, belki sonra ödül olarak, tıpkı kalp atışlarım kadar bana yakın yürüyüp gitmekte olan ve adeta günlerimin yarısını ve daha fazlasını sattığım, görünüşte haklı taleplerle sürekli karşıma çıkan bir kurumda oturmuyormuşçasına kafamı bütünüyle meşgul eden bu mektup için özgür bir an ve huzur yakalayabilirim, mahmur gözlerimin önünden daha önemsiz işlerin çekilmesi de bir şanstır, daha fazla yazmıyorum ve çalışmaya gidiyorum.)

Ödüllendirme gerçekleşmedi, peşimi bırakmayan işim beni oradan oraya sürüklüyor ve sizi düşünmek de aynı şekilde, farklı yönlerde sadece. Bugün son 3 mektubunuzu bir defada aldım diyebilirim. Lütfunuz sonsuz. Şimdilik bu mektubu bu haliyle yolluyorum, bugün birkaç kez daha yazarım. Dün neden yazmadığını size tam olarak açıklayacağım. Yazdığım bir mektubun, en azından size doğru hareket etmemesinden mustarip olduğum için onu bu haliyle atıyorum.

Esen kalın, sadece birkaç saatliğine

Franz K.

*

11.XI.12

Çok sevgili Frolayn!

Demek ki sizi kaybetmedim. Böyle olduğuna hakikaten inanmıştım. Mektuplarından birini yabancı ilan ettiğiniz o mektubunuz beni dehşete düşürmüştü. Tam son zamanlarda, hiç değilse büyük ölçüde kaçıp kurtulduğumu sandığım ve anlaşılan şimdi yeniden ve son bir darbeyle yakalandığım bir lanetin kasıtlı olmayan ve böyle olunca da bir o kadar kararlı onaylanışını gördüm onda. Kendimi nasıl toparlayacağımı bilemedim, size ne yazacağını bilemedim, cumartesi günü yazdığım iki mektup, bir uçtan öbür uca yapmacıktı, hakiki olan tek şey, her şeyin bittiğine inanmış olmamdı.

–Tam bu kelimeyi yazarken annemin ağlayarak, ağlamayı bırakarak (şu anda işe gidiyor, bütün gün işte, 30 yıldır her gün) içeri girip yanıma gelmesinin, beni okşamasının, neyim olduğunu, masada neden hiç konuşmadığını (fakat kendimi bir arada tutmak zorunda olduğum için ben bunu uzun zamandır yapıyorum zaten) ve daha bir sürü başka şeyi bilmek istemesinin bir anlamı var mı. Zavallı annem! Ama ben onu çok aklı başında bir edayla teselli ettim, öptüm ve sonunda gülümsettim, hatta onu (yıllardır yaptığım üzere) yaşarmış gözleriyle, ara öğünümü almadığım için oldukça enerjik bir biçimde beni azarladığı bir noktaya getirdim. Benimle ilgili bu aşırı endişenin nereden kaynaklandığını da biliyorum tabii (annem bunu bildiğimi, daha doğrusu, sonradan öğrendiğimi bilmiyor). Ama bunu başka bir zamana bırakalım. Size söylemek istediğim o kadar çok şey var ki, nerede kaldığını yine kaçırıyorum zira. Ve buna rağmen şu son 3 günü bahtsız, sürekli bekleyen imkânsızlıkların ulakları olarak kabul ediyorum ve size bir işgününün tedirginliği içinde asla daha büyük bir mektup yazmayacağım. Siz de buna muvafakat etmeli ve bana kızmamalı ve sitem etmemelisiniz. Zira bakın, ben şu anda öyle bir haleti ruhiye içindeyim ki, siz isteseniz de istemeseniz de ayaklarınıza kapanıp kendimi size teslim edebilirim. Öyle ki, üstümde başka birisiyle ilgili ne en ufak bir iz kalır ne de bir hatıra, ancak bir daha, masum olsun veya olmasın, o mektubunuzdaki gibi sözler okumak istemiyorum. Ve şu andan itibaren size bu nedenle sadece kısa mektuplar yazacağım (ama buna karşılık pazar günleri her zaman şehvetle yazılan olağanüstü bir mektup); ama tek neden bu değil, başka bir neden daha var, çünkü size de ait olan, daha doğrusu size, içimdeki iyiye dair en uzun, hayatın en uzun mektuplarındaki sadece imalı olan sözlerden daha sarih bir fikir vermesi gereken romanım için kendimi son nefesime kadar tüketmek istiyorum. Yazmakta olduğum ve

aslında sonu bir türlü gelmeyen hikâyenin adı "Kayıp"[18] ve tamamen Amerika Birleşik Devletleri'nde geçiyor. Şimdilik 5 bölüm tamam, 6.sı da bitmek üzere. Tek tek bölümlerin adları şöyle: I Ateşçi II Amca III New York'ta Bir Kır Evi IV Ramses'e Yürüyüş V Occidental Oteli'nde VI Robinson Vakası. –İnsan sanki gözünün önüne bir şey getirebilirmiş gibi söyledim bu başlıkları, öyle olmaz tabii, ama bu başlıkları sizin ellerinize teslim etmek istiyorum, bunlar gerçek olana kadar 15 yıllık, bazı anlar hariç 1,5 aydır devam eden ümitsiz bir eziyetten sonra kendimi güvende hissettiğim ilk büyük çalışma bu. Anlayacağınız bitmek zorunda, zaten siz de böyle düşünüyorsunuz ve ben hayır duanız eşliğinde size yazdığım, belirsizliklerle ve korkunç boşluklarla dolu, dikkatsiz, tehlikeli mektuplar için kullanabileceğim kısıtlı zamanı, kaynağı ne olursa olsun en azından şimdiye kadar her şeyin yatıştığı ve doğru yola girdiği bu çalışmaya aktarmak istiyorum. Anlaştık mı? Yoksa beni her şeye rağmen korkunç tek başınalığıma terk etmek istemiyor musunuz? Çok sevgili Frolayn, şu an sizin gözlerinize bakmak için neler vermezdim.

—

Bütün soruları pazar günü olabildiğince anlayışla cevaplayacağım, dün size neden yazmamış olduğumu da; kapsamlı bir hikâye bu.

—

Şayet insan göz ağrısından dolayı göz doktoruna gitmediyse açık seçik söylemeli bunu!

---

18 Ç.N.: Kafka'nın "Kayıp" (Der Verschollene) olarak adlandırdığı bitirilemeyen bu roman Kafka'nın ölümünden sonra M. Brod tarafından "Amerika" adıyla yayınlandı (Hans Dieter Zimmermann, *Kafka für Fortgeschrittene, C. H. Beck Yay., Mart 2004, s. 90.*). Yakın zamanlarda yayınlanan metinlerde çoğu baskıda tekrar "Kayıp" (Der Verschollene) adı tercih edildi.
Türkçede görece az yayınlanan bu roman için hâlâ "Amerika" isminin tercih edildiği görülüyor. Cem Yayınları 2000 baskısındaysa iki isim bir arada kullanılmış.

Üç günden beri tramvaydan atlama zevkinden yoksun bırakıyorum kendimi, korkudan, bir düşünce aktarını yolunda ikazımı yeterince ciddiye almıyor olabilirdiniz. Nihayet şimdi sizden söz aldım ve anlayacağınız, yine atlayabilirim. Bu arada cumartesi günü yaşadığım bir olay geliyor aklıma. Max ile yürüyordum ve kendimi hiç de aşırı mutlu olmayan bir insan olarak tarif ediyordum. Bu arada yola pek dikkat etmedim ve bir arabadan son anda kurtuldum. Düşüncelerimde ayağını sertçe yere vurdum ve ne idüğü belirsiz bir ses çıkardım. O anda asıl öfkelendiğim şey ezilmemiş olmaktı. Tabii arabacı bunu yanlış anladı ve haklı olarak bana sövdü.

Hayır, ailemden büsbütün uzak yaşamıyorum. Dairemizin akustik gelgitlerinin ekteki anlatımı ispat ediyor bunu. Ailemin uluorta ve daha az acı verici biçimde cezalandırılması için küçük bir Prag dergisinde yayınlandı bu metin. –Ayrıca en küçük kız kardeşim (20 yaşını geçti artık) Prag'daki en iyi arkadaşım ve öbür ikisi de hem katılımcı, hem de iyiler. Yalnız babam ve ben, cesaretle nefret ediyoruz birbirimizden.

Sizin tarafınızdan sen diye hitap ediliyor olmak bilseniz nasıl geliyor kulağa, sadece bir alıntıda olsa da!

Kapatmadan önce çabucak: Bana öyle bir çare söyleyin ki ofiste mektuplarınızı aldığımda sevinçten deli gibi titremeyeyim, orada çalışabileyim ve kapı dışarı edilmeyeyim. Sizi sakin kafayla da okuyabilirim değil mi ve birkaç saatliğine unutabilirim? Ulaşılabilir bir şey olsa gerek bu. Franz.

*

11.XI.12

Frolayn Felice!

Şimdi sizden hakikaten çılgınca görünen bir ricada bulunacağım ve eğer mektubu alan kişi ben olsaydım bunu başka türlü değerlendirmezdim. Ancak en iyi yürekli insanın tabi tutulabileceği en güçlü imtihan bu. İşte ricam:

Bana sadece haftada bir gün ve mektubunuzu pazar günü alabileceğim şekilde yazın. Diyeceğim o ki sizin

günlük mektuplarınıza tahammül edemiyorum, onlara tahammül edecek durumda değilim. Mesela sizin mektubunuza cevap veriyorum ve sonra güya sessiz sessiz yatakta yatıyorum, lakin bir kalp çarpıntısı bedenimi sarıyor ve sizden başka hiçbir şey bilmiyor. Bilsen nasıl aitim sana, gerçekten bunu ifade etmekten başka hiçbir imkân yok ve bu imkân da fazlasıyla zayıf kalıyor. Ama tam da bu yüzden nasıl giyindiğini bilmek istemiyorum, zira yaşamaktan aciz düşecek kadar savruluyorum ve bu nedenle benim hakkımda iyi düşüncelere sahip olduğunu bilmek istemiyorum, zira ben, deli ben, gözlerimi kapatıp kendimi trene atmak ve ancak senin yanına vardığımda açmak yerine neden hâlâ ofisimde veya evimde oturuyorum ki. Ah bunu yapmamamın kötü mü kötü bir nedeni var, kısa ve öz olarak: Sağlığım ancak kendime yetiyor, evliliğe ve hele babalığa yetecek gibi değil. Oysa senin mektubunu okuduğumda görmezden gelinebilecek olandan daha fazlasını görmezden gelebiliyorum.

Keşke cevabın elimde olsaydı şimdi! Ama nasıl da iğrenç bir şekilde sana eziyet ediyorum. Ve seni huzurlu odanda bu mektubu okumaya zorluyorum, yazı masanda bundan daha iticisi olamaz! Gerçekten de bir hayalet misali senin mutluluk verici adını kemirip tüketiyormuşum gibi geliyor bana bazen! Sana ısrarla bir daha asla bana yazmamanı söylediğim ve kendi adıma da aynı sözü verdiğim cumartesi mektubunu gönderseydim keşke. Sevgili Tanrım, mektubu göndermekten beni alıkoyan neydi ki? Ne iyi olurdu her şey. Peki şimdi bir sulh yolu var mı? Birbirimize sadece haftada bir gün yazmamızın bir faydası olur mu? Hayır, bu tür çarelerle bertaraf edilebilse, bu küçük bir dert olur. Bu pazar mektuplarına da tahammül edemeyeceğimi öngörüyorum. Ve bu nedenle, cumartesi günü kaçırılanı telafi etmek için bu mektubun sonunda biraz beni yarı yolda bırakan yazma gücüyle senden rica ediyorum: eğer hayatımızı seviyorsak her şeyi bırakalım.

İmzama "dein" ibaresini koymak ister miyim? Bundan daha yanlış bir şey olamaz. Hayır, "mein",[19] ebediyen kendime bağlı kalacağım, ben buyum ve bununla başa çıkmaya çalışmak zorundayım.

Franz

*

[13 Kasım 1912]

Canice sözlerin ardından masum güller göndermek ne biçare bir çaba! Ama öyle işte: tek bir insanın içinde yer kaplayan şeyin dış dünyadaki karşılığı fazlasıyla küçük, fazlasıyla sarih, fazlasıyla endişeli kalıyor. –Tamam, lakin bu insan en azından bağımlı olduğuna inandığı şey karşısında bilincini korumalı.– Yani tam da bunun hiç mi hiç mümkün olmadığı bir noktada?

*

14.XI.12

Canım, canım! Şayet dünyada bu kadar çok iyilik varsa o zaman korkmamalı insan, huzursuz olmamalı. Mektubun geldi –şefimin yanında oturuyordum ve feldspat çıkarılan maden yataklarının sigortası hakkında konuşuyorduk– o esnada mektubu yine ellerimin o eski titremesiyle kavradım

19 Ç.N.: Kafka, genellikle Almancada alışılmış bir kalıp olan "Dein Franz" (veya sizli bizli olduğu dönemde Ihr Franz) ibaresiyle imzalıyor. Normal şartlarda, özel bir anlamı olmadığı için çevirimizde bu kalıbı yansıtacak bir ifade arayışına girişmedik, sadece "Franz" diye çevirdik. Anlamdan kopuk olarak düz mantıkla çevrilecek olsa "Senin Franz / Sana ait olan Franz" diye ifade edilebilecek bir kalıp; ancak Kafka mektuplaşmanın çeşitli yerlerinde –dil oyununa başvurarak– özel bir anlam yüklüyor. Burada da "Dein Franz" yerine sadece "Franz" diyerek aradaki kopuşu, aitlik iddiasından feragati ifade ediyor. Bazı mektuplarındaysa tersini yapıp "Franz"ı kullanmıyor, sadece "Dein" diyor (Örneğin bkz. "15.XI.12 [16 Kasım 1912]" tarihli mektup). Bu kullanımı yorumlayacak olursak, tümüyle aidiyet içinde eridiğini, kendisinin bir hükmü olmadığını ifade ettiğini söyleyebiliriz. İsimsizlik veya ismin kısa yazılması Kafka'nın kurmaca eserlerinde de sıklıkla başvurduğu bir anlatım yöntemi. Elias Canetti'nin de vurguladığı gibi kişiliğindeki kendini önemsizleştirme eğilimiyle de uyumlu bir durum (Krşl. Canetti, 1969 s. 41).

ve bir hayalet gibi şefin yüzüne baktım. Ancak onu iki üç defa okumamla birlikte uzun zamandır arzu ettiğim ve 3 gün önce gece vakti dua ettiğim gibi huzura erdim. Senin zarfının –(ama yanlış bu, sadece zarf denmeli, gelgelelim *Sen* ve *Senin* eklemesi her fırsatta kendini göstermek istiyor)– yatıştırıcı satırları yapmış olamaz bu etkiyi, zira onları ilerleyen saatlerde okudum ancak; mektupta yazan şeylere gelince, bunun beni sarsması gerekirdi, zira insan ne kadar fazla alırsa o kadar fazla korkmak zorunda bu yuvarlanan dünyada –o halde beni esir alan yegâne şey Sen olmalı, dizlerimin üstünde sana teşekkür ettiğim bu Sen; zira seni çevreleyen huzursuzluk beni buna zorladı ve şimdi de sen sakin bir biçimde onu bana geri veriyorsun. Bir tanem! Senden emin olabilir miyim artık? "Siz", paten üstündeymiş gibi kayıyor, 2 mektup arasındaki boşlukta kaybolup gidebiliyor, insan onu mektuplarla ve sabah, akşam, gece vakti düşüncelerle kovalamak zorunda kalıyor, oysa Sen, bu kalıyor işte, öptükçe öptüğüm kıpırtısız mektubun gibi kalıyor. Nasıl bir kelime ki bu! Başka hiçbir şey iki insanı bu kadar eksiksiz birleştiremez, hele ki ikimiz gibi elinde sözlerden başka bir şey olmayanları.

Bugün ofisteki en sakin insan bendim, en katı insanın geçirmiş olduğu son bir haftadan sonra kendisinden isteyebileceği denli sakin. Bunu anlatacağım sana daha. Evet düşün ki, dış görünüşüm bile iyileşti, ofiste her gün dış görünüşümü kontrol etmeyi iş haline getiren birileri var hep. Anlayacağın onlar söyledi bunu. Sana cevap vermek için (zaten bugün büsbütün imkânsız bu) hiç acelem yok, fakat içimde hiçbir kıpırtı yok ki sana sürekli cevap vermesin ve teşekkür etmesin.

Canım, canım! Okuduğun şeyin gizli kalmama ihtimalinden korkmasaydım, sen böylesine tekdüze yazılmış sayfaları incelediğin esnada odana birisi girmeyecek olsaydı bu kelimeyi sayfalar boyunca art arda dizmek isterdim. Dün

birkaç satır yazdım sana, onları ancak pazar günü alacaksın. Onları geri almak benim için zor olur, ama zaten gerek de yok; gereksiz yere şaşırmayasın diye söylüyorum bunu sadece –seni şaşırtmak, şimdiye kadar bu konuda hiç ıskalamadım gerçekten–, tarihsiz, başlıksız ve imzasız birkaç satır, yapmaya çalıştıkları şey ise acınası bir kendine güvensizlik içinde yeniden fethetmek. Sempatiyle bak onlara!

Ama söylesene, son zamanlarda kimileyin sana yazdığım şeylerin çılgınlık değil de eziyet olduğunu nereden biliyorsun? Oysa pekâlâ çılgınlık gibi duruyor onlar ve ben senin yerinde olsaydım bundan uzak durmak için güçlerimi derhal harekete geçirirdim. Son mektup mesela, bir yazma hali değildi, ifadeyi bağışla ama kusma haliydi; yataktaydım ve mektup aklıma cümle dizileri olarak değil, tersine korkunç bir gerilim içinde bulunan, eğer yazmazsam beni öldürecekmiş gibi görünen tek bir cümle olarak düştü. Sonra gerçekten yazdığımda o kadar da berbat olmadı, biraz daha derleyip topladım, akılda kalanların peşine düştüm ve hakiki olmayan, avutucu küçük şeyler geçti yer yer mektubun içinden. Ama bilsen nasıl bir hafiflik içinde götürdüm onu istasyona, nasıl da alelacele attım, nasıl da talihsiz fakat nihayet canlı bir insan olarak gittim eve, ta ki uykuya dalmadan önceki korkunç iki saat beni yeniden başka bir zihin durumuna götürene kadar.

Daha fazla bahsetmeyeceğim bundan. Mektupların yeniden elime geçecek, ne zaman istersen, daha doğrusu ne zaman yazabilirsen o zaman yaz, benim yüzümden ofiste kalma akşama kadar, mektup almadığım zaman katlanamayacağım buna, lakin sonra yine bir mektup geldiğinde –bana öyle geliyor ki– bu mektup hiçbir mektupta olmadığı kadar elimin altında canlanacak ve gözlerimin de, dudaklarımın da yoksunluğunu giderip yazılmamış bütün mektupların gani gani yerine geçecek. Seninse daha fazla vaktin olacak ve şu sıralar devam eden bu güzel akşamlarda gezmeye gideceksin (dün en küçük kız kardeşimle gece saat 10'dan 11.30'a

kadar yürüyüş yaptık, evden 10'da çıktık ve 11.30'da geri döndük, onu yanlış getiriyorsundur belki gözünün önüne, artık 20 yaşında ve çok uzun boylu ve güçlü kuvvetli, ama yeterince de çocuksu) tabii sen oyun provalarına yetişmek zorunda olmasan. "Humor" rolünde başarılı olman ne iyi! Max'a eziyet ediyorum ve girip çıktığımız her sokakta senin yüzünden onun kolunu çıkarıyordum neredeyse; ama salak, bütün telefon konuşmasında senin gülüşünden başka bir şey anlatmıyor pek. Eğer telefonun karşısında böyle gülebiliyorsan, telefon etmekten ne kadar da iyi anlıyor olmalısın. Oysa telefonu düşünmek bile benim gülüşümü söndürüveriyor. Yoksa postaneye koşup sana iyi akşamlar dilememi ne engelleyebilir ki? Fakat orada bir saat bağlantıyı beklemek, tedirginlik içinde banka yapışmak, en nihayet çağrılmak ve her şeyi zangırdatarak telefona koşmak, sonra zayıf bir sesle senin adını söylemek, en nihayet seni işitmek ve belki de cevap verebilecek durumda olmamak, 3 dakika geçip gittiği için Tanrı'ya şükretmek ve seninle gerçekten konuşmak için duyulan, artık katlanılmaz hale gelen bir istekle eve gitmek –hayır, bunun olmamasını tercih ederim. Ayrıca bu ihtimal güzel bir umut olarak kalır, telefon numaran nedir, korkarım Max unuttu.

İşte böyle, şimdi mükemmel bir uyku çekeceğim. Canım, bir tanem benim; bende müzik duygusu sıfır, ama bunda bir müzikalite yok mu!

Franz

*

14.XI.12

Canım, rahatsız olma, sana sadece iyi geceler diyorum ve bu nedenle yazımı sayfanın orta yerinde kestim. Bir süre sonra sana artık yazamayacağımdan korkuyorum, zira birisine (seni bütün isimlerle adlandırmak zorundayım, bu yüzden bu defa da "birisi" olsun) yazabilmek için insanın onu hayal etmesi, baktığı yüzünü gözünün önüne getirmesi

şart. Ve ben senin yüzünü çok iyi getirebiliyorum gözümün önüne, burada bir sıkıntı olmaz. Gelgelelim başımın senin omuzuna dayandığı ve anlaşılır olmaktan ziyade boğuluyormuş gibi, senin omuzunla, senin giysinle, kendi kendime konuştuğum (bu esnada orada ne konuşulduğuna dair senin hiçbir fikrin olamıyor) yolunda çok daha güçlü bir tahayyül gittikçe daha sık musallat olmaya başlıyor bana.

Uyuyor musun şimdi? Yoksa okuyor musun hâlâ, bak bunu peşinen mahkûm ederim. Yoksa provalardan birinde misin, ki bunu hiç ummak istemiyorum. Sürekli geri kalan, ama asla bozulmayan saatime göre 7 dakika sonra saat 1 olacak. Dikkatini çekerim, sen başka insanlardan daha fazla uyumak zorundasın, zira ben sadece birazcık uyuyorum, ortalamadan çok az demek yeterli değil. Ve genel uykudaki kullanılmamış payımı muhafaza etmek için senin sevimli gözlerinden daha iyi bir ortam bilmiyorum.

Ve lütfen karmakarışık rüyalar görme! Düşüncelerimde senin yatağının çevresinde bir tur atıyor ve sessizlik emrediyorum. Ve burada düzeni sağladıktan, belki de bir sarhoşu Immanuelkirch Caddesi'nden kovaladıktan sonra içim daha düzene girmiş olarak yazıma veya belki de doğrudan uykuma geri dönüyorum.

Bana hep yaz canım, benim mektuplarımın yazılışı esnasında o sırada ne yaptığını. Daha sonra ben sezgilerimi kontrol edeceğim, sen mümkün mertebe olguları benim sezgilerime yaklaştıracaksın ve birçok denemeden sonra bu ikisinin en nihayet buluşup insanın her zaman emin olduğu bir tek büyük gerçeklik haline gelmesi ne kadar inanılmaz olur. –Prag zamanına göre saat kuleden tam 1'i vuruyor şu anda.

Adieu, Felice, adieu! Bu isim nereden geliyor? Ve elimden uçup kaçma! ... gibi bir şey geldi aklıma nedense, belki de fazlasıyla uçma gücü taşıyan "Adieu" kelimesi yüzündendir. Düşünüyorum da, yükseklere uçuvermek olağanüstü

bir zevk olsa gerek, insan böylelikle tıpkı benim sende asılı kaldığım gibi yüklü bir ağırlıktan kurtulacaksa. Sana el sallayan hafifliğin cazibesine kapılma. Bana ihtiyacın olduğu yanılsamasını sürdür. Daha derin düşün bunu. Zira bak, sana bir zararı olmaz bunun, günün birinde benden kurtulmak istersen bunun için yeterince güç bulacaksın kendinde, ama bu arada hayatta bulacağımı hayal bile etmediğim bir armağan vermiş olacaksın bana. Böyle işte, uykuda da hayır anlamında başını sallıyor olsan da.

Franz

*

[İşçi Kaza Sigortası Kurumu anteti]

15.XI.12

Sen, bu "Sen" düşündüğüm gibi kurtarıcı bir çare olmuyor. Ve bugün, yani daha ikinci günde bile kendini kanıtlayamıyor. Sakin olabilirdim ve hiçbir şey bugün mektup gelmemesinden daha açıklayıcı olmadı. Oysa ben ne yapıyorum? Koridorlarda pırpır edip duruyor, bütün müstahdemlerin ellerine bakıyor, sırf birisini aşağıdaki posta kutusuna gönderebilmek için gereksiz görevler verip duruyorum, (zira 4. kattayım, gelen posta aşağıda tasnif ediliyor, postacılarımız dakik değil, ayrıca yönetim kurulu seçimimiz var, yığınla posta geliyor ve senin mektubun aptal yığınların içinden seçilip bulunmadan önce ben yukarıda sabırsızlıktan ölebilirim) sonunda bütün dünyaya karşı duyduğum güvensizlikten dolayı bizzat bir koşu aşağıya iniyor ve tabii hiçbir şey bulamıyorum, zira bir şey gelmiş olsaydı en kısa zamanda almış olurdum, çünkü gelen bütün mektuplardan önce senin mektubunu yukarıya getirmeleri için tarafımdan 3 kişi görevlendirildi. 3 kişi bu görevlerinden dolayı adlarıyla anılmayı hak ediyor: Birincisi müstahdem Mergl, mütevazi ve istekli; gelgelelim esas olarak umudumu ne zaman ona bağlasam, senden çok nadiren mektup geldiği yolunda bir gözlem yapmış olduğum için ona karşı zapt edemediğim

bir antipati besliyorum. Bu tür durumlarda bu adamın elinde olmayan hunhar görünümü iliklerime işliyor. Bugün de öyle oldu işte, en azından boş elini pataklamak istedim. Ve o yine de bundan kendine pay çıkarıyor gibi. İtiraf etmekten utanmıyorum, böyle boş günlerde ona birkaç defa, ertesi gün mektup gelir mi acaba diye fikrini sordum ve o da her seferinde önümde eğilerek bundan emin olduğunu söyledi. Bir defasında –şimdi geliyor aklıma– anlamsız bir kesinlikle senden mektup bekliyordum, o kötü ilk aydaydı galiba, o zaman müstahdem koridorda bana beklediğim şeyin geldiği ve masamın üstünde olduğu haberini verdi. Fakat koşarak masamın yanına gittiğimde, orada sadece Max'ın Venedik'ten gönderdiği, üstünde Bellini'nin bir resmi olan kartpostal duruyordu, "Sevgi, yerkürenin hâkimi" temasını yansıtan. –İkinci ulak, gönderi bölümünün şefi Wottawa, kirli sakalı, çeşit çeşit renklerdeki benli, kırışık yüzüyle gözünü dikip insanın suratına bakan yaşlı, ufak tefek bir müzmin bekâr, bir de sürekli ıslak dudaklarıyla Virginia'nın etrafında dolanarak ağzını şapırdatır, fakat ne zaman kapı arasında durup, esasında görevi olmadığı halde göğsüne astığı çantasından senin mektubunu çekip çıkarsa ve bana uzatsa doğaüstü bir güzellik saçıyor. Wottawa durumu biraz seziyor, zira vakti olduğunda öteki ikisinden önce gelmenin hep bir yolunu buluyor ve 4 katı çıkmak zorunda kalmaktan gocunmuyor. Bazen mektubu bana kendisinin verebilmesi için daha erken davranabilecek bir müstahdemi durdurduğu düşüncesine kapılmayı nahoş buluyorum yine de. İşte böyle, hep bir tedirginlik var yani. –Üçüncü umut Bayan Böhm. Evet, anlayacağın mektubu iletmekten tabiri caizse mutluluk duyan biri. Gözleri parlayarak gelip mektubu bana veriyor, bu adeta görünüşte yabancı bir mektupmuş da, aslında sadece ikimizi, onu ve beni ilgilendiriyormuş gibi. Mektubu getirmek öbür ikisine nasip olduğunda ve ben bunu ona söylediğimde, ağlamaklı

hale gelip ertesi gün daha dikkatli olmaya karar veriyor şevkle. Ne var ki bina çok büyük, 250'nin üstünde çalışanımız var ve bir başkası mektubu onun elinden kolaylıkla kapabilir.

Bugün üçünün de işi yoktu. Bunu daha kaç kez tekrarlayacağımı merak ediyorum, çünkü bugün mektup gelme ihtimali artık hiç yok. Ayrıca huzursuzluğum sadece bugünle ilgili, bu geçiş günüyle ilgili, eğer yarınki mektuptan sonra yazmazsan, bunu hiç dert etmeyeceğim artık. Eskiden şöyle diyordum kendime: "yazmıyor", bu kötüydü, ancak şimdi şöyle diyeceğim: "canım, demek ki gezmeye çıktın" ve ben buna ancak sevinebilirim. Gece mektubumu saat kaçta aldın bu arada?

Franz

*

15.XI.12, akşam saat 11.30

Canım, sana bugün kendi yazımın öncesinde yazıyorum, seni bekletiyormuş duygusuna kapılmayayım diye, benim karşımda değil de yanımda yer al diye ve kendim için yazarken de daha bir yatışmış olayım diye, zira sana güvenerek söylüyorum, birkaç gündür çok az yazıyorum, neredeyse hiç yazmıyorum, seninle ilgili yapacağım, seninle ilgili düşüneceğim çok şey var.

Belki de zamanında eline geçmeyecek olan iki kitaptan birisi gözlerin için, ama öteki kalbin için. Birincisi, gerçekten biraz keyfi ve tesadüfi bir seçim oldu, öyle güzel ki; sana bundan önce vermem gereken birçok kitap var; ama bu da ikimizin arasında artık keyfiliğe müsaade edildiğinin işareti olmalı, çünkü keyfilik zorunluluğa dönüşüyor. Buna karşılık "Education sentimentale"[20] yıllar boyunca yanı başımda

20 Ç.N.: *Neumann'da* Gustave Flaubert'in bu başlıktaki kitabıyla (tam yazımı *L'éducation sentimentale*) doğrudan bağlantı kuruluyor ve Kafka'nın Flaubert'i "kan bağıyla bağlı olduğu" bir yazar olarak tanımladığı belirtiliyor (G. Neumann, *Kafka und die Weltliteratur, "Kafka und Goethe"*, Haz.: Manfred Engel ve Dieter Lamping, Vandenhoeck und Ruprecht Yay., Nisan 2006, s. 58).

durmuş bir kitap, tıpkı sayısı ikiyi üçü geçmeyen insanlar gibi; onu ne zaman herhangi bir yerinden açsam, her defasında irkiltip büsbütün içine çekmiştir beni, kendimi bu yazarın zihinsel çocuğu olarak hissettim hep, zavallı ve beceriksiz bir çocuk olsa da. Fransızca okuyup okuyamadığını bana yaz hemen. O zaman sana yeni Fransızca baskısını da gönderirim. Doğru olmasa da Fransızca okuyabildiğini yaz, çünkü Fransızca baskısı muhteşem.

Doğum günün (demek anneninkiyle aynı gün, demek ki onun hayatını bu kadar doğrudan devam ettiriyorsun?) için bir dilekte bulunmak benlik iş değil, zira büyük bir ihtimalle sana dönük, ama aynı zamanda bana karşı yönelecek dilekler olsa da –şimdi onları telaffuz edemem; ama söyleyebileceğim şeyler sadece bencillikler. Şimdi olması gerektiği gibi kesinkes susayım ve hiçbir dilekte bulunmayayım diye, sadece fikirsel olsa da, sadece bir defalığına olsa da, o sevgili dudaklarından öpmeme izin ver.

Franz

*

[Max Brod'un F.B.'ye mektubu][21]

*

15.XI.12 [16 Kasım 1912]

Canım, bu kadar eziyet etme! bu kadar eziyet etme! Beni bugün de, cumartesi, mektupsuz bırakıyorsun, tam da tıpkı gecenin ardından gündüzün geldiği gibi, onun da mutlaka geleceğinden emin olduğum bir anda. Zaten mek-

21 Ç.N.: M. Brod 15.11.1912 tarihinde F.B.'ye bir mektup yazar (Franz Kafka, *Briefe an Felice*, Fischer 2009, s. 96-97). Mektuptan F.B.'nin kendisine bir mektup yazdığı ve Kafka'nın 11.11.12 tarihli mektubundaki olumsuzluğun sebebini anlamaya çalıştığı anlaşılıyor. M. Brod bu mektupta Kafka'ya anlayış gösterilmesi ve desteklenmesi durumunda yazarlığının bundan ne kadar olumlu etkileneceği konusunda telkinde bulunuyor. Bu bağlantının ardından Kafka'nın F.B.'den aldığı cevap (Kafka'nın 14.XI.12 tarihli mektubundan görüldüğü üzere) aralarındaki havayı olumlu yönde bir anda değiştirir.

tup isteyen kim, iki satır sadece, bir selam, bir mektup zarfı, bir kart, dört mektubun üstüne, bu beşincisi, senden tek kelime dahi görmedim. Yapma, adil değil bu. Uzun günleri nasıl geçirebilirim, nasıl çalışabilir, konuşabilir ve benden istenen her neyse onu nasıl yapabilirim ki. Hiçbir şey olmamıştır belki de, sadece vaktin olmadı belki de, tiyatro provaları veya ön konuşmalar alıkoydu seni, ama şunu söyle sadece, bir köşedeki küçük bir masaya geçip kurşunkalemle bir kâğıt parçasının üstüne "Felice" diye yazmaktan ve bunu bana göndermekten kim alıkoyabilir seni? Ve benim için yeter de artardı bu! Senin hayatına dair bir işaret, bir canlıya tutunmak gibi cüretkâr bir teşebbüs içindeyken beni yatıştıracak bir vasıta. Yarın bir mektup gelecek ve elbette gelmek zorunda, aksi takdirde ne yapacağımı bilmiyorum; sonra her şey iyi olacak ve ben seni, bana bu kadar sık yazman yolunda taciz etmeyeceğim artık; lakin yarın bir mektup gelirse, bu defa da seni pazartesi erkenden ofisinde bu yakınmalarla karşılamama gerek kalmayacak; ne var ki yapmak zorundayım, zira cevap vermezsen, bana sırtını döndüğün, başkalarıyla konuştuğun ve beni unuttuğun yolunda, hiçbir mantıkla bertaraf edilemeyecek bir duyguya kapılacağım. Hiç sesimi çıkarmadan buna tahammül etmem mi gerekiyor? Ayrıca ilk kez olmuyor, senden bir mektup beklemem, (her ne kadar bunda bir kabahatin olmadığından emin olsam da) ekteki eski mektup bunun kanıtı.

İsimsiz[22]

*

22 Ç.N.: Daha önceki bir dipnotta açıkladığımız gibi (bkz. 11.XI.1912 tarihli mektuba dipnotta) Kafka "Dein Franz" imzası yerine burada ismini yazmayarak sadece "Dein" diyor. Çeviride bu durumlarda "İsimsiz" karşılığını yeğledik. Bizim yorumumuza göre Kafka bu kullanımla, içinde kişi olarak kendisinin yokluğa karıştığı bir mektup ve aidiyet ilişkisi kuruyor.

[Ek]
[İşçi Kaza Sigortası Kurumu anteti]

[Tarih yok]

Saygıdeğer Frolayn!

Az önce valiliğe gittim, giderken ve dönerken ağırdan aldım, hoş bir mesafe bu, nehrin üzerinden Moldau[23] kıyısının öbür yakasına geçiliyor. Bugün sizden mektup gelmemesini hazmettim, zira eğer erkenden gelmezse artık gelmez diye düşünüyordum şimdiye kadar. Son iki gündür çeşitli nedenlerden dolayı biraz üzgün ve dağılmış haldeyim ve dönüşte Belvedere Sokağı'nın orada kalakaldım –yolun bir tarafında binalar var, öbür tarafındaysa Waldstein Kontluğu'nun bahçesine ait olağanüstü yüksek bir duvar– fazla düşünmeden cebimden sizin mektuplarınızı çıkarıp en üstte duran ve beni şu anda pek ilgilendirmeyen Max'ın mektubunu en alta aldım ve ilk mektubunuzdan birkaç satır okudum. Hiç şüphesiz büyük ölçüde uyku sersemi hareketlerdi bunlar, zira ben çok az uyuyorum ve bunu yorgun düşmemden hissediyorum. Şimdi ofise geldiğimde ne görsem beğenirsiniz, kâğıdınızın muhteşem ebadı ve ziyadesiyle sevindirici ağırlığıyla beklenmedik ve beklenmeyen mektubunuz burada işte.

Bu yazdığım bir yine de cevap değil, gelin soru ve cevabı istediğimiz gibi karıştıralım, güzel mektubunuzdaki en güzel şey, istediğim zaman size yazabilme müsaadesi. Zira en nihayetinde düşünmüştüm ki, her gün tekrarlanan yazma işine son vermenin zamanıdır belki, bu bakımdan sizi tanımıyorum, belki de her gün karşınıza çıkan mektupları nahoş buluyorsunuzdur, buna karşılık ben dakiklikten hiç mi hiç nasibini almamış bir yapıda olmamla birlikte, size, özellikle de size, bir direnişle karşılaşmadan yazmaya can atıyorum. Ama şimdi bana tanınmış bir hak var, istediğimi yapabilirim ve nasıl ki ben cevapsız kalsam da yazabileceksem, yazmayı beceremediğim durumlarda da lütufkârlığınız sayesinde siz-

23 Ç.N.: Prag'dan geçen Vltava Nehri. Kafka nehrin isminin Alınancası olan Moldau'yu kullanıyor.

den bir mektup alabilmeyi umut ediyorum, çünkü ona iki kat daha ihtiyacım olacak.

Sadece bir şeye cevap vereyim bugün. Pyramidon ve buna benzer şeylerin hepsini atın! Eczaneye gitmek yerine, baş ağrısının nedenlerine inin! Yazık ki baş ağrılarının hangi noktada başladığını bilmek için hayatınızın bütününe yeterince bakacak zamanım olmadı. Yapaylık duygusunu (zira böyle ilaçlar en iyi durumda bile bu etkiyi yapıyor), hiç değilse doğanın hışmı olan baş ağrılarından daha katlanılmaz bulmuyor musunuz? Ayrıca insanı iyileştiren sadece insandır yine, tıpkı insana acı verenin sadece insan olması gibi, bu durumda sizin baş ağrınızın bana geçmesi gibi. Esen kalın ve sevecenliğinizi benden esirgemeyin.

Kafka

*

[Julia Kafka'nın F.B.'ye mektubu][24]

*

17.XI.12

Canım, bir tanem, benim gibi bir bela, sağlık timsali seni hasta etme şanına erdi. Koru kendini, işitiyor musun, sebebiyet verdiğim şeyden koru kendini, kendine olan sevgin adına bunun bedelini ödet bana! Ve ben yazmamandan dolayı sana sitem etmeye cüret ediyor ve böylece kendimi kendi huzursuzluğuma ve kendi arzularıma gömüyor, hasta olduğunu hiçbir şekilde hissetmiyor, bunun yerine provalarda veya sohbetlerde olduğunu düşünerek gülünç tahminlerde bulunuyorum. Kıtalar bizi ayırmış olsaydı ve sen Asya'da bir yerlerde yaşasaydın, birbirimizden bu kadar uzak olabilirdik ancak. Mektuplarının her biri benim için sonsuz ve küçücük de olsa (Tanrım, nasıl da her şeyi siteme çeviriveriyorum

24 Ç.N.: Franz Kafka'nın annesi Julie Kafka 16.11.1912 tarihinde ilk kez F.B.'ye bir mektup yazar (bkz. Kafka 2009, s. 99). Bu mektupta F.B.'ye oğluyla ilgili kaygılarını (sağlığını tehlikeye attığını, az uyuduğunu, az ve düzensiz yediğini) aktarır ve ondan oğlunun sağlıklı bir hayat tarzı sürmesi için ilgi göstermesini ister.

böyle, bugünkü mektubun küçük değil, hak ettiğimden tam 10.000 kat daha büyük) onu imzaya kadar okuyup yeniden başa dönüyorum ve bu olabilecek en güzel döngü halinde devam ediyor. Lakin en nihayetinde mektubun bir son noktası olduğunu, senin onun başından kalktığını ve benim için karanlığa doğru gittiğini görmek zorundayım. O zaman insan bunu kendi kafasına kakmak istiyor.

Ancak, bugün tam zamanında yetişti mektup. Ben senin kadar kararlı değilim, Berlin'e gitmek istemiyordum, sadece mektup gelmeden önce yataktan çıkmamaya karar vermiştim ve bu karar özel bir güç gerektirmedi, üzüntümden ayağa kalkamadım, bu kadar basit. Ayrıca dün gece şu roman çok kötüye gitti gibi geldi bana, iyice dibe vurdum ve aklımda o taahhütlü mektuptan sonraki mutluluğun sarih mi sarih hatırası vardı ve bu denli sefil bir haldeyken yukarıya baktığımda kendimi sanki hâlâ yüksekte mutluluk içinde yürürken gördüm. Evvelki gece ikinci kez rüyamda gördüm seni. Bir postacı senden iki tane taahhütlü mektup getirip onları bana uzattı, bir elinde biri, öbüründe öteki, kolları tıpkı bir buharlı makinenin piston kolları gibi hiç aksamayan bir görkem içinde gayrı ihtiyari hareket ediyordu. Tanrım, büyülü mektuplardı bunlar. Zarfların içinden o kadar çok yazılı sayfa çıkardığım halde boşalmıyorlardı. Bir merdivenin tam ortasında duruyor ve okunmuş sayfaları, yanlış anlama ama basamaklara fırlatmak zorunda kalıyordum, öteki mektupları zarflardan çıkarabileyim diye. Bütün merdiven aşağıya ve yukarıya doğru bu okunmuş mektuplarla kaplanmıştı ve üst üste yığılan gevşek, elastik kâğıt olağanüstü bir hışırtı çıkarıyordu. Gerçek bir özlem rüyasıydı bu.

Ancak bugün, gündüz, postacıyı çok farklı bir biçimde çekmek zorunda kaldım yanıma. Bizim postacılarımız dakiklikten hiç nasibini almamış. Saat 11.45'te geldi ancak mektup, her türlü insan yatağımdan aşağıdaki merdivene

gönderildi on defa, sanki mektubu bu yolla yukarıya çekebilirmişim gibi, bizzat kalkmamalıydım ben, ama saat 11.45'te gerçekten de geldi işte mektup, hemen açıldı ve bir solukta okundu. Hasta olman keyfimi kaçırdı, lakin –mizacım ele veriyor şimdi kendini– sağlığın yerindeyken bana yazmamış olsaydın keyfim daha çok kaçardı. Oysa şimdi yeniden birbirimizi bulduk ve güzel bir el sıkışmadan sonra ikimiz de daha sağlıklı olacağız ve sonra sağlıklı bir biçimde hayatımızı birlikte sürdüreceğiz. –Bir şeye cevap vermiş olmuyorum yine, fakat cevaplar zaten sözlü konuşmanın konusudur, yazmak insanın bir şeyleri daha iyi anlamasını sağlamaz, buradan olsa olsa bir mutluluk fikri edinilir. Ayrıca bugün sana daha fazlasını yazacağım, her ne kadar bugün çok fazla koşturmak zorunda kalacak ve yatakta çektiğim sıkıntı esnasında aklıma gelip beni derinden köşeye sıkıştıran küçük bir hikâyeyi yazacak olsam da.[25]

Franz

[Sayfa kenarında] (Tedirgin olma, telefon etmeyeceğim hiçbir şekilde, sen de etme, buna katlanamam.)

*

18.XI.12 [17 Kasım'ı 18'e bağlayan gece]

Bir tanem, saat gece 01.30, haberini verdiğim hikâye pek bitecek gibi değil henüz, bugün romana da tek bir satır yazmadım, öyle pek memnun girmiyorum yatağa. Gece, hikâyeyi, kalemi elimden hiç bırakmadan sabaha dek yazabilecek kadar bana ait olsaydı keşke! Güzel bir gece olurdu. Lakin yatmak zorundayım, zira dün gece kötü uyudum, bugün gündüz ise neredeyse hiç uyumadım ve böyle berbat bir halde ofise gidemem. Yarınki mektupların, canım, canım! Yarı yolda ayılırsam mektupların beni güçlendirecek hiç şüphesiz, ama sersem gibi olursam o zaman koltuğa gömülüp onlardan başımı kaldırmak istemem ve beni rahatsız eden

25 Ç.N.: *Dönüşüm*'e ilk kez burada gönderme yapılıyor.

herkese dişlerimi gösteririm. Hayır, ofis konusunda kesinlikle çok fazla tepki vermiyorum, ama yine de beş yıldan fazla dayanmışlığın ofis yaşamına tepkiselliği haklı kıldığını da görüyorum; bu sürenin özel bir sigorta kurumunda geçen ilk yılı çok korkunçtu, ofisteki çalışma saatleri sabahın 8'inden akşamın 7'sine, 8'ine, 8,5'una kadar sürüyordu, yüzünü şeytan görsün! Ofisime giden küçük bir koridorun belli bir yerinde, hemen her sabah içimi bir çaresizlik ve umutsuzluk kaplıyordu, bu durumun benden daha güçlü, daha kararlı bir karakteri, tabiri caizse kutlu bir intihara sürüklemesi işten bile değildi. Tabii şimdi çok daha iyi, hatta hiç hak etmediğim kadar hatırşinas davranıyorlar bana. Hele genel müdürüm. Geçenlerde onun ofisinde kafa kafaya verip bir kitaptan Heine şiirleri okuduk birlikte, o sırada ön odada müstahdemler, ofis şefleri, taraflar belki de çok ivedi meselelerle sabırsızlıkla içeriye alınmayı bekliyorlardı. Ama durum yine de can sıkıcı ve buna tahammül etmeye yetecek gücüm bile yok.

Bu tür mektup kâğıdına kızmıyorsun değil mi, nereden geldiyse şimdi aklıma? Kız kardeşimin mektup kâğıtlarını birkaç gün önce bitirdim, benim de kendime ait kâğıdım hiç olmamıştır zaten, böylece bu yılki seyahat günlüğümden arka arkaya yırttığım sayfaları sana gönderecek kadar utanmazım. Ama bunu sana defterden düşen ve üstünde bu sene gittiğim sanatoryumda sabahları sık sık koro halinde söylenen, âşık olduğum ve sözlerini yazdığım bir şarkının bulunduğu sayfayı göndererek telafi etmeye çalışıyorum. Zaten çok ünlü bir şarkı ve sen de biliyorsundur, ama yine de şöyle bir göz at. Ve sayfayı mutlaka geri gönder bana, ondan mahrum kalamam. Nasıl ki şiir bütün sarsıcılığına rağmen gayet düzenli bir yapıya sahipse, her kıta da bir nidadan ve sonra bir başın öne eğilmesinden meydana geliyor. Ve şiirdeki hüznün sahiciliğine tanıklık edebilirim. Keşke şarkının melodisini aklımda tutabilseydim, gelgelelim müzik hafızam berbat, müzik derslerinde keman öğretmenim çaresizlikten

beni bizzat kendisinin tuttuğu yayların üstünden sıçratmayı tercih ediyordu ve müzikal ilerlemem, hocanın her ders, ses ayarını biraz daha yükseltmesinden ibaretti. İşte bu nedenle şarkıyla ilgili benim melodim çok tekdüze ve esasen bir iniltiden ibaret. Canım!

Franz

*

[Telgraf. 18.11.1912'de saat 2.30'da Prag'dan çekildi]
Acil = rp 10 acil
felice bauer berlin immanuel kirch caddesi 29
hasta mısınız = kafka ++

*

18.XI.12

Canım, bu telgraf hakkımdır! Cumartesi yazmamak için mutlaka bir engelin vardı ve zaten benim de bugün elime bir mektup geçmesi gibi bir talebim olmadı, şu talihsiz pazarlar, yazışmamızın düzenli bahtsızlığı haline gelmeye başladı –gelgelelim senden daha erken haber almaya dair uzun bekleyiş beni biraz çileden çıkardı, dünkü mektuptan pek tatmin olmadım, özellikle de senin sıkıntılı durumun söz konusu olduğu için, buna mukabil şimdiye kadar görülmemiş bir kesinlikle bana pazartesi için bir veya iki mektup sözü verdin ve hiçbiri gelmedi, ofiste şaşkın şaşkın dolanıp durdum, belli yerlerini okumam gereken bir kitabı defalarca önümden ittim (senin de bildiğin üzere idari mahkemenin kararları), boşuna defalarca önüme çektim tekrar, bir sergiyle ilgili görüşmem gereken bir mühendis hiç şüphesiz gerizekâlı olduğumu sandı, zira olduğum yerde dikilip ikinci posta vaktinin gelip gelmediğinden, hatta geçip gittiğinden başka bir şey düşünecek halde değildim ve habire mühendisin biraz kıvrık küçük parmağına bakıp durdum, yani tam da bakmamam gereken şeye –Canım! Daha fazla anlatmak istemiyorum, yoksa gittikçe daha berbatlaşıp sonunda okunması katlanılmaz hale gelecek. Ve telgraf çek-

mek bile düşündüğüm gibi uygun ve güvenilir bir yol olmadı. Telgrafı acil olarak saat 14.45'te çektim ve cevap ancak gece 11.15'te geldi, yani 9 saat sonra, Berlin'e tek seferlik bir gidiş bile bu kadar uzun sürmez ve insanın en azından Berlin'e yaklaşıyor olduğu su götürmez, oysa benim cevap alma umudum gittikçe azalıyordu. Lakin en nihayet kapının çalışı! Postacı! Vay canına! Ve hem de nasıl sevecen, mutlu bir yüzü var adamın. Telgrafta kötü bir şey olması mümkün değil. Yok elbette, içinde sadece sevgi dolu iyi şeyler var ve önümde açılmış bir halde hâlâ bana bakıyor.

Canım, insan bu çılgınca acıdan kurtulup mutluluğa kanat açtığında nereden güç alır ve aklına nasıl mukayyet olur ki?

Sınırsız bir istekle kendimi dökmek için dünkü hikâyemin başına oturuyordum tam, koyu bir ümitsizliğin tahrikiyle besbelli. Birçok cihetten köşeye sıkıştırılmış bir halde, seninle ilgili belirsizlik, ofisle büsbütün başa çıkamama beceriksizliği, bir gündür duraksayan roman yüzünden yeni, adeta uyarıcı hikâyeyi devam ettirmek için duyulan vahşi bir arzu, birkaç gündür ve gecedir süregelen manidar bir uykusuzluk ve pek önemli olmamakla birlikte insanın aklını kurcalayan ve ajite eden birkaç şey daha –uzun sözün kısası, bugün sadece yarım saat süren akşam yürüyüşümü yaparken (tabii gözüm telgrafçılardaydı hep, birine de rastladım üstelik, ama evimden çok çok uzakta) yegâne kurtuluşumun bu yıl yazın oldukça iyi arkadaş olduğum ve beni uzun öğleden sonra saatlerinde İsa'nın dinine geçmem için ikna etmeye çalışan Silezya'daki bir adama yazmak olduğuna kesin karar verdim. –Fakat şimdi telgraf burada ve şu mektubu bir süreliğine bir kenara bırakalım, bu ayartılma yok mu! Yalnız şu anda telgrafın şerefine hikâyeyi mi yazmalıyım yoksa yatmaya mı gitmeliyim bilemiyorum.– Ve telgrafla seni maruz bıraktığım endişeler ve nahoşluklara mazeret olarak söyleyeceğim hiçbir şey yok.

Franz

*

19.XI.12

Canım, sitem değil bunlar, sadece açıklamalar için ricada bulunmak; durumu etraflıca bilmediğim için çok kederli bir haldeyim. Çok sayıda mektup çılgınlığını bırakmamız gayet doğru, hatta dün bununla ilgili bir mektup bile yazmaya başladım ve onu sana yarın göndereceğim, lakin mektup tarihleriyle ilgili şu değişiklikte anlaşmamız lâzım, bu konuyu önceden görüşüp bildirmek zorundayız, aksi takdirde insan bu yüzden çıldırabilir. Senin kendi ifadene göre, gönderdiğim son taahhütlü mektubu cuma öğleden önce aldığın veya en azından ondan haberdar olduğun halde bana ancak cumartesi cevap vermeni, cumartesi mektubunda aynı gün bir kez daha yazacağını söylemeni, lakin bunu yapmamanı ve benim pazartesi sözü verilmiş 2 mektubu da almayışımı, bunun da devamında pazar boyunca tek bir kelime yazmayıp, halim kaldığı kadarıyla beni elbette mutlu kılan mektubun başına ancak gece vakti oturmanı ve en nihayet sana bir telgraf göndermemiş olsaydım pazartesi de bana yazmamış olacağını, hiç mi hiç yazmamış olacağını –zira ekspres mektubun pazartesi elime geçen tek mektup– nasıl açıklamalıyım ki kendime? Fakat işin en tuhaf ve ürkütücü yanı şu: 1,5 gün hastasın, bu arada bütün hafta boyunca provalardasın; hasta olduğun halde cumartesi akşamı dans etmeye gidiyor, akşam 7 gibi erken bir saatte eve dönüyor, gece saat 1'e kadar uyumuyor ve pazartesi akşamı bir ev balosuna gidiyorsun. Aman Tanrım, nasıl bir hayat ki bu! Açıklama istiyorum canım, lütfen açıklama! Çiçekleri ve kitapları boş ver. Onlar benim baygınlık halimden başka bir şey değil.

Franz

[Ekteki sayfada] Şu anda görüyorum, bana pazar mektubunda da pazartesi bir mektup göndermek için söz vermişsin belli ki.

*

20.XI.12

Canım, bana bu kadar eziyet etmen için ne yaptım ki sana? Yine mektup yok bugün, ne birinci postayla ne de ikinciyle. Nasıl da acı çektiriyorsun bana! Yazdığın tek bir kelime beni mutlu edebilecekken! Benden sıkıldın, başka hiçbir açıklaması yok bunun, en nihayetinde şaşılacak bir şey de değil, anlaşılmayan tek nokta bana bunu yazmaman. Şayet hayatıma devam etmek istiyorsam, bitmek tükenmek bilmeyen şu son günlerde olduğu gibi beyhude senden haber bekleyemem. Ancak senden haber alma umudum yok artık. Anlayacağın, bana susarak gönderdiğin vedayı açık bir dille tekrarlamak zorundayım ben de. Bu mektubun üstüne kapanmak istiyorum ki gönderilemesin, fakat gönderilmek zorunda. Yani artık mektup beklemiyorum.

Franz

*

[Muhtemelen 20 Kasım 1912'yi 21'ine bağlayan gece]

Canım, bir tanem, saat gece 01.45. Öğlenki mektubumla incittim mi seni? Akrabalarına ve tanıdıklarına karşı yerine getirdiğin görevleri nereden bilebilirim ki! Sen kendini üzüyorsun, ben de senin kendini üzmenden dolayı sitemlerle üzüyorum seni. Canım, lütfen bağışla beni! Beni bağışladığının işareti olarak bir gül gönder bana. Aslında yorgun değilim, lakin üstümde bir bunaltı ve ağırlık var, doğru kelimeleri bulamıyorum. Yanımda kal ve beni terk etme diyebiliyorum sadece. Ve eğer içimdeki düşmanlarımdan biri sana bugün öğlen olduğu gibi böyle mektuplar yazacak olursa ona inanmak yerine onu delip geç ve kalbime bak. Hayat o kadar kötü, o kadar ağır ki, hal böyleyken insan bir başkasını sadece yazılmış sözlerle nasıl tutabilir ki, tutmak için eller var. Ne var ki bu el seninkini, yaşamak için mutlaka ihtiyacım olan o elini sadece üç anlığına tutabildi, odaya girdiğimde,

bana Filistin seyahati için söz verdiğinde ve şu deli ben, seni asansöre bıraktığımda.

Şimdi seni öpebilir miyim? Fakat bu acınası kâğıdın üstünde mi? Böyle olacaksa pencereyi ardına kadar açıp gece havasını da öpebilirim.

Canım, bana kızma! Başka hiçbir şey istemiyorum senden.

Franz

*

[İşçi Kaza Sigortası Kurumu anteti]

[21 Kasım 1912]

Canım! Zavallı çocuk! Acınası ve son derece rahatsız bir sevgilin var senin. İki gün boyunca senden mektup almadığında, sadece sözlerle de olsa şuursuz bir halde debeleniyor ve böyle yapmakla senin canını yaktığını o anda düşünemiyor. Lakin sonra içini pişmanlık kaplıyor ve sen sanma ki onun sebebiyet verdiği huzursuzluğun ondan intikam almayacak, neredeyse ağzının küçücük bir kıpırtısıyla bile. Canım, bugünkü iki mektubundan sonra bir süre daha bana katlanmak istiyor gibisin, lütfen, lütfen dünkü mektubumdan sonra da düşünceni değiştirme. Ayrıca bugün telgraf yoluyla da senden özür dileyeceğim muhtemelen.

Fakat seninle ilgili endişemi anlaman yeter, korkunç sabırsızlığı, kafamda tek bir düşüncenin yanıp tutuşmasını, bununla alakası olmayan en ufak bir şeyi bile yerine getirememe beceriksizliğini, şu ofis hayatını, sürekli kapıya yönelen bakışları, yatakta kapalı gözlerin ardındaki katlanılmaz tahayyülleri, sokaklardaki uyurgezerliği ve aldırmaksızın tökezlemeleri, artık çarpmayan, tam tersine insanı zorla sürükleyen bir kastan ibaret kalbi, yarı yarıya bozguna uğramış yazı faaliyetini –bütün bunları anla ve kızma. Neden yazmadığına dair açıklama şimdi elimde, ama dinle bak: pazartesi tek bir mektup bile almadım, senin görüşüne göre pazartesi gelmiş olması gereken mektup cumartesi akşamı

atılmış olmalı, anlayacağın bu mektup her halükârda kayıp, sadece pazar günü, cumartesi öğlen yazdığın mektubu aldım; o cumartesi akşamı mektubunda ne yazıyordu? Hâlâ aklındaysa yaz onu bana, en azından kötü pazartesinin hatırası tatlansın diye. O halde pazartesi hiç mektup almadım, salı ise sadece pazar mektubunu ve benim zorumla gönderdiğin ekspres mektubu aldım, fakat çarşamba yine mektup gelmedi. Bu benim için gerçekten çok berbat bir durumdu ve taşan duygularımın sadece küçük bir kısmından kurtulayım diye dünkü mektubu yazdım. Unutma ki peşimi bırakmayan bir lanet yüzünden ya kendi iradenle bu işi bitirmek istemen ya da (aslında bu da aynı kapıya çıkar) annenin sana yazmayı yasaklaması dışında başka hiçbir açıklama yoktu benim için; o annen ki balkona çıkıp arkandan el salladığında, yeterince kahvaltı etmediğinden yakındığında, ofiste çok uzun kaldığın için telefon ederek seni eve çağırdığında, bu nedenle –gayet iyi hatırladığıma göre– ilk mektuplarında benim gözümde sevecen bir ışık içinde beliren ve doğum gününde senden nakış istediğinde, ofisteki işini doğru değerlendirmediğinde, senin görüşüne göre seni gereksiz ziyaretlere zorladığında, akşam yatağında yazarken odana girip "ödünü patlattığında" ve buna benzer başka şeyler yaptığında benim gözümde gittikçe daha karanlık bir figür haline gelmiştir. İşte ben de bu iki açıklamaya sarıldım, onlardan kurtulamadım ve o mektubu yazdım. Şimdi görüyorum ki, senin salı mektubunu ancak bugün, perşembe günü almış olmamın sorumlusu, takvime baksaydım kolaylıkla görebileceğim gibi Berlin tatiliymiş. Demek istediğim, benim yüzümden olan her şey senin lütufkârlığın sayesinde bir kez daha telafi edilebilir mi ve ben bir öpücükle bugünleri ve bütün kederli şeyleri unutabilir miyim?

Bir de bana öyle geliyor ki, benim mektuplarımdan da birisi kaybolmuş olmalı. Bu arada, yaptığım hesaba göre, sana cumadan bu yana 14 veya 15 mektup yazmışımdır ve

de sen salı günü sadece bir mektup mu aldın? Bir sondaj yapalım, sana ekli olarak gönderdiğim ve bu nedenle de kesinlikle hatırlayacağım mektupları alıp almadığını yaz bana. Mektuplardan birisinin eki zamanında gönderilmemiş ve çok eski zamanlardan kalma, komik bir hitap olan "Saygıdeğer Frolayn" ile başlayan eski bir mektuptu, ikinci mektubun eki oturduğum dairede çıkan gürültülerin tasviriydi.

Evet, Strindberg alıntılarını elbette okudum ve bunun hakkında sana nasıl yazmamış olduğumu hiç anlamıyorum. Bunlar dehşet verici hakikatler ve onların böylesine özgürce telaffuz edilmiş olması takdire şayan, lakin insanın daha da dehşet verici hakikatlerin kendi içinde gürültü yapacağını hissetmesinden korktuğu zamanlar var. Sevdiğinde insanın kendini bambaşka bir biçimde koruması büyük bir hakikat, insan birçok düşünceden kaçıyor, birçok sözü duymak istemiyor ve eskiden dalgınlık içinde bünyesine aldığı bazı şeyler onun içini bir burgu gibi oyuyor. Yalnız daha hafif bir diyet yapmak neredeyse imkânsız ve meyve suyu şarabın yerini ancak içki içiliyorsa tutar ki bu da nadiren oluyor.

Günde üç kere yemek yiyorum, arada hiçbir şey koymuyorum ağzıma. Sabah komposto, kek ve süt. Saat 2.30'da annemlerin hatırına onların yediklerinden yiyorum ama genelde onlardan biraz daha az ve özelde azdan da az et ve daha çok sebze. Kışın akşam 9.30'da yoğurt, çavdar ekmeği, tereyağı, her çeşit fındık, kestane, hurma, incir, üzüm, badem, kuru üzüm, balkabağı, muz, elma, armut, portakal. Tabii bunları içi karmakarışık yiyeceklerle dolu bir kâseden ağzıma boşaltır gibi mideye indirmiyor, her defasında bazılarını seçerek yiyorum. Aslında bundan daha ilham verici bir yemek olamaz benim için. Fazladan 3 lokma için ısrar etme, her şeyi senin iyiliğin için yediğimi gör, bu 3 lokma benim kötülüğüme olur.

Senin mektuplarından yana hiçbir endişem yok, yazı masamın had safhadaki düzensizliği içinde bir tek onları düzen-

liyor ve kilitli tutuyorum ve onları her dışarı çıkardığımda –sık olmuyor değil bu gerçekten de– yeniden düzenleyerek yerine koyuyorum. –Tanrım, sana söyleyecek ve cevap verecek o kadar çok şey var ki, işte yine bitiriyorum, bunun da ötesinde saat zaten sabahın 3'ü oldu. Artık yarın başka bir mektup. Evet, mektubu cumartesi erken atarsan, pazar günü elime geçer ve pazar her zamankinden birkaç kat daha güzel olur.

Franz

[Antetin üstüne yazılmış bir ek] İyisi mi telgraf çekmeyeyim. Gereksiz yere korkutur bu seni. Bugün almış olman gereken 4 mektuptaki iyi ve kötü şeyler zaten birbirini dengeliyor. –Humor olarak çıktın mı sahneye? Bir resmin var mı? Kendi resmim yarına.

*

21.XI.12

Bir tanem, telgrafını şimdi aldım ve sebep olduğum zararı görüyorum. Ofisten çıktığımda sana kocaman bir ekspres mektup gönderdim ve fakat dalgınlıkla onu "taahhütlü" atmayı unuttum. Senin telgrafın yüzünden talihsizlik tamamına ersin diye bu ekspres mektubun da belki eline geçmeyeceği korkusuna kapılıyorum şimdi, zira posta bizi gerçekten de köşeye sıkıştırıyor ve postanede mektubu teslim ettiğim kız ziyadesiyle düzensiz ve dikkatsizdi. Mademki telgraf çekemiyorum, o halde alelacele bir de bu iadeli taahhütlü mektubu yolluyorum. Umarım ikisini de alırsın ve barışmış olarak ve güler yüzle kabul edersin. Yazışmamızın böyle felaketlerin içinden geçerek devam etmesi korkunç bir şey. Uzak olmak zaten yeterince sıkıntılıyken bir de bu darbeler niye! Telgrafında pazartesi de yazdığını söylüyorsun, zaten aldığımı söylemiş olduğum şu ekspres mektubun dışında başka bir pazartesi mektubunu kastediyor olmalısın. Hal böyleyse sadece ikinci cumartesi mektubun değil, aynı zamanda birinci pazartesi mektubun da kaybolmuş demek-

tir. Hakikaten dehşet verici bir şey bu. İnsan pekâlâ bu tür mektupların peşine düşebilir ve şu eski kaybolan mektup için ben de yapabilirdim bunu, ama bunun için protokol kayıtlarıyla başını ağrıtırlar, o zaman yapmadığım gibi bugün de yapmayı tercih etmiyorum bunu. Herhangi bir posta memurunun seni sorgulamasına vakit harcayacağına bana küçük, taze bir selam göndermen daha iyi olur ve zaten ne kadar sorgulanırsa sorgulansın, eski mektup kayıp olarak kalacak.

Şimdi işin kötü yanı şu ki, bütün bunlar yüzünden perişan düşüp ancak bugünkü harika mektubunla ağır ağır teselli bulurken, kaba bir biçimde seni de bu acının içine çekmek için elimden geleni ardıma koymadım.

Bana yine yazacaksın değil mi?

Franz

*

21.XI.12

Canım, iyi ki 2 saat önce yazmadım sana, aksi takdirde annem hakkında öyle şeyler yazabilirdim ki, benden nefret etmek durumunda kalabilirdin. Şu anda daha sakinim ve sana daha umutlu bir halde yazabilirim. İçim hâlâ pek iyi değil, ama olacak, hem de kendiliğinden olmayan şey sana olan aşkımdan dolayı olacak. Annemin, senin mektuplarından birini okumasına yol açtığım için bağışlanmaz bir sopalığım ben. Mektuplarını yanımda taşımak gibi bir alışkanlık edindiğimi sana yazmıştım zaten, onlardan kaynayan güç sürekli içime geçti, daha iyi, daha becerikli bir insan olarak dolandım ortalıkta. Şimdi bütün mektupları o ilk, zavallı zamanlardaki gibi yanımda taşımıyorum elbette, ancak sonuncusu veya son ikisi her zaman yanımda. Talihsizliğin sorumlusu bu durum işte. Evdeyken başka bir ceket giyiyorum ve sokak elbisesinin ceketini odamdaki askılığa asıyorum. Ben içerde değilken oradan annem geçmiş –benim odam bir geçiş odası, daha doğrusu oturma odasıyla anne ve babamın

yatak odası arasında bir bağlantı yolu– ve göğüs cebinden mektubun parladığını görüp bir sevgi sırnaşıklığıyla onu almış, okumuş ve sana yazmış. Annemin bana olan sevgisi de anlayışsızlığı kadar büyük, bu anlayışsızlıktan dolayı sevgisiyle iç içe geçen düşüncesizliği daha da büyük ve bazen benim için akıl alır gibi değil.

Bugünkü mektuplarını topyekûn aldım ve esasında yemekle ve uykuyla ilgili beni şaşırtması gereken tavsiyelerine pek şaşırmadım, çünkü sana, içinde yaşamak zorunda olduğum çelişkilerin yarı yarıya da olsa yegâne tatmin edici çözümü olan hali hazırdaki hayat tarzımı bulmuş olmaktan ne kadar mutlu olduğumu yazmıştım zaten. Lakin Max bugün mektupların saklanması ve kendi eşyasının annesiyle babası yüzünden asla güvence altında olmaması dolayısıyla bana son derece yumuşak bir imada bulunduğunda –babasının bütün odalarda arayıp taranmadık köşe bırakmadığını kendi tanıklığımdan biliyorum zaten– onun sözleriyle senin bugünkü mektuplarında konuya dair sarf ettiğin bütün sözler bir araya geldi, zira mektupların, her zamanki gibi bu defa da tıpkı konuştuğum bir insanın yüz ifadesi gibi kafamda canlandı –ve her şeyi bilmesem de Max'ı konuşmaya zorlayacak kadar bir şeyler biliyordum.

Beni bağışlamanı rica edemem senden, zira senin gibi bir iyilik meleği bile nasıl bağışlayabilir ki bunu. Bu suçu kabul ediyorum ve onu nereye gitsem beraberimde taşıyacağım. Ne kadar iyi gidiyordu her şey, mevcudiyetinden duyduğum mutluluğun sükûnet içinde tadına varabilmekten memnundum, Noel tatiliyle ilgili yaptığın atıfta sonsuz bir umut gördüm, bugünkü sabah mektubunda ofisin pisliği içinde bu umuda uzanmaya hiç cesaret edemedim –annem önüme çıktı yine. Annemin ve babamın beni takip ettiklerini hissettim her zaman, belki bir yıl öncesine kadar cansız bir nesneymişler gibi, belki bütün dünyaya karşı kayıtsız olduğum kadar

kayıtsızdım onlar karşısında da, oysa şimdi gördüğüm üzere bastırılmış korkudan, endişeden ve kederden başka bir şey değildi bu. Anne babalar insanı aşağıya, yanlarına, derin bir nefes alarak içinden çıkmak istenen eski zamanlara çekmekten başka bir şey istemiyorlar, sevgiden istiyorlar tabii bunu, ama asıl dehşet verici olan da bu zaten. Bitiriyorum, sayfanın sonu vahşileşme yolunda bir ikaz.

İsimsiz, İsimsiz, İsimsiz

[Ek sayfada]

21.XI.12

Eke bir fotoğrafımı koydum, orada 5 yaşındaydım galiba, kötü surat şakadan, onu gizli bir ciddiyet addediyorum şimdi. Fakat onu geri göndermelisin, her şeye sahip olan ve her şeye karışmak isteyen annemle babama ait o. (Bugün sana annen hakkında bir şeyler yazmalıydım!) Sen onu bana geri gönderene kadar, ben sana başkalarını göndermiş olurum ve en nihayet kötü, işe yaramaz şimdiki fotoğraflarımdan birini istersen saklayabilirsin. Bu fotoğrafta beş yaşında değilim canım, 2 belki, ama bir çocuk dostu olarak sen bunu benden daha iyi değerlendirebilirsin, bense çocukların karşısında gözlerimi kapamayı tercih ederim.

Franz

Senden fotoğraf rica etmek veya bir fotoğrafını ödünç vermeni rica etmek şu anda hiç uygun olmaz tabii ki. Söylemiş olayım diye sadece.

*

22.XI.12

Canım! perşembe günü sebebiyet vermiş olduğum ezadan dolayı senden özür dilemek için vaktim yok, senin bugünkü mektubunda, gözü kararmış bir deliyi bile

merhamete getirecek bir surette görünen o ezadan dolayı. Ancak ben o deli kadar bile değilim, günah işlemeye devam ediyorum ve yaptığım şey sana karşı bir düşmanlığa dönüşüyor, öte yandan başka bir gerçekliğin içinde kendimi paralamak istiyorum senin için, öyle ki adeta öteden beri sırf senin uğruna dünyadayım. Mektubunu cebimde bırakmam, annemin onu okuması ve sana yazması da yeterli olmadı. Oysa sonunda memnun kalacağım bir suç olabilirdi bu. Ne var ki bir suçlu her zaman ne yapıp edip suçuna geri döner. Dün Max'ın yakınındayken olay kötü görünse de tahammül edilemez değildi; ona, anneme hiçbir şey söylemeyeceğime dair söz verdim, yemin bile etmiş olabilirim. Ve yemin etmemiş olsam da seni düşündüğüm için anlaşılır bir durum olurdu bu. Fakat düşünceli hareket edeyim diye nasıl sakin kalabilirim ki, en sevdiğim kişi için bile olsa. Max'tan ayrıldıktan sonra küçük bir yürüyüş yaparken içim kaynamaya başlamıştı bile, burnumdan soluyordum ve eve geldiğimde şayet o anda fikrimi söylemezsem anneme bir daha asla tek kelime edemeyeceğimden emindim. Evde misafirler vardı, damat ve onun bir arkadaşı. Dosdoğru odama yollandım, bu duruma kesinlikle orada da katlanamayacağım öngörüsünde bulundum, evin dağılmadan bir arada kalmasına şaştım, öylesine gergindi içimdeki her şey. Annem ön odada belli belirsiz bir sezgiyle bir aşağı bir yukarı ayaklarını sürümeye başladı. O esnada karşılaştık, zaten başka türlü olamazdı ve ben ona ne düşünüyorsam söyledim, büsbütün kontrol edilemez bir patlama halinde söyledim. Bunun ikimiz için de iyi olduğundan eminim, annem için de benim için de, sonradan onunla hayatımda hiç olmadığı kadar iyi duygularla bir konuşma yaptım. Oldum olası annem ve babam karşısında takındığım bu denli soğukluğu veya sahte sevecenliği (benim suçum ve onların suçu yüzünden) akraba

olsun tanıdık olsun başka hiçbir ailede gözlemlemedim. Endişesine rağmen dünkü kötü akşamdan sonra annemin yüzüne şu andaki ilişkimizle ilgili bir mutluluk yansıdığını gördüm. Benim için olduğu kadar her yerde iyi kalpli bir meleksin sen hiç şüphesiz. Fakat konu bu değil. Senden dolayı anneme tek kelime etmemeliydim ve bunu yaptım. Canım, bunu da bağışlayabilecek misin? Yakında senin karşında o kadar çok suç üstleneceğim ki, insan yargıçlar bile beni senin madunun olarak görecekler, daha yüksek yargıçların karşısında zaten çoktandır öyleyim.

Mektubunun sonunda bana verdiğin barışma öpücüğünü almaya hakkım var mı hâlâ? Özellikle de, ne senin mektubunu ne de benim mektubumu kapatmaya izin verecek bir öpücükse bu.

Franz

*

[Max Brod'un F.B.'ye mektubu][26]

*

23.XI.12

Canım, Tanrım, nasıl da seviyorum seni! Gecenin çok geç bir vakti, iki akşamdır hiç üstünde çalışmadığım ve sessizlikte daha büyük bir hikâye olarak serpilmeye başlayan küçük hikâyemi bir kenara koydum. Onu okuman için sana vermek mi, nasıl yapabilirim ki? Bitmiş olsaydı bile yapabilir miydim? Epey okunaksız yazıldı, hem bu bir engel olmasaydı bile yine olmazdı, zira seni şimdiye kadar güzel yazıyla şımartmadığım kesin, bu durumda da okuyacak bir şey gön-

26 Ç.N.: Brod, Kafka'nın F.B.'nin yazdığı mektubun annesi tarafından izinsizce okunmuş olduğunu kendisine anlattığından bahsediyor ve Kafka'nın anne ve babasıyla ilişkisinin niteliği hakkında F.B.'ye açıklamalarda bulunuyor. Kafka'nın ve ailesinin hayattaki tercihlerinin uyuşmadığını vurgulayan Brod, Kafka'nın, ihtiyaçlarını onlara anlatabilmesinin ve bunların onlar tarafından anlaşılabilmesinin imkansızlığına işaret ediyor.

dermek istemiyorum sana. Yazdıklarımı sana yüksek sesle okumak istiyorum. Evet, bu hikâyeyi sana okumak ve bunu yaparken mutlaka elini tutmak güzel olurdu, zira hikâye biraz dehşet verici. Adı "Dönüşüm", seni adamakıllı korkutabilir ve sen belki de bütün bu hikâye için bana teşekkür edersin, zira esas korkuyu zaten mektuplarımla ister istemez ortalığa her gün salıyorum ne yazık ki. Canım, daha iyi mektup kâğıdıyla birlikte daha iyi bir hayata başlayalım. Bir önceki cümleyi yazdığım esnada kendimi dosdoğru yukarıya bakarken yakaladım, sanki sen yukarıdaymışsın gibi. Ne yazık ki gerçekten de yukarıdasın, keşke olmasaydın, tam tersine aşağıda, benim yanımda olsaydın. Gerçekten de aşağısı burası, bu konuda aldanma, şu andan itibaren birbirimize ne kadar sakin yazarsak o kadar açık seçik göreceksin bunu –Tanrı nihayet bize bunu bahşetsin. Keşke buna rağmen yanımda kalsan! Kederli huzursuzluk ve zayıflığın dilediği yerde kalmak, huzurun ve gücün çizdiği kaderdir belki de.

Şu anda kafam çok bulanık ve belki de sana hiç yazmamalıydım. Bugün küçük hikâyemin kahramanı için de kötü bir gündü, çok kötü bir gündü, bu arada onun artık sürekli hale gelen talihsizliği ve mutsuzluğu hikâyenin son basamağı. Hal böyleyken nasıl neşeli olabilirim ki! Fakat eğer benim mektubum senin de benim için yazdığın en ufak bir kâğıt parçasını yırtmaman gerektiği yolunda bir örnek olacaksa, o zaman bu iyi ve önemli bir mektup olur yine de. Ayrıca sanma ki her zaman bu kadar kederliyim, elbette değilim, bir nokta haricinde hiçbir bakımdan şikâyet edecek durumda değilim ve her şey şu kapkara nokta haricinde iyi, güzel ve senin lütfunla muhteşem hale gelebiliyor. Pazar günü zaman ve enerjim elverdiği ölçüde bu konuda sana bir güzel döküleceğim ve sen ellerin kucağında asıl olayı göreceksin. Canım, yatağa yollanma vakti geldi artık, sana güzel bir pazar ve bana da senin düşüncelerinden bazıları nasip olsun.

Franz

*

24.XI.12

[23 Kasım 1912'yi 24'üne bağlayan gece yazılmaya başlandığı anlaşılıyor]

Canım! Seni düşünerek kendimi toparlamak üzere şimdi yeniden bir kenara koyduğum hikâye ne kadar tiksindirici bir bilsen. Yarısını biraz geçtim ve genel gidişattan memnun değilim denemez, lakin sınırsız bir tiksindiriciliği var hikâyenin ve bu tür şeyler, görüyorsun değil mi, senin de ikamet ettiğin ve bir ikametgâh olarak katlandığın aynı kalpten çıkageliyor. Bu seni kederlendirmesin, zira kim bilir, ne kadar çok yazar ve ne kadar çok kendimi kurtarırsam belki senin için o kadar saf ve sana layık hale gelirim, fakat içimden dışarıya fırlatıp atacak daha çok şey olduğu kesin ve geceler, üstelik son derece şehvetli olan bu iş için asla yeterince uzun olamıyor.

Fakat şimdi yatmaya gitmeden önce (gerçekten saat sabahın 3'ü, normalde sadece 1'e kadar çalışıyorum, son mektuplarımdan birindeki zaman belirlemesini yanlış anlamış gibi görünüyorsun, öğleden sonra 3 demek istemiştim, ofiste kalmıştım ve sana yazıyordum) hem sen istediğin, hem de çok basit olduğu için kulağına seni ne kadar çok sevdiğimi söylemek istiyorum. Seni seviyorum Felice, öyle ki benden uzaklaşmadığın sürece ebediyen yaşamak isteyeceğim kadar, ancak unutmayalım, sağlıklı ve sana denk bir insan olarak. İşte böyle, bilesin diye, öpücüklerin ötesinde bir şey bu ve bunun bilincinde olarak bana da senin elini okşamaktan başka bir işaret kalmıyor. Ve bu nedenle sana canım demek yerine Felice demeyi ve sevgilim demek yerine sen demeyi tercih ediyorum. Ama her şeyi seninle ilişkili gördüğüm için sana canım demekten de hoşlanıyorum ve sana böyle hitap edebilme fırsatım olduğu için mutluyum.

*

Pazar [24 Kasım 1912] Öğlen yemeğinden sonra

İki mektup! İki mektup! Böyle bir girişe uygun olacak pazar nerede? Canım, ama şimdi bunu da bağışlamakla kalmadığın, aynı zamanda kavradığın için, ne olursa olsun sakin

kalıp rahatsız edilmeden birbirimizi sevelim Felice, değil mi? Seni mektuplarla yeniden canlandırıp neşelendirecek kuvvetim olsaydı keşke, oysa zayıflığım ve halsizliğim mektuplarla seni yormaya ve ağlatacak kadar üzmeye yetiyor ancak ne yazık ki. Bunu yapabileceğime dair neredeyse hiç kuşkum yok. Şayet bu konuda başarılı olursam bunu sana borçlu olurum yine, güvenebileceğim bir arkadaş olarak bilincimi güçlendiren sana.

Yalnız lütfen, canım, lütfen artık geceleri yazma, senin uykuna mal olan bu mektupları bir mutluluk ve keder karışımıyla okuyorum sadece. Artık yapma bunu, hak ettiğin gibi bir güzel uyu, hâlâ uyanık olduğunu ve üstelik benim yüzümden uyanık olduğunu bile bile huzurlu bir şekilde çalışamam. Ama uyuduğunu bilirsem o zaman çalışmaya daha bir cesaretim olur, zira o zaman sen sağlıklı uykunun içinde çaresiz ve yardıma muhtaç gibiymişsin de, sana bakacak tek insan benmişim gibi ve senin için, senin rahatın için çalışıyormuşum gibi geliyor bana. Bu düşünceler içindeyken çalışma nasıl tıkanabilir ki! Yani uyu, uyu, gün boyu benden kat be kat fazla çalışıyorsun üstelik. Yarın mutlaka uyu, yatakta mektup yazma bana, hele bugün, dileğimin yeterince güçlü olduğu bu anda hiç yazma. Buna mukabil uyumadan önce elindeki bütün Aspirin haplarını pencereden fırlatıp atabilirsin. Yani akşamları yazmak yok artık, geceleri yazmayı bana bırak, gece çalışmasından dolayı duyacağım bu küçük gururu bana bırak, karşında sahip olduğum yegâne şey bu, aksi takdirde çok altta kalırım ve bu da senin hiç hoşuna gitmez. Dur bekle bir dakika, gece çalışmasının her yerde, Çin'de de erkeklerin işi olduğunu kanıtlayacak (yan odadaki) kitaplıktan bir kitap getireceğim ve senin için küçük bir Çin şiirini buraya yazacağım. İşte burada (babam yeğenimle ne biçim gürültü yapıyor!): şiir Jan Tsen Tsai'ye (1716-97) ait, şair hakkında şöyle bir kısa bilgi veriliyor: "çok yetenekli ve erken olgunlaşan şair, devlet hizmetinde parlak bir kariyer yaptı. İnsan ve sanatçı olarak son derece çok yönlüydü".

Ayrıca şiirin anlaşılması için müreffeh Çinlilerin yatmadan önce odalarını hoş kokulu esanslarla parfümlediğini de söylemeden geçmiş olmayayım. Bunun dışında şiir belki de pek uygun değil, terbiyenin yerini pek bir güzelliklerle dolduruyor. İşte nihayet yazıyorum:

Gecenin Derinliğinde
Soğuk gecede kitabıma eğilmiş halde
Unuttum yatma vaktini.
Altın işlemeli yatak örtümün parfümleri
Uçup gitti şimdi, şömine yanmıyor artık.
Şimdiye kadar öfkesini zor zapt eden
Güzel kız arkadaşım lambamı çekip alıyor
Ve bana soruyor: saat kaç biliyor musun?[27]

Peki şimdi? Tadına varılması gereken bir şiir bu. Bağlamı fazla kontrol etmeden bu şiir vesilesiyle üç şey geliyor aklıma ayrıca. Birincisi içten gelen bir istekle vejetaryen olduğun için çok sevindim. Gerçek vejetaryenlerden pek hoşlanmıyorum esasında, zira ben de vejetaryen sayılırım ve bunu özel olarak sevimli bulmuyorum, sadece kendiliğinden gelen bir şey olarak görüyorum, ancak iyi bir vejetaryen olma duygusunu taşıyan, ama sağlık nedenleriyle olsun, kayıtsızlık ve yemeği önemsememekten dolayı olsun, et veya o sırada önünde ne varsa yiyip bitirenler vardır ya, onları seviyorum asıl. Sana olan aşkım o kadar hızlı ilerledi ki, bir de yediklerin yüzünden seni sevmeye yer kalmadı ne yazık ki. Ve açık pencerede uyuma deliliğim, demek sen de öylesin. Bütün yıl açık mı duruyor? Kışın da mı? Hem de ardına kadar mı? O zaman beni geçiyorsun demektir, zira pencereyi kışın çok az açık bırakıyorum ben, küçük bir aralık. Bu arada pencerem,

27 Ç.N.: Canetti Kafka'nın, canlı-cansız her şeyi kuşatan boşluk ve sessizliğe duyduğuarzuyla Taoizm ve Çinlilikle özdeşleşme eğilimine işaret ediyor (Elias Canetti, Der andere Prozeß. *Kafkas Briefe an Felice*, Hanser Yay., 1969, s. 106).

ardında Moldau'nun akıp gittiği büyük, boş bir inşaat alanına açılıyor. Hemen onun ardından da parkların tepeleri görülüyor. Anlayacağın çok fazla hava, rüzgâr ve soğuk var, ve sen Immanuel Kirch Caddesi'nde her ne kadar geceleri de pencereyi ardına kadar açık bırakıyor olsan da benim odam gibi bir yerde bunu yapabileceğin su götürür. Kaldı ki seni bir konuda daha yeniyorum, odamda ısınma tertibatı yok ve ben buna rağmen orada yazmaya devam ediyorum. Hatta şu anda fark ediyorum ki (pencerenin hemen dibinde oturuyorum) iç pencere büsbütün açık ve dış pencere tamamen kapalı değil, aşağıdaki köprünün parmaklığına da, kar olmasa da kırağı düşmüş. Hadi geç bakalım beni şimdi.

Senin küçük hanımların şiiri muhteşem. Tabii ki onu sana geri göndereceğim ama bir kenara yazdım. Şu Frolayn Brühl'ün de sana ayarlamak istediği, daha doğrusu seni ona ayarlamak istediği, adı "von"lu adam yüzünden cezalandırmak için onun doğum gününde, bugünden itibaren her akşam mesai sonrası bir yıl boyunca, bir dahaki doğum gününe kadar, gözü dönmüş iki mümessilin onun yanında dikilip gece yarısına kadar durmadan bir sürü mektup dikte etmesini diliyorum. Ama sırf Frolayn Brühl bu kadar hoş dizeler yazdığı için senin rican üstüne cezasını altı aya indirebilirim. Ama sen onu sevdiğin ve o da sevilmekten bu kadar iyi anladığı için, ne yazık ki yarın gitmek zorunda olduğum Kratzau'dan (Reichenberg'in arkasında kalıyor burası, dağlarda) ona bir kart atacağım ve yabancı birisi olarak altına imza atmadan şöyle yazacağım: "En içten dileklerimle. Ama ah! Bilin bakalım kimden?"

Uzun zamandır sormak istiyordum sana, lakin her defasında kaçırıyorum, ikinci mektubunda belirttiğin üzere günlük postana gelen bu kadar çok ve çeşitli dergiye abone olmak, üstelik bir de bunları okumak nerden geldi aklına? O kadar çok dergi adından söz ediyorsun ki ve bir de bunların yanına vb. ibaresi düşmüşsün. Nitekim gerçekten böyleyse,

yani bunu doğru anladıysam, aramızda tamamlayıcı bir yazışma kurabiliriz o zaman. Senin elinde olanlar benim elime yeterince geçmiyor ve ben, beni biraz ilgilendiren şeyleri sana yeterince gönderemiyorum. Diyeceğim o ki uzun zamandır, herhangi bir nedenle bana şaşırtıcı ve yakın gelen ve şahsen öngörülemez zamanlar için gözüme önemli görünen, ilk bakışta sadece ayrıntı gibi duran, mesela yakın zamanlarda "Ugandalı 22 Hıristiyan zenci gencin Papa tarafından kutsanması" (hatta onu şimdi buldum ve mektuba ekliyorum)[28] gibi çeşitli gazete haberlerini kesme ve biriktirme planı yapıyorum ve bunu sırf ihmalkârlık yüzünden bir türlü gerçekleştiremiyorum. Gazetede neredeyse gün aşırı, adeta benim için konmuş bu tür bir haber buluyorum, ne var ki kendim için böyle bir koleksiyona ne başlamaya ne de onu sürdürmeye sebat edecek durumdayım. Ama senin için memnuniyetle yaparım bunu, eğer hoşuna giderse sen de benim için yap. Her okura hitap etmeyecek, sadece çok dar bir okur kesimini hedefleyen haberler; herkesin, özel duyup bu ilgisinin nedenini bilemediği benzer haberler elbet vardır ve seni özellikle ilgilendiren bu küçük haberler, sana fazla esef duymadan gönderebileceğim kendi koleksiyonumdan daha değerli olur benim için. Beni doğru anla, günlük gazetelerdeki küçük kupürleri kastediyorum sadece, genellikle gerçek olayları; dergi kupürleri istisnai olur ancak, sanma ki senin güzel dergi sayılarını kesip biçmek istiyorum. Ayrıca sadece "Prager Tagblatt" gazetesini okuyorum ben, onu da çok yüzeysel olarak ve dergilerden de "Neue Rundschau" ve bir de hâlâ abone olduğum halde her nasılsa bana gönderilmeyen "Palästina"yı. (Bu dergi, birlikte geçirdiğimiz akşam, o sayısıyla benim için yıllık abonmanlarına yaptığından daha fazlasını yaptığına inanıyor herhalde, zaten de doğru bu.)

28 Ç.N.: *Prager Tagblatt* gazetesinin 25 Eylül 1912 tarihli haberi. Haberde 26 yıl önce inançlarından dolayı yakılan Ugandalı 22 Hıristiyan gencin din şehidi ilan edildiği aktarılıyor.

Hemen koleksiyonun başlangıcında muazzam bir makale göndermiş olmak için rezalet bir dava haberini mektuba ekliyorum. Şimdi bir kez Kratzau seyahatinden söz ettim ya, şu can sıkıcı düşünce bırakmıyor yakamı. Küçük hikâyem yarın kesin biterdi ve şimdi ben yarın akşam saat 6'da yola çıkmak zorundayım, saat 10'da Reichenberg'e varmış olurum, saat 7'de Kratzau'daki mahkemeye gideceğim, niyetim, bu oldukça çetin ve riskli işte kendimi o kadar açık seçik ve enerjik bir biçimde rezil etmek ki beni bir daha asla bu tür görevlerle bir yerlere gönderemesinler. Ayrıca salı öğleden sonra saat 4'te yeniden Prag'da olmayı umuyorum, her ihtimale karşı (ama hiçbir heyecana, en ufak bir heyecana düşmeden) derhal ofise koşup senden bir mektup gelmiş mi diye bakmak, varsa memnun olmak, yoksa eve gidip kendimi yatağa atmak üzere. Bu planın başarıya ulaşması için Kratzau mahkemesindeki işimi en fazla 3 saat içinde bitirmek zorundayım. Ama 3. saatin sonuna yaklaşırken ağır ağır kendimden geçeceğimi ve acil bir biçimde kendimi istasyona taşıtacağımı düşünüyorum. Sonra mahkeme protokolünde imzamın yerinde şu yazacak: "İşçi Kaza Sigortası Kurumu'nun (şirket olmayacak, canım) temsilcisi baygınlık geçirdi ve götürülmek zorunda kaldı." Sonra trende nasıl da iki kat canlanacağım ve Prag'a uçarak döneceğim!

Ah sana söyleyecek ve soracak ne çok şey var daha ve şimdi çok geç oldu ve ben artık daha fazla yazamıyorum. Bugün öğleden önce her pazar olduğu gibi Baum'la (Oskar Baum'u tanıyor musun?) birlikteydim ve (Max da nişanlısıyla oradaydı) küçük hikâyemin bir bölümünü yüksek sesle okudum. Sonra, ortaya çıkışındaki bir ayrıntıyla seni hatırlatan bir genç kız katıldı bize. (Seni hatırlamam için fazla bir şeye ihtiyaç yok anlayacağın.) Onun yüzüne nasıl da büyülenmiş gibi baktım ve gözlerimle küçük benzerliği tükettikten sonra pencerenin yanına gidip dışarıya bakmak, kimseyi görmemek ve tamamen sana ait olmak istedim.

Annemle aram çok iyi. Hatta aramızda iyi bir ilişki kuruluyor, ortak kan şimdi bir anlam kazandı sanki, görünüşe bakılırsa seni seviyor. Sana bir mektup yazdı ayrıca, ama göndermesine izin vermedim, kendini fazlasıyla aşağılayan bir mektuptu, o kötü akşamda istemiş olduğum gibi, bu da iyi olmazdı. Yakında sakin, dostane bir mektup yazacak sana galiba.

Peki bir resim geçmeyecek mi elime? Humor'un fotoğrafı çekilmedi mi? Nasıl bir topluluk ki bunu kaçırıyor böyle? Peki ofiste çekilmiş grup resimleri yok mu? Ofisin içini gösteren resimler. Fabrikanın resimleri. Immanuel Kirch Caddesi'nin. Fabrika prospektüsleri. Prag şubesinin adresi. Sen hangi işi yapmakla sorumlusun? (Kendi ofisimden farklı olarak) ofisle ilgili her ayrıntı ilgilendiriyor beni. Ne hoş deyimleriniz var öyle. Sen kayıtta mısın? Nedir o esas olarak? Aynı anda iki kıza nasıl dikte veriyorsun ki? Bana ofisinden hoş bir şey gönder, ben de sana, çalıştığım kuruma ait içinde acayip ilginç yazılarımın yer aldığı yıllık raporları göndereyim.

Şimdi seni kucaklıyor ve hoşçakal diyorum.

Franz

*

24.XI.12

Özel bir kurnazlıkla –ve kendimi sevgilinin karşısında kurnazlıkla göstermek üzere– bu pazar mektubunun her bir sayfasını (beş tane), bizim peşimizi bırakmayan posta yüzünden ayrı ayrı zarflarda gönderiyorum, postanın bütün mektupları (bugün pazar olduğu için taahhütlü olmasa da) kaybetmesi mümkün değil. Bu yöntemle bu sefer de şu ya da bu sayfanın kaybolma tehlikesi daha büyük, ama elimden geleni yapıyorum ve buna benzer korkuları telaffuz ederek tehlikeyi üstümüze çekmek istemiyorum.

Çarşamba, canım, muhtemelen benden mektup almayacaksın, bunun yerine bir kart atarım, ama o da küçük bayanın dikkatini çekmesin diye evine gelir belki.

İyi olup olmadığını lütfen tam olarak yaz bana. Şu baş ağrıları! Şu ağlamalar! Şu asabiyet! Canım, senden çok rica ediyorum, düzenli uyu, yürüyüşe çık ve mektubumu okurken, dikkatsizlikten dolayı bertaraf etmeyi başaramadığım bir kızgınlığın sana yaklaştığını görürsen hiç düşünmeden mektubu yırt lütfen, yeter ki sakin ol, sakin! Bir mektup ne ki, sana o bir tanenin yerine on tane yazarım ve on taneyi yırtarsan bu defa da onun yerini tutacak yüz tane.

Franz

Yazın bir sanatoryuma[29] gitsem mi diye soruyorsun. Sana bir dahaki sefere oradaki hayatı çok cazip bir biçimde anlatacağım.

Baksana, Yahudilerin Berlin'de oynayıp oynamadığına baktın mı şöyle bir, oynadıklarını düşünüyorum. Şimdiye kadar Löwy'e cevap verinedim ne yazık ki, ilk mektupta sana yazdığım gibi dakik olmayan bir mektup yazarı olmam konusunda hiçbir şey değişmedi bugüne kadar.

Yıllık en erken şubatta çıkar. Küçük kitabım ya önümüzdeki ay ya da ocakta çıkacak. İkisi de yayınlandıktan hemen sonra eline geçecek tabii. Flaubert'e bilerek hiçbir şey yazmadım,[30] yabancı bir yazının girmemesi gereken bir kitap bu. Kaldı ki dünyanın gözü önünde sana bir şey yazabilecek durumda olup olmadığımı da hiç bilmiyorum.

İsimsiz

---

29 Ç.N.: Burada rehabilitasyon merkezi anlamında kullanılmış olsa gerek.

30 Ç.N.: Kafka, Flaubert'in romanından 15.II.12 tarihli mektubunda da söz ediyor (Krşl. ilgili Ç.N.). Max Brod'un yayınladığı "Arkadia Edebiyat Yıllığı"ndan 28.IX.12 tarihli mektubunda da (Felice'ye yazdığı ikinci mektup) söz ediyor.

*

25.XI.12 Pazar gecesi
[24 Kasım 1912 - 25 Kasım, pazarı pazartesiye bağlayan gece]

Üstünde dünkü kadar çalışmadığım küçük hikâyemi, canım, bir kenara koymak ve şu lanet olası Kratzau seyahati yüzünden bir iki gün dinlenmeye bırakmak zorundayım. Bu durum çok canımı sıkıyor, 3-4 akşama daha ihtiyacı olan hikâye için çok berbat sonuçları olmayacağını umsam da. Çok berbat olmayan sonuçlarla, hikâyenin ne yazık ki çalışma tarzım yüzünden zaten yeterince zarar görmüş olmasını kastediyorum. Böyle bir hikâye en fazla bir kere ara vererek 10'ar saatten iki defada yazılmalıydı, ancak o zaman geçen pazar onunla ilgili zihnimde meydana gelen doğal özelliğini ve coşkunluğunu koruyabilirdi. Ne var ki iki defa olmak üzere 10 saatim yok. O halde insan mümkün mertebe en iyisini yapmaya çalışmalı çünkü en iyisine ulaşmak için önü kapalı. Fakat ne yazıktır ki sana onu yüksek sesle okuyamıyorum, yazık, yazık, mesela şu pazar öğle öncesinde. Öğleden sonra değil, o zaman vaktim olmaz, o zaman sana mektup yazmak zorundayım. Bugün sana gerçekten de akşam 6.45'e kadar yazdım, bunun ardından aslında önce mektupları atmam gerekirken yatağa uzandım, lakin çok geç yatınca uyuyamamaktan korkuyorum, zira insanlar yan odada bir araya geldi mi, iskambil oyunu (sırf babamın hatırına çok nadiren kendimi zorlayarak yapabildiğim yegâne şey belki de bu) hiç huzur vermez oluyor bana. Gelgelelim bugün bu endişeye kapılmam yersizmiş, zira –bunu bilmiyordum önceden– annem ve babam en küçük kız kardeşimle birlikte evli kız kardeşime ve ortanca kız kardeşim de nişanlısıyla birlikte müstakbel kayınpederini ve kayınvalidesini ziyaret etmek üzere köye gitmişler. Yine de kötü uyudum, belli ki mektupları postaya atmamış olmanın cezası olarak, buna mukabil evde hizmetçi kızın –kız 17

yaşında ve bir gölge gibi sessiz– dışında kimse olmadığı için uyandırılmadım, anlayacağın yarım yamalak uyku halinde öylece yattım ve odamdaki mezar soğukluğu yüzünden elimi saate bile uzatacak enerjiyi kendimde bulamadım. En nihayet bunu yaptığımda irkilerek saatin 9.30 olduğunu gördüm. Aman Tanrım, ya mektupları atmak için çok geç olduysa şimdi? İki dakika hızlı bir jimnastik, galiba daha önce açıklamış olduğum gibi, ardına kadar açık pencerenin önünde, sonra giyindim ve istasyona yollandım. Aşağıda, evin önünde –bizim biraz tenha olan mahallemizde saat 9'da kapı kilitleniyor artık– şansım yaver gitti ve süratli bir sapmayla tam o esnada eve dönmekte olan ailemle karşılaşmaktan kurtuldum ve uçarak istasyona gittim. Ayağımdaki yeni çizmelerle dehşet verici bir şekilde tepinerek boş sokaklardan geçiyorum. Hiç değilse mektupların zamanında gelmesini umuyorum. Çabucak eve döndükten sonra sıra her zamanki gibi gece öğünüme geldi, en küçük kız kardeşim yanımda oturup fındıkları kırıyor, bana verdiğinden daha fazlasını yiyor ve genellikle sohbetimiz çok güzel geçiyor. Gece öğünü böyle işte, fakat en sevdiğim kız kardeşimin bana yetmediği ve benim de ona yetmediğim zamanlar da yok değil.

Franz

*

Yola çıkmadan hemen önce 24.XI.12 [25 Kasım 1912]

Canım! İnsan bir şeyle ilgili endişeye kapılmaya görsün, nasıl da sağa sola savruluyor o zaman. Senin mektuplarını sakin bir biçimde beklediğim, sakin bir biçimde elime aldığım, bir kere okuduğum, cebime koyduğum, sonra yeniden okuduğum ve yeniden cebime koyduğum günler olmadı değil, ama her şeyi sakin sakin yaptım. Lakin sonra mektubun geldiğinde katlanılmaz bir beklenti içinde titrediğim, onu canlı bir şeymiş gibi elime aldığım ve bırakamadığım günler geliyor yine, bugün de öyle bir gün.

Canım, mektuplarımızın arasında nasıl da inanılmaz örtüşmeler olduğunun, biri bir şey istediğinde ötekinin ertesi sabah bunu hemen yerine getirdiğinin farkında mısın, mesela geçenlerde seni sevdiğimi duymak istediğinde, benim de sana gece vakti yazmak durumunda kaldığım ve Berlin hattında senin mektubunla çakışan mektupta cevap verdiğimin; aslında o cevap ilk mektubumun başlangıç sözlerinde, hatta o akşam senin yüzüne baktığım o ilk kayıtsız bakışta zaten vardı. Bu örtüşmelerin sayısı o kadar fazla ki hepsini görebilecek durumda değilim artık ben de. Ama en güzeli bugüne nasip oldu.

Dün sana yazdığım gibi bu akşam yola çıkıyorum, tek başıma, gece vakti, dağlara ve sen bunu tam olarak bilmeden o sevimli küçük refakatçiyi gönderiyorsun bana. Nasıl da tatlı küçük bir kız bu! Dar omuzlar! Hafifçe dokunuveresi geliyor insanın ona! Alçakgönüllü, ama sakin. Daha kimse onu üzmemiş ve ağlatmamış henüz ve kalp, atması gerektiği gibi atıyor. Biliyor musun, insan resme uzunca bir süre baktığında gözleri yaşarıyor. Demek uygun bir zamanda geri göndermem gerekiyor resmi. Tamam, öyle olsun. Gelgelelim şimdiye kadar açıkça beyan etmese de otel odalarından ürktüğünü gösteren bu kız, bu göğüs cebinde trenlere inip binerek ve otel odalarından geçerek küçük, rahatsız bir yolculuk yapacak geçici olarak. Evet, saatin minicik kayışı görünüyor, broş güzel, saçlar dalga dalga ve neredeyse ciddi bir biçimde yapılı. Ve bütün bunlara rağmen seni tanımak o kadar kolay ki, o gün masada otururken bu resimden hiç de fazla uzak olmayan bir yüz ifadesi takınmıştın bir anlığına, her şeyden önce o an kaldı hafızamda tam olarak. Musalar seyahatinin fotoğraflarından biri elindeydi, önce benim yüzüme bakmıştın, ben de aptal bir laf etmiştim, sonra bakışların bir dairenin dörtte biri kadar masada gezindi ve sana fotoğrafla ilgili asıl doğru açıklamayı yapan Otto Brod'un üstünde durdu. Bu usulca baş hareketini ve

bu arada yüzünün türlü görünümlerini ebedi bir biçimde hafızama kazıdım. Ve işte şimdi hiç şüphesiz beni tamamen bir yabancı olarak gören küçük kız gelip bu hoş anının doğruluğunu tescil ediyor.

Yine bir örtüşme geliyor aklıma. Dün senden matbaalar hakkında bilgi rica ettim, sen de bugün bana söz veriyorsun. Ama şu kalp çarpıntısı yok mu canım! Ben sakin olmak isterken o böyle çarptığında senin kalbinde bir yerim olduğu doğru olabilir mi?

Franz

*

[Kartpostal. Damga: Kratzau – 26.XI.12]

İçten selamlarımla! Çirkin bir yolculuk ama iyi bir yol arkadaşı.

F. Kafka

*

Kratzau, Bölge Mahkemesi
26.XI.12

Canım, arkamda oturan karşı tarafın açgözlü avukatları açık artırmada en yüksek teklif için kendilerini paralıyor, bense bu küçük masada oturarak sana, canıma, içten selamlarımı gönderebiliyor olmaktan ziyadesiyle memnunum.

Franz

*

[Kartpostal. Damga: Kratzau – 26.XI.12]

İşte küçük yolculuk neşeli bir şekilde devam ediyor. Çok selamlar.

F. Kafka

*

26.XI.12

Felice, haber veriyorum, geçenlerde yazdığım mektuplardan birisi geliyor yine, onu ikinci veya üçüncü cümlede yırtmalısın, işte o an Felice, yırt elindekini, lakin öyle ya, benim de bunu yazmama anım, ne var ki tıpkı benim onu yazışım gibi eminim sen de onu okuyacaksın yazık ki.

Seyahatten yeni döndüm, tabii önce ofise gittim ve orada pazar gecesi yazdığın sevimli mektup geçti elime. Onu kapı görevlisinin kulübesinde okudum, ufak tefek bir kadın olan karısı, okurken beni seyretti. Mektubun hoş, güzel ve doğru. (Ancak fotoğraftaki yaşımı yanlış tahmin etmişsin, orada tam 1 yaşındayım, ben de yeni öğrendim bunu.) Sana katılmam için çabalıyorsun, aman Tanrım, peki ya hayatının her anına sahip olmak istersem. Sen insanın yapabileceği kadarını yapıyorsun ve ben seni o değerli varlığından dolayı sevmiyor olsaydım, salt iyiliğinden dolayı sevmem gerekirdi. O halde mektupla niye tatmin olmuyorum da başka bir mektup daha var mı diye kapı görevlisinin masasını karıştırıyorum? Tamam, bana pazartesi yazacağını söylüyorsun, ama pazartesi mektubun gelmedi. Lakin bana sadık kalacağına dair birkaç kez söz vermedin mi, ben de sana geçenlerde ofiste mektup bulmadığım takdirde çok sakin kalacağımı yazmadım mı ve pazar mektubun elime geçti işte, pazartesi akşamı provan yok muydu peki, yani mektubun biraz fazla geç atılmış olmasın? Neyse, sırf pazartesi mektubu gecikti diye endişeye mahal yoktu. Peki ben o zaman niye korka korka eve koştum, bir taraftan orada pazar mektubunu bulacağımdan emindim ve bir taraftan da kesin bir hayal kırıklığı beklentisiyle şimdiden umutsuz. Neden böyle canım? Sana olan aşkımda bir noksanlık belirtisi gibi durmuyor mu bu? Zira şimdi tedirginliğime bir de senin sağlığın için duyduğum endişe karışıyor olsa da, sana olan aşkımla ilgili olan endişe çok daha büyük. Ve her defasında bana bir süre daha tahammül etmen gerektiği, senin bazı düşüncelerinin bana geçmesi gerektiği vb. gibi sefil ifadeler kullanıyorum, bir mektup gelmediğinde de telgraf çekmek benim için korkunç yavaş bir yol. Mektuplarımdan birinde yabancı bir hava bulduğunu söylediğinde hiç olmadığı kadar dehşete düşmüştüm, lakin başka küçük atıflar da beni yeterince ürkütüyor. Annenin seni hayal kırıklıklarından korumak istediğini

okuduğum zaman, haftalarca kim olduğunu sormamak için kendimi zor zapt ettiğim Breslaulu tanıdık hakkında yazdığın satırları okuduğum zaman ürküyorum, beni sevdiğini söylediğin zaman ürküyorum, öte yandan bunu duymadığım takdirde de ölmek istiyorum. Ayrıca buna benzer bir şey yazdın bir defasında, böyle isabetli bir yargıya nasıl vardığını anlayamamıştım. Doğruyu hissetmene şaşırmazdım, zira duygun şaşmıyor hiç, iyi biliyorum bunu.

Gelelim bütün bu çelişkilerin basit ve yakın nedenine, tekrarlıyorum, çünkü benim açımdan da kolayca unutulabiliyor bu, bütün bunların nedeni benim sağlık durumum, başkaca bir şey de değil. Bu konuda daha fazla bir şey yazamam, ancak senin karşında kendime olan güvenimi elimden alan, beni oradan oraya savuran ve seni de beraberinde sürükleyen şey bundan ibaret. Sana olan aşkımdan ziyade, öncelikle bu nedenle mektuplarına ihtiyaç duyuyor ve onları kelimenin tam anlamıyla yiyip bitiriyorum. İşte bu nedenle senin güzel sözlerine yeterince inanmıyor, bu nedenle bu hazin ricalarla senin karşında kıvranıyorum, sırf bu nedenle. Ve tabii hal böyleyken en iyi varlığın gücü bile yolda kalır. Senden mahrum kalma gücüne asla sahip olmayacağım, hissediyorum bunu, lakin başkalarında bir erdem olarak gördüğüm bu durum benim en büyük günahım olacak.

Çirkin bir yolculuktu, canım. Kaçırdığım dünkü akşam beni büsbütün melankolikleştirdi. Esasında seyahatte, en azından biraz olsun mutsuz olmadığım bir an bile olmadı. Hatta dağlarda bile her şey ıslaktı, gerçi gece kar düştü, kaldığım otelin odasındaki ısıtma tertibatını kapatamadım, pencereyi bütün gece ardına kadar açık tuttum, uyurken kar yüzüme çarpıyordu. Yolculuğun hemen başında itici bir kadının karşısına düştüm ve kadın ne zaman esnese zevkle ağzına bir yumruk indirmemek için kendimi zor zapt ettim ve bu yüzden tedirgin oldum. Teselli bulmak için senin resmine baktım bütün seyahat boyunca, resmin geceleyin de teselli

bulmam için yatağımın yanındaki koltuğun üstünde durdu. İnsanın evde bütün gücünü kullanmasını gerektiren bir işi varsa ne pahasına olursa olsun yola çıkılmamalı ve ofisteki itaate karşı gelinmeli. Seyahatin küçük hikâyeme zarar vereceği, artık tek kelime bile yazamayacağım vb. endişesi bitmek bilmiyor, ayrıca şu anda da aynı endişeyi taşıyorum. Ve bu düşüncelerle dışarıdaki berbat havaya bakmak zorunda kalmak, çamurların içinden geçerek yürümek, çamura saplanıp kalmak, saat 5'te kalkmak! Kratzau'da kendimden intikam almak üzere bir kırtasiyeciden Kratzau'nun şu anda sahip olduğu yegâne iyi kitabı satın aldım. Balzac'ın bir romanı. Ayrıca girişte Balzac'ın, bana çok mantıklı gelen günlük bir rutini yıllarca uygulamış olduğu yazıyor. Akşam saat 6'da yatıyor, gece saat 12'de kalkıyor ve geri kalan 18 saati çalışarak geçiriyormuş Balzac. Yaptığı tek hata deli gibi kahve içmesi ve böylece kalbini mahvetmesi. –Lakin böyle bir seyahatte ne iyi olabilir ki. Balzac'ın romanı hoşuma gitmedi. Hatta tren gazetesinde güya Goethe'ye atfedilen anlamsız bir vecize okudum, Prag "dünya duvarının tepesindeki en değerli taşmış". Bu seyahatin en güzel yanı Prag'da inmek oldu, bu da benim Prag karşısındaki durumumu düzeltti. Tam trenden iniyordum ki küçük bir çocuk beni yakamdan yakaladı, arkama döndüm ve çocuğunu kucağında taşıyan genç bir kadın gördüm. Kadın bana yine seni hatırlattı, en azından ilk bakışta, ama yüzüyle veya gösterilebilecek herhangi başka bir ayrıntıyla değil, tam tersine genel havasıyla ve bu nedenle de kaçınılması mümkün olmayan bir biçimde. Senin varlığının görüntüsü sürekli gözümün önünde belki de. Bu genç kadına vagondan inerken benden başka hiç kimse böylesine bir ihtimamla yardım etmemiştir. Kaldı ki çocuğu kucağında taşıdığı ve basamakları göremediği için ona yardım edilmeliydi.

Daha önce yaptığın seyahati dinlemeyi ve bu konuda mümkün mertebe çok şey bilmeyi istiyorum elbette! Hiç

köyde kalmadığın ve öte yandan özellikle ilgi çekici veya yabancı şehirlere gitmediğin bu tür bir seyahati dinlenmek için yapmış olman, bana o esnada da yeterince tuhaf gelmişti. Ve eğer akrabalar ziyaret edilmek istiyorlarsa, o zaman Riviera'ya gidip insanı oraya davet edebilirler. Ayrıca ben seni çok belli belirsiz olsa da, bu seyahatte biraz izledim. Breslau'da da iyi bir tanıdığım var (bir defasında bahsettiğim şu sofu adam değil, sözünü ettiğim kişi köyde yaşıyor ve bir arazi ölçümcüsü, bana bir anı olarak hediye ettiği İncil'in içinden adresini bulup çıkarmalıyım); bu iyi tanışıklık benim yazma tembelliğim yüzünden şimdilik sessiz bir biçimde devam ediyor. Ancak senin Breslau'da olduğunu tahmin ettiğim zaman aylar süren aradan sonra ansızın yazmıştım ona, o anda senin bulunduğun Breslau'yu hiç değilse bir mektupla paylaşayım diye. O sırada kendime açıkça söylememiştim bunu, fakat nedeni buydu işte ve mektubun da büyük bir aciliyeti yoktu, hatta hiç aciliyeti yoktu.

Günlük yazıyor musun hiç? Veya şimdiye kadar yazdın mı? Bu münasebetle sormak istiyorum: çok yakının olarak adlandırdığın kız arkadaşın hakkında niye hiçbir şey yazmıyorsun?

Esen kal canım. İlk sayfalarda yazılı olduğu üzere tepemizde dikilen tehdidi birbirimize ilk gerçek, sadece yazılı değil, gerçek kelimeyi söyleyebileceğimiz zamana kadar bir yana bırakalım en iyisi. Sen de öyle düşünmüyor musun?

Senden bugünkü mektubu geri adım olarak görmemeni rica ediyorum, yazı faaliyetimin kesintiye uğratılmasıyla biraz bulanık hale gelmiş yeni bir zaman bu sadece.

Elinden, Felice! Franz

Annelerimiz aynı anda bizimle ilgilenmeye mi başladı yani? Annen benim hakkımda iyi şeyler mi söylüyor, yoksa sadece orta karar bir şeyler mi? Peki Breslaulu tanıdıktan bahsedildiğinde onun aklına neden doğrudan ben geliyorum? Bütün sorularıma cevap ver lütfen!

*

[Ek bir sayfada]

Bu seyahatteki esas görevimin nasıl halledildiğini unutmamalıyım, zira bu seyahatin düşmanca karakterinin işaretlerinden biri de bu. Diyeceğim o ki başarılı oldum, aslında daha ziyade kurumum başarılı oldu. Zira ben 300 K'dan[31] daha fazlasını getiremeyeceğimi sanırken 4500 K getirdim, yani yaklaşık 4000 K daha fazla. "Başarı karşısında kendini koruman gerekirdi" dedim kendime, dönüşte karlı tarlaların üzerindeki kargalara bakarken.

26.XI.12

Şimdi gecenin geç bir vaktinde teselli buluyorum, pazartesi mektubun belki de gelmiştir ve kapı görevlisine vermeyi unutmuşlardır. O zaman erkenden elime geçer ve saat 10'da da başka bir mektup gelir belki! Ofis senin mektuplarının karşısında daha da çirkin hale geliyor, lakin mektuplarının ofise gelmesiyle de orası güzelleşiyor.

27.XI.12

Canım, öğleden önce 11.45 sularıydı, işlerden tam biraz kurtulmuştum ki yine o eski heyecana kapıldım ve ilk satırını önceden düştüğüm bir mektuba başladım. Neyse ki o esnada küçük resimli kartın geldi. (Pazartesi mektubunu da ancak bugün aldım.) Evet, canım, böyle iyi, istediğim bu, en azından söz verildiği üzere bir haber almak sadece, çok küçük de olsa mutlaka almalıyım onu. İstemediklerime gelince, mesela geceleri bana yazmanı istemiyor ve bu konuda ısrar ediyor ve hatta dünkü vasat mektubumun sebebinin dün gece aynı saatlerde senin de bana yazman olduğuna inanıyorum, (inşallah bunu yapmışsındır diyorum gizliden) fakat artık bir gece mektubu yazıldıysa onun da elime geçmesini isterim. Kartında bana pazartesi gecesi yazdığını söylüyor-

31 Ç.N.: Para birimi. Koruna, Kron kelimesinin Çekçe karşılığı. 1920'li yıllarda İsviçre Frankı'nın yaklaşık 1/6'sı değerinde.

sun, bak şimdi görüyor musun, bu mektup geçmedi elime. Ne yapayım ben şimdi? Ve senin her bir satırına bu kadar muhtaçken! Bu karttan sonra yarın 2 mektup bekleyebilirim belki, kesin 1 tanesi elime geçer sadece, belki de hiç mektup gelmez. Çaresizlikten ve sana duyduğum istek yüzünden ellerim masadan düşecek gibi oluyor. Benim bütün mektuplarım da kaybolup gidiyordur kesin, Kratzau'dan, Reichenberg'den yazdıklarım, bugünkü sabah mektubu, adi postası, taahhütlüsü, ekspresi, hepsi işte. Pazar gecesi sana birkaç satır yazmış olabileceğimi söylüyorsun mesela, oysa en az 8 sayfaydı ve bitmek tükenmek bilmeyen bir iniltiydi. Canım, şayet posta bir an önce bizi birbirimize yaklaştırmazsa asla bir araya gelemeyeceğiz.

Yeni fotoğraf tuhaf geldi bana. Küçük kıza daha yakın hissediyorum kendimi, ona her şeyi söyleyebilirmişim gibi, genç hanımın karşısında fazlasıyla saygılıyım; bu Felice de olsa, diye düşünüyorum, yine de kocaman bir Frolayn ve tabii bu arada artık hiçbir şekilde Frolayn değil. Neşeli biri, küçük kız kederli olmasa da çok ciddiydi; yanakları dolgun görünüyordu (sadece muhtemel akşam ışığının etkisi olsa gerek bu), küçük kız solgundu. Hayatımda ikisi arasında bir seçim yapacak olsaydım, o zaman kesinlikle düşüncesizce değil, bunu söylemek istemiyorum, ama yine de, çok yavaş da olsa öylece küçük kıza doğru giderdim, bu arada da sürekli olarak da, büyümüş Frolayn'ı görmek için etrafıma bakar ve onu gözden kaybetmezdim. Tabii en iyisi küçük kızın beni büyümüş Frolayn'a götürmesi ve ona tavsiye etmesi olurdu. Bir de, bu nasıl bir fotoğraftı ki onu bana keserek gönderiyorsun? Niye tamamı geçmiyor elime? Kötü bir resim olduğu için mi? Seni kötü resimlerde de iyi gördüğüm konusunda gerçek anlamda güvenmiyorsun demek ki bana? Hatta resimde görünen ve bir bluz parçası gibi duran farbala yüzünden resmin seni Pierrot olarak gösterdiğinden bile şüpheleniyorum; şayet bu doğruysa resmi benden esirgemen

çok kötü bir şey, tıpkı fotoğrafları kesmenin başlı başına bir günah olması gibi, özellikle de benim gibi senin görüntüne aç olan birisine göndermek istediğin zaman.

Bu arada yaptığınız işi doğru düzgün tahayyül edecek hale geldim, ne var ki her gün 1500 gramofonun çıkardığı lanet olası bir gürültünün sizden çıktığını gerçekten düşünmemiştim. Sinirlerinin çektiği acıdan sen de sorumlusun sevgili bayan, bunu hiç düşündün mü? Evimizin yakınlarında bir yerde bir gramofon olacağı ve bunun da benim mahvıma sebebiyet vereceği gibi sabit bir fikre kapıldığım zamanlar oldu. Olmadı bu, Prag şubeniz (onun adresini hâlâ bilmiyorum ve yöneticisinin de bir defasında seninle Hradschin'de buluştuğunu unutmuyorum) yeterince çalışmıyor gibi, onu günler, haftalar, bir ömür boyu sürecek şekilde bir güzel revize etmelisin. Ne de olsa 1500 gramofon! Ve bunlar gönderilmeden önce en azından bir kez haykırmalı. Zavallı Felice! Bu ilk 1500 çığlığı senden uzak tutacak yeterince güçlü duvarlar var mı? Bu yüzden Aspirin alıyorsun. Bense gramofon dinlemek zorunda değilim, onların dünyada olmasını bile bir tehdit olarak algılıyorum. Sadece Paris'te hoşuma gitmişlerdi, orada bulvarlardan birinde Pathé firmasının gramofonlarının olduğu bir salon var, insan bozuk parayla kalın bir program kitabından seçtiği bir programı biteviye çalabiliyor. Siz de Berlin'de yapmalısınız bunu, tabii eğer hâlâ yoksa. Plak da satıyor musunuz? Ben senin sesinin olduğu 1000 plak sipariş ediyorum ve sen de bütün kederimi unutmak için ihtiyacım olan öpücüklere izin verdiğinden başka bir şey söylemek zorunda değilsin.

Franz

*

[Eklenmiş başlangıç satırları]

[Çekçe olarak İşçi Kaza Sigortası Kurumu anteti]

Canım, senden rica ediyorum, bana etraflıca yazmak için vakit bulamadığında bir karta 3 kelimeyle iyi olduğunu yazma alışkanlığını edinmek istemiyor musun?

27.XI.12

Canım, sadece mektupları öpücüklerle kapatmak niye ki, mektupların kendisi bu denli önemsizken ve senin özlenen ama yine de tahayyül edilemeyen mevcudiyetin karşısında kalem ve kâğıt hiçliğe uçacakken, tıpkı şimdi ve hakikaten öyle olduğu gibi. Gerçekten Felice, gece vakti burada tek başıma öylece otururken ve bugün ve dün özellikle iyi bir şeyler yazmamışken –bu iş biraz bulanık ve telaşsız bir şekilde yuvarlana yuvarlana ilerliyor ve gerekli berraklık onu sadece belli başlı anlarda aydınlatıyor– ve hiç de iç açıcı olmayan bu halimle yeniden görüştüğümüzü hayal etmeye çalışırken ister sokakta, ister ofiste, ister evinde olsun, senin görünümüne dayanamayacağımdan, insanlar veya sadece sen bile bana bakarken dayanamayacağımdan ve sana bakmamın ancak çok dalgın ve senin karşında durmayı hak etmeyeceğim kadar sisler içinde olursam mümkün olacağından korkuyorum bazen. Neyse ki bir heykel değilsin sen, tam tersine yaşıyorsun ve çok güçlü bir biçimde yaşıyorsun, günün birinde bana sevgi elini uzatacak olursan her şey belki iyi olur ve benim yüzüm belki kısa bir süre içinde insani bir görünüm kazanır.

Noel tatilimi soruyorsun bana. Elimde takvim yok ne yazık ki. İki günlük bayramda izinliyim tabii ki, ancak bu yıl içinde 3 gün daha izin talep edeceğim (bir hazine bu, bu izni kullanma ihtimali aylardır güçlendiriyor beni) ve duyduğuma göre izin günleri pazar da dahil olmak üzere toplamda 5 ya da 6 güne çıkacak biçimde düzenlendiği için Noel tatilim bir şeye benzeyecek demektir. Kesin bir karar aldım, bu zamanı sadece romanım için, hatta belki de romanımın sonu için kullanacağım. Romana elimi sürmeyeli zaten bir haftayı geçmişken ve yeni hikâye bitiyor gibiyse de, iki gündür beni yanlış yolda olduğuma inandırmaya çalışıyorken bu karara daha da sıkı sarılmak zorundayım aslında. Gel gör ki Noel tatilinin bir gününü kız kardeşimin düğünü yü-

Kafka'nın çalıştığı İşçi Kaza Sigortası Kurumu, 1900'lerin ilk yarısı.

zünden kaybediyorum, 22'sinde olacak düğün. Kaldı ki Noel'de seyahat yaptığımı hiç hatırlamıyorum; tangır tungur yuvarlanarak bir yere gitmek ve 1 gün sonra da yine tangır tungur yuvarlanarak geri dönmek, böyle bir işin gereksizliği her zaman bunaltıcı gelmiştir bana. Şimdi canım, gelelim senin Noel tatiline, ne yapacaksın? Çok fazla dinlenmeye ihtiyacın olduğu halde Berlin'de mi kalacaksın? Dağlara mı gitmek istiyorsun, nereye? Benim için ulaşılabilir olduğun bir yere mi? Bak, romanı bitirmeden önce insanların karşısına çıkmamaya kararlıydım, oysa soruyorum kendime, *sadece bu akşamlığına gerçi*, romanı bitirdikten sonra senin karşına eskisinden daha iyi veya daha az kötü birisi olarak çıkabilecek miyim acaba canım? Ve 6 gün boyunca yazma öfkesine gece gündüz özgürlük tanımaktansa zavallı gözlerimi sonunda sana bakarak doyurmam daha önemli değil mi? Bunun cevabını sen ver, ben kendi adıma kocaman bir "evet" diyorum.

Franz

*

28.XI.12

Canım Felice, bu posta deli edecek bizi, salı mektubun dün elime geçti ve kaybolan pazartesi gecesi mektubundan yakınıyordum ki o da bugün (perşembe) erken saatlerde geldi. Bu şaşmaz posta organizasyonunun içinde bir yerde, mektuplarımızla oynayan ve onları kafasına göre yollayan, bazen de hiç yollamayan şeytani bir memur oturuyor sanki! Bunun dışında salı gecesi yazdığın mektubu da aldım, yani neresinden bakarsan bir gece postası, yani geceleri yazmaman yolundaki ricam karşısında atılan (olağanüstü iyi gelen) alaycı bir kahkaha esasen. Lütfen bunu bir daha yapma Felice, her ne kadar bu beni mutlu etse de yapma, en azından sinirlerin yatışana kadar yapma. Peki ağlamaların nasıl? Nasıl geliyor bu krizler? Nedensiz mi? Masanda oturuyorsun ve kendini tutamayarak aniden ağlamaya başlıyorsun, öyle mi? Evet canım, ama o zaman yatağa girmeli ve provalara

gitmemelisin. Ağlamak çok ürkütür beni. Ben ağlayamıyorum. Başkalarının ağlaması anlaşılması imkânsız, yabancı bir doğa olayı gibi gelir bana. Aradan geçen bunca yıl içinde sadece bir kez, iki üç ay önce ağladım ben, böyle olduğu halde sallanan koltuğumda sarsıldım, art arda iki defa, kısa sürdü, zapt edemediğim hıçkırığımla, yan odada yatan annemi ve babamı uyandırmaktan korktum, gece vaktiydi ve bunun nedeni romanımdaki bir yerdi. Fakat senin ağlaman, canım, düşündürücü; bu kadar kolay mı ağlıyorsun? Oldum olası böyle miydi? Benim bir suçum var mı bunda? Olmaz mı, tabii ki var. Söyle hadi, elindeki en iyi şeyleri sana borçlu olan bir insan, benim kadar sebepsiz yere (senden yana bir nedeni olmaksızın) eziyet etti mi hiç sana şimdiye kadar? Cevap vermek zorunda değilsin, biliyorum, ama isteyerek olmadı, bunu biliyorsun zaten Felice, veya hissediyorsun. Gelgelelim bu ağlama beni rahat bırakmıyor. Bunun tek nedeni genel bir tedirginlik olamaz, nazlı yetiştirilmiş biri değilsin sen, tam olarak tarif edilmesi gereken özel bir nedeni olmalı. Bu nedeni söyle bana, rica ediyorum, senin ağzından çıkacak bir kelimenin üstümde nasıl bir gücü olduğunu hiç bilmiyorsun belki, eğer huzursuzluğun ve ağlamanın benimle bir ilgisi varsa sonuna kadar kullan onu. Bu mektuba cevap verirken çok açık bir şekilde söylemelisin bunu. Fazlasıyla sık yazışmamızdır bunun nedeni belki de. Sana telgraf çektiğim o pazar günü yazmaya başladığım, ancak ikinci boş postadan sonraki zavallılık içinde, o esnada bitirmeye cesaret edemediğim bir mektup koyuyorum eke. Eski bir belge olarak oku onu. İçinde yazılanlar gibi düşünmüyorum artık tam olarak, lakin senin ağlaman bana bunu hatırlattı.

Alelacele yazıyorum, sana söyleyecek daha çok şeyim vardı, fakat bugünkü öğleden sonram ve muhtemelen yakındaki birkaçı daha elimden alınıyor. O güzel, yaşlı gözlerinden öpebilir miyim?

Franz

*

[18 Kasım 1912 tarihli bitirilmemiş mektup]

Canım, bugün ofis işime bu mektupla başlıyorum, lakin ikimiz için de yazacaklarımdan daha önemli bir şey var mı ki? Lütfen bana hemen cevap ver, akıllı olan sen, umarım fikrimi anlamlı ve anlaşılır bulursun, zira öyle olmazsa senin fikrine karşı koyamam ne yazık ki. Her halükârda unutma ki senin katlandığın şeye ben uzun zamandır katlanmıyorum ve bir şeye katlanmadığımda da seni zayıflığın dayanılmazlığıyla kendi çemberime sürüklüyorum yine de, geçen hafta gördün bunu zaten. Bak dinle, bana bu türden hazırlıkları yaptıran şey korkudan ve endişeden başka bir şey değil: Son günlerde yaptığım üzere günde iki kere yazmak tatlı bir yanılgı, başka hiçbir şey değil. (Şimdi ilk posta geldi ve senden mektup yok, aman Tanrım, sakın hâlâ hasta olmayasın?) Bu böyle devam edemez. Sık sık yazdığımız bu mektuplarla birbirimizi kırbaçlıyoruz. Bu şekilde bir şimdiki zaman üretilmez, ama şimdiyle uzaklık arasında dayanılmaz bir karma cins doğar. Canım, son zamanlarda yaptığımız gibi kendimizi tekrar bu tür durumların içine sürüklememeliyiz, ne pahasına olursa olsun olmamalı bu, hele seni düşününce hiç olmamalı. Öte yandan bu tür bir mektup yazdığında senin müstakbel mektuplarından birinde, bana hafifçe sitem ettiğini görür gibi oluyorum, oysa bu sitem endişe, çaresizlik ve ümitsizliğe gark edecek beni. Aramız, son zamanlarda olduğu gibi, o denli kötü olamaz artık, yeterince kötü olabilir ancak. Şayet Tanrı bize bahşederse (bunu rahatlıkla varsayabiliyorum bugün) daha iyi zamanlar için koruyalım birbirimizi. Aşkla bağlanalım birbirimize, çaresizlik ve umutsuzlukla değil. Bu nedenle senden rica ediyorum, beyin zangırdatan bir yanılsamadan başka işe yaramayan bu sık mektupları bir kenara bırakalım. Onlar benim için olmazsa olmaz, ama yine de senden rica ediyorum bunu. Eğer buna katılıyorsan daha nadir yazmaya alıştıracağım kendimi, aksi takdirde olmaz elbette, zira karın boşluğuma çökmüş bir zehir bu. Bunu nasıl yapacağımıza

dair bir öneride bulun, sana uyacağım, kendime değil. Dikkat edersen mesele yazmakla ilgili değil, insanın böyle bir isteği varsa iyi anlamda bir çözüm olmaz bu, kırbaçlamanın başka türlüsü olur sadece, zira ben her an yazma ve senin mektuplarını okuma isteği içindeyim, Tann armağanı. Düşünüyorum da, bu sınırlama şimdilik [burada kesiliyor]

[Aşağıdaki açıklamalar aynı sayfada yer alıyor.]

28.XI.12

Burada kaç yaşında olduğumu hiç bilmiyorum. O sıralar sadece kendime aittim ve rahatım pek yerindeymiş gibi görünüyor. İlk çocuk olarak çok fotoğrafım çekilmiş ve değişimleri gösteren koca bir seri var. Şu andan itibaren her resim bir öncekinden daha berbat olacak, sen de göreceksin zaten. Hemen bir sonraki resimde annemle babamın maymunu olarak zuhur ediyorum.

Max'ın yazdığı "Duygunun Yüksek Mevkisi" [Höhe des Gefühls] senin için hazırlanmış olarak önümde duruyor. Güzel, yeşil, saf deri kaplı (saf deri diye bir şey var mıdır?). Sana onu daha önce gönderebilirdim (yeni çıktı, Max'ın son kitabı) ancak önce onu yukarıya, Brod'ların yanına götürmek istiyorum, Max kitaba iyi bir şeyler yazsın diye. Sonra eline geçer hemen.

Yani Baum'dan hiçbir şey okumadın mı? O halde yakında bir şey göndermeliyim sana. Baum yedi yaşından beri kör, bu arada benim yaşımda, evli ve muhteşem bir oğlu var. Berlin'de –hem de kısa bir süre önce– bir okuma etkinliği yaptı ve Berlin gazetelerinde hakkında çok şey yazıldı.

*

28.XI.12

Yorgunum, canım, tıpkı bir oduncu gibi, sana birkaç satır yazmaya cesaretim var yine de, çünkü mecburum buna.

Öğleden sonram ofise feda edildi, uyumadım ve bu nedenle şu anda yazamam artık ve işte yazma hevesi o bildik hilesiyle galebe çalıyor. Bırakalım bunu bir yana! Daha iyi zamanlar gelecek mi? Felice, gözlerini aç ve onların içine bakmama izin ver, eğer şu an onların içindeysem geleceğimi de neden onların içinde bulmayayım ki?

Bugün çeşitli kişilerle konuştum ayrıca, özellikle de Berlinli bir ressamla ve fark ettim ki eve gömülmüşlüğüm içinde belki de bilmeden (ben bilmeden, sen değil canım) hiçbir şeyden zevk almaz hale geldim. İnsan başkalarının arasına karıştığında bunun iyi etkisi, ama anlık olan iyi etkisi, insanı, kendisiyle olan gergin ilişkisinde tepeden tırnağa donanmış olduğu sorumluluk duygusundan büyük ölçüde uzaklaştırması. İnsanın üstündeki yüklerin gizliden gizliye belki de herkesin ortak yanı olduğunu ve bu nedenle de bütün omuzlara yüklenmiş olduğunu ümit etmeye başlıyor insan. Yanlış, lakin güzel düşünceler! Her tarafta katılım görüyor insan, herkes birbirine yardım etmek üzere koşturuyor ve hem isteksiz hem de kararsız olanlar bile bütün çevresini saran, özel olarak kendisi için sarf edilen büyük canlılığın etkisiyle kendi mutluluğuna itiliyor. İnsanlar beni ne zaman sevindirse bu sevinç sınırsız oluyor. Dokunuşlara doyamıyorum; her ne kadar yakışıksız görünse de böyle insanların koluna girmekten hoşlanıyorum, kolumu onların kolundan çeker çekmez yeniden sarılmaya heves ediyorum; konuşmaları için kışkırtıyorum onları hep, lakin onların anlatmak istediklerini dinlemek üzere değil, tam tersine kendi duymak istediğimi dinlemek üzere. Mesela şu ressam (kendi portresi ekte), sanat teorilerinden uzun uzadıya bahsetmek için yanıp tutuşuyor; hiç kuşkusuz içinde yaşattığı hakiki, ama dışarıya karşı yine hiç kuşkusuz donuk bir biçimde yansıyan ve tıpkı mum ışığı gibi sönüp giden teorilerinden. Oysa ben sadece onun bir yıldır evli olmasına, mutlu bir hayat sürmesine, bütün gün çalışmasına, Wilmersdorf'da iki odalı, bahçeli bir evde oturmasına ve insanın güçlerini uyandırıp gıpta etmesi-

ne neden olan bu tür şeylere kulak vermeyi tercih ettim (işte bu nedenle kol kola girme ve zavallı ressamın çekiştirilmesi ihtiyacı iki katına çıkıyor).

İyi geceler. Franz

*

[İşçi Kaza Sigortası Kurumu anteti]

29.XI.12

Canım, bugün sadece çarşamba gecesi yazdığın mektubu aldım, anlayacağın senden sadece perşembe sabahı mektubu attığın ana kadar haberdarım. Ve ne de olsa o zamandan bu yana uzun bir zaman geçti. Lakin hiç de huzursuz değilim, sen öyle istediğin için; fakat bu huzur, senin huzurunun yerinde olduğu sürece devam edecek. Şimdilerde berbat bir keşmekeşin içinde şu provalarla yaşamak zorundasın, bütün bunlar geçip gittiğinde senin adına çok sevineceğim. Sen de çıkacak mısın sahneye? Ve ne olarak? Bu arada beni ihmal ediyorsun, canım: şayet ben Humor olarak sahneye çıkacak olsaydım sana rolümü çoktan göndermiştim. Senin rolünü kötü hafızama rağmen ezberler (zira hafıza gücünün dışındaki başka güçler bunun için bana yardımcı olurdu) ve geceleri odamda yüksek sesle bir güzel çalışırdım. Fakat bunlar benim sebep olduğum karanlık, mutsuz ve talihsiz rüyalar, canım ve beni düşündürüyorlar. Elimde olmadan sana çektirdiğim eziyet, uyanık olmanın ötesinde uykularına kadar sızıyor mu?

İlk fotoğrafına bayılıyorum, zira bu küçük kız artık yok ve bu fotoğraf şimdi eldeki her şey. Buna mukabil öteki resim sevilen bir mevcudiyeti gösteriyor sadece ve istek, insanın bakışını tedirgin edici resmin ötesine taşıyor. "Ruhsal dahi" rüyadan çıkmış bir ifade adeta, anlamsız ve içsel olarak hakiki; bir sonraki sayfada rüya hikâyesini bulunca hiç şaşırmadım. Bir de, ilk fotoğrafta niye delik var?

Şimdi bitirmeliyim artık, canım ve bu yarım kalan mektubu yolluyorum, zira bugün gece olmadan önce yazıp yazmayacağımı bilmiyorum.

Yine bir örtüşme oldu. Son mektupta bana, gönderdiğim fotoğrafımı hatırlatıyorsun ve bu mektup benim elime geçtiği anda sen de muhtemelen küçük bir resimle birlikte gönderdiğim dünkü mektubu aldın. Fakat gerçekleşmeyen şeyler de var. İki mektupta da bir araya gelmeyi istiyoruz, ama bu olmuyor. Frolayn Brühl'ün dünkü küçük şiiri yine fevkalade, beyefendinin tabii takdire şayan şiirinden çok daha güzel. Azar işitmeyi gerektiren ne yaptı ki Frolayn Brühl. Tam burayı okurken kıza bak (onun senin odanda oturduğunu varsayıyorum) ve ona benden sessiz bir selam gönder. Parlografların senin firmaya girmenle birlikte üretilmeye başlaması tesadüfi bir çakışma mı yoksa bu bölüm kurulduğunda sen de oraya mı geçtin? Çok mu soru soruyorum sana. Bir soru yığınının altında kalmış olmalısın. Cevap vermek için acele etmene gerek yok. Benim sorularım asla bitmez. Kısa bir süreliğine adieu. Çok özel, zarif bir yazı gelir mi bugün?

Franz

*

30.XI.12

[29 Kasım 1912'yi 30'una bağlayan gece]

Bu mektubu eline aldığında yorgun olacaksın Felicem, yorgun ve ben açık seçik yazmak için kendimi zorlamak zorundayım, uykulu gözlerin fazla zahmet çekmesin diye. Mektubu şimdilik okumadan bir kenara bırakıp bu haftanın gürültüsü ve koşuşturmasından sonra arkana yaslanıp birkaç saat daha uyusan olmaz mı? Mektup kaçmaz, tam tersine sen uyanana kadar yatak örtüsünün üstünde sakince bekler.

Bu mektubu yazarken saatin kaç olduğunu tam olarak söyleyemiyorum sana, zira saat birkaç adım ötemdeki koltuğun üstünde duruyor, lakin oraya kadar gidip ona bakmaya mecalim yok, herhalde sabah olmak üzere. Ama zaten ben de ancak gece yarısından sonra geçtim yazı masamın başına. İlkbaharda ve yazın –tecrübeyle sabit bir şey değil bu benim için, zira gece uyanmalarım çok eskiye dayanmıyor– saatleri

sorunsuzca geçirip sabahı edemiyorum, zira alacakaranlık insanı yatağa sürüklemeye yetiyor, ancak şimdi olduğu gibi uzun, biteviye gecelerde dünya insanı unutuyor, insan onu unutmasa da.

Bunun da ötesinde o kadar berbat çalıştım ki zaten uykuyu hak etmediğim gibi, aslında gecenin geri kalanını pencereden dışarıya bakarak geçirmeye mahkûm edilmiş olmalıyım. Anlıyor musun canım: kötü yazmak ve kendini tam bir çaresizlik ve ümitsizliğe bırakmak istemesen de yazmak zorunda kalmak. İyi yazmanın getirdiği mutluluğun bedelini bu kadar korkunç bir şekilde ödemek! Esasında gerçek anlamda mutsuz olmamak, mutsuzluğun o taze dikenini hissetmemek, bunun yerine başını eğip, nefret ettiği, bir tiksinti veya en azından bulanık bir kayıtsızlık uyandıran, ama yine de yaşamak için yazılması kaçınılmaz olan, bitmek tükenmek bilmeyen şeylerle dolu defter sayfalarına bakmak. Ne berbat! 4 günden beri yazdığım sayfaları sanki hiç olmamış gibi imha edebilseydim keşke.

Böyle sabah selamı olur mu hiç? Güzel bir pazar gününde uyanan sevgilisini böyle mi karşılar insan? Yaradılışı nasılsa öyle karşılar işte, sen de başka türlü olmasını istemezsin mutlaka. Yine de yakınmalarımla uykunu büsbütün kaçırmadıysam ve sen yine uykuna dönebildiysen ne mutlu bana. Ve ayrılırken her şeyin kesinkes daha iyi olacağını ve senin de hiç endişelenmemen gerektiğini söylemek istiyorum sana. Kimse beni yazmanın dışına fırlatıp atamaz, birkaç defa yazmanın hoş sıcaklığı içinde, tam göbeğinde kendimi bulduğumu düşündüğüme göre.

Ama şimdi konuşmayacağım daha fazla, sadece öpücükler, üstelik binlerce nedenden dolayı, özellikle pazar olduğu için, şenlik geçip gittiği için, hava güzel olduğu için veya belki de kötü olduğu için, kötü yazdığım ve umuyorum ki daha iyi yazacağım için, senin hakkında bu kadar az şey bildiğim ve ancak öpücüklerle ciddi bir şey öğrenebileceğim için ve

son olarak uykusuz olduğun ve kendini savunacak durumda olmadığın için.

İyi geceler! Güzel bir pazar dileğiyle!

Franz

*

[İşçi Kaza Sigortası Kurumu anteti]

30.XI.12

Canım, neresi olursa olsun seni düşünmeden edemiyorum, nitekim şu anda da vekâlet ettiğim şefimin masasında yazıyorum sana. O büyük mektup ve 2 kartpostalla nasıl da sevindirdin beni bugün! Saçmalığa bak ki iki kart, daha sonra yazılmış cuma gecesi mektubundan daha geç geldi. Ben d (şu an müdürün telefonuyla yerimden sıçradım, pek de başarılı olamadı.) Dediğim gibi, şayet postanın canı isterse (canım, kayboluyor mektuplar kayboluyor ya da ben takip edilme çılgınlığından mustaribim) pazar günü eline geçecek mektup için pul satın almak üzere tam şehir trafiğinin içindeydim ki yanı başımda bizim postacı peydah oldu, en üstte senin mektubun duruyordu, mektubu o kadar kuvvetli bir şekilde çekip aldım ki bütün mektup demeti bir tehlike atlattı.

Nasıl da muhteşem hazırlıklar yapıyorsunuz öyle! Jübile kitabı yakında elime geçer. Rus balesi üzerine nasıl bir tartışmaydı o, şenlikte mi oldu? Benimle ilgili canını sıkma lütfen, bu arada iyileştim sayılır, en azından ağlamıyorum, kendimi şezlongun üstüne atmıyorum ve bunun asıl senin başına geleceğinden endişe ediyorum. Bak, kocaman dünyada o kadar güzel sanatoryumlar var ki. Bir dahaki sefere mutlaka anlatacağım sana bunları. Oyuncu arkadaşlarının sana neden acıyıp asabiyetini affettiklerini açıkla bana; sürekli sinirli değilsin ki sen, zaten ayrıca şenlik hazırlıkları yüzünden herkes sinirli olsa gerek ve sinirli insanlar acımak nedir bilmez. Sakin ol, herkesin karşısındakini düşünmesi ve sakin olması gerektiği gibi ince bir düşünce sana ait; ben de farkında olmadan uzun zamandır uyguluyorum bunu, lakin o

kadar nadir başarılı oluyorum ki, ne kadar nadir başarılı olduğumu senin huzursuzluğundan anlıyorum. Sana güvenim sonsuz, yanlış anlama beni, birisine güvenmeden onu nasıl sevebilirim ve yaşamaya devam edebilirim ki; lakin benden kaynaklanan bir kötülük var, sadece benden kaynaklanan, her tarafa yayılıp seni de korkutuyor işte bu kötülük. Bazen düşünüyorum da ikimiz bir araya gelip ona karşı dursak buna dayanamaz; ama sonra onun üstesinden tek başıma gelmem gerektiğine inanıyorum.

Şimdi bitirmek zorundayım artık gerçekten, bir şef sevgilisine mektuplar yazamaz. Bizim bölümde 70 memur var, her biri esasında olması gerektiği gibi şefi örnek alacak olsa korkunç sonuçlar çıkardı ortaya.

Bu arada küçük Frolayn Brühl ne yapıyor? Gönderdiğim kart kafa patlatmasına neden oldu mu? Yoksa hiç mi eline geçmedi, bu da eski temel düşünceme göre kuvvetle muhtemel.

Ekte bir okuma etkinliği davetiyesi gönderiyorum sana. Senin şu küçük hikâyeyi[32] okuyacağım. Berlin'den ayrılmamış olsan da yanımda olacaksın, inan bana. Senin hikâyenle, yani bir bakıma seninle birlikte bir topluluğun önüne çıkmak tuhaf bir duygu olsa gerek. Hikâye hüzünlü ve can sıkıcı, insanlar okuma esnasında yüzüme yayılan mesut ifadeyi anlamayacak.

Franz

[Ek sayfa]

Canım! Şeytan görsün yüzümü! Gecenin sebep olduğu kafa dağınıklığı içinde evine yollamam gereken pazar mektubunu ofisine gönderdim galiba. Bu mektubu eve ekspres göndermeye cesaretim yok. Pazar günü geleceğini de ümit etmiyorum pek. Her halükârda postanın kendini gösterip kanıtlaması için güzel bir fırsat. Bağışla!

Franz

32 Ç.N.: Kafka'nın Felice'ye ithaf ettiği "Yargı" adlı hikâyesi (Krşl. 24.X.12 tarihli mektup).

*

1.XII.12

Canım Felice, küçük hikâyemle boğuştuktan sonra –üçüncü bir bölüm daha, ama kesinlikle (gerçek dünyaya alışmadan önce nasıl da elim titreyerek ve bir sürü yazım hatası yaparak yazıyorum)[33] sonuncu, şekillenmeye başladı– sana iyi geceler demeden edemeyeceğim, bu mektubu ancak yarın akşam atacak olsam da. Korkuyorum canım, nasıl da askıntı oluyorum sana, durmadan günah işlediğimi söylüyorum kendime –canım, sen asla böyle söylemezsin– ama yine de bırakamıyorum bunu. Korkarım yanında olsam seni hiç tek başına bırakmam; ama öte yandan benim yalnız kalma isteğim hiç bitmez, ikimiz de acı çekebiliriz, ama bedeli acıyla ödenmeyen bir mutlulukla da olabilir.

Senin odanla ilgili henüz o kadar az şey biliyorum ki canım ve düşüncelerle senin peşin sıra oraya gelmek istesem yolumu bulamam ve biraz boşlukta kalırım. Bu açıdan mektuplarını hafızamda şöyle bir tarayınca, "sevimli bir yazı masası"nı anıyorsun ama masanın yerine de sık sık yataktan bahsettiğin ortaya çıkıyor, bir keresinde de fırtınalı bir gecede jaluzilerden bahsedilmiş, tabii mektupların kutusu da burada ve nihayet bir defasında karıştırdığın ve o cana yakın fotoğrafı bulduğun kitaplar. (Kim bilir, belki orada başka resimler de bulursun? Çocukken pek çok fotoğrafın çekilmiş olmalı ve mutlaka 12 yaşından sonra da. Birkaç kız bir araya geldi mi hemen grup resimleri çekilir ya, olmazsa olmaz bir şeydir bu.)

Hayır, başka bir şey yok artık, saat cebimde bugün, gecenin 2.15'i (ancak 12'den sonra yazı masasının başına geçtim yine) ve bu sefer senden daha erken yatacağım, yatmak zorundayım. Ah sen nasıl da eğleniyorsun, şirket temsilcisi Salomon'la dans ederken görüyorum seni, sonra da şiir yazan

33 Ç.N.: Kafka burada muhtemelen, tam bu kelimeyi yazdığı sırada yaptığı bir yazım yanlışını kastediyor. Ama Almanca metinde bir yazım yanlışı yok; yanlışı yapmadan veya yaptıktan sonra düzeltmiş olmalı.

beyefendiyle, sonra dün bana yazarken masanın etrafında toplanan öteki 6 beyefendiyle. Pek ihtimal dahilinde olmasa da firmanın jübilesi için Kopenhaglı o iki temsilci de gelip dans etmiştir belki de. Sizin bu kadar çok dans etmenizden benim başım döndü. Ve hepsi de benden iyi dans ediyordur mutlaka. Bak, sen beni dans ederken görseydin! Kollarını göğe açardın! Ama siz istediğiniz kadar dans edin, ben yatmaya gidiyorum ve teselli bulmak için rüyaların gücüyle – Tanrı lütfederse– seni bütün o dans keşmekeşinde onların elinden alıp sessizce kendime çekiyorum canım.

Mektup yok, Felice, ne burada ne de ofiste (ortak bir kafa dağınıklığının mucizesi diye düşündüm), ama işte cuma günü o bitmek bilmeyen provalar vardı ve senin mektubundan zorla da olsa vazgeçmeye rıza gösterdiğim için sizin şu şenliğin başarısında benim de payım var. Bütün gücünü provalar için tüketip şenliğe aşırı yorgun gitmiş olmayasın.

Bugün bütün öğleden sonram gidiyor, akrabalar, Eulenberg okuması (tanıyor musun onu?) ve birkaç küçük gidiş geliş daha. Bundan bir şey çıkmaz, kafam dağınık ve yan odadan gelen nidalar (düğüne gelecek misafirlerin listesi yapılıyor, her isim bir çığlık) beni iyice sersemletiyor.

Peki senin pazarın nasıl geçiyor? Benim sebep olduğum bir irkiltiyle mutlu bir başlangıç olmuştur mutlaka. Mektubu ekspres göndermek zorunda kaldım, bu konuda yapabileceğim bir şey yoktu. Şayet bu bir aptallıksa bağışla beni, yok eğer yerinde bir hareketse sayemde oldu sayılmaz. İnsan nasıl bir ayarlama yapması gerektiğini bilmiyor. En nihayet nasıl bir tercihte bulunmam gerektiğini sordum kendime, sana yazdığım korku ve nahoşluk mektubu mu, yoksa mektuptan uzak sükûnet mi –tabii koşa koşa postaneye gitmekten başka bir çare yoktu. Ayrıca –sende korku mektubu var, bende hiç mektup yok ve kaybolan ve süratle gelen mektuplar bir yana, birbirimize sevgiyle yaklaşmaya devam etmemiz gerektiğine inanıyorum zaten ben– ödeşmiş olduk en

azından. Senin için de uygunsa –benim için kalbimin derinliklerinden gelen bir emir bu. Esen kal canım ve dinlenmeye çalış, işi, aileyi ve beni düşünme, gönlünce şezlonga uzan, bu mobilyalar tembellik yapmak için, ağlamak için değil. En azından niyet bu.

Franz

*

1.XI.12 [1 Aralık 1912]

Canım, birkaç kelime sadece, vakit geç oldu, çok geç, yarın çok iş var, küçük hikâyemde en nihayet ateşe düşmüş vaziyetteyim, kalp çarpıntım beni onun içine daha da fazla sürüklemek istiyor, bense kendimi olabildiğince ondan kurtarmak zorundayım ve bu zor bir iş olacağı, uykum gelene kadar saatler geçeceği için bir an evvel yatmak durumundayım.

Canım, bütün mutlu ve mutsuz düşüncelerimle pazarımı sabahtan akşama kadar sana verdim. Eulenberg'in okuma etkinliği esnasında ilgim ne kadar da çabuk dağıldı ve hemen nasıl yine seninle doldu içim, bir bilsen. Kısa bir süre sonra oradan ayrıldım ve yegâne gezintim beni mektubu atacağım istasyona sürükledi. Canım, sen henüz benimsin, ben de mutluyum henüz, gelgelelim daha ne kadar mutlu olabilirim ki böyle? Bunu söylerken, canım, sana en ufak bir güvensizlik duyduğumu sanma. Lakin yolunu kesiyorum, seni engelliyorum, günün birinde kenara çekilmek zorunda kalacağım, bunun ne zaman gerçekleşeceği bencilliğimin boyutuna bağlı. Ve bana öyle geliyor ki asla açık ve erkeksi bir sözle yapamayacağım bunu, bu esnada kendimi düşüneceğim hep, seni kaybedersem kendimi de kaybolmuş sayacağım gerçeğini –görevim olduğu üzere– asla saklayamayacağım. Canım, mutluluğum ne kadar da yakın görünüyor, trenle 8 saat uzağımda sadece, ancak yine de imkânsız ve hayal edilemeyecek bir şey.

Aynı minvaldeki bitmek tükenmek bilmeyen bu yakınmalar seni korkutmasın canım, o esnada içimden kopup gelen o mektup gibi başka bir mektup izlemeyecek onları,

seni mutlaka bir kez daha görmeliyim ve uzun görmeliyim, olabildiğince uzun birlikte olmalıyım seninle, saatler zamanı ölçmemeli (yazın mümkün olabilir mi bu veya hemen ilkbaharda?), ne var ki kendim için sızlandığım akşamlar oluyor işte böyle, zira susarak acı çekmek fazlasıyla zor.

Canım, neşeli bir şeyler söylemek isterdim, ne var ki doğal bir şey gelmiyor aklıma, aynı şekilde hikâyemin önümde açık duran son sayfasındaki 4 kişi de ağlıyor veya en azından çok kederli bir haleti ruhiye içindeler. Buna karşılık saat 10'da neşeli bir mektup alacağın kesin ve ben de bunun için şimdiden bir öpücüğü hak ediyorum. Dudaklarımda öpücüğünün hissiyle yatmaya gidiyorum.

[Muhtemelen 1 Aralık 1912 tarihinde yazılmış mektuplardan birine eklenmiş ayrı bir sayfada]

Bana bir iyilik yap, canım ve bir yerlerde Yahudiler oynuyorlar mı diye ilan sütunlarına bir bakıver, öncelikle de bizim Löwy'e bir mektup ulaştırabileceğim bir adres var mı diye. Kendisi bana şikâyet dolu bir mektup yazmış yine, bu arada benim ona yazmamam yüzünden de yakınıp duruyor. Ne yazık ki mektup zarfını kaybettim ve şu anda onun adresini bilmiyorum.

*

[İşçi Kaza Sigortası Kurumu anteti]

2.XII.12

Canım, diyeceğim o ki posta idaresinin ihmaliyle de desteklenen ortak zihin dağınıklığı mucizesi gerçek oldu, pazar için hazırladığın mektubu ancak şimdi ofiste aldım. Bir cuma gecesi mektubu, eski zamandan kalma, umarım her şey yolunda gitmiştir. Demek ki Noel'de Berlin'de kalıyorsun? Akrabalar gelecek, ziyaretler yapılacak, dans edilecek, bir arkadaş grubundan ötekine gidilecek –ve sen de bu arada dinleneceksin öyle mi? Buna bu kadar ihtiyacın var çünkü yabancı ziyaretçiler de senin kötü göründüğüne kanaat getirirler. Ayrıca cumartesi fotoğraflar çekilmiş ve ben senin ne ölçüde kötü bir durumda olduğunu yakında göreceğim.

Benim Noel seyahatim daha da kuşkulu hale geldi, zira kız kardeşimin düğünü 25'ine ertelendi –aile çevresiyle sınırlı kalınakla birlikte büyük bir kutlama yapılacak– ve ben ondan önceki günlerle birlikte yapacağım Noel tatilinin suya düşmesi tehlikesiyle karşı karşıyayım. Ama senin de misafirlerin olacak zaten, bu da benim için Berlin yolunu kapatıyor muhtemelen, başka nereye gideyim ki? Yine de daha zaman ve bu nedenle de umut var.

Senin durumunla ilgili daha iyi haberler alabilsem keşke! O akşam çok canlı görünüyordun, hatta yanakların al aldı ve hiç bozulmayacakmış gibiydin. Seni ilk gördüğümde senden hoşlanıp hoşlanmadığımı soruyorsun. Zaten yazmadım mı sana bunu? Daha ilk anda çok dikkatimi çektin ve anlaşılmaz bir biçimde kayıtsızdın ve bu nedenle de benim için aşinaydın. Bu durumu doğal bir şeymiş gibi algıladım. Ancak yemek odasındaki masadan kalktığımızda irkilerek fark ettim ki zaman nasıl da geçip gitmiş, nasıl da hüzünlü bir durumdu bu ve ben hızlı davranmak zorundaydım, lakin bunu nasıl ve hangi amaçla yapacağımı bilmiyordum. Sonunda piyano odasındayken –sen o sırada ayakkabılarını almaya gitmiştin– yanımdakilere şöyle aptalca bir söz sarf ettim: "Bu kız (böyle demiştim o sırada senin için) bana iç geçirtecek kadar hoşuma gitti" ve bu arada sıkı sıkıya masaya yapışmıştım.

O akşamdan başlayıp senin ziyaretçinin sana mutsuz aşkınla ilgili sorular sorduğu ana kadar ne çok zaman geçti! Yüzünün al al olması evet anlamına geldiğine göre, bu durumda da yüzünün al al olması şu anlama geliyor (sen kendin bile bunu bilmesen de): "Evet, beni seviyor, ama bu benim için büyük bir mutsuzluk. Zira beni sevdiği için sanıyor ki istediği gibi bana eziyet edebilir ve kendi kafasından uydurduğu bu hakkı sonuna kadar kullanmayı ihmal etmiyor. Hemen her gün iliğime kadar acı çektiren bir mektup alıyorum ve sonra birinciyi unutturmak isteyen başka bir mektup, oysa insan nasıl unutabilir ki bunu? Her zaman es-

rarengiz bir şekilde konuşuyor, kimse onun ağzından açık seçik bir kelime alamaz. Belki de söyleyeceği şeyler hiç de yazıya dökülebilecek şeyler değildir, ama Tanrı aşkına o zaman buna bir son verip mantıklı bir insan gibi yazmalı. Hiç kuşkusuz bana eziyet etmek gibi bir amacı yok, zira beni seviyor, bunu hissediyorum, her şeyden çok, ama artık bana böyle eziyet etmemeli ve bana olan aşkı beni böyle mutsuz kılmamalı." Canım konuşmacı! Hayatımdan senin için geçerim, ne var ki eziyet etmekten vazgeçemem.

Franz

*

3.XII.12

[2 Aralık akşamı ve 2 Aralık 1912'yi 3'üne bağlayan gece]

Yazdığın harikulade, kocaman ve hak edilmemiş büyüklükteki mektup! Canım, sevindirdin beni. Ve mektuptan çıkan, herhalde alışılagelmemiş bir ortam ve duruş içinde olmasından dolayı, önce yabancı görünen, ancak baktıkça kendini ele veren o resim, o esnada güneş ışığında olduğu gibi yazı masasının ışığı altında da o güzelim yüz kendini gösteriyor ve insanın, bu yanılsama içinde kayığın kenarındaki eli öpesi geliyor, nitekim yaptım bunu. O zamanlar bugün göründüğünden daha iyi görünüyormuşsun, ancak bunun dışında, belki de sırf kendini iyi hissettiğin için yüzünde son derece huysuz bir ifade var. Elinde ne tutuyordun? Küçük tuhaf bir çanta mı? Ya kemerine o yaprağı kim soktu? Bana nasıl da pür dikkat ve şüpheyle bakıyorsun öyle, hafif de olsa 4 yıl sonra başına dert olacak şu eziyetçi ruhla ilgili bir öngörün varmış gibi. Basit bir gezinti için çok da ciddi giyinmişsin, erkek kardeşin de öyle. Kardeşinin güzel olduğunu söylemişlerdi bana. Onun yanında gülünç kaçacak kadar genç duruyorum galiba ve muhtemelen ondan büyüğüm. Ve resimde kardeşin 25'ine yeni girmiş. Onunla gurur duyuyorsundur.

İşte şimdi başka resimler için de bir umut doğdu, canım, sözünü tutmak zorundasın. Zarfın dışından görünmüyor, insan zarfı açarken içinde sadece bir mektup varmış gibi

düşünüyor (bazı mektuplar açık geliyor, zarfın tipine bağlı olarak), lakin zarfın içinde bir resim ve bizzat sen çıkıyorsun o resimden, tıpkı gelecek güzel günlerden birinde, tren vagonundan çıkageleceğin gibi. Flaşla çekilmiş bu fotoğraf da artık bana ait, canım. İster zamanda ister ebediyette, ne hallere girerse girsin. Düşüncelere gark olmayasın diye (düşüncelere gark olasın diye değil) flaşla çekilmiş bir resmimi gönderiyorum sana. Gerçekten iğrenç bir resim, ama zaten senin için çekilmedi, kurumda bana denetleyici yetkisi verilmesiyle ilgili çekilmiş bir resim, çekilmesinin üstünden de 2-3 yıl geçti. Kafayı üşütmüş bir yüzüm yoktur aslında, dirayetli bakışım da sadece flaş ışığında çıkıyor, kolalı yaka kullanmıyorum çoktandır. Ama takım elbise giyiyorum, şu pek çok kez bahsettiğim yegâne (yegâne derken mübalağa ediyorum tabii, ama çok da etmiyorum) elbiseyi, o sıralar olduğu gibi bugün de neşeyle giymeye devam ediyorum. Berlin tiyatrolarının itibarlı koltuklarında, oda oyunlarının en ön sıralarında onunla hava attığım gibi, tren vagonlarının kanepelerinde uyuduğum veya uyukladığım birkaç geceyi de onunla geçirdim. Bu elbise de benimle yaşlanıyor. Tabii resimde göründüğü kadar güzel değil artık. Kravat muhteşem bir parça, onu bir Paris seyahatinde aldım, ikinci seyahatimden değil, tarihini şu anda hesaplayamayacağım birincisinden kalma. Tesadüfe bak ki şu an yazarken de boynumda bu kravat. O da yaşlanıyor. Diyeceğim o ki resimden korkmamanı rica ediyorum. Son zamanlara ait tek bir iyi resmim var (iyi olmasının tek nedeni, insanı, başka türlüsü mümkün değilse görünmek istediği gibi göstermesi) ama o da diğer aile resimleriyle birlikte çerçeve içinde duruyor. Ama mümkün olursa sana da bir tane yaptıracağım, hiç değilse elinde resim olarak var olmak için, gerçek elinde demek istiyorum, zira zaten gerçek olmayan elindeyim çoktandır.

Bu mektup, akşam yazılmıştı, şimdiyse gece, en derin noktasında. Canım, dün mektup gelmediği halde örnek bir

davranış sergilemedim mi? Büyük bir güvenle sana bağlı olarak, sanki yanımdaymışsın ve sadece suskun bir günündeymişsin gibi. Ayrıca eminim bu tür yas günlerin yoktur senin hiç, nitekim ağlamalarına rağmen –işte bu senin tek hatan, üstelik insanın seni hemen bağrına basmak isteyeceği kadar da cezbedici– benimle karşılaştırılamayacak ölçüde hâkim oluyorsundur mutlaka kendine. Oturup bir güzel etraflıca düşün, bazı günlerde ve günlerin çoğunda, kelimenin tam anlamıyla kendi içine düşen ve oradan çekip çıkarılması mümkün olmayan bir insana katlanabilir misin acaba. Özellikle bir hafta önce sık sık oldu böyle günler, bilmem bunu mektuplarımda fark ettin mi (yaklaşık bir hafta önce!), bunun gözünden kaçtığını ve benim bunları vehmederek acı çektiğimi söyle, öyle olsa da olmasa da. Bunu senin ağzından (benimle ilgili vereceğin kararlar için senin ağzının içine bakıyorum) duymak beni yatıştıracak.

Şenliğiniz muhteşem olmuş. Bunun nereden çıktığını bilmiyorum ama mantığın sunduğu bütün karşı nedenlerine rağmen, senin su götürmez tanıklığına rağmen, haberdar olduğum bütün teferruatlara rağmen tüm fabrika tepeden tırnağa, ama tepeden tırnağa (korkunç düzensiz mektup arkadaşının kâğıdı şu anda tükendi ve bütün kâğıt satıcıları uyuyor) gerçek dışıymış gibi geliyor bana. Bunun nedeni seni gerçek bir iş hayatına hiç uymayan, buna karşılık gerçekdışı bir iş hayatına fevkalade uyan istek ve umutlarla sımsıkı sarıp sarmalamış olmamdır belki de. Sana ofisi anlattırmaktan hoşlanmamın nedeni de bu, onun seni çevrelediğine ve çalıştırdığına gönülden inansaydım çok tiksindirici bulurdum bunu. Ofisin nasıl olduğunu gösteren resimler elime geçecek mi? Eğer elime geçerse ben de sana, mesela içinde yuvarlak güvenli rende bıçağı silindirleri hakkında benim de bir yazımın yer aldığı yıllık raporu gönderirim! Resimli olarak! Veya atölye sigortası hakkında bir makale! Veya güvenli freze başları hakkında! Canım, seni daha sevindirecek pek çok şey bekliyor.

Artık yatma vakti. Zira son zamanlarda biraz az uyuyorum. Yürüyüşe de biraz az çıkıyorum, hiçbir şey okumuyorum, ama çok da kötü durumda olmadığım zamanlar da olmuyor değil. Noel tatiline, büyük tatile ve gelecek yıllara dair düşüncelerle oynuyorum. Gelecek karanlık göründüğünde gözlerimi kapatıyorum. –Unutmadan söyleyeyim, bundan böyle *günde sadece bir kez* yazacağım, öğleden sonralarım elden gidiyor. Buna karşılık öpücüklerim var. İşte o zaman her şeye katlanıyorum.

Franz

*

[İşçi Kaza Sigortası Kurumu anteti]

3.XII.12

Canım, 2 kelime sadece. Galiba sana yazdım, seçimlerimiz bitti, ofiste boş zamanım yok artık. Seni böyle telaş içinde selamlayabiliyorum ancak. Bunun dışında korkunç bir uyku halinin sisi içindeyim. Canım, bugün bana harikulade bir hediye sundun ve sabah mektubun çekti beni kendine, adeta ellerinle çekiyormuşsun gibi. Hoşça kal, bu gece vakti. Her gün iki mektup alışkanlığından vazgeçmek o kadar zor ki. Bana bir çare söyle. Bırak da öpücüklerle senden bir çare rica edeyim ve sana öpücüklerle teşekkür edeyim.

Hiç kimseye olmadığı kadar sana aitim

Franz

Yıllık raporlar eline ulaşıyor, sen onları ezberleyene kadar eline ötekiler de geçer.

*

3.XII.12

Canım, bugün geceyi yazarak atlatmalıydım aslında. Görevimdi bu, zira küçük hikâyemi bitirmenin eşiğindeyim, şimdi yekvücut olmak ve ateşi bir arada tutan saatler bu sona inanılmaz iyi gelirdi. Bakalım şimdiden lanetlediğim yarınki okumadan sonra hâlâ yazabilecek durumda olacak mıyım? Kim bilir. Yine de – bitiriyorum, cesaretim yok. Bu düzenli bağlamın içinde hiç de o kadar uzun sürdürmediğim

bu yazı faaliyeti sayesinde örnek gösterilmeye öyle pek de uygun olmayan, ama bazı işlerde kendisinden epey faydalanılan bir memur (unvanım şimdilik konseptçi[34]) olmaktan çıkıp şefimin korkusu haline geldim. Ofisteki yazı masamın asla düzenli olmadığı kesin, ama şimdi gittikçe yükselen karmakarışık bir kâğıt ve dosya yığınıyla kaplı; bu arada sadece en yukarıda ne olduğunu biliyorum, aşağıda ise korkunç şeyler olduğunu seziyorum sadece. Bir yanda yazı yazmaktan ve öte yanda ofisten dolayı arada öğütülüşümün sesini işitiyor gibi oluyorum. İkisini de nispeten dengelediğim zamanlar geliyor sonra yine, özellikle de evde kötü yazdığım zamanlarda, lakin bu yeteneği (kötü yazma yeteneğini değil) korkarım ki ağır ağır kaybediyorum. Bazen ofiste, kimsenin bir ofiste atmayı düşünemeyeceği bakışlar atıyorum çevreme. Böyle anlarda beni hafifçe uyandırmayı bilen tek kişi daktilografım. Sonra senin mektupların da birbirimizden sakince hoşlandığımızdan bu yana yaşamak için yardımcı oluyor bana, bu kesin; birisi ve sadece birisi değil, aynı zamanda sevgili, benimle ilgileniyor ve ben daha iyi bir duruma gelerek senin mektubundan kopup işime sıçrıyorum. Fakat yine de, yine de –

Sana bugün çok az yazdım ve sana o kadar çok söyleyecek şeyim var ki. O tanıtım salonunda ne güzel duruyorsun öyle! Ama senin ofisini görememiş oldum. Hayır, bana bugün gönderdiğin şeylerden, sabırlı Felice, seni aylarca soru yağmuruna tutacağım malzeme çıkar.

Öncelikle seninle ilgili o iki imayı açıkla biraz bana. Tamam, birincisi senin Siyonizm'inle ilgili, peki ya ikincisi? Edebiyat ve dondurulmuş etle ilgili olanı? Tanrım, Salomon'dan tut da Rosenbaum'a kadar bütün bu insanlar seni nasıl da tanıyor, nasıl da her gün görebiliyorlar seni, nasıl da seninle otomobillere biniyorlar, nasıl da sadece bir düğme-

34 Ç.N.: "Çalıştığı kurum için yeni yaklaşımlar, çözüm modelleri geliştiren memur" anlamında. Mektupta geçen "Koncipist" kelimesi Almancada eskimiş bir kullanım.

ye basmalarıyla koşarak onların yanına gidiyorsun. Canım, canım, seni bana çağıran zil nerde peki? Seni öpücüklere boğuyorum. –Ve artık bitiriyorum. Hikâyem beni uyutmaz, sense bana içinde rüyalar olan uykuyu getirirsin. Dün seninle çimenlere oturmuş, birlikte bir köy seyahati yapmayı konuşuyorduk.

Franz

*

4.XII.12

Tanrı'ya şükür ki canım, mektubunun sonunda sakinleşiyorsun, kendimi nasıl suçlayacağımı bilememiştim. Bunun için elimden geldiğince şimdi güzel bir söz veriyorum ki – bu arada yazarken seni öpen Frolayn Brühl'ün ağzı benim olsaydı keşke, seni daha da güçlendirmesi için– sana (kutlama olsun diye her bir harfi üzerinde durarak yazıyorum) *mektuplarla bir daha asla eziyet etmeyeceğim* ve bir araya gelene, bütün kötülükleri böyle ilkel bir biçimde bir sonraki mektupla telafi etmek yerine, derhal ve en iyi şekilde telafi edene kadar bundan sakınacağım.

Sen kendin söylüyorsun, sana eziyet etmek istemiyorum; ne var ki sen benim kendimsin ve ben de ona zaman zaman eziyet ediyorum, iyi geliyor bu ona, ama sen benim en derindeki ve en narin kendimsin ve ne de olsa ben onu dünyadaki her şeyden korumak ve onun tam bir huzur içinde olmasını sağlamak istiyorum. Ve bütün iyi niyetime rağmen – söz dinlemeyip kötü yollara giren elimdeki kalem olmalı.

Canım! Bağışla ve şu andan itibaren sakin mektuplar yazacağım, insanın kırbaçlamak değil okşamak istediği sevgilisine yazması gerektiği gibi.

Dün akşam da abartmış olduğum geliyor aklıma. Ofis de şöyle böyle gidiyor işte. Ve orada ben zavallı bir adam olarak otururken senin mektubunu alıp okuduktan sonra bir dev gibi doğruluyorum ve gayretli bir memur gibi, beklemekte olan daktiloya doğru gidiyorum, adeta onun yanına

beni sen götürüyormuşsun da, eğer iyi çalışırsam ödül olarak bana bir öpücük sözü veriyormuşsun gibi. Kederlenme canım! Tıpkı şimdi olduğu gibi hiç istemeden de beni mutlu etmeyi başardın zaten. Adieu canım, bugün hiç ayrılamayacak mıyım senden? Ve şimdi kalkıp doğru daktilonun yanına! Ayrıca bu, günün sondan ikinci mektubu, şimdi bir tane daha gelecek. Açıklama da devamında. Senden uzaklaşamıyorum bugün canım. Böyle çıldırdığım zamanlarda sen çek kurtar elini.

Franz

*

[4 Aralık 1912'yi 5'ine bağlayan gece]

Canım benim, sonsuz sevdiğim, küçük hikâyem için artık gerçekten çok geç oldu, korkuyla sezmiştim bunu, tamamlanmamış bir halde yarın geceye kadar gözünü dikip gökyüzüne bakacak; oysa senin için Felice, çocuksu bayan, şimdi ve her zaman şimdi tek doğru zaman. Telgrafı öpücük olarak alıyorum ve tadı güzel, insanı mutlu, gururlu ve azametli kılıyor, ama iyi dilekler de var mı bunda, canım? Öteki bütün akşamlar bugünkünden daha önemli, bu akşam keyfe ayrılmış durumda, öteki akşamlarsa özgürlüğüme. Canım, anlayacağın, okumaları cehennemi bir zevkle yapıyorum, dinleyicilerin hazırlıklı ve dikkatli kulaklarına gürlemek zavallı kalbe öyle iyi geliyor ki. Onlara bir güzel avaz avaz gürledim ve yan salonlardan gelip yüksek sesle okumanın zorluğunu elimden almak isteyen müziği üfleyip yok ettim. Biliyor musun, insanlara komut vermek veya en azından komut verdiğini sanmak – beden için bundan daha büyük bir rahatlık olamaz. Çocukken –birkaç yıl önce olduğum üzere– hayalini kurduğum bir şeydi, insanlarla dolu kocaman bir salonda –tabii şu anda sahip olduğumdan biraz daha büyük bir kalp, ses ve ruh gücüyle donanmış olarak– "Éducation sentimentale"i baştan sona hiç ara vermeden, gerektiğinden daha uzun sürecek biçimde, günler ve geceler boyunca, tabii

Fransızca olarak (ah o benim cânım telaffuzum!) dinleyicilere okumak ve okunanların duvarlarda yankılanması. Ne zaman konuşsam, konuşmak yüksek sesle okumaktan daha iyi, (yeterince nadir oldu bu) bu yükselişi hissettim ve bugün de bundan yerinmedim. Üç aydan beri kamusal alanda bana bahşedilen tek eğlence bu, ki bu da bağışlanma olsa gerek. Gerçekten de o zamandan beri yabancı insanlarla hiç konuşmadım denebilir. Sadece Stoeßl'le; yaklaşık 14 gün önce buluşmam gereken senin şu Schmitz'le –beni ona çeken tek şey seninle olan ilişkisiydi– uyuyakaldığım için buluşamadım. Stoeßl'ü tanıyor musun? Muhteşem bir insandır, yüzünden yaratıcılık fışkırır gerçekten, zaten böyle olmasa, kanlı canlı yüzü ve sivri burnuyla bir Yahudi kasap da olabilirdi pekâlâ. (Bekle, şurada bir katalogda resmi olacak, onu da ekliyorum hemen mektuba.) Biraz düzensiz bir biçimde laftan lafa atlıyorum, ama bunu canım, senin karşında yapamayacaksam kimin karşısında yapacağım? Ayrıca parmak uçlarımda hâlâ hissi duran okumadan da geliyor bu mutlaka. Elimde dikkat çekmeyen ama mutlaka senden bir şey olsun diye gönderdiğin şenlik kartpostalını yanıma almıştım ve niyetim okuma sırasında elimi usulca onun üstüne koymak ve böylece senden gelen çok basit bir büyüyle beni tutmanı sağlamaktı. Ne var ki hikâye kanımı kaynattığında kartla önce oynamaya başladım, sonra düşünmeden bastırarak onu kıvırdım, iyi ki kartın yerinde senin o güzel elin yoktu, yoksa yarın bana mektup yazamazdın ve bu da benim için fazlasıyla pahalıya patlayan bir akşam olurdu. Ama sen, senin şu küçük hikâyeni[35] hâlâ bilmiyorsun. Biraz vahşi ve anlamsız bir hikâye ve eğer kendi iç hakikati (ki bu da hiçbir zaman genel olarak saptanacak bir şey değil, tam tersine, her defasında her okurun veya dinleyicinin yeni baştan itiraf etmek veya reddetmek zorunda olduğu bir şey) olmasa bir hiç olurdu. Bunun

35 Ç.N.: Kafka'nın Felice'ye ithaf ettiği "Yargı" adlı hikâyesi (Krşl. 24.X.12 tarihli mektup).

dışında küçüklüğüne (17 daktilo sayfası) rağmen bir sürü hatayla dolu ve ben seni böyle çok su götürür bir doğumla onurlandırmak fikrine nereden kapıldığımı hiç bilmiyorum. Fakat herkes elindekini verir zaten, ben bu küçük hikâyeyi, ekinde ben varım, sense muazzam bir hediye olarak aşkını. Ah canım ah, senin sayende ne kadar da mutluyum; sonunda senin hikâyenin gözlerime indirdiği bir damla yaşa mutluluğun gözyaşları da karışıyor.

Söylesene, mesela bugünkü mektubumdan, mektubun bir suçlu gibi sana zorla çektirdiğim eziyet dolu ikinci sayfasından nasıl onur duyabilirim ki? Üçüncü sayfada henüz benim karartmadığım seyahatin anılarıyla birlikte biraz olsun huzur bulduğunda nasıl da rahat bir nefes aldım. Baksana, nasıl da oynanıyor biz insanlarla, sen Prag'dan ayrılırken istasyona senin için kimsenin gelmemiş olmasından yakınıyorsun, bense –geriye dönüp baktığımda öyle olduğunu sanıyorum en azından– bu yolculuğu senin vagonunun basamağında seninle birlikte yapmak isterdim, seni oradan görebileyim diye. (Ama bu çılgınca bir şey, ben de vagona binebilirdim rahatlıkla – lakin şimdi olduğu gibi gecenin derinliğinde sevgili için yapılacak en çetin iş bile yeterince çetin gelmiyor insana.) Şu anda bir şey geldi aklıma: son mektuplarından birinde "sana" yerine "bana" yazmışsın, yazım hatası gerçek olabilseydi keşke! (Sükûnet, sükûnet! Kapatıyorum çenemi.) – Bu arada şubeyle ilgili yakaladım seni –sakın reddetme! sakın reddetme!– diyeceğim o ki Prag'da bir şubeniz yok. Tabii ki Adler firmasını keşfedeli çok oluyor ve ne zaman oradan geçsem yere tükürdüm hep, zira sizin rakibiniz olduğunu düşünüyordum, bir gramofon şirketinin dükkânı önünden geçerken de yapıyordum aynı şeyi. Bu arada benim tavsiyeme uyup Friedrich Caddesi'nde bir gramofon salonu açtınız mı? Eğer bu kâr ederse batıda bir yerlerde de bir tane daha açılabilir. Paris'te, mekânın tam ortasında, çok yüksek bir yerde hoş bir hanım oturuyor ve

ziyaretçilere para karşılığında jeton vermekten başka hiçbir iş yapmıyor. Bu işin Berlin'deki teşvikçisi olarak senin bu görevi üstlenmen nasıl olur. Bu iş için gerekli olmayan öteki elinle bütün gün bana mektuplar yazabileceğin için söylüyorum bunu sadece. Canım, sana olan isteğim nasıl da delice fikirler düşündürtüyor bana. Canım, kendim için üzülüyorum. Sana mektuplar yazdığım zamandan vazgeçip, onu Berlin'e gelmek için kullansaydım çoktan yanında olur ve gözlerinin içine bakabilirdim. Şimdi ben burada oturmuş, mektupları aptallıklarla dolduruyorum, sanki hayat sonsuza dek sürecekmiş ve bundan bir saniye bile eksik değilmiş gibi.

Hayır, artık daha fazla yazmayacağım, isteğim tamamen gitti, yatıyorum ve kendi kendime senin her şeyi yapabilen, heyecanlandıran ve yatıştıran adını mırıldanacağım, Felice! Felice! diyeceğim, iyi geceler ve bizde söylendiği gibi tatlı rüyalar. Sadece bir soru daha. Yatakta nasıl yazıyorsun? Mürekkep şişesi nerede duruyor? Kâğıdı dizlerinin üstüne mi koyuyorsun? Ben öyle yapamazdım, ama yine de senin yazın benim yazı masasında oturup yazdığımdan daha sağlam. Ayrıca yatak örtüsünde mürekkep lekesi olmuyor mu? Peki ya o zavallı zavallı sırt? Ve tabii o cânım gözler de bozuluyor mutlaka. Ve Çin'dekinin tersine burada adamın ışığını elinden almak isteyen kişi kız arkadaşı değil, bunu yapan adam.[36] Ama tam da bu

36 Ç.N.: Bir araştırmacı, Kafka'nın bu şiirde yer alan "karanlığın içindeki ışık" motifini çeşitli eserlerinde kullandığı saptamasını yapıyor (Wolf Kittler, "*In tiefer Nacht. Franz Kafkas 'Türhüterlegende'*" Klaus-Michael Bogdal (ed.), *Neue Literaturtheorien in der Praxis. Textanalysen von Kafkas "Vor dem Gesetz"*, Vandenhoeck & Ruprecht Yay., s. 182 vd..). Bu makaledeki yoruma göre, derin karanlığın içinden gelen ışık motifi, yazma ve cinsellik arasındaki ilişkiye işaret ediyor. *Dava* romanında "Yasa Kapısı" meselinde de görülen bu motifin, Kafka'nın doğrudan F.B. karşısındaki durumunu yansıttığı belirtiliyor.
Ama mektupta dile gelen yönüyle düşününce, burada sadece yüzeysel bir ilişki kurulmuş görünüyor. Şiirde adamın elinden ışığı kız arkadaşı alırken, Kafka F.B.'ye gece yazma diyerek onun elinden ışığı aldığını, geceyi uyuyarak geçirmesini istediğini vurguluyor. Ama bunun aslında samimi isteği olmadığını da ima ediyor.

yüzden Çinli kitabi âlimden daha makul biri değil (Çin edebiyatında "kitabi âlim"le ilgili olarak bu alay ve saygı hep var). Zira sevgilinin geceleri mektup yazmasını istemiyor, ama gece mektuplarını bile açgözlülükle postacının elinden çekip alıyor.

Şimdi esen kal canım, son bir öpücük. İmzamı koyuyorum.

Franz

ve işte yalnız başımayım. Fakat yalnız başıma değilim, zira seni imzadan sonra da öpebilirim diye düşünüyorum. Canım, gerçekten bir araya geldiğimizde de senden tıpkı şimdi olduğu gibi bu kadar zor ayrıldığımda, benimle kuracağın gerçek ilişkinin beraberinde getireceği sıkıntıların, sana mektuplarımla çektirdiğim acının yanında hafif kalacağını kavrayacaksın. Adieu canım. Son imzamdan sonra gelen yeni mektup, yeni öpücükler talep ediyor ve onları düşüncelerinin içine alıyor.

[Sayfa kenarında] Yani bugün başka mektup gelmiyor.

*

5.XII.12

Canım, selamlar ve odanın tarifi için teşekkürler. Sadece arka duvar eksik, orada bir kapı daha var galiba. Çok kitabın var mı?

Seçimleri sana yazmadım mı? Yazdım, yazdım. Demek ki kaybolup giden bir sürü mektuptan birindeydi. Mesela senin mektuplarını devasa postanın içinden seçip çıkarmak zorunda kaldığını ve bunun ne kadar uzun sürdüğü konusunda yakındığını hatırlıyorum şimdi. Yönetim kurulu seçimiydi bu, bir sürü iş yapmak gerekiyordu, çünkü bizim sigortaladığımız bütün girişimciler (200.000) ve bütün işçiler (3.000.000) seçime katılıyor. Bu yıl bu işlerin altında ezildim ve gecikmelerim pek dikkat çekmeden birikti. Ama şimdi yer yer dikişler atıyor.

Franz Kafka

Canım, kabul et ki gönderdiğim resimde düpedüz yabancı görünüyorum sana. Bunu kendine itiraf etmek istemiyorsun, ne var ki mektubun sana karşı tanıklık ediyor. İtiraf ediyorum, en azından insan o mektubu şüpheyle okuduğunda (tıpkı bu sefer yapmış olduğum gibi) görünen bu. Ne yapabilirim ki? Ben de böyle görünüyorum işte. Resim kötü, fakat benzerlik yok değil, hatta gerçekte daha berbat görünüyorum. 2 yıllık bir resim bu, ama benim bir oğlan çocuğunu andıran görünüşüm pek değişmedi, yine de gece bekçiliği yüzünden birkaç iğrenç kırışıklık belirdi suratımda. Bu resme, canım, alışabilecek misin? Ve seni öpebilir miyim yoksa imzamı öpücüksüz olarak mı atmalıyım? Unutma ki eninde sonunda resme katlanman ihtimali var, ta ki gerçeği karşına çıkana kadar. – Sonunda koşarak kaçacaksın ondan. Unutma ki gerçeğini sadece bir defa gaz lambasının ışığında gördün ve o esnada da özellikle dikkat etmedin ona. Gündüzleri hemen hemen hiç dışarıya çıkmıyor, bu yüzden de neredeyse bir gece siması var. Seni öyle iyi anlıyorum ki. Ama belki alışırsın ona yine de, canım bak, ben de, bu denli iyi davrandığın mektup yazarı da ona alışmak zorunda kaldı. Bir önceki mektupta abartıyorum tabii, mektubun her zamanki gibi cana yakın, ne var ki benim inişlerim ve çıkışlarım var ve bugün de kötü tarafım ağır basıyor. İkimizi de bağışla, hem mektup yazarını hem de fotoğraftakini ve bu ikili varlığımızla öpücüklerden yararlanmamızı kabul et. Canım, adieu, gayet huzurluyum ben, sen de öyle ol ve beni sevgiyle sakla.

Franz

Ama bugün gerçekten günün ikinci son mektubu.
Tanrım, bir seyahat tehlikesiyle karşı karşıyayım yine.

*

6.XII.12 ile 7'si arası

[Muhtemelen 5 Aralık 1912'yi 6'sına bağlayan gece]

Ağla canım ağla, şimdi ağlama zamanı! Küçük hikâyemin kahramanı biraz önce öldü. Şayet seni avutacaksa bil ki yeterince huzurlu ve herkesle barışık öldü. Hikâyenin kendisi henüz tamamlanmadı, şu anda bunu yapacak halim yok pek ve sonu yarına bırakıyorum. Ayrıca çok geç oldu ve dünkü rahatsızlığı atlatmak üzere bir şeyler yapmak zorundaydım. Hikâyenin bazı yerlerine yorgunluklarım, mutat kesintiler ve kendisiyle ilgili olmayan endişeler yansıdı maalesef, daha temiz bir çalışma olabilirdi hiç kuşkusuz, özellikle de o şirin sayfalarda görünüyor bu. Sürekli içimi oyan duygu da bu zaten; bana kalsa, gücü ve sürekliliği bir yana, içimde hissettiğim biçimlendirici güçlerle, daha uygun hayat şartlarında, şu anda önümde durandan daha temiz, daha vurucu, daha örgütlü bir iş ortaya koyabilirdim. Hiçbir mantığın gereksiz ilan edemeyeceği bir duygu bu, tabii gerçek olanın dışında başka koşulların olmadığını ve olmasının da hesaba katılamayacağını söyleyen mantık, tek haklı çıkan olduğu halde. Ama ne olursa olsun yarın hikâyeyi bitirmeyi ve öbür gün kendimi yeniden romana vermeyi umuyorum.

Zavallı sevgilim, kendini ayarlamak için mektuplarının ne zaman geldiğini bilmek istiyorsun. Oysa postanın işi belli olmuyor hiç, hele Avusturya postası, tamamen keyfi davranıyor, bu arada yaz yarenlikleri için uygulamaya konulan posta gibi. İlk ekspres mektubun pazartesi saat 11'de evime geldi. İkincisi çarşamba 9'la 10 arasında ofise geldi, telgrafın öğleden sonra 16.30'da eve geldi (daha geç gelseydi daha iyi olurdu, o zaman vaktinde uyandırırdı beni, ama böyle olunca uyuyakaldım ve ancak saat 9'da gittim oraya), tramvaydaki mektubun –canım Felice'nin benim için çarşamba öğleden sonra atmak üzere düşündüğü o mektup– ancak perşembe sabah evime ulaştı ve saat 3'te bu mektubu elime aldığımda nasıl da yeniden birbirimize

ait olduğumuzu gördüm, zira okuma akşamında bana eşlik etsin diye göndermek istemiştin o telgrafı, ben de gerçekten onu götürmek üzere tam cebime sokacaktım ki onu sadece cebimde taşımayı değil, aynı zamanda masanın üstünde görmek istediğimi, ne var ki bunun fazlaca göze batacağını düşündüm, bu nedenle de yanıma kartpostalı almayı tercih ettim.

Anlaşılan ofisimin devasa boyutlarda olduğunu söylemiş olmalıyım ki, canım, sen de bunu yanlış anlamışsın. 70 bölümümüz yok bizim, ancak benim bulunduğum bölümde 70 memur çalışıyor. Bu bölümün şefinin 3 yardımcısı var, bunlardan biri de benim ve en önemli veya daha doğrusu en nahoş işlerde kullanılıyorum maalesef. İşte böyle, daha iyi anlayasın diye resimdeki yabancı, ama içinden hiç olmadığı kadar sana madun olan adam, uzun mu uzun bir öpücük veriyor.

Franz

*

6.XII.12

Canım, fotoğrafım yüzünden endişelere gark olduğum için muhteşem bir salak durumuna düştüm yine. Tren güzergâhında yaptığın yolculuk esnasında kararlı bir biçimde ona alışmış olmalısın, yoksa böyle sevgiyle düşünmezdin beni. Sadece baş ağrıları ilk irkilmenin kalıntılarıydı belki de. Veya bana daha önce yazmış olduğun upuzun mektubun. Dikkatini çekiyorum: en iyi ihtimalle hak ettiğim şey senden sık sık mektup almaktır, uzun mektuplara layık hissetmiyorum kendimi gerçekten de, elimde değil. Seyahatini anlattığın bu kadar uzun bir mektubu hak etmiş olmak için ne yapmış olabileceğimi görmek üzere çevreme bakınıyorum dünyada, lakin hiçbir şey bulamıyorum. Onu titreyerek tekrar tekrar okumaktan başka bir şey gelmiyor elimden.

Dış görünüşüm için hayıflandığım mektubumdan dolayı korkuyorum şimdi, Tanrı bilir nasıl da alay edecek-

sin benimle! Ve her an bir telgraf almaktan korkuyorum: "Franz, sen çok güzelsin". O zaman sürünerek masanın altına sığınmaktan başka yapacak bir şeyim olmaz. Bak mutlu kız, mektuba eklediğim gazete kupüründe senin küçük hikâyen kamuoyunda, mübalağalı bir biçimde nasıl da övgüyle karşılanmış, oysa sadece özel bir kesime yönelik bir toplantıydı bu sadece. Bunları yazan da sıradan biri değil, Paul Wiegler. Tanıyor musun onu? Birkaç güzel kitap yazdı ve daha da iyisi Fransızca birkaç kitabı tercüme etti. Onun gıpta edilecek yanı şubatta Berlin'e geliyor olması, peki ya ben? Ama tiyatro eleştirmenliği için geliyor Berlin'e. "Morgenpost" gazetesi ve bu açıdan gıpta edilecek bir şey yok. Herkesin kendi cefası var.

Ah canım ah, bitirmenin ve öpmenin vaktidir, aksi takdirde şefim aramıza girecek, buna da fırsat verilmemeli. Canım, canım! Bu iki figanı da ekliyorum.

Franz

Dün günün ikinci son mektubuydu, bugünse hepten sonuncusu.

Sana seyahatte eşlik eden, seni küçük melek diye çağıran hanımın eşine yazdığım bir mektuba imzamı atıyorum şu anda, seni küçük melek.

Benim için muazzam önemli ve öğretici olan fotoğraf hakkında geceleyin yazacağım sana.

Yarın Leitmeritz'e gitmek zorundayım. Küçük Brühl gönderdiğim kartpostal için ne dedi? İki kartımı da aldın mı?

Bir de senin şu 4'ünde yazdığın mektup geliyor aklıma, nasıl gelecek, çarşamba – aman, aptallık işte, tarihte yanılı-

yorum, o sırada benim fotoğrafımı henüz almadığını düşündüm de şimdi.

*

6.XII.12 ile 7'si arası

Canım, dinle şimdi, küçük hikâyem bitti, ama bugünkü son beni hiç de mutlu etmiyor, daha iyi olabilirdi, hiç kuşku yok buna. Böyle bir kederin hemen arkasından gelen düşünce daima kalıcı tabii: sen varsın ya, canım, yani yaşamak için ikinci bir hak, gel gör ki yaşama hakkının sırf sevgilinin varlığından edinilmesi utanç verici bir rezillik.

Ancak bunun bir pazar mektubu olması ve yakınmaların pazartesiye bırakılması gerektiğini tam zamanında hatırladım neyse ki. Canım, nedenini bilmiyorum ama tren hattı boyunca yaptığın yürüyüş çok dokundu bana. Yükseklerden izlendiğimizde senin yalnız yürüyüşlerin benimkilerle karşılaştırılıyorsa ve bakışlar birimizden diğerine çeviriliyorsa kim bilir orada nasıl da alaycı kahkahalar atılıyordur.

Bu fotoğraf canım, seni bana yeniden çok ama çok yaklaştırıyor. Epey eski bir resim olduğunu düşünüyorum. (Resme dair hiçbir açıklama yazmamışsın ve belki de beni bir tuzağın içine çekmek istiyorsun; gelgelelim mutluluk ve minnettarlık beni pervasız kılıyor ve korkmuyorum.) Ayrıca resmin bütünü, ışığı, kompozisyonu ve suretlerin haleti ruhiyesi bakımından tamamen esrarengiz bir görüntü veriyor ve sırrın anahtarı, öndeki masanın üstünde kutusunun yanında duran bu anahtar, meseleyi aydınlatacak hiçbir şey söylemiyor. Acıklı bir gülümseme içindesin, yoksa bu gülümsemeyi sana yakıştıran benim haleti ruhiyem mi? Doğru düzgün bakamıyorum sana, aksi takdirde bakışlarımı senden alıkoyamam. Garip süsleri olan bir bluz var üstünde. Sol kolunda da bir zincir veya bir bilezik. Gerçekte hiçbir ehemmiyeti olmayan bu yargıyı bir kenara bırakırsak sen başka gözlemciler için de sadece konumundan dolayı

değil, aynı zamanda annen seni kanadının altında tuttuğu veya en azından öyle göründüğü için de resmin merkezinde duruyorsun. Bu sana özel bir önem ve anlam veriyor. Bunun dışında bakış yönün ailenin geri kalanından büsbütün farklı. Bana herkesten çok annen yakın duruyor (annenin resimde hiç yer almıyor olma ihtimali varsa bile) en çok ve en farklı ışık onun yüzüne düşmüş olduğu için bu yargımdan pek emin değilim. Uzun boylu, biraz kemikli olan kadın o mu? Babamın ailesinde onu biraz andıran kadınlar var. Çok anlayışlı görünüyor, neredeyse onunla ilgili ilk düşünceme geri döneceğim, onunla konuşmaya cesaret edebilirmişim gibi geliyor. Baban çok vakur görünüyor, onun karşısında kendime pek güvenemezdim. Ne iş yapıyor esasen? Erkek kardeşini Binz'den gönderdiğin resimden tanıyorum zaten, yeni bir şey görmüyorum onda. Kenarda da kız kardeşlerin duruyor (erkek kardeşin evli olmadığı için böyle kolay bir tahmin yürütüyorum) ortancaya Budapeşteli adını koydum, senin yanında duran komik adama da Budapeşteli enişte adını. Bir tek onlar gülüyor gerçekten, yani birbirlerine aitler. Öbür kenardaki kız halinden memnun, biraz uykulu gülümsemesine bakılırsa ağırkanlı kız kardeşin olmalı. (20 yaşındaki bir genç kızın ısrarla hiçbir şey okumamasında bir kötülük görmüyorum, yarım okuma daha berbat bir şey.) Peki o anda nasıl bir odadaydınız? Burası hali hazırda kullandığınız oturma odası mı ve mektuplarından birinde yazdığına göre babanın ve erkek kardeşinin 66 oynadıkları masa da bu mu? Ya fotoğrafınızı kim çekti? Bir aile şenliği mi bu? Baban ve erkek kardeşin koyu renk takım elbise giymiş ve beyaz kravat takmışlar, ama enişten sandığım kişinin kravatı renkli. Canım, insan resimlerin karşısında ne kadar güçlü ve gerçekte ne kadar güçsüz! Bütün ailenin bir kenara çekilip uzaklaşacağını, geride bir tek senin kalacağını ve senin bakışını aramak, elde etmek ve mutluluktan ölmek için büyük masanın üstünden

sana doğru eğileceğimi hayal edebiliyorum rahatlıkla. Canım, resimler güzel, eksik de olmasınlar, lakin resimler aynı zamanda bir eza.

Kötü bir sezgiyle saatin kaç olduğuna bakmaya gittim demin. 3.45! Çok berbat. Ama bugün çalışmaya da zaten ancak 12'den sonra başladım. İyi geceler, canım. Sevgiyle sakla beni! Küçük kitabım önümüzdeki hafta geçer eline. Bakalım bunun için kaç öpücük alacağım? Rüyalar için güzel meşgale. Canım, son kelime bu olsun, canım!

Franz

Sırf postayı kontrol için söylüyorum, bugün sadece fotoğraflı ekspres mektubu aldım.

*

6.XII.12'yi 7'sine bağlayan gece

[Muhtemelen 7 Aralık 1912'yi 8'ine bağlayan gece]

Canım, çeşitli nedenlerden dolayı hiçbir şey yazmadım bugün. Birkaç mektup yazmam gerekiyordu, ofis için bir dilekçe, aptal Leitmeritz seyahati için yapmam gereken hazırlık, bunun dışında ancak saat 7'den sonra uyumaya gittim ve ancak akşam saat 11'de uyandım, her ne kadar çılgınca acele etmiş olsam da Leitmeritz seyahati bir çalışma gecemi elimden alıyor ve pek el atamadığım romanı yine bir kenara bırakmak zorunda kalacağım – uzun lafın kısası romana bugün devam etmemiş olmamın bazı nedenleri var. Ama bunun çok da önemsiz olmayan nedenlerinden biri de, bugün özellikle sana karşı duyduğum huzursuz istek. Acaba bu iyi gelir mi sana? Bende itiraz edeceğin fazla bir şey yok mu? Yoksa özellikle bugün bende önemsediğin çok şey mi var? Canım, bugün uykum boyunca seni gördüm rüyamda, fakat iki rüyayı hatırlıyorum sadece. Uyandıktan hemen sonra hiç yapmak istemesem de gördüğüm rüyaları derhal unutmaya çalıştım, zira içlerinde barındırdıkları korkunç gerçekler ısrarlı ve aşırı sarihti, günlük hayatın matlığında asla su yü-

züne çıkamayacak kadar. Çok çetrefilli ve şu anda bile hâlâ içimi ürperten bir sürü detayla dolu olmalarına rağmen kısaca ve üstünkörü anlatmak istiyorum onları. Birincisi senin doğrudan doğruya ofisten telgraf çekebildiğinizi söylemenle ilgili. Ben de odamdan doğrudan telgraf çekebiliyordum, hatta aygıt yatağının yanı başında duruyordu, senin masayı yatağın yanına çekmenle benzer bir durum bu. Dikkat çekecek kadar dikenli bir aygıttı bu ve ben nasıl telefon etmekten korkuyorsam telgraf çekmekten de korkuyordum. Gelgelelim seni çok merak ettiğim ve o anda senden haber almak için duyduğum, kesinlikle beni yataktan çekip alan vahşi bir istekle telgraf çekmek zorundaydım sana. Neyse ki o esnada en küçük kız kardeşim peydah oldu ve telgrafı benim yerime çekmeye başladı. Seni merak etmem beni yaratıcı kılıyor, sadece rüyada maalesef. Aygıt öyle tasarlanmıştı ki Berlin'den gelen cevabın anında kâğıt şeridinin üstünde belirmesi için bir düğmeye basmak yetiyordu. Heyecandan kaskatı kesilmiş bir halde önce bomboş dönen şeride baktığımı hatırlıyorum, oysa başka türlüsü beklenemezdi, zira seni Berlin'de aygıtın başına getirmedikçe herhangi bir cevap gelemezdi. Şeridin üstünde ilk harflerin belirmesi nasıl da sevindiriciydi öyle; yataktan düşmeliydim esasında, o denli güçlü hatırlıyorum bu sevinci. Tam olarak okuyabileceğim gerçek bir mektup geliyordu işte, isteseydim onun büyük bir bölümünü de hatırlayabilirdim belki. Mektupta huzursuzluğumdan dolayı beni mutlu eden sevgi dolu bir yolla azarlandığımı söylemek istiyorum sadece. Orada "bir doyumsuz" olarak adlandırılıyordum ve son zamanlarda elime geçen veya yolda olan mektuplar ve kartlar sıralanıyordu peş peşe.

İkinci rüyada kördün sen. Berlin'deki bir körler enstitüsü annemle birlikte yazlığımız olan bir köye bir gezi düzenlemişti. Köydeki evimiz, pencerelerini hâlâ tam olarak hatırladığım minnacık ahşap bir bina. Bu ev bir yamaca kurulmuş büyük bir çiftlik kompleksinin tam ortasındaydı. Evin sol

tarafında kör kızların büyük bir bölümünün kaldığı cam bir veranda vardı. Senin onların arasında olduğunu biliyordum ve kafam belirsiz planlarla doluydu, sana rastlamayı ve seninle konuşmayı nasıl ayarlayabilirim diye soruyordum kendime. Her defasında evimizden çıkıp kapının önündeki bataklığın üstüne koyulmuş kalastan geçiyor ve seni görmeden ikircikli bir halde her defasında geri dönüyordum. Annem de öylesine ortalıkta dolanıyordu, çok sıkıcı bir giysi vardı üstünde, bir tür rahibe elbisesi ve kollarını göğsünde kavuşturmuştu, tam çaprazlamasına olmasa da. Kör kızlardan çeşitli hizmetler almak istiyordu ve bu minvalde siyah elbiseli, yuvarlak yüzlü bir kızı tercih etmişti, kızın yanağında öyle derin bir yara izi vardı ki, sanki yüzünü bir zamanlar paramparça etmişlerdi. Annem benim karşımda da kızın zekâsını ve emre amadeliğini övüyor, ben de özellikle onun yüzüne bakıp başımı sallıyordum, ne var ki sadece onun senin arkadaşın olabileceğini ve senin nerede olduğunu pekâlâ bileceğini düşünüyordum. Nispeten var olan huzur sona eriyordu ansızın, belki de, her halükârda enstitü uygun adım yoluna devam etmeliydi. İşte o anda ben de karar vermiştim; şimdi yamaç aşağı koşuyor, bir duvarı delip geçen küçük bir kapıdan geçiyordum, çünkü yürüyüşün bu yönde gerçekleşeceğini gördüğümü sanmıştım. Fakat aşağıda bir sürü küçük kör oğlana rastladım, sıra sıra dizilmişlerdi ve yanlarında öğretmenleri vardı. Bir aşağı bir yukarı onların peşi sıra gidiyordum, zira o anda bütün enstitünün o tarafa yaklaşacağını ve seni rahatlıkla bulup konuşabileceğimi düşünüyordum. Burada biraz fazlaca oyalanmış olsam gerek, ayrıca bu yürüyüşün mahiyetini sormayı da kaçırıyor ve kör bir bebeğin –enstitüde bütün yaş grupları temsil ediliyormuş– taş bir heykel kaidesinin üstünde altının değiştirilişine bakarak vakit öldürüyordum. Ama sonunda dört bir yana çöken sessizlikten şüpheleniyor ve enstitünün geri kalanının neden gelmediği konusunda öğretmenden bilgi almaya ça-

lışıyordum. O anda burada sadece küçük oğlanların yürümesi gerektiğini, buna karşılık geri kalan herkesin o esnada öteki çıkıştan geçerek dağın en tepesinde uzaklaştıklarını öğreniyordum irkilerek. Öğretmen beni teselli etmek için vaktinde onlara yetişebileceğimi, çünkü kör kızların gruplaşmasının doğal olarak uzun zaman alacağını söylemeyi ihmal etmiyordu – ben deli gibi koşmaya başladığımdan bunları söylemek için arkamdan sesleniyordu. Çıplak bir duvar boyunca uzanan acayip sarp ve güneşli bir yolda yukarıya doğru koşuyordum şimdi. Aniden elimde devasa bir Avusturya yasa kitabı belirdi. Onu taşımakta çok zorlansam da seni bulmamda ve seninle gerçek anlamda konuşmamda bana yardımcı olacak gibiydi. Ancak yolda senin kör olduğun, bu nedenle dış görünüşümün ve dışsal davranışının senin üstünde bırakmak istediğim izlenimi neyse ki etkileyemeyeceği geliyordu aklıma. Bu değerlendirmeden sonra gereksiz bir yük haline gelen yasa kitabını rahatlıkla fırlatıp atabilirdim. Sonunda tepeye vardım, gerçekten de bol bol zaman vardı daha, ilk çift, giriş kapısını henüz terk etmemişti. Böylece kendimi hazırladım, zihnimde senin kız kalabalığının içinden sıyrılıp yaklaştığını görüyordum, göz kapakların yere eğik, katı ve hareketsizdi.

O anda uyandım. Ateşler içinde ve benden bu kadar uzak olduğundan çaresizlik ve ümitsizliğe kapılarak.

*

Pazar 7.XII.12

[Pazar, 8 Kasım 1912]

Ah canım ah, dindarlığım bambaşka bölgelere savrulduysa da bugünkü mektubun için zevkle Tanrı'nın önünde diz çöküp teşekkür etmek isterdim. Seninle ilgili bu huzursuzluk nereden çıktı yine, senin bulunmadığın odalarda boş yere duruyor olma hissi, sana olan bu sınırsız ihtiyaç! Bir bu eksikmiş gibi karmaşa içinde hazırlanmak zorunda olduğum yarınki seyahatin yegâne iyi yanı sana birkaç saat daha

yakın olmam. Ayrıca her şey yolunda giderse yarın yeniden Prag'dayım, istasyondan bizim kapı görevlisine çılgın bir koşu olacak. Mektuplar, senin mektupların!

Adamakıllı tuhaf bir zaman planı yapıyorum bugün. Şu anda saat öğleden sonra 3. Gece ancak saat 4'te yattım, buna karşılık 11.30'a kadar yatakta kaldım. Bunun sorumlusu yine senin mektubun. Başka zamanlar mektubunu beklemek için o kadar uzun kalıyorum ki yatakta, ama ekspres mektup olarak geldi bugün (mademki böyle oldu, benim de pazar mektupları keşke hep ekspres gönderilse diyesim geliyor), henüz kalkmak için çok erkenken elime geçti, ben de şimdi mektubun daha saatlerce damağımda kalacak tadı içinde mutlulukla yayıldım.

Şimdi yürüyüşe çıkacağım, birkaç gündür gerçek anlamda yapmadım bunu, sonra saat 6'da yatacağım ve bir engel çıkmazsa gece saat 1 veya 2'ye kadar uyuyacağım. Belki sonra yeniden romana el atarım ve rahatlıkla saat 5'e kadar yazarım, daha fazla değil, zira saat 5.15'te trenim kalkıyor.

Canım, lütfen dikkat et kendine. Saat 3'e kadar ayakta kalmışsın yine. Hanuka bayramının esas anlamı seni bitap düşürmek olamaz. Demek konuşmacı olacaksın? Bak şu işe! Ben de bunu söylememiş miydim bir defasında? Girişte Ruth'a da atıf olacak mı? Son gittiğim sanatoryumda temiz hava için kaldığım kulübenin adı "Ruth" idi. 3 haftamı kapısında "Ruth" yazan bir kulübede geçirdiğim için bu isimle aramda bir bağ oluştu ve senin bunu herkesin önünde telaffuz ettiğini ve övdüğünü bilmek beni mutlu eder. – Bir şey daha, ille birine talip olma meraklısı değilim, eğer öyle olsaydı ressamlara gıpta etmek zorunda kalmazdım (bu arada adam kendi portresinde tam katil suratlı görünüyor), tersine bütün dünyanın bana gıpta etmesini sağlayabilirdim.

Franz

Canım, pazar günü elime geçen mektupta beni, senin pazar günü alacağın mektubu ekspres göndermememe yolunda uyarıyorsan, düşünsel uyumumuza (kendini kanıtladığı üzere) ziyadesiyle güveniyorsun demektir. Yine de tatlı bir uyku haliydi bu ve bu nedenle, uzakta olan için senin sıcak sevginin özellikle açık seçik bir işaretiydi.

*

7.XII.12 [8 Aralık 1912]

Canım, acele tarafından bir selamla ve göğsünde biraz yakınıp ağlama ricasıyla yetiniyorum. Talihsiz birkaç tesadüf yüzünden ancak saat 7,5'ta geldim eve, uyumam veya hiç değilse biraz içimin geçmesi mümkün değil artık, zira aile gürültüsü başlayacak birazdan, ayrıca duruşma için de biraz çalışmak zorundayım, uzun bir dilekçe var yazılacak, uzun lafın kısası bu gece yine haydutların dünyasına fırlatılıp atılmış olacak ve sadece sen büyük tesellim olarak kalacaksın. Yorgunum, halsizim, başım zonkluyor ve bu halde senden rica ediyorum –sonsuz bir kibir bu, biliyorum– bu kederli mektubun sonunda sen beni öp canım! Canım! İşte böylece günün sonu gelmiş oluyor, zira bundan sonra olacaklar anlatmaya değmez hiç.

Franz

*

[Reklam kartpostalı. Damga: Leitmeritz – 9.XII.1912]

Onun "Yalnız Başına" adlı uzun hikâyesini biliyor musunuz? Çok eskiden muazzam bir etki yaratmıştı üstümde. Bunun dışında "Gotik Odalar"ın birkaç bölümünü biliyorum, ama onları da çok sevmiştim, özel nedenlerden olsa da. [37]

Candan selamlar

F. Kafka

*

37 Ç.N.: Burada "Yalnız Başına" olarak çevirdiğimiz uzun hikâyenin (novella) İsveççesi "Ensam". *Gotik Odalar* romanının İsveççesiyse "Götiska rummen".

[Kartpostal. Damga: Leitmeritz – 9.XII.12]

Eve dönüş öncesinde, çok şükür ki. En ama en gerekli posta halledilmemiş, açılmamış bir halde beni bekliyor. Canı gönülden selamlar.

FK

*

9.XII.12 ile 10'u arası

Bir tanem, bu lanet olası kesintiler çalışmalarıma nasıl da zarar veriyor bir bilsen, kederli olmamın nedeni bu. Dün kendimi çalışmaktan zar zor alıkoydum, sonra araya seyahat girdi ve bugün de zaten çok vasat yazdım, neyse ki fazla değil yazdıklarım. Hayır, bundan bahsetmek istemiyorum hiç!

Beni seyahatle uzlaştıran tek şey onun kurum içinde yararsız oluşuydu, tabii her ne kadar beni bir yandan yaralasa da. Bütün seyahat topu topu bir akraba ziyaretinden –Leitmeritz'de akrabalarım var– ibaret kaldı, zira kurumu temsil etmem gereken duruşma 3 gün önce –mahkeme sekretaryasının bir hatası sonucu– kurumumuzu haberdar etmeden belirsiz bir tarihe ertelendi. Buradan bakıldığında özel bir anlam kazanıyor, gece vakti alelacele evden koşar adım çıkıp keskin bir soğukta sokaklarda gezinişim ("Blauer Stern" otelinin aydınlatılmış, ama perdeleri çekili kahvaltı salonunun önünden geçiyorum, o anda yine birisi istekle içeriye bakıyor, ama kimse sokağa bakmıyor artık), sonra bu gece yolculuğu sırasında trende aralarında uyuduğum zatların, benim sürekli "soğuğa" ayarladığım kaloriferi, yarı uykulu olsalar da bilinçlerinin eseri olarak sürekli yeniden "sıcağa" ayarlayışları ve aşırı sıcak mekânı daha da sıcak hale getirmeye devam edişleri, sonra en nihayet bir faytonun içinde yarım saat boyunca sisli bulvarların, kar serpintili tarlaların veya çayırların arasından geçişim – ve hep huzursuzum, hep huzursuz, bu durum, bütün bunları görürken benim bakışımın donukluğundan kaynaklanıyor olsaydı keşke sadece. Sonra sabahın 8'inde nihayet akrabalarımın Leitmeritz'deki Lange Sokağı'nda bulunan dükkânına

varıyorum ve amcamın (aslında üvey amcamın, tabii böyle bir şey varsa) çocukluğumdan beri tanıdığım ticarethanesinde, yataktan yeni kalkmış, az önce açmış olduğu soğuk dükkânda keçe terliklerinin içinde boşuna ısınmaya çalışan birisi karşısında, yoldan gelen birinin hak edilmemiş üstünlüğünün ve zindeliğin tadını çıkarıyorum. Yengem çıkageldi sonra (tam olarak söylemek gerekirse yıllar önce ölen ve onun ölümünden sonra ticarethanenin müdürüyle, yani şu üvey amcayla evlenen gerçek amcamın karısı),[38] şu anda hastalıklı olsa da hâlâ canlılığını koruyan, ufak tefek, toparlak, bağırıp çağıran, ellerini ovuşturan, oldum olası hoşlandığım kişi.

Ama şimdi onu burada, yapmakta olduğu gürültüyle baş başa bırakmak zorundayım, zira yan odada sabah saat 3'ü vuruyor ve çocuk uyumak zorunda. Canım, bugünkü mektubun hakkında söyleyecek o kadar çok şeyim var ki! Lütfen beni bir mucize olarak falan görme, aşkımız uğruna bunu yapma. Beni kendinden uzaklaştırmak istiyormuşsun gibi görünüyor yoksa. Mesele sadece benimle ilgili olduğu ve sen kendini benim yakınında göstermediğin sürece çok zavallı ve mutsuz bir insanım ben esasen; bende sıradışı olan ne varsa, bunların büyük bir bölümü kötü ve kederli bir anlam taşıyor ve senin de mektubunun başında isabetli bir biçimde sezdiğin, ama sonuçlarını adım adım düşünmediğin gibi, bu sıradışılığın temelinde, hiçbir yararı olmadığı halde Leitmeritz'e gitmek yerine son derece açık seçik bir kararla Berlin'e gidememiş olmak var. Benim bu kederli sıradışılığımın izin verdiğinden çok daha yakınına çek beni, demek istiyorum, canım. Ve içimde büyük bir şey taşıdığımdan söz etme, yoksa yazımın iki günlük kesintiye uğramasından dolayı bu iki günü bir daha asla yazamayacakmışım korkusuyla geçirmiş olmamı büyük bir şey mi sayıyorsun, bitmek bilmeyen bir

38 Ç.N.: Kafka burada "amca" derken babası Hermann Kafka'nın kardeşi Heinrich Kafka'dan ve onun ölümünden sonra karısıyla evlenen Sigmund Kohn'dan "üvey amca" olarak söz ediyor (Krşl. *A Franz Kafka Encylopedia*, Haz.: Richard T. Gray, Ruth V. Gross, Rolf J. Goebel ve Clayton Koelb , Greenwood Yay., Ağustos 2005, s. 152.).

korku bu, ayrıca bu akşamın gösterdiği üzere büsbütün anlamsız da olmayan bir korku. Ortak akşamımızda elimdeki kartonu evirip çevirişim, gösterişten veya korkudan değildi, ve belki topluma karşı beslenen karışık duygular ve onun insanı sarmalamasından dolayı da değildi. Eminim o sırada sen de fark ettin bunu, bilinçsizce olsa da, lakin bugün anıların bulanıklaşıyor, bulanıklaşmamalı. Ve her şeyin suçlusu, uzun süre göndermeye tereddüt ettiğim, hiçbir işe yaramadığı gibi bir de bana zarar veren o aptal fotoğraf, diyesim geliyor, zira senin son fotoğrafın elime geçmedi henüz, oysa çoktan hazır olsa gerek. Canım, yakınına almalısın beni, yakınına, yakınına, öyle yakınına ki tıpkı benim bütün gücümle sana yaklaştığım gibi, tıpkı bütün yolculuk boyunca trende, arabada, akrabaların yanında, mahkemede, sokakta ve kırda benim sana yakın olduğum gibi. Vagonda yanımda oturan adamı düşüncelerimde kanepeden alaşağı edip onun yerine seni oturttum ve kendi köşemizde otururak huzurlu bir biçimde birbirimizin yüzüne baktık.

Dış görünüşünün kötü olmasıyla ilgili mesele nedir Felice? Annen senden ne istiyor? *(Buna hemen ve tam olarak cevap vermek zorundasın!)* Dış görünüşünün kötü olmasını neye bağlıyor annen? Neyi değiştirmeyi istiyor? Ve sence bunun nedeni nedir? Peki annenle barıştın mı artık? Bugünkü mektubunda huzursuz gibi geldin bana. Ve buna rağmen önceki sayfalarda sana gereksiz dersler verecek kadar mankafayım. Şimdi ben de kendi huzursuzluğum içinde lüzumsuz laflar ediyorum işte. Canım, ciddi bir şeyin yok değil mi? Bütün bu sorulara lütfen tam olarak cevap ver. Daha önceki sayfalarda yazdığım her şeyi boş ver, onların üstünü çizilmiş say, sadece buna cevap ver! Eğer sen hasta olursan benim halim ne olur! Canım, bu konuda her şeyi bilmek zorundayım, bu benim en önemli meselem. Bir kez daha söylüyorum: huzursuzluğa kapılmıyorum henüz, ama kapılacağım, eğer tam olarak cevap vermezsen. Sen benim canımsın.

Franz

*

10.XII.12

Şu anda ofisten sonra geç bir vakitte, saat 10'da benden bir mektup alasın diye yazmıyorum sana, zira vaktim olmadığında sen de yazmamı istemiyorsun zaten, tam tersine sırf kendim için yazıyorum sana, yarın saat 10'da bir anlığına senin sevgi dolu, mutluluk veren yakınlığını hissetmiş olmak için. Canım, beni en çok şaşırtan şey ikimizin de rüyalarındaki kör olma hali değil, tam tersine öyle görünüyor ki pazar günü içine düşmüş olduğun gerçek üzüntü, yani benim seninle ilgili, pazar günü gönderdiğin mektuptan kaynaklanan ama haklı bir açıklaması da olmayan bir endişeye kapıldığım esnada senin yaşadığın üzüntü.

Pazar günü ne oldu ki sizin evde? Pazar akşamı yazdığın mektup bilmece gibi de. Üstelik bir önceki mektubunda benden hiçbir sırrını saklamak istemediğini söylüyordun ve şimdi düpedüz üzüntülerinle ilgili sır saklıyorsun işte, onların üzerinde hakkım olsa gerek (üzüntülerin üzerinde değil, buna sık sık ben de sebebiyet veriyorum ne yazık ki). Bu konuyla ilgili bir iki şey yaz bana lütfen canım. Pazar mektubumda da görüyorsun, ben de seninle birlikte üzülüyorum, senin üzülüp üzülmediğini bilmesem de, ama birisiyle birlikte üzülürken o üzüntünün sebeplerini bilmemek iki kat asap bozucu. Bugün saat 10'dan beri huzursuz değilim, zira senin sevgi, iyilik ve zindelik dolu pazartesi mektubun beni yeniden toparladı. (Bu mektubun birkaç sayfasını okumuştum ki o sırada bir marangoz, işyerinin sigortalanması için müracaat etmek üzere yanıma geldi, alelacele onun istediği tüm onayları verdim, böyle bir davranışı insanlara karşı savunamam, ama Tanrı'nın önünde pekâlâ savunabilirim.) Neyse, sen asıl pazarla ilgili bir açıklama yapmak zorundasın bana. Bütün gün neden hiç dışarıya çıkmadın? Ve pazar akşamı neden o kadar yorgundun ve neden pazartesi zindeliğinden medet umuyordun, yani bir işgününden? Pazar sabahı yazdığın mektuptan

bir şeylerin yolunda gitmediğini anlamıştım zaten. Peki nedir o, nedir o? Tıpkı bir körün durumu gibi bu, yanı başında kendisini çok yakından ilgilendiren bir şeyler oluyor, gelgelelim o belli belirsiz seslerden başka bir şey duymuyor, bizzat oraya gidemiyor ve kimse ona bir açıklamada bulunmuyor. Bugün gelen ikinci mektubun beni tamamen yatıştırdı, lakin yine de gelecekteki ihtimalleri de göz önünde bulundurarak seni nelerin sıktığını ve üzdüğünü bilmek isterim. Son fotoğraftaki kızın hüzünlü dudaklarına uzun bir öpücük konduruyorum ve bir sonra gelecek olan zenci kız için dudaklarımı büzüyorum.

Franz

*

10.XII.12'yi 11'ine bağlayan gece

İşte nihayet tepeden tırnağa tatlı kız burada! Ve hiç de zenci gibi değil, tam tersine tıpkı insanın onu kafasında ve kalbinde taşıdığı gibi. Hem hiç de kederli değil veya kötü görünmüyor, tam tersine herkesten daha şen. Sadece iki tarafından da o kadar sıkı tutulmuş ki onu oradan çekip çıkarmak için insanın çok kuvvetli olması lazım ne yazık ki. Ve ne yazık ki efendisine o kadar yakın duruyor ki insan onu öpmek istese mecburen şu Bay Rosenbaum'u da (gerçi burada başka birisi gibi görünüyor) öpmek zorunda kalır.

Ayrıca tuhaftır ki gece çekilmiş bu resimdeki herkes gün ışığında sabaha kadar oturmuş ve kusurlu görünüyor, buna karşılık şimdi elektrikli abajurumun altında her şey o denli saygı uyandırıcı bir izlenim bırakıyor ki kendimi bu topluluğun içinde düşünemiyorum bile. Ben frak giymeyeli ne kadar oldu acaba! En son 2 yıl önce kız kardeşimin düğününde giymiştim. Ve tamamen modası geçmiş bu frak da doktora sınavına girdiğim zamandan kalma, yani 6 yıllık, göğüs kısmı fazla daralmadı ve senin beyefendinin frakı ne kadar da kusursuz, üstelik iyi de taşıyor onu, yeleğin kesimi ne kadar da cüretkâr.

O taktığın madalyon ile yüzük nasıl bir şey öyle? (Zenci yüzüyle ilgili işaret ettiğin nokta, ikinci bir fotoğraf daha olsa gerek düşüncesine götürüyor beni. Öyle mi acaba dikkatsiz sevgilim?) Senin yanındaki kadın, müdürlerden birinin karısı olsa gerek, ikinizin arasındaki el ona ait olabilir mi? Ama senin öteki elin nerede ve iki yanındakiler seni neden bu kadar sıkıştırıyor? Elbisenin yakasını bir dantela çevreliyor değil mi? Resimle ilgili ne kadar açıklama yapsan bana az gelir. Bütün bu insanlardan hangileri senin ofisinden? Sanırım Frolayn Brühl'ü seçebildim. Göğüs kısmındaki dikkat çekici ilaveyle tuhaf ama güzel sayılabilecek siyah elbiseli kız olmalı. Senin arkandaki sütundan başını eğerek bakmış olan kişi, resmin gerçekten de yegâne üzgün insanı. Siyah bir kravatı var ve sanki herkese bir tek o bakıyormuş, herkes için bir tek o çalışıyormuş gibi görünüyor. Müdür Strauß ve temsilci Salomon nerede? Birlikte dans ettiğiniz kız nerede? Großmann'lar nerde? Şiiri yazan beyefendi nerede?

Dün gece mektubumda fotoğraf istedim, bugün elimde geçti. Lakin canım, bu kadarıyla yetinmemeliyiz. Öyle bir ayarlama yapmalıyız ki, birbirimizden bir şey istediğimiz anda postacı hemen peydah olmalı, günün veya gecenin hangi saati olursa olsun. Posta bizimle barışmak istiyor ayrıca. Bugün postacı küçük kitabımın ciltlenmiş ilk nüshasını getirdi (sana onu yarın göndereceğim) ve birbirimize ait oluşumuzun işareti olarak senin resminin içinde olduğu ruloyu kitabın ambalajının arasına sokmuş. Lakin benim karşılanması imkânsız isteklerim burada da devam ediyor.

Franz

*

["Gözlem" başlıklı kitapla birlikte gönderiliyor]

[11 Aralık 1912]

Aklına başka bir şey gelmesin, bir daha yazmayacağım bugün, zira öğleden sonra sadece kısa bir süreliğine uzanabildim ve başımın sol üst yanı bir uyarı olarak zonkluyor. Cumartesi, pazar hiçbir şey yazılmadı, pazartesi az ve orta

karar, salı hiçbir şey, harika bir hafta sonu! harika bir hafta başlangıcı!

Zavallı kitabıma iyi davranmayı esirgeme! Birlikte olduğumuz akşam, beni onları düzenlerken gördüğün birkaç sayfa bir şey işte. O zaman sen kitaba göz atmaya uygun nitelikte görülmemiştin, çılgın ve intikamcı sevgilim benim! Bugünse hiç kimseye olmadığı kadar sana ait. Sadece beni tutasın ve ben de yerimi eski, küçük bir kitapla paylaşmak zorunda kalmayayım diye onu kıskançlıkla elinden çekip alabilirim. Tek tek parçaların yaşça birbirinden farklı olduğunu bilmem fark ediyor musun? Mesela bunlardan birisinin 8-10 yılı var kesin. Bütününü herkese gösterme ki bana olan istekliliğini kursağında bırakmasınlar.

İyi geceler canım, iyi geceler.

*

11.XII.12'yi 12'sine bağlayan gece

Canım, kendimi tuhaf hissediyorum ve buna katlanmak zorundayım. Dinlendim bugün, gece saat 1'den sabahın erken saatlerine kadar epey iyi uyudum, öğleden sonra da uyumayı başardım, şimdi yazmaya oturdum, biraz yazdım, ne iyi ne kötü, sonra bıraktım, kendimi iyi hissettiğim, yazmak için gereken güç ve beceriye sahip olduğumu düşündüğüm halde, ve sırtımı sallanan koltuğuma dayayıp dolu dolu bir saat boyunca hiçbir şey yapmadan oturdum öylece, robdöşambrımla, buz gibi bir odada ve bacaklarımda bir battaniyeyle. "Neden?" diye soruyorsun bana ve ben de soruyorum. Ve senin için de uygunsa ikimiz kol kola girip benim yüzüme bakıyoruz, beni hiç anlamadan. Bu arada bugün epeydir yazmadığım için tamamen dağılmış bir durumdayım ve sana da –her ne kadar zaman bulamadığım için olsa da– yazmadım, bir de saat 10'da kitabım eline geçeceği için, ve de sakin bir biçimde her gün bir defa mektup yazmak ikimiz için de en iyi yol olacağından – ama öncelikle yazmamanın neden olduğu

genel, korkunç isteksizlik ve melankolik donukluk yüzünden, zira her mutsuzluğu, yeterince derdi olan senin gibi bir genç kızın üzerine boca etmenin çok gereksiz olduğunu söyledim kendime. Ama şimdi, akşam, doğrudan doğruya olmasa da benliğimi saran çaresizlik duygusu içinde bütün varlığımla sorgusuz sualsiz çalışmaya yöneldiğim için yazma fırsatı elde ettim, lakin ancak yarını atlatmamı sağlayacak kadar yazıyorum ve takatsiz bir rahatlık içinde arkama yaslanmış vaziyette tembel tembel oturuyorum, sanki kan kaybından ölecekmişim gibi. Sen olmasaydın canım, alacakaranlığım içinde şimdi yatmış olurdum, lakin sana zayıf bir kelime yöneltiyorum ve onu senden on kat güçlenmiş bir halde geri alıyorum. Ne olursa olsun akşamları artık işimin başından ayrılmayacağım ve yarından itibaren ona daha derinlemesine dalacağım.

Yaz bana canım, nerede olursan ol, ne giydiğini, yazarken çevrende neler olup bittiğini. Tramvaydaki mektubun delicesine denebilecek kadar yaklaştırdı beni sana. Nasıl yazıyorsun ki orada? Kâğıdı dizine koyup yazarken iyice eğiliyor musun? Tramvaylar Berlin'de ağır gidiyor değil mi? Uzun sıralar halinde, peş peşe, değil mi? Ofise erken saatlerde yürüyerek gidiyorsun demek ki? Hangi posta kutusuna atıyorsun mektubu?

Bu mektupta pazarın sakin bir gün olduğunu anlatıyorsun ayrıca. Daha önceki sözlerinle nasıl uyuşuyor ki bu? Bol bol yemek! Kasım'da kuşkonmaz! Gezmeye gitmek yerine kitap ciltlemek de ne anlama geliyor? Nasıl ciltlemek yani? Ah canım ah, bu sorularla mı kavramak istiyorum seni? Ama yapabileceğim başka bir şey var mı? [Sayfada yer olmadığı için en dış köşede] Köşe öpücükleri! Franz

*

12.XII.12

Canım, bunu yapmamalısın! İkinci bir mektup sözü vermek ve sözünde durmamak. Vaktin olmadığını biliyorum ve ikinci bir mektup falan da istemiyorum, ama bak, bugün-

kü sabah mektubunda bu denli açık seçik söz veriyorsan ve mektup gelmiyorsa merak etmek zorunda kalıyorum ister istemez. Başka türlüsü mümkün olabilir mi? Senden yana bir güvensizlik korkusuna kapıldığımda ben de kendime olan güvenimi kaybediyor ve kendimi her zamankinden daha değersiz hissediyorum. Bugün o kadar kötü değil yine de. Öğlen mektubun hoş ve yatıştırıcıydı ve "Sabah Kızılı"nı [Morgenrot][39] okuyorsan hiç değilse bu açıdan iyi korunuyorsun demektir. Lakin söz verilmiş mektup gelmediğinde bütün bunlarla tam olarak yetinmiyorum.

Herzog'un makalesi için teşekkürler. Bazı yazılarını okumuştum onun, adamakıllı zayıf, söylediğinin üzerine basa basa söylemek gibi sıkıntılı bir yazma tarzı var, bu kuruluğa her defasında başarısız denemelerle (her cümlede) can katmaya çalışıyor. Bunu daha açık seçik ifade etmek için fazlasıyla yorgunum. Onun temel düşüncesi her zaman olduğu gibi burada da övgüye değer ve doğru bir hissiyata dayanıyor. Yazma tarzındaki güven eksikliği, düşüncesindeki kopukluk ki buna direniyor, hiç şüphesiz sahip olduğu ama yazma faaliyetine kadar sürdüremediği canlılık, onun makalelerini çok daha iyi yazarların çalışmalarından daha karakteristik bir hale getiriyor. Eğer amacı iyi kitaplar tavsiye etmekse bu yazısı haklı bir yazı, yok eğer "modernliği" tanımlamaksa yine haksız bile denemez, zira kaba düşüncelerin ötesinde bir hazırlık yapmadığından böyle bir sonuca varamayız. Ancak yazının doruk noktası olarak Werfel'den etraflıca söz edilmesi gayet etkileyici. Biliyor musun Felice, Werfel gerçekten de bir mucize; "Dünyanın Dostu" [Der Weltfreund] adlı kitabını ilk okuduğumda (onu daha önce şiir okumasında da dinlemiştim) ona duyduğum hayranlığın aklımı başımdan alacağını düşündüm. Adam muazzam. Ayrıca ödülünü almış durumda, Rowohlt Yayınevi'nin (benim de küçük kitabının yayınlandığı yayınevi)

39 Ç.N.: Otto Stoeßl'in bir romanı.

editörü olarak Leipzig'de cennet gibi bir ortamda yaşıyor ve henüz 24 yaşında olmasına rağmen tam bir yaşama ve yazma özgürlüğüne sahip. Bu durumda neler neler yapmaz ki! Bu yabancı genç adam aramıza girdiği için bilmem nasıl bitirsem.

Franz

*

[12 Aralık 1912'yi 13'üne bağlayan gece]

Ah canım ah, romanımda bana biraz yabancı gelen bir yerin üstesinden geldikten sonra (benim izimden gelmek istemiyor roman, onu zaptediyorum, lakin o elimin altında bana direniyor ve ben onu çok kereler uzun bölümler boyunca kendi haline bırakmak zorunda kalıyorum) ne iyi ki sonunda sana yazabiliyorum, bana romanımdan çok daha iyi davranan sana. Keşke kendine devamlı bu kadar eziyet etmesen, devamlı bu kadar geç yatmasan – pestili çıkmış bir sevgiliyi ne yapayım ki? Beni örnek alsana canım, her akşam aksatmadan eve geliyorum ve eskiden (özellikle de özel bir sigorta şirketinde çalıştığım sene) senin ifadenle bir aylak olmuş olsam da, şimdi artık, şen şakrak olmaktan ziyade, uykusuzluğu ve apaçık pişmanlığı, ertesi günün su götürmez mutsuzluğu karşısında panzehir olarak kullanmak, onun keskinliğini gidermek isteyen kederli bir aylak olduğum kesin. Ayrıca bunun üstünden çok zaman geçti. Ama geçmişinle ilgili bilmediğim bir şey kalıp kalmadığını bana sorduğuna göre, evvelki akşam nasıl da yorgun olmalısın. Fakat canım, daha hiçbir şey bilmiyorum ki. Seninle ilgili her şeyi öğrenme arzumu hiç önemsemiyorsun! Senin mektupların tıpkı bir insanın alnını sıvazlar gibi bana sadece huzur veriyor ve ben de bu arada doğrudan yer almadığım hayatından günlerin ve gecelerin geçip gittiğinin pekâlâ bilincindeysem, hiçbir mektup almadığım binlerce günde senin geçmişine dair ne kadar çok şeyden mahrum kalmış olmalıyım. Söz gelimi yaptığın tatillerden, yılın o en

önemli zamanlarından; insan orada dar zamana sıkıştırılmış küçük bir hayatın başlangıcını ve sonunu yaşar, sadece iki tanesini biliyorum üstünkörü, Prag seyahati ve Binz'de kalışın. Üç tatilini Berlin'de geçirdiğini yazmıştın galiba bir defasında, peki ötekiler nasıldı? Yapacağın bir sonraki yaz tatilini –bu gece durgun ve melankolik olduğum için hiç de inandırıcı gelmiyor bu bana– baştan sona seninle birlikte yaşayacaksam eski seyahatlerinin nasıl olduğunu bilmek zorundayım, senin çok şımartılmış olup olmadığını ve benim de bu ölçüde sana hiç de layık olmayan berbat bir yol arkadaşı olup olmadığımı. İyi geceler canım ve daha huzurlu bir yaşam!

Franz

*

13.XII.12'yi 14'üne bağlayan gece

Canım, senin delikanlı birkaç gündür öyle yorgun ve kederli ki yanına yaklaşılmıyor. Sevimli, kararlı, canlı bir insanın yanında olmasına her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyduğu bir zaman olsa gerek bu. Böyle bir insanı yanına çekerek kötüye kullanmaması gereken ve hatta tamamen tek başına miskinleşmenin en iyi yol olduğu bir zaman mı yoksa bu. Romanım ağır ağır da olsa ilerliyor, ancak çehresi bana çok benziyor. – Seni tanımadan önce de içine böyle aniden düştüğüm durumlar olmuyor değildi, aradaki fark bütün dünyanın bana o zamanlar büsbütün yitip gidiyor gibi gelmesiydi, hayatımın kesintiye uğramış gibi gelmesiydi, inişlerim ve çıkışlarım oluyordu, şimdi sen varsın canım, iyiliğinle beni tuttuğunu hissediyorum ve dağılıp düşecek olsam da bunun sonsuza dek sürmeyeceğini biliyor, en azından bildiğimi sanıyor ve daha iyi zamanların geleceğine dair seni ve kendimi avutabiliyorum. Canım, pazar pazar gönderdiğim bu sabah selamı yüzünden kızma bana!

Evet, resmin yorumunda çok da başarılı olmadım demek ki. Yine de seninle birlikte dans eden genç kızın (albümü-

nüzdeki küçük resme göre) Frolayn Brühl olduğunu tahmin etmiştim. Öyle sanıyorum ki mektubumda telgrafın altındaki kızdan da tamamen tesadüfi olarak bahsettim veya bahsetmek istedim. Demek senin küçüğün o! Görür görmez hoşuma gitti. Resimdeki haliyle burnunun yapısını Fransızlara benzettim. Neşeli bakışları var. Frolayn Großmann onun karşısında biraz basit ve sıradan görünüyor. Ama sonuçta seninle kurdukları ilişki bakımından avantajlı durumda olanlar onlar ve benim de onlara söyleyecek sözüm yok, n'apalım ki böyle, her gün benim yanımda değil de onların yanındasın.

O akşam senin dansının dışında başka bir şey kondu mu sahneye? Bir tiyatro oyununda da oynamıyor muydun? Peki o genç adam müdür mü? Daha yaşlı olan da murahhas aza mı? Bu müdürün çok daha yaşlı olduğunu düşündüğüm için bana o akşam hakkında anlattığın her şeyi hafızamda yeniden canlandırmalıyım, bu beyefendinin yaşını ve görüntüsünü önemli sahnelere doğru yerleştireyim diye.

Benim açımdan her ne kadar eleştirilecek bir sürü yanı olsa da (sadece kısalığı kusursuz) kitabının senin sevimli elinde olduğunu biliyor olmaktan ne kadar da mutluyum. Frolayn Brühl haklı, monogramları yorumlamak gerçekten de güzel. Eğer hatırlıyorsan monogramı senin yanında, senin bakışların altında yazdığım da doğru. Kısaltmayı rahatlıkla Max Brod olarak açık da yazabilirdim,[40] zira ne onun adının ne de beni ona bağlayan arkadaşlık ve sevginin sır olarak kalması gerekiyor; son olarak B.'nin, Bauer'in baş harfi olduğu da doğru. Talihsiz bir gevezelik içindeyim hâlâ. Ağzımı öpücüklerle kapatmak gerekiyor acilen.

Franz

*

40 Ç.N.: Kafka, Max Brod'un çabalarıyla ortaya çıkan *Gözlem* (Betrachtung) başlıklı kitabı "M.B.'ye" kısaltmasıyla Brod'a ithaf ediyor.

14.XII'yi 15'ine bağlayan gece

Canım, birkaç kelime daha yazamayacak kadar yorgunum ve ayrıca yaptığım çalışmadan hiç memnun değilim (en derinlerimdeki niyetin izinden gitmeye gücüm yetseydi romanın bütün bitmiş bölümlerini buruşturup pencereden fırlatırdım); ama sana yazmak zorundayım, uykudan önce yazılan son kelime sana yazılmış olsun ve her şey, uyanıklık ve uyku, son anda, yazma işinin kazandıramadığı gerçek bir anlam kazansın diye. İyi geceler, üzüntüye maruz kalan zavallı sevgilim. Mektuplarımda en sevimli elin bile kovamayacağı bir lanet asılı. Onların sana doğrudan doğruya çektirdiği eziyet geçip gitse bile tekrar ayaklanıyor ve yeni, sefil bir tarzda tekrar eziyet etmeye başlıyorlar. Zavallı, sevimli, her zaman yorgun çocuk! Şakacı soruya şakacı cevap: Canım kızcağızım, sana hiç dayanamam. Dışarıda kasırga! Ve ben burada melankolik bir halde kâğıdın karşısında oturuyorum, bu mektup ellerinin arasında olacak, bunu aklım almıyor ve aramızdaki büyük uzaklık duygusu çöreklenıyor göğsüme. Ağlama canım! O akşam gördüğüm huzurlu kız nasıl olup da ağlıyor böyle! Ve ben nasıl olup da onun ağlamasına izin veriyor ve onun yanında olmuyorum! Ama ağlayacak bir şey yok canım! Bekle, yarın annenin muhtemelen okumuş olduğu mektuplar konusunda ne yapacağımıza dair harikulade, avutucu, keskin fikirlerim olacak ve olmak zorunda. Diyeceğim o ki, eğer Berlin'e doğru sevgiyle kalkan büyülü elimin bir anlamı varsa en azından pazar günü huzurlu ol! Doğru bir iş yapmış oluyor muyum böylece? Yoksa romanının karşısında olduğum gibi senin karşında da başarısız kalarak mı gidiyorum yatmaya? Eğer öyleyse gerçekten şeytan görsün yüzümü, hem de dışarıdaki bu kasırganın şiddetiyle. Ama hayır, belki bugün dans ediyor ve kendini yormaya devam ediyorsundur. Sana sitem etmiyorum canım, sana yardım etmeyi çok istesem de ne yapacağımı bilmiyorum. İnsana gerçekten akıl verenler benim gibi olmuyor elbette. İyi geceler! Yorgunluktan ha-

bire aynı şeyi yazdığını görüyorum, bunu sırf kendi içimi ferahlatmak için yapıyorum ve onları yorgun düşmüş, ağlamış, uzaktan öpülen kızarık gözlerin de okuyacağını düşünmüyorum.

Pazar [15 Aralık 1912]

Canım, kendime, bu demektir ki sana da ayıracak ne bir anlık zamanım ne de huzurum var. Bu arada sana söyleyecek ve hem dün hem de bugün (düşün ki 11'inde tramvayda yazdığın mektup ancak dün ulaştı elime, yani 12'sinde yazdığın ve bana fotoğrafla ilgili açıklama yaptığın mektuptan bir gün sonra) gelen son dört mektubuna cevap verecek o kadar çok şeyim var ki. Ve bilsen mektuplarına tam da şu sıralar ne kadar ihtiyacım var, çünkü öylesine donuk ve anlamsız bir haldeyim ki. Bugün erken saatlerde ekspres mektubunu getirdiklerinde ve ben uyandığımda sanki bütün gece pusuda yatıp tam da bu uyandırılmayı beklemişim gibi geldi bana. Ve yatakta senin resminle birlikte olmak, ne güzel anlardı onlar. Bütün dertler uzağımda, yatağın karşısında beklemek zorundaydı, yatakta kaldığım sürece her şeyden korundum. Senden aldığım en canlı resim bu. Bir yıllık gönüllü çok yaşasın! Bir el belde, bir el şakakta, işte hayat budur, benim de ait olduğum bir hayat olması yüzünden bakmaya doyamıyor insan. Burası senin odan mı? Yoksa değil mi? İki ihtimal için de ipuçları var. Küçük masa seninkinin de durduğu yerde olabilir, o zaman yatağın karşısında demektir. Lakin bu fazlasıyla dolu duvarlar yeniden kafamı karıştırıyor benim, odanı tarif ederken sen de bahsetmemiştin bunlardan. Bira kupalarını neden o çok yüksek duvara astın ki? Niye ön tarafta sapı görünen bir erkek bastonu duruyor? Burası belki de misafirinizin çalışma odası. Duruşun muhteşem, sana adınla sesleniyorum ve sen bana dönüp bakmıyorsun, bunu beklediğim halde. (Baretli bir adamın olduğu resim dışında) duvardaki bütün resim-

lerde seni arıyorum ve şimdilik senin de olduğun üç resim buldum. Söylesene doğru mu bu, eğer yanlış görüyorsam da bırak öyle olduğuna inanayım. Nasıl da elastik görünüyorsun burada! Keşke seni dans ederken görebilseydim! Eskiden beri jimnastik yapıyor musun?

Bugünkü ekspres mektubun huzurlu, ama bu huzura güvenebilir miyim? Şüphe edilecek bir şey var mı diye dip köşe okudum onu. Nasıl oluyor da insan üzüntü ve yorgunluğun ardından böyle ansızın taze ve canlı hale geliyor? Yoksa ben endişeye kapılmayayım diye mi öyle görünüyorsun? Hayır canım, durumun benden gizlemek isteyeceğin kadar kötü olamaz. Öyle ya, ben her şeyi dinlemek için buradayım, insan lafı sadece annesinin babasının karşısında çarpıtmak zorunda kalıyor ve her şeyi dinlemek için burada değilsem o halde burada olmayı hak etmiyorum zaten.

Canım, mektuplarla ilgili mesele ilk anda kötü ve çaresiz görünüyor ve insan sanıyor ki boğazındaki düğümlenmeden hiç kurtulamayacak. Bende de aynen böyle oldu, tabii bunun doğrudan anlamı ve önemi benim açımdan çok daha az olsa da. Şimdi, ellerine fırsat geçse bile çocuklarının mektuplarını okumayan anneler vardır belki, ama korkarım ne senin annen ne de benimki bu annelerden. Düşüncelerimizi ve endişelerimizi basitleştirmek için şöyle diyelim o halde, annen mektupları okudu ve hatta belki de sadece o değil aynı zamanda kız kardeşin de okudu, zaten senin de tarifine göre düşününce, onun bana telefonda verdiği kısa ve kesin bilgiyi fazlasıyla şüpheli buldum. Bu nedenle şöyle düşünüyorum, annen odana pek sık girmediği için mektupları önce kız kardeşin bulmuş, sonra da anneni yanına çağırmış olmalı. O zaman da ikisi birlikte okudular onları, ta ki senin telefonunla rahatsız edilene kadar. Kim geldi önce telefona? Peki normalde kim geliyor? Bütün mektupları mı okudular acaba yoksa sadece bir bölümünü mü, eğer öyleyse hangi bölümünü? Şu anda (ruh halim yatağa gitmemi emrediyor ve senin dışında baş-

ka hiç kimseye yazmaya girişmezdim kesinlikle, lakin içine düştüğüm bütün durumlar sana ait değil mi, en iyileri kadar en kötüleri de) şu anda her şey bir yana, okunaksız bir yazıyla yazılmış mektupların annen ve kız kardeşin üzerinde bıraktığı izlenimi düşünebilecek durumda değilim, özellikle de bizim hayatımızda bir saatten fazla birlikte olmadığımıza, üstelik bunu da, olabilecek en resmi biçimde gerçekleştirdiğimize inandıkları ve muhtemelen mektuplarda da bunun doğrulandığını gördükleri için. En akla yakın, en basit ve bu nedenle de pek inandırıcı olmayan varsayımsa, beni, senin aklını çelen bir deli olarak görmeleri, tam da bu nedenle iki kat daha fazla korunmaya ihtiyacın olduğunu düşünmeleri olabilir, o halde fazlasıyla şefkate ihtiyacın olduğunu düşünüyorlardır ki aile içinde gösterilen böyle bir şefkat en kaba incinmeleri de kapsayabilir rahatlıkla. Her halükârda beklemek zorundayız, ayrıca aramızdaki denge de tam olarak kurulmuş değil, zira ben senin annenden henüz bir mektup almadım. Düşüncesiz, eziyetçi bir ruhla kontrolcü bir aile arasında sıkışıp kalan zavallı sevgilim. Eğer annen daha açık bir şey söyleyecek olursa pazar mektubumu ona vermen için çok iyi bir fırsat çıkmış demektir, ben de yarın ne olduğuna dair haber alırım senden.

Şimdi bitiriyorum, uyumak için değil, bunun için fazlasıyla geç oldu, ayrıca bu akşam hiçbir şey yapmayacağım. Şimdi hemen istasyona gidiyorum, mektubu atacağım ama sonra mutlaka Brod'lara gitmem gerekiyor. Diyeceğim o ki Bayan Sophie sabah erkenden çıkageldi (akşam Max'ın nişanı var) onunla biraz konuştum, lakin gidişata bakılırsa, esas konuşmanın ön hazırlığıydı bu sadece, korkarım ki şu anda bu halimle ona ulaşamayacağım. Onun geldiğini duyduğumda kelimenin tam anlamıyla seni yanı başımdaymışsın gibi hissettim, bekleyişlerin en heyecanlısı. Lakin bu kadarla kalacak.

Franz

*

15.XII.12'yi 16'sına bağlayan gece

Tamam canım, kapılar kapalı, etraf sessiz, yeniden senin yanındayım. "Senin yanında olmak" derken neleri sayacağız acaba? Gündüz uyumadım ve bu yüzden de hem öğleden sonra hem de akşam saatlerinde beynimin içindeki sis tabakasıyla sersem gibi ortalıkta dolandım, buna karşılık şu anda, gecenin başlangıcında heyecana kapılmış durumdayım, içimde güçlü bir yazma itkisi hissediyorum, her zaman yazmanın hazzında gizlenen şeytan en uygunsuz zamanlarda harekete geçiyor. İstediği kadar geçsin, ben yatmaya gideceğim. Ama eğer Noel'de vaktimi, yazmak ve uyumak olarak bölebilirsem, canım, bu bir talih ve mutluluk olur işte!

Bugün öğleden sonra sürekli senin peşindeydim, bunun beyhude bir çaba olduğunu hemen söyleyeyim. Yoksa büsbütün beyhude değil mi aslında, zira her fırsatta Bayan Friedmann'ın etrafında dolanmayı ihmal etmedim, çünkü o da uzunca bir süre sana yakındı, çünkü siz birbirinize sen diye hitap ediyorsunuz ve çünkü o senin bana yazdığın fakat benim kendisine bahşetmediğim mektupların sahibi sayılır. Ama niye seninle ilgili tek kelime söylemedi ki, halbuki ben ilk kelimeyi yakalamak için sürekli onun ağzının içine baktım. Artık yazışmıyor musunuz? Yoksa seninle ilgili yeni bir şeyler bilmiyor mu? Ama nasıl olur! Diyelim ki yeni bir şeyler bilmiyor, peki o zaman niye eskiyle ilgili bir şeyler anlatmıyor. Senin hakkında bir şey anlatmak istemiyorsa da niye en azından senin adını anmıyor, tıpkı eski geliş gidişlerinde arada bir yaptığı gibi. Fakat hayır, yapmıyor işte bunu, beni bir budala gibi bekletiyor ve Breslau, öksürük, müzik, atkılar, broşlar, saç modelleri, İtalya seyahatleri, kızak kaymak, inci işlemeli çantalar, frak gömlekleri, kol düğmeleri, Herbert Schottländer, Fransızca, kapalı havuzlar, duş almak, aşçılar, Harden, konjonktür, gece yolculukları, Palace Otel, Schreiberhau, kulübeler, Breslau Üniversitesi, akrabalar gibi son

derece alakasız şeylerden söz ediyoruz,[41] kısacası akla gelebilecek her şeyden, lakin seninle ilgili, o da maalesef dolaylı olarak geçen bir iki kelime Pyramidon ve Aspirin'den ibaretti, neden bu konunun etrafında bu kadar uzun dolandığım ve bu iki kelimeyi dilime doladığım tam olarak anlaşılmadı. Gelgelelim bir öğleden sonranın sonucu olarak yetemezdi bu bana, zira kafamın içinde Felice'ye olan isteğim uğulduyor saatlerdir. En nihayet lafı zorla Berlin ve Breslau arasındaki tren hatlarına getiriyorum ve bu arada ısrarla onun gözünün içine bakıyorum – bir şey çıkmıyor.

Ayrıca Max'ın nişanından dolayı da huzursuzdum ne de olsa. Nişanlanmakla elimden alınıyor en nihayetinde. Tabii gelini yıllardır tanıyorum ve ondan her zaman hoşlandım, hatta bazen çok hoşlandım diyebilirim, bir sürü de meziyeti var üstelik (bunları anlatmam, özellikle de böyle tumturaklı laflar için bu sayfa hiçbir şekilde yetmez) genel olarak çok yumuşak, narin, dikkatli bir mizacı var, sonsuz saygıyla eğiliyorum onun önünde – yine de, yine de. Esen kal canım, dünyada sadece ikimiz olsaydık keşke.

Franz

*

16.XII.12

Hiç mektup yok canım, saat 8'de yok, saat 10'da yok. Dün dans etmekten yorgun düştün ve öğleden sonra da arkadaşlarınlaydın. Gelgelelim kart da almadım. Şimdi, yakınmak için herhangi bir neden yok, dün ve evvelki gün ikişer mektup geçti elime ve insan şu sözleri sarf ederek iki enfes şey arasında karar verebilir mi ki? Bir defada iki mektup ve bunun ardından hiç mektup almamaktansa sevgilimden her

41 Ç.N.: Kafka'nın burada andığı "Harden", Maximilian Harden olsa gerek [Krşl. Helga Neumann ve Manfred Neumann, *Maximilian Harden (1861-1927): Ein unerschrockener deutsch-jüdischer Kritiker und Publizist*, Königshausen & Neumann Yay., Aralık 2002.].
Schreiberhau ise bugün Polonya'ya ait bir kasaba (Lehçe ismi: Szklarska Por ba).

gün bir mektup almayı tercih ederim – gel gör ki her gün aynı saatte gelen bir mektup, huzur, sadakat, düzenli ilişkiler, kötü sürprizlerden uzak kalma duygusunu beraberinde getiren o saat, böyle bir düzenlilik insanın kalbine o kadar iyi geliyor ki. Canım, başına kötü bir şey geldiğini zannetmiyorum –zira aksi takdirde acilen yazmak zorunda kalırdın bana– lakin daktilografımın, sadece kendileriyle meşgul olan tarafların, beni soru yağmuruna tutan memurların, bütün bu insanların karşısındaki yazı masamda tek başıma otururken nasıl oluyor da senin benden uzakta, Berlin'de memnun ve mesut, huzurlu bir hayat sürdürdüğünden bu denli emin oluyorum? Belki annen sana dün eziyet etti, belki başın ağrıyor belki de dişin, belki çok yorgunsun ve benim bunlar hakkında en ufak bir fikrim yok ve hepsi belirsizlik içinde bir o yana bir bu yana savrularak kafamda dönüp duruyor.

Esen kal canım, şu sıralar günde sadece bir kez yazacağım, en azından çalışmalarım daha iyi bir şekilde ilerlemediği sürece. Zira bu gerçekleşmediği sürece mektupların fazlasıyla kederli olacak ve sen kendine itiraf etmesen dahi bir tanesi bile sana gına getirecek.

Esen kal canım. Bu kelimeyi yazınca güneş ansızın kâğıda nasıl da vurdu! Kötü olman mümkün değil ve ben huzurluyum.

Franz

*

16.XII.12 ile 17'si arası

Canım, saat gece 3.30, fazlasıyla uzun ama yine de kısa bir süre romanımla uğraştım ve ayrıca şu anda sana dönüp dönmemeyi düşünüyorum, zira özel, iğrenç (maalesef biçimlendirilemeyecek boyutlardaki) bir doğallıkla içimden dışarı taşıp akan bir sahne yüzünden parmaklarım kelimenin tam anlamıyla hâlâ kirli. – Canım, senden hiç haber almadan geçti bugün, bu yüzden ikimizin arasında trenle 2x8 saat var gibi geliyor bana. Pazar mektubum sana ulaşırken nahoş bir

şey olmuş olabilir mi? Neyse ki yarın her şeyi öğreneceğim mutlaka, bu şekilde rahatlamasaydım yatmak yerine sabaha kadar odanın içinde volta atardım. – Şimdi iyi geceler, sevgili kızcağızım, sana fazla zarar vermediği sürece bana sadık kal ve bil ki odandaki herhangi bir eşya gibi ben de sana aitim.

Franz

*

17.XII.12'yi 18'ine bağlayan gece

Sevgili kızcağızım, bugün romanın için bütün yazdıklarım sana yazma hazzının bastırılmış halinden başka bir şey değildi, gelgelelim iki tarafta da cezalandırıldım, orada yazdıklarım gerçekten berbat (sürekli şikâyet etmiş olmamak için şunu da söyleyeyim, dün güzel bir geceydi, sonsuza dek devam ettirebilirdim ve ettirmeliydim onu) ve senin için olanlara gelince canım, öbür tarafın gazabına uğradığımdan dolayı hiç de sana layık değil.

Her şeyin gözüme dostane göründüğü senin o güzel ofisinde birazcık zaman geçirebilseydim keşke! Bir günlüğüne senin şu küçük kızlardan birinin yerine geçebilseydim, her istediklerinde koşarak sana gelme, seni öpme ve kucaklama özgürlüğüne sahip olan şu kızlardan birinin. (Kitap geldiğinde seni neden öpmüş olabilirler ki ve seni neden böyle özellikle heyecanlı bir şekilde öpmüş olabilirler ki? Gerçek olduğu kadar derinden hissedilen bilinçdışı bir merhametten olsa gerek, ne de olsa onların yüce arkadaşı benim gibi bir insanla – daha ileri gitmeyeceğim, hem seni hem de kendimi incitiyorum). Ne var ki canım, senin yakınlığına öyle ihtiyacım var ki. Keşke senin ofisinde olabilseydim! Ne zaman hüzünlü ofis masamın karşısında durup –benim masam seninkinden birkaç kat büyük, bu kadar büyük olmak zorunda, aksi takdirde düzensizliği taşıması mümkün olmazdı– en nihayetinde aynı ofiste olmamızın hiç de imkânsız olmadığını düşünsem masaları devirmek, dolapların camlarını indirmek, şefe sövmek arzusuna kapılıyorum ve

böyle anlık kararları hayata geçirme gücünden yoksun olduğum için bunların hiçbirini yapmıyor, elimde okuyor gibi göründüğüm bir kâğıtla her zaman olduğu gibi sessizce dikiliyor ama gerçekte hülyalara dalmış bir halde, mektubunu getirecek kişiye açılması gereken kapının ötesine bakıyorum. Ofisinde *(ayrıca orayı bana hiç tarif etmedin)* bana ayrılabilecek bir köşe, küçücük bir yer var mı diye bir bak bakalım. Sonra bana ayırdığın o yeri tam olarak söyle ve ben gerçekte olmasa da kesin olarak her gün orada yerimi alacağım ve eğer istersen ben de sana ofisimde bir yer vereceğim (sert olacak ama, hemen yanı başımdaki yerden başka uygun bir yer bulamıyorum) ve böylece tek bir ofiste olmasa da iki ayrı ofiste birlikte oturmuş olacağız. Ayrıca sen bundan müthiş kârlı çıkacaksın, çünkü ben, bana yazmak için akşamları ofiste yalnız başına olduğunda masanın etrafındaki bütün fareleri senden uzak tutup kovalayacağım; bense bundan zararlı çıkacağım, zira böyle akşamlarda muhtemelen bana yazacağın mektupları tamamlamana imkân verecek düşünme sükûnetimden yoksun olacağım ve bunun yerine senin yanına gelip yazmak isteyen ellerini tutacağım ve bir daha da bırakmayacağım.

Senin küçük kızların davranışı güzel ve dokunaklı, ama ben buna şaşırmıyorum, çünkü her şey tam olarak düşündüğüm gibi. Senin ofisinle ilgili yeterince şey duymadım senden. Lakin bir sürü kızın bulunduğu ofislerde, erkeklerin bulunduğu ofislerden farklı yürüyor işler. Mesela benim daktilografım beni asla bir terzide elinde gülle beklemez (bu fikrin komikliğini sana anlatamam, adamı, ki onu çok severim ayrıca, kendi gözlerinle görmelisin), ama bunun yerine başka şeyler yapabilir ve nitekim sözüne güvenilir şahitlerin huzurunda bir defasında bizde çıkan kurabiyelerden peş peşe 76 tanesini, başka bir defasında da 25 tane katı yumurtayı mideye indirdi, elinde olsa her gün zevkle tekrarlayabileceği maharetler. Özellikle de 25 katı yumur-

tadan sonra insana gelen o hoş sıcaklık duygusunu öve öve bitiremiyor.

İyi de, kâğıt üstünde seninle birlikte olduğum şu kısıtlı zamanı bunlarla mı geçireceğim Allah aşkına! Dünkü mektubumda sana tabii ki haksızlık ettim, dünyanın en sevimli ve en iyi kalpli kızı! (Sana haksızlık yapmak dışında neden buradayım ki?) Pazar günü yorgundun sen (bir hafta öncesinden annene söz verdiğin halde yemek de pişirmemişsin), ayrıca kafamın içinde hissettiğim üzere pazar günü başın ağrımış (yoksa boğazın da mı? Ayıp! Ayıp! Senin ayıbın ve benim ayıbım! Doğal şifa meraklısı bir insanın sevgilisinin boynu ağrıyor!), bütün bunlara rağmen pazar günü yazdın bana yine de, ne var ki mektup ve kart şimdilik açıklayamadığım bir postayla, ancak pazar akşamı geldi ofise muhtemelen. Her neyse, mektubu ve kartı salı günü aşağıda, kapı görevlisinin orada buldum, canlarım benim! Merdivenleri nasıl da uçarak çıktım!

Mektuplarında eksik kalan önemli bir mesele var canım! Ne annen ne de benim mektup hikâyesiyle ilgili pazar günü geliştirdiğim teoriler hakkında tek kelime ediyorsun. İyi bir işaret mi bu, yoksa kötü bir işaret mi? Şenlik kartın elimde değil, ofis ceketimde unuttum, ama orada Tony Bauer diye birinin imzası ve bunun yanı sıra da gönderdiği selam yok muydu? Kız kardeşin mi o? Peki ötekiler kim? Dansta sana eşlik edenlerden hiçbirinin bu konuda benimle karşılaştırılamayacağı fikrine memnuniyetle inanıyorum. Dans edemeyişimin çeşitli nedenleri var tabii. Bunun için tek başımayken daha fazla hazırlık yapmalıydım belki de, ne zaman kızlarla dans etsem hem çok beceriksizleşiyorum hem de kafam dağılıyor. Dans derslerimizde, çevresinde çiftler dans ederken bir köşede tek başına çalışan genç vardı, hiç şüphesiz çok enerjik bir adamdı. Onun dans etmeyi bu şekilde öğrenip öğrenmediğini bilmiyorum, bildiğim tek şey sık sık dönüp ona baktığım ve hem kararlılığından hem de özgürlüğünden dolayı ona gıpta ettiğim.

Sophie F. yine gitti, ailece tatil yaptılar ve sanıyorum ki Semmering'e gittiler. Uzun zamandır ona yazmamış olmana canı gönülden sevindim. Ayrıca bu sevinç için o da benden, sana daha önce de anlattığım gibi yeterince intikam aldı. – Son ve yeniden tek başımayım.

Franz

*

18.XII.12'yi 19'una bağlayan gece

Canım, 2.30, öğleden sonrayı Max'la birlikte mobilyacılara bakarak geçirdik, akşamı aileyle, gecenin başlangıcını üstünkörü bir çalışmayla; şimdi de canım kızcağızım, senin mektubunun üzerine eğilmiş olarak biraz geç de olsa esas günüm başlıyor.

Weißensee'li ufak tefek, hüzünlü daktilograf mı yani o? Ama o gayet canlı ve neşeli biri ve sağ dizini kırdığında, sıraya dizilmiş ve biraz kazık gibi duran diğerlerini, biraz fazla Hıristiyanvari görünen bu kızları uygun adım harekete geçiriyor sanki. Arkadaşların var mı onların arasında? Olduğunu söylersen ben de hemen sevimli bulabilirim onları, her ne kadar korksam da, siyah elbiseli, iri yarı olanını bile sevimli bulabilir ve ona ısınabilirim. İnceleyici bakışların resmin içinden nasıl da taşıyor! Sağındaki arkadaşın belinden nasıl da sıkı sıkı tutuyor seni, sanki kimi tuttuğunu gerçekten tam olarak biliyormuş gibi. Elinde bir kitap var, nasıl bir kitap bu? Demek ki Weißensee'de tam bir köy hayatı yaşadınız. Fundalıklar, çit, arka plandaki cam kapılar ofisi andırıyor biraz. Senin böyle mutlu olduğun zamanlarda neler yaptığını bilmek isterim çok. Müdürün nasıl biriydi? Kızdığında elinde bir gülle terziye koşmuyordun herhalde? Bir de, şimdi senin yerinde olan sekreterle giriştiğin kavga neden çıkmıştı?

Şimdilik canım, sana fotoğraf göndermiyorum. Bir sonraki, sana daha önce yazdığım gibi iyi bir resim olacak, ama onu henüz ısmarlamadım, zira fotoğrafçıya gitmek biraz

zahmetli bir iş, fakat önümüzdeki günlerde yapacağım bunu. Son zamanlarda çekilmiş resmim yok hiç, grup resimleri de bende değil, ayrıca içinde bulunduğum gruplar beni pek memnun etti diyemem (kızlar kızlarla birlikte daha iyi yaşıyor ve ilişkileri erkeklerle olduğundan daha sıcak oluyor) ve öteki resimleri de şimdilik göndermek istemiyorum çünkü bu kendi suçum olmasa da, doğru olmasa da hepsinde biraz tuhaf göründüğüm korkusuna kapıldım. Tabii ki sana daha birçok şey anlatmam gerek, o zaman biz de kendimizi pazar günleri eski zamanların içine atalım.

Fakat canım, ben burada böyle yazmaya devam ediyorum ama sen belki de hastasın? Schilling'in Kaçışı'ndan[42] sonraki mektupta grip ihtimalinden bahsetmiyorsun hiç. Tanrı aşkına canım, sen benim hayatımsın, koru kendini! Aklıma senin hasta olduğun düşüncesi geldiğinde acı çekeceğin bir şey olacağını başta düşünmediğimi itiraf edeyim, tam tersine bu durumda muhtemelen senden haber alamayacağımı ve sonra da ümitsizlik ve çaresizlik içinde kendimi yerden yere vuracağını düşünüyorum. Salı günü boğaz ağrısı nezleye dönüştü demek, ama bu benim hiç bilmediğim bu tür soğuk algınlıklarında bir iyileşme işareti olsa gerek. Fakat baş ağrıların duruyor hâlâ öyle mi? Son mektubunu bitirdikten sonra nasıl da Aspirin'i ortaya çıkartıp yuttuğunu görüyorum; tüylerim ürperiyor.

Bugün Brod'lara uğradım, zaten gidecektim, ama senin ikinci sabah mektubundan sonra acele etmek için özel bir nedenim olmuş oldu, çünkü –hiç şüphesiz delice bir şey bu– senin Sophie F.'a yazdığın kartı yakalamak istedim, zira yazdıklarına doyamıyorum. Başka birisine gönderilmiş bu kartı kısa bir süreliğine ellerimin arasında tutacağım, onu ağır ağır okuyacağım ve bunu yaparken şu sözleri sarf edebileceğim için deli gibi seviniyordum: "Canım kızcağızımdan geliyor bu." Her şey kusursuz bir biçimde yürüyordu, punduna

42 Ç.N.: Gerhart Hauptmann'ın bir tiyatro oyunu.

getirip soracağım soruları ayarlamıştım, hepsini temkinli bir biçimde belirleyici cevaba doğru sürüklüyordum, sonra bir de ne duyayım, müdür Bay Brod, Sophie'nin postasını (muhtemelen aralarında senin kartın da vardı), yaklaşık yarım saat önce eline ulaşması için Viyana'ya göndermiş. Masaya vurmamak için zor zapt ettim kendimi.

Dışarıdaki fırtına yüzünden – bir dakika önce şiddetli hareketle oturma odasının zaten iyi kapanmayan kapısı kendiliğinden açıldı; dışarıdaki saati –hangisi olduğunu hiç bilmiyorum, onun sesi sadece geceleri geliyor– hiç duymamış olmalıyım, zira saat 03.30 olmuş. Hayır, seninle birlikte tek başına olmayı öyle kastetmedim. Mümkün olmayan bir şey istedim mi o zaman tam istiyorum ben. Yani tamamen seninle olmak istiyorum canım, dünyada bir tek sen ve ben, gökyüzünün altında bir tek sen ve ben ve sana ait olan hayatımı senin içinde toplanmış, dağılmamış halde geçirmek istiyorum.

Franz

*

19.XII.12'yi 20'sine bağlayan gece

İşte böyle benim canım kızcağızım, nöbet tutulmuş bir öğle sonrasında akşam oldu yine (nöbet tutulmuş öğle sonrası, nöbet tutulmuş geceden daha beter geliyor kulağa), artık bir şey yazmayacağım, devamlı yazmak, devamlı haberini almak, devamlı yanında olmak, en iyisi içinde eriyip yok olmak istediğim bu kıza yazıyorum sadece.

Senden rica ediyorum canım, şuna bir cevap ver, nasıl oluyor bu iş? Hiç hasta olmadığını yazıyordun bana (ben de sana hiç sormamıştım bunu, zira yanaklarından ve gözlerinden ne kadar sağlıklı olduğun belli oluyor), şimdiyse doktor doktor dolaşıyorsun, haftalardır her gün sıkıntın var, şakayla karışık izne çıkmış bir ceset gibi göründüğün söyleniyor sana (seninle ilgili olmasaydı çok hoşuma giden bir konuşma tarzı olurdu bu), son zamanlarda baş ağrın, boğaz ağrın, renksizliğin var ve bütün bunlar tekrar ediyor, bir türlü tam

sona ermiyor – Canım, bunu böyle sakin bir biçimde kabullenemeyiz değil mi? Her şeyi yerli yerine koymaya çalışmalıyız, öyle değil mi? Yani artık kendini korumaya nasıl başlayacaksın? Bu konuda bana hemen ve tam olarak bir şeyler yazmalısın, zira senin sıkıntılarında tıpkı senin kadar benim de payım var. Boğazın ağrıdığı zaman benim de hemen boğazım ağrımıyor, lakin bunu duyduğumda veya sezdiğimde veya bundan sadece korktuğumda, ben de kendi tarzımda daha az acı çekiyor değilim. Üstelik yorgunluğun bana daha fazla acı veriyor, hele baş ağrın daha da fazla. Ve üstüne üstlük bir de Aspirin aldığında o zaman ben de bedensel olarak kendimi kötü hissediyorum. Bugün bütün gece boyunca, yani 3.30'dan 7.30'a kadar ve sonra da sabah saatlerinde, 30 yıllık hayatımda şimdiye kadar hiç bilmediğim yabancı bir baskı hissettim içimde, ne mideden ne kalpten ne de ciğerden geliyordu bu, belki hepsinden birden. Gün aydınlandığında ortadan çekildi. Eğer dün Aspirin aldıysan bu yüzdendir kesin, yok eğer öyle değilse bir önceki Aspirin'in sonucudur, o da değilse belki kötü yazmanın sonucu. Ve en nihayet bu da değilse o zaman ben, düşüncelere dalmış bir halde, ellerini sık sık senin şakaklarına koyan ve en ümitsiz geçmişten senin ışıltılı geleceğine kadar bütün baş ağrılarını alnından öperek silmek için güç dileyen delinin biriyim belki de sadece. Diyeceğim o ki cevap ver canım, ne yapacaksın, bu böyle devam edemez. Uyumak ve yürüyüş yapmak için kendine zaman ayırmak zorundasın, bedeli ne olursa olsun. Ofis kapandıktan sonra hemen oradan çıkmak, yürüyüş yapmak zorundasın ve de tren hattı boyunca tek başına değil, tam tersine sana uyan arkadaşlarınla birlikte. (Kızak kaymaya gitmiyor musun? Uzun zamandır jimnastikten de bahsetmiyorsun hiç.) Eğer profesörün yanındaki işe de ara verebilirsen hiç fena olmaz tabii; bana akşamları yazabilirsin, mutlaka, gündüz vaktin yok ki; bana gelince, kendimi her gün senden haber almamaya mahkûm edecek gücüm hiç

yok, ama dişimi sıkacağım ve böylece günde tek bir kartla yetineceğim, ta ki sen anneni de ikna edecek biçimde tam olarak kendine gelene ve tazelenene kadar, tıpkı eskiden olduğun gibi. Önerilerimin karşılığında büyük bir alkış bekliyorum (duruma göre başkaları da hazırda bekliyor) ve tabii benimkileri tamamlamak üzere senden gelecek eşdeğer başka öneriler de.

Yeniden gücünü kazandığında çocukluğun hakkında bir sürü şey dinlemek istiyorum senden, son mektubun yüzünden böyle anlamsız bir hevese kapıldım. Geç doğmuş bir çocuk olmanın dezavantajları vardır mutlaka, ancak ilk çocuklarla karşılaştırıldığında (ben bunun kederli bir örneğiyim) bunun avantajları çok büyük yine de. Bu geç doğanların çevresini derhal bir çeşitlilik sarar, kısmen geçmişten gelen, kısmen de yeni oluşan yaşanmışlıkların çeşitliliğidir bu. Öteki kardeşlerin bilgileri, tecrübeleri, icatları, keşifleri ve bu denli yakın, akrabalık ilişkilerinin bu denli zengin olduğu bir hayatın avantajları, verdiği dersler ve cesaret muazzam oluyor. Kaldı ki aile aldığı hayat dersiyle onların üzerine çok daha az titriyor, anne babalar hataları sayesinde epeyce yeni şeyler öğrenmiş oluyor (bu arada yine hatalar sayesinde eski tutumlarını inatla sürdürmüyor da değiller) ve bu sonradan doğanları yuvanın sıcaklığı kendiliğinden sarıyor, onlarla daha az ilgileniliyor, avantaj ve dezavantaj terazisinde dezavantaj asla ağır basmıyor; oysa buna hiç ihtiyaçları yok, zira her şey onları korumak kollamak üzere bilinçsiz bir şekilde ve bu nedenle de özellikle ısrarlı ve zarar vermeyecek şekilde onların çevresinde hazır oluyor. Ben altı kardeşin en büyüğüyüm, benden biraz daha küçük olan iki erkek kardeş, doktorların hatası yüzünden küçükken öldü, sonra bir süre boşluk oldu, o sırada tek çocuk bendim, ta ki 4, 5 yıl sonra önce 1, sonra 2 yıl arayla üç kız kardeş gelene kadar. Böylece çok uzun bir süre tek başıma yaşadım ve dadılarla, yaşlı çocuk bakıcılarıyla, iğneleyici aşçılarla, kederli mürebbiyelerle uğraşmak zorunda kaldım, zira annem ba-

bam sürekli işteydi. Bütün bunlarla ilgili anlatacak çok şey var. Ama bu gece değil, irkilerek duyuyorum ki saat 12'yi vuruyor. Esen kal canım ve seni uyandırma tehlikesini, seni uyandırma tehlikesini göze alarak öpüyorum seni.

Franz

*

20.XII.12

Fakat canım, nereden geliyor bu huzursuzluğun, bu inilti içinde olabildiğince huzurlu bir şekilde yaşamıyor muyuz yan yana? Nasıl oluyor da kapılıyorsun bu duygulara? Sen benim kalbimin hem huzuru hem de heyecanısın, bu hale geldiğin zamanlarda benim kalp atışlarımı hayal et. Mektubunu yüzüme ateş basarak, içinde biraz huzur, biraz neşe bulmak umuduyla defalarca okudum. Talihsiz bir akşamın keyifsizliği olsa gerek bu ve benim de ofisten çıkan ve şimdi sana göndereceğim heyecan içindeki paçavra halim aslında gerçek değil. Zira biliyorum ki gece yarısı yorgunluktan ve çektiği korkunç eziyetten savrulan güçlü kızcağızımdan yarın güven dolu bir mektup gelecek yine. İyi niyetle bugünün ikinci mektubunu yazmadım, çünkü düşündüm ki böylece ikimiz de daha fazla huzura ve daha fazla güvene ulaşırız. Her gün iki kez bağlanma ve iki kez kopma benim için korkunç bir hale geldi ve hem öğleden önce hem de öğleden sonra peşimi bırakmayan bu durum beni korkuttu. İmkânsız olan bir şeyi bu kadar gereksiz bir şekilde zorlamak, yani senin mevcudiyetini istemek sadece beni değil seni de canım, her defasında dehşete düşürüyor mutlaka. Ama haklısın belki de. Her gün bir defa yazmak zorundayım sana, aksi takdirde her şeyi bırakmayı tercih ederim, aksi takdirde ne yapacağımı bilemem – gelgelelim senin mevcudiyetine bu şekilde de ulaşamam, bu durumda yine iki defa yazacağım, eğer sana biraz olsun huzur verecekse. Sana yazdığım bu mektup esnasında keyifli olup olmadığım önemli değil, önemli olan bu değil, önemli olan, iki defa yazdığımda çevremin benden talep ettiklerini

yarım yamalak da olsa yapmaya halimin kalıp kalmayacağı. Zira seninle kurduğum derin aidiyet duygusu iki kere yazınca büsbütün yüzüme çarpıyor, içinde yaşamak zorunda olduğum kederli uzaklıkta tehlikeli olan da bu zaten.

Şimdi koşarak ayrılıyorum yeniden, zira bir noter belgesi için Max'a eşlik etmek zorundayım. Evet, sen de bugün mahkeme önünde yemin ettin ve yine nahoş durumlara maruz kaldın. Solgun, zavallı, canım çocuk, öpüyorum seni! Buraya imzasını atan adam, senin odandaki herhangi bir eşya gibi ait değil sana, tam tersine senin istediğin gibi ve ebediyen ait.

Franz

*

[İşçi Kaza Sigortası Kurumu anteti]

Canım, seni merak ettiğimden dolayı bir anlığına da olsa rahatlamak için elimin altındaki bu kâğıda yazıyorum. Lütfen, lütfen bu kadar huzursuz olma, bunun sonu hiç iyi olmaz. Keşke seni yanımdaki koltuğa oturtup tutabilseydim ve gözlerinin içine bakabilseydim. Hayatımdaki akıl hastanesinden kalan bir şey bu. Masum olarak ve tabii masum olmayarak bir hücreye olmasa da bu şehre kapatılmış durumdayım, canım kızcağızıma sesleniyor, onu sakinleştirmek ve mutlu etmek istiyorum, ama gerçekte sadece duvarlara ve kâğıda sesleniyorum ve benim zavallı kızcağızım acı çekiyor.

Franz

*

20.XII.12 ile 21'i arası

Tek kelime yazmadığım üçüncü akşam canım, kötü bir Noel arifesi. Noel tatili de suya düşebilir, gerçi kız kardeşimin düğünü –sana bunu yazmadım galiba– savaş korkusu yüzünden ertelendi, ancak, umut bağladığım iki günlük izni alıp alamayacağım hiç belli değil. Yapmam gereken şeyler hiç bitmiyor ve bunlar çoğaldıkça hevesim azalıyor veya

daha doğrusu isteksizliğim büyüyor. Bizzat ofiste bulunduğum sürece bitirilmemiş işlerle kaplı bu masayı son bir kişisel hamleyi devreye sokarak savunabilirim hâlâ, fakat evde kalacak olursam o zaman masam herkese açık hale gelir ve gündüzleri bitirilmemiş işlerin birbirini takip eden küçük patlamaları vuku bulur ancak, bu da dönüşümden sonra çok nahoş bir durum yaratabilir. Fakat yine de şu anda buraya yazdığım gibi, iki günü boşa harcamayı katlanılmaz buluyorum, zira yazı masamı savunmaktan daha fazlasını başaramayacağım, ama işte yine de bunu yapmak için cesaret göstereceğim galiba.

İşin nasıl gidiyor kızcağızım? (Artık daha sakin, daha memnun olduğuna ve güzel gözlerinin yeniden benimle zamanda ve ebediyette buluşan, sevecen ama yine de egemen bakışlar saçtığına dair bir duygu var içimde bugün.) Artık bütün işleri bitirecek misin? Hiç masanın altına mektupların düşüp kaybolduğu oluyor mu? Halledilmemiş eski işlerin tiksinç hayvanlar gibi tıkıştırıldığı gizli bir çekmece yok mu? Hafızan iyi midir? Benimki değil ve şefimin her bakımdan hayranlık uyandırıcı sınırsız hafızasıyla çalışıyorum sadece. Eğer o, ihtiyacım olan bir şeyi gerçekten unutursa, o zaman belirsiz, genel sözler sarf ederek hafızasını kovuğundan çıkarmaya çalışıyorum, hatırlaması hiç de uzun sürmüyor. Her şeyi anında hatırlamak için yardımsever bir yüz görmeye ihtiyacı olan insanlar var, her ne kadar bu yüz aciz bir insana ait olsa da. Ben senin yaptığın gibi bağımsız çalışamam katiyen, sorumluluklardan bir yılan gibi kaçıyorum, imzalamam gereken bir sürü şey oluyor, fakat kaçındığım her imza bana bir kazanç gibi görünüyor, ayrıca yapmamam gerektiği halde her şeyin altına sadece FK diye imza atıyorum, sanki bu beni yükten kurtaracakmış gibi, bu nedenle bütün ofis işlerinde daktilonun yanından hiç ayrılmak istemiyorum, çünkü daktilografın eli sayesinde yapılan bu iş tamamen anonim oluyor. Esasında bu övgüye

değer dikkat, en önemli şeyleri okumadan FK diye imzalamak ve unutkanlığımın sonucu olarak masamdan giden şeyleri yok saymak suretiyle tamamlanmış ve rafa kaldırılmış oluyor. Ofisinde senin yerini almaya talip olmuş birisi olarak bütün bunlar yüzünden pek tavsiyeye şayan bir kişi sayılmam herhalde.

Bugünkü mektubunda bir günlükten mi söz ediyorsun? Duruyor mu hâlâ? Hâlâ yazmaya devam ediyor musun günlüğe? Oraya "onu seviyorum ve karşıma kim çıkarsa çıksın asla..." diye dile getirdiğin bu sözleri 15 yaşındayken mi yazdın? Canım, seni keşke o zaman tanımış olsaydım! Bana öyle geliyor ki birbirimizden bu kadar uzak olmazdık. Bir masada oturup pencereden sokağa bakardık. Birbirimiz adına titremezdik, hiçbir imkânsızlık olmazdı. Lakin sonra, bütünün koşulsuzluğunu gösteren bir anlamla şöyle diyorum kendime: ne yazık ki on yıl önce, iki, hatta bir yıl önce, birçok şeyde daha iyiydim, ne var ki özümde bugün olduğumdan çok daha güvensiz ve daha mutsuzdum, buna göre düşününce, dünyada en çok seveceğim insanın karşıma çıkması için yine de doğru zaman budur belki.

Bugün evde, yazı masamın üstünde bir şey arıyordum (bu yazı masası da hiçbir zaman düzene girmiyor, arayıp taramak gerekiyor hep; sadece bir çekmece düzenli ve kilitli, orada senin mektupların duruyor), o esnada, şu bir aylık bekleme süresinde yazmış olduğum ve sana ait olan, bu nedenle sana göndermek istediğim pek de hoş olmayan eski bir mektup buldum. Onu okuduğumda, tarih yok ne yazık ki, anlamsız umutların altında (iradem dışında ne kadar çok şey yazıyorum, sırf içimden geldiği için; kötü, sefil yazar!) her şeyin çok daha güzel olduğunu görüyorum ve insanın, bize eşlik eden şans yıldızının asla sönmeyeceğine inanası geliyor. Çocuk, ne kadar tuhaf şeyler yazmışsın bugün öyle! Asker kaçağı olabilir miymişim? Hangi bayrağın kaçağı oluyor

bu? Olsa olsa hayatının kaçağı olur. Ve isteyerek olan bir şey değil; bütün sızlanmalara rağmen kendimi fazlasıyla savaşın ortasında hissediyorum. Anlayacağın, kendi isteğimle olan bir şey değil bu.

Şimdi esen kal kızcağızım! Güzel bir pazar, dostça davranan bir anne baba, hoş bir yemek, uzun bir yürüyüş, özgür kalan bir kafa diliyorum sana. Yarın yeniden yazıma dönüyorum, bütün gücümle onun içine dalacağım, yazmadığım zaman hoyrat bir elin beni nasıl hayatın dışına ittiğini hissediyorum. Ve yarın, bugünkünden daha az kederli *ama bir o kadar da sahici* bir mektup geçer belki elime, zira bana karşı düşünceli olunması hakikatin kendisinden daha çok yakıyor canımı.

Franz

[Ekte "bir aylık bekleme zamanı" döneminden kalan tarihsiz mektup: 28 Eylül – 23 Ekim 1912]

Saygıdeğer Frolayn!

Son mektubuma cevap verip vermeyeceğiniz hiç belli olmasa da size yazmama izin verin; yazmamak başımı ağrıtıyor, size ve kendime olan güvenim sarsılıyor. Size yazmayı görev haline getiren alışkanlıklar başlıyor içimde, siz cevap vermiyorsunuz diye zapt edemediğim bu görevden nasıl kurtulabilirim ki. Yarı uykulu bir halde sürekli size mektup yazdığım bir gece oldu, kulağımda sürekli küçük bir çekiç sesi hissederek.

Franz K.

21.XII.12

Bugüne ait bir ek: pazardan itibaren her ihtimale karşı ev adresine yaz lütfen. Mektuplar gelecek cumadan itibaren ofise gelsin yine. Peki ben nereye yazacağım?

[Kartpostal]

21.XII.12

Öncelikle sabah selamımı gönderiyorum. Şu anda büyük bir yürüyüşe çıkmak için hazırlık yapıyorum, bunu en son ne zaman yaptığımı hatırlamıyorum bile, haftalar oldu. Bir saat bile sürebilir. Sonra burada ortaya çıkan o küçük Simyacılar Sokağı'nda biraz volta atmaya çalışacağım.

FK

[Sağda yukarıda, pul yapıştırma yerinde]

Ah canım ah, çaresizim, kartı böyle açık gönderemiyorum. Akşamında sana öpücük göndermediğim ve senden de almadığım nasıl bir geceydi ki bu böyle?

Franz

*

Öğleden önce

22.XII.12

Biliyor musun canım, Bay Neble hikâyesi beni çok mutsuz ediyor, eğer tabii son günlerde seni yıkan şeyin yegâne nedeni buysa. Yani hepsi bu muydu? Bu da yeterince berbat olabilir elbette. Ancak ben senin bu noktada yenilmeyeceğin tahmininde bulunabilirdim rahatlıkla; bu da senin zaferin. Oynadığı mükemmel rol için Heinemann'a gıpta ediyorum, onun yerinde olsam bu rolü çok daha güzel oynamak isterdim. "Kapıyı kapatır mısınız Frolayn Bauer" derdim ben de. Ve sen de anlatmak zorunda kalırdın, zira sonuç olarak müdürüne anlatacağın şeyleri benden saklayacak değilsin; şu Neble hikâyesinden niye ilk günden itibaren haberdar olamadım diye soruyorum kendime. Peki, senin müdürün olsaydım nasıl konuşturabilirdim acaba seni! Gece olurdu ve sonra gündüz ve personel işinin başına geçerdi, sense benim bitmek bilmeyen sorularıma sonsuza dek cevap vermek zorunda kalırdın. Müdüründen daha kötü yapacağım tek bir şey olurdu muhtemelen: gözyaşların akmaya başladığı anda ben de, normal koşullarda hiç gözyaşı dökmeyen birisi olarak ve bir müdüre hiç yakışmayacak bir biçimde seninle

birlikte ağlamak zorunda kalırdım. Ve onurumu korumak için yüzümü seninkine yaslamaktan başka bir şey gelmezdi elimden, gözyaşlarımız ayırt edilmeyecek şekilde birbirine karışsın diye. Canım, canım Felice! Daha ne kadar acıya maruz kalacaksın böyle!

Çabuk öfkeleniyor musun? Ben çabuk öfkelenmem aslında, ama bir kez öfkelendim mi, o zaman gerçekten kendimi Tanrı'ya her zamankinden daha yakın hissediyorum. Kan beynine çıktığında, yumruklar cebin içinde seğirmeye başladığında, kendine olan bütün hâkimiyetini kaybettiğinde ve bu kendini kaybetme hali karşı taraf açısından bir güç anlamına geldiğinde, kızgınlığın ancak başlangıç aşamalarında kaçınılması gereken bir şey olduğunu öğreniyor insan. Daha dün akşam birisini tokatlıyordum neredeyse, hem de tek elimle değil ikisiyle birden, ve bir defa değil birkaç defa. Fakat sonunda sözlerle yetindim, okkalı sözlerle. Şu Neble'nin aklıma gelmesinde etkisi olabilir bunun pekâlâ.

—

Öğleden sonra

Canım Felice'm, işte yeniden yanındayım. Dün akşam, büyük yürüyüşten geldikten sonra, –yürüyüşü tek başıma yapmak istemiştim fakat istasyon yolunda evlenen kız kardeşimin yanından ayrılan bir sürü akrabaya rastladım ve en küçük kız kardeşimle bir kuzenimin ısrarlı ricaları üzerine onları da yanıma almak zorunda kaldım– işte bu yürüyüşten sonra aklıma bir şey geldi ve uzun süre kafamı kurcaladı: aşırı sinirli ikinci cumartesi mektubum yüzünden bana kızgın mısın acaba, daha doğrusu kızgın değil de (zira yanlış bir şey yazmamıştım) karşısında hiç çekincesiz –ve en güzel, en rahatlatıcı yakınma budur– yakınılabilecek, yani kendine ve dünyaya karşı hiç çekincesiz yakınılabilecek doğru kişinin ben olduğum konusunda hayal kırıklığına mı uğradın? Ayrıca dün akşamki endişem büsbütün haksız değildi, senin gönderdiğin ekspres mektupta da bunu gördüğümü sanıyo-

rum. Şöyle yazıyor mesela orada: "Bugün mektubun 10 postasıyla geldiğinde, daha önce olduğumdan daha üzgün, daha sıkkındım." Bu ne muhteşem bir sevgili ki böyle mektuplar yazıyor ve acısını çoğaltıyor. Hayır sevgilim dinle, beni terk etmiyorsun, bana defalarca söyledin bunu, lakin ben her şeyde, her şeyde sana çok yakın olmak istiyorum, sahip olduğun her şeyle yanımda kal, yani yakınmalarınla da yanımda kal. Bütün olarak kal sevgilim, nasılsan öyle kal, saçının tek bir telinin bile değişmesini istemem. Neşeli değilsen öyle görünme. Kararla neşeli olunmaz, neşeli koşullar da gerekir bunun için. Daha iyi göründüğünde daha çok hoşuma gideceksin diye bir şey yok, tam tersine, o zaman da senden tıpkı şimdi olduğu gibi hoşlanacağım. Sana duyduğum yakınlık o denli büyük ki, ruh halindeki, dış görünüşündeki değişiklikler bunu hiçbir şekilde etkileyemez. Sen mutsuz olursan ben de mutsuz olurum ve hem sana olan aşkımdan hem de kendi faydam için mutsuzluğu bertaraf etmeye çalışırım – mutsuzluğun bundan başka bir etkisi olmaz üstümde. Gün boyunca karalanmış, hiçbir şey söylemeyen, anlık uyarımların ötesine geçmeyen yüzeysel mektuplar dışında. İki defa yazma konusunda bir uyarı yine.

Peki şimdi yakınmamış mı oluyorum? Böğürüyorum neredeyse! Mesela dün ofiste büsbütün iki büklüm hale geldim. Uyumak için yanıp tutuşuyordum (bu arada kaç gecedir tek kelime yazmadım, sana yazdıklarım dışında), dayandığım yerde kaldım öylece, bir daha kalkamamaktan korktuğum için sallanan koltuğuma da oturamadım, divitin sadece sap kısmını alıp, dosyaları okurken uyanık kalayım diye alt tarafını şakaklarıma bastırdım – öğleden sonra biraz uyudum ama akşam da daha iyi olmadım, o yüzden yürüyüşe çıktım, fakat sonra yine bir kuş uykusu uyudum. Canım, kollarımızla olmasa da, bari yakınmalarla kucaklayalım birbirimizi.

Franz

*

22. - 23.XII.12

Canım, kafam oldukça karışık, yazacaklarının muğlaklığı yüzünden beni yanlış anlama. Sana yazıyorum, çünkü seninle dopdoluyum ve kendimi bir şekilde dış dünyada beyan etmek zorundayım. Pazar gününü sefil bir halde geçirdim, günün çoğunda insanlarla birlikteydim, hiç uyumadım, ansızın arkadaşlarımın yanına gidip, yine ansızın onların yanından ayrıldım, aylardır yapmamıştım bunu. Yazmayalı da çok uzun zaman oldu ve kendimi yazıdan biraz kopmuş hissediyorum, başka bir deyişle hiçlikteyim. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi iple çektiğim Noel tatili yaklaşıyor ve ben onu bozuk para gibi harcamak üzereyim. Üstüne üstlük Berlin'de, senin yanında, beni koruyacak en iyi yerde olabilecekken, sanki son güvenceyi de kaybedecekmişim ve sen aslında buradaymışsın gibi Prag'a sımsıkı sarılma düşüncesinin altında da eziliyorum.

Canım, dün akşam böyle keyifli bir ruh hali içinde eve gelip senin telgrafını masanın üstünde bulduğumda hiç ürkmedim, tam tersine merhametli sevgilim, onda teselliden başka bir şey olmayacağını hemen anladım ve gerçekten de böyle olduğunu gördüğümde gözlerimi kapatıp bu yabancı kâğıdı uzun uzun öptüm, bu da yetmeyince yüzüme bastırdım.

—

Bir öncekinin ne zaman yazıldığını tahmin etmem mümkün değil canım. 4 civarı olsa gerek. Telgrafın hâkimiyeti altında erkenden yattım, 9'dan önce (biraz keyfi davranıyorum kendime); saat 2'de uyandım ve gözlerimi açsam da hâlâ uykunun etkisi altında ve bu yüzden de seninle ilgili peş peşe sıralanan, biraz büyülü hülyalara dalarak muhtemel bir Berlin yolculuğunu düşündüm. Yolu kat etmek güzel, kolay göründü gözüme, otomobiller âşıklar gibi uçuyordu, telefon konuşmaları öyle güzel oldu ki görüşme sırasında sanki ele ele tutuşuyorduk, daha fazla düşünmek istemiyorum bunu – uyandıkça huzursuzluğum arttı, 4'e doğru yataktan çıktım, jimnastik yaptım, elimi yüzümü yıkadım ve kendim için iki

sayfa yazdım, fakat sonra huzursuzluğum yüzünden bunu da bıraktım, sonra, bir önceki iki sayfayı yazdım, sonra bunu da bıraktım ve zonklayan başımla yatağa geri döndüm, sabah saat 9'a kadar ağır bir uyku uyudum, tanıdık bir aileyle yapılan küçük bir sohbette seni de gördüm ayrıca. – Tabii bu sıra dışı hayat tarzının yegâne nedeni, uzun zamandır hiçbir şey yazmıyor ve şimdiye kadar buna dönük bir şey yapmaksızın kendimi bırakmış olmam.

Canım Felice! Franz

[Yer darlığından dolayı iki isim yan yana sıkıştığı için Kafka sayfa kenarına ekleme yapmış] Böylece en azından burada birlikteyiz.

[Ek bir sayfada]

[23 Aralık 1912]

Cumartesi gecesi yazdığın mektup geldi. Ona öğleden sonra cevap veriyorum ki, bu mektup saat 9'da eline geçsin. Mektubunda söylediğin gibi gerçekten düzelecek mi her şey? Öyle olmasını diliyorum Tanrı'dan. Ayrıca mektubundaki sağlam ruh hali beni mahcup ediyor, ama ben de yeniden ayağa kalkacağım. Ah, Frolayn Lindner benim yaptığım gibi, bu kadar az yazmanın ne denli zor bir şey olduğunu bir bilseydi!

Son olarak patlamak üzere olan bir bombadan söz etmişsin.[43] Annen içeriye girdiği için devamını yazamamışsın. Ne oldu o bombaya? – Canım, izin ver de seni nasıl sevdiğimi, öpücükler yerine sözlerle dile getireyim.

Franz

*

43 Ç.N.: F.B.'nin Dresden yakınlarında yaşayan kız kardeşi Erna evlilikdışı hamile kalıyor ve hamileliğinin beşinci ayında, aile olayı bilmediği için F.B. Kafka'ya mektubunda yakında evde kıyamet kopacağını ifade ediyor. Ama konuyu Kafka'ya sınırlı ölçüde aktarıyor (bkz. Stach 2002, s. 246).

23.XII.12

Canım Felice, anlayacağın, şu iki değerli günü postaya bakmak için öğleden önce kısa bir süre ofise gidecek, geri kalanında da özgür bir adam gibi yaşayacak şekilde böldüm. Cumartesi ve pazar, geceleri kısa süreli bir yazmanın dışında aylaklık ederek geçti, fakat bu o kadar da kötü değil, canım. O kadar da kötü olmadığını söyle.

Ayrıca, yavaş yavaş bu keyifli hayatın tadına varmaya başlıyorum ve dün gündüz ve gece boyu süren kafa karışıklığım yavaş yavaş kayboluyor. Dünkü telgrafını çerçeveletip yazı masamın üzerine asma fikrime ne diyorsun? Cumartesi gecesi yazdığın mektupta, telgraf çekmenin, aklına cumartesi günü geldiğini görüyorum, ama yine de – benim için ne anlama geldiğini tahmin bile edemezken, telgrafı gönderirken ne düşündün, canım, özellikle de hatırladığım kadarıyla öğleden sonra gönderdiğim mektup nispeten huzurluyken. Ayrıca telgrafı sabahtan göndermek istemişsin; onu sabahtan almış olsaydım, bu benim için sadece (sadece! sadece!) senin sevginin ve iyiliğinin bir işareti olurdu, fakat telgrafın beni akşam (öyle görünüyor ki saat 4'te yollamışsın) yerden kaldırdı. Böyle bir telgrafın yakınlığı, mektupların ağır ağır geldiği uzaklıktan bambaşka bir şey. Bir pazar mektubu almasam da şimdi biliyorum ki öğleden sonra saat 4'e kadar sen iyisin, yani ikimiz de iyiyiz. Mektubun ofise daha geç gelir belki, erken saatlerde yoktu henüz, her hâlükârda yeniden gidip bakacağım, adreste yanılmış olabilirsin belki. Bugünkü gece mektubunu her hâlükârda evine gönderiyorum. Kararların mükemmel canım ve onlara tam olarak riayet edersen örnek bir sevgilim olacak. Böylesine gevşek bir sevgilin varken öyle de olmak zorundasın zaten. Eğer yanakların kırmızı değilse onları ben nasıl solduruyor olabilirim ki, bu benim işim olduğu halde. Eğer zinde değilsen ben seni nasıl yoruyor olabilirim ki, eğer neşeli değilsen ben senin keyfini nasıl kaçırıyor olabilirim ki. Canım, bir tanem, sevgi adına, sırf

sevgi adına seninle dans etmek isterdim, zira şimdi dans etmenin, böyle sarmaş dolaş olup dönmenin, sevginin ayrılmaz bir parçası ve gerçek ve çılgın ifadesi olduğunu hissediyorum. Aman Tanrım, çok şey yazdım bu mektupta, fakat kafam da böyle sevgiyle dolu, tıpkı söylenebilir olanla dolu olduğu gibi.

Franz

*

23'ünden 24'üne kadar [Aralık 1912]

Canım, bundan böyle yazı yazamazsam ne olacak? O zaman gelmiş gibi görünüyor; bir haftadan fazladır hiçbir şey çıkaramıyorum, son on gece boyunca sadece bir kez (o da çok bölünerek) kaptırdım kendimi, hepsi bu. Sürekli yorgunum, uykusuzluk kafamın içinde yuvarlanıp duruyor. Başımın üstünde, sağ ve sol yanda gerginlikler. Dün gönlümde yatan ve sanki bir anda önümde açılan küçük bir hikâyeye başladım, bugünse tamamen kapandı; bunun nasıl olacağını sorarken kendimi düşünmüyorum, ben daha kötü zamanlardan da geçtim ve hâlâ yaşamaya devam ediyorum; ayrıca kendim için yazmadığımda sana yazmak için daha çok vaktim olacak, senin tahayyül edilmiş, yazılmış, ruhun bütün gücüyle mücadele ederek kazanmaya çalıştığım yakınlığının tadına varayım diye – ama hal böyleyken sen, sen beni sevemezsin. Artık kendim için yazamayacağımdan değil, tersine bu yazmama hali yüzünden senin hiç de hoşuna gitmeyecek, daha kötü, daha dağılmış, daha güvensiz bir insan olacağım için. Canım, mademki sokaktaki zavallı yoksul çocukları mutlu ediyorsun, bunu bana da yap, ben de az zavallı değilim, akşamları elinde satamadığı mallarıyla eve dönen yaşlı adama ne kadar yakın durduğumu bilemezsin – yani herkese nasıl yaklaştıysan bana da öyle yaklaş, tıpkı ötekilerde olduğu gibi buna da kızacak olan annene rağmen (nasıl ki herkes kendi yükünü sırtında taşıyorsa, anne babalar da masum çocuklara kızınanın yükünü taşıyor): bu uzun ricanın kısa anlamı, nasıl olursam olayım, bana olan sevgini

koruyacağını söyle bana, her ne pahasına olursa olsun koruyacağını, bunun için bütün onurumdan vazgeçmeye razı olabilirim – fakat nereye sürükleniyorum ben böyle?

Bütün bunlar bu beynin tatilde dinlenirken içine düştüğü kısır döngüler! *Bu koşullar güzelce ofise tutunmam, ertelediğim bütün işleri rüzgâr hızıyla bitirmem ve kafasını büsbütün işine veren düzenli, dikkatli bir memur olmam için yeterince neden vermiyor mu elime?* Geriye tek bir itiraz kalır, o da ilk iki tatil gününün kafamı karıştırmış olabileceği, telaş içindeyken ne yapacağımı bilememiş olmamdır; zaten daha iyi Noeller geçirdiğimi hatırlamıyorum pek (yarın senin için eski günlükleri karıştıracağım biraz) – ancak bu itiraz çok da fazla ağırlık kazanmamalı. Burada geçerli olan şey her yerde olduğu gibi ya öyle ya böyle. Bir şeyi ya yapabilirim ya da yapamam ve bu defa "yapamam" var elde. "Beni seviyor musun Felice?" Yeter ki beni seviyor musun Felice sorusunun ardından kocaman "evet"ler sonsuza dek peş peşe sıralansın, o zaman her şey aşılır.

Franz

*

24.XII.12

Dün, pazartesi yani, cumartesi yazdığın mektup geçti elime sadece, bugün salı, hiçbir şey yok. Buna nasıl katlanabilirim ki? En küçük bir kartpostallı selam bile ne kadar değerli olurdu benim için! Canım, sitemleri duymazdan gel, onları yok say, fakat sevgiyi ve sevginin huzursuzluğunu duy, yazdığım her şey bununla dolu. (Dün akşam ofiste senden gelen bir şey yoktu.)

Franz

*

[24 Aralık 1912]

En nihayet kendim için biraz olsun yazdığımdan dolayı cesaretimi toplayıp seni kollarından tutuyorum (biraz sonra gelecek sorguda, senden daha narin bir şey tutmadım) ve

sevilen gözlerinin içine bakarak soruyorum: "Felice, son üç aydır benden hiç haber almadığın bir gün oldu mu? Bak bakalım, böyle bir gün var mı hiç? Oysa sen beni bugün, salı günü tamamen habersiz bırakıyorsun, pazar saat 4'ten itibaren senden hiç haber almadım, bu da yarın postanın gelmesine kadar en az 66 saat yapar, bu süre beni iyi ve kötü ihtimallerle doldurdu." Canım, yaptığım bu gevezelikten dolayı bana kızına, ancak 66 saat gerçekten de uzun bir zaman. Önüne çıkan bütün engellerin farkındayım elbette, Noel zamanı, ziyaretleriniz oluyor, posta güvenilir değil (belki benim mektubum bile zamanında varmamıştır), ama yine de 66 saat! Ve buna rağmen –yatmaya gitmeden önce bir şey daha söylemek zorundayım– tatil günlerinde bir mektubun yokluğuna nispeten daha iyi katlanıyorum – gerçi senden haber almıyorum ama özgürüm, sürekli seni düşünmemi engelleyecek hiçbir şey yok ve bu tek taraflı bir bağlantı olsa da neredeyse, neredeyse senin odana kadar uzanıyor; ortaya çıkan güçler o denli kuvvetli, zorunlu ve hâkim ki. Canım, bana haber veremiyorsan o zaman bırak da bir pazar senden haber alamadığım bir tatil günü olsun. Zaten o nedenle bugün benim için katlanılmaz olmadı, senin de mektubun başlangıcındaki neşeli girişten anlayacağın üzere hiç de o kadar kötü değildi. Lakin sair günlerde beklenen haberin gelmemesi korkunç bir şey. Zira o günlerde seni düşünmem yasak ya, etrafım iğrenç taleplerle sarılı oluyor, senin mektubun veya kartın, onlar bana güven veriyor, seni düşünmek zorunda kalmıyorum, yapmam gereken tek şey elimi cebime sokmak, o zaman senin tarafından yazılmış kâğıdı hissediyor ve beni düşündüğünü biliyorum ve iyi ki varsın diyorum. Fakat cebim boş kaldığında ve içinde seninle ilgili düşüncelerin oradan oraya koşturduğu kafamı ofis işine vermek zorunda kaldığımda, ortaya kötü bir karşıtlık çıkıyor ve inan ki, canım, bu halde çalışmak çok zor oluyor. – Eskiden bir defasında, eski zamanda, mektup gelmediğinde şöyle yazıyordum: hiç-

bir mektup beklemiyorum artık, her şey sona ermeli. Bugün şöyle söylüyorum: mektup yazma işi zaten sona ermeli, ama biz birbirimize o kadar yakın olmalıyız ki mektup yazmak gerekmediği gibi büyük bir yakınlıktan dolayı konuşmak da gerekmemeli.

Şimdi aklıma geliyor: öyle ya, bugün kutsal gece. Benim için öyle olmadı, bu veda öpücüğü hariç.

Franz

[Kenarda] Cumadan itibaren yeniden ofisteyim.

*

Çarşamba, 25.XII.12, öğleden sonra 3

Şimdi bu birkaç kelimeyi sana yazmış olmak için yazmıyorum canım, onları daha sonra yazacağım daha detaylı bir mektupla aynı anda alacaksın zaten; fakat seninle olan bağımı yeniden hissetmek, bu bağ uğruna hakiki bir şey yapmış olmak için, bunun için yazıyorum. Postacının elinden bana gelen postayı öfkeyle çekip alırken, adamın bütün Noel postasını sarstım; merdivenlerdeydim, gitmek üzereydim, bütün umudumu kaybetmiştim, öyle ya, saat 12.15'ti. Sonunda, işte sonunda muhteşem posta, Noel tatilinin başlangıcı, iki mektup, bir kartpostal, bir resim, çiçekler. Canım, deli gibi öpülesi sevgilim, bu güçsüz elle sana nasıl teşekkür edebilirim ki!

İşte böyle, yazdıklarımda belki de sana hiç bahsetmediğim bir arkadaşımla –Weltsch[44]– yürüyüşe çıkıyorum şimdi. Çıkmak zorundayım ayrıca, zira odama kadar giren gürültülü sesleriyle akrabalar geldi demin, evde yer yerinden oynuyor, kimse beni duymadan ve görmeden ön odadan sıvışacağım. Keşke seninle birlikte yapsaydım bunu! Hatta senin sayende merdivenlerden koşarken yavaşlayacağım biraz. Anlayacağın, merdivenden yukarıya çıkanları korkutacak

44 Ç.N.: Felix Welsch (1884-1964) Prag'da doğup, İsrail'de ölen felsefeci, yayıncı.

kadar deli gibi inmek benim bir alışkanlığım, ayrıca kendi buluşum olarak uyguladığım yegâne spor. Güzel bir hava var dışarıda, canım, iyice kendine gelecek misin, senin dinlenip kendine gelebileceğini düşündükçe bu Noel günlerinin her anı beni iki kat sevindiriyor. Yazma, fakat eğer mümkünse telgraf çekmeyi ihmal etme. Annenin her akşam ışıkları söndürmesi istediğim bir şey elbette, bunu bilseydi ışığı söndürmezdi herhalde, ne var ki, o da istediğim bir şey olur.

Franz

Eve gönderdiğim iki mektubu aldın mı? Bana öyle geliyor ki bu mektuplar başkalarının okumasına özellikle uygun değil.

*

25.XII.12 ile 26'sı arası

Roman ite kaka ilerledi biraz, ona tutunmuş vaziyetteyim, çünkü hikâye beni geri attı. Zaten o hikâyeye kendime fazlasıyla büyük beklentiler yönelterek başlamıştım; hikâyenin hemen başında dört kişinin birbirleriyle konuşmasını ve her şeye güçlü bir biçimde katılmalarını istemiştim. Oysa bu kadar çok insanı, hikâyenin gidişatında, tam olarak akışın içinden çıkıp geliştikleri zaman görebilirim ancak. Başlangıçta ne yazık ki sadece ikisine hâkim olabildim ve şayet dört kişi zorunlu olarak ortaya çıkacaksa, ama insan sadece ikisini görebiliyorsa hüzünlü, kelimenin tam anlamıyla, insan meclislerinde rastlanan türden bir mahcubiyet meydana geliyor. Öbür ikisinin maskesi düşmek bilmiyor bir türlü. Fakat tam da bakışımın şaşırıp yönünü kaybetmesi sayesinde bu ikisinin gölgesini yakalayabiliyorum belki de, ama buna karşılık öteki sağlam figürler geçici terk edilmişlikleri içinde kendilerine olan güvenlerini kaybediyor ve sonunda her şey çarpışıp paramparça oluyor. Yazık!

Gerçekten çok yorgunum şimdi, bir sürü patırtı yüzünden hiç uyumadım gün boyu, işgünlerinde çok daha fazla

uyuyorum. Sana söyleyecek o kadar çok şeyim varken yorgunluk ana musluğu kapatıyor. Romanla uğraşacağıma sana yazsaydım keşke, zaten çok istiyordum bunu. Kâğıdı öpücüklere boğarak isterdim, mektuba başlamayı, yazıya hazırlık yapmayı, senin eline geçecek diye. Lakin şimdi yorgunum ve kafam dağınık, öpücüklerden çok tıpkı bugünkü fotoğrafın da ima ettiği gibi senin canlı bakışlarına ihtiyacım var. Bugün resimde eleştirdiklerimi söylemekle yetineyim sadece: bakışın benimle buluşmak istemiyor bir türlü, her defasında benden öteye kaçıyor, resmi hangi yöne çevirirsem çevireyim beni es geçmenin bir yolunu buluyorsun hep, hem de sakin ve adeta kasıtlı bir biçimde. Ama yine de bütün bu yüzü kendime çekme imkânım var benim, onu öperek, bunu da yapıyorum zaten ve uykuya dalmadan önce bir kez daha yapmak istiyorum, bir de uyandığımda. Bilmem söylememe gerek var mı, ağzım tamamen sana ait, başka hiç kimseyi öpmüyorum, ne annemi babamı ne de kardeşlerimi, acımasız teyzelerinse sadece irkilerek geriye kaçan yanakta yeri var.

—

26.XII.12, perşembe erken

En nihayet elimde, seni gördüğüm gibi bir resim var, seni ilk gördüğüm gibi değil elbette (ceketsiz, şapkayla sınırlanmamış açık baş), bunun yerine seni otelin ana kapısına giden yolda kaybettiğim gibi, senin yanında çukurun üzerinden geçerken olduğu gibi, sana karşı bir bağ hissetmezken ve çok güçlü bir bağdan başka bir şey istemezken. Şimdi aklıma geliyor, alnına düşen saçını sık sık geriye atmak gibi bir alışkanlığın yok muydu senin, özellikle de mesela elinde tuttuğun bir resme eğilmek istediğinde? Bir hafıza yanılgısı mı yoksa? Yani seni bazen böyle görüyorum. Şapka da burada işte, hani onun alt kısmını körlükle malul bir insan gibi beyaz sanmıştım. Ama bluz farklı, Prag'daki bluz beyazdı. Demin seni öptüm ve gülümseyişin eskisine göre bir

Felice Bauer

zerre daha sevecen hale geldi. Resminin bu davranışına ne diyorsun sevgili, sevgili çocuk? Önümüzdeki günlerde küçük çantayı ve resmi cebimde taşımayacağım, bunun yerine dayanak, koruma ve güçlendirme olsun diye yumruğumun içinde taşıyacağım. Resmin sahibinin her şeye dayanmaması durumunda bu işte gidişat tuhaf olur herhalde. Peki ya sen canım, biraz kendine geldin mi? Akrabalar çok fazla kovalıyor mu seni? Eğer Berlin'e gelseydim bana ayıracak vaktin olmazdı hiç. Ne söylüyorum ben böyle? Böylece kendimi suçlamaya son vermek mi istiyorum? Peki yine de nihayetinde Berlin'e gitmemiş olmakta haklı değil miyim? İyi de seni ne zaman göreceğim? Yazın mı? Ama seni Noel'de görmediysem niye yazın göreyim ki? Güneşli bir sabah var burada, uykumu aldım diyebilirim, lakin gecenin derinliğinde olduğundan daha güvensizim. Annen hakkında yazacağım çok şey var, bunu bir sonraki mektuba bırakıyorum. Annenin

benim hakkımda söylediği her şeyi büyük bir sevinçle, adeta bir lokmada yutarak okumam tuhaf. İyi niyetle olsa da bu denli düşmanca saldırıya uğramak ve bu denli güçlü ve sevecen bir biçimde savunuluyor olmak bu sevinci kısmen açıklıyor ancak. Aile içinde sürekli adımın geçmesini istiyorum. Ne kadar da abes bir istek!

Öğlen olmak üzere artık. Hadi, hadi! Adieu Felice! Resim küçük çantanın içine! Mektup zarfa, onu atmak için istasyona koşulacak!

Franz

Gittiğim son sanatoryumdan gelen Noel selamını ekliyorum mektuba, senin resminle aynı anda geldi bu. Baksana, şeytanilik içinde yabancı bir inanca başvurma dalaveresiyle nasıl da iyileştirmek istiyorum kendimi. Pek de bir faydası olmadı gerçi.

[Eklenmiş bir kâğıdın üstünde]

Erteleyemeyeceğim bir şey daha geliyor aklıma: Prag'da giydiğin şu bluzu sonunda kız kardeşine hediye ettin değil mi, canım?

*

26.XII.12 ile 27'si arası

Bana hediye ettiğin şu minik çanta mucizevi bir şey. Onun sayesinde daha farklı, daha huzurlu, daha iyi bir insan oluyorum. Nerede olursam olayım küçük resme bakma veya en azından çantayı ortaya çıkarma imkânı da (onu sürekli elimde tutma yöntemi uygun düşmedi) sana borçlu olduğum yeni bir mutluluk. Ne zaman küçük resmine baksam –şu an karşımda duruyor– nasıl da güçlü bir biçimde birbirimize ait olduğumuza şaşıyorum. Orada görünen her şeyin ardında sevimli yüzün, huzurlu gözlerin, gülümseyişin (aslında dar olan) ve insanda hemen sarılma duygusu uyandıran omuzların ardında, her şeyin ardında sana o denli aşina, o denli gerekli güçlerin nasıl da etkisi var ve her şey, sınırlı bir insan

olarak bakınakla yetinilemeyecek, ancak teslimiyet içinde nasıl da dibine dalınması gereken bir sır.

Fakat mektuba devam edemiyorum bir türlü, resme bakarken dalıp gidiyorum, sen bana bu hediyeyi verirken işin bu tarafını düşünmemişsindir tabii. Onun bana her şeyde destek olacağını düşünüyorum, yarın korkunç ofisle daha iyi başa çıkabileceğim, parmak uçlarımla evrak yığınının içinden birikmiş eski işleri çekip çıkarırken; bunun dışında bir karar aldım ki bu da bir şeydir, artık asla akşam saat 10'dan sonra yazının başına oturmayacağım ve gece saat 2'den sonra (ertesi gün tatil değilse) asla uyanık kalmayacağım; son olarak (bütün bunlar senin hediyene layık olmak için) Noel'in ikinci günü eline geçen mektuptan dolayı acı bir pişmanlık duyuyorum, yarın elime geçecek ve korku ve sevinçle beklediğim mektupta ağzına geleni söyle bana, sevgilisine mesnetsiz sitem eden ve bir tatil gününde aptalca konuşmalarla onun sabah uykusuna giren birisi sadece sövgüyü hak etmez, aynı zamanda (çok berbat, neredeyse katlanılmaz bir şey söyleyeceğim şimdi) iki gün boyunca hiçbir mektup alınamayı da hak eder. Yani için rahat olsun canım, hayır, artık bu kadar ödlek olmayacağım, bağışla beni, sana reva gördüğüm bütün kötülükler tek bir kaynaktan geliyor, sana olan aşkımdan. Bilmeden kırıyorum seni belki bazen, o zaman bunun sebebini daima sevgimde ara, çetrefil yollardan birinde (böyleyim ben işte) mutlaka bulacaksın onu. Yine hiçbir şey yazmadım işte, hem de hiçbir şey, günleri nasıl geçirdiğimi bile. Gelgelelim resmin her şeyi biliyor. Eğer fotoğrafçının oralardan geçersen çektiği resimlerden hiçbirinin bunun kadar çok öpülmediğini söyle ona.

Franz

*

27.XII.12'yi 28'ine bağlayan gece

Bir tanem, sayende sahip olduğum bu minik çanta, onu hiç yanımdan ayırmadan kullanırken vereceğim acıya

uzun süre katlanırsa, o zaman iyi bir çanta demektir. Sana duyduğum arzu boğazımda düğümleniyor bazen. Çanta hemen açılıyor ve sen bütün sevecenliğin ve sevimliliğinle doymayan bakışlara kendini gösteriyorsun. Sokak lambalarının ışığı altında, ışıklı vitrinlerin yanından geçerken, ofisteki yazı masasının başında, koridorlardaki ani duraksamalarda, başını sallayan daktilografın yanında, oturma odasının penceresinde, büyük kalabalık ve akraba takımı arkamda odayı doldurduğu esnada – canım, canım, seni düşündüğüm zamanlarda bu kısa sözcüğü bile her zaman telaffuz edemiyorum, çünkü çoğu zaman seni dişlerimi sıkarak düşünebiliyorum ancak. Ve bu minik resmin bu denli bitmez tükenmez olması da sevinç kadar acı da veriyor tabii. Geçip gitmiyor, canlı bir şey gibi çözülmüyor, ama buna karşılık her daim kalıcılığını koruyor ve verdiği teselli sürekliliğini kaybetmiyor, içime sızmak istemiyor, ama beni terk etmiyor da.

Tabii hemen (bencillikten! kurnazlıktan! tetikte olmaktan!) kendi resmimi de mutlaka senin yanına koymam gerektiğini söyledim kendime, artık bir defa resimlerin mucizevi etkisi kendini ortaya koyduğu için. Derhal fotoğrafçıya gittim koşa koşa, kendime aynı formatta bir fotoğraf çektirmek için; ne var ki bizim acele fotoğrafçılar sizinkilerden daha yavaş, ancak bir hafta içinde hazır olacak benimki. Ayrıca canım, senin buluşun sayesinde öyle bir hırsa kapıldım ki her ay birbirimize böyle minik resimler göndermemizi teklif ediyorum. Öyle ya, değişiyorsun, mevsim ilerliyor, üstünde başka giysiler oluyor – hayır canım, çok fazla şey istiyorum, yolumu şaşırıyorum. Bu minik resme sahip olduğum için memnun olmalı ve her mektupta sana yeniden teşekkür etmeliyim.

İlk beş kelimeden sonra kesilen perşembe mektubun ilk anda ürkütücü görünüyor esasında, adeta kötücül ve güçlü bir el senin ellerini tutmuş veya sana belki de çok daha kötü bir şey yapmış gibi. Ama yine de mektup zarfını yazmışsın

diyorum kendime, içine gazete sayfasını koymuşsun, mektubu da kutuya atmış, demek ki kötü bir şey olmamış ve ben de yarın yeniden bir mektup bekleyebilirim.

Annenin sana karşı bu denli zorba olmasını bir türlü anlamıyorum, buna karşılık bütün öteki şeylerde onu pekâlâ anlıyorum. Kendi ayakların üstünde durduğun için evde özel bir konumun yok mu senin, hele ki, gördüğüm kadarıyla sadece ev işlerinde çalışan kız kardeşinin karşısında? Peki, senin konumunun özel olması kimse tarafından saygıyla karşılanmıyor mu? Açıkçası annen senin işine gereken önemi vermemekle büyük bir haksızlık yapıyor gibi görünürken bütün öteki şeylerde haklı. Gölde yüzerken senin yanından ayrılmamakta haklı (ah, genç adam ne istiyordu ki? çekilsin yoldan!), benim mektuplarıma kızmakta haklı (hatta belki bu mektuba kızmakta da haklı, kendisine hak verildiği halde), bu mektupların gerekliliği konusunda onu en fazla rüyasında ikna edebilirim, en nihayet, evlilik dışında, erkekle kadın arasındaki her türlü hayat tarzını anlamsız olarak görmekte de haklı, hem de nasıl! Mesela ben de kendimi sık sık anlamsız olarak açıklamadım mı?

Berliner Tageblatt'ın anketini sessizce zarfa koymuşsun. En iyisi bu gerçekten. Ne aptal sorular bunlar böyle! Gazete böylece budalalığını gösterse de insani bir çehre kazanıyor. Sorunun aptallığını ortaya çıkarmayan bütün cevaplar kötü, çünkü sorularla örtüşmüyorlar zaten. Bu arada bu soruları cevaplamak o kadar kolay ki, iki tanesini hemen cevaplıyorum: "Adam" hoş olmalı. Buna karşılık "kadın", olduğundan ne daha az ne de daha fazla olmalı.

Sonra kadın öyle biri ki, adam gecenin ilerlemiş bir saatinde ondan kopamıyor ve sürekli ona yazmak istiyor, böylece onu karşısında kanlı canlı hale getirebileceğine dair anlamsız bir umut içinde. "Die Höhe des Gefühls" [Duyguların Yüksekliği][45] var sende değil mi? İthafta iki yazı bu-

45 Ç.N.: Max Brod'un bir kitabı.

lunmasının nedeni bu kitabın, 20 lüks nüshadan biri olması. Bunların her birinde baştan Max'ın imzası vardı zaten. Fakat bu soğuk görünüyordu ve ben de onu gerçeğe uygun olarak tamamladım.

Bugün Löwy'den bir mektup aldım, onu bu mektuba ekliyorum, nasıl yazdığını göresin diye. Onun adresini – sana bildirmedim bunu– bir süre önce buldum ve bu arada ondan birkaç da mektup aldım. Hepsi de birbirinin aynı ve şikâyetlerle dolu; zavallı adam çok çaresiz; şu anda faydasız bir biçimde Leipzig'le Berlin arasında mekik dokuyor. Eski mektupları bambaşkaydı, çok daha canlı ve umutluydu, belki de gerçekten işin sonuna gelmiştir. Sen onun Çek olduğunu düşünmüştün, hayır, bir Rus. – Adieu canım, ne olursa olsun birbirimizi sevmeye devam edeceğiz değil mi? Ağzın nerede?

Franz

*

28.XII.12 ile 29'u arası

Canım kızcağızım, romanımda çok öğretici şeyler olup bitiyor şimdi. Amerika'da bir bölge yargıcının seçilmesinden bir önceki akşam, şehirlerde yapılan gösterileri hiç gördün mü? Eminim benim kadar görmüşsündür sen de, ama bu gösteriler benim romanımda başlamak üzere.[46]

Şimdilik sadece birkaç kelime canım, saat ikiye yaklaşıyor ve bir haftadır bu saatten sonra yatınca başım düzenli olarak zonkluyor. Gece nöbetlerine, onlara alışacağıma her geçen gün daha az mı dayanabiliyorum acaba? Ofisteki esnemem fena halde ayıp kaçıyor, müdürlerin, şefin, görüşmeye gelenlerin, kısacası karşıma çıkan herkesin yanında esniyorum. Ama saat ikiyi uyku saati yapmakla güçsüzlüğüme yeniden bir hal çaresi bulmayı umuyorum.

46 Ç.N.: Kafka, *Amerika* romanını (kendi verdiği isimle "Kayıp") Amerika hakkında çeşitli kaynaklardan aldığı bilgilerle yazmıştır (bkz. *Wie Kafka sich Amerika vorstellte,* Harman Mark, Sinn und Form, Sayı 6/2008, 2008, s. 794-797).

Canım, nasıl zavallı bir insan olduğumu söylemeli miyim sana? Yoksa senin yanında kendime zarar vermemek için bu konuda hiç konuşmamam daha mı iyi olur? Fakat zaman ve mekân düşmanımız olduğuna göre birbirimize olabildiğince ait olduğumuz için söylemek zorunda değil miyim bunu, demek ki söylemek zorundayım.

Bugün gelen ikinci mektubun beni kıskandırdı. Okuduğuna inanamıyor ve şaşırıyor musun? Evet, kıskandırdı. Bugünkü mektuptaki gibi bu kadar çok insanın adının anıldığı bütün mektuplar beni çaresizce kıskandırıyor. Böyle mektuplardan birinin yavaş yavaş benim delirmeme ve sonra da şu iğrenç mektuba sebebiyet verdiği geliyor şimdi aklıma, sana karşı hep borçlu kalınama vesile olacak mektup. Anlayacağın, mektubundaki bütün insanları kıskanıyorum, adını andıklarını ve anmadıklarını, erkekleri ve kızları, işadamlarını ve yazarları (ve tabii özellikle de bunları). Varşova mümessilini kıskanıyorum (fakat belki de "kıskanç" kelimesi doğru kelime değil, belki de sadece "gıpta ediyorum"), sana daha iyi pozisyonlar sunan insanlar yüzünden kıskançlığa kapılıyorum, Frolayn Lindner yüzünden kıskançlığa kapılıyorum (Brühl ve Großmann küçük kızlar, onlara da zar zor bağışlıyorum seni), Werfel, Sofokles, Ricarda Huch, Lagerlöf, Jacobsen yüzünden kıskançlığa kapılıyorum. Eulenberg'e Herbert yerine Hermann demen, buna karşılık Franz'ın hiç şüphesiz aklına kazınmış olması yüzünden kıskançlığım çocukça seviniyor. ("Gölgelerden Seçmeler" [Schattenbilder][47] hoşuna gitti öyle mi? Onu az ve öz, açık seçik buluyorsun öyle mi?) Ben baştan sona sadece "Mozart"ı biliyorum, Eulenberg (hayır, Praglı değil, Renanyalı) metni burada okudu, zar zor katlandım, insana nefes aldırmayan ve berraklıktan nasibini alamamış bir düzyazı. Fakat oyunları hoş olsa ge-

47 Ç.N.: HerbertEulenberg'insanatçı ve düşünürlerüzerine yazdığı *Gölgelerden Seçmeler* adlı deneme tarzında kitap. "Mozart" da kitabın bölümlerinden biri.

rek, onları bilmiyorum. Tamam, şimdi hatırlıyorum, "Pan"-da onun dikkat çekici, iyi bir işini okudum galiba, başlığı "Brief eines Vaters an seinen Sohn" [Bir Babanın Oğula Mektubu] idi sanırım. Ama tabii bugünkü anlayışım içinde ona büyük haksızlık yapıyorum, hiç şüphe yok buna. *Fakat "Schattenbilder"i okumamalısın.* Gelgelelim, görüyorum ki "çok hayran" kalmışsın. (Herkes duysun, Felice bu kitaba hayran kalmış, hem de çok hayran ve ben de gecenin bir yarısında adama karşı büyük bir öfke besliyorum.) Gel gör ki mektubunda başka insanlar da geçiyor, onların hepsiyle, hepsiyle boğuşmaya başlamak istiyorum, onlara kötü bir şey yapmak için değil, onları ite kaka senin yanından uzaklaştırmak, seni onların içinden çekip almak için, sadece senden, ailenden ve iki ufaklıktan ve tabii! ve tabii! benden söz edilen mektuplar okumak için. Canım, deli değilim elbette, onların hepsinden bahsetmeyi istiyorum, beni sana iten aşk yüzünden esasında kıskançlık gösteremeyeceğim kadar senin içine girmiş durumdayım (mademki "Schattenbilder"i okuyorsun, benim ona olan antipatimi ve senin de sempatini eninde sonunda paylaşacağımızdan eminim, yani şu anda elinde tuttuğun nüshaya hayran olacağım, hepsi bu), ama beni bir bütün olarak tanıyasın diye, öğleden sonra, yani her zamanki gibi dibe vurmuş bir haldeyken mektubunun üstümde yarattığı etkiyi anlatmaktı niyetim sadece. Mektubu ofisten geldiğimde aldım, hatta 11 postasıyla gelmişti. Avusturya postasının bir hizmeti gibi görünüyor bu. Ancak düşün ki –bizim posta böylesine huysuz işte– mektup eve gelmek yerine anne ve babamın evden bir kilometre uzaktaki dükkânına gidiyor. Tek başına bir önemi yok bunun elbette, zira bana gelen postaya laf edilmez, zaten mektup da hemen dükkândan eve getirildi – ama seni bazen çok heyecanlandıran, düşüncesiz tedirginliğimin böyle huysuz bir posta teslimatı sayesinde neredeyse affa uğradığının bir kanıtı olmalı bu senin için.

Kendime şunu söyleyecek kadar, öğleden sonraki bitkinliğim üzerinde etkisi oldu bunun: bugün iki mektup aldım, ne kadar güzel, ama yarın, pazar günü de elime yine bir mektup geçer mi acaba, kim bilir. Felice bu mektubun ancak pazar günü geleceğini farz ediyor. Ama geldi bile işte ve ben yarın belki de hiç haber almadan öylece kalakalacağım, daha doğrusu yatağının içinde büzüleceğim. İnşallah öyle olmaz!

Sonra "Uzun mektuplar yazmakta seni haydi haydi solluyorum şimdi" cümlesine geldim ve bu bana son darbeyi vurdu. Bir kez daha: deli değilim ben, dünyanın en aptal insanı bile böyle bir cümlenin büsbütün tali olduğunu ve tamamen tesadüf sonucu yazıldığını fark eder. Fakat inan bana Felice (bunu okuduğumda galiba bir rüyada gibiydim) – o anda bunun veda anlamına geldiğini düşündüm; yeterince yazmamıştım ve bu nedenle son buluyordu her şey. Canım, oysa şimdi seni hiç olmadığı kadar sımsıkı kucaklıyorum, yer yer içimi oyan bu hastalıklı hassasiyetlerden sonra senin varlığından bir kez daha tamamen emin olayım diye. Ayrıca, kesinlikle uzaklıktan ve belki de bünyedeki herhangi bir arazdan kaynaklanan bu ruh halleri, henüz son bulmak yerine öğleden sonra gördüğüm ve sana yarın anlatacağım (gerçi o zaman pek çok şey unutulup gitmiş olacak) bir rüyada özet haliyle karşıma çıktı. Fakat şimdi iyi geceler canım ve uzun, huzurlu, güvenilir bir öpücük.

Franz

*

[29 Aralık 1912]

Benim hayırsever sevgilim, işte bir mektup daha, hem de bütün ölçüleri aşan bir güzellikte. Saat 10.30'da kapı çalındığında –tabii postacıdan başkası olamazdı– odamın camlı kapısının arkasında dikilmiş, peşinen kendimi avutmaya çalışıyordum: "Mektup gelmesi mümkün değil" diyordum kendime "Nasıl mektup gelebilir ki bugün, hasta hasta ya-

zamaz ki Felice. Hiç yolu yok, yarına kadar sabretmek zorundasın." Yoksunluğum içinde titriyordum gerçekten de.

Canım, insanı huzurlu bir sevince sürükleyen bir mektup daha işte. Şu anda etrafımda bir sürü tanıdık ve yazar yok, o esnada –

anlayacağın o esnada yalnız değildim, öğleden sonra saatleriydi, şu an ise o kadar geç oldu ki saate bakmaya cesaret edemiyorum, kapısı kilitlenmiş evden sıvışıp istasyona gideceğim (ah, bu sabahtan beri görmediğim babam ve akrabalar bilseydi bunu) ve bu kâğıt parçasını göndereceğim. Seni kendi huzurum uğruna pazartesi günü pazarın haberlerinden yoksun bırakamam. Ben gayet iyiyim, zamanım çalındı sadece; sen beni sevdiğin sürece nasıl kötü olabilirim ki. Koşa koşa gidiyorum şimdi!

Franz

*

29.XII.12 ile 30'u arası

Canım, kötü bir pazardı bu. Onun huzursuzluğunu sezmişçesine uzun uzun yatakta kaldım erken saatlerde, oysa (dünyanın geri kalanı için görünmez olsa da) başıma dert olan ve vicdan azabı çekmeme yol açan fabrika yüzünden yola düşmem gerekiyordu. Sonra bu yararsız yatma yüzünden her şey ertelenmiş oldu ve ben ancak 2.30'dan sonra başlayan yemeğin ardından herkes öğle uykusuna yattığı için sakinleşen evde huzur bulup, biraz senin yanında kalıp mutlu olmak üzere sana mektup yazmaya başladığımda, sadece uzak bir tanıdığım olmakla kalmayıp aynı zamanda hakkıyla arkadaşım da olan Dr. Weltsch'den bir telefon aldım. Bu arada adı da Felix ve ben bu isimle uzun zamandır arkadaşlık ettiğim için mutluyum; tabii şimdi bu isim son harflerinde biraz dağılarak inanılmaz bir içerik kazandı. Neyse, Felice'ye yazarken bu Felix bana telefon etti ve daha önce sözleştiğimiz üzere kendisiyle, kız kardeşiyle ve bir kız arkadaşla (kız kardeşinin arkadaşı tabii) yürüyüşe çıkacağımızı hatırlattı, tıpkı geçen perşembe yapmış olduğumuz

gibi. Ve bu iş geçen perşembe hoşuma gitmediği halde (zaman zaman ve çoğunlukla korkuyorum kızlardan) ve beni bağlayan mektubun henüz başında olduğum halde ve ayrıca Max'la da sözleştiğim halde ve yürüyüşten sonra uyumaya vaktim kalmayacağından haklı olarak korktuğum halde, hararetli bir gayretle geleceğimi söyleyiverdim, zira telefonda konuşurken, bu sadece bir ev telefonu da olsa acz içinde oluyorum, ayrıca kızları da bekletmek istemedim. Fakat aşağıya inip bu kadar çok düşünüp taşındığım için kendime kızmış bir halde korkunç telefon yerine insanların karşısında dikildiğimde ve bunun da ötesinde o üçünün dışında orada başka bir kızla genç bir adam gördüğümde hızla bir karar aldım, onlara sadece köprüye kadar eşlik edip orada onlardan ayrıldım, bu arada köprü ücret kulübesinin orada trafiğin karışmasına sebep oldum ve arkamdan gelen bir kadının ayağına bastım. Sonra kurtulmuş olarak koşa koşa Max'a gittim. Fakat bu pazarı daha fazla anlatmayacağım artık, zira bugün tek kelime yazamamak gibi hüzünlü bir sona yelken açıyor, çünkü saat 11'i çoktan geçti ve kafamın içinde gerginlik ve zonklama var, esasında bir hafta önce ortaya çıktı bunlar. Yazmamak ve bunu yaparken, içinde yazma, yazma, haykıran bir yazma isteği taşımak!

Dünkü mektubun beni niye o kadar kıskandırdığını da şimdi daha iyi biliyorum ayrıca: kitabım[48] pek hoşuna gitmedi, tıpkı bir zamanlar resmimin de hoşuna gitmediği gibi. O kadar da berbat bir şey değil bu, zira orada yazanların büyük bir kısmı eski şeyler, lakin yine de benden bir parça, yani senin yabancısı olduğun benden bir parça. Fakat hiç de kötü bir şey değil bu, senin yakınlığını geri kalan her şeyde o kadar güçlü hissediyorum ki, eğer yanı başımda olacaksan bu küçük kitabı *önce kendi* ayağımla itmeye memnuniyetle razı olurum. Değil mi ki bugün beni seviyorsun, geçmiş

48 Ç.N.: *Gözlem* (Betrachtung) adlı derleme (Krşl. 25.XI.12 tarihli ilk mektup).

istediği yerde kalabilir ve ille öyle olacaksa tıpkı gelecek korkusu gibi uzak kalsın. Fakat bana söylememen, hoşuna gitmediğini iki kelimeyle de olsa bana söylememen. – Beğenmediğini söylemek zorunda değilsin elbette (kaldı ki bu da doğru değildir belki), bunun yerine onun içinde yolunu bulamadığını söyleyebilirsin sadece. Onun içinde berbat bir düzensizlik veya daha fazlası var gerçekten de: bitmek bilmeyen bir kafa karışıklığının içine tutulmuş umut ışıkları onlar, insan bir şey görmek için çok yaklaşmak zorunda. Diyeceğim o ki kitapla nasıl baş edeceğini bilememen çok anlaşılır bir şey, yine de onun seni iyi ve zayıf bir anda kendine çekeceği umudundan vazgeçmiyorum. Zaten kimse onunla nasıl baş edeceğini bilmiyor, bunun farkındayım ve farkındaydım; –savurgan yayıncının bana feda ettiği, sonra da uçup giden para ve zahmet de bana ezinti olmaktan geri kalmıyor– kitabın çıkışı büsbütün bir tesadüf sonucuydu, fırsat bulduğumda sana bunu anlatırım belki, hiç böyle bir niyetim yoktu. Fakat bütün bunları, kesin olmasa da senden gelecek bir değerlendirmenin benim için eşyanın tabiatı gereği olduğunu anlayasın diye söylüyorum sana. Oysa sen tek kelime etmedin, gerçi bir defasında edecek gibi oldun ama etmedin. Aynı Neble'de olduğu gibi, çok uzun zaman ondan da haberim olmamıştı böyle. Canım bak, senin her şeyinle bana yöneldiğini bilmek istiyorum, hiçbir şey, en ufak bir şey konuşmanın dışına itilmemeli, birbirimize ait olduğumuzu düşünüyorum ben, senin sevdiğin bir bluzu ben beğenmeyebilirim belki, ama onu sen giydiğin için hoşuma gidecektir, kitabını beğenmeyebilirsin, ama o benden bir parça olduğuna göre senin de hoşuna gidiyordur – fakat bunu söylemen gerek, hem de *ikisini birden.*

Canım, bu büyük laflardan dolayı bana kızmayacağına eminim, aramızda berraklığın ta kendisi olan sensin zaten ve bana öyle geliyor ki berraklık namına taşıdığım her şeyi o ağustos akşamı senin gözlerinden öğrendim. Çok da fazla

öğrenmedim gerçi, dün gördüğüm rüyada görebilirsin bunu rahatlıkla.

Yok, onu anlatmayayım, zira senin canını sıkan bir şey olduğu, en azından cuma akşamı sıkıntıda olduğun geldi şimdi aklıma. Evde seni ezen şey buydu, öyle mi? Bundan da hiç haberim olmadı şimdiye kadar, fakat bunun suçlusu benim sarf ettiğim budalaca sözler olsa gerek. Bir de bu tür şeylerin içine çekiliyorsan sevgili zavallı çocuk, korkunç bir şey bu. Bende böyle değil durum, annem babamın sevecen kölesi ve babam da onun sevecen zorbası, bu nedenle aralarındaki ahenk her zaman kusursuz olmuştur esasen, hepimizin son yıllarda çektiği ve büsbütün damar sertliğinden mustarip olan babamın acılı durumundan kaynaklanan sıkıntı, bu ahenk sayesinde ailenin iç dünyasına sızamadı aslında.

Babam yan odadaki yatağında dehşetli bir şekilde dönüyor şu an. Uzun boylu, güçlü kuvvetli bir adamdır, son zamanlarda kendini daha iyi hissediyor neyse ki, fakat her zaman, bu acının tehdidiyle yaşıyor. Ailenin ahengi bir tek benim sayemde bozuluyor aslında, yıllar ilerledikçe daha da berbat bir hal aldı bu, genellikle ne yapacağımı bilmiyorum ve annemin, babamın ve herkesin yanında derin bir suçluluk duygusu hissediyorum. İşte ben de ailenin içinde ve onlar yüzünden böyle acı çekiyorum, benim sevgili uzak kızım, ne var ki buna senden daha fazla müstahakım. Geçmiş yıllarda geceleri birkaç kez pencerenin yanında dikilip kulpuyla oynardım, pencereyi açıp kendimi dışarıya atmak çok yararlı bir şey gibi görünürdü bana.

Ancak bunun üzerinden çok zaman geçti ve ben bugün, senin gösterdiğin şüphe götürmez sevgi sayesinde edindiğim kendime güveni şimdiye kadar hiç kazanmamıştım.

İyi geceler canım, insana hüzünlü öpücükler de iyi gelir ve ağız hüzünden dolayı uzun uzun ötekiyle birleşip bir türlü ondan kopmak istemez.

Franz

Canım, bir kez daha: genelde günde sadece bir defa yazacağım, gün içinde yazdığım üstünkörü mektuplar beni mutsuz ediyor ve senin saat 10 civarında beyhude bir mektup bekleyebileceğin duygusu içimi dağlıyor. *Diyeceğim o ki mektup bekleme canım, Brühl'ün hüzünlü bakışlarına takılma, ona teşekkür etmek isterdim ayrıca, fakat bunu nasıl yapacağımı bilmiyorum.*

Yeni yılda ofiste mi olacaksın? Bana yazdıklarını eve gönder lütfen. Ben de benimkileri senin evine yollayacağım.

[Kenarda] Berliner Tageblatt'la ilgili şakanın anlamı nedir? Benim adıma bağışlanacak ne vardı? Tam cevap isterim!

*

30.XII.12'yi 31'ine bağlayan gece

Canım, nihayet gezmeye gittiğini söylüyorsun ve ben bundan dolayı mutluyum. Tatilde geçirdiğin ilk saat olmadı mı bu aylardır? İnsanın sinirlerini yıpratan bu hayatta kendini gerçekten iyi hissediyor musun? İşte şimdi tuhaf bir biçimde huzurluyum ve sadece yorgunluk değilmiş gibi geliyor bana. Fakat bugün erken saatlerde, henüz ikinci mektubun gelmeden önce adeta bir girdabın içindeydim. Tabii belli bir nedeni yok bunun. Yazmaktan gelen bir şey, o anda kendimizi yan yana hissettiğimiz, sıkıca sarıldığımızı sandığımız, ama sadece havada dururken dokunduğumuz ve bu nedenle de zaman zaman düşmekten kurtulamadığımız için olsa gerek. Fakat canım, birbirimizi terk etmiyoruz değil mi ve birisi düşecek olursa öteki onu kaldırır. Mektubundaki şu Frolayn Lindner gözüme benim ceza mahkemem gibi göründü. Şimdiye kadar bana yazılmamış olsa da onun suçlamasını yeterince güçlü bir biçimde hissediyorum. Canım, sevgini bana uzun mektuplarla gösterdin, şimdi de kısalarla göster. Elektrikler söndükten sonra mum ışığında falan yazma, düşüncelerimde endişe nefesimi kesiyor. Zaten dışarıda çalışıyorsun, zaten annen baban yüzünden acı çekiyorsun, zaten Budapeşte'deki kız kardeşin için gözyaşı döküyorsun – her

şeyimle senin yanında olsaydım ve bu dertler her an bizim ortak dertlerimiz olsaydı, o zaman kendimi iyi hissederdim. Fakat şu anda burada yalnız başıma oturuyor (ceketimin cebindeki saat hâlâ çok güçlü bir biçimde tik taklarını sürdürüyor, saati oraya bu güçlü vuruşu yüzünden sakladım) ve sana ve kendime yardım edecek bir çare bulma konusunda kafa patlatıyorum. Ne oldu da kız kardeşinden gelen bir mektup seni böyle gözyaşlarına boğdu? Kardeşinin nesi var? Sıla hasreti mi çekiyor? Sadece sıla hasreti mi? Ama kocası ve çocuğu var onun. Ayrıca Budapeşte'de yüz bin kadar insandan bazıları Almanca da konuşuyor, iki yıl içinde de biraz Macarca öğrenebilir ve öğrenecektir de. Kocası onun yanında değil mi? Acaba çok mu fazla seyahate çıkıyor? Onun kederi ve senin acımanın esas nedeni nedir? Ayrıca düşünüyorum da, o belki de iki yıldan fazladır Budapeşte'de ve acaba oraya hâlâ alışamadı mı? Çocuğu da var üstelik, acıyışın yersiz olmasın?

Daktilo odanızdaki tuhaf hanımlara kendin söylemiştin ya bunu. Ben de olsaydım –böylelikle kendimi de yargıladığını açık seçik bilerek– başka türlüsünü söylemezdim, zira bunlar sürekli dilimin ucuna gelen ve gereğinden fazla, sık sık tekrarladığım sözler. Max bana tam da pazar günü öğleden sonra benzer bir vesileyle şöyle dedi: "Bir kız gibi konuşuyorsun." Ancak bu tam olarak doğru değil, zira Napoleon'un sözlerini toplayan ve bir süredir her fırsat bulduğumda karıştırdığım iyi bir derlemede şöyle bir söz var: "Çocuksuz ölmek korkunç bir şey", buna karşılık hiç de duygulu birisi değilmiş Napoleon; mesela isteyerek veya mecburen arkadaşlık yaptığı kişileri fuzuli bulurmuş, bir defasında şöyle demiş: "Benim için uygun olan duygusuz ve soğuk Daru dışında hiç arkadaşım yok." Ve ben bu insanın hangi hakiki derinliklere uzanabildiğini şu ifadeden çıkarabiliyorum: "Baştan itibaren nereye gideceğini bilen birisi fazla ilerleyemez." Demek ki çocuksuzluğun ne kadar

korkunç olduğu konusunda ona inanmak lazım. Ve bunu üstüme alınmak için kendimi hazırlamam gerek, zira her şey bir yana, kendimi baba olma cesaretine asla açacak durumda değilim.

Nasıl oluyor bilmiyorum, bütün mektuplar birkaç gündür hüzün içinde son buluyor. Böyle zamanlar gelir ve gider, dizlerimin üstüne çökerek senden rica ediyorum, bundan dolayı kızına bana. Ayrıca aklıma geç geldi, mektup sana yeni yıl sabahı ulaşacak ve büsbütün bize ait olacak yeni bir yıla giriş yapmak durumunda. Bunun için aramızda yeni bir bağlantı yapmak geldi aklıma bugün. Her gün için güzel resimleri olan bir takvim satın alıp mektubumun geliş gününe ait takvim yaprağını her sabah yazı masanın üstünde mektubumun içinde bulmanı sağlayacağım. Gerçi böylelikle zamanın biraz önüne geçmiş olacağım ve takvime göre senin yaşayacağın günü aslında yaşamış olacağım, ama yine de aynı takvim yapraklarının karşısında yaşamış olacağız ve böylece hayat benim gözüme daha hoş görünecek.

Yılbaşı akşamı nerede olacaksın? Dansta mı? Şampanya mı içeceksin? (Demek öğleden sonra Grünewald'da şarap içtin? Fakat öyle olmayacak herhalde?) Masamın başında kalıp (dünkü kesintinin sıkıntısını hâlâ yaşayan) romanıma devam etmek istiyordum, fakat şimdi pek itirazım olmayan insanlara (şu Doktor Weltsch'in amcasının ailesine) davet edildim ve ne yapmam gerektiği konusunda kuşkuluyum; sonunda evde kalacağım galiba, her ne kadar senin küçük çantanı yanımda taşıdığımdan bu yana her türlü topluluğa girmeyi becerebilsem de (elim cebimde ve çanta elimde). Fakat bu ziyareti kaçırınam kötü olacak, buna üzüleceğim ve ayrıca başımın içinde alışık olmadığım seğirmeler ve kas oyunları fazlasıyla uzun gece bekçiliği konusunda beni uyarıyor.

Şimdi canım, adieu, canım kızcağızıma mutlu bir yeni yıl; yeni bir yıl başka bir yıl olacak ve her ne kadar eskisi ikimi-

zin ayrı kalmasına neden olduysa da yeni yıl mucizelerle ve büyük bir güçle bizi bir araya getirir belki. Yap, yap bunu yeni yıl!

Franz

*

31.XII.12'yi 1.I.1913'e bağlayan gece

Bu akşam saat sekizde yatakta uzanırken, yorgun değildim, zinde de değildim, fakat kalkmayı beceremedim, dört bir yanda başlayan genel yılbaşı kutlamaları yüzünden köşeye sıkıştırılmış vaziyetteydim, işte tıpkı terk edilmiş bir sefil gibi böyle hüzünlü bir halde yatarken ve akşamı yakın tanıdıklarımla geçirmek için sahip olduğum iki farklı seçenek (şu anda saat gece yarısını vuruyor, sokakta ve aslında kimseyi görmediğim köprüden gelen bağırışlar, çanların çalışı ve saatlerin vuruşu) beni daha da çaresiz ve daha da gömülmüş kıldığında ve bakışlarının esas görevi bana sanki odanın tavanında gezinmekmiş gibi geldiğinde, talihsizlik yüzünden senin yanında olmadığıma ne kadar memnun olsam azdır diye düşündüm. Sana bakmanın mutluluğunu, ilk konuşmanın mutluluğunu, yüzümü senin kucağına gömmenin mutluluğunu – bütün bunlar çok pahalıya patlayacaktı bana, bunun bedelini benden kaçmanla, hiç şüphesiz ağlayarak kaçmanla ödemek zorunda kalabilirdim, zira sen iyiliksin, gözyaşlarını ne yapayım ki. Acaba senin arkandan koşabilir miydim? Sana kimsenin olmadığı kadar düşkün olan ben, yapabilir miydim acaba bunu? (Ana caddelerden bu kadar uzak bir semtin sokağında nasıl da kükrüyorlar!) Ne var ki bütün bunlara tek başıma cevap vermemeliyim, sen cevap ver canım, hem de kuşkuya yer bırakmayacak kadar iyi düşündükten sonra. Ben en küçük, en önemsiz sorularla başlıyorum, zaman içinde artıracağım onları.

Diyelim özel bir talihli durum sonucunda aynı şehirde, belki Frankfurt'ta birkaç gün boyunca birlikte olma fırsa-

tını bulduk. İkinci gün birlikte tiyatroya gitmek üzere sözleştik, ve seni sergiden alınam gerekiyor. Zamanında hazır olmak için önemli işleri büyük bir gayretle üstünkörü hallettin ve beni bekliyorsun. Beyhude bekliyorsun, ben gelmiyorum, rastlantısal bir gecikme de söz konusu değil burada, en anlayışlı insanın bile bunun için vereceği süre çoktan dolmuş. Seni aydınlatabilecek bir haber de gelmiyor; bu arada işlerini etraflıca halledip rahat rahat giyinebilirdin, tiyatro için zaten çok geç kalındı. Bunun sadece bir gecikme olabileceğini aklın almıyor, acaba bana bir şey mi oldu diye biraz endişeleniyorsun belki ve hemen karar verip –seni arabacıya talimat verirken duyar gibi oluyorum– otelime geliyor ve odama çıkıyorsun. Ne buluyorsun orada? Ben (şimdi mektubun ilk sayfasını buraya kopyalıyorum) saat sekizde hâlâ yataktayım, yorgun değilim, zinde de değilim, yataktan çıkmayı beceremediğimi iddia ediyorum, her şeyden şikâyet ediyor ve daha da berbat şikâyetlerin geleceğini ima ediyor, senin elini okşayarak, karanlık odada yolunu şaşıran gözlerini arayarak korkunç hatamı telafi etmeye çalışıyor ve davranışımla, aynı hatayı bütünüyle tekrarlamaya kesinlikle hazır olduğumu da gösteriyorum o an. Bu arada söyleyecek fazla bir sözüm de olmuyor. Buna karşılık benim için karşı karşıya duruşumuz en ufak detayına kadar son derece berrak ve ben senin yerinde olsam kızgınlık ve çaresizlik içinde şemsiyeyi kaldırıp kafamda parçalamak için tereddüt etmezdim.

Canım, unutma ki burada anlattığım olay gerçekte tamamen imkânsız. Mesela Frankfurt'ta sürekli sergi salonlarında durmama izin verilmediğinde bütün günü serginin kapısında tüneyerek geçirir ve birlikte gittiğimiz tiyatrolarda da herhalde aynı şeyi yapardım, yani ihmalkâr olmaktan ziyade bezdirici olurdum. Fakat ben soruma açık seçik bir cevap bekliyorum, bütün yönlerden, dolayısıyla gerçeklikten de bağımsız bir cevap ve zaten bu nedenle sorumu bu kadar

açık seçik ortaya attım. Yani canım öğrencim, bazen sevgisinin ve mutsuzluğunun sınırsızlığında büsbütün gerçekdışılığa doğru sürüklenerek yok olmak isteyen öğretmenine cevap ver.

Son mektubunda bir cümle var, daha önce de aynısını yazmıştın bir kez, ben de öyle: "Hiç şüphesiz birbirimize aitiz biz." Canım, bin kez daha gerçek olan şey bu işte, mesela şu anda, yeni yılın ilk saatlerinde bileklerimizin, senin sol benim de sağ bileğimin bir daha çözülmeyecek biçimde birbirlerine bağlanması için öyle büyük ve öyle çılgınca bir istek duyuyorum ki. Böyle bir şey aklıma nerden geldi bilmiyorum, önümde çağdaşların raporlarını içeren Fransız Devrimi'yle ilgili bir kitap durduğu ve herhangi bir yerde okumamış ve duymamış olsam da bu şekilde bağlanmış bir çiftin darağacına götürülebileceğini düşündüğüm için belki de. –Fakat neler geçiyor böyle aklımdan, üstelik aklım zavallı romanıma bugün büsbütün kapalı kalmışken. Yeni yılın 13'ü yapıyor bunu. Fakat en güzel 13 seni, canımı daha yakınıma, daha yakınıma, daha yakınıma çekmek için engel olmamalı bana. Şimdi neredesin ki? Seni hangi topluluğun içinden yukarı çekip alacağım?

Franz

*

1.XII.12 [1 Ocak 1913]

Canım, yeni yılın akşamüstü saatlerine dair birkaç söz. Şu anda en büyük derdim nedir biliyor musun? Dün, salı için hazırladığın kocaman, güzel mektubu ancak bugün, çarşamba günü ikinci postayla aldım. Gelgelelim şöyle yazıyorsun: "Pazar günü erken saatlerde de bir mektup alacaksın mutlaka", anlaşılan pazar gününden kastın bugün, yeni yılın ilk günü. Tamam, ancak o ikinci mektup elime geçmedi, ofiste de yoktu. Belki yarın eve gelir, ben ofisteyken. Şimdi, bana hemen ofise getirmelerini tembih edeceğim, fakat bilmem unuturlar mı, yoksa zamanında getirirler mi, yoksa ofise de bir mektup gelir mi. Dertlerim bunlar

işte canım. Lanet olası posta! Lanet olası uzaklık! Bugünkü mektubunda nasıl da iyi davranıyorsun bana! Beni nasıl da bağışlayıp dertlerimi nasıl da anlayabiliyorsun! Bekle, bunun için bu gece teşekkür edeceğim sana, gücüm el verirse. Canım, adieu, ağırlaşmış, büyük sol gözümün üstünde biraz seğiren, şu aptal öğleden sonrası kafamla, insanların arasına karışmak durumundayım. Neden olmasın? Onlar için hâlâ yeterince iyiyim, zira nispeten en iyi halimde bile onların bir parçası değilim zaten.

Eulenberg'in aşılmış olmasına çok seviniyorum ve adamın bundan hiç haberi yok, o Schiller ödülüne ve Werfel'in anlattığına göre her yıl Rowohlt'ten aldığı 12.000 Mark'a sevinsin. Hepsi onun olsun, zira ben seni kendime doğru çektim Felice. Fakat sen de orada kal!

Franz

*

2.I.13

Hiç anlayamıyorum canım, tam yatmak üzereydim ki senin telgrafın geldi. Berlin postası ne yapıyor ki böyle? Yeni yıl günü evine yolladığım mektubu aldın değil mi? Peki, yılbaşında sana kocaman bir mektup yazdım ve yeni yılın ilk günü öğleden önce attım, demek ki bunu bugün, ayın ikisinde saat dokuzda alman gerekirdi. Ayrıca yeni yılda gelen mektubuna çok sevindiğim için sana öğleden sonra bir tane daha yazdım ve onu da hemen attım, bugün saat onda almalıydın onu. En nihayet bu gece yazdığım mektubu da yarın, ayın üçünde saat dokuzda almalısın. Görüyorsun ki benim hiçbir suçum yok canım. Benim posta da yeterince çılgın, ayın otuzunda ve otuz birinde yazdığın mektupları bugün aldım ancak, ayın ikisinde, buna karşılık yılbaşı kartın doğru zamanda ofiste elime geçti. Niye böyle eziyet ediyorlar ki bize? Bunun dışında çok mutlu sayılır mıyız? Şimdi bir koşu gidip bu mektubu ekspres atayım.

Franz

*

2.I.1913 ile 3'ü arası

Saat çok geç benim eziyete maruz kalan zavallı sevgilim. Pek de kötü olmayan ama epey kısa bir çalışmadan sonra yine sırtımı koltuğuma dayayıp uzun uzun oturdum ve işte şimdi de çok geç oldu.

Bilmiyorum, mektuplarının eline geçmemesini çok da ciddiye alamıyorum, üstelik senden gelen telgraf karşımda dururken ve ben bu meseleyi süratle ve sözlü olarak aydınlatmak üzere, atabileceğim en uzun adımlarla koşarak Berlin'e gelmeyi isterken. Fakat mektuplar öğleden sonra gelmiş olmalıydı. Hiç şüphesiz doğru adrese gönderilen, ayrıca üstünde göndericinin adresi de olan iki mektup farklı posta çuvallarıyla sevk edilmiş olsa bile aynı gün nasıl kaybolabilir ki? Kesinlikle düşünemiyorum bunu. Gerçekten böyle olduysa o zaman en ufak bir güvenlik yok demektir, o zaman yine bütün mektuplar kaybolmaya başlamış demektir, tabii bu da; yolunu bulabilen tek şey bir telgraf. Şimdi bir tek yol kalıyor geriye, kalemleri fırlatıp birbirimize doğru koşalım.

Canım, her halükârda havaya kalkmış ellerimle senden rica ediyorum ki romanımı kıskanma. Eğer romandaki kişiler senin kıskançlığını fark ederlerse elimden kaçarlar, zaten onları ancak giysilerinin ucundan tutuyorum. Şunu da düşün, eğer elimden kaçarlarsa onların arkasından koşmak zorunda kalırım, ya o zaman bu koşu yeraltına, aslında onların gerçek yuvasına kadar devam ederse. Roman demek ben demek, benim hikâyelerim demek ben demek, senden rica ediyorum, en ufak bir kıskançlığa yer olabilir mi burada. Her şey yolunda olduğunda benim bütün insanların kol kola girerek sana doğru koşuyor zaten, son kertede sana hizmet etmek için. Sen yanımda olsaydın da romandan kopmazdım hiç şüphesiz, zaten bunu yapabilseydim hiç iyi olmazdı, zira yazarak hayatta kalıyorum ancak, içinde senin bulunduğun, Felice'nin bulunduğu kayıkta hayatta kalıyorum. Çırpınarak yukarıya doğru çıkmayı doğru düzgün ba-

şaramıyor oluşum yeterince hazin bir durum. Canım Felice, şunu anlaman yeter, yazı yazmayı bir kaybedersem seni ve her şeyi kaybetmek zorunda kalırım.

Kitabımdan dolayı dertlenmene gerek yok, son yaptığım gevezelik kederli bir akşamın beraberinde getirdiği kederli ruh haliydi. Kitabını beğendirmenin en iyi yolunun sana aptalca sitem etmekten geçtiğini sanıyordum o sırada. Onu sadece fırsat bulduğunda ve sükûnet içinde oku. Zaten sana nasıl yabancı kalabilir ki! Zaten sen kendini geri çeksen bile, eğer o benim iyi bir elçimse ister istemez seni kendine çekecektir.

Franz

[Sayfaların kenarında]

Hangi mektubun kaybolduğunu tam olarak bilmiyorum, Napoleon'dan ve çocuklardan söz eden mi yoksa Frankfurt'tan söz eden mi?

Aman canım, ya yazmak için gecenin bir yarısı kalkarsan. Aman!

Ayın otuzunda işten hangi arkadaşınla eve gittin?

Kıskançlık sorusu: Baban "Arnold Beer"[49] hakkında ne dedi?

*

3.I.1913 ile 4'ü arası

Yazmaya biraz daha devam etmeliydim hiç şüphesiz canım, hiç şüphesiz erken kestim yazmayı, saat henüz 1'i biraz geçiyor, ne var ki içimde hissettiğim isteksizlik, aldığım zevkten bir çizgi daha fazla; aldığım zevk büyük olsa da, isteksizlikten ziyade zayıf düşmüş olsam da; sonuçta bıraktım yazmayı. Canım, bunu okuduğunda doğru yaptığımı kanıtlamak için başını sallayarak onayla lütfen, işte o zaman doğru yapmış olacağım.

Bana öyle geliyor ki huzursuzluğumuzu paylaşıyoruz. Huzursuz olan bugün bendim. Mektuplarımı alıp almadığı-

49 Ç.N.: Max Brod'un romanı *Arnold Beer. Bir Yahudi'nin Yazgısı.*

nı bilebilseydim keşke. Eğer seni bana getirmezse bir sonraki ana katlanamayacağımı sandığım anlar oldu bugün. Dün gece, bir önceki mektubu yazıp kapattıktan sonra aklıma yatakta şöyle bir şey geldi, ofisteki kızlardan birinin dayanılmaz bir merak yüzünden mektupları alıp sakladığını ve ancak akşam sana verdiğini, eline geçmeyen mektuplarınla ilgili hikâyenin ancak böyle açıklanabileceğini düşündüm. Doğru tahmin edip etmediğimi merak ediyorum.

Şampanya şişesi üstüne girdiğin iddia şaşırttı beni. Esasında yıllar önce de olsa ben de iyi bir tanıdığımla evlenip evlenmemem konusunda on yıllığına benzer bir iddiaya girdim. Hatta ona, hâlâ elinde olan yazılı bir taahhüt belgesi verdim. Yıllarca bu konu hiç gündeme gelmedi ve bu tanıdık son günlerde tesadüfen bana bunu hatırlatmış olmasaydı aklımın ucundan geçmezdi. Şampanya da vardı bu iddianın içinde, eğer yanılmıyorsam en iyisinden 10 şişe. O esnada 10 yıl içinde güzel bir bekârlar akşamı düzenleyeceğimi düşünüyor ve yıllar içinde şampanyadan zevk alacağını –bugüne kadar gerçekleşmeyen bir şey bu– umuyordum herhalde. Bu iddia senin de tahmin edeceğin gibi çoktan geçmişte kalan, sözüm ona gezip tozma zamanından kalma; o esnada gecelerin çoğunu şaraphanelerde geçiriyordum, içmeden. İsimlerine bakılırsa harikulade yerlerdi bunlar: Trocadero, Eldorado ve buna benzer şeyler işte. Peki ya şimdi? Şimdi gece vakti bir Amerikan şehrinin sokaklarından birinde durup, tanımadığım içkileri fıçı gibi içmekle meşgulüm.[50]

O eski rüyayı mı anlatayım? Her gece tekrar tekrar görürken niye eski oluyormuş ki o rüya? Bir düşünsene, bu gece nişanımızı kutladık seninle. Son derece imkânsız görünüyordu bu, ayrıca ne gördüğümü çok da fazla hatırlamıyorum. Herkes yarı karanlık bir odadaki uzun bir tahta masanın başında oturuyordu, masanın siyah yüzeyinde örtü

50 Ç.N.: *Amerika* romanındaki bir sahneye gönderme yapıyor.

yoktu. Ben masanın aşağısında tanımadığım insanların arasında oturuyordum, sense iyice yukarıda, benim çaprazımda, benden yeterince uzakta dimdik ayakta duruyordun. Sana duyduğum arzuyla başımı masanın üstüne koyup seni inceliyordum. Bana doğru çevirdiğin gözlerin karanlıktı fakat iki gözünün ortasında bir nokta vardı ki alev alev ve altın gibi parlıyordu. Sonra dağıldı rüya, misafirlerin arkasında servis yapan hizmetçi kızın kahverengi bir tenceredeki kıvamlı yemeğin nasıl tadına baktığını ve kaşığı yeniden yemeğin içine soktuğunu fark ettim. Bunun üzerine çok büyük bir öfkeye kapıldım ve kızı –o anda bütün bunların bir otelde olup bittiği ve kızın da otel çalışanlarından birisi olduğu ortaya çıkıyordu– aşağıya, otelin muazzam büyüklükteki dükkânlarına götürdüm, burada kızın davranışını yetkili kişilere şikâyet ettim, ancak bundan fazla bir şey elde edemedim. Sonra rüyanın akışına ölçüsüz yolculuklar ve ölçüsüz bir telaş girdi. Ne diyorsun buna? Eski rüyayı bundan daha açık seçik hatırlıyorum aslında, fakat onu bugün anlatmayacağım.

Pazar gününü berbat etmeyi göze alarak en yeni fotoğrafımı gönderiyorum sana, hem de aynısından 3 tane, daha fazla sayıda gönderirsem korkunun azalacağını sanmak gibi bir gaflette bulunarak. Çok çaresizim bu konuda, bu flaş ışığı bana kaçık bir görüntü veriyor hep, yüz çarpılıyor, gözler şaşılaşıyor ve donuklaşıyor. Korkma canım, böyle görünmüyorum ben, bu resim sayılmaz, yanında taşımamalısın onu, yakında sana daha iyisini yollayacağım. Gerçekte bu resimdekinden bir misli daha güzelim en azından. Bu sana yetmez mi, canım, bak işte o zaman fena. Ne yapabilirim ki? Elinde gerçeğe gayet uygun bir resmim var ayrıca; küçük kitabımda nasıl görünüyorsam gerçekte de öyle görünüyorum işte, en azından kısa bir süre öncesine kadar öyle görünüyordum. Ve istesen de istemesen de sana aitim.

Franz

*

5.I.13 ile 6'sı arası
[Muhtemelen 4 Ocak'ı 5'ine bağlayan gece]

Yine kötü, çok kötü çalıştım canım! Elimizin altında sabit tutamadığımız, canlı bir şey gibi oraya buraya kaçıp duran bir şey!

Düşün ki ekspres mektuplara bile güvenemiyor insan artık, senin ekspres mektubun dün ofise ancak akşam gelmiş ve benim elime ancak bu sabah geçti. Böyle bir mektup insanın merdivenleri nasıl da ikişer ikişer tırmanmasına neden oluyor, insan elinde onunla pencere kenarına nasıl da yaslanıyor (8.45'te hava hâlâ karanlık), böyle bir mektup okuma tarzını, okuyanın yanına akın etmenin işareti olarak gören insanların soruları karşısında en muallak meseleler için bile

bütün dertlerden kurtulmuş bir halde evet anlamında başını nasıl da sallıyor insan.

Ve sonra ikinci mektup geldi ve biz Frankfurt'ta birbirimizi kucakladık, şimdiye kadar olduğu gibi odanın boşluğunu değil. Fakat canım, sen benim sorumun kötü, sivri ucunu biraz bükmüşsün. Eğer bu sivri uçla oynayacaksak sonuna kadar oynayalım, kötü halimle de iyi halimle de görmek zorundasın beni, benim durumum daha iyi, sen değişmez bir sevgi ve iyiliksin!

Doğruyu söylemek gerekirse şu anda çekilmez bir haldeyim ve bende iyi olan yegâne şey kendime karşı kızgınlığım. Kötü yazdım ve bunun sonucu da içimi kaplayan bir tür donukluk hali. Yorgun değilim, uykum da yok, ne kederliyim ne de neşeli, isteklerimle seni kendime çekmeye gücüm yok, oysa tesadüfen sağımda adeta benim için hazırlanmış gibi görünen boş bir koltuk var, iki yanından zaptedilmiş bir haldeyim ve bundan kurtulamıyorum.

Mesela şu bizim Frankfurt hikâyemizde de böyle olabilirdi. Senin zannettiğin gibi başıma bir şey gelmeyecekti, hiçbir şey gelmeyecekti başıma, yatağın yanındaki koltuğun üstünde duran saate göre buluşma anımız yaklaşırken, o an geldiğinde ve geçip gittiğinde ben hâlâ sessizce yatağımda yatıyor olacaktım. Bir özür bulamayacaktım, anlatacak bir şeyim olmayacaktı, sadece suçumu kabullenecektim. Böyle bir durumda senin üstünde bırakacağım izlenim bazı mektuplarının senin üstünde bıraktığı izlenime benzeyecekti, onları cevaplarken mesela şu soruyla başlıyorsun sen:

"Franz, ne demeliyim ki şimdi sana?"

Bencilliğimle sana eziyet mi ediyorum? Fakat bu bencil, gökyüzünden kendisine uzatılan ve bir ağustos akşamı karşısına çıkan inanılmaz bir mutluluğun sahibi olduğuna bencillikten başka nasıl ikna olabilir ki?

Franz

Epifani Bayramı'nda ofise gidip gitmeyeceğini bilmiyorum, o nedenle bu mektubu evine yollayacağım ve yarın da ofisine göndereceğim ikinci mektubu yazacağım.

*

5.I.13

Birkaç kelime sadece, benim zavallı sevgilim! Baş döndürecek kadar geç oldu saat, eğer sana pazar gününden bir selam göndereceksem bunu rüzgâr hızıyla yapmak zorundayım. Öyle ya, beni ilgilendiren yegâne şey seni sadece kendim için kucaklamak değil, aynı zamanda bundan senin de haberdar olman. Fakat –şimdi şu geliyor aklıma– bu nedenle bir araya gelemiyoruz belki de, seni hemencecik öpmek için muazzam bir arzu duyduğum içindir ki karar verici yüksek varlıkların huzurunda açıklıyorum, öncelikle senin elini, zavallı sevgilimi okşama şerefine nail olmaktan çok memnun olurum.

Franz

*

5.I.1913 ile 6'sı arası

Burada kütük gibi oturmuş olarak yazdığım bu sefil romanı okumak için asla zorlanmış hissetme kendini. Görünümünü bu denli değiştirebilmesi korkutucu; araba yükünü yüklendi mi (Nasıl da bir atılımla yazıyorum! Mürekkep lekeleri nasıl da uçuyor!) kendimi iyi hissediyorum, kırbacı şaklattıkça kendimden geçiyorum ve büyük bir efendi oluyorum; fakat yük dün ve bugün olduğu gibi arabadan aşağı yuvarlandı mı (ki bunu öngöremezsin, engelleyemezsin, suskunlukla geçiştiremezsin) acınası omuzlarının üstüne ölçüsüzce biniyor adeta, işte o zaman her şeyi bırakmak ve derhal oracıkta kendime bir mezar kazmak istiyorum. Nihayetinde insanın ölmesi için kendi romanından daha güzel, umutsuzluğa tümüyle layık başka bir yer olamaz. Şu anda dünden beri adamakıllı sönükleşen iki kişi 8. kattaki komşu balkonlarında gecenin 3'ünde sohbet ediyorlar. Onlara

sokaktan "Adieu" diye seslensem ve onları büsbütün terk edip gitsem nasıl olur acaba. Balkonlarında yere yığılıp ceset gibi suratlarıyla parmaklıkların arasından birbirlerine bakarlar. Lakin bu sadece bir tehdit canım, elbette böyle bir şey yapmayacağım. Eğer –eğer falan değil, yolumu şaşırmış durumdayım yine.

Bugün öğleden sonra uyumaya çalıştım gerçekten de, fakat pek olmadı, bu girişimim pek başarılı olmadı, zira yan tarafta –önceden düşünmemiştim bunu– kız kardeşimin gelecek pazar günü yapılacak düğünü için 6-700 davetiye hazırlanıyordu ve bu iş için komut veren müstakbel eniştemin son derece sevimli özelliklerinin yanı sıra öylesine çığırtkan ve öylesine istekle kullandığı bir sesi var ki yan odada uyumaya çalışan birisi bu sesin tınısı yüzünden boğazına bir testere dayanmış duygusuna kapılıyor. İnsan pek iyi uyuyamıyor haliyle; bitmek tükenmek bilmeyen bir sıçrama ve yeniden uykunun içine düşme hali. Bu arada, uyuyabilmek için güzel bir yürüyüşten vazgeçmiştim. Fakat yine de yeterince uyudum diyebilirim ve buradan kötü yazmış olmamın özürünü türetemem. Annen ve babanın benim hakkımda söyledikleri nasıl şeylerdi, canım? Her kelimeyi ve her mimiği bilmek istiyorum. O kadar uzun zamandır gizliyorsun ki benden böyle şeyleri. Bana ilişkin sözlerden haberdar olduğumda seni öyle yakınımda hissediyorum ki, ister mutlandırıcı ister üzücü olsun, öyle güçlü ki bu duygu; ben ki senin bedensel yakınlığından büsbütün dışlanmış birisiyim, bunun tadına varabilmeyi, bu tür haberlere uzun uzun bakabilmeyi şiddetle arzuluyorum, okumadan, düşünmeden, senden başka hiçbir şey hissetmeden. Tamamen senin yanında oluyorum o zaman, annen baban senin yanındayken bana hitap etmiş oluyor ve ben senin taşıdığın kan bağının bir parçası haline geliyorum. Bundan daha büyük bir yakınlık yoktur belki de. Bir sonraki basamak, içine sızma olabilir.

Bu arada Felice, şu "epey hoş görünümlü" çocuk doktoru meselesini de bitirmedik henüz. Bir süre daha dolanacağım bu konunun etrafında, bu Frankfurt hikâyesinin küçük bir karşıtı ve esasen kasıtlı olmasa da bana yöneltilmiş bir soru. Cevap vermek zorundayım buna. Canım, eğer sadece kıskançlık gösterseydim, yaptığım sadece kıskançlık olsaydı, senin anlattığın hikâyeden sonra daha kıskanç hale gelmeliydim. Zira bu çocuk doktoru kendini korumak için ona doğruyu söyleyemeyeceğin kadar önemli bir mesele haline geldiyse, o zaman –Fakat bir dakika canım, bu kıskanç birisinin düşünce akışı, benim düşünce akışım değil, her ne kadar buna açık olsam da. Benim düşünce akışım şöyle: Doktorla güzel bir sohbet yaptın, birlikte hoş bir akşam geçirdiniz; kendi başına, en azından bir sabah sohbetiyle sınırlı olduğu sürece ne seni ne de anneni rahatsız edecek bir bağlantı arayışı içine girdi bu doktor, görünen o ki bu bağlantının reddedilmesi sonucunda artık başka bir bağlantı bahis konusu olamazdı veya en azından ihtimal düşüktü; anlattıklarına bakılırsa, Felice, bunun yegâne suçlusu ben oluyorum, evet doğru, tümüyle benim marifetim olan bir suç bu. Nasıl taşıyacağım ben bu suçu şimdi? Mesela gururla mı, memnuniyetle mi? Yoksa başka suçları da yüklenmeye yol açacak şekilde mi? Hayır, yakınıyorum, sızlanıyorum aslında, çocuk doktorunun sizin eve çıkmasını, yılbaşı gününün hoş insanı olarak, aynı zamanda neşeli birisi olduğunu ve neşeyle misafir edileceğini kanıtlamasını isterdim. Ben kim oluyorum ki, onun yoluna çıkmaya nasıl cüret edebilirim ki? Seni sonsuzca seven, lakin ışıktan kaçan bir gölge. Vay canına, ben neymişim böyle! –Tabii şimdi girdabı ters yöne çevirmenin zamanıdır. Bir önceki sayfada doktor adına acilen arzu ettiğim her şeyin gerçekleştiğini uzaktan duymak zorunda kalmak kıskançlığın içimi kemirmesine neden olurdu, ona doğruyu söylememense sırf senin içinden değil, aynı zamanda benim de içimden çıkan sözlerdi ve ben o anda

senin sesinin benim sesimden de bir tını taşımış olduğuna inanmak istiyorum. –Fakat bu fikir bir öncekiyle nasıl bir araya gelir? (Böylece cevabımdan yine sana yönelen bir soru çıkıyor sadece.) Girdap olarak sadece. Peki bu girdaptan çekip çıkarılabilmeli miyim ben? Hiç sanmıyorum.

Ayrıca bitkisel tedaviden biliyorum ki bütün tehlike ilaçtan geliyor, ister göz doktoru ister diş doktoru isterse de çocuk doktoru olsun hiç fark etmez. Aptal kalem! "Bir tanem!" ve sonra yine "Bir tanem!" ve sonra yine "Bir tanem!" ve bundan başka hiçbir şey yazmamak, böylece aklı başında bir şey yazmak yerine bu aptallıkları kâğıda dökmekten hiç mi hiç çekinmiyor.

Seni düşünürken, sana yazarkenki halimden daha aklı başında oluyorum. Dün gece uzun süre uykuya dalamadım ve dalmak istemedim ve iki saat boyunca uyumaktan ziyade, uyanık olarak uzanmış halde samimi bir şekilde sürekli seninle konuştum. Sana özel bir şey söylemedim ve anlatmadım, sadece samimi bir konuşma şekliydi bu, yakınlık ve teslim olma duygusu.

Franz

*

6.I.13 ile 7'si arası

Gülme canım gülme, şu anda çok ciddi bir arzum var: Keşke burada olsaydın! Oyun olsun diye, uygun koşullarda en hızlı yoldan kaç saatte senin yanında olabileceğimi, senin de kaç saatte benim yanımda olabileceğini hesaplıyorum sık sık. Bu hep o kadar büyük, fazlasıyla büyük, o kadar umutsuz bir uzaklık ki, başka hiçbir engel olmasa bile insan bu süre yüzünden böyle bir denemeye kalkışamıyor bir türlü. Bu akşam evden çıkıp dosdoğru Ferdinand Caddesi'ndeki binaya, temsilcinizin dükkânının bulunduğu binaya gittim. Seninle orada bir randevum varmış gibi. Fakat binanın çevresini tek başıma dolandım ve yine tek başıma oradan ayrıldım. Firma tabelalarının üstünde Lindström'den eser yok. Ada-

mın adı bir gramofon şirketinin genel mümessili olarak geçiyor. Neden böyle? Prag'da bildiğim kadarıyla seninle bağlantı kurabileceğim bu denli az yer olmasından yakınıyorum sık sık. Brod'ların yanındaki daire, Schalen Sokağı, Kohlmarkt, Perl Sokağı, Opst Sokağı, Graben. Sonra Repräsentationhaus'daki kafeterya, Blauer Stern'deki kahvaltı salonu ve giriş holü.[51] Bunların sayısı az canım, lakin bu az sayıdaki yer şehir haritasının içinden çıkıp kendini nasıl da gösteriyor bana!

Bugünkü iki mektubuna söyleyeceğim o kadar çok şey var ki annen üstten bir bakış atsa şu bakımdan şaşar kalırdı aslında: Bu kadar çok söyleyecek şeyi olan ve kalemin söyleneceklerin içinden geçerek sadece belli belirsiz ve rastlantısal bir iz bırakacağını bilen birisi nasıl olur da yazabilir. Resmimi minik kalbinin içine (minik kalp değil, daha büyük bir şey!), madalyonunun içine koydun demek, minik yeğenin bu komşuluktan rahatsız olmasın sakın. Bu arada, yazdığını doğru mu okuyorum? Gece gündüz takmak istiyorsun onu, öyle mi? Bu kötü resmi fırlatıp atmayı istemedin mi? Korkutucu bakışlar atmıyor muyum oradan sana? Bu onuru hak ediyor mu o acaba? Resmimin senin madalyonunda saklı olduğunu, benimse burada, buz gibi odamda tek başıma oturduğumu düşünmek (görünen o ki benim için utanç verici bir şey olsa da son günlerde üşüttüm galiba bu odada). Fakat bekle kötü resim, oraya gelip seni madalyonun içinden kendi elimle çekip çıkaracağım an kutlu bir an olacak. Seni atmayacak olursam, bunun tek nedeni Felice'nin belki de senin için sarf ettiği bakışlar olacak.

Bitiriyorum, geç oldu, hiçbir zaman sonunu getiremiyorum, bu eller seni tutmak için yaratıldıkları ve bundan başka hiçbir şey istemedikleri halde mektup yazmak onlar için nasıl bir uğraş ki?

Franz

*

51 Ç.N.: Blauer Stern: Prag'da bir otel.

7.I.13

Canım Felice'm, bugün öğleden sonra yazıyorum sana, zira akşam yataktan çıkıp çıkmayacağını bilmiyorum. Belki de en iyisi budur, deliksiz bir uyku çekerim. Anlaşılan üşütüm, hem de göz göre göre; buna inanamıyorum ama öyleyim. Eğer bu bir üşütme değilse de onun benzeri lanet bir şey işte. Sıcak limonata içeceğim, boynuma sıcak bir havlu saracağım, dünyadan elimi eteğimi çekip rüyamda Felice'yi göreceğim. Bütün üşütmeler ve bütün hayaletler sıcak sayesinde içimden ve odamdan atılmalı, sadece sana yönelen düşüncelerime katışıksız bir yer açılsın diye, canım kızcağızım. Postayla ilgili bir şey söylemeyeyim artık öyle mi? Bak dinle, pazar akşamı yazdığın mektubu pazartesi sabahı aldım, buna karşılık pazar sabahtan yazdığın mektubu ancak bugün aldım, salı günü, öğleden önce. (Mektuplar ofise daha zamanında geliyor, bizim ev o kadar uzak ki.) Onları bana bahşetmiş olmamalarının nedeni senin küçük resmin olsa gerek. Canım, ne kadar güzel bir resim o öyle! Belki ayrıntılarda değil, ama bakışta, gülüşte ve duruşta! Gereksiz bir şey kafamı oyuyor, fakat ne zaman senin resmine baksam bir anlığına duruyor. Şimdi de ara sıra bakıyorum ona, tıpkı seni ilk gördüğümde baktığım gibi. Elinin bu duruşu hiç aklımda kalmamış, fakat şimdi hafızamda yeniden canlanıyor galiba. Bakışlarının sevecenliği genelde dünyaya dönük (tıpkı benim donuk gözlerimin de genelde dünyaya dönük olduğu gibi), ama onları ben kendime alıyorum ve mutlu oluyorum.

Üşütmüş olmamı hiç kafana takma canım, lütfen. Bundan bahsetmemin tek nedeni her ayrıntıyı sana söylemek istemem, birinin yüzü ötekine bu denli yakınsa kendiliğinden oluyor bu zaten, tıpkı gerçekte de olması gerektiği ve sadece bazen rüyalarda olduğu gibi. Küçük, çabucak iyileşen bir hastalık, çocukluğumdan beri hep istediğim, nadiren elde ettiğim bir hoşluk olmuştur zaten. Böyle bir şey acımasız zaman akışını kesintiye uğratır ve benim gibi yıpranmış, dü-

zenli olarak yerlerde sürüklenmiş bir insana küçük de olsa yeniden doğum fırsatı verir, sonrasında da tıpkı şimdi olduğu gibi haz duyarım gerçekten. Felice, sen de böylece daha bir sevilmeye layık mektup yazarı kazanmış oluyorsun, senin sürekli şikâyetlerle hırpalanmayacak kadar kıymetli biri olduğunu görmeyi nihayet öğrenen bir mektup yazarı.

Franz

[Kenarda] Sabah 7.15. Tedavi bitti, ofis başlıyor.

*

8.I.12 [1913] ile 9'u arası

Bugün çeşitli nedenlerden dolayı yazmak yerine şu Doktor Weltsch ile gezmeye gittim, ondan önce de 1,5 saat onun ailesinin yanında oturdum ve her şeye ilgi duyan akıllı bir insan olan küçük kumaş tüccarı babasına, Prag'ın bir Yahudi şehri olduğu zamanlardan, büyük bir kumaş tüccarı olan büyükbabasının zamanından kalma bir sürü eski, güzel anekdot anlattırdım. Yabancı insanlarla birlikte olmak ihtiyacındaydım, ama bu arada onların yanında kendimi hiç de iyi hissetmedim. Bu çelişki bende kendini şöyle gösteriyor hep: Bana bir şey anlatan birisine gözümü ayırmadan bakamıyorum, bunu yaptığım zaman bakışlarım yabancı yüzde durmayıp kayıp gidiyor ve bu durumla mücadele etmeye kalkıştığımda, kararlı değil, donuk bir bakış oluyor bu tabii. Fakat şimdi bütün akşamı mı anlatacağım? Hayır, ancak biraz kütleşmiş zihnim söyleneceklerin muazzam karışıklığı içinden sadece keyfi ve tali olanı çekip çıkarıyor. Zaten bana öyle geliyor ki son günlerde sana çok az şey anlatıp sorularına çok az cevap verdim, en acil olanları; öyle ki beni dinlemenden men edilmek üzereymişim duygusuna kapılıyorum ara sıra. Bu olmamalı Felice. Tek tek sorulara cevap vermeyişime kötü bir anlam yükleme, bunu bana karşı kullanma, beni taşıyan bu dalgalar karanlık, bulanık, sular kurşun gibi ağır, ağır ağır ilerliyorum, takıldığım da oluyor, fakat sonra yeniden ileriye doğru itiliyorum ve her

şey çok iyi gidiyor. İlk üç ayımızda fark etmiş olmalısın bunu.

Ben gülebilirim de Felice, hiç şüphen olmasın, büyük bir kahkahacı olarak tanınıyorum, bu açıdan bir zamanlar şimdi olduğundan çok daha deli doluydum. Hatta başıma öyle bir şey geldi ki başkanımızla yaptığımız resmiyet içinde bir görüşmede –bunun üstünden iki yıl geçmiş olsa da kurumda bir efsane olarak yaşamaya devam edeceğim– gülmeye başladım; hem de nasıl! Sana bu adamın önemini anlatmak fazlasıyla zor olur, ama bana inan, çok önemli biri ve normal bir kurum çalışanı bu adamı yeryüzünde değil bulutlarda tasavvur ediyor. Ayrıca genelde imparatorla fazla konuşma fırsatımız olmadığı için bu adam normal bir memurun gözünde –benzer bir durum bütün büyük işletmelerde var zaten– imparatorla bir arayagelme duygusunun yerini tutuyor. Açık seçik genel bir gözleme maruz kalan ve konumu liyakatına tam olarak tekabül etmeyen her insan gibi bu adamın üstünde de yeterince gülünçlük var tabii, lakin böylesine bir tereddütsüzlük, bu tür bir doğa hadisesi sonucu, üstelik de büyük adamın yanında gülmeye karşı koyamamak, bu çok umutsuz bir durum işte. O sırada iki arkadaşımla birlikte terfi etmiştim ve resmiyete uygun siyah giysilerimiz içinde başkana minnettarlığımızı iletecektik, bu arada unutmadan söylemeliyim ki özel bir nedenden dolayı başkana bir teşekkür borcum vardı. Aramızdan en oturaklı olan, –en gençleri bendim– aklı başında, keskin mizacına uygun olduğu üzere kısa bir teşekkür konuşması yaptı. Başkan, böyle törenlerde tercih ettiği, biraz imparatorumuzun dinleyici edasını hatırlatan, esasında (insanın istese de başka hiçbir şey yapamadığı) o alışıldık, komik duruşu içinde konuşmayı dinledi. Hafifçe bacak bacak üstüne atmış, sol el yumruk halinde masanın en ucunda, baş, beyaz sakal göğsün üstünde kıvrım yapacak kadar eğik ve bütün bunların yanı sıra çok büyük olmasa da kendini belli eden, biraz çıkık bir göbek. Zapt edemediğim bir ruh hali içindeydim herhalde o sırada, zira

bu duruşu yeterince tanıyordum ve özellikle başkanın başını kaldırmadığı anlarda –kesintilerle olsa da– öksürükmüş gibi görünen küçük gülme krizlerine tutulmamın hiç gereği yoktu. Ayrıca dosdoğru ileriye bakan ve benim durumumu bal gibi fark eden, fakat bundan etkilenmeyen meslektaşımın berrak sesi yeterince kontrol altında tutuyordu beni. Fakat başkan, meslektaşımın konuşması bittikten sonra başını kaldırdı ve ben bir anlığına gülmeden uzak bir korkuya kapıldım, zira başkan artık benim mimiklerimi de görebiliyordu ve ne yazık ki ağzımdan çıkan gülmenin öksürük falan olmadığını rahatlıkla saptayabilirdi. Fakat başkan yine, imparatorluğu temsil eden o şematik, ağır göğüs seslerinin eşlik ettiği, tamamen anlamsız ve nedensiz, her zamanki bildik konuşmasına başladığında, ben tam kendimi tutmaya çalışırken meslektaşım da yan gözle beni uyarmak istediğinde ve böylece bana az önceki gülmenin zevkini hatırlattığında kendimi daha fazla tutamaz hale geldim ve kendimi tutabileceğime dair bütün umudumu kaybettim. Başkanın, konuşmasının orasına burasına serpiştirdiği küçük, ince şakalara güldüm önce; lakin bu tür küçük şakalar karşısında saygılı bir biçimde sadece gülümsemekle yetinmek bir yasayken ben ağız dolusu kahkahalar atıyordum, bu durum kendilerine de bulaşacak diye meslektaşlarımın ödlerinin patladığını görüyordum, kendime acıdığımdan daha fazla acıyordum onlara, fakat elimden bir şey gelmiyordu; bu arada ne başımı çevirmeye çalıştım ne de elimle yüzümü kapatmaya, tam tersine, çaresizlik içinde gözümü dikmiş hâlâ başkanın suratına bakıyor, başımı başka yöne çevirmeyi beceremiyordum; herhalde şunun farkındaydım, öyle yapsam her şey daha iyi değil daha kötü olacaktı ve bu nedenle pozisyonumu değiştirmekten kaçınınam en iyisiydi. Artık bir kez bu hale geldiğim için sadece o esnada yapılan küçük şakalara değil, daha önce yapılmış olanlara ve olacaklara toptan gülmeye başlamıştım ve hiç kimse benim esasında neye güldüğümü anlayamıyordu; ortamda genel bir sıkıntı hali başlamıştı,

nispeten bir tek başkan habersizdi bu durumdan, dünyadaki pek çok şeye alışkanlık kesbetmiş ve de ayrıca huzurunda yapılacak bir saygısızlık ihtimalini aklı kesinlikle almayacak olan büyük adam olarak. Eğer o noktada salondan çıkabilmiş olsaydık, başkan da konuşmasını biraz kısaltırdı belki, her şey oldukça iyi gitmiş olurdu, benim davranışım hiç şüphesiz edepsizlik addedilecek olsa da bu edepsizlik açıkça dile gelmez ve mesele, işin içinden çıkılmaz bu tür şeylerde sıkça olduğu üzere dördümüzün arasında sessizce kapanmış olurdu. Gelgelelim talihsizliğe bak ki şu ana kadar bahsetmediğim bir meslektaş (yaklaşık 40 yaşlarında, sakalı olsa da yuvarlak çocuksu yüzlü, bu arada sıkı bir biracı olan bir adam) hiç beklenmedik küçük bir konuşma yapmaya başladı. O anda benim için hiç de anlaşılır bir şey değildi bu, daha az önce benim gülmem yüzünden kendini kaybetmiş, gülmemek için yanaklarını şişirerek orada dikilmişti ve şimdi de ciddi bir konuşma yapmaya başlamıştı. Fakat onun açısından çok anlaşılır bir şeydi. O kadar boş ve ateşli bir mizacı vardır ki herkes tarafından kabul edilen iddiaları tutkuyla savunmayı becerebiliyor, bu konuşmaların sıkıcılığı da, onun tutkusunun gülünçlüğü ve sempatikliği olmasa katlanılmaz olurdu. Başkan bu arkadaşa uymayan son derece zararsız bir şey söylemişti, ayrıca benim sürekli gülmemden belki de etkilendiği için nerede olduğunu unutmuş da olabilir, uzun sözün kısası, özel görüşleriyle bir adım öne çıkmak ve (başkalarının söyledikleri karşısında hiç şüphesiz ölümüne kayıtsız kalan) başkanı ikna etmek için doğru anın geldiğini sandı. Onun oradan oraya salınan el hareketleriyle (genelde ve burada da özellikle) sarf ettiği aptalca ve çocukça lakırdılar bende istiap haddini doldurdu, o ana kadar hâlâ gözümün önünde duran dünya tamamen kayboldu ve düşüncesizce öyle bir kahkaha patlattım ki bu içtenliği ancak ilkokul sıralarında oturan çocuklar gösterebilir. Bir anda bir sessizlik çöktü ortalığa, gülüşümle herkesin kabul edeceği üzere merkeze yerleşmiştim nihayet. Gülerken bir

yandan da korkudan dizlerim titriyordu, meslektaşların da hafifçe kendilerini koyuverme fırsatını bulmuş oldular, lakin bu kadar uzun süre hazırlığı yapılmış ve çalışılmış kahkahamın korkunçluğuna ulaşmaları mümkün olmadığı için benim yanımda nispeten sönük kaldılar. Sağ elimle göğsüme vurarak, kısmen günahımın bilincinde (Yom Kippur'u[52] hatırlayarak) kısmen de tutmaya çalıştığım kahkahaları bağrımdan dışarıya atabilmek için üst üste özür diledim, bunlar çok inandırıcıydı belki de, lakin sürekli olarak araya giren yeni kahkahaların anlaşılmasına yetmiyordu. Başkanın da kafası karışmıştı tabii, bu tür insanlarda doğuştan var olan bir duyguyla her şeyi mümkün olduğunca yuvarlayıp lafı kapatmak için benim ulumama insani bir açıklama bulan bir lakırdı sarf etti, bu durumun uzun süre önce yaptığı bir şakayla bağlantısını kurdu sanırım. Sonra aceleyle bizi bıraktı. Yenik düşmemiş bir edayla büyük bir kahkaha atarak fakat ölümüne mutsuz bir halde salondan tökezleyerek kendini dışarı atan ilk kişi ben oldum. – Bu mesele hem benim hiç vakit geçirmeden başkana yazdığım bir mektup, hem de başkanın iyi tanıdığım oğullarından birinin aracılığı sayesinde ve en nihayet zamanaşımıyla büyük ölçüde yumuşatılarak kapandı, elbette tam olarak bağışlanmadım ve hiçbir zaman da bağışlanmayacağım. Fakat bunun fazla bir önemi yok, o sırada böyle bir şey yapmış olmamın nedeni belki de sana gülebileceğimi de kanıtlamak içindi.

Gelgelelim –başkana karşı işlenmiş eski suç yeniden intikam almış oluyor böylece– bu kadar çok şey yazdım ve hiçbir şey yazmamış oldum. Yatmadan önce aceleyle birkaç cevap vereyim: "Duyguların Yüksekliği" [Höhe des Gefühls][53] elbette senin, hem de tamamen. "Arkadaş olarak" ithafı da doğrudan sana, bunu kabul ediyorsun değil mi? (Başka bir ithaf örneğim de var tabii.) Bu ithafın küçük bir yan an-

52 Ç.N.: Yum Kippur: İbranice'de "kefaret günü".

53 Ç.N.: Max Brod'un bir kitabı.

lamı[54] olması (aslında yok ama ben şimdi öyle yakıştırıyorum), yani Max'ın da arkadaşım olması ve bu nedenle bu ithafın sana iyice yaklaşma fırsatı vermesi (böyle bir yaklaşma için hayal gücünün doruğunu kullanmak istiyorum) pek kötü bir şey değil, değil mi?

Hayır, devam etmek için fazlasıyla geç oldu gerçekten. Bugünkü akşam yürüyüşünde bulduğum madeni parayı da zarfın içine koyuyorum. Yine tam bir şeyden yakınıyordum ki memnuniyetsizliğimin içinde ayağını biraz daha güçlü bir biçimde yere vurunca ayağımın ucuyla kaldırımdaki bu paraya çarptım. Böyle bozuk paralar şans getirir, ama eğer senin şansın yoksa benim de şansa ihtiyacım yok, işte bu nedenle onu sana yolluyorum. Bunu ben bulduğum için sen de bulmuş gibi olmuyor musun?

Franz

*

10.I.13 ile 11'i arası

[Tahminen 9 Ocak 1913, 10'una bağlanırken]

Bir tanem, bugün sadece birkaç kelime, geç oldu, yorgunum, öğleden sonra rahatsız edildim ve birkaç gün daha edileceğe benziyorum. Yazının saldırıya uğrayıp rahatsız edilmesini istemediğim için (içeriden gelen rahatsızlıklar yüzünden yeterince sıkıntı çekiyorum zaten) bu işi bir hafta, belki de daha uzun bir süre kenara bırakacağım; yegâne telafi yolu daha uzun uyumaktan geçiyor, bu bana yetmeyecek, ancak bugün yazdıklarım kesinlikle geçerli değil, zira şimdi kesinlikle yatağa aitim, bunun dışında bir de kesinlikle sana aitim ve işte ikinizin arasında salınıyorum.

Zavallı sevgilim teklif mektupları yazıyor! Ben de alır mıyım bir tane, alıcı olmadığım halde, esasen daha ziyade parlograflardan korktuğum halde. Sessiz, ciddi gerek-

54 Ç.N.: Kafka burada muhtemelen ikinci bir anlam olmasını kastediyor. Dilbilimdeki "yan anlam" (Konnotation) kavramından ayrı tutmak gerek.

lilikleriyle bir makine, bir insana kıyasla işgücü üzerinde çok daha güçlü, çok daha hunhar bir zor uygular gibime geliyor. Canlı bir daktilograf nasıl da değersizdir, onun üstünde rahatça egemenlik kurabilirsin, onu bir yerlere gönderebilir, ona bağırıp çağırabilir, onu sorgulayabilirsin, ona hayran olabilirsin, dikte eden efendidir; fakat parlografın karşısında insanın onuru elinden alınıyor ve beyniyle gıcırdayan bir makineye hizmet etmek zorunda olan bir fabrika işçisi mertebesine düşüyor. Doğası gereği ağır çalışan zavallı aklı, düşünceleri uzun bir şeride dizmesi için zorluyoruz! Teklif mektubunda bu itiraza cevap vermek zorunda kalmayacağın için mutlu ol canım, çürütülemez bir şey bu; makine çalışırken kolaylıkla ayarlanabilmesi, insanın canı dikte etmek istemediği zaman bir kenara konabilmesi vs. bu itirazı çürütecek şeyler değil, zira bütün bunların fayda etmeyecek olması, bu karşı gerekçeyi getiren insanın karakterinde var. Senin prospektüsünde dikkatimi çeken şey, gururlu bir duruşla yazılmış olması, en azından Avusturya fabrikalarının bu tür prospektüslerinde görüldüğü üzere hiçbir yerde yalvar yakar olunmamış, ölçüyü kaçırmadan övülüyor. Tabii ne metniyle, ne konusuyla, ne de üslubuyla hemen hemen hiç tanımadığım ve oldum olası belli bir biçimde sevdiğim Strindberg'i bana hatırlatması şaka değil; ilk mektuplarımda tam da Ölüm Dansı ve Gotik Odalar'ın etkisi altındayken seninle karşılaşmış olmam tuhaf. Bekle, bir dahaki sefere, geçenlerde Neue Rundschau'da çıkan ve üstümde bıraktığı etkiyle bir pazar günü, sabah vakti beni deli gibi odamda oradan oraya koşturan "Strindberg'i Hatırlarken" adlı yazı hakkında bir şeyler yazmalıyım mutlaka sana.

Takvim ve Flaubert yarın veya öbür gün eline geçer. Ancak şimdi elime geçen takvim, ne yazık ki hayal ettiğim gibi pek de güzel değil ve her gün bir yaprak koparıp sana gönderecek olursam hiç de uygun bir şey olmayacak bu. Gelgelelim tak-

vim artık elimde olduğu ve senin için ayrılmış bir şeyi kimseye vermek veya göstermek istemediğim için yine de göndereceğim sana. Bir köşeye asarsın! Onun çirkinliğini dengeleyen güzellik ise aslında (gereksiz bir vurgu oldu) senin ellerinin arasına bizzat koymak istediğim Flaubert'den geliyor.

İşte böyle, fırtına gibi adımlarla yatmaya gidiyorum artık, söz sana yöneldi, senin düşüncelerin de bana doğru çekildi, memnunum.

Bana yazmak sana fazla eziyet vermiyor değil mi canım? Senin tek bir satırın, beş satırın sevindiremeyeceği kadar sevindiriyor beni.

Franz

*

10.I.13 ile 11'i arası

Öncelikle bana çok az yazdığını düşünerek kendini suçlama canım! Kısıtlı zamanına göre bana fazla bile yazıyorsun, çok fazla!

Sadece son zamanlarda olduğu gibi günlük yazmanın güzel rutinine bağlı kalabilirsen yazmakla ilgili başka bir isteğim olmaz senden, diğer istekler ise şu anda veya hiçbir zaman gerçekleşmeyeceği için her şey yolunda demektir, mükemmel olmasa da.

Akrabalarla sohbetin son sözlerinden hemen sonra sana yazmak üzere masanın başına geçmem, –oysa eskiden hep önce kendi yazımın başına oturuyordum ve kalemi senin için elime aldığımda, ister mutlu olayım ister mutsuz, kendimi daha yüksek bir basamakta buluyordum– bu durum rahatsız ediyor beni. Uzun süre böyle kalmamalı bu, pazartesi yeniden yazmaya başlarım diye düşünüyorum, bir sürü hikâye kafamın içinde gümbür gümbür marş söylüyor canım.

Bu arada zaman zaman üzüntüden kıvranıyorum, neredeyse her şey bunun nedeni haline gelebiliyor. Şu iki nişana, Max'ın ve kız kardeşimin nişanına katılmış olmam da bunların en küçüğü sayılmaz. Bugün yatakta uzun bir nutuk

atarak bu iki nişanla ilgili yakındım sana, bana hak vereceğine eminim, ancak şu anda anlatmam gereken her şeyi toparlayamayacağım için bunu bir kenara bırakmam daha iyi olur belki de. Seninle yatakta neler konuşmuyorum ki! Sırt üstü yatarak, ayaklarımı yatak ucuna dayayarak en sevdiğim dinleyicim için içimden sessizce neler neler konuşuyorum bir bilsen! İkimizin yetenekleri o kadar farklı ki. Ben yataktaki büyük hatibim, sense yataktaki büyük mektup yazıcı. Nasıl yapıyorsun bunu? Yatakta mektup yazma halini hâlâ anlatmadın bana.

Bu nişanların hiçbirinden memnun değilim ama yine de Max'ı nişanlanması için çok destekledim ve belki de bu kararında biraz etkili oldum; kız kardeşimin nişanına da en azından karşı çıkmadım. Ayrıca iyi bir kâhin ve insan sarrafı sayılmam, kız kardeşimin[55] evliliğinde kendini gösteriyor bu durum, onun da nişanında aynı umutsuzluğu hissetmiştim, oysa eskiden hiçbir şeyden memnun olmayan, bezgin bezgin söylenen ve ağırkanlı biri olan kız kardeşim, evliliğinde büyük bir mutluluk içinde iki çocuğunun üzerine eğilerek var oluşunu kelimenin tam anlamıyla genişletti. Fakat yine de insan sarraflığıma güvenmemezlik edemiyorum, zira olguların bu algıları çürütmediğini hissediyorum, yani daha derin bir katmanda haklı olsa gerek, böyle söyleyerek sözüm ona insan sarraflığıma inatçı bir aptallık görüntüsü veriyorumdur belki de. Peki sonra – bu konuyla ilgili her türlü sezgi sadece geleceğe yönelik olma imkânına sahipken, olayın parçası olanların kendileri beklenmedik bir biçimde (acaba bu beklenmedik durum incitiyor mu beni?) mutluyken ve ben şahsen ve doğrudan doğruya bütün bu nişan ve düğün işlerine hemen hiç katılmazken, sanki o anda ve doğrudan benim başıma bir felaket gelmiş gibi niye böyle tuhaf bir biçimde sıkıntı veriyor bu nişanlar bana. (Müstakbel eniştem en ufak bir kötülük gütmeden, benim muazzam katılımsızlığıma en

55 Ç.N.: Kafka'nın en büyük kız kardeşi Elli kastediliyor.

ufak bir gönderme yapmadan, sırf anlamsız bir şaka yapmış olmak için şöyle dedi dün akşam: "İyi akşamlar Franz! Nasılsın? Neler yazıyorsun evle ilgili?" Konuşma biçiminin iyi niyetli olduğu söylenebilirdi.)

İyi de, ben de bu işin bir parçasıyım, iki yabancı ailenin üstüme gelip içime sızdıklarını hissediyorum, hatta eniştenin ailesi benim kendi ailemin içine sürülmüş oluyor. –

Hayır, bugün daha fazla yazmayacağım artık, şu anda pek inandırıcı olmuyor bunlar, ne kastettiğimi bir bütün olarak seziyorsundur belki, ayrıntıda ise, en önemlisi de bu, uzaktan bir şey anlaman ne yazık ki mümkün değil.

Sen bu mektubu okurken üstümde eski frakımla, patlak rugan çizmelerimle, başıma epey küçük gelen silindir şapkamla[56] ve her zamankinden daha solgun[57] yüzümle (uykuya dalmak için o kadar fazla zamana ihtiyacım oluyor ki artık) gelinin koluna gireceği kişi olarak hoş, şık, zarif ve her şeyden önce de çok düşünceli ve alçakgönüllü bir kuzenimin yanında düğünün büyük bir törensellikle gerçekleştirileceği tapınağa giriyor olacağım belki de, bu törensellik de rahatsız etmiştir beni oldum olası, zira Yahudi cemaatinin –en azından bizde böyle– dini törenleri düğün ve cenazeyle sınırlaması, bu iki vesileyi apansız birbirine çok yaklaştırıyor ve insan yok olup giden bir inancın cezalandırıcı bakışlarını görüyor.

İyi geceler sevgilim. En azından senin pazarının benimkinden kesinlikle daha sakin geçeceğine nasıl da seviniyorum. Bakalım annen bu mektubu sana verirken neler diyecek yine?

Franz

Şimdi senin mektubunu bir kere daha okudum ve bazı şeyleri merak ettiğim için şu soruları yöneltiyorum:

---

56 Ç.N.: Satır arasına yazılmış: "züppelikten başka bir şey değil, her zaman nasıl görünüyorsam öyleyim işte, tıpkı ağustostagöründüğüm gibi"

57 Ç.N.: "Olağanüstü solgun" sözlerinin üzeri çizilmiş (bkz. Fischer baskısı, s. 244).

1. Şunun anlamı nedir: Madalyonu henüz çıkarmadım.

2. Hangi tanıdık ailenin yanındaydın? Nasıl olduğunu Tanrı bilir ama isimler bana her şeyi açıklıyor.

3. Ailece kaplıca nasıl geçti? Bu noktada ne yazık ki dilimin ucuna gelen şeyi bastırmak zorundayım (yüzerkenki halimle, sıskalığımla ilgili bu).Yüzerken tıpkı kimsesiz bir çocuk gibi görünüyorum. Çok uzun zaman önce bir keresinde yaz tatilinde Elbe'ye gitmiştik, çok sıcak bir yazdı, nehirde yüzmek özellikle eğlenceliydi. Gelgelelim yüzme alanı çok küçüktü, erkekler ve kadınlar yüzerken birbirine karışıyordu, orada iki kabin olup olmadığını hatırlamıyorum, her neyse, tatilciler çok neşeliydi ve hepsi keyfine bakıyordu. Ben öyle değildim ama; arada bir cesaret edip kadın kalabalığına giriyordum, ama nadiren; genellikle –yüzmek için duyduğum istek sürekli ve sınırsızdı tabii ki– kaybolmuş bir köpek gibi tek başıma nehir boyunca uzanan tepelerin daracık yollarında geziniyor ve saatlerce minik yüzme alanını izliyor, oranın boşalmasını ve sadece bana kalmasını bekliyordum. Çok geç gelen ve alanı tam boşalacakken ansızın yeniden dolduran insanlara bilsen nasıl küfrediyordum, insanların, yüzmenin tadını çıkardığı olağanüstü sıcağın ardından büyük bir fırtına patladığında ve yüzme umudum büsbütün ortadan kalktığında bilsen nasıl da sızlanıyordum. Genelde akşama doğru suya girebiliyordum ancak, ama o zaman da hava serinlemiş oluyordu ve o saatte yüzmek pek de zevkli olmuyordu. Arada bir, güneş çarpmasına uğramış gibi kendimi kaybedip tıklım tıklım dolu suya kendimi attığım da olmuyor değildi. Sakin bir şekilde yüzebiliyor ve başkalarıyla oynayabiliyordum elbet, küçük bir oğlan kimsenin umurunda değildi, fakat ben buna inanmak istemiyordum.

4. Fırsat olursa baban hakkında daha fazla şey dinlemek isterim.

Yine geç oldu artık! Ayrıca şu düğün yemeği için de hiçbir hazırlık yapmadım henüz ve işin en kötü yanı da bunu yapamıyor ve yapamayacak oluşum.

Franz

*

[Kartpostal. Damga: Prag – 11.I.13]

Düğün!
Düğün!
Sadece selam

F. K.

*

[Kenarda] İşte burada şu söylemek istediğim şey: Uykundan ter içinde uyanmadın mı?

11.I.13, 12'sine bağlanırken

Canım, en azından düğün misafirlerini karşılamak üzere üç cümle olsun bulmak için kafa patlattım demin. Sonunda buldum onları, çok umarsız cümleler. Evet, şayet misafirlerin önünde bir konuşma yapacak durumda olsaydım buna hazırlanmam gerekmezdi, peş peşe alelacele bir şeyler sıralardım ve eminim ki misafirlerin çoğunu paylayarak değil hakiki ve korkutucu duygularımı dile getirmek suretiyle salondan dışarı sürerdim. Oysa bu şekilde kendimi dışarı sürmeye mahkûm edildim; masanın başında oturacak, ayağa kalkacak, üç tane öğrenci cümlesi söyleyecek ve kadehini kaldıracak kişi ben olmayacağım, bütün bunları benim kederli siluetim yerine getirecek.

Fakat bunu yazmak istemiyordum aslında sana, korkudan yazıyorum aslında. Dinle! Dünkü mektubumda seni rahatsız edecek, incitecek, kalbini kıracak bir şey yok muydu? Bunu düşünmek boğuyor beni. İşte hiç de emin değilim bundan, zira şu sırada kendim için yazmadığımdan dolayı bu tür şeyler için bütün ölçüyü kaçırmış gibiyim. Belki de bahsettiğim yerde kötü bir şey yoktur, yine de orayı kötü bir duyguyla kaleme aldım ve şu anda gözüme hem kaba ve soğuk, hem de düşüncesiz ve küstah görünüyor. Canım,

sakinleşmem için mektubu bana her halükârda geri gönder, yok yok, gönderme. Ah, ne istediğimi bilmiyorum ki; ne durumlara düştüm! Bu durumun içinden çıkabilmek için epey yukarılara tırmanmam gerekecek. Pazar günü aldığın mektuba yazdığın cevap keşke elimde olsaydı şu anda, o mektubun bir yerinde bana kızdığın için yataktan fırlamışsındır belki de. Eğer kızdıysan lütfen beni bağışla canım –şu anki durumumda, şu anki halimle senden merhamet dilemek bir rezalet sayılmaz, asıl rezalet içinde bulunduğum durum– eğer beni bağışladıysan bu mektubu gecikmiş bir yakarına olarak kabul et, yok eğer zaten bende bir suç bulmadıysan o zaman da dalga geç benimle, daha ne isterim.

Franz

En küçük kız kardeşimin hoş bir sözü: Senin de bildiğin gibi o beni çok sever, söylediğim, yaptığım veya düşündüğüm her şey ona göre iyidir, beni hiç sorgulamaz, ne var ki bunun dışında kendine özgü komik bir mantığa da sahiptir ve bunun sayesinde hem benimle, hem de doğal olarak kendisiyle (çünkü o her zaman benden yanadır) biraz dalga geçmeyi ihmal etmez. Hiç şüphesiz düğün beni hüzünlendirmişti, tabii kız kardeşimin de bana olan yaklaşımından dolayı bu hüznü haksız bulması mümkün değil. Bu akşam yardımcımız, Valli'nin (evlenen) eşyasını toplarken ağlamaya başladı ve Valli'yi de ağlattı. Ottla (bu en küçük kız kardeşim) yaşlı gözlerle oturma odasına gelen Valli'yi görür görmez "pek akıllı bu, bu da ağlıyor!" diye bağırdı. Yarı ciddi yarı gülerek söylediği bu sözün anlamı, benim duyguma uygun olduğu için ağlamanın yerinde olduğuydu, demek ki Valli benim duyguma uygun olan bir şeyi kendi duygusuyla yaptığına göre pek akıllıydı.

Artık yatmaya gidiyorum, bir bu eksikmiş gibi bir de uykusuz kalmak istemiyorum yarın. Kahire'den gelen adam ilk anda ürküttü beni. İyi bir Almandır mutlaka, fakat onu bir Arap olarak elinde çarşafla boş ofiste seni kovalarken gör-

düm. Yazı masandaki yerim ne güne duruyor ki! Benim gibi bu kadar uzak bir sevgili olmaktansa sizin fabrikada bekçi olmak daha iyidir.

*

12.I.13 ile 13'ü arası

Canım kızcağızım, geçti, geçti gitti, daha iyi zamanlar için umut doğdu, nispeten memnuniyet başlıyor. Bu yabancı insanlardan kurtulduğumu, büyük bir fedakârlık yapmadığımı, hatta kız kardeşimin bile kurbanı olmadığımı hissediyorum bazen. Böyle bir duygunun gerçek bir karşılığı olduğunu düşünmemelisin elbette ve zaten düşünmüyorsun da, ne var ki içimden çıkmayan bir duygu bu. Mektubunu, kartını ve resimleri tam düğün alayının ortasındayken aldım, kafile oluşturmak için tam sıraya girerken, sanki bastırarak elimi tutuyorsun gibi geldi bana. Ah canım, resimlerle birlikte nasıl da özlem dolu bir zevkti bu. Hepsi de sevgiliyi gösteriyor, hiçbiri bir diğerine benzemiyor, hepsi insanı sarsıyor. Bu resimlerde bana gönderdiğin ilk resimdeki küçük kıza çok benziyorsun yine. Öyle sessiz oturuyorsun ki orada, hiçbir şeyle meşgul olmayan sol elini tutmamak lazım, çok düşünmen gereken bir şeyi dikte ediyorsun. Sanki ağzından öpülesin diye ayarlanmış çok hoş bir fotoğraf. Ofisinde mi çekildi? Aygıtların çeşitli ağız parçaları arasında ne fark var? Yoksa resim reklam amaçlı mı kullanılacak? Veya kartpostal olarak mı? Herhalde öyle değil?

Canım, beni düğünde izleyebilseydin bugün ne derdin acaba? Bu arada her şey tam düşündüğüm gibi olup bitti, şaşırtıcı olan tek şey gerçekten de bitmiş olması. Fakat kendimi yeniden böylesine kupkuru bir durumda bulmam ve bütün misafirlerin en zavallısından bile çok daha zavallı bir halde olmam, bu kadarını beklemiyordum işte; bu tür durumları temelli olarak efsanevi bir zamanın içinde ardımda bıraktığımı düşünüyordum. Ne var ki yeniden geldiler, sonsuz günlerin uzun zincirinde tıpkı ilk günkü gibi tazeydiler.

Ancak daha sonra bir anlığına kafeteryada yalnız kalıp Daumier'nin 4 resmini (Kasap, Konser, Eleştirmen, Koleksiyoncu) gördükten sonra bir miktar kendime geldim.

Franz

*

13.I.13 ile 14'ü arası

Pazar mektubundan dolayı bana kızgın değilsin ve üstelik benden on kez daha yorgun birisi olarak çok ihtiyaç duyduğun öğleden sonra uykunun bir kısmını benim için feda ettin demek ki, canım Felice'm. Hiç değilse sağlam, iyi bir uyku uyuyabildin mi bari? Peki buz patenine gitmiyor musun hiç? Gezmeye gitmiyor musun hiç? Ve tabii okumaya da hiç vaktin yok. Beni, senin yazmanla ve senin yazdıkların sayesinde yaşayan bu insanı tanımadan önce zamanını çok daha farklı, çok daha güzel bir biçimde kullanıyordun mutlaka. Bana bununla ilgili bir şeyler söyle canım, fakat doğru olsun! İlk mektubundan sonra düzenli olarak eline geçen bir sürü derginin açıklamasıyla ilgili de henüz hiçbir şey söylemedin bana.

Düğünle ilgili detayları yazmak istemiyorum, yeni akrabaları ve onların dostlarını anlatabilirim pekâlâ, ne var ki bu beni artık atlatmış olduğum zamana fazlasıyla geri götürür. Kuzenimin adı Martha, bazı iyi özellikleri vardır, talepkâr olmamak da bunların arasında ve ben de en çok bununla ilgileniyorum. Annem babam (bu noktada ayartılmaya direnemeyeceğim ve "zavallı annem babam" diyeceğim) törenden dolayı çok mutlu oldular, sıkıntı duyarak sokağa attıkları anlamsız meblağa rağmen. Babam yemekten sonra sallanan koltuğunda bir süre şekerleme yapar hep, sonra işe gider (kalbinden dolayı yemekten sonra yatamıyor). Bugün yine sallanan koltuğuna oturdu, ben de uykuya daldığını sandım, (o arada öğle yemeği yiyordum) birden yarı uykulu bir halde şöyle dedi: "Dün birisi bana Valli'nin, duvağıyla tıpkı bir kraliçe gibi göründüğünü söyledi." Ne var ki bunu

Çekçe söyledi, "n žna" kelimesinde birleşen sevginin, hayranlığın ve narinliğin "Kraliçe"de[58] izi bile yok, zira bu kelime alabildiğine görkem ve enginlikte kendini buluyor. Eniştemin sözünü biraz yanlış anlamışsın canım. Senin mektuplarından haberdar olma şansı olsaydı bu sözlerin belli bir kasıt taşıdığını inkâr edemeyebilirdik. Ama elbette senin mektuplarından bihaber ve bu tür bir gönderme yapması mümkün değil. Yine de eniştemden beklenebilecek yegâne bağlantı olarak, sanki yabancı bir yerdeymişim ve aileyle sadece mektuplaşıyormuşum gibi, onlarla pek az ilgilendiğimi söylemek istemiş olabilir (ama böyle bir şey de yok). Yani benim gerçek yurdum hakkında hiçbir şey bilmiyor.

Franz

*

14.I.13 ile 15'i arası

Canım, yazarken yine çok geç oldu, saat gecenin 2'sine yaklaştığında aklıma hep o Çinli bilge geliyor, ne yazık ki kız arkadaşım değil, sadece yazmak istediğim mektup uyandırıyor beni. Ben yazarken yanımda oturmak istediğini yazmıştın bir defasında bana; bir düşünsene, o zaman yazamazdım ki (bunun dışında yapabildiğim fazla bir şey de yok zaten) fakat o zaman yazamazdım ki. Öyle ya, yazmak demek aşırı ölçüde kendini açmak demek; bir insanın insani ilişki içinde kendini kaybettiğine inandığı ve aklı başında olduğu sürece kaçınacağı olağanüstü bir açık yüreklilik ve teslimiyet –zira herkes hayatta olduğu sürece yaşamak ister– bu açık yüreklilik ve teslimiyet, yazmak için hiç de yeterli değil. Bu yüzeyden yazıya geçen şey –başka türlüsü olmuyor ve daha derin kaynaklar sunuyorsa– bir hiç ve daha hakiki bir duygu üstteki bu zemini salladığı anda çöküyor. Bu nedenle insan yazdığında yeterince yalnız kalamıyor, bu nedenle çevresi yeterince sessiz olamıyor, gece az geliyor. Bu nedenle insana zaman yetmiyor, zira yollar uzun ve insan rahatlıkla

58 Ç.N.: Almancada Fürstin

yoldan sapıyor, hatta bazen korkuya kapılıyor, zorlama ve cazibeden yoksun bir halde hazdan geriye doğru koşması gerekiyor (sonradan hep ağır bir şekilde cezalandırılan haz) tıpkı insanın en sevdiği ağızdan bir öpücük alması gibi! Benim için en iyi hayat tarzının, içinde yazı gereçlerim ve bir lamba bulunan, genişletilmiş, kapısı kilitlenmiş bir bodrum katının en dip odasında yaşamak olduğunu düşünmüşümdür sık sık. Bana yemek getirildiğini, bodrum katının, odamın çok uzağında kalan dış kapısının önüne konduğunu. Üstümde robdöşambrımla bodrum katının bütün kemerlerinden geçerek yemek için kat edeceğim yol yegâne gezintim olurdu. Sonra masamın başına geri dönüp düşünceli bir şekilde ve ağır ağır yemeğimi yer ve hiç vakit geçirmeden tekrar yazmaya başlardım. Peki ne yazardım acaba! Hangi derinliklerden çekip alırdım onları! Hiç zorlanmadan! Çünkü olağanüstü bir konsantrasyon zorlanmaya gelmez. Gel gör ki bunu belki de uzun zaman sürdüremez, belki de böyle bir durumda kaçınılmaz olan ilk başarısızlıkta çıldırmaktan kurtulamazdım. *Ne dersin canım? Bodrum katı sakininden kaçma sakın!*

Franz

*

15.I.13 ile 16'sı arası

Nispeten erken yatmak istiyorum bugün, zira dün çıkardığım iyi yazının bedelini bütün gün süren bir baş ağrısıyla (bu baş ağrıları 1913 yılının değilse de son 2 ayın buluşu aslında) ve kötü geçen, rüyaların yırttığı bir uykuyla ödedim. Üst üste iki akşam iyi bir şeyler yazmayı ne zamandır başaramamıştım. Bakalım böylesine düzensiz yazılmış bu roman nasıl bir kütle olacak! İlk halinin tamamlanmasından sonra ölü bölümlere biraz olsun hayat vermek nasıl da zor, belki de imkânsız bir iş olacak. Ve doğru olmayan birçok şey kalmak zorunda çünkü bunun için derinden gelen bir yardım yok.

Kafamda dolanıp durduğu halde dün bir şey sormayı unuttum sana. Pazar akşamı yazman ne anlama geliyor, bütün gün sırtının ağrıdığını ve kendini iyi hissetmediğini söylemiştin. Dinlenme fırsatını bulduğun pazar günü de mi kendini iyi hissetmedin? Sağlıklı kızcağızım bu mu benim? Ve (mektubuna bakılırsa) bütün bir pazar gününü güzel kış havasına çıkmak yerine evde ve teyzesinin yanında geçiren akıllı kızcağızım bu mu benim. Bu konu hakkında yaz bana canım, ama dosdoğru olsun! Annenin lanetini duyuyorum hep: "Bu senin mahvın!" Fakat bununla yazmayı kastediyorsa –ve de bağlama bakılırsa sadece yazmayı kastediyor galiba– haksızlık ediyor. Sevgilimin 5 satırı yeter bana –anneni sakinleştirmek için öğlen uykusunda onun kulağına fısılda bunu–, beş satırın büyük bir talep olduğu doğru ama insanın mahvına sebep olmaz. Ama tabii, ya sevgilisi uzun mektuplar yazıyorsa! Fakat bu benim suçum değil, derim annene, bundan dolayı seve seve atışırım işte. Ama belki de yazıyı kastetmiyor annen – o zaman verecek bir cevabım yok tabii.

Profesörün yanındaki işe neden son veremediğini ya da onu en azından neden sınırlayamadığını söyleyeceğine söz vermiştin bana bir keresinde. Nereden çıkmıştı bu profesör?

Eniştem hakkında yazacağım sana, Max ve Löwe hakkında da, en nihayetinde ne hakkında yazacağım bana fark etmiyor, benim için değerli olan tek şey her kelimeyle sana, sevgilime dokunduğumu düşünmek. "Gizli aşk" oynanmıyor burada, ne var ki yeni kanaryamız gecenin bir vakti üstü örtülü olduğu halde hüzünlü bir şarkı söylemeye başladı.

Franz

*

16.I.13 Perşembe öğleden sonra

Şimdiden yazıyorum, zira kim bilir saat kaçta ve nasıl bir kafa dağınıklığı içinde eve varırım bu akşam. Bu akşam evde olmayacağım –bir ay öncesinden belliydi bu– aklında bulunsun. Şimdiden bir pişmanlık sarıyor içimi ve bu akşam 15 dakika boyunca pişmanlık duymazsam memnun

olacağım. Diyeceğim o ki Buber[59] Yahudi Mitosu üzerine bir konuşma yapacak; gelgelelim Buber beni odamdan çıkartmayı zor başarırdı, daha önce de dinledim onu, benim üzerimde çorak bir etki yapıyor, bütün söylediklerinde eksik bir şey var. (Hiç şüphesiz başardığı birçok şey de var, Çin Hikâyeleri

(Şu anda elimde mürekkep kâğıdı yok ve sayfanın kurumasını beklerken hemen yanımda duran "Education"dan iki sayfa okudum, 600'den 602'ye kadar. Aman Tanrım! Oku bunu canım, bir oku! "Elle avoua qu'elle désirait faire un tour à son bras, dans les rues"[60] Nasıl bir cümle bu böyle! Nasıl bir yapı bu böyle! Çizik çizik olmuş sayfalar, canım, insanın güçten düştüğü geceler anlamına gelmiyor. Yazanın tamamen içine gömüldüğü, içinde her türlü insani gözü yitirdiği sayfalar bunlar. Ve kitabın ekinde de göreceğin üzere üçüncü yazışta bu sonsuz mutluluğu yaşamış.)

Bir önceki paranteze geri dönüyorum: Buber "Çin Hayalet ve Aşk Hikâyeleri" adlı kitabın editörü, bildiğim kadarıyla muhteşem hikâyeler bunlar) Fakat Buber'den sonra Eysoldt bir okuma yapacak ve ben de zaten bunun için gidiyorum oraya. Onu duydun mu hiç? Ben onu Ophelia ve "Jedermann"daki inanç olarak görüyorum. Onun varlığı ve sesi beni tamamen hâkimiyeti altına alıyor. Herhalde Buber'in konuşmasından sonra giderim oraya.

Evet canım, gelelim pazar mektubumda sarf ettiğim sözlere. Hiç yolu yok, bundan bir defa daha bahsetmek zorundayım. Çok berbat değil mi? Hayır, sen bu konuda hiç de tuhaf değilsin. Söylesene, insanın başına nasıl böyle bir şey gelebilir ki? Canım, senden bir kez daha rica ediyorum, beni bağışla, her şeyi söyle, içinde bana karşı bir acılık kalma-

59 Ç.N.: Filozof Martin Buber (1878-1965). Max Brod ve Felix Welsch'le yakın bağlantıları olan Buber Prag'da da konferanslar vermiştir.

60 Ç.N.: "(Kadın) Onunla sokaklarda kol kola bir gezinti yapmak istediğini itiraf etti."

sın, beni bağışladığını üstüne basa basa bir kez daha söyle, sözlerini mürekkeple sula ve bana bunun gerçek olduğunu yaz. Rahat bir nefes alacağım o zaman. Hangi şeytan elimi kullandı ki o sırada!

Düşün ki saat 3'ü geçiyor Felice. Çok şey gördüm, bir şeyler dinledim, güzel uykudan mahrum kalmaya değer hiçbir şey yok. İyi geceler canım sevgilim. Nasıl da huzur içinde uyuyorsun ve sana ait olan ben, uzaklarda dolanıp duruyor. Mektuba eklediğim bu kartpostallar seni memnun ediyor mu? Resimde köşedeki çıplak kız Ottla.

Franz

[Kenarda] Resmi geri almak zorundayım, onu Ottla'dan çaldım.

*

17.I.13 ile 18'i arası

Uzun zaman sonra, okuyarak güzel bir saat geçirdim canım. Ne okuduğumu ve bunun beni nasıl sevindirdiğini asla tahmin edemezsin. 1863 tarihli eski bir Gartenlaube[61] sayısı. Belli yerleri okumadım, bunun yerine iki yüz sayfayı yavaş yavaş karıştırdım, (o zamanlar pahalıya patlayan röprodüksiyonlardan dolayı nadiren konmuş) resimlere baktım ve orada burada karşıma çıkan, özellikle ilginç şeyleri de okudum. Böylelikle her defasında eski zamanlara kapılıp gidiyorum, hem insani ilişkileri hem de düşünme tarzını, hazırlanmış olan ama eksiksiz biçimde anlaşılır bir metinden (Tanrım, 1863, daha henüz elli yıl geçmiş aradan) öğrenebiliyor olmanın verdiği hazza rağmen, bunları duygu bakımından tek tek temelinden yaşayacak durumda olamamak, yani onlarla gönlünce ve keyfince oynama zorunluluğuyla karşı karşıya kalmak, –bu çelişkili haz benim için muazzam bir şey işte. Eski gazeteleri ve dergileri her zaman severek okurum. Ve bir de o eski Almanya! Samimi

61 Ç.N.: Resimli bir aile dergisi.

haller, birinin ötekine hissettiği yakınlık, yayıncının aboneye, yazarın okura, okurun zamanın büyük yazarlarına (Uhland, Jean Paul, Seume, Rückert "Almanya'nın ozanı ve brahmanı").

Bugün tek kelime yazmadım ve kitabı elimden bırakır bırakmaz içimi bir güvensizlik sardı. Bu halimi ancak iyi bir ruh kovabilir; ayrıca benim çok yakınımda durup büyük bir ağırlığı olacak sözünü rehin koymak zorunda, tek kelime yazmadan (bunun sonucunda kötü bir şey de yazmamış oluyorum) kaybettiğim akşamın telafi edilemez olmadığı (zaten gerçekte de öyle, lakin pazar sabahı bu satırlara gülümseyen ve söylediği her şeye inanacağım bir ağızdan çıkmalı bu) ve her ne kadar su götürür olsa da, yazma yeteneğimi, boşa giden bir akşamın sonucunda yapayalnız masamın başında otururken (ısıtılmış oturma odasında, evin anneciği!) ciddi olarak korktuğum gibi kaybetmeyeceğim yolundaki bir sözünü. Yazmaya gücümün yetmeyeceği kadar fazlasıyla yoruldum (aslında fazlasıyla yorulmadım ama büyük bir yorgunluktan korkuyorum, saat 1 oldu bile), dün ancak saat 3'te geldim eve, fakat ondan sonra da uzun süre uykuya dalmayı başaramadım ve korkunç bir şekilde dikkat kesilmiş olan kulağım bütün masumiyetiyle 5'i vuran saati algıladı. Yarın da bir sıkıntı var yine, anlayacağın –evet doğru bu– yarın akşam tiyatroya gidiyorum. Hoş vakit geçirmeler böyle birbirini takip ediyor işte, fakat sonra uzun bir ara olacak. Bir yıl boyunca hiç tiyatroya gitmedim ve bir yıl daha da gitmeyeceğim, ama yarınki Rus balesi görülmeye değer. Onu 2 sene önce de gördüm ve aylarca gözümün önünden gitmedi, özellikle de tam vahşi bir kadın dansçı olan Eduardowa. Bu defa gelmiyor o, zaten yan roldeki biri olarak görülüyordu, ayrıca büyük Karzawina da gelmiyor, bana inat hastalanmış, ama yine de görülecek çok şey var. Sen bir defasında mektuplarından birinde Rus balesinden bahsetmiştin, ofiste Rus balesi hakkında bir tartışma olmuş. Neydi o? Peki şu senin yaptığın Tango dansı nasıl bir şey? Yani adı bu mu? Mek-

sika kökenli bir şey mi? Bu dansla ilgili niye hiç resim yok? Rusların yaptığından ve bazı kadın dansçıların bazı hareketlerinden daha güzel olan dansı Dalcroze'da[62] gördüm bir tek. Onun ekibini Berlin'de dans ederken gördün mü hiç? Orada sık sık dans ediyorlar sanırım. İyi de şimdi yatmak yerine ve ondan önce de Felice, senin başını, sana düşünebildiğinden çok daha fazla ihtiyaç duyan göğsüme almak yerine niye kadın dansçıların arasına karışıyorum ki. Sana söylemem ve cevap vermem gereken o kadar çok şey var ki, lakin söylenecek olanların kütlesi aramızdaki gerçek uzaklıktan daha büyük ve daha zor ve ikisi de aşılmaz gibi görünüyor.

Aklıma geldi de, annen sana bu mektubu verirken dostça bir şeyler söyleyerek büyük bir sürpriz yapsa nasıl olur acaba. Ne var ki bu mümkün değil herhalde, mektup dostça bir yaklaşımı hak etmiyor, dünyada başka bir şey istemediği halde sana iyi bir şey getirmiyor belki de, ayrıca sırf eline geçebildiği için bile mutlu olunmalı.

Franz

Demin mektup adresine yanlışlıkla senin ev numaranı yazacağıma kendiminkini yazdım ve çevremde daire şeklinde duran 7 boş koltuk bunu yaparken beni izledi.

Nasıl anlamak gerekir bunu? Baban akşamları yatak odasında okurken annen oturma odasında mı oturuyor? Annen tek başına oturma odasında ne yapıyor ki?

Sonra bir şey daha. Yazın ofisteki çalışma saatlerin kışa göre değişiyor mu acaba, çünkü yazları cuma öğleden sonraları ibadethaneye gittiğini yazıyorsun. (Ben birkaç yıldır sadece 2 kere gittim ibadethaneye – kız kardeşlerimin düğününde) farelerle ilgili şaka yaptığını düşünmüştüm. Gerçekten varlar öyle mi? Zavallı çocuk!

*

62 Ç.N.: Emile Jacques-Dalcroze (1865-1959). Eğitimde reforma dönük bir ritmik cimnastik yaklaşımı geliştiren besteci.

[Kartpostal. Damga: Prag – 19.I.13]

Sabah 3.30'da geldim eve. Buradan ve oradan sabah selamları!

FK

*

Pazar, 19.I.13, öğleden sonra, kötü saat

Canım, hayır, bir önceki mektubunda yazdığın gibi yazmamalısın. Tamam, bugünkü mektubunda siliyorsun bunu, ama bir defa yazıldı işte ve ben onu nereye gitsem 24 saat içimde taşıdım. Böyle şeyleri elimde olmadan nasıl okuduğumu bilmiyor musun? Benim nasıl zayıf, zavallı ve anın rüzgârına kapılan biri olduğumu bilmiyor musun? Üstelik bugün de olduğu gibi kendim için tek kelime yazmamışsam, hiçbir şey yazmadığım 4. gün bugün. Mutlaka seziyorsundur bunları canım, yoksa kendimi sana nasıl bu kadar yakın hissedebilirim ki, ancak yine de özellikle yazıyorum bir kez daha: Dünkü mektubu okuduğumda şöyle dedim kendime: "Burada yazıyor işte, seni başka insanlardan çok daha fazla hesaba kattığına emin olduğun Felice'ye bile dayanıklılık ve kendine güven bakımından yetmiyorsun. Peki, eğer ona yetmiyorsan başka birine nasıl yeteceksin ki? Ve o esnada yazdığın, Felice'nin de sana cevap verdiği şey gerçekten içinden gelmişti. Bodruma ihtiyacın var senin, mesela bugün onun bile sana fayda getirmeyeceğini düşünsen de. Felice bu zorunluluğu görmedi mi? Onu göremiyor mu? Peki, sen bodrumda bile otursan, bu bodrumun da kayıtsız şartsız kendisine ait olduğunu bilmiyor mu? (Bu noktada yine de itiraf edilmeli ki bir bodrum katına sahip olmak ve bir bodrum katından başka hiçbir şeye sahip olmamak hazin bir durum.)" Canım, canım sevgilim, bütün bunları bilmiyor musun? Evet canım ama eğer durum buysa benim yüzümden ne acılar çekmek zorunda kalacaksın kim bilir, her şey tıpkı bazı rüyalardaki gibi gayet elverişli olsa da? Ve ne kadar elverişliyse o kadar acılı. Hakkım var mı buna? Ve bu,

hayatta kalmam için adeta bir emir gibi karşıma dikiliyor olsa da mı? İmkânsızlık tıpkı bir dalga gibi imkânın üstüne abanıyor bazen.

Canım, o Çinli kadının dayanıklılığını hafife alma! Sabahın erken saatlerine kadar –saatin verilip verilmediğini tam olarak bilmiyorum şu anda– yatağında bekliyor, çalışma lambasının ışığı onu uyutmuyor, ama o yine de sakin davranıp belki de bakışlarıyla bilgeyi kitaptan uzaklaştırıp kendine çekmeye çalışıyor, lakin bu kederli fakat kendini ona bu denli teslim etmiş olan adam bunun farkına varmıyor, hükmedemediği fakat hepsi bir araya gelince daha yüksek anlamda ona, sadece ona teslim olan adamın, hangi hazin nedenlerden dolayı bunu fark etmediğini Tanrı bilir ancak. Ne var ki sonunda kendini tutamayıp lambayı onun önünden çekiyor, son kertede çok doğru, adamın sağlığına yararı olacak, umarım ki çalışmasına zarar vermeyen, aşk için faydalı, güzel bir şiirin ortaya çıkmasına sebep olan bir şey yapıyor, ne var ki bütün bunlar kadının kendini aldatmasından başka bir şey olmuyor.

Canım, beni kendine çek, tut beni, kafanın karışmasına izin verme, günler oradan oraya savuruyor beni, benden asla katışıksız bir sevinç bekleyemeyeceğinin farkına var, buna karşılık istediğin kadar katışıksız acı var, ama yine de – uzaklaştırma beni. Beni sana bağlayan sadece aşk değil, aşk az kalır, aşk başlar, aşk gelir, geçer gider ve yine gelir, ancak beni senin varlığına sımsıkı bağlayan zorunluluk, bu kalır işte. Sen de kal canım, kal! Ve artık bir önceki gibi mektuplar yazma.

Perşembe akşamından bu yana romanının yanından bile geçmedim ve bugün de geçmeyeceğim. Öğleden sonra Max ve yarın yeniden Leipzig'e gidecek olan Werfel'le birlikte olmak zorundayım. Bu çocuktan her geçen gün daha fazla hoşlanıyorum. Dün de Buber'le konuştum, bir insan olarak zinde, basit ve anlamlı olduğu kadar, yazdığı ılıman şeylerle de uzaktan yakından ilgisi yok gibi görünüyor. Dün akşamki Ruslara gelince, muhteşemdiler. Nijinski ve Kyast sanatları-

nın en derin noktasında iki kusursuz insan ve böyle insanların hepsinde olduğu gibi, bir hâkimiyet enerjisi yayıyorlar.

Fakat ne olursa olsun yarın akşamdan itibaren uzun bir süreliğine evden çıkmayacağım hiç. Belki de bu oradan oraya gitme hali sevgilimi tedirgin etti. Şu mektubun yazıldığı esnada Buber ve Eysoldt'un konuşma yaptığı akşam bir araya gelen topluluğun içindeydim ve evden uzaklaşmış olmanın sahte hazzı içinde yeterince abartılı ve dikkat çekici oldum. Yeniden hikâyemin başına oturabilsem keşke! Keşke sevgilim de, yeniden sakinleşip benim yol açtığım ve bir anlığına yere bıraktığı mutsuzluğu yeniden kabul etme kararlılığını gösterse!

Franz

Annen mektubu sana verirken ne dedi? Baban ne yazıyor? Ne zaman taşınıyorsunuz? Betrcahtung ile ilgili sorularına bir dahaki sefere cevap vereceğim. İki gün üst üste iyi yazmadım, sadece bir gün. Bütün hafta boyunca sadece bir gün! Sen de bana bodrum katını yasaklıyorsun!

*

19.I.13

Benim zavallı sevgilim, (kendimi kötü hissettiğimde "zavallı sevgilim" diyorum, böylelikle kendimi bütün mutsuzluğumla senin içine atmış oluyorum, gerçekten de zavallı sevgilim) az önce yorgun argın eve geldim, bir tavuk gibi, kafamda uykusuzluğun uğultusundan başka hiçbir şey yok, yan oda yine dolu ve ben uzanmak, gece yarısının sessizliğinde kalkmak, yemek yemek ve sonra da sana yazmak, istekler içeren, (istekte bulunmamı gerektiren bir şey var mı canım? Bunu asla bilmiyorum ama hep öyle olduğunu sanıyorum) güzel, tamamen birleştirici sözler yazmak yerine başka türlüsünü yapamadığım için gürültüyü akşam yemeğiyle birleştireceğim ve sonra da erkenden, mümkünse saat 10'dan önce yatacağım.

İşte böyle, yine kendimi sana atarak kurtuldum. Yanda kız kardeşim ve kuzenlerden birisi çocukları hakkında konuşuyor, annem ve Ottla araya giriyorlar, babam, eniştem ve kuzenimin kocası iskambil oynuyor, kahkahalar, alaycı sesler, çığlıklar ve iskambil kâğıtlarının masaya çarpan sesi geliyor, araya babamın torununu taklit eden sesi giriyor; fakat geçici olarak bizde yaşayan ve henüz geceyi ve gündüzü ayırt edemeyen Valli'nin gencecik kanaryası herkesin sesini bastırıyor.

Pazarı kötü geçirdim, memnun değilim ve yandaki gürültü patırtı da buna uygun bir kapanış. Yarın yine ofis; cumartesi günü orada bitmek bilmeyen ve genel tatsızlıkların yanı sıra birkaç özel tatsızlıkla da karşı karşıya kaldım ve yarın ofise adım atar atmaz hiç şüphesiz devam edecek bunlar. Yarın akşama kadar da ne çok zaman var! Canım, senin ofis işinin ayrıntılarını o kadar çok bilmek istiyorum ki. (Ayrıca ben niye bir teklif mektubu almıyorum? Peki bu mektuplardan nasıl bir sonuç çıktı?) Seni fabrikanın hangarlarında dolaştıran usta ne istiyor mesela? Hangi vesilelerle telefon ediyorlar sana? Ufaklıklar ne soruyor? Hangi güzergâhlarda dolaşıyorsun iş için? Bay Hartstein kim? Friedrich Caddesi'ndeki söz konusu fonograf salonu[63] açıldı mı? Eğer açılmadıysa ne zaman yapmayı düşünüyorsun bunu? Ayrıca işle ilgili senin işine yarayacak bir fikrim var. Otel odalarına da tıpkı telefon gibi bir parlograf konmalı. Ne dersin? Böyle bir işe girişmeyi denesene! Eğer başarılı olursa kim bilir koltuklarım nasıl kabarır. Sonra da daha bin tane yeni fikir gelir aklıma. Öyle ya, ofiste senin odanda oturduğuma göre yapmak zorunda değil miyim bunu. Bütün gün başımı seni omuzuna dayadıktan sonra akşam vakti aklıma işle ilgili muhtemelen gülünç veya zaten çoktan düşünülmüş küçük bir fikir gelmesi?

Franz

*

63 Ç.N.: "Fonograf", ses kaydı yapan aygıt. "Fonograf salonu" isteyenin girip kendi sesini kaydedip dinleyebileceği bir mekân.

20.I.13 ile 21'i arası

Canım, gündüzleri Prag'la Berlin arasındaki mesafe gerçekte olduğu gibi, fakat akşam dokuzdan itibaren bu mesafe imkânsızlığa doğru büyüdükçe büyüyor. Fakat yine de senin ne yaptığını akşamları daha rahat değerlendirebiliyorum. Akşam yemeğini yiyorsun, çayını içiyorsun, annenle muhabbet ediyorsun, sonra yataktaki cefakâr pozisyonunu alıp bana yazıyor ve umarım huzur içinde uykuya dalıyorsun. Çay iyi mi geliyor sana? Uyarıcı etki yapmıyor mu? Her akşam bu uyarıcı içeceği içmek! Benim asla kendiliğimden yiyip içmeyeceğim veya mecburen yiyip içtiğim yemekler ve içeceklerle ilişkim beklendiği gibi değil. Bu tür şeylerin yenmesini seyretmeye bayılıyorum. 10 tane tanıdıkla aynı masada oturduğumda ve bunların hepsi kahve içtiklerinde onları seyretmek bana bir tür mutluluk duygusu veriyor. Yanı başımda etlerden buhar tütmesinde, bira bardaklarının büyük yudumlarla boşaltılmasında, şu yerken suyu akan leziz Yahudi sosislerinin (en azından Prag'da çok yaygın bunlar, su sıçanları gibi yusyuvarlaklar) etrafını saran akrabalar tarafından kesilmesinde (sosislerin gergin derisi kesilirken bir ses çıkarıyor, çocukluğumdan beri bilirim bu sesi) hiçbir sakınca yok –bütün bunları ve hatta daha da berbat şeyleri hiç de itici bulmuyorum, tam tersine kendimi gayet iyi hissediyorum. Hınzırca bir sevinç değil bu kesinlikle (zararlı yemeğin mutlak bir biçimde zarar verdiğine hiç inanmıyorum ben, bu sosislerin cazibesine kapılıp da bu cazibenin peşinden gitmeyen birisi deli olabilir ancak) daha ziyade bir huzur bu, başkalarının duydukları hazzı izlerken hissedilen ve içinde kıskançlığın esamesi olmayan bir huzur, aynı zamanda da en yakın akrabalarının ve tanıdıklarının sahip olduğu, lakin benim açımdan büsbütün fantastik olan bir damak tadına duyulan hayranlık. Lakin bütün bunların, özellikle de faturalardan sorumlu kızın hastalığı yüzünden gündüz vakti bu kadar çok çalışmak zorunda kaldığın için çayın sana zarar

verebileceği korkusuyla hiçbir ilgisi yok aslında, hiçbir şey yapmasa çok ihtiyacın olan uykuyu huzursuz hale getirebilir. Yoksa ben de çayı sevmiyor değilim, bu arada kız kardeşini yemek yerken anlatışının içine düşmüştüm nerdeyse. Peki çay yerine süt içsen nasıl olur, tıpkı, eğer doğru hatırlıyorsam bir zamanlar annene babana söz vermiş olduğun gibi? Ofisteki yemekse senin de açıkça söylediğin gibi pek bir şeye benzemiyor. Peki öğleden önce ya da öğleden sonra hiçbir şey yemiyor musun?

Buber'in kitabını satın almış olman gerçekten ilginç! Düzenli olarak kitap alıyor musun, yoksa duruma göre değişiyor mu, ama sonra böyle pahalı bir kitap. İçinde çeşitli alıntıların geçtiği etraflı bir konuşmadan biliyorum onu sadece. Kazanova'yı hatırlatıyor olmasınıysa hiç düşünemiyorum. Ayrıca "onun" tarzı diye yazıyorsun, çeviri değil mi bu okudukların? Metne aşırı derecede müdahale eden ve bana göre onun efsane kitaplarını katlanılmaz hale getiren işleme çalışmalar olmasın bunlar?

Evet, Werfel bir ay boyunca buradaydı. Hoş bir aylak olarak bir aylığına Leipzig'den Prag'a geldi kendini çeke çeke. Burada da okumalar yaptı Werfel. Fakat tam düğünden bir gün önceydi okuması, ben de evden çıkmaktansa kendimi gömüp saklanmayı tercih etmiştim.

Ottla'nın hoşuna gitmesi sevindirdi beni. Haklısın, Ottla çok iri yarı, baba tarafına çekmiş, izbandutlara çok rastlanır baba tarafında. Öteki çıplak olansa Valli, onu tanımadın ama.

Artık iyi geceler canım. Geç oldu. Arkamdaki kanarya durmadan hüzünlü bir şarkı söylüyor.

Franz

*

[İşçi Kaza Sigortası Kurumu anteti]

21.I.13 Öğleden sonra 14.30

Canım, mektubun için defalarca teşekkür ediyorum sana. Nedensiz bir biçimde kederliydim çok. Tanıdığım en dengesiz insanım ben ve seni sonsuza dek sevmiş olmam bir yana, böyle bir dengesizlikten korkmadığın için de sevdim seni. Klara teyzenin örneği bugün tam yerini buluyor, ben de tam öyle veya ona benzer bir haldeyim. Aradaki tek fark, üzülünecek bir teyze olmayı hak etmiyor oluşum. Çok huzursuz bir uykudan sonra bugün erken saatlerde kalkmadan önce o kadar kederliydim ki kederimden kendimi pencereden aşağı atmak değil (kederimle karşılaştırıldığında yaşama sevinci taşıyan bir eylem olurdu bu) dökmek istedim.

Ama şimdi mektubunu aldım ve sana aceleyle bir öneride bulunacağım canım, asla birbirimize darılmayalım artık, çünkü ikimiz de sorumluluk taşımıyoruz. Aramızda o kadar büyük bir uzaklık var ki ve bunun sonu gelmez biçimde aşılması o kadar acı verici ki insan bazen pes ediyor ve o anda kendini toparlayamıyor. Bir de buna benim sadece üç şey tanıyan acınası tabiatım ekleniyor: sıçramak, yere yapışmak ve yatağa düşmek. Hayatım bu üç imkân arasında gidip gelmekten ibaret, böyle bir döngünün içine girmeye cesaret eden zavallı, hayran olunası sevgilim benim. Tamamen sana aitim, otuz yıllık hayatıma yukarıdan bakmanın bir sonucu olarak rahatlıkla söyleyebilirim bunu.

Franz

*

21.I.13, 22'sine bağlanırken

Benim zavallı sevgilim, mademki Çin şiirinin bizim için bu kadar büyük bir anlamı var, o zaman sana bir şey sormak zorundayım. Bilgenin karısından değil de bir kız arkadaşından bahsedilmesi dikkatini çekmedi mi, oysa bu bilge hiç şüphesiz yaşlıca bir adam ve bu ikisi, bilgelik ve yaş, bir kız arkadaşla birlikte olmakla çelişiyor gibi görü-

nüyor. Oysa düşüncesizce sona doğru yelken açan bu ozan, ihtimal dışı bu durumu kaale almıyor. Acaba bilge bu ihtimal dışılığı bir imkânsızlığa tercih ettiği için mi böyle? Eğer böyle değildiyse, karısıyla benzer bir biçimde karşı karşıya geldiğinde şiirin bütün neşesinin gideceğinden ve okura bu kadının sızlanması karşısında merhamet duymaktan başka bir şey vermeyeceğinden mi korkmuştu acaba? Şiirdeki kız arkadaşın durumu o kadar da kötü değil, bu defa lamba gerçekten de sönüyor, büyük bir eziyet çektiği söylenemez, içinde hâlâ yeterince neşe var. Fakat eğer bu eşi olsaydı ve o gece tesadüfi bir gece değil de bütün gecelerin bir örneği olsaydı, bununla da kalmayıp bütün bir ortak hayatın, lamba etrafında çekişme yaşanan bir hayatın örneği olsaydı nasıl olurdu acaba? Hangi okur gülümseyebilirdi ki buna? İşte bu nedenle şiirdeki kız arkadaş haksız duruma düşüyor, çünkü bu defa zafer kazanıyor ve bir defalığına zafer kazanmaktan başka hiçbir şey istemiyor; fakat kız hem güzel olduğu hem de sadece bir defalığına zafer kazanmak istediği ve hiçbir zaman bir bilge öyle bir seferde karşısındakini ikna edemeyeceği için, en katı okur bile genç kızı bağışlıyor. Buna karşılık bir eş her zaman haklı olacaktı, öyle ya, bir zafer kazanmak bahis konusu olmayacaktı burada, kadının istediği ve kitaplarının üzerine eğilmiş olan adamın ona veremeyeceği şey, hayatı olacaktı onun, her ne kadar adam kitaplarına bakıyor gibi ve gece gündüz her şeyden çok sevdiği, fakat işte tam da doğuştan gelen beceriksizliğiyle sevdiği karısından başka bir şey düşünmüyor gibi görünse de. Kız arkadaş eşten daha keskin bir bakışa sahip kuşkusuz, büsbütün durumun içinde yer almıyor, başını dik tutuyor. Ne var ki zavallı, mutsuz bir varlık olan eş, bir kör döğüşünün içinde yer alıyor; gözünün önündeki şeyi görmüyor ve bir duvarın olduğu yerde sadece gerilmiş bir halat olduğuna, onun altından sürünerek geçebileceğine gizliden gizliye inanıyor. En azından annemin babamın evliliğinde de böyle

bir durum söz konusu işte, burada Çin şiirindekinden bambaşka nedenler etkili olduğu halde.

Ayrıca topladığım Çin şiirlerinin hepsi bilgeye bunun kadar uygun değil ve o sadece sevecen şiirlerde "bilge" olarak anılıyor, ötekilerde ise "kitabi âlim" olarak. Sonra bir de onun karşısında "korkusuz gezgin" yer alıyor, dağdan gelme tehlikeli kavimlerle yaptığı savaşlarda sınavı geçen savaş kahramanı. Tedirginlik içinde onu bekleyen ve o çıkageldiğinde mutluluktan uçan bir karısı var, işte o zaman birbirlerini seven ve bu konuda bir engelle karşılaşmayan sadık insanlar gibi birbirlerinin gözünün içine bakıyorlar; kız arkadaşın iyilikle ve kalbinin zorlamasıyla bilgeye baktığı yan bakış yok burada, en nihayet geri dönen babalarının çevresini sarıp zıplayan çocuklar da var burada, buna karşılık "kitabi âlim"in evi boş, orada çocuk yok.

Canım, bu ne korkunç şiir böyle, hiç düşünmemiştim böyle olduğunu. Belki insan bunun kapısını açabileceği gibi, oradakini görmeden üzerine basıp geçebilir de ve bunun da ötesinde insan hayatının pek çok katları var, göz imkânlardan sadece birini görüyor, oysa bütün bu imkânlar kalpte toplanmış vaziyette. Ne diyorsun, canım?

Franz

*

[İşçi Kaza Sigortası Kurumu anteti]

22.I.13

Yine iki mektup canım, hiç korkmuyor musun? Günde 2 mektup döneminden sonra ikimizin olabilecek en yüksek ölçüde örtüştüğünü bilmiyor musun? Tabii eğer bizim bu kadar inanılmaz biçimde örtüşmemiz şu anda başlamış bir şey değilse; bu bakımdan bizi kimsenin izlemiyor olmasına sevinmeliyiz, aksi takdirde nasıl da utanmak zorunda kalırdık! Ayrıca dünkü öğlen yemeğin nerede, satır aralarında boşuna aradım. Yoksa atladın mı, ama bu korkunç bir şey! Yeni referans listesini bana göndermen yeter! Elbette. Senin

yaptığın her şeyin üstüne atlarım. Liste Neble'nin hoşuna gitmedi demek, öyle mi? O zaman bir güzel pataklayalım onu, ne dersin. Bekle, bu akşam (şu anda çok geç) yaptığın işi canlandıracak yeni bir buluş yazacağım sana. Esen kal canım, şimdi öğlen yemeğine gidiyor ve senden de aynı şeyi yapmanı bekliyorum.

Franz

*

22.I.13 ile 23'ü arası

Vakit çok geç canım ve bunu hak etmemiş olsam da yatmaya gideceğim. Uyuyacağımdan da değil, rüya göreceğim sadece. Mesela dünkü gibi; rüyamda bir köprüye veya bir rıhtım korkuluğuna doğru koştum, tesadüfen o korkulukta bulduğum iki telefon ahizesinin ağızlıklarını alıp kulaklarıma götürdüm, "Pontus"tan[64] gelecek haberleri duymaktan başka bir şey istemiyordum, fakat hüzünlü, güçlü, sözsüz bir şarkıdan ve denizin uğultusundan başka hiç ama hiçbir ses gelmiyordu telefondan. İnsan seslerinin, bu seslere sızıp aralarından geçmesinin imkânsız olduğunu kavrıyordum pekâlâ fakat yine de bunu denemekten vazgeçmiyor, oradan ayrılmıyordum.

3 günden beri romanıma pek bir şey eklemedim ve eklediklerim de belki odun kesmeye yetecek bir beceriyle oldu, hatta odun kesmek bile değil, iskambil oynamaya yetecek bir beceri. Zaten son zamanlarda (kendimi suçlamıyorum, tam tersine avutuyorum) ayaklarımdan tutup yazmanın içinden çekip çıkardım kendimi ve kafamla onun içine yeniden dalmak zorundayım.

64 Ç.N.: Balkan Savaşları döneminde Kafka savaşın gidişatıyla çok ilgili. Burada da böyle bir gönderme olabileceği akla geliyor. Ama bu konuda önemli bir kaynak başka bir açıklama yapıyor: Mitolojide Ovid'in Pontus'a sürülmesine ve oradan yazdıklarına gönderme yapıldığı belirtiliyor. Bu değerlendirmeye göre Kafka, sürgündeki acısını diline yansıtan Ovid'in durumuyla kendi mektuplaşması arasında bir paralellik kuruyor (Gerhard Neumann, *Kafka-Lektüren*, Walter de Gruyter Yay., 2013, s. 541.).

Canım, ağlıyorsun demek ki? Bunun ne anlama geldiğini biliyor musun? Benden emin olamaman anlamına geliyor bu. Gerçekten öyle mi? Hayır canım, yapma bunu. Benim döngülerim konusunda tecrübe sahibisin artık. Sürekli geri gelen belli bir yerde tökezliyor ve haykırıyorum. Oraya atlama (yazımı okuyabiliyor musun? Biraz gecikmiş bir soru), kafan karışmasın, elimden geldiğince doğrulur ayağa kalkarım ben yeniden. Ağlamak yok canım! Yazmasan da ağlamış olduğunu bilmeliydim, öyle ya, eziyet ediyorum sana, tıpkı bir Kızılderilinin düşmanına eziyet ettiği gibi, dünkü mektubumla belki de. Merhamet et canım, merhamet! Canım, senin karşında, sana olan aşkımdan dolayı içine düştüğüm ruh hallerine hâkim olmam gerektiğini düşünüyorsun belki de gizliden gizliye. Evet canım, fakat bunu yapmadığımı, hem de gülünesi olsa da bütün gücümle yapmadığımı nereden biliyorsun?

Acaba şimdi yatsam mı yoksa ondan önce sana işle ilgili aklıma gelen buluşları mı yazsam? Yok, yazayım en iyisi, bunların hayata geçmediği her güne yazık oluyor. Baksana, ben de nasıl bir ilerleme gösteriyorum böylece. Geçenlerde bir müzik salonu kurma önerisinde bulunmuştum ve şimdi Berlin'de yıllardır iki salon olduğu ortaya çıkıyor. (Fakat her büyük şehirde bir tane olması gerçekten hoş bir şey değil.) Sonra sana otellerden dolayı tavsiyede bulundum, fakat bunun da kötü ve eskimiş bir fikir olduğu ortaya çıktı. Ne de olsa bu deneme altı ay önce yapıldı; benim bugünkü önerilerim belki de üç ay önce uygulandı ve ben de böylece yavaş yavaş bugüne yaklaşmış oluyorum.

Ayrıca insan otellerden dolayı umudunu kaybetmemeli ve gayretkeş bir işadamı altı aylık bir süreden sonra bunu yeniden denemeli. Parlograf satın alan tek tük otel oldu mu hiç? Otellere bedava parlograf verip böylece ötekileri de bunu sağlamaya zorlamak hiç de kötü bir spekülasyon olmazdı belki de. Öyle ya, oteller arasındaki rekabet genelde çok büyük.

Gelelim yeni fikirlerime:

1. Bir daktilo ofisi kurulur, burada Lindström parlografının dikte ettiği her şey maliyetine veya başlangıçta belki de maliyetin biraz altında daktilo yazısına aktarılır. Bu amaçla reklam ve rekabet nedenlerinden dolayı uygun şartlar sunacak olan bir daktilo fabrikasıyla bağlantı kurulursa bütün bu iş belki daha da ucuza çıkarılabilir.

2. Dikteyi, bozuk para attıktan sonra alan bir parlograf icat edilir (ustalara talimatı ver canım!). Bu parlograflar otomatların, mutoskopların ve benzerlerinin durduğu yerlere koyulur. Her parlografa posta kutularında olduğu gibi saat yazılır, böylece daktilo yazısına aktarılan diktenin postaya veriliş saati belirlenmiş olur. Lindström A.Ş.'nin bu parlografların kullanılmış silindirlerini toplayan ve yeni silindirler getiren küçük otomobillerini görüyorum şimdiden.

3. Devletin posta idaresiyle bağlantıya geçilir ve bütün büyük postanelere bu parlograflardan koyulur.

4. Bu aygıtlar ayrıca yazmaya zaman ve ihtiyaç duyulan fakat bunun için gerekli olan huzurun ve rahatlığın sağlanamadığı yerlere de konur, yani tren vagonlarına, gemilere, zeplinlere, tramvaylara (profesöre giderken kullanılmak üzere). Hazırladığın otel anketinde, özellikle yaz otellerini düşündün mü, tedirginlik içinde debelenen tüccarlar parlografların tepesine üşüşeceklerdir buralarda.

5. Telefonla parlograf arasında bir bağlantı icat edilir, bu da gerçekten hiç o kadar zor olmasa gerek. Öbür gün bu işin başarıldığı haberini bana verebilirsin rahatlıkla. Yazışleri büroları, yazışma ofisleri ve benzerleri için müthiş önemli olabilir bu tabii. Bundan biraz daha zor olmakla birlikte gramofon ve telefon arasında da bir bağlantı kurma imkânı yaratılabilir pekâlâ. Zorluk şurada, gramofonun ne dediği zaten anlaşılmadığı için parlografın daha açık seçik bir telaffuz isteme imkânı yok. Ayrıca gramofon ve telefon arasındaki bağlantı genel olarak fazla bir önem taşımayacaktır, sadece benim gibi telefondan korkan insanları rahatlatabilir.

Öte yandan benim gibi insanlar gramofondan da korktukları için onlara yapılacak bir şey yok. Ayrıca Berlin'de bir parlografın, Prag'da da bir gramofonun telefona gitmesi ve bu ikisinin birbiriyle küçük bir sohbet yürütmesi düşüncesi çok hoş. Fakat parlografla telefon arasındaki bağlantı mutlaka icat edilmeli canım.

Çok geç oldu yine! Gecelerimi senin işine feda ediyorum. Etraflıca cevap yaz bana, bir defada olmak zorunda değil, yoksa fikirlerin akınına uğramış olurum. Ve her gün 2 mektup olmasın canım! Bir de öğlen yemeğini aksatına! Huzurlu ol! Ağlamak yok! Benden emin ol! Deliliği, mecburen havada asılı kalan bir deli olarak gör beni! Ve şimdi ciddi olarak "iyi geceler!" Ve bir de öpücük, aşkın çaresizliğiyle.

Franz

*

23.I.13 ile 24'ü arası

Hiç yok, hiç yok, uzun süren bütün gün boyunca hiç yok. Saat 11'e kadar her 15 dakikada bir koridorları uçarak geçiyor, bütün ellere bakıyorum, hiç yok. O zaman eve gelmiştir, eve geliyorum, hiç yok. Üstelik tam da kayığımızın biraz sallandığı bir zamanda, tabii benim yüzümden, kanının son damlasına kadar işkence çeken, canım kızcağızım benim.

Ne anlama geliyor yazmaman? Kötü bir şey mi acaba? Kendime bu denli yakın hissettiğim sen, şimdi bir gün boyunca Berlin'de keyfi bir gün yaşıyorsun ve ben senden hiç haber alamıyorum. Hangi gündü o? Salı öğlen yazdın bana en son. Akşam yazamadın, tamam, çarşamba gündüz yazamadın, tamam, fakat sonra lütfen (geçmişe dönük rica ediyorum) çarşamba akşamı yaz, ben de yarın erkenden ilk postayla mektubunu alırım ve beni terk etmek istemediğini okurum, benim içimde bir insan yerine (bazı mektuplardan sonra insanın buna inanası geliyor) hasta, vahşi bir maymun bulsan bile.

Mektuplaşmamızın senin çevrende, ufaklıklarda, Frolayn Lindner'de, annende ve kız kardeşinde yarattığı yanlış tasavvurları düşünüyorum bazen. Prag'da oturan akıllı uslu, sadık bir delikanlının Felice'ye, hak ettiği üzere her gün sadece sevgi dolu ve güzel şeyler yazdığını sanıyordur onlar, tabii kimseyi şaşırtmazdı bu. Onun pencereyi biraz aralayıp mektubu yerine varmadan önce pencereden fırlatıp atmasının Felice'ye yapılacak büyük bir iyilik olacağını hiçbirisi bilmiyor.

Aramızdaki fark bu işte Felice. Eğer kendimi kötü hissediyorsam (son zamanlarda bu durumun bir türlü sona ermemesine neredeyse seviniyorum, dolayısıyla da hak ediyorum bunu) benim suçum bu; vurulan da benim vuran da, peki senin suçun nedir, Felice?

Bugün tek kelime yazmadım, Max'ın yanındaydım, bunu benden yazılı olarak rica etmişti, sözlü olarak da bana sitem ederek birbirimize yabancılaştığımızı söyledi, benim suçum tabii, benim hayat tarzım yüzünden böyle oluyor, ona en fazla haftada bir gün uğruyorum, uğradığım zamanlarda da üstümde derin bir uykunun sersemliğini taşıyor gibi görünüyorum. Ne yapabilirim ki? Zamanı dişlerimin arasında tutuyorum ve yine de benden çekip alınıyor. Cumartesi yeniden Max'a gitmek zorundayım. Bir koca hali var onda, değişen ruh hallerinden bağımsız bir hal, sıkıntılarına ve tedirginliğine rağmen yüzeysel bir neşesi var. –Canım, o korkunç ofiste yarın karşıma çıksan!

Franz

*

24.I.13 ile 25'i arası

Şu Klara teyzeye öfkelendiğin kadar öfkeli görmemiştim seni hiç. Ne kadar da güzelsin! Seni nasıl da seviyorum! Klara teyze tabii ki kendine özgü bir hanımefendi ve bu tür düşünce akışlarında idmanlı olduğu için kızını bir taşra tiyatrosuna göndermek ona zor gelmiş olmalı. Senin kuzenini tanı-

mıyorum, yani Sophie'nin düğününe gitmemiştim, zamanım olmadığından değil, (o sıralar benden bir şey talep edildiği anda zamanım olmuyordu sadece, bunun dışında mutsuzluktan ve zaman bolluğundan ne yapacağımı bilmez bir haldeydim) basit bir nedenden dolayı, yabancı insanlardan korktuğum için. Fakat ibadethanenin girişine kadar gitmiştim ve Otto Brod'un yanındaki kızın oyuncu olduğunu sonradan öğrendim, onunla ilgili aklımda kalan tek şey başında tepesine beyaz çiçekler tıkıştırılmış hiç de güzel olmayan dikkat çekici bir şapka ve vakur bir edayla yürüyor olması. O düğüne gitmemiş olmama hayıflanıyorum! Belki senin erkek kardeşinle konuşurdum ve mutlaka en havadan sudan bir konuşmada bile bugün hatırlayacağım bir şey olurdu, bu da senin, tanınmayan kız kardeşin benim gözümde kazandığı anlamın öngörüsü olarak görülebilirdi. İşaretler her zaman oluyor, her şey işaretlerle dolu, ne var ki onları sadece karşımıza dikildiklerinde fark ediyoruz.

Yemeğini iyi savunuyorsun, (mektubu sabahın erken saatlerinde ilk okuyuşumda senin o güzel çöreklerini ısırmayı, onları elinden kapıp mümkünse bir de bunun yanında eski zamanlarda bayıla bayıla yaptığım gibi limonlu açık bir çay içmeyi istedim) fakat canım, beni yumuşatamazsın. Anlayacağın, sana olan büyük aşkımdan dolayı ve yemek konusunda reform yapmak ne güzel, ne iyi, ne de yararlı göründüğü için sosis, soğuk et ve bu tür şeyleri yemene memnuniyetle izin veriyorsam da çok fazla çay içilmesi, özellikle düzenli olduğunda hoşuma gitmiyor yine de. Ve sen de kendi zehrine alışmış bütün insanların yaptığı gibi savunuyorsun bunu: çayın hiç de o kadar koyu olmadığını söylüyorsun, bu mektubu sana verirken yazışmamızın seni mahvedeceğini söyleyen annene, muhtemelen buna rahatlıkla katlanabilirim diye cevap vermene benziyor bu. Fakat çay konusunda yanılmıyor musun? (yazışmadan söz etmiyorum, zira bu zehri –eğer bu bir zehirse– sana zerk etmek zorundayım, elimden başka bir

şey gelmez.) Biraz daha az çay içsen diyorum. Fakat sonra tekrar seni annene "nasıl bir yenilik yine bu böyle?" diye sorarken duyuyorum ve herhangi bir tavsiyede bulunmaya cesaret edemiyorum. Güzel bir pazar diliyorum! Ve biraz huzur!

Franz

Mektubu bitirdim, zaten yeterince geç oldu, ancak birkaç şey söylemeden geçemeyeceğim yine de:

Kardeşinin siparişi için bana güvenmediğin için bir sitem öncelikle. Mektuptaki söz konusu yeri gururla okumaya başladım ve okudukça gitgide küçüldüm, ta ki bir sonraki mektupta hiç umut olmadığını ve siparişin yapılmış olduğunu öğrenmek zorunda kalana kadar. Beni nasıl böyle utandırabilirsin ki. Senin için bir şey yapabilmek düşüncesinin beni neredeyse, tabiri caizse basiretli bir hale getireceğini ve gönderiyi süratle ve kusursuz bir biçimde gerçekleştireceğimi bilmiyor musun? Sana bir iyilik yapmanın beraberinde getireceği sevinç, gireceğim bütün zahmetin yüz kat üstünde olurdu.

Ufaklığın resmini görmekten çok memnun olurum tabii, ayrıca madalyonda kiminle birlikte ikamet ettiğimi, senin öpücüklerini böylesine hak eden bu küçük insanın nasıl birisi olduğunu bilmesem olmaz zaten.

Posta bana yine bir oyun yaptı. Dişçide yazdığın çarşamba mektubu ancak perşembe öğleden sonra ofise gelmiş; ta cuma sabahı aldım, öfke ve mutlulukla.

Veda etmeden önce bir şey daha: günlük tutuyor musun? Gereksiz bir soru, şu anda buna vaktin yok ki. Peki bir zamanlar tuttun mu? Ne kadar sürdü? Bir defasında bir şeyler yazdığından söz etmiştin, 15 yaşındaki büyük aşkını anlatırken. Ama sonradan bu konuya dönülmedi.

Şimdi gerçekten iyi geceler. Mektuplaşmak ne kadar hoş, bir de her mektubun sonunda tıpkı karşılıklı konuşmanın

sonunda olduğu gibi doğal bir ihtiyaçla karşısındakinin gözlerinin içine bir güzel bakmak istemese insan. Düşün ki şimdi bir tanıdığa da mektup yazmak zorundayım. Fakat hiçbir insan gözünün okuyamayacağı kadar derbeder olmasını istiyorum.

Son karar: mektubu yazmıyorum ve yatmaya gidiyorum.

Franz

Sen bana o kadar az gazete kupürü gönderiyorsun ki; bak ben sana yine güzel bir tane gönderiyorum. Ugandalı 22 zenci gencin kutsanmasıyla ilgili gazete kupürünü kaybetmedin değil mi?

*

26.I.13

Cumartesi gece 1'de geldim eve.

Biliyorsun canım, Tanrı tarafından en bariz sözlerle bana emanet edilmişsincesine bir aşkla ve endişeyle düşünüyorum seni.

Franz

*

Pazar, 26.I.13

Ne oldu canım? Seni sokaklarda dolaşmaya zorlayan nedir? Sen gerçekten bugünkü resimde gördüğüm kız mısın, ne fazla ne de az gülümseyen ve insanın her sıkıştığında huzur bulmak için bakacağı kız. Hem ağlıyor musun? Yapma! Senin yüzünden rahatsız olduğumu iddia ediyorsun, oysa kırılan tek şey benim beceriksizliğim, kendinde tecrübe etmiş olduğun ve korkarım ki bu gidişle sık sık tecrübe edeceğin beceriksizliğin bizzat kendisi. Fakat bana apaçık söyle, beni tanıdığından beri *hayatın* nasıl değişti, mektuplarımla seni gözyaşlarına sürüklemeden önce, çılgın teyzelere, pataklanmayı hak eden turistlere kızmak gibi münferit vakalar dışında en son ne zaman ağladığını tam olarak söyle bana, hem de bir sonraki mektupta. Cuma günü ne oldu ki? Neydi o? Mektubumda kendimin bile bilmediğim gizli ezalar mı

vardı? Yoksa daha eski bir mektup kötü etkisini şimdi mi gösteriyor? Yoksa neden ben değil miydim? Peki o zaman neydi? Aşırı çalışma mı? Anlık etki gösteren belli bir neden olmadan kafasının karışmasına izin veren bir kız değilsin sen. Canım, söyle bana! Kendinle konuştuğunu düşün!

Romanım! Evvelsi akşam ona büsbütün yenildiğimi ilan ettim. Elimden kaçıp dağılıyor, onu zapt edemiyorum artık, benimle ilgisi olmayan şeyleri hiç yazmam, fakat son zamanlarda bu iş fazlasıyla gevşedi, ortaya çıkan yanlışlıklar gitmek bilmiyor, onun üzerinde çalışmaya devam etmem geçici olarak onu bir kenara bırakmaktan daha büyük bir tehlike getiriyor beraberinde. Ayrıca bir haftadır nöbet tutar gibi uyuyor, her an sıçrayarak uyanıyorum. Baş ağrıları bir demirbaş haline geldi, duruma göre değişen küçük sinirli halleri ise üstümden atamıyorum bir türlü: uzun sözün kısası yazmayı tamamen bırakıp bir hafta boyunca, daha uzun sürmez herhalde, dinlenmekten başka bir şey yapmayacağım. Dün akşam yazmadım ve benzersiz bir biçimde iyi bir uyku çektim. Senin de dinlendiğini bilirsem tam bir huzura erebilirim.

Resimde giydiğin tiril tiril elbise ne güzel öyle, uzantısı nasıl? Resimde nasıl duruyor veya oturuyorsun? Sağ kolun görünmüyor. Şu parlak şey, madalyon mu o? – Fakat resimlerin ne faydası var ki, zinde görünüyorsun resimde, yanakların yuvarlak, gözlerin berrak, hem annen gibisin hem de seni istediğim gibi, fakat aslında akşamın geç bir vaktinde yatağında uyumuyor, ağlıyorsun.

"Napolyon'un Çevresindeki Kadınlar" adlı kitabı duydum. Bu tür kitaplara inanmaya meyletmiyorum hiçbir zaman, onları okumaktan kaçınılmaz bir haz duysam da ve buna zamanım olsa da. Bu tür araştırmalar zorunlu olarak abartılardan beslenir. Uzun süre sadece ona baktığı için ağır ağır ama kesin bir biçimde kendini alışılagelmiş insan bilgisi ve dünya tecrübesinden çıkarıp yukarıya doğru çeken

bir gözlemcinin sandığı kadar kadınlarla haşır neşir değildi Napolyon şüphesiz. Napolyon'un otopsisinde dikkat çekici bir bulgu hakkında bir şey okumuştum, onun kadınlardan uzak durmasına iyi bir mantık bağlantısı içinde bilinen bir olgu olarak üstünkörü değiniliyordu. Görünüşteki karşıtlığa rağmen hem Josephine'e yazdığı aşk dolu mektupların tarzı hem de cinsellikle ilgili kullandığı kavramların kabalığı bunu destekliyor.

Neden Max'la aramın iyi olmadığını düşünüyorsun? Onunla birbirimizi tanıdığımızdan bu yana on yıl geçmiş olmalı, asla kötü bir şey olmadı aramızda. Bu tür bir ilişkide sallantılar olur elbette, tıpkı insani olan her şeyde olduğu gibi, özellikle de benim dahil olduğum bir şeyse. Nitekim yıllar içinde onun karşısında kendimi çok suçladığım zamanlar oldu, buna karşılık o büsbütün masum belki de. Fakat bu konuda sana daha sonra etraflıca yazınam gerekecek. Bugün değil, doğru anlatamam onu şimdi.

Demin, öğleden sonra saat dörtte ekspres mektubun geldi. Canım, canım, gereksiz endişelere kapılma! Yazdığım zamanlardan 10 kat daha iyiyim, kalem kenera kayıyor sadece, hepsi bu. Yine ne korkunç şeyler yazdım acaba; ne kadar büyük bir yazar olduğumu görüyorsun işte, canım kızcağızımı sakinleştirmek isterken onu telaşlandırıyorum. Tam bir zavallıyım ve hiçbir öpücüğü hak etmiyorum.

Franz

*

26.I.13 ile 27'si arası

Uzun süre Hebbel'in mektuplarıyla uğraştım, şimdi de geç oldu. Acıya katlanmayı ve doğruyu söylemeyi bilen bir insanmış, çünkü en derinlerinde sağlam bir dayanağı olduğunu hissediyor. Varlığının hiçbir çizgisi bulanıklaşmıyor, titremiyor, bu arada 30 yaşından itibaren 2 kadının arasında gidip gelerek yaşıyor, iki ailesi varmış, orada ölüler ve burada ölüler. Yaptığı herhangi bir şeyi anlatırken girişte

şu sözlere yer verme becerisine sahip: "eğer vicdanın huzuru eylemin provası ise, ...", bu tür insanlara ne kadar da uzağım! Eğer bu vicdan provasını ben de yapacak olsaydım hayatımı bu vicdanın savrulmalarına bakarak geçirmek zorunda kalırdım. Bundan dolayı da sırtımı dönmek işime geliyor, sınamayla ilgili bir şey bilmek istemiyorum ve sadece arkamda olup bitenleri fazlasıyla sezdiğimde bu beni biraz aşağıya çekiyor.

Bunun sonucu olarak da her yerde ben suçlu oluyorum, Max'la olan ilişkimde de. Sevgiden, zayıflıktan, korkaklıktan ve kısmen bilmediğim başka birçok nedenden dolayı ona karşı her zaman dürüst olmadım, küçük meselelerde her an her durumda dürüst değildim, ama bazen büyük meselelerde de. – Fakat bu konuda yazmak zor geliyor şimdi bana, yapamam canım, bugün olmaz, bunun için bana kızına ve bunu anla.

Fakat sen bizim ilişkimiz için hiç endişelenme, dün akşam kafeteryada baş başa gülerken görmeliydin bizi, onun bana gösterdiği dostluk baki, benim de ona, *ne var ki bu dostluğun ağır bastığı taraf sadece benim içimde, öyle ki onun sarsıldığını sadece ben biliyorum ve sadece bana ait olan suçu tek başıma tecrübe ettiğim acıyla taşıyabiliyorum.* Max'ın sana yazdığım ve seni endişelendiren sözlerinin hiç önemi yok, esasında kendisiyle hiç ilgisi olmayan şeyleri düşünmeden ve sorumluluk hissetmeden söyleme alışkanlığı vardır onun. Ne onu yeterince tanıyorsun, ne de benim kontrolüme alamadığım, abartılı yazma tarzımı ve ürküyorsun. Ah, sebep olduğum bu ürküntüyü öpücüklerle ortadan kaldırmaya layık olsam keşke!

Franz

*

27.I.13 ile 28'i arası

Şimdi burada olmalıydın canım (tuhaf bir davet, gece yarısını çoktan geçti), güzel sessiz bir akşam geçirirdik birlikte, o kadar sessiz ki sonunda tekinsiz gelirdi bu sana. Zavallı

sevgilim, söylesene, bu kadar çok sevilmek nasıl geliyor insana? Ellerini tutmaktan ve yakınlığını hissetmekten başka bir şey istemedim. Alçakgönüllü bir istek mi? Yine de ne geceyi ne de uzaklığı delip geçemiyor.

Referans listesi için sağol. Demek Neble beğenmedi bunu? Peki ona şöyle doğru düzgün tekme atacak bir ayak yok mu? Kitabı tam olarak okumadım; hiç şüphesiz sizin gelecekteki müşterilerinizde rastlanmayacak bir hipokondri bende bu denli küçük bir baskı karşısında bile ürküntü yaratıyor, fakat yine de gördüm ki parlografı telefona bağlama önerimde –bundan dolayı günlerce koltuklarım kabarmıştı– çok geç kalmışım. Demek ki bu var ve çok yaygın olarak kullanılmıyor öyle mi? Bankaların, acentaların ve benzerlerinin yaptığı, tam olarak tutanaklara geçmesi gereken önemli konuşmalarda (notların eksiksiz alınması veya tanıkların bulunması gereken durumlarda) bir parlograf kaçınılmaz olmalıydı aslında. Ahizenin bir ucunu memur tutmalı, öteki ucu parlografa bağlanmalı ve konuşanın kendi sesiyle daha sonra su götürmez bir delil elde edilmeli. –Listenin açık seçikliği ve yarattığı etki bir ekle desteklenebilir belki, bu ekte alıcılar işletmelerin türüne göre düzenlenebilir ve aynı zamanda alıcıların verilerine göre parlografın neler yapabileceği hakkında kısa bir bilgi verilebilir.– Fakat genel olarak bu haliyle de muhteşem ve ben koltuklarım kabararak seni öpmekten kendimi alıkoyamıyorum, öyle ki bu listeyi yapmış olmaktan pişman olabilirsin. Yine de insan bunu öngöremez, en zor öngörebilecek olan da müdüriyet.

Sophie'ye yazdığın için ne kadar mutlu olduğumu dün yazmak istemiştim aslında sana. Bana seninle ilgili hikâyeler anlatmasını isteyerek ölçüsüzce eziyet etmek istiyorum ona, ama tabii benim muhteşem kıvraklığımdan ve diyalog kurmadaki ustalığımdan beklenebileceği üzere ince ve kurnaz bir biçimde. Ve bunu başka türlü yapsam bile, ne

yapalım, seni sevmek kötü bir şey mi? Böyle pervasız bir soru olur mu!

Franz

*

28.I.13 ile 29'u arası

Hebbel'in mektuplarından yine sana geliyorum canım. Orta sınıf insanlarının meslekleri ve dertleri icabı, bir insanın yazarlık işi sayesinde heyecanı hiç durulmayan, baygınken bile durulmayan iç dünyasından akın eden en yabanıl itiraflarla ayağa kalktığı böyle mektupları nasıl okuduklarını bilmiyorum, – aslında onu (sakin bir gözle ölçüldüğünde tıpkı güneşin en küçük uydusu gibi ondan fazlasıyla uzak olduğum halde) kendime çok yakın hissediyorum, ensemde yakınıyor adeta, kendi zayıflıklarıma doğrudan doğruya parmaklarıyla dokunuyor ve bazen, yeterince nadiren, beni sanki iki arkadaşmışız gibi peşinden sürüklüyor.

Onun ayrıntıdaki etkilerini anlatmam mümkün değil, birincisinden yola çıkarak ikinciyi geliştirmem mümkün değil, böylesine ince bir havada hayatım fazlasıyla zorlaşıyor, bütüne bakmak için esas mücadeleyi delip geçiyorum. Düşünme gücümün inanılmaz dar sınırları var, sonuçlarda gelişmeyi hissetmek, bu yapabildiğim bir şey; gelişmeden sonuçlara doğru çıkmak veya sonuçlardan adım adım aşağı doğru inmek, işte bundan nasibimi almamışım. Adeta bir şeylerin üstüne tepeden düşüp, düşmenin yarattığı afallama içinde gözüme görünüyorlar.

Hebbel tam isabetle düşünüyor ve insanın umutsuzluğu ve çaresizliği içinde kendini kurtarmaya çalıştığı en ufak bir oyuna gelmiyor. İlkgençliğinden beri içinde taşıdığı bir güçle düşünmekle kalmıyor (eğitimine bakarsan tamamen tesadüf ve acınası), aynı zamanda başından beri içinde taşıdığı, basitliğe kadar giden mahiyette bir yöntem kullanıyor. Bunu tam olarak tasavvur etmeye çalıştığımda mektuplarının bende yarattığı iyi insani etki derhal ortadan kalkıyor ve o beni ezip geçiyor.

Kafka'ya ait bir çizim.

Bugünkü mektubun için canım özel bir teşekkür. Onu nasıl bir meşakkatle yazdığını Tanrı bilir, fakat yine de yazdın ve ben ofisten çıkarken senin bir önceki gün yazdığın kâğıdı alıp çantama koydum; onu orada tutabilir, okşayabilir ve sevebilirim. Düşün ki çikolata bile yedim, tabii ağır ağır, duraksayarak ve ürkek bir şekilde; fakat senin varlığına ve aldığın hazza olabildiğince katılmanın çekiciliği karşı koyulacak gibi değildi. Ayrıca bana bir zarar da vermedi, zira senden gelen her şey (bu konuda benden farklısın) hoş, iyi ve zararsız oluyor.

Franz

*

29.I.13 ile 30'u arası

Son yazdan bu yana yaşadığım bir şey en yeniler sırasına girmeyi hak ediyor pekâlâ, diğer insanlar gibi nihayet ben de bol bol soğuk algınlığına yakalanan bir insan haline geldim. Ve hem nedenini bilmeden, hem de bin kere masaj görmüş, kayışlaşmış bu deriye rağmen üşütüyorum. Yoksa tek sorun sıcak çayımın eksikliği mi; benim fikrimce (bu üşütmelerden sonra fikrim artık o kadar önemli olmasa da) sevgilimi o kadar heyecana sokan o sıcak çayın eksikliği? Biliyor musun, üşütmemin imkânsızlığını gittikçe hızlanan çöküşümün hiç de önemsiz olmayan bir işareti olarak gördüğüm zamanlar oldu; bu süratli çöküşün gerçekliğine her zaman inanmışımdır. Şöyle diyordum kendime: (tabii üşütmemek işaretlerden sadece birisiydi) böylece adım adım insan toplumundan koparım; her yerde bunu kanıtlayacak bir şey bulabilir miyim diye dikkat kesiliyordum; her küçük şeyde başarısızlığa uğruyordum; her korku doğru çıkmasa da her umut hayal kırıklığına uğruyordu; diyelim ki havadan sudan konuştuğum birisi başını biraz yana çevirdi, bu durumda kendimi hemen itilmiş hissediyor ve karşımdakinin yüzünü kendime çevirmek ve o şekilde tutmak için ne yapmam gerektiğini bilmiyordum. Bir defasında bu tür durumlara tamamen kapalı olan Max'ı, durumumun her geçen gün kötüye gittiği ve beni çok sevenlerin bile yakınımda oturup beni cesaretlendirmek üzere gözlerimin içine bakmaktan kaçındığı, bana hiç sarılmadığı (sarılıyorsa da sevgiden değil çaresizlik ve umutsuzluktan), bir şekilde beni kurtarmaya güçlerinin yetmediği konusunda tamamen ikna etmeyi başardım. Kendi halime bırakılınam gerekiyordu, zaten benim de en çok istediğim şey buydu ve ayrıca insanın bana katlanabilmesinin bir sınırı vardı. O sırada ikimiz baş başa Dobichowic'e gitmiştik, Prag yakınlarında güzel bir yer, geceyi de orada geçirdik. Geçirdiğimiz öğleden sonralardan birisinde hava çok yağmurluydu, Max'ın odasındaki kanepeye uzanmıştım, (2 odamız vardı, zira ben tek başıma bir odada uyumak zorun-

daydım, en nihayetinde bunu bir cesaret işi olarak görmeyeceksin, fakat bu korkaklıktan başka bir şey değil, buradan çıkan sonuç: nasıl insan yerde yattığında düşemezse, yalnız olan birisinin başına da hiçbir şey gelemez) sersem gibiydim ama uykuya dalamıyordum, masanın başında "Çek Genç Kız" [Die Tschechin][65] adlı uzun hikâyesine (belki bunu sonradan "Berliner Tageblatt"da okumuşsundur) başlayan ve hikâyenin sonuna yaklaşan Max'ı rahatsız etmemek için gözlerimi açık tutmak istemiyordum yine de, yani gözlerim kapalı uzanmıştım öylece, can sıkıntısından ahşap damda ve ahşap terasta şakırtısı artan yağmurun sesini dinliyor ve ayağa kalkıp biraz gerinebilmek için Max hikâyesini bitirsin diye (ayrıca çok süratli yazan biri, kalemi kâğıdın üzerinde kayar gider) yanıp tutuşuyordum, kendimi yeniden kanepenin üzerine atmak ve sersem sersem öylece yatmaya devam etmeyi istemekten başka bir amacım yoktu. Yıllarca, aslında geriye bakmaya çalıştığımda sonsuz günler boyunca böyle yaşadım ben, elini ver canım, aynı sonsuzluk, bu defa güzel günlerin sonsuzluğu gelsin diye! Tutmaya cesaret edemediğim o güzel sevimli elini.

Franz

*

30.I.13 ile 31'i arası

Canım, bana daha etraflıca yazmak için kendini harap etme böyle, zamanının izin verdiğinden fazlasını kullanma, senin iyi ruhun olmak istiyorum ben, işkenceci ruhun değil. Bir selam ve yanımda olduğunu gösteren bir güvence – böyle zamanlarda yeter de artar bana. Ofiste biraz fazla yüklenilmiyor mu sana, demek fatura sorumlusunun ve Frolayn Großmann'ın yanı sıra bir kız daha hastalandı ve onun işini de sana yüklediler, öyle mi? Yönetim bunun çok fazla olduğunu bal gibi anlayabilirdi.

---

65 Ç.N.: Kafka, Max Brod'un 1909 yılında yazdığı *Çek Hizmetçi Kız* romanını kastediyor olabilir (Max Brod, *Ein tschechisches Dienstmädchen*, 1909.).

Benim durumum senden çok daha iyi veya daha doğrusu çok daha iyi olabilirdi! Eğer benim kadar boş zamanın olsaydı, iyi, yararlı bir hayat sürdürürdün, hem sen hem de başkaları memnun olurdu bundan, akşam 8.15'e kadar öğlen molası vermeden –korkunç bir şey bu– ofisine bağlı olduğun halde şimdi de farklı bir şey yapmıyorsun. Aslında benim bir şey yaptığım yok, ruh hallerini işlerine karıştıran insanlar hiçbir ofiste tutulmamalı, mesela bugün ofiste benim ne çalıştığımı görseydin başını iki yana sallardın. Masamın üstünde çeşit çeşit eski iş yığılı –bir süre önceki kadar olmasa da, zira bu arada bir hafta boyunca fena çalışmadım sayılır– fakat bugün her şeyden önce dün başlamış olduğum sıradan bir raporu bitirip bakanlığa göndermem gerekiyordu. İlerlemem mümkün değildi, aklıma hiçbir şey gelmiyordu, bu arada bugün ofiste el atılması gereken büyük bir iş vardı, bu yüzden ben de daktilografımı göndermek zorunda kaldım, anlayacağın bizzat daktilonun başına geçtim ve ellerim kucağımda öylece durmaktan başka hiçbir şey yapamayacağımı hissettim. Böyle zamanlarda daktilo bile yazma becerisini kaybediyor ve insan ona bu şekilde baktığında, hurdadan ibaret, çoktan miadını doldurmuş eski bir icat gibi duruyor. Yaklaşık 8 sayfa yazdım, yarın içinse bu işe yaramaz 8 sayfayı yırtıp yaklaşık 20 sayfa olması gereken rapora yeniden başlama umudunu taşıyorum.

Dikte ağzımdan çok nadiren Homeros'un kahramanları gibi akıcı bir biçimde çıkıyor, bu da konuşmanın bir anda kesintiye uğraması için başlı başına bir tehlike zaten. Neyse, yaşanıyor işte ve sıvılar ağır da olsa yolunu buluyor. Fakat düşün ki ben ofis işi dışında hemen hiçbir şey yapmıyor ve fabrikayı ihmal ettiğim için, değil babamla konuşmak, onun yüzüne bakmaya dahi cesaret edemiyorum. Güzel hayat tarzımdan dolayı biraz öv beni şimdi, canım.

Franz

*

31 [Ocak] ile 1.II.13 arası

Hiç haber yok, canım sevgilim, öğleden sonra bir şey gelirse bana getirilmesini söyledim ofiste fakat hiçbir şey gelmedi. Dün iki mektup vardı, keşke bölünerek gelselerdi! Ne var ki huzursuz değilim; mademki son zamanlarda bu kadar eziyet çekiyorsun bir gün daha atlayabilirsin rahatlıkla, seni içimde sıkı sıkı tutuyorum ve her şeye rağmen senden haberdarım.

Soğuk algınlığım hâlâ geçmedi veya üşütmemiş de olabilirim aslında, bütün sırtımda ve belki de büyük ölçüde hipokondriyak ama yine de biraz tekinsiz bir üşüme duygusu var; içi soğuk suyla doldurulmuş ve bana doğrultulmuş bir enjektör, nereye gitsem, nerede dursam beni buluyor sanki. Şu anda sıcak odada yazarken de geçmiyor, şeytani bir şey.

İnsan bu kafada olunca hiçbir şeyden dolayı neşelenemiyor, tıpkı bugün Stoessl'dan aldığım olmayacak taleplerle dolu mektupta olduğu gibi. Benim kitabım hakkında da yazmış, lakin öyle tastamam bir yanlış anlamanın içine düşmüş ki bir an için kitabın gerçekten de iyi olduğunu sandım, çünkü Stoessl gibi kavrayışı sağlam ve edebi açıdan pek çok kez sınanmış bir adamda bile öyle yanlış anlamalara meydan vermiş ki bunlar bir kitaptan beklenmemesi gereken ve ancak yaşayan ve bu yüzden de çok anlamlılığa sahip insanlar açısından mümkün olabilecek türden. Geriye tek bir açıklama kalıyor, kitabı ya üstünkörü ya da yer yer okudu veya hiç okumadı (bu da onun varlığının her fırsatta yansıttığı sadakate uygun düşmediği için pek ihtimal dahilinde değil). Söz konusu bölümü senin için buraya kopyalıyorum, anlayacağın onun yazısı çok okunaksız ve zor bela okuyabildiğini sansan da, yanlış anlamalara meydan veren yorumlarla okuyabilirsin ancak. Şöyle yazıyor: "Dışı da içi de aynı güzellikte olan kitabınızı derhal ve bir solukta okudum ve küçük büyük anların küçük anıtlarına dair kendine özgü bir biçimde süzülen ölçülülüğü ve içten gelen hafif neşesi beni çok sevindirdi. Özellikle şık, tabiri caizse içedönük bir mi-

zahı var, insanın güzel bir uyku çektiği bir gecenin ardından canlandırıcı bir banyo yaptıktan sonra temiz giysiler giyip özgür, güneşli bir günü şen bir beklentiyle ve anlaşılmaz bir güç duygusuyla selamlamasından farkı yok. İnsanın kendi iyi ruh halinin beraberinde getirdiği bir mizah. Bir yazar için, onun önde gelen meselelerini yansıtan bu duygu içeriklerinden daha iyi bir koşul, onu daha iyi onaylayacak bir şey düşünülemezdi." Bu yargı için bir açıklama daha kalıyor geriye, yukarıda yazmayı unuttum onu, o da şu, onun mizacındaki karışımdan dolayı kitabı beğenmediği düşünülebilir rahatlıkla. Ayrıca mektup bugün çıkan, kitabı abartılı bir biçimde öven ve onda kederden başka bir şey bulmayan bir eleştiriye de çok uyuyor.

Bu akşam Sophie geldi, şu soğuk suya batmış sırtım ve "iyi durumdaki ruh halimin mizahı" olmasaydı onu memnuniyetle istasyondan alırdım. Senden haber alamamış olsam da seni haftalarca görmüş olan bir çift göz görmüş olurdum, adın da anılırdı mutlaka ve bütün bunlar tramvayda küçük bir yolculuk yapmakla sınırlı kalsaydı ne güzel olurdu. Fakat önümüzdeki hafta kuşatma altına alacağım onu, mademki söz verdiğin halde Breslau seyahatin hakkında senden hiçbir şey öğrenemedim, o zaman ben de onu konuştururum. Canım, nasıl bir ikame ki bu! Sana sarılacağıma söylentilere, konuşmalara, ithaflara, anılara sarılıyorum ve hiçbir şey bundan ileri gitmiyor.

Mahkeme işlerinde yalnız kalmayasın diye pazartesi yeniden Leitmeritz'deki mahkemeye gitmek zorundayım. Rahatsız edici bir şey mi bu! Neyse ki beni rahatsız edecek bir hikâye değil. Ne var ki küçük bir dolambaç yaparak sıcak güneye Berlin üzerinden gitmek isterdim, Max da karısıyla birlikte öğleden sonra oraya gelecek. Fakat nasıl ayarlanabilir ki bu?

Franz

Anne, iyi bir söz söyle bugün!

*

Franz Werfel

1.II.1913 ile 2'si arası

Öğleden sonra mektubumdan bu yana ilk kez yazı masasının başına oturuyorum. Saat kaç? (Cevabı bir sonraki sayfaya[66] yazacağım, tıpkı tefrika romanların korkunç sürprizlerinde olduğu gibi.) Bütün bir öğleden sonrayı Werfel'le, akşamı da Max'la geçirdim ve yorgunluktan bitap düşmüş bir halde, başımdaki gerginliklerle, bugün kafamın içinde tam tepeme yaklaşan gerginliklerle ancak sekizden sonra uyuyabildim. Tabii yan odada mutat sohbet gürültüsü çoktan başlamıştı, bu yüzden ara sıra, yorgunluğum tam beni biraz uykunun içine daldıracak gibi olduğunda yine yukarıya doğru çekip çıkarıldım. Buna rağmen uyku, şekerleme, hayal ve su götürmez uyanıklığın karışımı olan güzel mi güzel bir çeşitlilik içinde şu ana kadar yatakta kaldım ve sırf sana yazmak ve romandaki gelecek olaylar hakkında, böyle

66 Ç.N.: Çizgiyle çerçevelenmiş olarak: Gece 12.30.

tek tük ışımalardan korktuğum halde beni yatakta yakalayan birkaç not almak için kalktım canım. Akşam yemeğini istisnai olarak kusursuz bir biçimde (karmaşıklığı dikkate alınacak olursa bunu yapmak hiç de o kadar kolay değil) masamın üstünde buldum, fakat yemeden bir kenara ittim. Midem de tıpkı kendim gibi birkaç gündür nanemolla ve ben de hiçbir şey yemeyerek onu atlatmaya çalışıyorum. Mesela bugün sadece öğlen yemeği yedim. Bir başarı beklediğim her türlü ayrıntıyı senin gözlerinin ışığına tutmak için söylüyorum.

Werfel yine hiç şüphesiz muazzam bir doğadan çıkıp gelen yeni şiirler okudu bana. Yaratılıştan gelen, sonunu başında taşıyan böyle bir şiir kesintisiz, akışkan bir iç gelişimle nasıl da ayağa kalkıyor – kanepede büzülmüş yatarken gözlerini nasıl da faltaşı gibi açıyor insan! Ve delikanlı yabani bir edanın güzelliğiyle okuyor (bu tarzın monotonluğuna karşı itirazlarım var yine de)! Yazdığı her şeyi ezbere biliyor ve onları okurken kendini paralamak ister gibi görünüyor; buradaki ateş bu ağır gövdede, bu geniş göğüste, yuvarlak yanaklarda yangın çıkarıyor. Şubatta Berlin'de bir okuması var, ne olursa olsun gitmelisin oraya. Tabii (adın açıkça anılmasa da) senden de söz edildi, sensiz bir öğleden sonra benim için nasıl geçiyormuş, "Dünyanın Dostu"nun [Weltfreund] içine küçük bir ithaf olarak "tanışmadığım bir hanıma" yazdı, Frolayn Lindner'i biraz kızdırmak için. Kitabı bir dahaki sefere göndereceğim sana, paketleme tarzı gibi kaygılarla uğraşmak zorunda kalmam yine umarım. "Duyguların Yüksekliği" [Höhe des Gefühls] de bu nedenle bu kadar uzun kalmıştı bende, kitap tabii ki senin, çok önce bunun sözünü vermiştim ya sana. Aynı şekilde senin için düşündüğüm Fransızca Flaubert de haftalarca yazı masamın üzerinde yuvarlanıp durdu ve ben paketleme ve gönderi çeşitleriyle ilgili hayallere daldım.

Löwy'nin pazar günü için sana gönderdiğim mektubunu okuyabildin mi? Pazar günü Berlin'de oynadı, en azından ben mektuptan bunu çıkardım ve ilgili bölümün altını çizme kurnazlığına başvurdum. Sonradan böyle yaptığım için kendimi suçladım ve şimdi sen altı çizilmiş yeri fark etmediğin veya başka nedenlerden dolayı tiyatroya gitmediğin için mutluyum. Kısıtlı boş zamanını yeterince işgal ediyorum, fazlasıyla! Löwy ile orada buluşan Werfel'in anlattığına göre kumpanya Berliner Tageblatt'ın Leipzig muhabirinin, Dr. Pinthus adlı kişinin (ayrıca onu ben de tanıyorum, kendisinden fazla bir şey beklenmeyecek kadar ağırkanlı bir insandır) o kadar hoşuna gitmiş ki "Berliner Tageblatt"ın kültür sanat ekinde onlar hakkında bir yazı yazacakmış. Onu bulursan bana gönder lütfen, oyuncuları düşünmekten hâlâ çok hoşlanıyorum. Canım, zamanı kullanmakla ilgili önerilerine gelince – onları takip edemiyorum. Mümkün olan tek şey onu şimdi olduğu gibi uygulamak, uygulamazsam daha da kötü oluyor, ama uygulayacağım. Bir iki saat yazmaya yetmiyor (ayrıca sana yazma zamanı için bir öngörüde bulunmuyorsun), doğrusu on saat olurdu, fakat doğru zamana ulaşılamayacağı için en azından ona olabildiğince yaklaşılmalı ve kendini düşünmemeli. Zaten yazıyla ilgili olarak son günleri o kadar kötü kullandım ki, bu böyle gidemez, bana zarar veriyor, bugün yine hiçbir şey yazmadım ve akşam yatağa uzandığımda yorgunluğum ve zamanın darlığı yüzünden öyle bir çaresizliğe kapıldım ki yarı uykulu bir halde bütün dünyanın elime verilmesi ve onu kendimden geçmiş bir halde sarsmak için dua ettim. Ah Tanrım! Ah canım!

Franz

*

2.II.13

Canım, senin derisi kayışlaşmış, üşütme nedir bilmeyen, çelikten delinin şu anda sana nereden yazdığını biliyor musun? Bir kış gecesi, açıkta değil kesinlikle, tam tersine kat-

merli kepazelik, sıcak mutfakta. Sadece oturma odası ısıtıldı şimdi, bulunduğumuz yükseklikten dolayı fırtına varken başka bir yeri ısıtmak mümkün olmuyor, benim odam ısıtılmadı, çünkü öğleden sonra Leitmeritz'e gitmek istiyorum (herhalde yarın sabah gideceğim); aile oturma odasında üst üste uyuyor fakat mutfak boş ve sessiz ve soğuk fayanslarla saatin güçlü vuruşu olmasaydı tamamen bir yazı odası olabilirdi burası.

Max'ın düğünü geçti ve güneye gitmek üzere; ancak senin tahmin ettiğin gibi özel bir düğün töreni olmadı, otelde nikâh kıyıldı sadece, başka bir şey olmadı, ne uğur gecesi[67], ne de düğün yemeği, anlayacağın benim insan korkum sınava tabi tutulmadı. Fakat özel bir düğün sevincim oldu yine de, zira ayaküstü konuştuğum Sophie bana bir şey anlatacağını söyledi ve benim de dinleyecek çok şeyim olduğu için isabetli oldu bu. Bugün ve yarın Brod'lara gidemem fakat salı günü koşa koşa gideceğim. Özel olarak dinlemek istediğim bir şey yok, tek isteğim Sophie'nin yakınında olmak, çünkü sen onun yakınındasın. Canım, hiç çaresi yok, beni bedensel olarak senden çekip alıyorlarmış gibi geldiği halde bitirmek zorundayım. Salı günü sadece kart atacağım sana. Canım, her ne kadar anlamlı ve uyarıcı olsalar da Tanrı seni kötü rüyalardan korusun.

Franz

*

[Kartpostal. Damga: Leitmeritz – 3.II.13]

Candan selamlar. Yola çıkmadan az önce hazırlıklar bitti. Yolculuğa eşlik edecek kız kardeşim aşağıda kendi elleriyle selamlıyor seni.

FK.
Ottla Kafka

*

67 Ç.N.: "Polterabend": Evliliğin mutlu olması için porselen vb. kırma ritüeli de olan akşam.

Kafka kız kardeşi Ottla ile birlikte.

[Leitmeritz'den Prag'a dönüş yolunda, 3 Şubat 1913]

Tren karanlık, insan yazamıyor, ayrıca yorgunum, çevremdeki her şey uyuyor, kız kardeşim koridorda pencereden dışarıya bakıyor ve şu anda bana döndü. Felaket yağmur yağıyor. Senin mektubuna, uykuya, yazma imkânına döndüğüm için mutluyum. Esen kal canım, esen kal.

Franz

*

3.II.13 ile 4'ü arası

Canım, senin için buradayım işte. Yolculuktan yorgun düşmüş, kendi katkımla daha da yorgun düşmüş bir halde yine de Brod'lara gittim akşam. Peki ne mi yaptım orada? Kendim için yeterince şey yaptım. 2 saat Sophie'nin yanında oturdum, sen de onun yanında oturmuştun, ben de aynı yerde oturdum, tıpkı ağustostaki gibi ve iki defa adın anıldı. Lakin senin adının anılmasındaki payım çok az, adının daha sık anılmasını ise ben engelledim muhtemelen. Adın önce başka bir konuşma bağlamında geçti ansızın, herkese selam yolladığını söyledi Sophie, "Bayan Brod'dan başlayarak Dr. Kafka'ya kadar". Selam sırası bana çok uygun geldi, zira herkesi selamladıktan sonra bana kalırsın, ben de seni tutar ve hiç kimseye vermek zorunda kalmam. Ayrıca yabancı insanların arasında adının geçmesi ve sana kendimi herkesten daha fazla yakın hissetmem, böylece diğerlerine üstünlük sağlamış olmam da içimi ısıttı ve ben bundan çok memnun kaldım. Lakin adının böyle anılması dikkat çekmeden, suratımı şekilden şekle sokmadan, herkesin seninle olmasından dolayı mutsuzluğa düşmeden katlanabileceğim son sınırdı. Ve böylece seni unutturmaya çalıştım, ortalığı seninle ilgili bir sessizlik sarınca da sesin içimde yeniden yükselmeye başladı.

Canım, kim bilir nasıl da yorgunsun! Berlin'de hiç şüphesiz başka türlüsü olmuyordur ve herkes herhalde bu şekilde yaşıyordur, fakat bu kadar uykusuz kalarak ofisteki işe nasıl dayanabiliyorsun? Hiç şüphe yok ki aşırı gerginlik yaşamadan ve sağlığın bozulmadan mümkün değil bu. Bak, bunlar uzakta ortaya çıkan kederli düşünceler. Bütün bunların zorunlu olduğunu kavramadığını sanma. Esasen Berlin'de her şeyin bizde olduğundan daha gürültülü, daha neşeli olduğunu biliyorum (bizim gürültümüz ve neşemiz bile benim için erişilmez bir şey). Max'ın düğünü, ki bunda benim de etkim (ihmalkârlık ve biçimden yoksunluk konusunda yüksek bir merciyim ben) yok değil, aynı tanıdık çevresiyle, aynı koşullarda Berlin'de olsaydı burada olduğu gibi olamazdı

herhalde. Pazartesi ne haldeydin kim bilir! Genelde birisiyle üstünkörü de olsa sohbet etmeyi beceremeyen birisi olarak bunu nasıl değerlendirebilirim ki. Hiçbir konuşmayı yürütemiyorum. Tanıdık bir yüze bakmak bile beni hemen sapa yollara sürüklemeye yetiyor.

Franz

*

4.II.13 ile 5'i arası

Şanslı sevgilim, bu kadar eşya kazanmış olman tabii ki güzel ve beni sevindiriyor, lakin bana yazdığın mektuplar için bir dolmakalem gerekmiyordu, nasıl yazılırlarsa yazılsınlar, aynı şekilde seviyorum onları. Fakat seni nasıl da piyangolara boğup oraya buraya çekiştirmişler! Ve ben de seni tutmak, kimseye bırakmamak için bir köşede beklemiyordum!

Annenin imzaladığı kartpostal elime bugün öğleden sonra geçti. Annenin ön adı nedir? Anna mı? Her şeyin çok sert göründüğünü biliyor musun, "Selam" ve "Bayan", ama benim için çok özel bir hediye yine de – Bayan Bluen niye o kadar süslendi? Peki nasıl bir törendi bu? O büyük masada mı oturuyordu herkes? Senin ve annenin yeri neresiydi?

Bugün Otto Pick'den bir mektup aldım (onun adını duymuş muydun? "Sevecen Deneyimler" [Freundliches Erleben] adında çok iyi bir şiir kitabı çıkardı. "Zeitgeist"da Werfel hakkında yazdığı yazıyı okumuşsundur belki). Şöyle yazıyor bana: "Parlografla ilgilenen bir tanıdığım var ve bana daha fazla materyal (mümkünse fiyatla birlikte) göndermenizi rica ediyorum." Anlayacağın, senin referans listenin elime geçtiği gün tesadüfen ona rastlamıştım, onu (zira Pick'in iş konusunda maharetli olduğunu, bunun yanı sıra da listede geçmedikleri halde parlografın rahatlıkla önerilebileceğini tahmin ettiğim yazılışleriyle ve bankalarla ilişkileri olduğunu düşünüyorum) hemen yakalayıp akşam listeyi gönderdim ve ondan derhal işe koyulmasını istedim. İşte şimdi de ya-

zıyor bana. Fakat aygıtın nasıl işlediğini nasıl gösterebiliriz? Kim bilir belki de bir mümessil bulur o. Bana biraz zaman ver. Acaba Prag'da parlografı olan birileri var mı? Löwy ve Winterberg büyük bir fabrika tabii, bildiğim kadarıyla Bohemya'nın üçüncü büyük kerestecisi; onunla iş ilişkilerim de olmuştu. Parlografı ne yap yap aldır onlara, benim canım iş kadınım. Sadece parlografla ilgili herhangi bir tavsiyede bulunamam, ancak senin en iyi ve en hoş kız olduğun ve bu nedenle hiç de pratik olmayan bir makinenin, onu sırf sen, sen sattığın için değerli olduğu konusunda bir tanıklığa ihtiyaç olursa, işte sadece o zaman gelip sorabilirler bana.

Franz

*

5.II.13 ile 6'sı arası

Canım, evde senden gelen bir mektup daha bulmak inanılmaz güzel bir hoşluk. Bir de mektupta kötüye kullanılan gezme zamanının benim ellerimde olduğu düşüncesi, dahası, eğer iki kere yazmaya izin varsa, bir araya geleceğimiz, birimizin diğerinin kollarında olacağı gün gelene dek sürekli yazışmamızın ve giderek daha fazla yakınlaşmamızın karşısında ne gibi bir sebep olduğu düşüncesi bu tadı kaçırmasaydı keşke. Lakin bu olmuyor ve insan sadece hırpalanıyor. En sonunda ertesi gün mektup gelemeyebileceği, en azından erken saatlerde gelemeyebileceği korkusu kalıcı hale geliyor. Ve işte sabahın erken saatinde gelip eziyetli bir bekleyişe girmeden insanın masasının üstüne konan bu mektup öyle avutucu ki.

Bana yazdığın esnada, pazartesi günü trende değildim, Brod'ların yanındaydım, belki tam o sırada adın geçti ve ben de sessizliğe gömülüp seni düşünmeye başladım. Yolculuk oldukça iyi geçti. Son defasında olduğu gibi aynı şekilde sabah 4.30'da kalkacak olmak, sonra trenle ve ardından arabayla, ıslaklık, soğuk ve çaresizlik içinde yolculuk yapacak olmak, sonra akrabalara, sonra mahkemeye gidecek, sonra

aynı sessiz tren yolculuğu içinde eve dönecek olmak, şimdi tamamen geçmiş olan soğuk algınlığımı da düşünerek akşam yola çıkıp geceyi Leitmeritz'de geçirme kararı beni tiksindirdi önce. Ve sonra otel odasında uyumak, pazar akşamı tıklım tıklım dolu yabancı restoranda oturmak – işte bu iyi geldi bana, sessizce oturmaktan hoşlanıyorum orada. Fakat o akşam Weltsch ailesi beni ansızın yakalayıp zorla tiyatroya götürdü, "Frl. Josette – Benim Karım" [Frl. Josette – meine Frau] adlı oyunda ortak bir tanıdığımız oynuyordu, tabii küçük bir rolde, sadece birinci sahnede beklenmedik bir kahkaha atması, hayranlık içinde kollarını iki yana açması gerekiyordu ve bunu, sırtını izleyicilere dönerek kulisin hemen dibinde biraz abartılı bir edayla yaptı, oysa vakur, amir, külyutmaz, çok zeki bir hanımefendidir o, her zaman korkmuşumdur ondan. Onu böyle bir rolde ilk kez sahneye salmak biraz düşüncesiz bir hareket.

Oyunun ikinci perdesinden sonra –tabii en kötü oyunlarda bile insanın tutunacağı yerler vardır ve ben de belki başka bir gün olsaydı ona sonuna kadar katlanabilirdim– hiçbir şey beni ikna edemedi ve veda bile etmeden oradan ayrıldım; gerçi hem Josette'nin bir veya iki perdesinden, hem de "Siviller İçinde" [In Civil] adlı fars tarzı bir oyundan vazgeçmiş oldum, ama buna karşılık daha önce açık havaya çıktım ve daha erken yattım. Evde kardeşimin karşısına geçip bir kez daha çıkacağım yolculuğa sövüp durdum, o benimle çok gelmek istediği için (gelmek istemesinin nedeni yolculuğun o kadar da berbat olmadığını kanıtlamak değildi sadece) onu da yanımda götüreceğime söz verdim. Bu kararı akşam saat 10.30'da verdiğim halde babamın buna hiç itiraz etmemesi şaşırtıcı oldu, Leitmeritz'de akrabalarımızın olması ve babamın akrabalık ilişkilerinin ayakta tutulmasında her zaman titizlik göstermesi, bu amaç için de kız kardeşimin benden daha uygun görünüyor olması bunda etkili olsa gerek. Böylece sabah birlikte yola çıktık,

o esnada hava fena değildi, fakat araba yolculuğu sırasında yağmur yüzümüze çarpmaya başladı ve sonra da durmadı. Saat 2'ye kadar aralıksız mahkemedeydim (hiçbir karar verilmedi, dava yine ertelenmek zorunda kaldı, fakat ben bir kez daha buraya gelmek yerine kendimi döverim daha iyi), kız kardeşim de aralıksız akrabaların yanında. Yazmakta biraz ağırkanlıdır o (temelde benden bir farkı yok), o nedenle sadece adını yazdı. Fakat zannettiğin gibi bir aylak değildir; esas öteki iki kız kardeşim aylak, esas olarak da en büyük olanı. Karşına çıkacak ilk kanepede görebilirsin onu. Fakat Ottla bizim işte çalışıyor; 7.45'te dükkânı açıyor (babam ancak 8.30'da orada oluyor) ve öğle vaktini de orada geçiriyor, ona yemek götürüyorlar, ancak öğleden sonra 4 ya da 5 civarında geliyor eve, sezonda da dükkân kapanana kadar orada kalıyor.

Fakat iş hiç de o kadar zor değil ve tanıdığım hiçbir kız yok ki senin kadar kendine eziyet etsin ve hiçbir kız yok ki ben onun eziyetini hafifletmek isteyeyim. Ama zaten ben başka ne işe yararım ki! Öpmeye mi, evet, uzaktan öpmeye! Bir sonraki mektupta bana şunu söyle canım, Frolayn Lindner sana genel sorular sormak yerine doğrudan doğruya "Bu insan son üç aydır Berlin'e gelmedi mi hiç? Gelmedi demek? Peki neden gelmedi? Cumartesi öğlen Prag'dan yola çıkar, olmazsa akşam çıkar, pazar gününü Berlin'de geçirir ve akşam Prag'a döner. Biraz yorucu olur, ama ne olacak ki. Niye yapmıyor bunu?" diye soracak olursa ona ne cevap verirsin? Ne cevap verirsin zavallı sevgilim?

Franz

*

6.II.13 ile 7'si arası

Canım, geç oldu ve ben yorgunum. Öğleden sonra ofisteydim, uyumadım, saçma sapan işlerle uğraştım, kaza istatistiğini (buna ne dendiğini bilesin ve benim uğraştığım her ıvır zıvıra senin nefesin girerek beni istekli yapsın diye söy-

lüyorum) ve ondan sonraki zamanı da kötü geçirdim. (Yorgunluktan yanaklarım yanıyor.) Ofisten oldukça memnun bir halde çıkıp yürümeye başladım, Weltsch'in dairesinin oradan geçerken odasında ışık yandığını gördüm, çalışıyordu ve ben de onu rahatsız etmek için bunun uygun bir fırsat olduğunu düşündüm, zira epeydir konuşmamıştım onunla (evet, Weltsch'in neci olduğunu bilmiyorsun sen: hukuk ve filoloji doktorudur, hiçbir şey yapmadığı üniversite kütüphanesinin memuru, Max'la birlikte muhtemelen bu ay çıkacak olan "Görü ve Kavram" [Anschauung und Begriff] adlı felsefe kitabını yayınlayacak). Yukarıya çıktığımda onu her zamanki gibi fazla sıcak, havasız bir odada buldum, zira onun hipokondrisi ciğerde ve gırtlakta, Cohen'in müthiş zor bir kitabını –yanılmıyorsam adı Saf Bilginin Mantığı [Logik der reinen Erkenntnis]– okurken onu rahatsız ettiğim için memnun oldu, lakin onu insanın nefesini kesen bu havadan çekip yürüyüşe çıkarmaya ikna edemedim. Eğer genel şeyler üzerine konuşmuş olsaydık bunu başarmama ramak kalmıştı, ne var ki her fırsatta, eski olsun yeni olsun, bana samimi mektuplar okumaktan anlayamayacağım kadar büyük bir zevk alıyor. Ve işte bugün de eline böyle bir fırsat geçmiş oldu, böylece her şeyin küçük paketler halinde bağlandığı ve müthiş bir düzen içinde bir araya geldiği gizli çekmecesini açtı. En kişisel meseleler hakkında yazılmış her şey orada, aldığı mektuplar, gönderdiği bütün mektupların stenoya geçmiş taslakları, bütün gelişmelere dair tam tarihler, stenoya geçmiş konuşmalar, bütün bunlar hakkında eski ve çok eski zamandan kalma stenoya geçmiş düşünceler. Hiç şüphesiz Max ve benim dışımda kimse bunlardan haberdar değil, Weltsch'in geveze biri olduğunu düşünmemelisin, tam tersidir. Fakat bugün anlatacağı tuttu, böyle yapmakla sağladığı doyum ve rahatlık benim için anlaşılmaz hale geldikçe onun okuduklarına ve anlattıklarına katlanmak için gösterdiğim sabır o kadar ölçüsüz hale geldi. Bütün bunlar

yetmiyormuş gibi sırf beni orada tutmak için kendini aşarak soğuk yan odanın kapısını açtığında tamamen savunmasız kalıp paltomla kanepeye uzandım ve onu dinledim. Onu seviyorum, ama böyle zamanlarda değil. – Devam edemeyeceğim! Yorgun bir öpücük, öpücüğün bitmek bilmemesi sadece yorgunluktan değil.

Franz

*

9.II.13 ile 10'u arası

[Muhtemelen 7 Şubat 1913'ü 8'ine bağlayan gece]

Biraz kafam karışmış bir halde yazmaya oturuyorum, karışık bir şeyler okudum, iç içe geçiyorlar ve insan böyle okuyarak kendine bir çıkış yolu bulmayı umuyorsa yanılıyor demektir; karşısına bir duvar çıkar ve yoluna devam edemez. Senin hayatın o kadar farklı ki canım. Bir arada olduğun insanlarla olan ilişkilerin haricinde hiç güvensizlikle tanıştın mı sen, başkalarını hesaba katmadan sırf kendin için orada burada çeşitli imkânların açıldığını ve bunların sonucunda yerinden kıpırdamana yasak geldiğini gördün mü hiç? Aklına başkasıyla ilgili en küçük herhangi bir düşünce gelmemişken kendinle ilgili umutsuzluğa kapıldın mı hiç? Umutsuzlukla kendini yere atıp bütün dünya mahkemelerinin ötesinde öylece kalakaldın mı? Dindarlığın nasıldır? İbadethaneye mi gidiyorsun; ama son zamanlarda gitmedin pek. Peki seni tutan nedir, Yahudilik düşüncesi mi yoksa Tanrı düşüncesi mi? İnsanı yatıştıracak kadar uzak, belki de sonsuz bir yükseklik veya derinlikle kendi aranda sürekli bir ilişki hissediyor musun, zaten esas mesele de bunu hissetmek. Bunu her zaman hisseden birisi yolunu yitirmiş zavallı bir köpek gibi oradan oraya koşmak ve sessiz bir yakarış içinde çevresine bakmak zorunda kalmaz, sanki mezar sıcak bir uyku tulumuymuş ve hayat da soğuk bir kış gecesiymiş gibi mezara girip orada kaybolmayı istemek zorunda kalmaz, hareketin telaşı içinde dönerek, sabırsızlıktan başını sallayarak ofisinin merdivenle-

rini çıkarken aynı zamanda kendini yukarıdan, belli belirsiz ışıkta titreşerek, bütün merdiven boşluğunu kat ederek düşerken gördüğünü sanmak zorunda kalmaz.

Canım, bazen insanlarla ilişki kuramayacak kadar kayıp birisi olduğuma inanıyorum gerçekten. Hiç şüphe yok ki kız kardeşimi seviyorum, benimle birlikte Leitmeritz'e gelmek istediği anda da gerçekten mutlu oldum, onun bu yolculuktan zevk alacağına ve onunla bir güzel ilgilenme fırsatı bulacağıma sevindim, zira birisiyle ilgilenme fırsatı bulmak belki de çevremdeki hiç kimsenin bilmediği veya inanmadığı gizli bir arzudur bende hep – lakin birlikte yaptığımız 3 veya 4 saat süren yolculuktan, birlikte yaptığımız araba yolculuğundan, birlikte yaptığımız kahvaltıdan sonra Leitmeritz'de mahkemeye gitmek için ondan ayrıldığımda mutlu oldum, adeta nefes aldım, tek başıma olunca kız kardeşimin yanında hiç olmadığım kadar rahat ettim. Neden canım, neden? Birazcık da olsa sende de sevdiğin bir insanla böyle oldu mu hiç? Hem de hiç olağandışı olmayan koşullarda, zira birbirimizden güzel duygular içinde ayrıldık ve 6 saat sonra yeniden güzel duygularla bir araya geldik. Ve bir defalık bir şey de değildi bu; yarın, öbür gün, her denk geldiğinde yineleniyor aynı şey. – Canım, senin ayaklarının dibine uzanmak ve sessiz olmak, en iyisi bu.

Franz

Pazar öğleden sonra saat 6 trende

9.II.13

Neden dün gece yazmadım ki sanki! Şimdi çok kalabalık olan vagonda olmaz artık. Bütün gün huzursuzdum, hoşnut değildim, seninle olan bağlantımı bozmuştum sanki, oysa hayatım için ihtiyacım var buna. Neden yürüyüşe çıkmak için ayartılmama izin verdim ki, tıpkı bir gölge gibi sürükleneceğimi bile bile? Ne var ki hava çok güzeldi ve ben de tam anlamıyla çaresiz ve umutsuzdum, o zaman şöyle düşün-

düm, git onlarla, sana iyi gelir belki. Öyle ya, birinin dolmakalemi var (şu anda yazdığım dolmakalem) ve ben de o zaman düşündüm ki bu sana yazmak ve huzur bulmak için bir fırsat olacak. Fakat hayır, hayır. Arada bir sadece Berlin'den söz edebildim, bir kez de parlograftan, hepsi buydu. Senin yakınlığına ve seninle bağlantı kurmaya o denli ihtiyacım varken bizzat kendim bozuyorum bunu. Buradaki 4 kızın önünde bunun için vurmak istiyorum kendime, ama bekle. ("Bekle" lafını kendime söylüyorum), akşam yeniden yazışacağız ve yeniden bir araya geleceğiz. En azından sana nasıl da ait olduğumu öğrenmiş oldum, şehirde, trende, anayolda, şosede, bana yabancı büyükannemin ve büyükbabamın yanında, ormanda, yürüdüğüm ve oturduğum yamaçlarda. – Son istasyon. Bu pazar mektubu burada son buluyor. İnsanların arasına geri dönüyorum, fakat izin verirsen gizlice senin elini tutuyorum.

Franz

*

9.II.13 ile 10'u arası

Canım, yine çok geç oldu ve bu aslında benim suçum (Kaleme kuvvet! Bu kadar uzun zamandan sonra, Felice'ye, Felice'me iyice yaklaşayım diye), ne var ki başka türlüsü gelmedi elimden. Kırık dökük döndüm yürüyüşten eve, derim öylesine gevşemişti ki birisi beni sarsacak olsa anında tamamen kaybolabilirdim. Kız kardeşime (annem babam bugün Kolin'deki akrabalara gittiler ve yeni döndüler, onları karşılamak da engelledi beni) iyi zamanlarımdan kalan bir şey okudum, belki de yaptığım en iyi şey (kız kardeşim bilmiyordu henüz), yanılmıyorsam senin ikinci mektubunu beklediğim zamandan kalma. Okumak beni çok heyecanlandırdı ve öğleden sonra şoselerde sürtmemiş olsaydım, kim bilir belki de yazmaya oturur ve beni açıkça içine battığım çukurdan bir anda yukarıya çekip çıkarabilecek doğru düzgün bir şey yazardım. Ne var ki böyle bir şey yapmayacağım, tersine, bu halimle yatmaya

gideceğim ve şüphesiz daha uzun bir süre hiçbir şey yazmadan kendimin, senin ve dünyanın başına dert olacağım.

Dün akşam sana yazmadım, çünkü "Michael Kohlhaas"[68] ile uğraşırken çok geç oldu (biliyor musun bu hikâyeyi? Eğer bilmiyorsan okuma! Ben okuyacağım sana!), evvelsi gün okuduğum küçük bir bölüm hariç bir solukta bitirdim. Onuncu okuyuşum olmuştur bu herhalde. Gerçek bir Tanrı korkusuyla okuduğum bir hikâye bu, şaşkınlığa düştüğüm bir hikâye, nispeten zayıf kalan sonu kaba yazılmış olmasaydı yetkin olurdu, hani benim her fırsatta var olmadığını iddia ettiğim şu yetkinlik. (Demek istediğim şu: en yüksek edebiyat eserlerinde bile, eğer o niyetle ve o gözle bakılırsa kolaylıkla kıpırdanmaya başlayan ve bütünün gerek yüceliğini gerekse Tanrı'ya benzerliğini bozan insani bir çıkıntı bulunuyor.)

Canım, söylesene neden böyle mutsuz, hiç şüphesiz uzun vadede mutsuzluğu bulaşıcı olan bir oğlanı seviyorsun ki? Bugünkü gezide, öteden beri yakınlığına itirazım olmayan akıllı uslu, sakin bir kızla yürüdüm. Bir bilsen nasıl da (her yıl üç ayda bir onunla bir araya geliriz) kendi durumundan şikâyet edip durdu, bana fenalık geldi. Fakat sonra masanın başına geçtiğimizde ve neşeli bir oğlan ona takılınaya başladığında kendisinden beklendiği üzere müthiş bir hazırcevaplıkla onu mat etti. Puslu bir mutsuzluk halesini hep üzerimde taşımak zorundayım. Fakat korkma canım ve yanımda kal! Çok yakınımda!

Franz

*

10.II.13 ile 11'i arası

Bu akşam yine Brod'daydım, eve gitmek ve aklı başında bir şey yapmak veya aklı başında bir şey yaptığımı sanmak yerine orada bu kadar uzun kalmak bir hataydı belki de – fakat insanların yanında kendini nadiren rahat hisseden birisi olarak kanepeden kalkıp veda etmeye karar vereme-

68 Ç.N.: Heinrich von Kleist'ın bir uzun hikâyesi.

yecek kadar rahat hissettim kendimi orada. Ayrıca Weltsch de oradaydı, çok güldük; şu anda, iki saat sonra nasıl güldüğümü hiç anlayamıyorum, kendimi boydan boya tarasam da içimde gülmeye vesile olacak herhangi bir şeyin izini bile bulamam. Beni orada bu kadar sevindiren şey neydi ki?

Bana karşı çok sevecen davranan ve oldum olası konuşurken kötü niyetle olmasa da iki eliyle tutup okşamak suretiyle beni utandıran Sophie bugün hiç söz etmedi senden, sadece kocasından, telgraflardan, ekspres mektuplardan ve telefon konuşmalarından söz etti hep. Ona gözlerimle "Peki ya Felice?" diye sordum ama o beni anlamadı. Sadece bir kez söz edildi senden, tabii kimse fark etmeden. Başka bir konuşmanın ortasında şöyle dedim Sophie'ye: "Ne soracaktım size?" Sonra üst üste tekrarladım bunu, biraz budalacaydı tabii, fakat gerçekten de hatırlayamıyormuş gibi görünüyordum. Fakat başka ne yapabilirdim ki? "Yeter artık! Artık sadece Felice ile ilgili şeyler duymak istiyorum, başka da hiçbir şey duymak istemiyorum." diye bağıramazdım aniden. Sadece aklımdan geçen bir düşünceydi bu, inan bana. Bugün senin büyük mektubunu aldım (onu okuduğum esnada kalbim sevinç ve rahatlık içinde çarparken senin pencerenin önündeki güzel pazar havasını ve odanda mektubun üzerine eğilmiş halde seni gördüm tabii) ve böylece ben de büyük bir efendi oldum, ne var ki büyük efendiler doymak bilmez işte böyle.

Canım, büyük sorudan kaçtın. Seninle birlikte geçecek saatlerin mutluluğuna hiçbir düşünceyle dokunmak istemiyorum bir daha. Her şey en iyi saatlerimde senin için hissettiğim duygunun bir neticesi olsaydı, o zaman yan yana olacağımız yer Berlin olurdu, Berlin değil de bulutların üstü olurdu. Fakat Frolayn Lindner bunu sormasın; sana mektuplarıyla bu kadar yapışmaya çalışan biri olan benim bunu niçin kişi olarak yapmadığımı sorsun. Sen de ona cevabın bir kısmını verir, öbür kısmını da saklarsın belki. Onun soru sorması o kadar kolay ki. Sen de o zaman aklından geçtiği gibi sadece "bilmiyorum" mu diyeceksin?

Kız kardeşin Toni'yi, resminden ve onun hakkında duyduklarımdan yola çıkarak senin şu anda anlattığından çok başka türlü hayal etmiştim. Uykulu ve hüzünlü gelmişti bana, şimdiyse tam tersi. Ve aynı zamanda hazırcevap demek, yani benim hayran olduğum kadar kaçtığım bir özelliğin sahibi. Kız kardeşin Erna hakkında güzel çocukluk hikâyeleri dışında pek bir şey bilmiyorum hâlâ. – Canım, kitap listeni bana bir günlüğüne ödünç verir misin lütfen? Bu arada odanı öğrenmiş oldum, biraz da sandığına sızmak istiyorum.

Franz

[Kenarda] Bugünkü mektubun üstündeki adres pek okunaklı değildi, korkum devam ediyor hâlâ.

*

11.II.13 ile 12'si arası

Baksana canım, yine geç oldu; hiçbir şeyi tamamına erdirmeden eski alışkanlıkla nöbet tutuyorum, gökten inmesi gecikmiş yağmuru bekler gibi.

Sen Berlin buluşmamızı anlatmaya başlar başlamaz ben de hemen rüyamda gördüm bunu. Neler neler, lakin bu konuda açık seçik söyleyecek bir şeyim yok şu anda, bu rüyanın hüzün ve mutluluk karışımı olan genel duygusu var içimde sadece. Sokakta da yürüyorduk, tuhaftır ki bölge eski Prag'daki Altstädter Ring meydanına benziyordu, saat akşam 6'yı geçmişti (rüyanın gerçek zamanıydı bu herhalde), kol kola olmasak da kol kola olmaktan daha yakındık birbirimize. Ah Tanrım, kol kola yürümemek, dikkat çekmemek ve yine de seninle çok yakın yürümek konusunda yaptığım buluşu kâğıt üstünde anlatmak zor; Graben'den[69] geçtiğimiz sırada sana bunu gösterebilirdim, ne var ki o esnada aklımız orada değildi. Sen telaş içinde dosdoğru otele seğirtiyor-

69 Ç.N.: Kafka, burada Prag'da alışveriş caddesi Am Graben'dan söz ediyor olsa gerek.

dun, ben de senden iki adım uzakta kaldırımın uç tarafında tökezleyerek ilerliyordum. Rüyadaki yürüyüşümüzü nasıl anlatsam ki! Kol kola yürürken kollar sadece iki yerde birbiriyle temas eder ve her biri kendi bağımsızlığını muhafaza eder, oysa bizim omuzlarımız temas ediyor ve kollar boylu boyunca birbirine değiyordu. Fakat bekle, çizeceğim onu. Kol kola girmek şöyle bir şey: Fakat biz şöyle yürüyorduk:

Hoşuna gitti mi çizimim? Biliyor musun, ben bir zamanlar büyük bir çizerdim, sonra kötü bir ressamın yanında okul çocuğuvâri çizimler öğrenmeye başladım ve bütün yeteneğim mahvoldu. Bir düşünsene! Fakat bekle, bir dahaki sefere sana birkaç eski çizim göndereceğim, biraz gülesin diye. Yapıldıkları sıralarda (üstünden yıllar geçti) bu çizimler kadar beni tatmin eden başka bir şey olmamıştır.

Canım, iş konusundaki becerime hiç güvenin yok mu? Parlograf için benden yararlanmayı hiç düşünmüyor musun? Bu konuda sana yazdıklarımın hiçbirine cevap vermedin hâlâ. Böyle yaparak beni nasıl utandırdığını görmüyor musun? Önce bana yer gösterip sonra da hemen beni ofisinden atmak gibi bir şey bu. Şu Pick var ya, bugün yine yazdı bana. Onun mektubunu da gönderiyorum sana, beni nasıl sıkıştırdığını ve senin de beni bu konuda nasıl zor durumda bıraktığını göresin diye. Ve şimdiye kadar bu konuda söylediğim her şey bir şakadan ibarettiyse de (kâğıt üstünde gerçekten de ciddi görünüyor) Pick'e bir cevap vermek zorundayım. Belki de çok para kazanmayı umuyordur, gerçekten zahmete girip birkaç satış yapmayı başarabilir. Hadi canım! İşe koyulalım! Seni bana ne getirmiş olursa olsun, benim yararıma, zira işte seni sarmalıyorum.

Franz

*

12.II.13 ile 13'ü arası

En iyisi mektubunun tıpkı bugünkü gibi erken saatlerde gelmesi, o zaman bütün gün en başından itibaren senin oluyor. Fakat mektubun daha geç veya ancak eve gelirse, o zaman bu yarım gün, kime ait olacağını bilmiyor ve sarsaklaşarak bende baş ağrısı yapıyor. Yine de baş ağrılarının başka nedenleri olsa gerek, zira benden hiç ayrılmıyorlar artık. Zaten çok az yürüyorum, çok az uyuyorum ve bu azıcık uyku da kötü bir uyku oluyor, uzun sözün kısası, sanki bu koşullarda arada iyi bir şeyler de yazabilirmişim ve (eğer gerçekten öyleyse) bütün acıların sonu gelecek ve mutluluğa çıkan yol bulunacakmış gibi yaşıyorum. Ne var ki hiçbir şey yazamıyorum, ahırına kapatılmış yaşlı bir at gibiyim.

Baksana, birbirimize gene gece vakti cevap veriyoruz veya biri ötekinin sorularını aynı anda seziyor. Cuma akşamı, o günün cuma olduğunu düşünmeden ibadetinle ilgili bir soru sormuştum ve sen de cuma günü tapınağa gitmek zorunda kaldın. Dün prospektüslerin ne zaman eline geçeceğini sordum ve bugün doyurucu olmasa da bunun cevabını aldım. (İlle de iş yapmak isterse Pick konusunda nasıl bir ayarlama yapabiliriz? Adler'le bağlantıya mı geçsin? Geçecekse nasıl?) Ve en nihayet dünkü mektupta Lasker-Schüler'den söz edildi ve sen de bugün onu soruyorsun. Onun şiirlerine tahammül edemiyorum, o kadar içi boş şiirler ki can sıkıntısından başka hiçbir şey hissetmiyor ve yapay israfı itici buluyorum. Aynı nedenlerden dolayı düzyazısı da rahatsız edici, onların içinde aşırı gergin bir büyük şehir sakininin gelişigüzel seğiren beyni çalışıyor. Fakat büsbütün yanılıyorumdur belki de, onu seven çok kişi var, mesela Werfel hayranlıkla bahseder ondan hep. Evet, durumu kötü, bildiğim kadarıyla ikinci kocası terk etti onu, biz de para topladık onun için; ben 5 K. çıkmak zorunda kaldım, en ufak bir merhamet duygusuna kapılmadığım halde; esas nedenini bilmiyorum, ama onun gece vakti bir kafeden ötekine sürüklenen bir ayyaş olduğu-

nu düşünmüşümdür hep. Mektupta da göreceğin üzere Pick onun hakkında ve onun için bir konuşma yapacak.

Biliyor musun canım, sana yazdığım mektuplarda başkalarından, özellikle de hoşlanmadığım kişilerden söz etmekten kaçınmak zorundayım. Sessizce kendilerini anlattırdıktan sonra ve artık uzaklaştırılamayacak bir noktaya geldikleri anda, yaptığım değerlendirmeden intikam almak için nasıl da ölçüsüzce yayılıyor ve itici veya umurumda olmayan görüntüleriyle seni, sevgilimi benden gizlemek istiyorlar. Defol Lasker-Schüler! Gel canım! Kimse girmesin aramıza, kimse olmasın çevremizde. Haklısın, bir kız kardeş bütünüyle kimseye ait değildir ve gına getirebilir. Peki bir insanı tam olarak kazanma gücünden yoksun olunduğunda ne olur?

Franz

[Kenarda] Kız kardeşin Erna'yla ilgili yaptığın öneriye ne dedi profesör?

*

13.II.13

Uzun süre balkon kapısında durup acaba Dresden'e gitsem mi sorusuna bir cevap aradım. Dresden'de ne yapacağını, annenle gidip gitmeyeceğini, işle ilgili yapman gereken özel şeyler olup olmadığını (hem yolculuğun aniden ortaya çıkışı, hem de geceyi Dresden'de geçirme niyetin buna işaret ediyor olsa gerek), sadece otelin kapısında seni bekleyecek ve sen öğlen yemeği yerken, gözüme seni görebileceğim bir yer kestirip orada konuşlanacak olsam da sana engel olup olmayacağını bilmiyorum. Bu tür ince düşünceler oraya gelmemi engellemez aslında. Lakin beni evdeki aile ortamında bile aydınlık oturma odasına gitmekten ziyade kendi karanlık odama gitmeye zorlayan durumum başlı başına böyle bir yolculuğu muazzam bir teşebbüs haline getiriyor ve sen canım, bu yolculuğun hedefi olacağın için aynı zamanda tehlikeli bir teşebbüs haline de getiriyor, zira sen ne söyleyeceksin, beni ilk kez görecek olan kız kardeşin ne söyleyecek?

Hayır, hayır hayır. Olduğum yerde kalıyorum, sadece her zamankinden biraz daha kederli olarak, biraz daha huzursuz, çünkü sen bana her zamankinden daha yakın ve yine de benim için erişilmez olacaksın. Yaşlı insanlar, yaşlı annecikler tek kelime söylemeden küçük bir yolculuğa çıkmaya karar verebilirlerdi, bense yapamıyorum bunu.

Esen kal canım ve huzurlu birkaç saat geçir. Dresden'de de mektuplarla başına dert olacağım için bağışla beni. Bir pazar mektubu Berlin'de seni bekliyor, yeni bir şey yok içinde, geçen haftanın bitmek bilmeyen teranesi sadece.

Franz

*

13.II.13 ile 14'ü arası

Bugünkü mektubun ikinci postayla geldi ancak. Gözündeki iltihap sabah da devam etti ve ofise gitmedin anlamına mı geliyor bu? Ama bunu küçük bir haberle bana iletirdin değil mi? Peki gözüne gerçekten toz veya kıl mı kaçtı? Rahatsız edici bir durum tabii, ama gözün iltihaplanmasına neden olabilir mi ki? Peki sizin orada göz temizlemek için göz kapağını kaldırmayı bilen birisi yok mu? Ben bedene müdahale eden bu tür küçük el hareketlerini ne yapabilirim ne de yapılırken bakabilirim, büyük, kanlı ameliyatlar bile beni daha az rahatsız eder, en azından eskiden böyleydi, bu küçük müdahaleler bana insanın yapısının her şeye rağmen korkunç ilkellikte bir şey olduğunu ve organik olanın içerisinde bir sürü mekanik işleyiş olduğunu hatırlatıyor veya onları bilincime çıkarıyor veya beni buna inandırıyor. Yoksa sen de göz kapağını kaldırtmaya korkuyor musun? Sana –hiç şüphesiz çok masumane kalan– bu fiziki hareketin yapılması gerektiği düşüncesi tüylerimi gerçekten diken diken edebiliyor.

Canım, bugün şöyle bir söz vermek için iyi bir fırsat: sen yükümlülük altına girmiş oluyorsun ve her kendini kötü hissettiğinde –endişelerin uzakta olması onlardan uzak kalmanın çaresi olmuyor– hemen, açık seçik ve gerçeği yansı-

tacak şekilde bana yazacağını, yazılanın ötesinde daha kötü bir yoruma yer vermeyecek şekilde yazacağını söyleyerek inandırıcı bir teminatla bu yükümlülüğün adını koymuş oluyorsun. Görüyor musun, ne kötü yanı ağır basacak şekilde abartınanı istiyorum senden, ne de –seni düşünmekten ziyade kendi eğilimimin bir sonucu olarak– düzenli şekilde yaptığım gibi abartıyı saydam hale getirmeni.

Dün senin küçük hikâyenin[70] düzeltisini aldım. Başlıkta isimlerimiz ne de güzel birleşiyor! Hikâyeyi okuyana kadar adının (sadece Felice B. olarak geçiyor tabii) anılması için verdiğin onaydan pişman olmazsın umarım, zira hikâyenin, kime gösterirsen göster, kimsenin hoşuna gitmesi mümkün değil. Senin kattığın teselli var onun içinde veya teselliye benzer bir şey, sen izin vermeseydin de senin adını ekleyecek olmamdan gelecek bir teselli, zira ithaf minnacık, su götürür bir şey olsa da benim sana olan aşkının su götürmez bir işareti ve bu aşk izinle değil tam tersine zorunlulukla yaşıyor. –Ayrıca emanetin zamanı var daha, kitabın yayınlanması gecikti, çıkması aylar alacak gibi görünüyor.–

Canım! Baksana, yazmadığım zamanlar –sanki sonsuza dek uzanıyor karşımda– nasıl da savuruyor beni oradan oraya. Bütün akşam sana yazacağım için sevindim ve şimdi bunu yaparken yorgun düştüm veya öyleymiş gibi yapıyorum ve mektubu donuk gözlerle, kıvrık dudaklarla kapatıyorum.

Franz

*

14.II.13 ile 15'i arası

Birkaç gündür "Hidalla"yı[71] (Wedekind ve karısı oynuyor tabii) görmek için tiyatroya gitme amacını gütmemiş olsaydım bile senin bugünkü ikinci mektubundan sonra bunu

70 Ç.N.: Felice'ye ithaf edilen hikâye, "Yargı".

71 Ç.N.: Frank Wedekind'in oyunu *Hidalla oder Sein und Haben* (Hidalla veya Olmak ve Sahip Olmak).

kaçınılmaz olarak yapmak zorunda kalacaktım canım. Zira bak, ne kadar uzak olsak da ve pek kimse fark etmese de veya en azından inanmak istemese de biz sağlam bir halatla bağlıyız birbirimize, bunun bizi çepeçevre saran bir zincir haline gelmesi her ne kadar Tanrı'yı memnun etmeyecek gibi olsa da... Fakat canım, sen "Profesör Bernhardi"ye gittiğinde varlığı su götürmez bu halatla beni de çekiyorsun ve ikimizin de kötü edebiyatın –Schnitzler büyük ölçüde bu anlama geliyor benim için– içine düşmesi gibi bir tehlike çıkıyor ortaya. Kendimizi bundan korumak için halatın çekişine büsbütün teslim olmamak, seni biraz olsun "profesör"den uzak tutmak için Hidalla'ya gitmek, Wedekind'in iyi kesilip biçilmiş sahici sözlerini senin "Profesör Bernhardi" için çarpan kalbine biraz olsun yaklaştırmak ve bu akşam bana esintisi gelen ve senden, sevgilimden geldiği için onları açgözlülükle kabul ettiğim Schnitzler izlenimlerine ruhum zarar görmeden tahammül etmek görevini üstlendim. Zira Schnitzler'i hiç sevmiyorum ve onu hemen hiç önemsemiyorum; hiç kuşkusuz bazı şeyleri başarabiliyor, lakin büyük oyunlarının ve büyük düzyazısının içi, sarsak, iğrencin iğrenci, palavradan bir yazı kütlesiyle dolu benim için. İnsan onu ne kadar dibe itse yeridir. Gördüğüm oyunları (Ara Oyun [Zwischenspiel], Yaşamın Çağrısı [Ruf des Lebens], Medardus[72]) daha bakarken sönüp gitti gözümün önünden ve işittiklerimi de anında unuttum. Sadece onun resminin karşısında, bu sahte hayalciliğin karşısında, parmak uçlarımla dahi dokunmak istemediğim bu yumuşaklığın karşısında anlayabiliyorum, onun kısmen fevkalade olan ilk çalışmalarından (Anatol, Rond [Reigen], Teğmen [Leutnant], Gustl) başlayıp nasıl böyle bir yere gelebildiğini. – Aynı mektupta Wedekind'den söz etmiyorum hiç.

72 Ç.N.: Arthur Schnitzler'in "Der junge Medarsus" adlı tiyatro oyunu (Arthur Schniztler, *Der junge Medardus: Dramen 1909*, Ficher Tachenbuch Yay.).

Yeter, yeter, tıpkı son mektupta Lasker-Schüler gibi aramıza uzanmak isteyen Schnitzler'i nasıl def edeceğim. Tiyatroda tek başına mıydın canım? Ve niye bu kadar ani oldu? Gözün geçti mi, tamamen geçti mi? Akşam yemeğinden sonra Abendblatt gazetesinde sizin prensliğin çiçeği burnunda gelin damat resmini gördüm. Bir Karlsruhe parkında yürüyorlar, kol kola girmişler, ama bununla yetinmeyip parmaklarını da iç içe geçirmişler. Bu iç içe geçmiş parmaklara 5 belki de 10 dakika bakmışımdır o zaman.

Bugün öğlen saklanmak için bir delik aradım kendime; yani "März"in son sayısında Max'ın kitabım hakkındaki eleştirisini okudum; onun yayınlanacağını biliyordum fakat ne yazdığını bilmiyordum. Birkaç eleştiri yayınlanmıştı zaten, hepsi tanıdıklar tarafından yazıldı tabii, abartılı övgüleriyle, yaptıkları atıflarla yararsız eleştiriler, ve bunlar yanlış yola sapmış bir arkadaşlığın, basılı sözün hak ettiğinden fazla değer görmesinin, genelin edebiyatla ilişkisini yanlış anlamanın göstergesi. Bunlar en nihayetinde eleştirilerin büyük bir çoğunluğuyla ortaklaşan noktalar zaten ve eğer hüzün verici, bu anlamsız alınganlığın kısa zamanda geçecek acısı olmasaydı dert etmeye gerek olmazdı. Fakat Max'ın eleştirisi bu ölçüleri de aşıyor. Onun benim için hissettiği arkadaşlığın kökü insani ilişkide, edebiyatın başlangıcının çok altında bulunduğu ve bu yüzden bu arkadaşlık, edebiyat henüz nefes almaya başlamadan önce zaten çok güçlü olduğu için Max benim değerimi, beni utandıracak ve kibirlendirecek bir biçimde abartıyor, bu arada tabii kendi sanat deneyimi ve gücüne bağlı olarak gerçek yargı –yargıda bulunmaktan ibaret olan bir yargı– kendi çevresinde toplanıyor. Yine de böyle yazıyor. Çalışabiliyor olsaydım, çalışmanın akışı içinde işin kendisi beni taşıyor olsaydı bu eleştiriye kafa yormazdım, gösterdiği sevgi için onu öpebilirdim ve bu eleştiri hiç de dokunmazdı bana! Ama böyle olunca –ve işin kötü yanı benim de Max'ın çalışmalarına tıpkı onun benim çalış-

malarıma baktığı gibi baktığını söylemek zorunda olmam, aradaki tek fark, ben bazen bunun farkına varıyorum, ama o asla varmıyor.

Fakat aptal kafamın içinde senin için daha iyi pazar düşünceleri yok mu gerçekten canım, canım! Eğer benim içimden çıkıp sana doğru akan bütün kötülüklerin senin karşında, en iyi varlığın karşısında iyiliğe dönüşmek zorunda kalacağını bilmeseydim hakikaten böyle şeyler yazmazdım sana.

Sana Madridli dayımın (60 yaşında, demiryolları müdürü) bir mektubunu gönderiyor ve değerlendirmene sunuyorum. Denk düştüğünde sen de bana arada bir akrabalarından gelen bir mektubu okutmak istemez misin canım, mesela Budapeşteli veya Dresdenli kız kardeşinin mektubunu? İçine sızdığım çevreni anlamayı öğreneyim diye. Bu arada kitap listen henüz geçmedi elime. İnsanın sevdiğinden istediği şeyin fazlası olur mu? Canım, ben eğer öyle yapıyorsam söyle bana. Senin hakkında bir bilgi edinirken buna karşılık senin kalbinde küçücük de olsa bir direnç meydana gelmesi kötü bir değiş tokuş olur.

Franz

*

16.II.13

Canım, çok acelem var, birinci postayla senin yanında olayım diye birkaç kelime sadece. Büyük bir bölümü iğrençlikten ibaret olan dünkü mektubumu unut lütfen. Gecenin o kadar geç bir vakti olmamış olsaydı ve elimde başka bir mektup olmuş olsaydı veya onu yazacak halde olsaydım göndermezdim bunu. Ne var ki mektuplaşmamızın düzenli akışı düşünceli olmayı unutturuyor bana. Ayrıca ben burada –kurnaz bir özür– senin benden gelen bir pazar mektubu karşısında, en azından onu aldığın esnada hissettiğin direnci hissetmiş olabilirim. Her neyse, mektubun ve belki de başka bir sürü şeyin cezasını bu gece yeterince çektim, çok uykum olduğu halde gecenin büyük bir bölümünü sağ omuzumda yeni peydah olan ve sızlayıp duran, hatta beni dua etmeye

zorlayan ağrı yüzünden hiç uyumadan geçirdim. Şimdi iyiyim ama ve bunu bir ceza olarak memnuniyetle kabulleniyorum. Baksana, yine aptal aptal konuşup yeni cezalar için malzeme yaratıyorum kendime. Ben gerçekten mutsuz bir insanım ve sen de canım bütün bu mutsuzluğu dengelemek için göreve çağrılmış olmalısın.

Franz

*

16.II.13

Canım, acele içinde birkaç kelime yine. Biraz uyudum ve çok uzun bir süre de uyanık yattım, vakit böyle geç oldu. Umarım senin pazarın benimkinden daha iyi davranmıştır sana. Önümde Max ve Elsa'dan gelen bir kartpostal duruyor, Riviera'dan, daha doğrusu Côte d'Azur'deki Saint-Raphael'den atılmış. Anlayacağın, bana sonbahara göre sıcak, vejetaryen yaşayabileceğim, insanın sürekli sağlıklı kalabileceği, tek başına olup kimseyle konuşmasa da kendini terk edilmiş hissetmeyeceği (fakat insan ille de tek başına kalmak zorunda değil), odun kafalı birinin bile kafasına İtalyancanın gireceği, uzun sözün kısası güzel, bulunmaz bir yer bulmalarını rica etmiştim onlardan. Şimdi Max'ın söylediğine bakılırsa S. Raphael oluyormuş burası. Ne diyorsun canım?

İşte böyle ve şimdi bir parça sana doğru koşuyorum, tabii sadece istasyona kadar.

Franz

*

16.II.13 ile 17'si arası

Canım, bu akşam soğukta (yine mi üşüttüm yoksa? Sırtımda gerçek veya kendi uydurduğum ürpertiler dolanıyor) tek başıma yaptığım, Hradschin'den başlayarak, katedrali dolanıp Belvedere'den geçerek şehri enine boyuna kat ettiğim uzun yürüyüş esnasında zihnimde sonsuz mektuplar yazdım sana ve sen bu yazma çalışması yüzünden ayrıntıları öğrenemesen de, sana yazdığım ve keyfim olmadığında, varlığımı saran zayıf anlarımda rahatlıkla itici, yapay, yüzey-

sel, koket, yanlış, fesat, tutarsız bir görüntü sergileyebilen veya belki de görüntüden ibaret olmayıp inkâr edilemez bir gerçek olan şeylerin üzerinde ve altında yine de zaman zaman bana bile kapalı olan bir sebeple yaptığım ve yazdığım bütün kötü şeyleri apaçık gördüğümü, onları doğru değerlendirdiğimi ve çaresizlikten ağladığımı anlamış olmalısın, zaten öyle değilse yapacak bir şey gelmez elimden. Benden hoşlanıyor olman hiç şüphesiz benim şansım Felice, fakat güvencem değil, öyle ya, yanılıyor olabilirsin, belki de yazma sanatının inceliklerini sergileyerek seni yanıltıyorumdur, beni pek az gördün, konuşurken pek az dinledin, suskunluğum yüzünden pek acı çekmedin, belki de sana olan yakınlığımın beraberinde getirdiği tesadüfi ve zorunlu çirkinliklerin hiçbirini bilmiyorsun –benim esas güvencem seni seviyor olmam, o kısa akşamda seni tanımış olmam, senin tarafından ele geçirildiğini hissetmem, bu aşkın yanında zayıf kalmayıp sınavı vermiş olmam, bu aşkın sanki benimle birlikte dünyaya gelmiş de ancak yeni kavranıyormuşçasına doğamın bir parçası haline gelmiş olması.

Annenin mektuplarımı okuduğunu duyduğunda kapıldığın korku seni yanıltmasın canım. (Baban ne kadar tuhaf bir adam öyle! Ölçülü ve ciddi görünüyor, neşeli bir hayatı seviyor, romanlara ağlıyor, dıştan bakıldığında çok su götürür bir meselede annenin karşısına geçerek seni koruma altına alıyor!) Annenden korkmak değil bu aslında. Korkarım öyle değil aslında, bu konu üzerine düşün biraz. Senin ailede yeterince bağımsız bir yerin var, annen de mektupları sadece bir kere okudu ve bildiğim kadarıyla, bunun çok özel sonuçları olmadı. Bu durumu öğrendiğinde bunun esas etkisi (tıpkı rüyanda düşsel bir düşüncesizlik içinde, aşağıda durana ulaşmak için parmaklıklardan atladığın gibi) bana geldiğin küçük (Tanrım, aslında koskocaman) odaya şimdi annen sayesinde yabancı, soğuk bir bakışın sızıp seni ürpertmiş ve sana şimdiye kadar çok yakından bakmış olduğun her şeye

bir kez de uzaktan bakma düşüncesini aşılamış olmasında canım. Keşke yine yalnız kalsak ve hiç rahatsız edilmesek!

Franz

*

17.II.13 ile 18'i arası

Benim mutsuzluğumu, benim öfkemi, benim tedirginliğimi, benim endişemi, benim sevgimi bir hayal et canım. Akşamleyin Brod'ların yeni dairesindeydim (Sophie çoktan gitti, Max perşembeye geliyor), sonra huzurlu bir yürüyüş yaptım, az sonra sana huzur içinde yazacağıma, sonra yatıp uyuyacağıma ve müthiş bir uyku sayesinde hem yorgunluğumdan hem de soğuk algınlığımdan kurtulacağıma seviniyordum. Tam o sırada Pick'e rastladım, sonra beni sürükledi (çalıştığım kurumun temsilcilerinden başka hiç kimseyle bir araya gelmediğim için herkese taviz vermem gerektiğini düşünüyorum) ve onun peşine takıldım, geceyi (pek de sıkıcı geçmedi) bir kafede geçirdik, boş, soğuk bir kafede, şimdi de gecenin 2,5'unda odamda oturuyorum ve odanın sıcaklığına rağmen sırtımda nereden geldiğini hiç anlayamadığım bir soğuk hava akımı var. Canım, sana bunu söylemek zorundayım, pazar mektubumu üstünkörü okumuşsun, başka türlüsü mümkün değil, mektupta yeterince iğrençlik vardı (fırsat olduğunda bunu açıklayacağım sana) ben bu üstünkörü okumadan dolayı mutlu oldum ve senden onu bir defa daha okumamanı rica ediyorum –lakin ikimizin arasında var olan ve *belki de kopmakta olan* halata dair tek kelime edilmiş olamaz, edilmesine izin verilemez. Canım, kendi ipimi çekecek veya bu denli karamsar olacak kadar deli değilim, o ben ki boynundaki resimden daha fazla aitim sana. Nasıl oldu da mektubumda böyle bir şey okuyabildin, hangi gözlerle okudun bunu?

Ve sana büsbütün sahip olduğumu, hangi elle, hangi rüyada yazdın? Canım, buna inanıyorsun, bir anda, uzakta. Oysa yakındayken ve uzun vadeli olarak sana sahip olmak, işte bu, benim kalemimin yürüttüğü kas oyunundan başka

güçler gerektirir. Şöyle bir düşündüğünde senin de aklına yatmıyor mu bu? Mektuplarda kalan bu ilişki (benim sürekli gerçekliğe duyduğum özlem onlar üzerinden gerçekleşiyor) zavallılığıma (tabii her zaman zavallılık olarak hissetmediğim) uygun düşen yegâne ilişkiymiş ve bana konulan bu sınırın aşılması ikimizi de mutsuzluğa sürükleyecekmiş gibi geliyor bazen. Canım, kendime şunu söyleyecek kadar hayal gücüm var: Kendimi düşündüğüm zaman senin yanında kalmak zorundayım, sımsıkı sana sarılmış olarak ve seni asla bırakmadan –öte yandan seni düşündüğümde (nasıl da birbirimize karışıyoruz, fakat bu ayrımsızlık yine benim zihnimde, işin kötü yanı da bu zaten) bütün gücümle seni kendimden uzak tutmak zorundayım. Ah Tanrım, bu işin sonu ne olacak bakalım! –Şimdi bak canım Felice'm, bu korkunç mektubu şimdi yollamalıyım aslında, gelgelelim saat 3'ü geçiyor ve ben başka bir tane yazacak halde değilim. Bir önceki mektubumda hoşuna gitmeyen şeylerin doğru olmadığını ve amacını aştığını söylemek istiyordum sadece; gerçi hepsi baştan sona doğru, amacını da aşmış değil, fakat seni o kadar çok seviyorum ki senin bir bakışınla doğru olmayan bir şeyi de söylüyor ve –dahası var– kendim de buna inanıyorum. Üstümde büyük bir gücün olduğunu düşünüyorum bazen Felice, doğal olanı beceren bir insan haline getirsene beni.

Franz

*

[İşçi Kaza Sigortası Kurumu anteti]

18.II.13

Canım, dünkü mektubumla canını yaktım senin. Onu posta kutusundaki aralığın içine atmak üzereyken geri çekmek istedim, fakat söyle, dün olduğu gibi böyle bir an, üstelik de gecenin o kadar geç bir vaktinde üstüme çullandığında ne yapabilirim ki. Yazmamalı veya kendime mi saklamalıydım onu? Son günlerde içimde bir şeylerin yolunda gitmedi-

ği kesin, mektuplarıma istemediğim, adeta dışarıdan gelen cümleler zorla giriyor, yine de bunların kaynağı içimdeki gizli bir yer olsa gerek. Canım, lütfen görmezden gel bunları, sessizce tahammül et veya bana sitem et, yeter ki yanımda kal ve üzülme, ağlama ve beni yanında tut.

Franz

*

18.II.13 ile 19'u arası

Bana yardım et canım, son günlerde yapmış olduklarımı yeniden düzeltmeni rica ediyorum senden. Belki de incir çekirdeğini dolduracak bir şey olmadı ve sen benim feveranım olmasaydı bunu fark etmeyecektin bile, lakin ruhsuzluğumun içine çöreklenen bu huzursuzluk beni oradan oraya savuruyor ve sorumsuz lakırdı etmekten veya her an aynı şeyi yapmaktan korkuyorum. Yanlış cümleler kalemimi pusuda bekleyip onun ucuna dolanıyor ve mektuplara sürükleniyor. Kimsenin söylemek veya yazmak istediği şeyi tam olarak ifade etme gücünden yoksun olabileceğini düşünmüyorum ben, istense yapılabilir. Dilin zayıflığına yapılan göndermeler ve sözlerin sınırlılığıyla dilin sonsuzluğu arasında yapılan karşılaştırmalar son derece hatalı. Sonsuz duygu sözlerde de sonsuz kalır, tıpkı kalpte olduğu gibi. İnsanın içinde berrak olan bir şey sözlerde de kaçınılmaz olarak öyle olacaktır. Bu nedenle insanın dille ilgili bir kaygısı olmamalı asla, ne var ki sözlere baktığında kendisiyle ilgili kaygısı olmalı. İnsan ne durumda olduğunu kendiliğinden nasıl bilebilir ki? Biz ya fırtınaların koptuğu, ya yuvarlanıp duran, ya da bataklıklarla dolu iç dünyamızın ta kendisiyiz elbette; ne var ki kendilik bilgisi, gizlice kendi mecrasını takip eden, sözlerin içimizden çıkageldiği yolda gün ışığına çıkar ve hâlâ kapalılığını sürdürüyorsa da karşımızdadır artık, bu da ya muhteşem ya da korkunç bir manzara olacaktır. Yani son zamanlarda içimden üfürdüğüm bu iğrenç sözlerden koru beni demek istiyorum canım. Her şeyi

kavradığını ve beni yine de sevgiyle sakladığını söyle. Son mektuplarımda Lasker-Schüler ve Schnitzler hakkında hakaretamiz sözler sarf ettim. Ne kadar da haklıydım! Fakat ikisi de benim dibinde yattığım çukurun üstünde melek olarak uçuşup duruyorlar. Ve Max'ın övgüsü! Aslında benim kitabımı övmüyor, kitap duruyor işte orada, isteyen yargıyı sınayabilir; oysa o her şeyden önce beni övüyor, işin en gülünç yanı da bu. Ben neredeyim ki, beni kim sınayabilir ki? Sırf ben olan bu alakasız yapının içine bir güzel dalmak amacıyla güçlü bir elim olmasını isterdim. Ve bu arada, şu anda söylediğim şey tam olarak benim fikrim bile değil, tam olarak şu andaki fikrim bile değil. İçime baktığımda iç içe geçen o kadar çok belirsizlik görüyorum ki kendime karşı duyduğum antipatiyi bile tam olarak temellendiremiyor ve büsbütün üstlenemiyorum.

Bu kafa karışıklığının karşısında kalakaldığında ne diyorsun canım? İzleyen için onu yaşayandan daha kederli ve itici bir şey değil mi bu? Hiç şüphesiz, kıyas kabul etmez bir biçimde daha kederli ve daha itici. Bundan kaçmamak için insanın ne kadar güçlü olması gerektiğini düşünebiliyorum. Buna karşılık ben, itiraf ettiğim üzere bütün bunları son derece sakin bir şekilde yazmakla yetiniyorum.

Franz

*

19.II.13 ile 20'si arası

Tasavvurlarla oynamaya alışık, öyle ki bu alışkanlığı gerçekte de bir kenara bırakamayan kalp vuruşlarım bu sefer bunun gerçek olduğu uyarısını tehditkâr bir biçimde verse de bunu yapamayan birisiyim ben –güneye yapacağım yolculukla ilgili söylediğin sözlere çok üzüldüm canım. Planı, belli ki senin düşündüğün gibi sırf senin yargıda bulunman için önüne koymadım (zira söz konusu ben olduğumda nereye gittiğim hiç fark etmiyor, nerede olursa olsun kendimi rahat hissetmeyeceğim nasıl olsa, sürprizli birkaç anın dışın-

da) ve bunun sonucunun verilecek bir yargı olacağını bilsem de, birinci yargıyla ikincisi arasında kalan ara öğeden yoksunum, tasavvurlarım onsuz yatışmak bilmiyor, çünkü onlar seni kökü kazınamayacak ve çaresiz bir arzuyla beraberinde sürüklemek istiyor.

Kötü gün geçti ve sen artık acı çekmiyorsun değil mi? Nasıl da merhamet duyabiliyorsun ve merhamet seni nasıl da sarsıyor! Ben olsam aynı ve hatta daha berbat koşullarda kesin kuru kuru otururdum öylece, yine de kızın acısını böyle bir patlamaya sürüklemez ve yakınlığımla onu tıpkı senin de mutlaka yapmış olduğun gibi yatıştırabilirdim –kendi kalbimde hissediyorum bunu– sen söylemesen de. Nasıl bir güç var ki senin içinde canım! Seni bile fırlatıp atması onun büyüklüğünün bir kanıtı sadece. Ben kimseyi teselli edemem çünkü bunun için gereken sözlerden yoksun kalırım, fakat sözler keyfi değildir. Keyfe göre yoksun kalınmaz sözlerden. Eskiden, kendime henüz pek yukarıdan bakamadığım ve dünyayı bir an bile gözden kaçırmamak gerektiğini sandığım zamanlarda, çocuksu bir varsayımla, tehlikenin orada olduğunu ve ben'in kendiliğinden, hiçbir zahmete girmeden ve tereddüde düşmeden, orada yapmış olduğum gözlemlere göre kendini ayarlayacağını sandığım sıralarda, hayır aslında o sıralarda da değil, her zaman, kendi içime çökmüşümdür, o zamanlarda da, bugün de. Aradaki tek fark (eski yanlış varsayımların ikamesi olarak) bugün böyle şeyleri bir dağın eteğinde ve karanlığında yazmak gerektiğine inanıyor olmam, bu dağa çıkmak, onun üzerinden uçmak belki bir gün bana da nasip olur.

Bir süredir hiçbir soruya cevap vermiyor, gerçekle ilgili hiçbir şey yazmıyorum, zira gerçek olmayan, en güzel gerçekliği karartmak istiyor, ben de yazmak suretiyle onu def etmeye çalışmak zorundayım. Canım, sabırlı ol (şu anda, saat 2'ye geliyor, top atışları geliyor kulağıma, art arda, nedenini bilmiyor ve titriyorum, yanaklarım buz kesti, sanki bizimle ilgiliymiş gibi, seninle ve benimle). Şimdi sessizlik

çöktü. Yani sabır diyorum canım. Daha fazlasını isteyemem, ama bu bile başlı başına muazzam bir şey zaten.

Franz

*

20.II.13 ile 21'i arası

Geç oldu, geç oldu. Yine çeşitli insanlarla gereksiz bir akşam geçti. Dur durak bilmeden –biliyorsun, yazmıyorum ve sen Berlin'desin– beni nereye çekerlerse oraya gidiyorum. Genç bir kadın küçük, ele avuca sığmaz oğlunu anlattı, bu gene en iyisi, ama ben buna bile tam olarak katlanamadım, orada değilmişim gibi bakışlarımla –kadını sempatik bulduğum halde– başka tarafa kaçırıyor, muhtemelen bu mekanik göz hareketleriyle onun kafasını karıştırıyor, konudan kopmamak için dudaklarımı ısırıyordum, lakin bütün bu çabaya rağmen orada değildim yine de, fakat başka yerde de değildim; bu iki saat boyunca yok muydum ben yoksa? Öyle olsa gerek, zira orada koltuğumun üstünde uyumuş olsaydım mevcudiyetim daha inandırıcı olurdu.

Fakat buna karşılık güzel bir sabah geçirdim. Sabah erkenden ofise giderken her şey gözüme o kadar iğrenç ve can sıkıcı geldi ki, geç kalmadığım halde ofise giden yolun bir bölümünü birden koşarak kat etmeye başladım ve bunun, dünyanın iğrençliğini biraz olsun yerinden oynatmak, böylece onu katlanılır hale getirmekten başka hiçbir amacı yoktu. Fakat sonra senin mektubunu alıp, gece okumayı hayal ettiğim şeyi onun içinde bulduğumda, yani benimle birlikte Raphael'e gitmek istediğini veya en azından bunu düşündüğünü okuduğumda, dünya haftalardır olmadığı gibi göründü bana, demek ki içinde böyle imkânları da taşıyormuş. Benimle geleceksin demek ki, orada birlikte olacağız, yan yana deniz kenarında oturacağız, palmiyelerin altındaki bir bankta yan yana oturacağız; olacak olan sade bir "yan yanalık". Her şeyden çekilip içine ebediyen kapanmak istediğim o kalp benim yanımda atacak. Yüzümden bir ürperti geçiyor

şimdi. İmkânsızı hayal edince böyle hissediliyor olsa gerek. Zaten sen de onu sadece bir masal olarak yazdın: "Sana küçücük, güzel bir yer bulacağım ve sonra seni yalnız bırakacağım." Dinle canım, bunun imkânsızlığı bu konuşma tarzına uygun düşüyor, zira birlikte yapılacak bir yolculuğun önkoşulu için gereken mucizeler peş peşe gerçekleşecek olsa ve biz bir dakika sonra Cenova'ya hareket edecek olan trene binmek üzere olsak bile –ben geride kalmak zorunda olurdum, benim doğal görevim bu olurdu. Mesela şimdi içinde bulunduğum durumda veya böyle bir durumun ortaya çıkması ihtimalinde (bu da her zaman mümkün) yolculukta senin refakatçin olmayı istemeye asla cesaret edemem. Benim yerim bir vagonun bir köşesi; orada kalmalıyım ben. Seninle olan ve kanımın son damlasına kadar ayakta tutmak istediğim ilişkimi, böyle bir yolculukta sana eşlik ederek tehlikeye atamam asla.

Franz

*

21.II.13 ile 22'si arası

Senin yerinde olsam ve elimde, senin açından üstünkörü de olsa, birlikte geçirdiğimiz bir saatin dışında son haftanın mektuplarından başka bir malzeme olmasaydı kendim hakkında ne düşünürdüm diye kafa yordum bugün. Eski mektuplarda, yaşamak için işe yarar ne varsa hepsini yeterince çürüten ve unutan cinsten bunlar, yine de yazarken, bunları daha da keskin hale getirmek için, güçten yoksun olsa da bir istek taşıyordum içimde; ve hiçbir mektubu gerçekten en güçlüsünden bir bezginlik olmadan gözden geçiremedim, bunun bir önemli nedeni de –nispeten anlaşılır diğer çok sayıdaki nedenin yanında– bunların benim canımı yeterince derinden ve sıklıkla yakmamasıydı. Bu mektuplar benle ilgili hayallerinin dağılmasına neden olmuyor mu ister istemez? Canlı kanıt gözünün önünde olmasaydı, bundan önceki tecrübelerine dayanarak benim gibi böyle beyhude yaşayan,

ama *yine de yaşayan*, hayatta oluşuyla devasa bir çukurun çevresinde dönüp durmaktan ve ona bekçilik etmekten başka bir şey yapmayan bir insan düşünebilir miydin? Sana bir insanın değil de yanlış bir ruhun yazdığına inanasın gelmiyor mu canım?

Yine de sana yazan bir insan canım. (Bu iddiaya kadar yükseldikten sonra insan olmanın sonuçlarını anlatmayı bilmiyor o tabii, bunlar çok aşıyor onu.) Ve sana koşuyor, acınası kuvvetini bunun için toplamaya çalışıyor ve Berlin'in uzaklığı ona o kadar ağır gelmiyor, tıpkı onu senden ayıran yükseklik gibi. Bugün senin de yazdığın gibi bu adam bütün iyi niyetine rağmen seni "her defasında yeniden hayal kırıklığına" uğratmaktan başka bir şey sağlayamayacak (sen başka bir açıdan söylüyorsun gerçi; ama bu tür ifadelerinin bende oluşturduğu bakış açısı senin niyetinden ister istemez tümüyle bağımsız). Başka türlüsü elinden gelmiyor, zira bizim elimizde sadece dünyaya gönderilirken edindiğimiz güçler var ve hayatımız pahasına da olsa birtakım karanlık stoklardan yenilerini çekip çıkaramıyoruz.

Ne ofiste ne de tramvayda yazamıyordun bana. Sana bunu açıklayayım mı canım? Kime yazman gerektiğini bilmiyordun. Mektuplar için bir muhatap değilim ben. Gayet sakin bir biçimde zavallı halimin tüm cüssesiyle senin karşına çıkacak olsam, çıkabilecek olsam, ürküp geri kaçarsın. Kafeslerindeki çılgın sincaplar gibi kendimi oradan oraya atarak koşuyorum işte ben de böyle –bu arada kasıtlı yapmıyorum bunu tabii– sırf seni kafesimin önünde esir almak ve yakınımda olduğunu bilmek için canım, her ne kadar seni göremesem de. Ne zaman göreceksin bunu ve bunu görene kadar ne kadar kalacaksın yanımda?

Franz

[Muhtemelen ek]

Uykusuz bir halde yatakta yatarken şöyle tasavvur ve arzularla uğraşıyorum:

Ben kaba bir odun parçasıyım ve yemek yapan hizmetçi sobayı tutuşturmak üzere, bu sert odunu kendi vücuduna sıkıca dayayıp iki eliyle tuttuğu bıçakla odunun yan tarafından (yani benim baldırlarıma gelen yerden) tüm gücüyle kendine doğru hareketlerle kıymıklar yontuyor.

*

23.II.13

Birkaç kelime canım, zira geç oldu ve ben Max'a gitmeden önce biraz hava almak istiyorum. Günün büyük bir bölümünü, yakışık aldığı üzere (zira ya yatakta olmalıydım ya da Dresden'de) yatakta geçirdim ve iki maceradan başka bir şey yaşamadım, gerçi ikisi de korkunçtu, babam beni sabah uykusundan çılgın, tekdüze, kesintisiz, her defasında taze bir güçle devreye giren bir bağırma, şarkı söyleme ve büyük yeğenlerden birini neşelendiren el çırpma eylemiyle çekip çıkardı ve bütün direncime rağmen beni yavaş yavaş bu umarsız dünyaya sürükledi, aynı şeyi öğleden sonra da torununu eğlendirmek için yaptı. Canım, her ne kadar anlaşılır olsa da (babamın yegâne sevinci bu) yine de özünde büsbütün anlaşılmaz olan (zencilerin dansı benim için daha anlaşılır bir şey) böyle bir şeye hiç de çocuksu olmayan sövgüler yağdırmadan katlanmak erdem gerektiriyor. İnsanın kafası bu kadar mı şişirilir! Özellikle öğleden sonraki her çığlık göze inen bir yumruk gibiydi ve bu arada yıllar önce benim de aynı şekilde eğlendirildiğimi düşünmeden geçmemeli. Yine de o sırada yan odada kimse yatmıyor ve bu yüzden acı çekmiyordu. Öte yandan bana bu kadar saldıran şey, belki de bu bağırış çağırış değil, evde çocuklara tahammül etmek başlı başına güç gerektiriyor. Ben yapamıyorum bunu, kendimi unutamıyorum, kanım bir türlü akmak bilmiyor, tamamen tıkanıyor ve kanın bu isteği çocuk sevgisi olarak gösteriyor kendini. Düşünüyorum da, biri kız biri erkek olan, büyüme çağında oldukları için seslerini her geçen gün biraz daha yükselten yeğenlerim yüzünden acaba

bir yerde kendime bir oda tutup evden çıksam mı? Yıllar evvel bir defasında, bambaşka nedenlerden dolayı olsa da çok yaklaşmıştım buna, ama sonunda harekete geçmemeyi tercih etmiştim. Bugün neredesin canım? Seni gözden kaçırdım da. Dresden'de mi kalacaksın yoksa akşam geri mi dönüyorsun? Güzel bir gündü ve ben yarı uykulu Dresden'de dolandım. Fakat sonra uyandığımda, şu andaki gerçek veya kendi uydurduğum sıkıntılarımı (yeterince hayal gücü olunca, arada bir fark olmuyor tabii) saydım ve 6'ya kadar geldim, eğer karşı tarafta senin gibi acı kompleksine katlanabilen birisi olmasaydı, bütün bunlar can sıkıcılığa ve kedere yol açabilirdi rahatlıkla, bunun için sana ancak sonsuz bir öpücük yağmuruyla teşekkür edebilirim, tabii bu senin için bir ceza aynı zamanda.

Franz

*

23.II.13 ile 24'ü arası

Sürekli ertelemeyeyim diye (seni endişelendirmiştir belki de bu) öncelikle küçük yeğeninin resmini geri gönderiyorum, canım. Evet, bu çocukcağız sevilmeyi hak ediyor. Sanki ona atölyede dünyanın bütün korkusu gösterilmiş gibi nasıl da ürkek ürkek bakıyor! Ve bu arada yetişkin bir hanım gibi, kendini unutmuşluğun bir göstergesi olarak ellerini koltuğun kenarına ve beline yaslamayı ihmal etmiyor. Ayrıca öğleden sonraki mektubumla çelişmeyi göze alarak koltuğunda bu şekilde oturan küçük Wilma'dan hoşlandığımı iddia ediyorum. (Sakın sadece senin yüzünden olmasın.) Madalyonunda başka bir resim de mi var? Peki onu da görebilir miyim?

Kız kardeşinin mektubu beni çok eğlendirdi, yanlış anlama ama beni sarstı diyesim geliyor neredeyse. Kendini tamamen çocuğa verdiği için değil, özel bir karakteristik tarzda yapmıyor bunu – bunu yaparken, tabiri caizse bir söz tufanı içinde birbirine uygun bir sürü küçük ve öncelikle

de tamamen monoton ayrıntının içinde bu kadar açık bir doğa sergilediği için. Kardeşler hakkında söylediği sözler –hediyelerin sayılması–, gümrük masraflarının sayılması. Canım, lütfen beni yanlış anlama, eğer bu tür atıflarda bulunuyorsam, bunun kardeşine gösterdiğim su götürmez saygıyla, hatta derin saygıyla ilgisi yok. Tam da görünüşte veya kaçınılmaz olarak keyif alınamayacak noktalarda beni saran bir duygu bu. Evvelsi akşam mutsuzluğumla fazlasıyla meşgulken, hemen burnumun dibinde bir evin kapısından çıkan bir tanıdığa, Yahudi bir kitabevi sahibine, daha doğrusu onun oğluna nasıl baktığını düşünüyorum. 40'ına merdiven dayamış olmalı, yıllar önce nişanlanmıştı, boylu poslu, güçlü bir kızla, sonra nişan bozuldu, adam yeterince para kazanamadığı için. Sonra (bunun üstünden de yıllar geçti) çok hareketli, narin bir kadınla evlendi. Onların bizi eskiden oturduğumuz dairede ziyaret ettiğini ve bu kadının tuhaf bir biçimde, kesik kesik konuştuğunu hatırlıyorum. Gündüz vakti bile yerde sürünen uzun bir etek giyiyor ve onu sürekli ayağıyla yana doğru iteliyordu galiba. Bu kadın birkaç hafta sonra delirdi –adamın, daha doğrusu adamın annesinin ve babasının büyük ölçüde bunda payı olduğu söylendi– akıl hastanesine yattı, adamla boşandılar ve adam (bu ailenin içindeki olayları, burnunu sokarak ve biraz da komşusunun gördüğü zarara sevinerek izleyen babamın pek memnun kaldığı üzere) çok direnmiş olsa da çeyizin büyük bir bölümünü geri vermek zorunda kaldı. Anlayacağın adam yeniden özgür kaldı, ancak bir daha evlenmedi, adamın sınırsız bir biçimde kendisini teslim ettiği annesi ve babası da böyle bir talepte bulunmadı. Adam hiçbir zaman bağımsız olamadı, okulu terk ettiğinden beri, yani çok gençliğinden beri hemen hemen yapılacak hiçbir iş olmayan minnacık dükkânda oturuyor, bir hizmetkârın yardımıyla, teşhir edilen ayin şallarının tozunu silkiyor, sıcak havalarda açık dükkân kapısında dikiliyor

(eskiden annesi ve babasıyla nöbetleşe dikilirdi, ama onlar artık hasta) hava soğuk olduğunda da kitaplarla süslenmiş kapının arkasında dikilip genellikle uygunsuz kitapların arasındaki boşluklardan sokağa bakıyor. Kendisini Alman olarak hisseden birisi bu adam, bugünkü Alman kulübünün, herkese açık olmakla birlikte bugünkü Almanların gözdesi olan bir birliğin üyesi ve muhtemelen her akşam dükkân kapanıp akşam yemeğini yedikten sonra "Alman Evi"ne gidiyor. Evvelsi gün tesadüfen onu evinden çıkarken gördüğümde de aynı şeyi yapıyordu. Önümden yürüyordu, tıpkı her zaman hatırladığım o genç adam gibi. Adamın sırtı dikkat çekecek kadar geniş, o kadar dimdik yürüyor ki insan dimdik mi yoksa çarpık mı olduğunu anlayamıyor; her hâlükârda çok kemikli bir adam, mesela alt çenesi muazzam büyük. Neredeyse büyük bir zevkle bu adamı Zeltner Sokağı boyunca neden takip ettiğimi, onun peşinden Graben'e neden saptığımı ve onun "Alman Evi"nin kapısında gözden kayboluşunu sonsuz bir zevkle neden seyrettiğimi şimdi anlıyor musun canım, anlayabiliyor musun *(söyle bana!)*. Geç oldu, hiç ihtiyacın olmayan bir kıvraklığa sahipsin Felice, onu bana ver ve "Sevgiyle koru beni!" diye yazmama izin ver.

Franz

*

24.II.13 ile 25'i arası

Kız kardeşin mi? Ve tamamen bağnaz bir biçimde sürekli kendi mutsuzluğu etrafında dönen birisi olarak ben de her şeyden habersiz sana, zavallı bir kalbe, Dresden'e gönderdiğim mektupta "huzurlu saatler" diledim. Genel bilginin dışında bugün öğrendiğim üzere, Dresden yolculuğunun amacını biraz olsun bilmiş olsaydım, ne halde olursam olayım oraya gelirdim herhalde, zira senin orada tek başına ve mutsuz olduğunu bilmeye, bütün ruhsuzluğuma rağmen katlanamazdım. Kız kardeşinin Dresden'deki iyi işini ani-

den bırakmak durumunda kalması ve senin Berlin'de onun için profesörlerin yanında çok özel bir iş araman dikkatimi çekmişti –ama üstünkörü okumuştum bunu. Eğer söylemesi sana zor gelecekse, neler olup bittiğini hiç bilmek istemiyorum canım –tabii tavsiye edebileceğim veya yardım edebileceğim en ufak bir imkân doğarsa bunu memnuniyetle üstleneceğimi söylememe gerek bile yok (bunu senin için yaparım ve bu da bana güç ve beceri kazandırır) – lakin ***ne durumda olduğunu*** en kısa zamanda –en kısa zamanda diyorum– öğrenmek zorundayım canım. Bu güz ve bu kış benim öncülüğümde gerçekten de onca şey bir araya toplandı ki senin canını yaktı bunlar. Ve Dresden yolculuğunun başarısı ve dönüş yolu esnasındaki durumun hakkında henüz hiçbir haber almamış olmamı iyi bir işaret olarak görmem mümkün değil. Mutlaka gelmeliydim Dresden'e, bana ihtiyacın olabilirdi ve senin zor durumda olduğunu görünce pek çok şeyi yapacak hale gelirdim.

Daha fazla yazmaya cesaretim yok pek, ne yaptığını bilmiyorum ki. Hele ki cumartesi ve pazar akşamı, yani senin bütün düşüncelerini bu yolculuğa yoğunlaştırdığın bir zamanda, her zamanki mutsuzluğumla Max'ın yeni dairesinde oturduysam, sanki sen başka bir gezegendeymişsin ve ayaklarımın altındaki zeminin senin, anlaşılan büyük bir huzursuzluk içinde gidip geldiğin zeminle hiç alakası yokmuş gibi –ben burada soğuk bir edayla kelimeleri art arda dizerken sen kim bilir ne haldesin. Canım, sefil bir hayat bu ve onu kırbaçla içine dalmayı bilenler yakalayabilir ancak. Niyetim seni, kendini bu tür heyecanlara maruz bırakmamak konusunda uyarmak değil canım, zaten bir faydası olmaz bunun –kendim de daha iyisini bilmezken seni kalbinin sesini dinlemek konusunda nasıl uyarabilirim ki; fakat şimdi Berlin'de biraz daha fazla kendini düşün ve kendini kolla. İşleri oluruna bırak bir süreliğine, annenin toplantılarını, kız kardeşinin dans akşamlarını, el işlerini, teyzeni ve uyu, uyu!

İnsan sadece uykudayken iyi ruhların yanında olur, fazla uyanık kalmak harap ediyor seni.

Franz

*

25.II.13 ile 26'sı arası

Şu anda gerçekten çaresizim canım. Seni mutsuz görüyorum ve ne olup bittiğini bilmiyorum; ağlıyorsun yine, söyleyecek söz bulamıyorum buna; tavsiyeye ihtiyacın olduğunu söylüyorsun ve ben sana hiçbir tavsiyede bulunamıyorum. Senin de bilmediğim bir mutsuzluğun içine çekilmen, son zamanlarda çevremdeki mutsuzluğun gösterdiği ilerlemeye gerçekten de uyuyor. Canım, gerçekten seninle birlikte gitmek isterdim buradan. Bilmem hangi gökten bu kara, dikenli yeryüzüne fırlatılmış olmaya niye katlanacakmışız ki? Daha çocukken bir resim dükkânının vitrininde duran kötü bir renkli baskının karşısında hayranlıkla dikilirdim hep, üstünde âşık bir çiftin intiharı tasvir ediliyordu. Bir kış gecesiydi ve ay, bulutların arasından sadece bu son an için görünüyordu. Âşıklar, küçük, tahta bir iskelenin ucundaydı ve tayin edici adımı atmak üzereydiler. Kızın ve erkeğin ayağı aşağıdaki boşluğa aynı anda atılıyor ve insan nefes nefese kalarak, onların o anda yerçekimine nasıl yakalandığını hissediyordu. Kızın, başına hafifçe uçuşan açık yeşil, ince bir tül sardığını, adamın koyu renk paltosunun da rüzgârın etkisiyle gerildiğini hatırlıyorum hâlâ. Sarmaş dolaş duruyorlardı ve ne kadının erkeği çektiği, ne de erkeğin kadını sürüklediği söylenebilirdi, o kadar uyumlu bir düzen ve zorunluluk içinde olup bitiyordu her şey ve ben ancak sonradan öğrendiğim bir şeyi, aşk için belki de burada tasvir edilenden başka bir çıkış yolu olmadığını belli belirsiz de olsa belki daha o zaman hissettim. Lakin çocuktum ve bu resmin yanında asılı duran ve devasa bir sıçrayışla ormanın karanlığından çıkıp bir koruda kahvaltı eden avcıların rahatını bozan yabandomuzu, avcıların ağaçların arasına saklanışı ve tabaklarla

yemeklerin havada uçuşması beni daha fazla eğlendirmişti. Sen kendini toparlayana kadar beklemekten başka yapacak bir şey kalmıyor bana canım. Baban yine seyahatte mi? Bana öyle geliyor ki onunla her şeyi konuşabiliyorsun; onun payı belki annenin payı kadar büyük değil, fakat bu durumda onun sana akıl vermesi, olmazsa seni yatıştırması daha da kolay. Fakat baban evde olmalı, öyle ya, annene ve babana yalan söylemek zorunda olduğunu yazıyorsun. Acaba Dresden'e bir kez daha gitmek gerekecek mi, o zaman ben de bunu tıpkı senin kadar iyi ayarlayabilir ve bu yolculuğa sevinçle katılırım, çünkü ikinci defa evden uzaklaşmanın daha zor olacağını varsayıyorum. Fakat seni yatıştıracağıma, bu tür sorularla yarana tuz basıyorum belki de. Ancak başka türlüsü gelmiyor elimden; yavaş yavaş bütün insanları gözden kaybettim, sadece seni görüyorum ve sen de o kadar çok acı çekiyorsun ki.

Franz

*

26.II.13 ile 27'si arası

Endişeler geçip gitti mi gerçekten? Sabah mektubundan sonra öyle görünüyor, yoksa benim karşımda kendini mi tutuyorsun? Telgrafı açmadan önce elimde döndürdüm bir süre. Ne olabilirdi ki içinde? Senin ne kadar iyi biri olduğunu ve benim bu iyiliği kullandığını (şu andaki varoluşum zaman kaybından başka bir şey değil ve bunun dışında başka hiçbir amacı yok) çok iyi bildiğim halde telgrafla benim her türlü endişemi ortadan kaldırmak istediğini nedense dikkate almadım hiç. Bir anlığına telgrafta şöyle yazdığını düşündüm: "İstasyona koş. On beş dakika içinde orada olacağım." İtiraf ediyorum, böyle bir telgraf feci korkuturdu beni. Hatta (bir anlığına yaşadım da bunu) korkudan başka hiçbir şey hissetmezdim, tıpkı uzun bir gecenin içinden ansızın koparılmışçasına. Bu benim gevşekliğimi tahrik ederdi tabii, benim için bütün evi, hatta bütün şehri tek bir yatak

haline getiren şu iğrenç gevşekliğimi. Ama telgrafta böyle bir şey yoktu, eskisi gibi tek başımayım, yalnız bazen yüzüm, yazmakta olduğum mektup kâğıdından bana bakıyor, öyle ki boynuna dolanmamak ve seni yere doğru eğmemek için kalemi bir kenara bırakmak istiyor, bunun yerine altımda ağır ağır yuvarlanarak yol alan –böyle hissediyorum– akıntıya kendimi bırakmak istiyorum.

Telgraf hakkındaki ikinci düşüncem yine tamamen ters yönde. "Yarın hiç mektup almayacağım herhalde", bu korkudan hâlâ kurtulmuş değilim. Kız kardeşin hakkında söylediklerimi biraz yanlış anlamıyor musun canım? Senin sandığının aksine, bana oldukça karakteristik biri gibi geldi, sadece çocuğa olan sevgisi biraz monoton ve insanda kötü bir çocuk eğitimcisi izlenimi uyandırıyor. Bir öncekiyle arasında uzun bir zaman olan mektupta, adamdan, eniştenden niye hiç söz edilmediğini de açıklayacak durumda değilim.

Bugün bir yerinde kesilen ikinci mektup oldu bu canım. Devamını getirmeyi unutma! Bunlardan biri 3. sınıftayken senin resim çalışman üzerinde önemli etki yapan beklenmedik bir olayda kesilmişti, bu mektubun da Şilezya'da, babanın kız kardeşinin ödevlerini yaptığı yerde.

Son mektupta bahsettiğim şu kitapçının oğlunun bana verdiği *zevki* nasıl değerlendirdiğini ve açıkladığını bilmek isterim canım. Böyle sorulara verdiğin her cevapla senin içine daha derin sızdığımı hissediyor, içinde yaşamak için yeni bir izin elde ediyor ve aldatıcı bir hayatı, bir anlığına sıcak bir gerçeklikle değiş tokuş ediyorum.

Franz

*

27.II.13 ile 28'i arası

Bu akşam utandırıldım. Weltsch ile yürüyüşe çıktım (Bu arada kitabı çıktı. İlgilenir miydin? Sanmıyorum, tamamen felsefi gerçekten. Onu okumam ve anlamam için kendimi zorlamam lazım; insanın elini koyabileceği bir yer olmadığında dikkatim çok kolay dağılıyor –dediğim gibi, onunla

yürüyüşe çıkmıştım, fark ettirmeden –çok uzun sürmemekle ve sadece anlık bir durum olmakla birlikte– kederli halim hakkında ve onun aleyhinde konuşmaya başladı. Beni utandıran şey bana uyarıda bulunmaya çalışması değildi. Bunu duymaktan memnun olurum, insanın boş kafasını böyle şeylerle doldurmasına izin vermesi hoş bir şey ve bunun da ötesinde Weltsch bugün çok akıllı laflar etti. Beni utandıran şey daha ziyade, ona bu doğrultuda hiçbir açık çağrıda bulunmamam ve onun da şu sıralar sadece kendi meseleleriyle uğraştığı halde böyle bir uyarıyı gerekli görmesiydi. Beni utandıran şey bana hissettirmeden beni uyarmaya çalışmasıydı, bunun bilinçli ya da bilinçsiz olması fark etmez, öyle ya, bir utançtan söz ediyorum; bana göre fazlasıyla hızlı düşünsel gelişim gösteren genel konuşmalar yapıp o pek sevdiği ve ona pek doğal gelen, fazlasıyla kısa antitezler attı ortaya.

Utancın ne yararı var ki! Onu eve götürdükten sonra –sis vardı ve o sisten korkar– bir kafeye gitmeyi düşündüm (orada Werfel'e ve başkalarına rastlayabilirdim), fakat bundan da korktum ve birkaç kararsız dönüşten sonra eve gitmek istedim. O esnada bir tanıdığa, çok aklı başında, gayretli, faal, sevimli ve bu arada adeta benim kafamı karıştıracak ölçüde sakin olabilen Siyonist bir üniversite öğrencisine rastladım. O beni oyalayıp özel bir önemi olan dernek akşamına davet etti (eskiden de beni böyle toplantılara davet ederek çok vakit kaybetmiştir!), kendisine ve her türlü Siyonizme gösterdiğim ilgisizlik o anda hem sınırsızdı hem de ifade edilecek gibi değildi, ne var ki –bu konuda bana inanmalısın canım– ondan ayrılmak için toplumsal karşılığı olan bir veda imkânı bulamadım, oysa sessiz bir el sıkma yetebilirdi, bu nedenle ona eşlik etmek üzere kendimi öne sürdüm ve gerçekten de daha önceden gitmek istediğim kafenin kapısına kadar ona eşlik ettim. Fakat içeriye çekilmeye izin vermedim ve bunun yerine beklenmedik bir zarafet ve kolaylıkla o kurtarıcı tokalaşmayı buldum.

Artık geç oldu ve ben sana bu akşamla ilgili neredeyse hiçbir şey anlatmadım, oysa yalnızlığımla ilgili anlatacağım bir sürü şey vardı.

Franz

*

28 [Şubat] ile 1.III.[1913] arası

Geç oldu canım, geç oldu. Ofis için bir iş yaptım ve bu arada geç oldu. Ayrıca üşüyorum. Sakın üşütmüş olmayayım yine? Gerçekten iğrenç; sol tarafımda sürekli soğuk soğuk esiyor.

Arada hiç mektup gelmediğinde, bu yüzden sana kızmış olabileceğimi nasıl söyleyebilirsin? Şunu anla ve aklından çıkarma, bana verdiğin her şey için sana minnettarım ve senin bana yönelteceğin sevgi dolu bir söz, daha yüksek bir yargıcın karşısındaymışım gibi, benim mektup yığınımdan çok daha değerli. İşte bu nedenle şu anda içinde bulunduğun koşuşturmada mektup yazmaya zorlama kendini, eğer senin için çok gerekli olan uykuyu azıcık da olsa elinden alacaksa, bırak bir gün de mektupsuz geçsin ve bil ki kaç mektup atlarsan atla, ben hep bir sonraki mektubu bekliyorum burada. Bu konuda bir değişmezliğim var, bu arada çevremdeki başka her şey uçuyor ve değişiyorsa da.

Bu akşam ve gün boyunca da her zamankinden daha huzurlu ve daha güvendeydim, şimdi geçmiş oldu yeniden. Ayrıca zarar görmeden benim hayat tarzıma, öncelikle de akşamları yaptığım şu yalnız yürüyüşlere katlanabilecek insanı görmek istedim. Evde pek kimseyle konuşmuyorum, kız kardeşimle olan bağlantım da (en nihayetinde esas olarak benim yazma eylemime dayanan bir şeydi bu) şu sıralar çok gevşek. Sen ve ben, tamamen ters yönde yaşıyoruz şimdi, senin etrafında sürekli insanlar var, benimse kimse yok neredeyse, ofisteki insanları hesaba katmıyorum bile, hele birkaç gündür daha fazla uyuduğum ve işin bana fazla zor gelmediği şu sırada... İş de tıpkı benim gibi kayıtsızlık

içinde şu anda, birbirimize uyuyoruz. Hatta önümüzdeki günlerde genel sekreter yardımcısı olacağım, bundan da gocunmuyorum.

Geçende Eisen Sokağı'ndan geçiyordum, o esnada yanımdan geçen birisi şöyle dedi: Karl ne yapıyor? Dönüp baktım; benimle ilgilenmeden kendi kendine konuşarak yoluna devam eden ve bu soruyu da kendi kendine sormuş olan bir adam gördüm. Gelgelelim benim talihsiz romanımdaki[73] başkişinin adı da Karl ve yanımdan gelip geçen bu zararsız adamın, kendisi bunun bilincinde olmasa da benimle dalga geçmek gibi bir görevi var demek ki, zira bu durumu bir yüreklendirme olarak alınam mümkün değil. Amcamın mektubu vesilesiyle geçende bana planlarımı ve beklentilerimi sormuştun. Bu soruya şaşırmıştım, şimdi tanımadığım bu adamın ortaya attığı bu soru vesilesiyle yeniden aklıma geldi bu. Tabii ki hiçbir planım, hiçbir beklentim yok, geleceğe doğru yürüyemem ben, olsa olsa onun içine düşer, yuvarlanır, tökezleyebilirim, ancak bunu yapabilirim ve en iyi yapabildiğim şey de uzanıp olduğum yerde kalmak. Fakat gerçekten hiçbir planım ve beklentim yok, eğer iyiysem içinde bulunduğum anla doluyum, eğer kötüysem içinde bulunduğum ana sövmeye başlıyorum, sonra da geleceğe!

Franz

*

Cumartesi [1 Mart 1913] Saat 2 [Gece]

Sadece birkaç kelime canım. Max'ın yanında güzel bir akşam. Büyük bir hızla hikâyemi okudum. Sonra keyfimize baktık ve çok güldük. Eğer insan kapılarını ve pencerelerini bu dünyaya kapatırsa, güzel bir varoluşun serabını hatta bir başlangıcını şurada veya burada yaratabilir. Dün küçük bir hikâyeye başladım, henüz o kadar küçük ki başını daha dışarı bile çıkarmıyor, hiçbir şey söylenemez, bütün iyi niye-

73 Ç.N.: *Amerika* romanından söz ediyor olmalı.

time rağmen onu bugün olduğu gibi bırakıp Max'a gitmiş olmam daha da günahkâr bir şey. Fakat biraz değerli bir şeyse yarına kadar bekleyebilir yine de.

*

2.III.13

Pazar öğleden sonra. Kafam tamamen dağınık. Yayınevi meseleleri için birkaç günlüğüne Berlin'de kalmış olan Baum'dan oradaki yenilikler hakkında karmakarışık, sistemsiz bir şeyler dinledim, buna karşılık büyük bir kabalıkla, çok sevdiğim fakat Berlin başarılarının sarhoşluğu yüzünden sürekli Oskar'ın lafına atlayan Bayan Baum'a avazım çıktığı kadar bağırdım ve onu odadan çıkardım. Biraz evvel baş ağrısıyla yukarıya çıktım ve şimdi baş ağrısıyla burada oturuyorum. Oskar 1 Nisan'da Klindworth Salonu'nda bir okuma yapacak ayrıca, ben de onunla birlikte Berlin'e gelsem mi acaba?

Baş ağrıları geceden kalma. Dün akşam heyecanımı zapt edemedim, beni devamlı hırpaladı, uykuya dalamadım ve oradan oraya dönüp durdum sadece. Alışılmış insan aklı yataktan kalkmamı, sessiz geceden yararlanıp yazı yazmamı söyledi. Bir şey beni alıkoydu bundan.

Haberi verilen mektup gelmedi canım. Gelmeyecekse haber verme canım, haber verme. Böyle memnunum ben, kalbinden gelen bir kelime yetiyor bana, fakat gelmeyecek bir şeyin haberini verme canım.

Kız kardeşinin adresi henüz elime geçmedi ve bu gerçekten en güzel zaman. Bu durumda paket vaktinde ulaşmaz, bunun için beni suçlayacak, bana olan güvenini kaybedeceksin, oysa ben böyle bir görev üstlenmekten o kadar büyük sevinç duyuyorum ki. Koltuklarım kabarıyor bu yüzden. Bir de hemen küçük bir not gönder ki onu da ekleyeyim, aksi takdirde göndericinin sen olduğunu kız kardeşine nasıl anlatacağımı bilemem, tabii eğer bunu ona kendin doğrudan bildirmezsen. –Buz gibi odamda yazdığım için bu kadar çabuk ve üstünkörü yazıyorum. Esen kal ve benim kal, canım.

Franz

*

2.III.13 ile 3'ü arası

Kız kardeşlerim kocalarıyla birlikte gitti, bu arada saat 10.30 oldu, fakat babam oturmaya devam etti ve talimatlarıyla annemi iskambil oyununa oturttu. Son zamanlarda soğuk algınlığına pek yatkın olan bünyemden dolayı oturma odasına muhtaç durumdayım ve anlayacağın iskambil oyununun gürültüleri eşliğinde yazıyorum. Tam karşımda annem oturuyor, sağımda masanın başında ise babam. Az önce annemin kulağına, babam bir su şişesini balkon kapısına götürürken, yazmaya devam ederek şöyle fısıldadım: "Yatın artık", onun da istediği bu fakat zor işte.

"Son iki çift" dedi babam, bu da en az iki el daha oynanmak zorunda olduğu ve bu da çok uzun sürebileceği anlamına geliyor.

Daha önce arada bir yaptığımız gibi kız kardeşimle yürüyüşe çıktım ve başka şeylerden konuştuğumuz esnada, kalabalıkta sık sık hissettiğim bir yalnızlık duygusu içinde (başkalarında da nadir görülen bir durum değil bu tabii) sevgilimin (her zaman sevgilim, zira başka kimsem yok ve olmayacak) eskiden olduğu gibi bana bu halimle katlanıp katlanamayacağına dair düşünceler geçti aklımdan. Benimle ilgili fikrinin değiştiğine dair, mektuplarından, daha doğrusu mektuplarının içinden gelen bir ses duymuyorum pek.

(Saat 1'i geçti canım, bu arada hikâyem tarafından büsbütün bir köşeye fırlatıldım –bugün karar günüydü ve aleyhime sonuçlandı– şimdi de tabiri caizse sürünerek sana geri dönüyorum, eğer beni istersen.) Fikrinin değişmesini esas olarak son zamanlarda sergilediğim davranışımdan çıkarıyor ve senin eski yerinde durmaya devam etmenin imkânsız olduğunu söylüyorum kendime. Son zamanlarda beni ele geçiren şey istisnai bir durum değil, 15 yıldır tanıyorum onu, yazmanın yardımıyla uzun süreli olarak onun içinden sıyrılmıştım ve bu "sıyrılmanın" fena halde eğreti olduğunu

bilmeden sana yönelme cesaretini gösterdim ve kalbimin ısrarlı atışıyla her şeyin sorumluluğunu üstlenebilecek sözüm ona yeniden doğuşuma inandım, böylece de hayatımın içinde bulduğum sevgilimi kendime çekmeye çalıştım. Fakat son haftalarda nasıl gösterdim kendimi sana? Aklın başındayken benim yanımda nasıl kalabilirsin ki? Hiç şüphem yok ki normal koşullarda gerçek fikrini söylemeye cesaret edebilirdin, ortaya çıkan değişiklik sadece görünüşten ibaret olsa bile. Fakat canım senin açık yürekliliğin iyiliğinden daha büyük değil. Ben de zaten sana iğrenç gelsem de –en nihayetinde sen bir genç kızsın ve bir adam istiyorsun, yerde sürünen yumuşak bir solucan değil– sana iğrenç gelsem de iyiliğinin başarısızlığa uğramayabileceğinden korkuyorum. Nasıl da sana ait olduğumu görüyorsun –peki insan kendine ait bir şeyi düşüncesizce bir kenara fırlatıp atabilir mi, kendi yararı için akıl bunu ona emretse de? Öncelikle de sen –yapabilir misin bunu? Merhameti aşabilir misin? Çevresindeki her bir insanın mutsuzluğundan dolayı bu kadar sarsılan sen? Fakat karşı tarafta olan benim yine de. Başka birisinin merhametinden beslenmekte çok dayanıklı olduğumu inkâr etmiyorum, lakin seni mutlaka yok edecek olan bir merhametin meyvelerinden zevk almaya kesinlikle katlanamam. Düşün bunu canım, düşün! Başka her şeye nispeten daha iyi katlanabilirim. Hangi duygudan gelirse gelsin, her söz bu merhametten iyidir. Benim iyiliğime olan bu merhamet bütün etkisiyle eninde sonunda bana dönecektir. Sen uzaktasın ve ben seni göremiyorum –fakat merhamet seni yiyip bitirecekse bunu bilmem lazım. Bu nedenle canım, emin olmam için –bu iş açıkçası o kadar ileri gitmemişken– yan çizmeden şu soruya cevap ver: günün birinde en azından kuşkuların çoğundan arınmış bir berraklıkla, bu sana biraz güçlük çıkarsa da senin için en nihayetinde vazgeçilmez olmadığımı görürsen, hayat planın içerisinde *(bununla ilgili niye hiçbir şey bilmiyorum?)* sana engel olduğumu görürsen iyi yürekli,

faal, canlı, kendinden emin bir insan olarak benim varlığının bir özelliği olan kafa karışıklığıyla, daha doğrusu tekdüze belirsizliğiyle hiçbir ortak yanın olamayacağını, olsa da bunun sana sadece zarar vereceğini görürsen – canım, bunu bana (lütfen cevap verirken işin kolayına kaçma, cevabının taşıyacağı sorumluluğun bilincinde ol!) açıkça söyleyebilecek misin, merhametine kulak asmadan söyleyebilecek misin? Bir kez daha: burada sorgulanan iyilik, yoksa doğruluk sevgisi değil! Ve benim sorumun önkoşulu olan durumların olabilirliğini inkâr edecek bir cevap senle ilgili duyduğum korkuyla ilgili, bana yetecek bir cevap sayılmaz. Daha ziyade orta karar bir cevap olur bu, yani aşılmaz bir merhametin itirafı anlamında. – Fakat niye bu soruyu sorup da eziyet ediyorum ki sana ben! Cevabı biliyorum zaten.

Canım, iyi geceler. Bu mektubun üzerinden kalkıp yatmaya gideceğim. Yorgunluktan değil, daha çok kafa dağınıklığı ve umutsuzluk yüzünden.

Franz

*

3.III.13 ile 4'ü arası

Senden bugün hiç mektup almadım canım. Kolaycı açıklamalar olur, kız kardeşin dün Berlin'deydi, vaktin olmadı, ama Budapeşte adresi hâlâ elime geçmedi benim ve onu yarın da alamazsam doğum gününü kaçırabilirim.

Sana söyleyecek çok şeyim var, bütün hayatım, eğer mümkün olsaydı senin ellerine teslim etmek istediğim bir şey olurdu sadece – ve yine de havaya doğru kaldırdığım kalemle bir süre sessizce oturdum öylece, dünkü mektup neresinden baksan, cevabını almak zorunda olduğum bir soru ve ayrıca bugün hiçbir haber almadığım için her ne kadar anlamsız bir düşünce olsa da, bana öyle geliyor ki ancak yarın eline geçecek mektubum cevapsız kaldı. Arkasında senin oturduğun ve hiçbir zaman açılmayacak kilitli bir kapının önünde duruyorum sanki. Anlaşmamız sadece

kapıyı tıklatarak gerçekleşiyordu, şimdiyse kapının arkasında da sessizlik var. Fakat yapabileceğim bir şey var (nasıl da sinirliyim! Hokkamda az mürekkep kaldı ve bu yüzden bir kibrit kutusuna dayalı duruyor, kalemi hızla batırınca kutudan kaydı – tepeden tırnağa irkildim ve ellerim yukarıya hopladı, sanki birinden merhamet dilenir gibi) yapabileceğim bir şey var, bu da – beklemek, her ne kadar demin parantez içine alınmış olan sinirli hal bununla çelişiyor gibi görünse de. Bana göre sabırsızlık beklemede zaman kaybıdır, beklemenin gücü bundan etkilenmez; tabii burada güç değil esas olarak bir zayıflık durumu, işin içindeki az miktardaki güçlerin, en küçük bir komut üzerine gevşemesi söz konusu olsa da. Bu özelliğim seni büyük bir tehlikeye sürüklüyor canım, bunu dünkü mektubumun ekinde de söyledim. Zira ben kendi payıma seni asla terk etmezdim canım, kaderim –benim için en kötüsü bu olmazdı– seninle sadece içsel bir ilişki kurup, buna uygun olarak da sen evine ana kapıdan girip çıkarken, sonsuza dek seni yan kapıda beklemekten başka bir şey olmasa da. Bu söylediğim kafanı karıştırıp hakkımda vereceğin yargıyı bulandırmasın ve her ne kadar senin eline eğilmiş olsam da, benim başımın ötesine bakarak gerçek düşünceni söyle! Öyle ya, bunu hesap etmek çok basit, şaşırtıcı hiçbir şey söylemeyeceksin bana. Yazışmamızın ilk iki ayındaki insandan daha farklı birisiyim ben, yeni bir değişim değil bu, tam tersine geri değişim, üstelik de kalıcı. Şayet o insanı çekici bulduysan o zaman bugünkünü mutlaka, ama mutlaka def etmelisin. Eğer bunu içinde tutuyorsan, merhametin ve yanıltıcı anılar yüzünden. Her şeyde bu denli değişen bugünkü insanın, değişmeden ve anlaşılacağı üzere eskisinden daha büyük bir ağırlık vererek senin boynuna dolanması gerçeği, senin tarafından bakıldığında, senin de açık seçik görebileceğin gibi, onun iğrençliğini daha da artırıyordur mutlaka.

Franz

*

4.III.13 ile 5'i arası

Son zamanlarda çok fazla şeye katlanmak zorunda kaldın ve bunu bir yandan benim anlayamayacağım şekilde yapıyorsun, öte yandan da gözüm kapalı biliyorum bunu. İster şikâyet et, ister yorgun ol, ister ağla, seni mektuplarının ardında o kadar güçlü ve canlı görüyorum ki kendimden duyduğum utanç ve ikimizin karşı karşıya konulmasından –ben burada, sen orada– duyduğum keder yüzünden yerin dibine girmek istiyorum. İşte ben kendi içimde durmuyorum, her zaman "bir şey" değilim ve "bir şey" olduğum zamanlarda da bunun bedelini aylarca "olmamakla" ödüyorum. Zamanında kendime gelmezsem insanlar ve dünya hakkındaki yargılarım da mustarip oluyor bundan tabii; dünyanın benim için umarsız halinin büyük bir bölümü bu çarpık yargının bir sonucu, gerçi bu yargı biraz düşünüp taşınınca mekanik olarak düzeliyor, fakat sadece bir anlığına, bunun da hiçbir faydası yok. Gelişigüzel bir örnek vereyim sana: bu akşam Max, karısı ve Weltsch ile beraber gittiğim (saatin az sonra 2 olacağını hatırlatıyor bu bana) sinema salonunun[74] fuayesinde "Öteki" [Der Andere] filminin fotoğrafları asılıydı. Onun hakkında bir şeyler okumuşsundur mutlaka, filmde Bassermann oynuyor, önümüzdeki hafta burada da gösterime girecek. Bassermann'ı tek başına, yüksek arkalıklı bir koltukta gösteren bir afişe yine çarpıldım, Berlin'de olduğu gibi; Max'ı, karısını ve Weltsch'i bıktırmak pahasına yine bu afişin önüne sürükledim. Fotoğrafların karşısında duyduğum sevincim çabucak söndü, yine de Bassermann'ın rol aldığı oyunun sefil bir oyun olması görülmeye değerdi, sahne çekimlerinde eskimiş buluşlar kullanılmış, sıçrayan bir atın anlık çekimleri her

74 Ç.N.: Kafka sinema salonu için "Kinematographentheater" tabirini kullanıyor. Film aygıtları için o dönemde kullanılan "Kinematograph" ile tiyatro salonunun birleşmesi olan bu tabir sinema kültürünün gelişimine de işaret ediyor.

zaman güzeldir, oysa canice mimik takınmış bir insan suratının, bu Bassermann'ın mimiği bile olsa, enstantaneleri rahatlıkla çok anlamsız olabiliyor. Şöyle dedim kendime, demek ki Bassermann en azından bu oyunda kendine yakışmayan bir şey yapmış.[75] Fakat her şeyi yaşayarak oynuyordu, eylemin heyecanını baştan sona kalbinde taşıyordu ve böyle bir insanın yaşadığı şey kayıtsız şartsız sevilmeyi hak eder. Buraya kadar bir yanlışlık yoktu yargımda, her ne kadar oyun beni ilgilendirmese de. Fakat biraz önce aşağıda ev kapısının açılmasını beklerken ve gecenin içinde etrafıma bakınırken bu fotoğrafları hatırlayarak Bassermann'a acıdım, adam sanki dünyanın en mutsuz insanıymış gibi. Şöyle düşünceler geçti içimden: Oyundan alınan zevk geçip gider, *film bitmiştir, bizzat Bassermann'ın onun üzerinde hiçbir etkisi yoktur artık*, kendisini kullandırttığını bile görmeyecektir, ama yine de filmi izlerken o büyük gücünü boş yere harcamış olduğunun farkına varabilir ve –merhamet duygumu abartmıyorum– zamanla yaşlanır, güçsüz hale gelir, yüksek arkalıklı koltuğunda bir kenara itilir ve iç karartıcı zamanın bir noktasında batıp gider. Ne kadar da yanlış! Değerlendirme hatası tam da burada işte. Filmin bitmesinden sonra Bassermann, Bassermann olarak ve sadece kendisi olarak eve gidiyor. Günün birinde kendini yürürlükten kaldıracaksa zaten tam olarak kaldıracaktır ve artık var olmayacaktır, fakat benim yaptığım ve herkese atfetmek istediğim gibi değil; başına gelen bir beladan dolayı yuvasından uzak tutulan, bu bomboş yuvanın çevresinde dönen ve onu asla gözden kaçırmayan bir kuş gibi devamlı turlamak. İyi geceler canım. Seni öpebilir miyim, gerçek gövdeni kollarının arasına alabilir miyim?

Franz

---

75 Ç.N.: Kafka, burada söz ettiği Alman tiyatro ve sinema oyuncusu Albert Bassermann'ın hayranıdır ve beğenmemesine rağmen hem bu film hem de Bassermann'ın onun üzerindeki etkisi kendi eserlerine de yansımıştır (Peter-André Alt, *Kafka und der Film: Über kinematographisches Erzählen*, C. H. Beck Yay., 2009, s. 109 vd..).

*

5.III.13 ile 6'sı arası

Saat onu geçti canım ve ben tıpkı senin evvelsi gün olduğun gibi yorgunum. Soğuk odama geçtim, sıcak yan odada (vay, şimdi babamın yan tarafta fabrikadan söz ettiğini duyuyorum) kaskatıydım. Bugünden itibaren bir süreliğine hayat tarzımı değiştireceğimi bilmek zorundasın; şimdiye kadarki hali katlanılmayacak idiyse belki başka türlüsü olur; insan sol tarafına yatarak uyuyamıyorsa sağına döner (tabii buna da pişman olur ve dönüp durmanın sonu gelmez) ve zaten ben de tıpkı yataktaki gibi bir hayat sürdürüyorum. (Yan tarafta hâlâ fabrika hakkında konuşuluyor, ben artık boğuluyorum bunun içinde, gitmek için gerçekten de doğru zamanı yakalamışım galiba.) Hayat tarzı değişikliği şöyle olacak –

Tam burada yazmayı kestim, yan oda serbest kaldı şimdi, anneme ve babama "iyi geceler" dedim, babam kanepenin üzerine çıkmış duvar saatini kuruyordu, sonra oturma odasına geçtim, fakat mektuba devam edip etmeme konusunda kararsız kaldım, Max ve Felix'in kitabını alıp giriş bölümünü bir kere daha okudum, yer yer ustaca yazılmış, üçüncü, yabancı, çok önemli bir kişi tarafından adeta. Mektubu bir yana bıraktım, çünkü birden içime fenalık geldi, sürekli ama sürekli kendi hakkımda yazıyorum ve sürekli aynı şeyi yazıyorum, hiç durmadan, senin karşında sürekli böyle yayılınam iğrenç bir şey, üstelik senin tiksinti, sabırsızlık veya can sıkıntısı yüzünden içinin titreyip titremediğini de bilmiyorum. Canım, eğer bunu söylüyorsam seninle ilgili en ufak bir kuşku duyduğumdan değil, birbirini sevenler böyle konuşabilmeli, bana bugün hediye ettiğin ve zevkle okuduğum prologda da yazıyor bu, tamamlanmış olmadığı ve orası burası epey yüzeysel kaldığı halde. Ayrıca canım, beni anla ve mektuplar yüzünden kendimi böyle suçladığım için bana kızına, beraber olsaydık ve sen yanımdaki koltukta otursay-

dın (sol elimle onu biraz yakınıma çekiyorum) böyle ihtimaller aklıma bile gelmezdi, kuvvetle muhtemel ki kendim hakkında yazdıklarımdan çok daha kötülerini söyleyecek durumda olsam bile. (Gelecek birlikteliğimize çekmek için çok küçük bir manevra değil mi Felice?) Evet, bu koltukta sen, yarın bana belki de kötü bir mektup gönderecek olan sen oturmalıydın, masa bir kenara itilmeliydi ve biz el ele tutuşmalıydık. Bu görüntünün üzerine eğilmiş bir haldeyken Budapeşte'yle ilgili görevimi tamamen unuttum. O da endişelendi tabii.

Franz

*

6.III.13 ile 7'si arası

Hayır, bu yetmiyor bana. Benim için her şeyden önce hissettiğin şeyin merhamet olup olmadığını sordum. Sadece hayır diyorsun. Fakat birkaç gün önce yazı masamı şöyle bir düzenlerken (şöyle bir düzenlemekten fazlasını yapmıyorum) bir kopyasını bulduğum (elimde kopyası olan tek mektup bu) ilk mektubu yazdığımda başka birisiydim ben yine de. Farklıydım, bunu inkâr edemeyeceksin. Arada bir çöksem de kolaylıkla kendime geliyordum. Yani bu kederli zamanların içine düşene kadar yolunu mu şaşırtmış oldum senin? İki ihtimal var sadece: ya bana sadece acıyorsun, o zaman niye aşkına zorla girmeye çalışıp senin bütün yollarını kapatıyor, seni her gün yazmaya, beni düşünmeye zorluyor, kendinden geçmiş birinin kendinden geçmiş aşkıyla başına zorba kesiliyorum da seni koruma altına alarak kendimden kurtarmak, senin tarafından merhamete maruz kalma farkındalığının tadını sessizlikte tek başıma çıkarmak ve bu şekilde hiç değilse merhametine layık olmak için başka bir yol aramıyorum. Ya da bana acımıyorsun, tersine altı ay boyunca sen yanlış yola saptın, benim zavallı varlığını doğru kavrayamıyor, itiraflarımı göz ardı ediyor ve onlara inanmamak için farkında olmadan kendini engelliyorsun, öte yandan

mizacından dolayı buna itiliyorsun zaten. O halde durumu sana açık seçik göstermek için elimdeki her şeyi neden bir araya getirmiyorum ben, neden göz ardı edilemeyecek, yanlış anlaşılamayacak ve akıldan çıkamayacak en açık seçik, en kısa kelimeleri tercih etmiyorum? Acaba hâlâ umudum mu var veya seni elimde tutabileceğime dair bir umutla mı oyalanıyorum? Eğer böyleyse (bazen gerçekten böyleymiş gibi görünüyor), o zaman benim görevim geri çekilmek ve hiç düşünmeden seni benim karşımda savunmak olmalı.

Fakat bir ihtimal daha var: Belki bana sadece acımıyor ve benim şu anki halimi doğru anlıyor fakat yine de istikrarlı, huzurlu, canlı bir ilişki kurulabilecek, işe yarar bir insan olduğuma inanıyorsundur. Şayet buna inanıyorsan çok yanılıyorsun, şu anki durumumun (ve bugün adeta cennette gibiyim) bir istisna olmadığını söylemiştim sana. Kendini böyle yanılgılara kaptırma, Felice! Benim yanımda 2 gün bile yaşayamazsın. 18 yaşındaki bir lise öğrencisinden bir mektup aldım bugün, onu 2 veya 3 kere Baum'un yanında görmüştüm. Mektubun sonunda kendisini benim "çok sadık hayran"ım olarak adlandırıyor. Bunu düşündükçe hasta oluyorum. Nasıl da yanlış düşünceler! Ve ben her şeyi göstermek ve onun ödünü patlatmak için bağrımı yeterince açamıyorum. Bu arada söylemeden geçmemeliyim, bir kahraman bile olsaydım bu lise öğrencisinin yine ödünü patlatmak isterdim, zira (gençliğinden olsa gerek) hoşuma gitmiyor o, buna karşılık sevgilim ve her zaman sevgilim olarak kalacak kişiyi, gösterdiğim bu büyük zayıflığın içine çekip almak istedim.

Franz

*

7.III.13 ile 8'i arası

Yorgunluğumu kabareye taşıdım canım, demin ara verildi ve ben de sana yazıyorum. Müzik beni rahatsız ediyor, duman yüzümü kaplıyor, tayfa rolünü oynayan (turuna yeniden başlarken bir dönüş yapıyor, ayağını yere vuruyor, vü-

Oskar Baum

cudu geriliyor ve baş hafifçe yere eğiliyor) kadın bir dansçı (aman Tanrım, ben danstan ne anlarım!) geçitte duruyor ve kendini göstermek istiyor –yine de mutluyum ben, sana ait bu kâğıda tutunduğum için ve –her ne kadar mektup yazmak burada tuhaf görünse de– tam da bu sayede –kimse bunu bilmiyor– insanların arasında insan olduğum için.

Ayın birinde Berlin'e gelsem mi sorusu, özellikle komiklik yapma kastını taşımıyorsa da şakadan bir soruydu[76] – peki ya reklam sergisinin markaları konusu, buna soru denebilir mi?

Dünkü gibi mektuplar beni, gösterdiğim çabalarda ihmalkârlığa sürüklemekten, kendimi sana açıklamaktan ve seni benimle insani bir ilişki kurmanın imkânsızlığı konusunda ikna etmeyi istemekten başka bir işe yaramıyor. Ve eğer bugün –bunun için kaybedilen her gün bir sitem gibi geliyor bana– çıkmadan önce evde hızla bir defa okuduğum ve göğüs cebimde taşıdığım mektubunun etkisiyle – gong! Hava kararıyor.

76 Ç.N.: Krşl. 2.III.13 tarihli mektup.

O kadar geç oldu ki. Üstelik mesaiden epey önce çıktım, sadece hiç bitmeyen yorgunluğum yüzünden değil, başım bütün gün kasılarak gözlerimi kapamamı bekledi, aynı zamanda hiç değişmeyen bir topluluğun dağılmasından önce çıkmak bana her zaman iyi. Anlıyor musun bunu?

Şimdi canım, yanına al beni, fakat doğru zamanda iterek uzaklaştırmayı da sakın ola ki unutma!

Franz

*

Pazar yemekten önce

9.III.13

Sevgili Felice, mektupların beni niye güçten düşürüp kendi hakkımda sürekli doğruyu yazmak, kederli içyüzümü açığa çıkarmak isteyen kalemimi tutuyor?

Başlangıçta farklıydım, bunu itiraf ediyorsun, kendi başına kötü bir şey değil bu, ne var ki beni oradan buraya getiren ve düz yolda ilerleyen insani bir gelişim değil bu, tam tersine eski yörüngeme geçmiş durumdayım, fakat iki yol arasında ne düz ne de zikzak bir seyir izleyen bir bağlantı yok, sadece kederli görünmez ve ruhların geçebileceği bir yol var. (Yemekten yeni kalktık, küçük Felix demin yardımcı kızın kucağında benim odamdan geçerek yatak odasına götürüldü, babam onun arkasında, babamın arkasında enişte, eniştenin arkasında kız kardeş. Annemin yatağına yatırıldı şimdi, babam şu anda benim odamda yatak odasının kapısını dinliyor, bakalım Felix ona seslenecek mi diye, çünkü onu herkesten çok seviyor. Felix gerçekten "CE-CE" diye sesleniyor, bunun anlamı büyükbaba, babam şimdi de sevinçten titreyerek birkaç kez kapıyı açıp, birkaç kez hızlı hızlı kafasını yatak odasına uzatıyor ve çocuktan birkaç CE-CE nidası daha almayı beceriyor.)

Sende değişen şeylere gelince Felice, aylar geçtikçe karşımda büyüyen, değişmez, tanrısal bir çekirdeğin içinden çıkarak büyüyen varoluşunun kıyısında birkaç ayrıntıdan ibaret bunlar.

Şikâyetlerime cevaben şöyle yazıyorsun: "Bunlara inanmıyorum ve sen de inanmıyorsun". Bu düşünce mutsuzluğun ta kendisi ve benim de bunda payım yok değil. Şikâyet etmek konusunda alıştırmalarımı geliştirdiğini inkâr etmiyorum (ne yazık ki bal gibi hakkım da var buna), öyle ki tıpkı tramvay dilencileri gibi bir şikâyet tonu kullanmaya başladım, bu tam olarak içimden gelmese de. Lakin seni ikna etmek gibi bir görevim olduğunu hiç unutmuyor, bu nedenle de boş kafayla mekanik bir biçimde yakınıyor ve tabii bununla elde etmek istediğimin tam tersini elde ediyorum. "Sen buna inanmıyorsun" ve inanmadığın gibi bunu gerçek şikâyetlere de yansıtıyorsun.

Fakat uzaklaşalım bu konudan! En azından mektubun sonunda! Dün akşam çeşitli nedenlerden dolayı kendimi özellikle tek başıma hissettim, aslında en güzeli bu, (insan bir sürü akrabayla yürüyor olsa da) kimse seni rahatsız etmiyor, etrafım boş, sen geleceksin diye neredeyse özenle hazırlanıyor her şey. Ve sonra sen geldin, çok yakınımdaydın, her ne kadar tek başıma, belki neredeyse komik duruma düşecek kadar tek başıma görünmüş olsam da.

Franz

*

9.III.13 ile 10'u arası

Hayır, nasıl da mantıksız, uykulu bir hayat sürüyorum baksana! Hiç konuşmak istemiyorum bu konuda. Bu pazarı keyifsiz geçirdim, ama mutsuz değildim, oradan kalkıp oraya oturdum, ama canım çok fazla sıkılmadı, Felix'le yürüyüşe çıktım ve sonra tek başıma kaldım (rahat bir nefes alarak), ensemde oturan bir yumrukla yaptım bütün bunları.

"Elimden alınabilirmişsin duygusu" – nasıl olmasın ki bu duygu canım, çünkü bu haktan men ediyorum kendimi (fakat "hak" fazlasıyla zayıf kalıyor, "men etmek" fazlasıyla zayıf kalıyor!), çünkü seni tutma hakkından men ediyorum kendimi. Yanılgıya düşme canım, bu kötü durumun nedeni uzaklık değil, tam tersine, uzaklıkta en azından seni hak et-

menin zayıf bir gölgesi var ve ben de zaten ona sarılıyorum, muallakta kalan ellerin muallakta olan bir şeyi tutması ne kadar mümkünse.

Dün akşam beni çok korkutması gereken fakat neredeyse rahatlatan bir keşif yaptım ayrıca. Baum'lardan eve döndüğümde geç olmuştu, sana yazmak istemedim, oysa ruh halimdeki oynamalar o kadar küçüktü ki her birini mektuplara yazmak üzere saklamanın bir anlamı yoktu, yani pekâlâ sana yazabilir ve bu hayırlı işin tadını çıkarabilirdim, fakat yazmadım, uyumak da istemiyordum, ayrıca kafede Max, karısı ve Felix'den epey erken bir saatte ayrıldıktan sonra akrabalarımla yaptığım oldukça kısa bir yürüyüşün ardında bıraktığı rahatsızlık fazlasıyla içimdeydi hâlâ – hal böyle olunca ben de, romanımı yazdığım defterler önümde durduğu için (uzun süredir kullanılmayan defterler nasıl olduysa tesadüfen üste çıkmıştı) onları kendime çektim ve sanki iyinin, yarı iyinin ve kötünün sırasını hafızamda tutmuş gibi kayıtsız bir güvenle okumaya başladım önce, fakat okudukça şaşkınlığım arttı ve en nihayetinde bir bütün olarak sadece birinci bölümün içsel hakikatten geldiğine, büyüklü küçüklü birkaç yer dışında geri kalan her şeyin adeta büyük fakat hiç mevcut olmayan bir duygunun hatırlanmasıyla yazıldığına ve bu nedenle de bunların fırlatılıp atılması gerektiğine kesin olarak kani oldum, anlayacağın dört yüz büyük defter sayfasından sadece (galiba) elli altısı kaldı geriye. 350 sayfaya bir de hikâyenin geçen kış ve ilkbaharda kaleme alınmış tamamen işe yaramaz 200 sayfalık versiyonu eklenince, bu hikâye için 550 gereksiz sayfa yazmış oluyorum. Ama şimdi iyi geceler benim zavallı sevgilim, senin şu sevgilinden daha güzel şeyler gör rüyanda.

Franz

*

10.III.12 [1913] ile 11'i arası

Acaba ne yaptım da bu güzel çiçeklerle dolu kutuyu hak ettim? Bunu hak edecek ne yaptığımı hiç bilmiyorum ve kutuya gizlenmiş bir şeytan çıkıp beni burnumdan yakalasa

ve bir daha bırakmasa, böylece her yere onu taşımak zorunda kalsaydım çok daha layığım olurdu. Biliyor musun, ben aslında çiçeklerden hiç anlamam ve şimdi de sırf senden geldikleri için değerini takdir ediyorum onların, bir de sadece senin çiçek sevgin üzerinden takdir ediyorum onları. Çocukluğumdan beri bu çiçek duyarsızlığımın beni neredeyse mutsuz ettiği zamanlar olmuştur hep. Bu duyarsızlık kısmen müzik duyarsızlığımla da örtüşüyor, en azından bu bağlantıyı sık sık hissetmişimdir. Çiçeklerin güzelliğini hemen hiç görmüyorum, bir gül benim için soğuk bir nesne, iki gül fazlasıyla eşbiçimli, çiçeklerin bir araya gelmesi bana hep keyfi ve başarısız görünüyor. Herhangi bir yeteneksizliğin her zaman yapmaya yeltendiği gibi ben de kendimi başkalarına, çiçeklere özel bir eğilim duyuyormuşum gibi göstermeye çalışmışımdır hep. Bilinçli her yeteneksizlikte olduğu gibi, çiçeklere karşı varlıklarında hiçbir zaman öne çıkmayan, bulanık bir eğilimi olan insanları yanıltmayı başarmışımdır. Mesela annemin beni bir çiçek dostu olarak gördüğü kesin, çünkü çiçek hediye etmeye bayılırım ve telle bağlanmış çiçeklerin karşısında tüylerim diken diken olur. Fakat bu tel beni çiçekler yüzünden rahatsız etmiyor aslında, tersine sadece kendimi düşünüyorum ve canlıya dolanan bu demir parçacık bu nedenle itici geliyor bana. Lise son sınıfta ve üniversite yıllarında ince izlenimlere duyarlı olmadığı, hatta müzik duygusuna bile sahip olmadığı halde çiçekleri gördüğü yerde keserek kopartacak (güzel bir bahçede) onları sulayacak, bir vazoya koyacak, elinde taşıyacak veya bana verecek (kendime sık sık ben ne yapayım ki bunları diye sorardım ve yine de bunu apaçık söyleyemezdim, genelde söylerdim tabii, fakat ikna edici olmazdı) kadar seven, öyle ki bu sevgi sayesinde tabiri caizse bir dönüşüm geçiren ve sahip olduğu küçük bir konuşma arızasına rağmen –tabiri caizse– ses tonu farklılaşan (Ewald adında, çiçek adına benziyor değil mi?) bir arkadaşım olmasaydı çiçeklerin arasında bu denli yabancı kaldığım hiç dikkatimi çekmeyecekti belki de. Birlikte sık sık çiçek tarhlarının karşısında dikilirdik, o

çiçeklere, ben de can sıkıntısıyla çiçeklerin ötesine bakardım. Eğer şimdi benim çiçekleri özenle kutudan çıkardığımı, yüzüme bastırdığımı ve uzun uzun onlara bakabildiğimi görse ne derdi acaba? Gösterdiğin bütün bu sevgi ve iyilik için sana nasıl teşekkür edebilirim, Felice?

Franz,
alta sıkıştırıp yazdım.

*

11.III.[1913] ile 12'si arası

İşte bu üzücü Felice, sen yakınıyorsun ve ben bunu kör ve sağır, ayrıca da organlarını hareket ettiremeyen ve geride sadece işitme duyusu kalmış birisi gibi dinlemek zorundayım. Bu arada benim için en berbat olanı sana haksızlık yapıyor olmam veya en azından yapmış olmam, zira bu mesele hakkında artık yazmadığın, hatta bir defasında söz edilmesine bile direndiğin için ben de, yaptığın yolculuk ve kardeşinin yaptığı yolculuk sayesinde her şeyin yoluna girdiğini veya meselenin en azından kötüye gitmeyecek ve yeni bir heyecan yaratmayacak noktaya geldiğini düşünmüştüm. Son zamanlardaki mektuplarımı bu düşünce içinde yazdım ve senden, kötü bir niyetim olmadan, bana ilgi göstermeni istedim, oysa sen hâlâ –tabii bunu sezdirecek tek kelime bile etmeden– eski acının içinde kıvranıyormuşsun. Elbette bunun ne olduğunu öğrenmek istemiyorum canım, zira bu senin sırrın değil kız kardeşinin sırrı, ama mademki "gücünü tüketmiş" durumdasın, o zaman bilmek isterim, senin gibi bir varlığa davranırken gösterdiğim, doğuştan gelen çiğliğe bir de durumunu bilmemekten gelen çiğlik eklenmesin diye. Kimin için endişelendiğini bileyim diye kız kardeşinin bir resmini 2 günlüğüne bana ödünç verebilir misin? Bu can sıkıcı olaydan haberdar olan tek kişi sen misin? Mesela Toni hiçbir şey bilmiyor mu?

Ne kadar üzücü! Ve ben bu konuda ne kadar da çaresizim! En iyisi Berlin'e gitmek ve seni kollarıma alıp buraya

taşımak olurdu. Lakin bunu yapabilseydim çoktan yapmış olurdum. Birkaç zamandır şunu düşünüyorum: Sana "Fe" diyebilir miyim? Sen de daha önce imzanı böyle atıyordun, bu ayrıca Fee'yi[77] ve güzel Çin'i hatırlatıyor, son olarak da kulağa fısıldanacak uygun bir kelime. Ee? Fe? Hoşuna gider-se onay ver yeter, adın ne olursa olsun sen benim sevdiğimsin.

Bugün mektubunda kendinle ilgili ne tuhaf bir itiraf var öyle! Huzurlu zamanlarında bile kendisiyle nasıl baş edeceğini bilemeyen, zayıf bir insanmışsın demek. Dinle, kılık değiştirip kendimle benim ödümü patlatmak istemiyorsun değil mi? Bu sözün kaynağını ve gösterdiği gelişmeyle cumartesini de aşıp senin içinde nasıl bir yer bulduğunu da çok bilmek isterdim. Sen bunu bir kenara koymalısın, en azından uzun süreliğine, "kendisiyle nasıl baş edeceğini bilememek", benim gibi bu konuda tecrübesi olan birisine güven, böyle insanların dış görünüşü senden farklıdır ve farklı bir bakışları vardır. Şu anki halinin tek nedeni, başkasının acısının sana kendininkinden ağır gelmesi ve içten gelen bir etkiyle asla ulaşamayacağın bir kafa karışıklığına dıştan gelen bir etkiyle sürüklenmiş olman olabilir ancak.

Franz

*

12.III.13 ile 13'ü arası

Sadece birkaç kelime canım, böylesi daha iyi. O kadar geç oldu ki. Önce Max'ın yanındaydım, sonra da kafede. Elime geçen her şeyi yutarcasına okudum, tek başımaydım. Eve daha erken gitmeliydim belki, kafeye girmek üzereyken bir an geriledim, ama yine de içeri girdim, eve gidip akşam yemeği yemek için çok geç olmuştu ve içimde fazlasıyla dergi açlığı birikmişti. Oturmak için koltuğu tuttuğumda kalıp kalmamayı düşünüyordum hâlâ. Şimdi geç oldu ve sana sadece parmak uçlarımla dokunuyorum. İyi, iyi geceler!

Franz

77 Ç.N.: Fee: Almancada "peri" anlamında.

*

13.III.13 ile 14'ü arası

Biraz daha sakinleştik mi? Acı azalıyor mu? Bugünkü mektuptan sonra insanın buna inanası geliyor ve ben de inanmaya hazırdım, ne var ki itimat edemiyorum. Demek okuyamıyorsun öyle mi? Hiç şaşırtıcı değil. Ne zaman vaktin var ki buna? Fakat canım Felice, Uriel Acosta'ya[78] nasıl ulaştın öyle? Oyunu ben de bilmiyorum ve okuyamayacağımı düşünmüştüm, senin şakayla karışık beyninle ilgili söylediğin şey bende gerçek olduğu halde. Fakat böyle bir beynin kurumaya bırakılması ve sertleşmesi lazım belki de, o zaman insan gerektiğinde bundan bir kıvılcım çakmasını sağlayabilir. –

Kız kardeşim kapıyı çaldığında bunu yazmak istiyordum, oturma odasında tek başımaydım, sinemadan geldi ve ben ona kapıyı açmak zorunda kaldım. O zaman bölündüm ve mektubu bıraktım. Kız kardeşim filmi anlattı, daha doğrusu ben onu sorguya çektim, zira sinemaya çok nadiren gitsem de bütün sinemaların neredeyse tüm haftalık programlarını ezbere biliyorum. Kafa dağınıklığımı, eğlence ihtiyacımı afişlerle giderip her zaman yüreğimde taşıdığım sıkıntıdan biraz olsun kurtuluyorum, hiç bitmeyen eğretilik duygusundan afişlerin karşısında arınıyorum, eskiden hiç de doyurucu olmayan yaz tatillerinden şehre döndüğümde afişlere acıkmış olurdum ve eve gitmek için bindiğim tramvayda uçarak yanından geçtiğimiz afişlerden bölük pörçük parçalar okurdum. Bazen, nedeni nedir bilmiyorum, sana söylemek istediğim her şey dışarı çıkmak için çok güçlü bir biçimde zorluyor beni, tıpkı bir halk kitlesinin aynı anda dar bir kapıdan geçmek istemesi gibi. Ve sana hiçbir şey söylememiş oldum, hiçten de az, zira son zamanlarda yazdıklarım yanlıştı, en dibine kadar değil tabii, zira esasta her şey doğru, fakat yüzeydeki bu kafa karışıklığının ve yanlışlığın

78 Ç.N.: Alman yazar, gazeteci ve siyasi aktivist Karl Gutzkow'un (1811-1878) tragedyası.

ötesini kim görebilir ki? Sen yapabilir misin bunu, canım? Hayır, kesinlikle yapamazsın. Neyse, bırakalım bunu şimdi, geç oldu. Kız kardeşim beni oyaladı. "La Broyeuse des Coeurs" oynamış, Kalp Kıran Kadın. Bilimsel bir kitabı da fazlasıyla uzun okudum. Sana, mektuplar yerine günlük sayfaları gönderseydim nasıl olurdu, canım? Bir günlük yazmamış olmanın yokluğunu çekiyorum,[79] her ne kadar olup bitenler çok kısıtlı ve önemsiz olsa ve ben de her şeyi hiç önemsemeden sineye çeksem bile. Fakat senin haberdar olmadığın bir günlük benim için günlük olmaz. Ve senin için yazacağım bir günlükte yapılacak değiştirmeler ve elemeler benim için iyileştirici ve eğitici olacaktır mutlaka, anlaştık mı? Onun farkı şurada olacak, günlük sayfaları bazen içeriği daha zengin olsa da gittikçe mektuplardan daha sıkıcı ve daha yavan hale gelecektir. Fakat pek korkınana gerek yok, sana olan aşkımdan yoksun kalmayacak onlar. Ne mi okumalısın? Ne bildiğini bilmiyorum ki. Senden sık sık rica ettiğim kitap listesi de elime geçmedi hâlâ: Werther'in acılarını oku! Gariptir ama son zamanlarda babanı sık sık düşündüm ve onun "Şafak Kızılı" [Morgenrot] kitabını[80] sonuna kadar okuyup okumadığını sormak istedim. Bak Felice, beni yeterince düşünmüyorsun, geçende "Berliner Tageblatt"da "Duyguların Yüksekliği" hakkında Stoessl'ün bir eleştirisi çıktığını öğrendim. Mektuba bugün çıkan ve tesadüfen elimin altında olan iki gazete kupürü ekliyorum. Uzun hikâye Oskar için ne kadar az karakteristikse makale de Felix için o kadar az karakteristiktir, ikisi de çok daha iyisini yapabiliyor, Oskar'ın

79 Ç.N.: Buradaki ifade yanıltıcı duruyor. Çünkü Kafka 1911 yılından itibaren ölümünden bir yıl öncesine kadar (çok düzenli olmamakla birlikte) günlük tutuyor. 1913 yılında 28 Şubat-2 Mayıs arasında günlük tutulmamış. Burada Kafka, böyle bir cümleyi belki de bu arka planla yazmış olabilir. Ama hemen ardından Felice için özel bir günlük tutmaktan söz etmesi de yorum açısından dikkate alınması gereken bir nokta.

80 Ç.N.: Avusturyalı Musevi yazar Otto Stoessl'ün (1875-1936) romanı (1912).

neler yapabildiğini görsen şaşırırsın kesinlikle, Felix'in yapabildiklerine ise giremezsin. (Benim için de geçerli bu.)

Pazar günü kısıtlı vaktinde bir de yemek yaptın demek, hem de insanın ağzını sulandıran şeyler. Saydığın yemekler öyle cazipti ki hiçbir şey yememek gerektiği ilkeme hayıflandım bu sabah. İnsanları yemek yerken seyretmeye dair sadece teorik bir istek tabii bu.

Adieu Felice, ayrıca bugünkü uzun mektubun için özel bir teşekkür.

Franz

*

14.III.12 [1913] ile 15'i arası

Bir mürekkep lekesiyle başlıyorum, kâğıdı değiştirmedim, gittikçe gerçeklerden kopan (bunu fark etmiyor musun canım?), boşluktan aşağı inen yazıma biraz gerçeklik girer belki böylece. – Bunun dışında birkaç söz sadece, yine geç oldu, sinemada Felix'le birlikte "Andere"yi seyrettik ve sonra yürüyüş yaptık. Bugün geçirdiğim sabah yarın da tekrarlanmasın diye fazla uzun yazmak istemiyorum. Biliyor musun canım, ofisteki şefim kayıtsız şartsız dayanıklılığıyla bana güç veriyor, onun yolunu takip edemem fakat onu belli bir sınıra kadar bilinçli, daha ileri bir sınıra kadar da bilinçsiz olarak taklit edebilirim ve bunun ötesinde en azından onun yaptıklarına bakarak buna uygun davranabilirim; şefim bugün hastaydı. Ofiste olmadığı zamanlarda masasındaki postayı sabah ve öğlen olmak üzere dağıtma görevini ben üstleniyorum. Sonra dağılmış bir halde yüksek arkalıklı koltuğuma gömüldüm, yanıma gelen insanları görmedim ve duymadım, beni ilgilendirmeyen mektuplara gözümü dikip donuk donuk baktım, eve gidip yatağa girmem gerektiğini düşündüm, fakat yatağın bile, huzurla uzanmanın bile beni iyileştireceğini ummadım. Bunun basit bir açıklaması var tabii, az, düzensiz ve kötü uyuyor, az hareket ediyorum, peşinen kendimden memnun değilim, o zaman da böyle çaresiz bir halde koltuğa gömülüyorum. Bugün senden mektup

gelmemesini hiç anlayamadım, ama bu yüzden mutsuz veya tedirgin olmayacak kadar zayıftım (ve bir kez daha tekrarlıyorum, yazmaya vaktin yoksa bunun en ufak bir önemi olamaz canım), sadece bunu anlayamadım, özel olarak üstüne düşünmesem de burada işe yaramadan oturmamın nedeni bu olabilir belki. Ve öğleden sonra da düzelen bir şey olmadı. Bir hasta gibi eve gittim, kat etmem gereken yolun mesafesi süzülerek uzanıyordu önümde. Fakat hasta değilim, görünürde hiçbir şeyim yok, sadece burnumun üstünde bir kırışıklık ve sayısı gittikçe artan, şimdiden dikkat çeken bir sürü kır saçım var.

Bu akşam, biraz uyuduktan ve Bassermann beni biraz değiştirdikten sonra kendimi zaman zaman çok iyi hissettim ve Felix ve ben bugün çok iyi uyuştuk. Bassermann'la ilgili sana bir sürü şey anlatabilirim, oyunun ne kadar zavallı olduğunu, Bassermann'ın orada nasıl harcandığını ve kendisini nasıl harcadığını – İyi geceler canım ve güzel bir pazar. Babana gönderdiğim selamları senin gözlerine yerleştiriyorum.

Franz

*

16.III.13

Pazar ve hiç haber yok. Çok üzücü bir şey bu. Belki de günaşırı yazmak istiyorsun veya ancak bunu yapacak durumdasın, böylesinin daha iyi olacağı kesin –her şeyin şimdikinden daha iyi olacağını söylüyorum hep– ama o zaman bunun kararını verelim. Ben şimdiye kadar yaptığım gibi her gün yazacağım.

Canım, canım Felice! Sana dün akşam nasıl da yalvarıp yakardığını bir bilsen! Bu şekilde hak edebilseydim keşke seni (bunu sen yargılayamazsın), nasıl da ihtiyacım var sana (bazen seziyor olmalısın bunu mutlaka)! Gelgelelim hak etme ve zorunluluk da tıpkı rüya ve uyanıklık gibi, aralarında çarpıtılmış bir bağlantı var.

Baktım da Fe, Felice kadar hoşuma gitmedi, fazla kısa, soluk yeterince uzun geçmiyor içinden. Bir defalığına –çün-

kü bir defa demek her zaman demek– senin çok yakınında olabilseydim Felice, konuşmak ve işitmenin yekpare hale, sessizlik haline geleceği kadar. – Mutfakta, bir sosis çalınması üzerine tartışıyor ve beni rahatsız ediyorlar. Beni rahatsız eden sadece onlar değil, içimde de bağırıp çağırarak beni rahatsız eden güçler var.

Fakat canım, bir otomobil kazasını, endişelerin en iyi çözümü olarak görecek kadar benden etkilenmeye niye izin veriyorsun böyle? Sen bu değilsin ki, canım! O otomobilde gerçekten ben oturuyor olurdum senin yanında. Bu tür tehlike ihtimalleriyle yaşıyorsun sen, ben de gölgelerle uğraşıyorum, bizzat onlardan biri olmasaydım anlaşılır gibi olmazdı bu. Lakin kendim için, içinde senin tehlikede olduğun otomobillerin karşısına geçip bedenimle onları durdurmaktan daha iyisini bilmiyorum – ve böyle haberler okuyunca bu şevkim daha da aşırı hale geliyor. Layık olduğum ve umarım becerebileceğim en aşırı bağlantı olur bu.

Kız kardeşin seni şöyle bir andırıyor sadece, fakat andırmasaydı ve ben de onun senin kız kardeşin olduğunu bilseydim yine de onu sevmemezlik edemezdim. Gözlerindeki ifade ve gözlerin burunla orantısı bazı Yahudi kızlarınkine benziyor, yabancısı olmadığım bir şey bu. Ağzının çevresinde özel bir narinlik var. Fakat bir bütün olarak çok güçlü ve öyle kolay kolay mutsuzluk yüzünden kendini yerlere vurmayacakmış gibi görünüyor. Şimdi onunla ilgilenen ve onun için Berlin'e giden bir arkadaşı daha var demek, öyle mi? Saç modeli fazlaca kabarık fakat resim, lülelerin olmazsa olmaz olduğu bir zamana ait galiba.

Paskalya'da ne yapacaksın canım? Berlin'de mi kalacaksın? Peki Berlin'de kalırsan senden çok fazla şey istenmeyecek mi? Baban nasıl oluyor da bu kadar uzun Berlin'de kalıyor şimdi? Kız kardeşin Paskalya'da eve gelecek mi? Budapeşte'den bir haber gelmedi mi hâlâ? Benim şarküterici dikkatsizlik yüzünden paketi kaybetmiş olabilir mi?

Baum'un 14 Nisan'da bir okuma yapacağı kesinleşti. Ama o esnada Berlin'de olmayacaksın sen. Yazık, çok yazık!

Franz

*

16.III.13 ile 17'si arası

Hemen sorayım Felice: Paskalya'da, yani pazar veya pazartesi günü, sana uygun olan bir zamanda benim için vaktin olur mu ve olursa oraya gelmemi uygun bulur musun? Tekrarlıyorum, senin için uygun olan bir zamanda olsun, Berlin'de o saati beklemekten başka bir şey yapmayacağım (Berlin'de pek tanıdığım yok ve olanları da görmek istemiyorum, özellikle de endişelerim taşıyabileceğimden fazlasıyla iç içe geçeceği için) beni bir sürü edebiyatçıyla buluşturacakları ve tam bir saatini bana ayıramayıp bunu 4 çeyreğe bölsen bile benim için uygun olur, hiçbirini kaçırmam, telefonun yanından hiç ayrılmam. Fakat esas soru senin bunu uygun görüp görmediğin; nasıl bir insanın seni ziyarete geleceğinin bilincinde ol. Fakat akrabalarını görmek istemiyorum canım, şu anda durumum buna uygun değil ve Berlin'de hiç olmayacak, bu arada senin karşına, senin karşına çıkabileceğim, son yıllardan kalma bir takım elbisem var mı yok mu, onu dahi düşünmedim. Fakat bu gerçekten de tali bir mesele, insanın senin de göreceğin ve duyacağın esas meselelerden tali meselelere kaçmasını sağlıyor sadece. Bu işi etraflıca düşün Felice! Belki de vaktin yoktur, o zaman düşünmeye de gerek yok, öyle ya, Paskalya'da herkes evde olacak mutlaka, baban, erkek kardeşin, Dresden'deki kız kardeşin; yaklaşan taşınma da vaktini alacak; Frankfurt'a yapacağın yolculuk için hazırlık yapmak zorundasın, uzun sözün kısası, zamanının olmamasını pekâlâ anlayabilirim; bunu söylememin nedeni sadece kendi kararsızlığım değil; nisanda Frankfurt'a gelmek için kendimi zorlayacağım, tabii sen uygun bulursan. – Kısa sürede cevap yaz bana.

Franz

*

17.III.13

Sadece birkaç söz canım. Önce mektubun için kocaman bir teşekkür, aklı tamamen Berlin'de olan bir insanın, oturduğu yerde şöyle biraz kendini doğrultması için tam zamanında geldi. Fakat ikincisi biraz çirkin, bana pek uygun olduğu üzere. Gelip gelemeyeceğimi bilmiyorum. Henüz kesinleşmedi, yarın kesinleşir. Karar vermeden önce bunun nedeni hakkında konuşmak istemiyorum. Çarşamba günü saat 10'da sonucu öğrenirsin. Ayrıca kötü bir şey yok ortada, göreceğiz. Bu geliş gidişlere rağmen beni sevgiyle yanında tut yine de.

Franz

*

17.III.13 ile 18'i arası

Haklısın Felice, sana yazmak için son zamanlarda kendimi daha sık zorluyorum, ne var ki sana yazışım ve hayatım birbirine o kadar yakın ki, hayatıma da zorluyorum kendimi; öyle yapmayayım mı?

Bana kendi kaynağından neredeyse tek kelime gelmiyor, aşırı koşullar altında yolun uzağında bir yerde tesadüfen yakalıyorum onu. Yazı ve hayatla doluyken bir defasında her sahici duygunun kendisine ait kelimeleri aramadığını, tam tersine onlarla çarpıştığını veya onlar tarafından sürüklendiğini yazmıştım sana. Belki hiç de doğru değildir bu.

Fakat çok sağlam bir elle dahi sende ulaşmak istediğim her şeye, sana sadece yazarak nasıl ulaşabilirim ki: Aynı anda iki ricanın ciddiyetine seni ikna etmeye: "Beni sevgiyle sakla" ve "benden nefret et!"

Gelelim beni yeterince düşünmediğine, bu konuda ciddiyim. Zira öyle yapsaydın bana beyaz saçı gönderirdin. – Saçlarım sadece şakaklarda kırlaşmadı, hayır, bütün kafam beyazlaşıyor ve senin kel kafalı birine bile tahammül edemediğini düşündüğümde biraz daha beyazlaşacak.

Budapeşte'deki kız kardeşin fotoğrafta biraz yorgun ve üzgün görünüyor, değil mi? O sırada evli miydi? Senden çok Dresden'deki kız kardeşine benziyor.

Günlük yazmaya yeterince cesaretim yok Felice. ("F." çıkmıyor bir türlü kalemimden, okuldaki kız arkadaşlara, yüzeysel temaslara göre bir şey o; Felice'de daha fazlası var, doğru düzgün bir kucaklaşma ve kelimelere şimdi ve doğuştan muhtaç olan birisi olarak ben böyle fırsatları kaçırmamalıyım.) En nihayetinde günlükte çekilmez şeyler yazıyor olacak, tamamen ipe sapa gelmez şeyler, ayrıca sen sayfaları mektup olarak değil de sadece günlük olarak okuyabilecek durumda mısın canım? Peşinen güvenmek zorundayım buna.

Bugün öğleden sonra Berlin yolculuğu sadece bana bağlıymış gibi yazdım; bunun suçlusu mektubun aceleye gelmesi, yolculuk öncelikle senin düşüncene bağlı elbette.

Esen kal canım, yolculuğumun karşısına çıkan engelle ilgili yarın gündüz yazacağım sana tekrar.

Franz

Felix ve Oskar'ın çalışmalarını okudun mu? Monte Carlo'yu bilmiyorum, yayın kurulu çok fazla şey değiştirdiği için Max bana göstermek istemiyor bunu. Paskalya sayısında Max'ın "Avusturyalı Aile"siyle [die österr. Familie] ilgili bir şeyler olacak.

*

18.III.13

Yolculuğumun karşısındaki engel hâlâ *esas olarak* duruyor ve korkarım durmaya devam edecek, lakin bir *engel* olarak önemini kaybetti ve bu durum gündeme gelecek olursa da gelebileceğim. Telaşımın arasında bunu hemen haber vermek istedim canım. Yoksa mektup değil bu! (Senin bunu sonunda bir rica olarak görmemen sadece bir iç çekmedir.)

Franz

*

19.III.13

Bilmiyorum canım, yapacak bir sürü işim var, masamın üstü dağ gibi fakat hiçbir şey yapamıyorum. Berlin'e gelmek için daha erken karar vermemiş olmam iyi. Mektubunu okurken de sonrasında da bir süre nefesim tıkandı. Yayılmak için her fırsatı kullanınam elbette benim zayıflığım, ne var ki bu fırsat fazlasıyla büyük. Şu birkaç günü nasıl geçireceğim bakalım! Daha dün akşamdan –üstelik henüz cevabın gelmemişti henüz– ne yazacağını şaşırdım, fakat ne söyleyeceğini de bilmiyorum, üstelik Paskalya ile ilgili söyleyeceklerini dinleyebilirim ancak.

Her sevinci ve beklentiyi bastırmak için iyi bir çare var aslında, yeter ki oraya gelme nedenimi kendim için açık seçik ortaya koyayım. Sanırım bunu bir sır haline getirmedim, ne senin ne de benim nezdimde, tam olarak bilsem de sonuna kadar düşünemiyorum bunu sadece. Ve bu beceriksizlik benim mutluluğumun temeli aslında. Berlin'e gelmekteki tek amacım, mektuplar yüzünden yolunu kaybeden birisi olarak sana aslında kim olduğumu söylemek ve göstermek. Bakalım şahıs olarak karşına çıkınca bunu yazılı olarak yapabildiğimden daha açık seçik yapabilecek miyim? Yazılı olarak başarılı olamadım, çünkü bilerek veya bilmeyerek akıntıya kürek çektim; fakat gerçekten karşına çıkınca fazla bir şey saklama imkânı olmayacak, bunu yapmak için elimden geleni ardıma koymasam da. Mevcudiyet çürütülebilecek bir şey değil. Peki pazar sabahtan seninle nerede buluşabilirim? Eğer yolculuk için önüme bir engel çıkarsa bunu sana en geç cumartesi günü telgraf çekerek bildiririm. Cumartesi bütün gün ofiste misin?

Mektuba ne kadar da mutlu başlamıştım, kaçınılmaz olan ikinci paragraf ters yöne geçip aklımı başıma getirdi.

Franz

Elizabeth Barrett ile Robert Browning arasındaki mektuplaşmayı biliyor musun?

*

[İşçi Kaza Sigortası Kurumu anteti]

20.III.13

Mektup gelmedi ve bilsen seni nasıl istiyorum, küçük yolculuğun karşısına çıkan olası engellerin tehditlerine yeni engellerinki ekleniyor Paskalya'da her zamanki gibi –bunu düşünmemiştim– bütün birlikler kongre yapacak, burada kaza sigortası hakkında görüşülecek ve kurum temsilcileri ya bir bildiri sunmak ya da en azından tartışmaya katılmak zorunda. Ve bugün gerçekten de 2 davetiye geldi. Çek Değirmenciler Kooperatifleri Birliği'nin pazartesi Prag'da toplantısı var, Südet Çek İnşaat Ustaları'nın da salı günü Brünn'de. Şanslıyım ki bunlar Çekçe yapılacak toplantılar ve benim Çekçem çok vahim, fakat benden de çok ciddi şeyler bekleniyor ve kurum içinde iş dağıldıktan sonra kendi payıma düşeni yapmak zorundayım; tatil günlerinde de böyle bir toplantıya gönderilebilecekler arasında seçilebilecekler fazla sayıda değil. Fakat ben seni görmek zorundayım, görmek zorundayım, hem senin için, hem de kendim için (ikisinin nedenleri farklı olsa da). Dün akşam sana nasıl da ihtiyaç duydum! Merdivenin her basamağında zorlandım, zira merdiven çıkmanın Berlin yolculuğuyla ilgisi yoktu.

Franz

*

21.III.13

Bana yazmıyor musun? Ofiste hiçbir şey olmadı (bizim ofis tatilde değil, o nedenle mektubumu senin ofisine gönderdim), fakat evde de hiçbir şey olmadı. Felice! Bu arada gelip gelmeyeceğim hiç belli değil; ancak yarın sabah belli olacak, hâlâ toplantıya katılma tehlikesi var. Ve yarın da mektup gelmezse seninle nerede buluşacağımı bilmiyorum. Eğer gelirsem büyük bir ihtimalle şu adreste olacağım: Askanischer Hof, Königrätzer Caddesi. Pick'in de aynı zamanda Berlin'e gideceğini öğrendim bugün. Benim seyahat amacım açısından bunun bir önemi yok, P. ile yolculuk yapmak hoş olacak, Berlin edebiyatının yarısını tanıyıp

onları ziyaret edecek olmasına rağmen ve de bu yüzden Berlin'de beni rahatsız etmemeli. Fakat seni, seni ne zaman göreceğim Felice ve nerede? Pazar sabahı olabilir mi? Senin karşına çıkmadan önce bir güzel uykumu almak zorundayım. Bu hafta yine ne kadar az uyudum, nevrastenimin ve kır saçlarının en büyük nedeni yetersiz uyku. Seninle buluştuğumda bir güzel uykumu almış olsam ne iyi olur! Bir de dizlerim titremese! Mesela şu halimle senin karşına çıkacak olsam. – Fakat böyle monologlarla insanın belki biraz olsun ortaya koyabileceklerini de tümden zıvanadan çıkarması ne büyük bir aptallık. Felice, anlayacağın mektup yazarları geçici olarak birbirine veda ediyor ve birbirini 6 ay önce görmüş olan iki kişi yeniden görüşecek. Mektup yazarına ne kadar tahammül ettiysen gerçek insana da o kadar tahammül et, daha fazla değil! (Seni çok seven birisi tavsiye ediyor bunu sana.)

Franz

Berlin'de olsam da olmasam da pazar günü benden mutlaka bir mektup alacaksın, daha doğrusu annen alacak. –Şu anda bunu yazdıktan sonra çirkin bir sahtekârlık gibi geliyor bu bana, fakat gerçek insanın tasavvuru başlıyor işte.

*

[Mektup zarfı. Damga: Prag - 22.III.13]
Kararsızlık sürüyor.

Franz

*

[İşçi Kaza Sigortası Kurumu anteti]

[Berlin, 23 Mart 1913]

Ne oldu Felice? Cuma günü gönderdiğim ekspres mektubu almış olmalısın, bu mektupta cumartesi gecesi geleceğimi söylemiştim sana. Kaybola kaybola bu mektup kaybolmuş olamaz. Ve şu anda Berlin'deyim, öğleden sonra 4 veya 5'te buradan ayrılacağım, saatler geçiyor ve ben senden haber alamıyorum. Lütfen bana ulakla cevap gönder. Eğer dikkat

çekmeyecekse emin olalım diye telefon açabilir misin bana, otelde bekliyorum.

Franz

*

[Kartpostal. Damga: Leipzig - 25.III.13]
Ayrılmadan önce Leipzig'de. İçten selamlar.

Franz

[Franz Werfel, Jizchak Löwy, Otto Pick, Frantisek Khol'un imzaları da var][81]

*

[Kartpostal. Damga: Dresden - 25.III.13]
Dresden Merkez İstasyonu. En içten selamlarımla, nereden değil ki?

F.

*

26.III.13

Canım, çok çok teşekkürler, gerçekten teselliye ihtiyacım var, hem de senin sevgi dolu, insanüstü bir iyiliğe sahip kalbinden gelen bir teselliye. Bugün sadece birkaç kelime yazıyorum, uykusuzluk, yorgunluk ve huzursuzluk yüzünden neredeyse kendimden geçmiş durumdayım ve yarın Aussig'de yapılacak müzakere için çalışınam gereken koca bir dosya var önümde ve mutlaka uyumalıyım, uyumalıyım, yarın yeniden saat 4.30'da kalkmak zorundayım. Yarın sabah günah çıkarmaya başlamazsam (bunun için de cesarete, yani huzura ihtiyacım var), öbür gün kesinlikle başlarım.

Biliyor musun, geri dönüşümden sonra senin şimdiye kadar başıma gelmemiş, akıl almaz bir mucize olduğunu düşündüm.

Franz

81 Ç.N.: Kafka Felice Bauer'le Berlin'de buluştuktan sonra Prag'a dönerken Otto Pick'le birlikte Leipzig'e yayıncı Kurt Wolff'a da uğrar ve burada isimleri olan kişilerin de imzaladığı bir kartpostal gönderir (bkz. Stach, 2002, s. 302).

*

[Kartpostal. Damga: Aussig - 27.III.13]

Aussig'deki güne iyi bir şeyle başlamak ve yapacağım iş için gerekli korunmayı sağlamak için: Günaydın, en içten selamlarımla ve minnettarlıkla, her zaman minnettarlıkla.

F.

*

[Kartpostal]

27.III.13

Her şey iyi gitti, sadece yorgunum ve başım seğiriyor. Goethe'nin ölüm gününde yaklaşık 10 sularında (22. III.1832'de, öğlen 11.30'da ölmüş) ateşler içinde söylediği birkaç kelimeyi okudum demin, unutulacak gibi değil: "şu muhteşem renkli, lüleli, güzel kadın başını görüyor musunuz?"[82]

[Resimli tarafın üst kısmında] Her zamanki gibi 8 değil 6 saat uzaklıkta olan Berlin'e bu kartı göndermeden önce ona, hem uykusuzluktan hem de epey düşünceli bir halde uzun uzun baktım.

F.

*

[İşçi Kaza Sigortası Kurumu anteti]

28.III.13

Canım Felice, bu kadar az yazdığım için kızma bana, senin için az vaktim olduğu anlamına gelmiyor bu, tam tersine Berlin'den döndüğümden bu yana bütün varlığımla tamamen sana ait olmayan anlar yok denecek kadar az. Fakat dün Aussig'deydim, eve geç döndüm ve sonra da gerçekten bitap bir halde masanın başında bir kukla gibi oturup kaldım. Feci yorucuydu her şey. Gövdemin üstünde taşıdığım şey insan kafası değildi artık. Çarşambayı perşembeye bağ-

82 Ç.N.: Kafka burada Goethe'nin sözlerini bire bir değil, hatırladığı haliyle tekrar ediyor. Goethe'nin sözleri: "Şu güzel kadın başına bakın / siyah lüleleriyle / muhteşem renkler içinde / karanlık bir fonun önünde".

layan gece, yani Aussig yolculuğundan önce dosyaları incelemek zorunda olduğum için ancak 11.30'da yatabildim, fakat bütün yorgunluğuma rağmen uykuya dalamadım, saatin 1'i çaldığını duydum ve 4.30'da yeniden kalkmak zorundaydım. Pencere açıktı, kavgaya tutuşmuş düşünceler içinde kesintisiz 15 dakika boyunca pencereden atladım, sonra peş peşe trenler geldi, raylarda yatan gövdemin üstünden geçip boynumdaki ve bacaklarımdaki iki kesiği derinleştirdiler ve yaydılar. Ama niye yazıyorum ki bunu şimdi ben? Gerçek günah çıkarma her şeyi mahvetmeden önce bir kez daha merhametini dilenerek seni kendime çekmek ve yetmezmiş gibi bu mutluluğun tadını çıkarmak için.

Kendi açımdan Berlin yolculuğuyla bilsen sana nasıl da yaklaştım! Sadece senin içinde nefes alıp veriyorum. Lakin beni yeterince tanımıyorsun, sen benim canımsın ve sahip olduğum en iyi şeysin, her ne kadar yanında olup bitenleri nasıl görmezden gelebildiğini hiç anlayamasam da. Sırf iyilikten mi? Peki eğer bu mümkünse her şey niye mümkün olmasın? Fakat bütün bunlar hakkında daha etraflıca yazacağım.

Franz

Bugün hiç mektup gelmedi, belki evdedir. Kısa kesmemin nedenlerinden biri de bunu öğrenmek için gösterdiğim sabırsızlık.

Önce mektuplarımın, sonra da karşında olmamın senin üzerinde bıraktığı izlenimlerin birbiriyle ilişkisi hakkında bana bir şeyler yazabilir misin Felice?

*

28.III.13

Daha fazla şikâyet etmek istemiyorum, 7 hafta –yoksa 6 mıydı, elimde takvim yok– hem çok kısa, hem çok uzun, her şeyi söylemek için çok kısa, bana karşı değişmediğin inancının (itiraf etmem gereken şey hakkında adeta cevap vermek istemiyorsun bana) sonuna kadar tadını çıkarmak için çok

kısa, fakat yaşanamayacak kadar uzunlar aynı zamanda. Her yerde seni arıyorum, sokaktan geçen çeşit çeşit insanların küçük hareketleri, hem benzerlikleri hem benzemezlikleriyle bana seni hatırlatıyor, fakat içimi dolduran şeyi anlatmam mümkün değil; büsbütün içimi dolduruyor ve bende onu söyleyecek güç bırakmıyor.

Fotoğraflarının artık bir faydası olamayacağı kadar uzun süre gördüm seni (zamanı en azından bunun için iyi kullanmış oldum). Fotoğrafların üstünde düzsün ve topluluk içinde yer alıyorsun, fakat ben senin gerçek, insani, kaçınılmaz olarak kusurlu yüzüne baktım ve onun içinde kayboldum. Yeniden nasıl çıkayım ki oradan, sadece fotoğraflarda yolumu nasıl bulayım ki! Ne var ki haberler gecikince eski hassasiyetime kapıldım. Her türlü güvenden yoksunum ben. Sadece yazarken mutlu olduğum zamanlarda bir güvence var, fakat bunun dışında dünyanın muazzam gidişatı her zaman bana karşı. Mektubunun gecikmesiyle ilgili bütün ihtimalleri düşünüyorum, yüz kere gözden geçiriyorum onları, tıpkı insanın bir eşyayı ararken çaresizlik içinde yüz kere aynı yere bakması gibi. Sakın başına ciddi bir şey gelmiş olmasın? O zaman burada, oradan oraya süreklenen birisi olarak benim de başıma korkunç bir şey gelmiş olmaz mı? Bu düşünceler bütün gün ağır fakat kesintisiz bir biçimde içimde dönüp duruyor. Eğer sana yarından itibaren günlüğe benzer haberler yollarsam bunu komedi olarak görme canım. Kendime söyler gibi söylemekten başka türlü söyleyemeyeceğim şeyler olacaktır onun içinde gerçekten de, senin sevgili, sessiz huzurunda da olsa. Eğer sana yazıyorsam senin varlığını unutamam tabii, çünkü senin varlığını başka zamanlarda da unutamıyorum, yine de, ancak benim yapabileceğim bir şey olarak sersemlemişlik içinde yazarken senin adını seslenerek uyanmak istemiyorum, bir ölçüde orada kalmak istiyorum. Duyacaklarına lütfen katlan Felice; şimdi yaza-

mıyorum; her şeyi kaba bir biçimde söylemek zorunda kalacağım; birkaç gün önce her şeyin sorumluluğunu üstüne alacağını söyledin, her şeyi sabırla dinlemekten daha fazla bir şey bu. Her şeyi yazmaya çalışacağım, kendim için bile yazmaya utandığım şeyler hariç. – Ve şimdi esen kal canım, Tanrı seni korusun! Bu arada Berlin'i tanımış oldum, gittiğin bütün sokakları [alt köşede: sokaklar değil caddeler] ve yerleri isimleriyle yaz bana.

İsimsiz

*

30.III.13

Hâlâ başlamıyorum, fazlasıyla huzursuzum, seni fazlasıyla seviyorum. Senin için vazgeçilmez olmak isterdim diyorsun, öyle mi? Tanrı varsa benim içimden haykırıyor ve ben de bu çığlığı elimle boğacağım, öyle mi?

Bugünkü uykum çok çeşitli yönleriyle, baştan sona bugün hiç mektup almadığım düşüncesiyle doluydu. Nitekim almadım, hizmetçi kızın sözlerini anlamadan önce gırtlağımda hissettim onu. Yoksa seni mektup yazmaktan muaf mı tutmalıyım? Canım, az olur bu. Fakat seni kendimden kurtarmak, işte bu esaslı bir başarı olur. Ne var ki daha mektuplardan bile vazgeçemiyorum. Senden gelecek haberlere duyduğum ihtiyaç tarafından tamamen ele geçirilmiş vaziyetteyim. Hayatla ilgili en tali ifadeleri dile getirmeyi sadece senin mektupların sayesinde becerebiliyorum. Küçük parmağımı oynatmak için bile senin mektubuna ihtiyacım var.

Ve iyi olmadığını, hâlâ öksürdüğünü, kendini berbat hissettiğini duyduğum bir zamanda bu haberlerden nasıl vazgeçebilirim ki. Her şeyin içimde çözüme kavuştuğu ve doğru düzgün yazabildiğim zamanlardaki gibi olabilseydim şimdi keşke! O sıralar mektup yazarken kendimi sana her zamankinden yakın hissediyordum, bugün eğer yazı masasından hiç ayrılmamak mümkün olsaydı orada kalıp bu birlikteliğin bir anını bile gözden kaçırmamayı isterdim. Yapacak

bir şey kalmadığında umutsuzluk ve çaresizlik içinde böyle nedensiz umutlarla teselli ediyorum kendimi bazen. Mesela ofiste ikinci postayla da hiç mektup almadığımda, böylece ne yapacağımı bilmez hale gelip de en ufak bir şeyi bile dikte etmek kararlılığından yoksun kaldığımda ve her ne kadar kafamdaki yeri eğreti olsa da bütün Kaza Sigortası büsbütün benden uzaklaştığında ve ne yapacağını benden daha iyi bilen küçük memurlar bile yerlerini benden daha iyi doldurduğunda şöyle diyorum kendime bazen: "Üzülme, ona öğleden sonra bir o kadar uzun yazarsın ve kendini bir o kadar da uzun süre ona bağlı hissedersin. Öyle ya, bu sadece senin elinde." Fakat ne yazık ki tamamen yanlış bir şey bu. Yazmadığımda çok daha yakın oluyorum sana, sokakta yürürken her yerde durmadan bir şeyler seni bana hatırlattığında, tek başıma veya insanların arasında senin mektubunu yüzüme bastırdığımda ve ona sinmiş boynunun kokusunu içime çektiğimde, – işte o zaman seni her zamankinden daha sıkı tutuyorum kalbimde. Ah Tanrım, bu daha da can sıkıcı bir şey ve derinleri yoklayan şey mutsuzluğumun eli. Otelin telefonunda sana daha yakındım, bir ilişkinin kutsallığını daha önce Grünewald'deki ağaç gövdesinin üstünde hissettiğimden daha fazla hissettim.

Canım! Canım! Canım! Bunun karşısında nasıl da diplere iniyor

Franz adı!

*

31.III.13

Geç oldu, yatmaya gidiyorum, sadece sana bir merhaba deyip senin için birkaç şey karalamak istiyorum, canım, anlaşılmaz ölçüde sevdiğim. – Anladım ki, yıllardan beri yetersiz uyuyorum ve kafamdaki bu biteviye dağılmayla ancak uyuyarak baş edebilirim ya da hiç baş edemem. Yanımda sadece senin dünkü mektubun, uzun bir yürüyüş yaptım, bundan başka iki tip insanla çıkabilirdim gezintiye, ama

yalnız olmak istedim, önceleri havası olsun diye, öylesine anlamsızca ve tembellikten dolayı yalnız olmak isterdim ve enerjik ve sağlıklı bir gencin beyhude işler yapması gibi sıkılarak gezinip dururdum, bugünse zorunluluğun ve önemli ölçüde de senin özleminin sonucu olarak yalnızım. Şehrin kenarına kadar uzandım, güneşli bir yamaçta biraz vakit geçirdim, Moldau Nehri'nin iki yakası arasında iki kez gidip geldim, mektubunu birkaç kez okudum, yüksekten aşağıya taşlar attım, sadece bahar aylarının havasını yansıtan geniş ufkun manzaralarını seyrettim, âşıkları huzursuz ettim (erkek çimene yatmış, kadın ise onun önünde çöküp kalkıyordu) – hiçbirinin önemi yoktu, bende yaşam bulan tek şey cebimdeki mektubundu.

Bir şekilde sağlıklı olmalısın, canım, çok endişeliyim. Mektup yazma mecburiyetinden affedilme isteğin ofise gitmediğin kuşkusunu uyandırdı bende. Bu doğru olabilir mi? Canım, benim için sağlıklı kal; sağlığını koruyacak olursan artık hiç şikâyet etmeyeceğim. Yatmaya da geç gitme, iyi görünüyordun, yanakların kırmızıydı, enerjiktin, yine de az uyuduğun belli oluyordu. Canım, birbirimize söz verelim, Pfingsten yortusuna[83] kadar her gün saat 9'da yatağa gidelim. Şimdi saat dokuz buçuk olmuş, yine de çok geç sayılmaz, ayrıca mektuptan güç aldım. İyi geceler diyorum, canım, her gün saat dokuzda birbirimize iyi geceler diyelim.

Franz

*

1.IV.13

Benim esas korkum o ki –bundan daha kötüsü söylenemez ve işitilemez– sen hiçbir zaman benim olamayacaksın. İyi ihtimalle bana kalacak şeyin, bana öylesine uzatacağın elini, sadakatini göstermek dışında bir tasası olmayan bir

83 Ç.N.: Pantkot veya Hamsin yortusu, Alınancada "Pfingsten". Bu yortunun 1913 yılında Mayıs'ın 2. haftasına denk geldiği mektuplardan anlaşılıyor.

köpek misali öpmekle yetinmem olacağı korkusu; bir sevginin değil, sessizliğe ve ebedi uzaklığa mahkûm bir hayvanın çaresizliğinin işareti olarak. Senin yanı başında oturup, daha önce de olduğu üzere nefesini ve bedeninin hayat doluluğunu yanımda hissederken aslında sana, şu anda içinde bulunduğum odamda olduğumdan daha uzak olacağım korkusu. Senin bakışını üstüme çekmekten ilelebet aciz olmam ve sen pencereden dışarı baktığında veya yüzünü avuçlarına bıraktığında benim için o bakışın ebediyen kayıp gitmesi. Seninle kol kola sözde bir bağlılıkla tüm dünyanın önünden geçmemiz ve bunda gerçek bir yan olmaması. Kısacası her zaman için senin dünyanın dışında kalmam; sen benim üzerime, seni tehlikeye atacak kadar eğilmiş olsan da.

Eğer bu doğruysa, Felice ki bana tartışmasız doğru geliyor, o zaman bundan altı ay kadar önce aman vermeden sana veda etmek istemek için yeterince sebebim varmış ve seninle her tür harici bağlantıdan kaçınmak için de yeterince sebebim varmış demektir, zira böylesi bir bağlantının sonucunda ancak, sana karşı olan arzum, beni, yani bu dünya için yeterli olamayan birini, bugün hâlâ bu dünyada tutan tüm o zayıf kuvvetlerle örülü bağdan kopartmış olurdu.

Bitiriyorum, Felice, bugün yeterince yazdım.

Franz

Tam soyunacaktım, önemsiz bir şey için annem odama girdi, sonra da ayrılırken bana bir iyi geceler öpücüğü verdi, uzun yıllardır olmamış bir şey. "İtirazım yok" dedim. "Hiç cesaret edemedim" dedi annem, "... senin hoşlanmayacağını düşündüm hep. Ama sen hoşlanıyorsan ben de hoşlanıyorum."

*

[İşçi Kaza Sigortası Kurumu anteti]

2.IV.13

Canım, sana yabancılaşmak mı? Çalışma masamın başında sana ulaşma isteğinin tutkunu olan benim yabancılaş-

mam? Bugün dışarıda karanlık koridorda ellerimi yıkadım, o esnada sana takılan düşüncem beni bir şekilde öylesine ele geçirdi ki, kendimi pencere kenarına attım, hiç değilse kurşuni gökte bir teselli bulayım diye. Yaşamım böyle geçiyor.

Franz

*

4.IV.13

[Muhtemelen 3-4 Nisan 1913 gecesi]

Başka türlü olsaydı, bugün senden haber almamış olmamda bir parça olabilirlik olurdu, zira dün senin taşınma işin vardı ve muhtemelen hiç boş vaktin olmadı. Ama öte yandan bugün bir olabilirlik gibi görünmüyor, tersine tüm zamanlar için bir zorunluluk anlamına geliyor. Belki de ben artık hiç mektup almayacağım [Satırlar arası ek: Perşembe günü senin eline geçen mektuptan sonra bunda şaşacak bir şey olmazdı. Ben ne umabilirim ki?] Ama benim varlığının merkezinde yatan bir ihtiyaç olan sana mektup yazışımı, mektupların açılmadan geri dönene kadar devam ettirmem herhalde normal. Sana yazan insanı ve kafasının ne kadar çalkantılı olduğunu görmen gerek!

*

4.IV.13

Yan tarafımızda 1-2 aydır bir Çek yazar oturuyor. Bu kişi öğretmen ve erotik romanlar yazıyor, en azından kitaplarından birinin alt başlığında böyle geçiyor ve kitabın kapağında alevli kalpleri jonglör gibi havada çeviren bir kadın resmi var. Kitabın adı da sanıyorum "Alevli Kalpler". Kendisiyle bir ilgim olmadığı halde bu insanı, içi kötü bir yalancı olarak tasavvur etmemin nedenini bilemiyorum. Bu arada geçenlerde bir Çek yazarın bu komşumuz hakkında ettiği bir söz en azından benim önyargımı yanlışlamadı. Dediği şuydu: Eğer bir öğretmen, dünyanın deneyiminden uzak, kendi ruhsuz tarzıyla, küçük çukurundan gördüğü kadarıyla erotik roman yazarsa, ancak komik bir şey çıkabilir. Tam bu

sıra onunla ilk kez asansörde karşılaştım. Nasıl muhteşem, kıskanılacak bir insan! Biliyor musun, Çekler Fransız gibi davranmaya can atıyor; oysa kişi, yabancı bir şeyin özüne ancak yaşanmışlıkla ulaşılabileceğinden, böyle bir çaba doğal olarak biraz tökezlese de özenilen ülkenin eski modalarını yansıtıyor. –Fransız edasını taklidin yaralayıcılığı en az düzeyde oluyor, zira Fransa gelenek demek ve orada tüm ilerleme öylesine yavaş ve yeknesak bir hızla sağa sola sapmadan yol alıyor ki onu taklit eden de kendisini pek zorlamadan buna ayak uydurabiliyor, en azından hep sempatik kalabiliyor. Bu insanın da Fransız tipi pek hoş sivri sakalı ve Montmartre'dan alınma kasketi, kolunun üstüne attığı paltosu, sevimli samimi hareketleri, canlı bakışları onu izlemeyi bir keyif haline getiriyor.

Felice, canım, ben işte buradayım, tekrar kendime geldim; böylesi hikâyelerle ileriye hamleler yapmaya çalışıyorum. Canım, telgrafını aldım, önce sanki muamınalı bir yazı tipiyle kâğıda dökülmüş gibi geldi bana. Benim mektubumu perşembe günü almışsın ve bu güzel telgrafı bana gönderiyorsun, sevecen ve huzurlu, öyle ki kendimi tutmasam bu sözlere inanacağım ve sakinleyeceğim, özellikle de Max bu akşam çok benzer bir açıdan beni sakinleştirmeye çalışmış ve bir anlığına bunu neredeyse başarmışken. Canım, Perşembe günü aldığın bu mektup son noktasına kadar gerçek düşüncelerimi yansıtıyor. Şu an bundan kuşku duyabilecek kadar gevşeklik içindeyim ve sanki öylesine yazılmış gibi kuşkulu görünüyor. Ama hayır bir tanem, canım sevgilim, bu mektup gerçek, imgeler değil çıplak gerçekleri içeriyor. Durum bu, tamı tamına bu.

Franz

[Altta köşede] Bu arada yeni evin güzellikler getirmesini dilemeyi unuttum.

*

4.IV.13

[Muhtemelen 4-5 Nisan 1913 gecesi]

Evvelsi gece veya daha evvelsi gece uykumda sürekli düşler gördüm; ağzın içinde dizilmiş dişler değildi, tam olarak bir dişler güruhuydu, tıpkı çocukların çözümü bul oyunlarında olduğu gibi, bir araya toplanmış dişler, benim çenemin komutlarıyla kayarak hareket ediyorlardı. Her şeyden daha fazla önem verdiğim bir şeyleri dile getirmek için tüm gücümü zorladım; bu dişlerin hareketleri, aralarındaki boşluklar, gıcırdamaları, onlara yön verirken yaşadığım duygu –tüm bunlar, benim bu aralıksız ısırma hareketleri üzerinden yakalamak, elde tutmak, gerçekleştirmek istediğim bir düşünceyle, bir kararla, bir umutla, bir imkânla bağlantı içindeydi. Kendimi çok zorladım, bazen yapılabilir gibi geldi, bazen başarının tam ortasında olduğumu düşündüm, sonunda sabahın erken saatinde uyanma anına geldiğimde, gözüm yarı açıkken, istediğimi başardığım duygusuna kapıldım; uzun gecenin uğraşı boşa gitmemişti, dişlerin aldığı nihai, değişmez düzenin hiç tereddütsüz şans getiren bir anlamı vardı sanki, bir de gece boyunca nasıl olup da bunu kavramamış olduğuma ve umutsuzluğuma, hatta açık seçik şekilde düş görmenin uyku için iyi olmadığını düşünmüş olmama şaştım. Ama sonra tam uyandım (evimizdeki Frolayn bu saatte hep şikâyet eden, suçlayan bir sesle çok geç oldu diye seslenir), tabii elde edilmiş bir şey yoktu, büronun o mutsuz edici mesaisi tekrar başlıyordu ve sen, canım –bunu o sıra bilmiyordum– geceyi diş ağrılarıyla geçirmiştin.

Biliyor musun, canım, benim seninle ilişkimi ifade eden mutlulukla mutsuzluk karışımı bu duygu (beni hâlâ terk etmemenden, senin iyiliğini görmüş olmaktan dolayı mutluluk, ama senin bana ifade ettiğin değer konusundaki sınavda çuvallamamdan dolayı mutsuzluk duygusu) sanki ben bu

dünyanın en fuzulisiymişim gibi bir çemberin etrafında beni kovalıyor. Şimdiye kadar beni bağlantıda tutan tüm tereddütler (her insan birtakım sınavlardan geçer, ben çok azını geçtim, bu ise karşı karşıya kaldığım sınavların en büyüğü) çözülüp dağılmaya yüz tutmuş görünüyor, anlamsız bir çaresizlik ve öfke içinde dolaşıp duruyorum, belki çevreme karşı değil, belirlenmiş varlığıma, üzerimizde yer alan şeye karşı değil, tüm hiddetimle sadece ve sadece kendime karşı. Kendimi en kötü hissettiğim yer ofis, çalışma masasının başında bu uğursuz iş beni boğuyor, iş çıkaramıyorum, bazen müdürün ayaklarına kapanıp insanlığı adına beni kovmaması için yalvarasım geliyor. Tabii kimsenin bunlardan en ufak bir haberi yok. Belki yarın durum daha iyi olur, öğleden sonra bir bahçıvanın yanında çalışacağım, bu konuda sana bir sonraki mektubumda yazarım.

Franz

*

5.IV.13

Ummadığım halde dün mektubunu aldım Felice; akşam saat 7'de eve geldiğimde aşağıda bina sorumlusu bana mektubu uzattı. Postacı 4. kata çıkmaya üşenmişti. Ne kadar da huzurla ve sevgiyle yazıyorsun! Bu en uç noktaya gelmeden önce sanki yanın sıra bir koruyucu melek geldi –her şeyi değilse de "çoğu şeyi" söylemeye karar verdiğimde, tumturaklı, anlaşılmaz ifadeler kullandım, ama bunların anlaşılır olacağını varsaydım. Ama artık geri adım atamam, hakiki anlamda söylendiyse ve elzemdiyse ve elzemse bu son adımı bir şakaya çeviremem. Dün senin eline geçen ve muhtemelen bugün eline geçecek olan mektuplarda fazlasını bile söylemiş oldum; bugün senden haber almamış olmam, bunun etkisiyle olsa gerek.

[Satırlar arasında] Hayır, şimdi senin acele posta mektubun geldi. Canım, benim söz konusu mektubumu senin an-

lamamış olacağın ve anlayamayacağın yönündeki korkum sana budalaca gelmiş olmalı; ama dehşetengiz dayanakları olan bir korku bu.

Hayır Felice, dış görünüşüm benim en kötü özelliğim değil. "Ah Pfingsten gelmiş olsa!" İçimde kabaran bu arzu şimdi (şimdi!) tüm çılgınlığıyla dışavuruyor, tam da benim için bundan daha anlamsız bir arzunun olamayacağı bir anda. Evvelsi gün tren garının varış salonunun oradan geçtim. Aklımdan kötü veya iyi bir şeyler geçiyordu, orada duran birkaç görevliyi de pek fark etmedim, basit giyimli aile babalarıydı bunlar, Prag'da bu işte normal olduğu üzere, gözlerini ovuşturan, esneyen, sağa sola tüküren adamlar. Bağlantıyı hemen anlamadan bu adamlara gıptayla baktım (aslında bunda dikkate değer bir şey yoktu, zira ben herkese gıpta etmekten ve kendimi başkalarının yerine koymaktan haz duyarım), neden sonra fark ettim ki bu kıskanmada seni düşünüyor olmamın etkisi vardı, muhtemelen bu adamlar, sen ayağını istasyon eşiğinden kaldırıma attığında da buradaydılar, senin bir araba tutuşunu, hamalın parasını verişini, arabaya binişini ve gözden kayboluşunu da gördüler. Trafiğin büyük hengâmesinde kaybolmadan, bindiğin arabanın arkasından koşmak, onu gözden kaybetmemek, hiçbir engele takılıp kalmamak benim başarabileceğim bir iş olabilir belki. Peki başka? Başka ne olabilir ki?

Franz

Ekteki mektupta nasıl iyi hoş bir yayıncım olduğunu görebilirsin. 25 yaşında, çok yakışıklı, Tanrı'nın kendisine güzel bir eş, birkaç milyon Mark, yayıncılık keyfi verdiği, ama yayıncılık melekesini epey esirgediği biri.

[Mektubun eki]

Kurt Wolff'tan Franz Kafka'ya
[Kurt Wolff Yayınevi'nin anteti]
Sayın Dr. Franz Kafka
Prag 2 Nisan 1913
Nikolas Cad. 36

Saygıdeğer Doktor Kafka!

Sizden acil ricayla, Sayın Dr. Brod'un da bölüm bölüm yayınlanmasında bir sakınca olmayacağını düşündüğü romanınızın ilk bölümünü, okumam için bize mümkün olduğunca *çabuk* göndermenizden memnuniyet duyacağımızı ifade etmek istiyorum; bana böcek hikâyenizin[84] bir kopyasını veya aslını da aynı zamanda gönderirseniz çok memnun olurum. Pazar günü birkaç haftalığına yurtdışına gidiyorum ve öncesinde iki metni de okumuş olmak isterim.

Şayet bu arzularımı kabul buyurursanız, bunu sizin tarafınızdan özel bir iltifat olarak addedeceğim.

Umarım yakında yeniden görüşürüz ve son seferinde Leipzig'de olduğundan daha rahat bir ortam buluruz.

En derin saygılarımla Kurt Wolff

*

7.IV.13

Felice canım, nihayet mektubun başındayım, yanıbaşımızda öyle çok hoş karşılanacak bir ziyaretçi yok, $1^1/_2$ saatten beri sanki sen buradaymışsın gibi odamda dolanıp duruyorum. Yazımdan fark ediyor musun, bugün benim ağır iş gördüğümü ve kalemin benim için fazlasıyla kolay bir iş olduğunu? Evet, bugün ilk kez kentin banliyölerinden Nusle'de çalıştım, serin yağışlı havada üstümde sadece gömlek ve pantolonla. Bana iyi geldi. Bir iş bulmak da pek kolay olmadı. Gerçi orada birkaç sebze tarlası var, ama bunlar evlerin arasında kalmış, çitsiz, açıkta yerler, özellikle de akşam

84 Ç.N.: "Böcek hikâyesi"yle *Dönüşüm* kastediliyor.

iş paydos saatlerinde, yani tam benim çalışmak istediğim zamanda etraflarında çok curcuna oluyor, Amerikan salıncakları, dönme dolaplar, müzik; bunlar çok sevimli olsalar da çalışma yeri olarak benim çok hoşuma gitmedi; bir sebep de, bu bostanlar çok küçük, yoksul insanlara ait ve tekdüze şeyler ekili, bu nedenle de insan fazla bir şey öğrenemez. Gerçi ben de gerçekte bir şey öğrenmeyi amaçlamıyordum. Asıl amacım kendime ettiğim eziyetten bir süreliğine kurtulmaktı, ofisteki uğursuz işin tersine *–ofis gerçek bir cehennem, başka cehennemden artık korkum yok–* küt, dürüst, yararlı, sessiz, yalnız, yorucu bir iş yapmaktı. Bu açıklama çok dürüst de değil, zira sürekli yaptığım kendime eziyeti fuzuli bir şey olarak görmüyorum, tersine son derece kaçınılmaz görüyorum, hem de canım, bu eziyet seninle ilişkimde senin mutluluğun adına beni oyup geçmeli. Ama 2 saatliğine eziyetten kurtulmak ve huzur ve mutlulukla seni düşünebilmek, sonunda da gece biraz daha iyi bir uykuyu hak etmek istedim. Ama böylesi açıklamalarla insanları şaşkına çevirebilirdim ve belki kimse beni işe almazdı, bu nedenle yakın gelecekte kendimin bir bahçe edineceğini ve bu nedenle biraz ekim dikim işlerini öğrenmek istediğimi söyledim.

Ama vakit geç oldu, Felice, devamını yarın anlatırım, bugün seyahat heyecanının huzursuzluğuyla kötü uyuyacaksın, zavallı çocuk, her şey iyi olacak. Burada senin için iyi şeyler arzu etmekten başka kafasında pek bir şey olmayan biri var.

Franz

*

8.IV.13

Bir dişin çekilmiş ve ağrıların tekrar etmiş. Ama sürekli canın yanmış ve yorgunluktan bir türlü kurtulamamış olsan da bir kez olsun tam bir dinlensen senden canlısı olmaz. Senin maruz kaldığın her acıyı ve sıkıntıyı (diş ağrısında olduğu gibi anlamsız da olsa) kendimle ilişkilendirmeye,

bundan dolayı kendimi suçlamaya çok eğilimliyim. Şimdi Frankfurt'ta sükûneti bulabilecek misin? Bluen çifti de seninle mi geldi? Ya Frolayn Brühl? Şimdi tam olarak dinlenecek misin? Prag'da olduğu gibi yatakta fazla uzun okuma. En iyisi sadece şiir oku, seni uyanık tutan bir romanı değil. Sana yarın Werfel'in[85] şiirlerini göndereceğim. Bu gönderiyle Werfel'i de ödüllendiriyorum, bunu hak ediyor. Bugün Werfel'den bir kartpostal aldım, ihmalkâr ve tembel diye bilinse de, benim mektubum eline geçer geçmez bana yazmıştı; kartta, benim yazıştığım diğer iki kişiyle birlikte benden ricada bulunuyor, Löwy'e her tür imkânla yardımcı olmamı rica ediyor, bir burun ameliyatının sonucu olarak her dört ayda bir tutan korkunç baş ağrısıyla hastanede yatan Löwy'nin durumunun bu sefer perişan olduğunu belirtiyor. Löwy eski tiyatro grubundan ayrıldı, benim karşı tavsiyelerime rağmen çok güzel niyetlerle eskisinden daha iyi olmasını, daha iyi oyunlar sahnelemesini beklediği yeni bir grup kurdu, ama böyle rastlantıların eseri, aceleyle bir araya getirilmiş insanlarda doğal olduğu üzere bu grup eskisinden çok daha kötü çıktı ve Löwy'nin çocuksu yöneticiliğiyle –grubuyla sürekli Leipzig ve Berlin arasında, neredeyse hiç uyumadan mekik dokudu– çok daha az kazandı. Artık tam bir çöküşün eşiğine gelmişti, daha iyi olan eski grubun rekabeti de zarar verdi ve gelecek için her türlü umudu yok etti, Löwy'nin tiyatro grubu için kendi üzerine aldığı borçlar akıl almaz ölçüde yüksekti (alacaklılar hangi akla hizmet ona borç vermişti!) –

85 Ç.N.: Franz Werfel (1890-1945) kastediliyor. Kafka gibi Prag doğumlu Bohemyalı Alman şair ve yazar Werfel, Kafka'yla yakın arkadaştı. İlk şiir kitabı 1911'de yayınlanan Werfel bu mektubun yazıldığı tarihte tanınmamış genç bir yazardı. Werfel'in dünya karşısında aldığı tutum bir bakıma Kafka'nın karşıtıdır. Bireyin de toplumsal meselelerde sorumluluğu olduğu görüşündeki Werfel hümanist amaçlarla toplumsal süreçlere dahil olmayı bir yaşam hedefi olarak görüyordu. Öte yandan mektuplarda da görüldüğü üzere Kafka, Werfel'in yazarlığına hayran. Onun çok iyi biçimde yaptığı şeyi kendisinin yeterince yapamadığını düşünüyor.

üstüne üstlük Löwy hastalandı (bana şöyle yazmıştı: "Tanrı büyüktür, dert verdiği zaman her taraftan veriyor."), tabii grup olabildiğince hızla dağıldı, Löwy de tam bir başarısızlığın ardından ortada kaldı, hasta, elinde bir şey kalmamış, büyük borçlar içinde, gelecek umudu sıfırlanmış olarak. Bu eski bir hikâye, sana bunu daha önce niye yazmadığını bilmiyorum; ondan bir yığın mektup aldım. Belki şimdi bana katılacak ve benimle Filistin'e gelecek.

Canım, artık bitirmeliyim, oysa sana daha doğru düzgün merhaba bile demiş değilim. Bugün öğleden sonra düşüncemde sözünü ettiğin yolculukta sana eşlik ettim. Bir şey değişmiyor, öğleden sonra iki kez Frankfurt'a gitmiş bulunuyorum.

Franz

*

8.IV.13

Demek Frankfurt'tasın! Canım, o kadar söz dinlersin ki, onca işin kargaşası içinde bile bana yazıyorsun. Bunun için elinden öpecek olsam dudaklarım ellerinden hiç ayrılmazdı. –Öyle hissediyorum ki senin treninin kalkmasıyla benim varlığım da Berlin'den kalkıp Frankfurt'a doğru yönelmiş durumda. Oskar'ın son Berlin seyahatine nasıl büyük ilgi duymuştum, senin Berlin'de olduğun dönemde onun Berlin'e yaptığı seyahat bile, senin o sıra Berlin'den ayrılmış olma ihtimalini bilsem de nasıl beni can evimden yakalamıştı. Ama sen henüz Berlin'deydin, bu nedenle Berlin'den söz etmek benim için bir keyif oldu. Ama dün Oskar'a uğradığımda –Berlin'le ilgili etkisini görmek için bana birkaç şey okudu– bir kısmını mükemmel çalışmalar olarak niteleyip hepsini kabullendim, ama ilgisiz kaldığım Berlin için bu okumalara karşı ilgisizliğim bende doğrusu yorgunluk yarattı. Canım! Evet, sana annemden sonraki sefer söz edeceğim, şimdi çok aceleyle yazıyorum. Elbette ona biraz (ne kadar az olduğunu bilsen şaşarsın) Berlin'den söz etmek durumunda kaldım,

ama Grunewald'da[86] çenemi açınamama sebep olan engelden dolayı Prag'da da çenemi açmadım.

Sana mutluluklar diliyorum, canım, sergide de bol şans ve otel odasında çok cesaret.

Franz

*

[Zarf. Damga: 10.IV.13]

Yatmaya gitmeden önce. Vakit geç ve yorgunum, ayrıca yine şaşkın, bugün artık benden bir şey duymayasın, canım. Sen Frankfurt'ta mutlusun değil mi? Ben nasıl biriyim, seni dünyayı dolaşırken kendi başına bırakıyorum.

Franz

*

10.IV.13

Nihayet nerede olduğunu biliyorum, Felice. Sadece bir gün mektupsuz kalınama rağmen "nihayet" deme cesaretini gösteriyorum ve senin –Ama şimdi bunları tekrar etmenin anlamı yok, istemesem de sana yaptığım baskıyı sorun etmiyorsun, zira en azından sezinliyor olmalısın, benim kesintisiz bir mektuplaşma talebimin esas nedeninin aşktan gelmediğini (senin son zamanlardaki sıkıntı verici yorgunluğun içinde bir de aşkın sıkıntısından uzak kalman elbette daha doğruydu), tersine benim mutsuz ruh halimden geldiğini.

Felice, ben mektuplarıma cevap istemiyorum, ben senin hal ve hatırını bilmek istiyorum, sadece senin, ben sanki yokmuşum gibi, sanki bir başkasıymışım gibi senin huzur içinde olduğunu görmek istiyorum, doğrusu benim mektuplarımın hak ettiği cevabı aldığı düşüncesine kapılınca ürperiyorum –ama tek bir şey söyle bana, Felice, söyle ki kararının kaynağını açıkça görebileyim: geçen perşembe aldığın ve benim defalarca gündeme getirdiğim o zıvanadan çıkmış, tumtu-

86 Ç.N.: Kafka Berlin'e ziyarete gittiğinde (Krşl. 23.3.13 tarihli mektup) ormanlık bölge olan Grunewald'da (bugün kent parkı sayılabilecek çok büyük bir yeşil alan) bulundukları anı kastediyor olmalı.

raklı, aciz, aptal mektubumdan ne anlam çıkardın, meseleyi nasıl anladın? Aslında başka bir konu açınamam gerekir, sükûnet aralarını hakkıyla yaşıyor olmak, seni seyretmek ve kendimi sende unutmak harika, ama sorumsuzca bir şey.

Senin Hannover'de olacağını düşünmemiştim. Oraya Frankfurt'tan sonra gideceğini sanmıştım, yanılmıyorsam sen de bir keresinde böyle yazmıştın. Kız kardeşin de Hannover'de, öyle mi? Böyle aniden mi? Tüm sıkıntılar atlatıldı mı? Bir mektubunda karar için gerekli gördüğün 5-6 hafta geçmiş olmalı. Hannover'de otelde değil, kız kardeşinde kaldın, öyle mi?

Benim bahçıvanlık işimden pek bir sonuç ummamalısın. Bugün çalıştığım dördüncü gün. Tabii kaslar daha gerginleşiyor, tüm beden biraz daha kuntlaşıyor ve dikleşiyor, özgüven de biraz daha yükseliyor. Doğal yetenekler bakımından pek de şanslı olmayan bir bedenin yazı masası ve kanepe yaşamı arasında sürekli kendini hedef alırken ve sarsılırken, bir seferinde küreği bizzat ele alıp kendisinin bir şeyleri sarsmasının elbette bir anlamı olmalı. Ama böylesi etkilerin sınırları şimdiden kendini gösteriyor, bu konuda ileride sana yazarım. Bugün artık geç oldu, akşam Max'daydım ve iki hoşnut insanın yanında fazla uzun kaldım. Bu evlilik hakkında başta kötü yargıda bulunmuştum, fakat yanılgımın sebepleri gayet açık geliyor bana.

Franz

*

11.IV.13

Şimdi birbirimizden bunca uzağız, Felice, çarşamba akşamı atılmış görünen kartpostalını ancak bugün, cuma günü aldım. Böylesi mesafeleri hissediyorum ben (şu anda değil, çünkü Neue Rundschau'da okuduğum Friedrich Huch'un kötü bir hikâyesinin etkisiyle dumura uğramış durumdayım, ama genelde hissederim, örneğin kartını masanın üzerinde gördüğümde) –hayır, yolculuğa çıkmıyorum, görüyorsun,

bazen böyle her şey tepeme yıkılıyor. Aslında anlatmak istediğim şey, son olarak rastlantıyla aklıma geldiği üzere Viyana'da yaşayabilirim düşüncesiydi, ama o zaman beni senden ne korkunç bir mesafe ayırmış olurdu, Prag'ın mesafesine ancak dayanılabilirken ve Viyana gibi aşağılarda ücra bir yerde; orası yine de altı ay önce Prag'a Berlin'den bile daha yakındı.

Anlaşılan kartpostal saat 4'de yazılmış, seni yemek vagonunda oturuyor görüyorum net şekilde, oturduğun yeri sana tarif edebilirim: Trenin hareket yönü ise, sen benim tahayyülüme göre bu yönden bakıldığında son veya sondan bir önceki masada oturuyorsun, tam olarak da pencere kenarında, görüş açın hareketin ters yönünde olarak. Bunu resmedebilirdim, ama o zaman senin koltuğunu boş bırakmam gerekirdi, bunu istemedim. Başka yerde oturduğunu iddia edecek olursan, buna inanmam. Aslında şimdi fark ediyorum ki, kesinlikle yanılmış olmalıyım, çünkü tüm yemek vagonunu sen hariç bomboş görüyorum, sana kartpostalı getiren garsonu da gözümün önünden silmeye çalışıyorum.

Bir de darmadağın bir rüya gördüm, sen, Max ve karısı vardı. Berlin'deyiz ve gerçekte senin bana gösteremediğin Grunewald göllerinin hepsini buluyoruz, kentin göbeğinde, birbiri ardına. Belki keşif sırasında da yalnızım, sana gitmek istiyorum, kendi isteğimle yolumu kaybediyorum, bir iskeleden bakıyorum ve tuhaf, gri-siyah, ne olduğu belirsiz görüntüler görüyorum, yoldan geçen birine soruyorum, bunların Grunewald gölleri olduğunu ve kentin göbeğinde ama yine de senden çok uzakta olduğumu öğreniyorum. Sonra senin hoşuna gitmemiş olan (gerçekteki bu tepkin bu rüya boyunca sürekli kulaklarımdaydı) Wann Gölü'ne de gidiyoruz, bir parka girer gibi parmaklıklı bir kapıdan bir mezarlığa giriliyor ve birçok şey oluyor, bunları anlatmak için vakit geç oldu. Ayrıca bunları hatırlamak için kafamı çok zorlamalıyım. İyi geceler, daha iyi rüyalar görmen dileğiyle.

Franz

*

13.IV.13

Felice, çarşamba öğleden sonradan beri sen Frankfurt'tasın ve ben bunu ancak bugün pazar öğleden önce senden gelen kartla öğreniyorum. Bu bir suçlama değil, Felice, benim seninle ilişkimin, suçlamaya yer bırakacak türden olmadığı artık malumun olmalı; ah, diğeri de malumun olabilseydi. Bazen düşünüyorum da, senin Frankfurt seyahatin sayesinde, ilk mektuplarının eline geçtiği ortamın yokluğu, benim hakkımda daha iyi düşünme fırsatını bulmuş olman, mektuplarımı Frankfurt'ta okuyor olman beni daha doğru tanımana imkân verse; böyle bir şey olsa bu Frankfurt seyahatini canı gönülden kutsardım. İyi değilim, hayata tutunmak ve kafamı toplamak için ihtiyaç duyduğum enerjiyle piramitler inşa edebilirim.

Franz

*

14.IV.13

5 günden beri, Felice, senden habersizim, sana bu durumda nasıl yazabilirim? Sana sadece selamımı göndereyim ve kısacık bir süre sevgili elini elimde tutayım, açık edilmemiş düşüncelerle. Pazarın çok büyük bölümünü yatakta ve neredeyse hiç uyumadan geçirdim, çok istisnai olarak belki 17 yaşındaki bir gencin dünyaya öfkesini göstermek için yapmasına izin verilebilecek bir şey. Bu yatak saatlerinde insanın beyninin her kanalı nasıl da iğrenmeyle doluyor!

Franz

*

[Telgraf, veriliş tarihi 14.4.1913, Prag]
Felice Bauer, Frankfurt/Main, Otel Monopol Metropole
Yine haber yok ne olur ne olur açık bir söz

*

Akşam 10'a çeyrek kala 14.IV.13

İskambil oynayan anne babamın yanında yazmak durumundayım, sıradan olan ve sıradan olmayan şeylerden biraz

da yorgun düştüm, Felice; –ama çok mutluyum. "Her şey tam da bir zamanlar olduğu gibi" sözü kulağı öyle okşuyor ki, "lüzumsuz kaygılar olmasın lütfen"in yarattığı gerilimin çok üstünde bir etkisi var. Gücümün sonuna gelmiştim, son dönemlerde neredeyse hep bu durumda oldum, ama şimdi bunu bile geride bıraktım sayılır. Kendime diyecektim ki – ama şimdi mürekkebi tüketmenin ne gereği var, gerçekten her şey bir zamanlar olduğu gibi mi, Felice, gerçekten mi her şey, bir zamanlar olduğu gibi?

Aslında senin şaşırman gerekir, benim mektuplarımda ebedi kaygı var, seni kendimden kurtarmanın kaygısı, eğer bir gün bunu başarabilirsem harika durumda olacağım. Bütün bir Frankfurt haftası boyunca tek bir kart almış olmayı anlamıyorum, senin nasıl bu kadar az zaman bulduğunu anlamıyorum, özellikle de senin bir ara yazdığın üzere Frankfurt'ta muhtemel buluşmamızda çok boş zamanımız olacağını, Taunus gezisi yapabileceğimizi falan hatırlayınca. Yine de bana yazmış olmamanı kabulleniyorum, benim bitip tükenmem gibi bu da bitip tükensin. Dün Max'dayken arada bir şeyler konuşuldu, başka şeylerle de karışık şekilde, ama bu durum önemsiz bir bağlantı içinde bende bir düşünce uyandırdı: Frankfurt'ta, kartı postaya verdiğin yer olan tören salonunda eski veya yeni herhangi bir tanıdığınla karşılaştığını ve bu kişinin seni tuttuğunu düşündüm. Kuşkusuz orada tüm firmaların temsilcileri, göz dolduran, şık giyimli, güçlü kuvvetli, sağlıklı, neşeli genç adamlar bir araya geliyor, karşılarında benim esamemin okunmayacağı kişiler. Senin onların birinden hoşlanmandan daha doğal ne olabilir, dedim kendime, özellikle de benim sayısız mektubumdaki isteği yerine getirmiş olacağın için; her şey çözülüp dağılmış olurdu, ben de görünüşte olmak istediğim yerde olurdum, yani hak ettiğim üzere senin yakınından uzaklaştırılıp öteye atılmış olurdum, sevgililerin yaptığı gibi seni elinden tutmayan, onun yerine ayaklarına yapışarak senin yürümeni im-

kânsızlaştıran biri olarak. Peki ben niçin hoşnut değildim, uykusuzluktan tam anlamıyla kafamın içi kurumuştu, ancak telgrafı gönderdikten sonra ilk kez rahatlamış bir nefes aldım.

Franz

*

17.IV.13

Dün akşam sana yazamadım, senin mektubunu sabah erken ofiste, kartını da şimdi evde aldım. Şimdi bitkin, üşütmüş ve sesim kısılmış durumdayım ve yorgun düşmede kendi payım da var. Bir gün aramızda bir hesaplaşma söz konusu olursa, ben ne durumda olurum! Küçük yeğenim eve dikişe gelen bir kadının korkutucu görüntüsünden dolayı 1/4 saat ağladı, ben de bu birkaç günün ardından böyle dağılmış olarak görüyorum kendimi, gerçi benim içimde dağılacak sağlam bir şeyler konusunda yeğenimin çok gerisinde kalırım. –Mektubumun sağlayamadığı şeyi, dile dökmekle de sağlayamam, çok kötü. –Demek her gün bir kart? Zavallı Felice! –Otelin hangi penceresi seninki?– Mektubunu okuduğumda (soluğu ancak en sonuna geldiğimde, yeniden okumak üzere aldım), benim için ve her şey için esenliğin sadece sende olduğunu düşündüm.

Franz

*

18.IV.13

Seni mektuplarımla huzursuz etmiyor muyum, Felice? Huzursuz ediyorumdur, başka türlü olamaz. Sen zorunlu olarak tamamen kendi işlerine yoğunlaşmış durumdasın, bu sergi belki senin işteki bir yılını belirleyecek, Felice; – bir bakıyorsun, konuyla ilgisiz, yabancı meselelerle ve esas olarak sızlanmalarımla ben çıkıveriyorum. Gerçi şimdi anladığım kadarıyla serginin sonuna gelindi, sanıyorum 20'sinde bitmesi gerekiyordu. İşte beni ele geçirdi, ben de karşı koymadım, daha iyi savunabilmeliydim kendimi. Şu an örnek

gösterilecek kadar sakinim, ama elbette bu da güzel değil. Yazmak, Felice! Keşke sadece yazabiliyor olsam! Sen de benden memnuniyet duysan! Ama yatağa gitmek için saat 11'i beklemeyi göze almamalıyım, ancak en geç saat 10'da yatmaya gidersem, laçka olmuş sinirlerim geçici olarak, evet sadece geçici olarak sakinleyebiliyor. Bundan sonra yazmayı belki de hiç beceremeyeceğim.

Bak yeniden seni ilgilendirmeyecek şeylerle senin işlerinin arasına giriyorum. Bitiriyorum.

Franz

Berlin'e nasıl döneceksin? Aptallığa bak ki ayın 22'sinde salı günü ben tekrar Aussig'te olacağım. Bir yerlerde ellerimizi birleştirebilir miyiz, ya da hiç değilse daha kısa bir mesafeden birbirimize ulaşmaya çalışabilir miyiz? Bana tepeden tırnağa iyi gelirdi.

*

20.IV.13

Çok fazla yatakta kaldım, kafamda salı günkü Aussig görüşmelerinin kaçınılmaz bütün hazırlıklarından duyduğum tiksinti ve bezdirici düşüncelerle. Aussig'ten söz ettiğim son mektubumu aldın mı bilmiyorum. Sonuçta salı günü kesin buluşmuyoruz, ama zararı yok, yeter ki sen şu korkunç Frankfurt'tan ayrılmış ol, Felice. Seni benden uzaklaştırdı, bana öyle gelmişti ki, sen yeterince buna direnmedin, ama şimdi de fazlasıyla direndin gibi geliyor. Şimdi Berlin yolunda olmalısın, saat 6½. Bir telgraf gönderme fikri çok yakın geliyor, biliyor musun, istisnasız her zaman için harika bir fikir bu. Yataktan elini uzatıyorsun ve okuyacak bir kâğıt geliyor eline ve düşüncelerin tiksindirici çıkınazından kısacık bir süreliğine yüksek bir güç tarafından koparılıyorsun. Keşke yazabilseydim, Felice! Yazma isteği beni yakıp kavuruyor. Yeterince serbest olsaydım ve özellikle de bunun için gerekli gücü bulabilseydim. Sanıyorum sen, yazmanın benim tek iç-

sel varoluş imkânı olduğunu yeterince kavramadın. Bunda şaşacak bir şey yok, ben hep yanlış ifade ediyorum, ancak içimdeki varlıkların arasındayken kendime geliyorum, ama bu konuda, yani kendi davranışım hakkında tatmin edici şekilde yazıp konuşamıyorum. Ah, diğer her şeye ulaşabilseydim, buna gerek de kalmazdı.

Üstelik Pfingsten yortusuna da daha 3 hafta var, kim mutlu olabilir? Her şey iyi olacak, diyorsun. Dediğin gibi olması için dikkat edeceğim.

Franz

*

20. IV.13

Bak işte, pazar akşamı yatmaya gitmek üzereyim ve Aussig görüşmeleri için gerçekten hiçbir hazırlık yapmış değilim, yarın da buna pek vaktim olmayacak, yine de şayet küçücük bir başarı umudu hissetmek, en azından kendimi rezil etmeyeceğim konusunda bir güvenle yola çıkmak istiyorsam, bu zorlu görüşmeler için kafamda binlerce şeyi toparlamış olmam gerekiyor. Ama yapamıyorum, yapamıyorum. Sorun sadece dosyaları incelemekten ibaret olsaydı, ama direnSem de görüyorum ki, önce önüme çıkan kayaları temizlemem gerekiyor. Yapamıyorum. Fark ediyor musun, Felice, ben mektuplarımda seni aslında sevmiyorum, zira öyle olsaydı sadece seni düşünüyor olmalıydım ve seni yazmalıydım, oysa esasında sana yalvarma halindeyim ve en saçma konularda bir şekilde senden yardım ve takdis bekliyorum. Yoksa Aussig seyahatini sana yazmamın nasıl bir nedeni olabilir.

Benim bugün öğleden sonraki mektubum kenarından yırtılmış olarak gelecek, postaneye giderken öfkeye kapılıp yırttım, sana dosdoğru ve açıkça yazmadığım için kendime duyduğum öfkeyle, dosdoğru ve açık olamıyorum, ne kadar da uğraşsam, yazıda bile başaramıyorum, sana sıkıca sarılmayı ve *bir şekilde sana kalp atışlarımı* duyurmayı ve

bundan sonra da yazma dışında bir şey bekleme hakkımın olmamasını. Sözgelimi bugün öğleden sonraki mektubumda benim iç varlıklarla birlikte kendime geldiğim yönünde bir şey yazdım. Bu tabii ki yanlış ve abartılı, ama yine de hakikat, tek hakikat. Ama bunu yazmakla kendimi sana karşı anlaşılır kılmıyorum, kendime karşıysa iğrenç duruma düşürüyorum. En iyisi kalemi bırakmak olurdu, ama bunu yapamam, tekrar tekrar denemek zorundayım, tekrar tekrar başarısız olmaktan ve kendi olduğum yere geri düşmekten kurtulamam. Bu sebeple mektubun kenarını yırttım, aslında tamamen yırtmalıydım ve bunu her mektupta yapmalıydım, zira senin eline mektuplarının sadece kırpıntıları geçseydi de aynı şey olurdu, belki de daha iyisi.

Şimdi Berlin'e dönmüş olmalısın, yeniden benim içimi dolduran ve tahayyülümde son altı ayda sahip olduğu o saygın ve yüce yeri yeniden alan Berlin'e.

Franz

[İlk sayfada sol kenarda] "Berliner Tageblatt"ta çarşamba günü "Gözlem" hakkında hoş bir şey yayınlanmış, yazıyı okumadım, ancak bugün öğrendim.

*

[Kartpostal. Damga: Aussig - 22.IV.13]

Bugünkü görüşmelerde ben bir nevi savcı pozisyonundayken bizim kurumun orada tanık olarak bulunan bir mühendisi tam karşımda oturuyor ve bir an önce bir yığın noktayı konuşmak istiyor, ama ben, önce (o bana bir kâğıttan bir şeyler okurken) bir kart yazınam gerektiğini, yoksa sonucun kesinlikle daha kötü olacağını söylüyorum.

İçten selamlarımla

Franz

*

[Kartpostal. Damga: Aussig - 22.IV.13]

Konu henüz tamamlanmadıysa da sonuç yine de kötü oldu. Ne yapılabilir ki, benim suçum yok, bana kızma bu

yüzden! Ben de pek dert etmiyorum, zira Prag'da beni bekleyen bir mektup var ve esas olan da bu.

FK

*

26.IV.13

Aslında sana yazacak vaktim olmayabilirdi, Felice! Hayır, ondan değil, bedensel olarak her zamankinden kötü değilim. Seni huzursuz etmek için özel bir isteğim de kesinlikle olmadı, senden cevap almaktan vazgeçmek içinse özel bir isteğim hiç olmadı. Ama –beni sükûnetle dinle lütfen– benimle olan ilişkini netleştirmen için sana zaman vermek istedim, zira Paskalya'dan beri senden aldığım haberlere bakınca (belki ilk iki mektup hariç), ister istemez kapıldığım düşünceler var (lütfen bir anlığına benim yerime koy kendini, Felice ve olayları benim gördüğüm gözle gör), seni yapay biçimde yakınımda tuttuğum yönünde, mektup üstüne mektup göndererek senin sakin kafayla düşünmenin önüne geçtiğim ve bu zorlamayla aceleyle yazdığın cevaplarda eski sözleri eski anlamlarından uzak kullanmana sebep olduğum yönünde düşünceler. Ben şimdi nihai bir şey söylemiyorum, zira senden aldığım her yeni mektup en çok güven duyduğum anda bile beni yeniden afallatıyor, ama durum buysa o zaman gerçekten de beni hayal kırıklığına uğratan ve tüm ihtimaller içinde en çok uğratabilecek şey bu olur, zira en kötü durumda bile senden isteyeceğim şey her zaman açıklıktır. Bir gün beni yollayacak olsan buna şaşırmam, çünkü senin beni hemen tanıma imkânın olmadı, hatta bu imkânsızdı, ben sana mesafeli bir yerden yaklaştım ve bizim yüz yüze bakmamız biraz zaman aldı. Ama şimdi senin nihai kararını bilmiyorum, sadece son mektuplarından tahmin edebildiğimi sanıyorum; anlamadığım bir şey var, Felice, kendi durumunu bilmen gerekmiyor mu? Benim söylediğim her şeyin sadece senin mektuplarının kısalığı ve seyrekliğiyle ilgili olduğunu düşünmemelisin, bana daha önceleri de şu-

rada burada kısa mektuplar yazdın, ben de bunlarla mutlu ve memnun oluyordum. Ama son mektuplar farklı. Benim meselelerim artık senin için önemli değil ve daha can sıkıcısı, bana kendinle ilgili yazmayı anlamlı bulmuyorsun. Şimdi ben ne yapmalıyım? Son mektuplara cevap yazamadım artık ve perşembe günü kafamda kurduğum şey, senin ofiste benden mektup gelmemesinden dolayı duyduğun rahatlamaydı.

Franz

*

[İşçi Kaza Sigortası Kurumu anteti]

28.IV.13

Yazmak için beklemem imkânsız, sana cevap yazınam gerek, bütün bu kâğıtlar ve kitaplar arasında, "Kazadan korunma organizasyonu" konusunda yazmakta olduğum sunumla kafam bomboş uğraşırken. Senin canını acıtmak istedim, öyle mi? Acıtmak? Senin canını? Oysa benim tüm görevim, elimde olmadan benden sana yönelen tatsızlıkları elimden geldiğince azaltmak. Ne var ki senin mektubun öylesine yorgun, hüzünlü. Ne durumdasın? Neyin var, zavallım benim? Ben öylesine sınırsız bir çılgın mıyım? İlk kez olsa bir korku sezmem, sana öyle yazacağını düşünüyor musun? Çokça delilim olduğunu düşündüm, şimdi bunları saymak istemem. Bunun için yeterince zaman da yok; senin mektubunu okuduğumda, uzunca süre dışına çıktığım dünyaya beni yeniden döndüren ani bir sarsıntı hissettim.

Dün mektup gelmeyince her şeye hazır hale geldim. Söylemeye utanmıyorum, senin tarafında bir çaresizlik hissettim, bir başka anlamda çaresizlik.

evde

Felice; söyle, bu korkunç değil mi, sen acı çekiyorsun ve ben bunun dışında kalıyorum. Seni etkisine alan acıyı kıskansam haksız mıyım? Ama yaşadığın sıkıntıya son dönemlerde hiç değinmedin. Nerdeyse tamamen unuttum ben de.

Mektuplarında sürekli "aceleyle" ve "yine aceleyle" geçiyordu, bu sözleri okumaktan gözlerim acıyor duruma geldim.

Şimdilerde burada senden mektup olmadan, sana mektup yazmadan dolanıp durdum. Ve sabırla dayandım. İçimde hâlâ enerji kalmış olsa gerek. Ama kendimi düzenli olarak gözlemliyorum. Kendime açıkça ifade etmesem de her zamankinden daha faaldim, bırakmak veya teslim olmak kötü olurdu. Kafamda çeşitli şeyler kurguladım, ama bunlardan hiç söz etmek istemiyorum. Sadece şunu söyleyebilirim, senden mektup gelmeseydi, sana yazacağım bir mektupta, insanlar arası ilişkilerde sonsuz imkânlar olduğunu ve senin bana karşı ilgisizliğinin (en iyi ihtimalle göstereceğin şey olarak) beni tamamen terk etmeni gerektirmeyeceğini açıklamak istedim. Birbirimize yeniden siz diye hitap etmeyi önerecektim, mektuplarını sana geri göndermek istiyordum, benimkileri kendinde tutmak kaydıyla; ama işte bu nedenle beni terk etmen gerekmiyordu. Ama benim yine de Pfingsten'den Berlin'e gelmeme ve seni görmeme izin vermeliydin, zira bu seyahate gerçekten niyet etmiştim ve bundan vazgeçmek tüm hayatımı altüst ederdi. Ve mektubunda söz ettiğin –buluşmamızın önünde engel olarak belirtildiğini düşündüğüm– müstakbel yengenin kabul gününde yarım saatlik bir fırsat bahşetmeye imkân olmalıydı. Bu kabul günlerini de anlamıyorum bu arada.

Elbette kararların kati değildi. Sözgelimi dün sana mutlaka telefon etmek istedim, gerçi ne olacaktı bilmiyordum, zira bana öyle geldiği üzere mektubunda cevap vermek istemediğin şeye sözlü olarak hiç cevap vermek istemezdin. Ama yine de telefon etmek istedim. Bak işte, herhangi bir öğleden sonra sesini duymak istedim! Ama mektupların arasında bana telefon numaranı not ettiğini hatırladığımı sandığım mektubu bulamadım. Muhtemelen sadece bir zarfın üstündeydi. İşyeri kâğıtlarının üzerinde yazan numaralardan da hangisini arayacağını bilemedim, belki tam da müdürününkini seçmiş olabilirdim.

Ayrıca arada başka bir karara vardım, telefon etmekten vazgeçtim. Akşam Max'a gidip ondan sana yazmasını isteyecektim. Ona senin 3 mektubunu gösterecektim, benim sana yazdıklarımı anlatacaktım, ona bir de, senin davranışın hakkındaki kurguladığım çok aptalca teorimi anlatacaktım ve sana sormasını rica edecektim. Ona gerçeği söylersin diye düşündüm, ona karşı seni engelleyen bir şey olmazdı. Sana hemen yazmasını isteyecektim ve mektubu aynı akşam trene yetiştirecektim. Bu düşüncelerle saat 8½'da Max'a gittim, ama henüz eve kimse gelmemişti, orada kırk beş dakika boyunca gezindim; ama gelmediler, gelmiş olsalardı bile o saatten sonra çok geç olacaktı. Sonuçta tekrar eve döndüm, şimdiyse –dün akşam ne kadar üzüldüysem de– bugün öğleden sonra eline geçecek bir Max mektubundan kurtulmuş olmana çok memnunum.

Canım, demek beni tekrar kabul ediyorsun? Kaçıncı kez hem de? Yine de itiraf ediyorum, elimde senin bugünkü mektubunla bu ayı yeniden yaşasaydım, aynı sonuca varırdım. Yolunda giden bir ilişkide tarafların birbirine yapabileceği en kötü şeyin güvensizlik olduğunu biliyor olsam da. Senin aylar önce bir keresinde güvensizliğine ilişkin yazdığın bir şeyden biliyorum, sadece bir kez oldu, ama ben devam ettiriyorum. Felice! Ya Pfingsten? Seni artık öpmeye cesaret edemem ve hiç öpmeyeceğim. Ben buna değmem.

Franz

[İlk sayfada antetin üstünde] Perşembe günü senden güzel bir söz duyacak mıyım? O zaman mektubu ekspres gönder. Şimdi tatil ve posta günde sadece bir kez çıkıyor. Ama saat 12'ye kadar ben ofisteyim.

*

29'unu 30.IV.13'e bağlayan gece

Artık geç oldu. Max, karısı ve Weltsch'le birlikte bir jargon oyunundaydım, ama sana birkaç satır yazabilmek için finalden önce ben kaçtım. Bunu yapma hakkına sahip olmak

ne müthiş bir duygu! Ancak geceleri yazarak temasa cesaret edebildiğim şu meşum dünyadan kaçıp senin yanına sığınabilmek ne müthiş bir duygu! Bugün düşündüm de, insan bu ikili duyguyla, bir yanda, sevdiğin birinin senin iyiliğini istemesi, diğer yanda her an dünyadan kopmak için fazlasıyla imkânın olması duygusuyla yaşamaktan hiç de şikâyetçi olmamalı. –Canım, Pfingsten ziyareti konusunda ne yapmayı tasavvur ediyorsun? Uykuya dalmadan önce aklıma harika bir fikir geldi, ama bu fikir sadece uykuya geçerken harika, oysa ancak gün ışığında hayata geçirilebilir. Ne olduğunu sana ancak şu sorularıma cevap alırsam söyleyeceğim. Pfingsten'de aileni de ziyaret etmem gerekir mi? Ve bunu nasıl tasavvur ediyorsun?

Sana bu zorluğu çıkardıktan sonra yatağa uzanıyorum, gayet de sükûnet içinde, seni hâlâ sıkıntıya sokan mesele olmasaydı bir de.

İsimsiz

*

30.IV. öğleden sonra

Erken saatte aceleyle (bu kelimeyi kendime mal ediyorum ve sana geri vermiyorum) yanlış bir mektup almışım, şimdi bunu ekspres yollamam gerek. Öncesinde de, dün benim için bir kalem oynatmamış olsa da, o sevgili elinden öpüyorum.

*

1.V.13

Mektup yok. Telgrafı, kaç defa okumuş olmama rağmen, gece yastığının altına koymama rağmen yanlış anlamış olabilir miyim. Canım, sana sadece suçlayıcı şeyler yazdığını görmezden gel, benim gibi iğrenç ve vefasız birinin yazdıklarını. Ama biliyor musun, ben ofisteyim ve kalbimin çarpmasının tek sebebi, evde bir mektubunun bekliyor olduğu düşüncesi. Sonra eve koşturuyorum, ama gelen bir şey yok, böylece de karar yüzüme okunuyor, en azından bir gün ve bir gece daha tekrar bekleyeceğim. Seni sıkıntıya sokmak

istemiyorum, aylardan yaz, çok fazla yazman gerekmiyor, bir kez yazmayınca huzursuz da olmamalısın –tamam, şöyle diyelim, her hafta bir kez, pazarları, ama *kesinkes*, ister taşınıyor ol, ister sergin olsun, isterse benim anladığım anlamda bir talihsizlik yaşıyor ol, senden mutlaka bir mektup alayım, vaktin oldukça başına oturup yazacağın, ama hep pazar sabahları mektup kutusuna atacağın bir mektup. Bunu benim için yapacak mısın? Bundan böyle beklemede kalmayayım diye, saat bu kadar yavaş ilerlemesin ve takılıp kalmasın diye, zira burada saatler ancak senden mektup gelince tıklıyor. Benim kafam da daha iyi bir duruma gelecektir. Gerçi baş ağrısını sanki bu ricamı desteklemek için şimdi uydurmuşum gibi görünebilir, ama ağrım gerçekten var. Aslında ağrıdan da ziyade tarifi imkânsız gerilimler. Benim içimde en derinimdeki doktor bana yazınam gerektiğini söylüyor. Kafamda tereddütler dolaşmasına rağmen yazmak ve kısa bir süre önce yazınada yetersizliğimi görme fırsatı bulmama rağmen yazmak. Evet, sana daha yazmadım, gelecek ay küçük bir kitabım (47 sayfalık) yayınlanacak, şu an ikinci düzeltmeler elimde. Kitap talihsiz romanın ilk bölümü ve "Ateşçi. Bir Fragman" başlığını taşıyor. Wolff'un yayınladığı bir diziden çıkacak ve dizinin "Der jüngste Tag"[87] gibi biraz komik bir ismi olacak, cildi 80 Pfennig. Aslında bütün bu olay benim çok hoşuma gitmiyor, tıpkı olmayan bir bütünlüğün yapay yoldan elde edildiği her yararsız durumda olduğu gibi. Ama birincisi Wolff'a karşı borçluyum, ikincisi bu hikâyenin yazılmasını biraz da o sağladı, üçüncüsü de âlicenaplıkla söz verdiği üzere "Ateşçi"yi senin hikâyenle[88] ve bir diğer hikâyeyle birlikte daha büyük bir kitap olarak tekrar yayınlayacak. – Senin dışında bir şeyden söz ettiğim anda kendimi yitip gitmiş hissediyorum.

Franz

87 Ç.N.: Kelime anlamıyla "yeni gün", "kıyamet günü" anlamına da geliyor

88 Ç.N.: Kafka, F.B.'ye ithaf ettiği "Yargı" hikâyesini kastediyor.

*

2.V.13

Sen beni doğru tanımıyorsun, Felice, bu basit konuda bile. Sen bana böyle candan kart gönderirken ben sana nasıl kıyıyor olabilirim. Benim üzüldüğüm sadece Frankfurt'tan gelen o kısacık cümlelerdi, ne bir şey bildiren ne açıklama içeren, ancak bir selam sayılabilecek cümlelerin, sadece aceleyle, aceleyle söylenmiş, sıkıntılı bir iç geçirmeyle başlanmış ve bir rahatlama soluklanmasıyla bitmiş görünen –görünen! görünen!– mektupçuklar; –sen benim canımın içi olduğun için her konuda, tabii senin hakkında da sana şikâyet etmeden duramam.

Ama şu sıralar erkek kardeşinin nişanı –ben tebrik de etmedim, ama belki de yengeni kıskanıyorsundur, o zaman tebrik edilecek bir şey yoktur– seni çok meşgul ediyor belli ki, bu da birkaç günlük Pfingsten bayramı açısından üzücü. Biz o iki günde ne yapacağız? Şunu bilmelisin, ben o 2 günden ziyade onun ardından gelecek olan iç karartıcı haftayı, bir mucize olmazsa seni uzun süre göremeyeceğim dönemi düşünüyorum, İtalya'ya gelirsen veya hiç değilse Garda Gölü'ne, hatta İspanya'ya dayımı ziyarete benimle birlikte gelirsen tabii başka. Senden rica ediyorum, Felice, çabuk ve iyi düşün. Aileni ziyaret etme konusunu aslında hiç açmazdım, çünkü iki ay önce olduğu gibi insan içine çıkacak halde değilim pek, genelde de öyle değilim zaten, ayrıca her şeyden önce seninle kısa sürelerle birlikte olmaktan, Berlin'de olmak ve belki 5 saat boyunca kanepede uzanıp gelip gelmeyeceği belli olmayan telefonu beklemek durumunda kalmaktan çekindim. Bir de, kardeşine bir parça tanış gelebilirim, sen ona o zaman benim kim olduğumu söylemiş miydin, ya da bizim buluşmamızı nasıl açıkladın? Bir de, artık evin o kadar uzak yerde olmadığı için şimdi her şey biraz daha iyi. Yine de nasıl olacağını düşün, düşün! Benim kafam istemiyor.

Franz

*

3.V.13

Sana yazmak için masaya oturduğumda "Canım" diye mırıldandım ve bunu ancak daha sonra fark ettim. Ah, senin benim için ne ifade ettiğini sana bir gün anlatabilseydim! Üstelik yakınındayken bunu uzakta olduğumdan daha da az yapabilirim.

Öğleden sonra tek başıma bir gezinti yaptım, ellerim ceplerimde nehir kıyısı boyunca yukarıya yürüdüm. Kendimi iyi hissetmiyordum, sürekli şunu söyleyip durdum kendime, aynı hayaletler hep var oldu, ama benim direnme gücüm daha fazlaydı, giderek azaldı, azaldı, yakında sadece biçimsel bir direnmeye dönüşmek üzere ve tükenecek görünüyor. Evet doğru, kafamın direngenliğine hep şaştım, görünüşte olanları anlayamama sayesinde etkilenmeden devam ettim, ama bu bir anlayamama değildi, artık epey geçmişte kalan bir direngenlikti. Şimdi 1 saat boyunca ailemle birlikte oturdum, kasıtlı bir çabayla yalnızlıktan kurtulup tekrar kendimi bulmak için, ama bulamadım.

Gezintimin son noktası (bu bölgeye yıllardan beri gelmemiştim) nehir kıyısında sefil bir kulübeydi. Çatısı o kadar çürümüştü ki sanki öylesine tepesine kondurulmuş gibi duruyordu, küçük bahçe biraz daha iyi durumdaydı, toprağı da nemli iyi bir toprağa benziyordu. Hatırladığım haliyle tuhaf şekilde karanlık geliyor bana, evet, biraz alçak seviyedeydi ve ben içeri baktığımda hava karartılı olduğundan zaten pek ışık yoktu. Bütün bu manzara pek de çekici gelmedi, ama ben yine de planlar yaptım. Ev çok pahalı olmasa gerekti, buranın tamamı satın alınabilirdi, araziye küçük düzgün bir ev yapılabilir, bahçe hale yola sokulabilir, kıyıya inen bir merdiven yapılabilirdi, nehir burada yeterince genişti ve karşı kıyıda görüş ufku genişti, aşağıda bir kayık bağlı tutulabilirdi, sonuçta burada belki kentte olduğundan çok daha huzurlu yaşanabilirdi, ken-

te ulaşım da elektrikli trenle kolaydı. (Sadece yakınlarda bulunan çok duman salan bir çimento fabrikası tereddüt yaratabilirdi.) Bu düşünceler uzun gezintide tek teselli edici aralık oldu.

Franz

*

4.V.13

Sana yazmak neden benim üzerimde daha fazla etki yapmıyor, senin bu kadar uzakta olduğunu düşününce bazen üzerime gelen çaresizlik nöbetlerimi niçin dindirmiyor, şimdi Berlin seyahati öncesi, bu Pfingsten'in ardından ne geleceğini sordukça, her zamankinden de daha dayanılmaz bir hal aldı.

Size bir ziyarette bulunacağım, öyle mi? O zaman gecikmeden şu sorularıma cevap ver: Telefon numaranız ne, fihristte henüz yer almıyor? Siyah bir takım mı giymeliyim yoksa tesadüfi bir ziyaretçi gibi bildik yazlık giysilerle gelsem yeterli mi? İkincisini tercih ederim ve benim için daha iyi, ilki ise neredeyse imkânsız. Annene çiçek getirmeli miyim? Getireceksem ne tür çiçekler?

Ben yine Askanischer Hof'ta kalacağım. Belki yine saat 11'de (akşam) varırım, ama bunun kesin olmamasından bağımsız olarak söylüyorum (ofiste çok işim var, hem de giderek daha da yetersiz kaldığım işler, başka biri olsa bunları büyük kolaylıkla hallederdi), beni karşılamayı bir an bile düşünmemeni bilhassa rica ediyorum. Ben hep korkunç bir vaziyette gelmiş oluyorum, sen de istemezsin benim istasyonun ortasında tedirginlik, dağınıklık, yorgunluk, ne yapacağını bilemeyen ve âşık halimle kucaklaşmamızı. Yani bunu düşünme lütfen!

Pfinsgten'in öğleden öncelerinin ziyaretçi kabulleriyle geçeceğini yazıyorsun, yani pazartesi günü de! Bu çok kötü. Biliyorsun ben pazartesi akşamı geri dönüyorum. Daha uzun kalamam.

Benim "harika" fikrim kısaca söylersem şu: sen de onaylarsan, babana, birincisi sana karşı şimdiye kadar dile

getiremediğim şeyi söyleyeceğim, ikincisi de sana şimdiye kadar yaşadıklarımı ve söylediklerimi, sana ağır gelmeyecek şekilde söyleyeceğim. Planım bu. Beni ve babanı tanıdığın kadarıyla uygulanabilir bir plan mıdır? Felix dün bana bir vesileyle aslında benim bir küratöre ihtiyacım olduğunu söyledi. Hiç fena bir fikir değil, bildik anlamda ve en yüksek anlamda böyle biri işime yarardı, eğer bu arada çok geç kalmadıysam.

Franz

[Birinci ve dördüncü sayfanın kenarında] Lütfen bütün sorularıma cevap ver! Cuma günü benim iki mektubumu aldın mı? Önerime cevap vermiyorsun.

Sondan bir önceki mektubunda yaptığın gibi kopya kalemini dudaklarınla ıslatma.

*

7.V.13

Eza gören ve oraya buraya çekiştirilen bir Felice, *hem de bir hiç için*! Bu konuda benim şikâyetlerimi biliyorsun, bunları artık tekrar etmeyeceğim.

Yani pazar öğleden önce seni göremeyecek miyim, Felice? Sadece sesini mi duyacağım? İki günden fazla vaktim olsaydı, bir öğleden önceyi dolduracak bir mutluluk olurdu bu kuşkusuz. Kabul gününe gitmek biraz fantastik olurdu, sence de öyle değil mi? Ben yabancıyım, ne ev halkını tanıyorum ne de misafirleri, ilk kez kutlama ziyaretinde göreceğim nişanlı çifti kutlayacağım –yine de bence mahzuru yok, zaten kuralına uygun durumlarda da daha iyi değilimdir, tersine. Eğer o topluluk için uygunsa benim açımdan da kesinlikle mümkün, zira o zaman seni de daha uzun görmüş olurum, bu da yeterli türden bir gerekçe. Ama orada, seni oraya buraya çekiştirecek çokça insan varsa ve bu nedenle seni göremeyeceksem, senin için küçük bazı sıkıntılara neden olacağı belli böyle bir niyetten vazgeçmeyi tercih ederim. Ama sen bu ziyaretin mümkün olacağına değindiğin için –ama hayır,

sen bunu iyi düşünmeden söyledin ve masanın üzerindeki denizaşırı mektup senin kafanı karıştırdı. Ama bir keresinde sana Heilbron'lara giderken eşlik edebileceğimi yazmıştın (4 kişiler mi?), en iyisi bu olur, bunu yapalım lütfen.

Elbette istediğin zaman beni telefonla arayabilirsin, saat 9'dan önce senin için de nasılsa mümkün olmaz, ben de saat 9'dan itibaren nöbet kulübesindeki asker gibi telefon kulübesinde olurum. Ama senin telefon numaranı öğrenmeyi elbette isterim.

Tabii ki benim babana bazı şeyleri anlatmaya hazırlanmam, fikirden öteye geçmeyen bir şey, uygulanabilecek bir şey değil, sadece bir rüyaydı.

Tek sorun ettiğim şey, aileni ziyaret edecek olursam, sadece sana gelme durumuna kıyasla seni daha kısa süreliğine göreceğim.

[İkinci sayfanın alt kenarında] Belki cumartesi günü bana göndermeyi düşündüğün mektup için, adres olarak lütfen büroyu yaz, ben tüm öğleden önce oradayım, eve ancak pazar günü geleceği kesin.

*

8.V.13

Sana yazdığım mektuplar, Felice, her konuda bana yardımcı olmalı, sözgelimi şu mektubun yazılması, güzel tıraş aynamı kırmış olmama duyduğum öfkeyi atlatmama yaramalı.

Seni cezalandırmak istemedim Felice, tahayyülümü ne kadar zorlasam da sana yazmamayı bir ceza olarak düşünemiyorum, biliyorsun sana fazla sevindirici mektup yazmış değilim, sevindirici olmayanlardan birinin eksik kalması gerçekten ceza olamaz. Sana yazmamamın esas sebebi, fark ettim ki, senin mektubunu boşuna beklemenin benim için dayanılmaz hal alması, sana yazıp da cevap almama durumunda, bir kırılmanın yaşanmış gibi görünmesi, mektup yerine havadan "Yeter! Yeter" sesleri geliyor, öte yandan

yazmadığım zamanlar, her şey eski güzel dengesi içinde kalıyor, ne var ki üzücü bir şey olarak senden habersiz kalıyorum. Şimdi de bu kadar hassas durumda ve kadınsıl olduğum için ve de kafamı çevreleyen, cendereye sıkışmışlık duygusu veren gerilimlerden uzak kalarak mektup yazmadım. Bu haksızlıktı, ayrıca bunun da pek yararı olmadı.

İşinde neden bu kadar çok uğraşman gerekiyor? Leipzig ve Frankfurt'un müşterileri parlografa hâlâ doymadılar mı?

Bugün ofisten eve gittiğimde (sevimli ve komik bir iş arkadaşımla birlikte, o trençkotunu sadece koluna atmıştı, bense trençkotun serbest kollarından birinden tutmuş olarak Graben Caddesi boyunca ağır ağır yürüdük) bir kız gördüm, konuşmaya dalmıştı, açık, sevimli ve canlı yüzünde bir gülümseme vardı, seninkine o kadar benziyordu ki, bunu senden bana bir selam olarak aldım. Zaten de dünyada o kadar çok benzerlik var ki, bunun rahatlatıcı tarafı var, aynı zamanda heyecan verici bir tarafı da, insan bunları arıyor.

Felice, dikkat et, ailelerimizi birbirine karıştırıyorsun! Sizde 66 oynanıyor, bizde çok farklı bir oyun: Franzefuss. Bu arada bu oyunun verdiği sıkıntı fazla değil, sonuçta anne babam benim onlara gösterdiğimden daha fazla tahammülü bana gösteriyorlar, gerçi onlar benim dayanabileceğimden daha fazlasını kaldıracak durumdalar.

Sözgelimi bugün benim halim iyice perişan; Berlin'e daha iyi bir halde gelmezsem ne olacak! –Kendimi cezbedici kılmayı iyi biliyorum, kabul et.

Franz

*

[10 Mayıs 1913]

Güzel bir pazar sabahı diliyorum, Felice! Prag'dan Berlin'e selamlarım da eklensin.

Franz

Peki ben seni yalnız görebilecek miyim? Keşke bundan kimsenin haberi olmasa.

*

Prag'ın ünlü kafelerinden Louvre.

12'yi 13.V.13'e bağlayan gece

Şimdi geldim, Felice, yani vakit epey geç, ama sana yazmalıyım, senin dışında hiçbir şey düşünmüyorum, yolculuk sırasında gördüğüm her şeyin seninle bağlantısı vardı ve her birinin bende oluşturduğu izlenim, bu bağlantıların hoşluğuna ve nahoşluğuna göre değişiyordu. Konuşmamız gereken hâlâ çok şey var, Felice! Başımın içi karıncalanıyor. Ancak yüz yüze olunca fark ediyor insan, seyahat dışında bunu görmek mümkün olmuyor. Aslında şu an çok daha güven duygusuyla dolu olduğumu biliyor musun, konuşmamız gereken birkaç korkunç şey daha var ve bunun için keşke dışarılarda olabilseydik. Biliyorsun, yakınlarda güzel bir göl de olsa ben seni hep çirkin yollara sürüklüyorum. Bütün bunlar gecenin bu geç saatinden mi kaynaklanıyor? Berlin'de ba-

vulumu toplarken kafamda başka bir metin vardı. "Onsuz yaşayamam, onunla da yaşayamam" düşünceleriyle eşyayı birbiri ardına bavula tıkıştırdım ve bir şeyler göğsümü patlatmak üzereydi.

Ama şimdi bunu açmayacağım, inanmazsın, saat şu anda 1. Artık yapacağım tek şey ruhumda o sevgili ele uzanmak. Asansörde yukarı çıkarken, iki parmağı kaldırarak mı yapılmıştı o yemin?

Franz

[Son sayfanın alt kenarında]

Bir rica! Belirsizliğe dayanamayan zavallı birinin ricası. Haftada birden fazla yazacaksan, o zaman bir mektup çarşamba, bir mektup da pazar günü olsun. Olur mu?

*

13.V.13

Yarın bir mektup alıp alamayacağımı kim bilebilir ve Berlin'deki bu iki gün içinde, Felice, canım Felice, sana karşı sergilemiş olduğumu düşündüğüm çılgınlığı nasıl karşıladığını öğrenebilecek miyim? Sana, bu dünyadaki tek hedefime ne kadar yakın görünsem de, Felice, bilmiyorsun, hiç bilmiyorsun, beni neyin bağladığını ve beni dünyanın en mutsuz insanı yapan şeyin ne olduğunu. Ah Tanrım, keşke sen dünyada olmasan da tümden benim içimde olsan, veya daha iyisi, ben bu dünyada olmasam da tümden senin içinde olsam, benim hissiyatıma göre ikimizden biri bu dünyada fazla, iki kişiye bölünmüşlük dayanılmaz bir durum. İşte, Felice, niçin seni hemen kendime almıyorum, hiç değilse mekânda mümkün olabildiği kadar yakınıma; neden bunun yerine ormanda yerde sürünen, senin korktuğun hayvanlar gibi kıvrılma hareketleri yapıyorum. Sebepsiz bir şey olmasa gerek, değil mi? Ama öte yandan ben büyü altındaki bir prens değilim, oysa büyü yapılmış prensler böylesi iğrençliklere hapsolmuş görünürler, ben büyü altında bulunan, tahammül edilebilir bir insan olsaydım iyi ve harika olurdu. Sen memnun olurdun, değil mi?

Ama ben kendi cephemde böylesi şeylerle, insan sözlerine tercümesi olmayan şeylerle uğraşırken –haftalardır da başka şeye harcayabileceğim gücün zerresi kalmadı bende– senden emin olmayınca, benim kafamı karıştırdığında ne yapmalıyım? Sen derin bir nefes alarak pes ettiğinde çok anlaşılır bir şey bu, ben senin yerinde olsaydım, dünyanın öte ucuna kaçardım, ama sen ben değilsin, senin varlığının özünde eylemsellik var, hızlı düşünüyorsun, her şeyin farkına varıyorsun, seni evde gördüm (söylenen bir şey üzerine kafanı nasıl kaldırdığını!), seni yabancı insanlar arasında Prag'da gördüm, hep olaylara dahil oluyordun ve de güvenle hareket ediyordun; ama bana karşı perişanlaşıyorsun –gözlerini kaçırıyorsun veya çimene bakıyorsun, aptalca sözlerimi ve pek çok bakımdan gerekçelendirilmiş suskunluğumu tepkisiz karşılıyorsun, benim durumumu öğrenmeye niyetin yok, acısını çekiyorsun, acısını, sadece acısını–. Felice, ben senden ayrıldıktan sonra kendini nasıl hissettin? Sence benim hayatımda önemseyeceğim bir şey var mı?

Max'ın Berlin'de olduğu zamanlarda seninle telefonla konuştuğunda, benim tasavvur edebileceğim üzere gayet neşeli ve güven duygusu içindeymişsin, bol bol gülmüşsün, ama arada şunu demişsin: "Bu nasıl oluyor bilmiyorum, bana çok fazla yazıyor, ama mektuplar anlamlı bir noktaya götürmüyor, konunun ne olduğunu anlamıyorum, biz birbirimize yakınlaşmış değiliz ve bunun olacağının da işareti yok, şimdilik." Oysa henüz ilk zamanlardı ve bu dönemde insanlar dev adımlarla birbirine yaklaşırlar, zira insandan insana herkesçe kolay aşılabilir belirgin mesafeler olur. Ama sen yine de öyle düşünmüşsün, ben önünde eğildiğim insana büyük sıçramalarla yaklaştım diye gizliden gizliye sınırsız bir sevinç içindeyken. Sen hâlâ o zaman anlattığın gibi düşünmek durumunda mısın? Bakışların, sözlerin, suskunluğun bunu gösteriyor, ama neredeyse tüm diğer şeyler buna ters düşüyor. Ama birinci durum daha belirgin; ben yolumu na-

sıl bulacağım, bu yılgınlıkla sadece senin parmak uçlarına olsun dokunabilir miyim?

(İsmim hiç olmasa, mektubu isimsiz olarak imzalayabilsem)

*

15.V.13

Eberswalde neresi? Berlin'den uzak mı? Kartları yazdığında benim taahhütlü mektubumu almış mıydın? (Ben tabii ki hepsini aldım, zira istasyondan doğrudan ofise bakmaya gittim, sabah saat 5'te evimden çıktığım ilk adımdan itibaren tüm yolculuğumun odağında bu vardı; yine de bana iki kart göndermen hoştu –teşekkürün daha fazlasına aramızda artık yer yok kanısındayım.) Ama o mektubun cevabı bu kartlar değil elbette, cevap hâlâ gelecek, değil mi Felice? Bunu senden tekrar tekrar rica ediyorum. Buna cevap alınam çok önemli, bunu görmelisin, canım, canım sevgilim! Yoksa senin hakkındaki tahayyülüm parçalara ayrılacak. Tamam, sen buna cevap yazacaksın, artık bundan söz etmiyorum.

Ailen ne durumda? Ailenin benim üzerimde bıraktığı izlenim karmakarışık, belki de bunun sebebi, onların gözünde yılgınlık içinde olduğum görüntüsü bırakmam. Ben kendimi öylesine küçük hissettim ki, onları da çevremi sarmış yüzlerinde kötü sona hazır ifadesiyle devasa varlıklar gibi hissettim (tek istisna, kendimi hemen yakın hissettiğim küçük kardeşin Erna). Bütün bunlar koşullarla uyumluydu, sen o aileye aittin, bu nedenle irilerdi, sen bana ait değildin, ben de bu nedenle küçüktüm, ama durumu sadece *ben* böyle gördüm, onlar tabii ki değil, ama onlara hâkim olan tüm sıcaklık ve misafirperverliğe rağmen böyle bir tutuma nasıl geldiler? Onlar üzerinde çok çirkin bir izlenim yaratmış olmalıyım, bu konuda bir şey bilmek istemiyorum; sadece kız kardeşin Erna'nın ne söylediğini bilmek isterim, eleştiriyor veya kötülüyor bile olsa. Bunu bana söyler misin?

Franz

[Altta kenarda] Şu anda elimde Max'ın eski eleştiri yazısı var, bunu sana bir öflemeyle gönderiyorum. Karşılaştır! Karşılaştır!

*

[16 Mayıs 1913]

Canım sevgilim, dinle! Bana doğru geldiğin yoldan sapma! Eğer mecbursan, o zaman geri git! Söyle, benim sana ne kadar sevgi duyduğumu hissediyor musun, beni sana karşı kapalı kılan –Berlin'deyken uzakta olduğundan da fazla– her şeye rağmen hissediyor musun? Sözler boğazımda düğümleniyor ve yazmak istediğim harfler dipte kalıyor.

Franz

Mektup yok, belki cuma olduğundan.

Cuma akşamı. Burada sensiz geçirdiğim günleri birbirine karıştırıyorum, bugünlerin benim için anlamı yok. Sanki tüm dünya senin içine gömülmüş gibi geliyor bana. Bana az da olsa sevgi duy, Felice. Senin bana sevgi olarak yönelttiğin duygu, kan olarak benim kalbimde dolaşıyor, başkası yok bende.

Baban ne zaman dönüyor? Çokça o mektubu düşünüyorum, baban aldığında kötü etki yaratacak olan mektubu, benim düşünceyle ulaştığım her şeyde olduğu gibi; kötü derken, belirgin ve belirsiz olanın karışımının yarattığı kötü durum olarak. Ama fark etmiyor –benim için şu an daha önemli bir şey yok. Mektubu senin okuyabileceğin şekilde yazacağım, daha önce fikrini almak için sana göndereceğim. Dolayısıyla, baban ne zaman gelecek, en uygun zaman ne zaman?

Ama benim yarın ofiste bulmayı umduğum mektup karşısında önemini yitiriyor şimdi bu.

Franz

*

18.V.13

Canım sevgilim Felice, belirsizliğin ıstırabını çekmenin bir anlamı var mı (kendi adıma konuşuyorum), sırf bu ıstıra-

bın bir yerlerinde, küçük, anlamsız, fark edildiği anda tekrar kaybolan bir teselli var diye? Babanın geri gelmesine kadar beklemeyeceğim, mektubu belki bu akşamdan yazarım, gözden geçirmen için yarın sana gönderirim, sonra da babana Berlin'e, veya her neredeyse oraya gönderirim. Cevabı keyfe kalmış bir mektup olmayacak bu, cevabın nerede yazıldığı da sonucu etkileyecek. Beklemenin anlamı yok.

Belki de bir anlamı vardır, ama bunu bilmek istemiyorum. Canım, sana "gözüm kapalı güven" duymam gerektiği konusunda diyeceğim şey, elbette duyabilirim. Ama sen kendine bu güveni duyabileceğini biliyor musun? Seni bekleyen her şeyle ilgili kendine güven duyabilir misin? En azından neler olabileceğini sezmekten uzak değilsindir. Seni bana neyin bağladığını bilmiyorsun. Bu durumda "aptal bir çocuk" olmazsın (yakınındayken sana karşı olduğum kadar yenik durumda olduğum başka kimse olmaz), seni tutan şey bizzat tabiatın. Ama bu konuda bana daha yazacaksın (*bu vaadi aklımda tutuyorum!*), aslında senin hayır anlamında bir kafa sallamanla ikna olacak durumdayım.

Gelecekteki mutluluğa ilişkin bazı tasavvurlara tarifsiz büyüklükte bir itiraz getirilebilir, kastettiğim şey, akla gelemeyecek olası durumlar. Nasıl ki insan tanrının varlığını, sahip olduğu tanrı kavramından hareketle kanıtlayabileceğini düşünüyorsa, burada da kavramın yokluğuyla bunu çürütebilir. Seninle bundan 8 veya 10 yıl önce karşılaşsaydım (geçmiş hem kesindir hem de aynı kesinlikle kaybolup gitmiş bir şeydir) tüm bu sızlanmalarla dolu çapraşıklıklar, iç çekmeler ve çaresiz suskunluk olmaksızın bugün ne kadar mutlu olabilirdik. Oysa ben kolayca âşık olduğum kızlarla birlikte oldum –bunlar çok zaman önceydi, keyifli zamanlar geçirdiğim, ama daha da kolayca terk edebildiğim veya terk edilmiş durumda kaldığımda en ufak bir acı çekmediğim kızlardı bunlar. (Çoğul konuşuyor olmam sayının çok olmasından değil, adlarıyla söylemiyor oluşumdan ve bunun çok

gerilerde kalmış olmasından.) Beni derinden sarsacak kadar sevdiğim belki bir kadın oldu, bundan sekiz on yıl önceydi o da. O zamandan beri de aradaki zamanda neredeyse tümüyle her şeyden kopuk, giderek daha fazla kendimle sınırlanarak, bedenimin sefil durumu benim –nasıl diyebilirim– çözülüşüme önayak olarak veya peşi sıra gelerek benim daha da diplere gitmememi kolaylaştırdı, ta ki şimdi, neredeyse en sona geldiğim şu sıra seninle karşılaşana kadar.

Franz

[Ekli kâğıt] Bugün daha mutlu, daha mutsuz zamanlarda yazdığım aşağıdaki mektubu buldum. Buna ne dersin? O zaman nasıl cevaplardınsa öyle cevapla.

Franz

*

[1912 Eylül sonu/Ekim başı]

Sayın Frolayn, gecenin yarı noktasında yazmaya ara verip bir anlığına size tutunuyorum. Bunu şu an ihtiyaç duyduğum için yapmıyorum, kendimi yeterince güçlü hissettiğim bir anımdayım, yoksa yazmaya kesinlikle ara veremezdim. Bununla birlikte her yanım titriyor, belki siz de hatırlarsınız, sinematografinin[89] ilk günlerinde ışığın perdede titremesi gibi. Bir haftadan fazla süredir ben çok mutluyum, ama aynı zamanda acı çekiyorum. Birkaç geceden beri gecenin ilk yarısını yazmakla geçiyorum, ikinci yarısında dalıyorum. Gündüz ofis ve tüm diğer şeyler, bir de benim zayıf, sefil özüm. Kime yakınmak benim için daha sağlıklı olur, sizin büyük dinginliğinizden başka?

Franz K.

Ama insan bu gecelerde batıl inançlara kapılabildiği ve bir kez kâğıda geçirilenin gücünü abarttığı için ve kâğıda

89 Ç.N.: "Sinematografi" tabiri 20. yüzyıl başlarındaki sinema teknolojisi için kullanılıyordu.

geçmiş yanılgının çoğaltılmasını sonsuzluk içinde devam eder gördüğü için, şunu da söyleyeyim, ben sefaletimi küçültmek istiyorum, elbette ki mutluluğumu değil. Ama başka türlüsü olmayacaksa, o zaman olduğu gibi kalsın. Sizin uzaktan bana değen gözleriniz benim üstümde nasıl da etkili oluyor şimdiden!

*

23.V.13

Felicem, canım sevgilim, senin bir mektubuna hemen cevap vermemiş oldum. Buna gerçekten inandın mı? Böyle bir şey hiç mümkün mü? Hayır, mümkün değil, çünkü senden gelen bir mektubun yaratacağı sevinç öyle büyük ki, cevap vermekten kendimi alıkoyamam, isterse çok kötü durumda olayım ve mantık cevap yazmamanın daha iyi olacağını söylese bile. Ama düşünsene, senin pazar akşamı gönderdiğin mektup ancak bugün cuma öğleden sonra benim elime geçiyor. Zarfın üstündeki bir damga, mektubun Viyana'ya gittiğini gösteriyor. Ben burada meraktan kıvranırken bu mektup bir memurun beceriksizliği yüzünden Viyana'ya gitmiş, ağır aksak geri gelmiş. Bense bugünlerde kafamda kurup duruyorum: Felice benim ilkeyle ilgili mektubuma cevap vermiyor, babasına yazacağım mektupla ilgili sorularıma cevap vermiyor, pazar, pazartesi, salı oluyor yazmıyor, benim sebebi hakkında en ufak bir fikrim olmayan bir seyahate çıkıp Hannover'e gidiyor, Hannover'deki adresini bildirmiyor, yani seyahati sırasında benimle bir alışverişi olsun istemiyor, sonra da bu seyahat hakkında bana tek kelime yazmıyor –tabii bu durumda ben de yazamadım, en kötü koşulları ne mutlu ki değiştiren bugünkü mektup gelene kadar. Güzel bir dönem değildi, bu arada tekrar tekrar düşündüğüm şey, senin bir kasıt olmadan bana karşı acımasız olduğundu, kasıtsız acımasızlık böylesine zamana yayılınca en umarsız durum oluyor.

Ama şimdi öyle değil, Felice, her şey iyiye doğru gitmek zorunda, iyi olmak zorunda. Babana göndereceğim mektup

henüz tamamlanmadı, işin aslı defalarca tamamlandı, ama işe yaramazlardı. Çok kısa ve çok açık seçik olmalı, bu kolay değil. Ama babanın arkasına saklanmak istemiyorum, biliyorsun mektubu daha önce sana göndermek istiyorum. Ama şu nedenle yazılması gereken bir mektup bu: Senin kıyısından tanıdığın engeller var benim için, yeterince ciddiye almadığın ama tümüyle bilsen de ciddiye almayacağın engeller. Çevremdeki hiç kimse bunları yeterince ciddiye almıyor veya beni düşündükleri için ciddiye almıyormuş gibi yapıyorlar. Çokça tekrar eden bir şey bu: Yaklaşık 10 yıldan beri kendimi giderek artan ölçüde pek sağlıklı hissetmiyorum, sağlıklı olmanın verdiği iyi hissetme duygusu, bedenin çalışması için özel bir dikkat ve çaba harcanmasa da bedenin tümüyle ayak uydurduğu bir iyilik duygusu, çoğu insanın neşesinin kaynağı olan, özellikle de rahat davranmasının kaynağı olan iyi hissetme duygusu –işte bu bende yok. Hem de yaşamın her eyleminde, ama her eyleminde. Buradaki yanlışlık da, daha önce yakalandığım bir hastalıktan falan da gelmiyor, tersine, çocukluk hastalıklarından beri, yatağa düşmemi gerektiren böylesi belirgin bir hastalık yaşamadım belki de, en azından ben böyle bir hastalanmayı hatırlamıyorum. Ama işte bu üzüntü verici durum şimdi mevcut, neredeyse her an kendini gösteriyor, uzaktan dayanılabilir gibi duruyor, dostlarla geçici biraradalıklar sırasında üzerinde durulmuyor, aile içinde ölümcül bir sessizlikle karşılanıp görmezden geliniyor; ya doğrudan birlikteliklerdeki durum? Bu durum benim rahat konuşmamı engellediği, rahat yememi, uyumamı engellediği gibi, rahatlıkla bir eylemde bulunmamı da engelliyor. Bu şekilde çekindiğim başka bir şey bilmiyorum, deneyime dayalı haklı nedenleri olan bir şey bu. Söyle, kayıtsız insanlara yüklemekten kaçındığım bir yükü, ben bile bile, çekincesizce en sevdiğim insana yükleyebilir miyim hiç, zaman ve içsellik bakımından sınırlı bir birliktelik de olsa, ama burada her şey sınır tanımaz olur.

Uzun suskunluğum yüzünden beni yakan bir şeyi dile getirmeyi senden nasıl isteyebilirim? İsteyebilir miyim? Peki bunu sadece senden istemekle yetinebilir miyim, hem de benimle olduğun zaman senin nasıl dönüştüğünü göre göre (bu dönüşüm benim lehime yorumlanabilecek bir şey de değil, ancak benim ayıbım olur); senin gibi normalde kendinden emin, hızlı düşünen, gururlu bir genç kızın ışıltısının sönüp bir ilgisizliğe itildiğini göre göre, böyle bir ruh hali karşısında, eğer insan içinde bir nebze sorumluluk hissediyorsa, kendi kaderi hakkında bir karar değil, öncelikle ondan kendi kaderi hakkında karar vermesini nasıl isteyebilir veya kabul edebilir? Bu arada kalmışlık, hem her şeyi söyleyebilme hem söyleyememe hali beni orada Grunewald'da nasıl ezmişti, ama seni de. Bütün bunlardan çıkan sonuç: Ben bu sorumluluğu taşıyamam, çünkü çok büyük bir sorumluluk olarak görüyorum, ama sen bunu, hiç görmediğin için taşıyamazsın. Elbette mucize de var, mesela senin bana karşı iyi olman bir mucize, seninle birlikteliğin getireceği mucizeler silsilesinde benim şifa bulmam gibi bir mucize niçin olmasın. Bu umut, sorumluluğu azaltmayacak kadar küçük değil, ama sorumluluk çok büyük ve böyle de kalacak.

Bu nedenle babana şimdi yazacağım. Anne ve babamdan ve arkadaşlarımdan yeterli tavsiyeyi alamıyorum. Onlar seni fazla düşünmüyorlar ve bana etse etse zaten yeteri kadar açıkça istediğim şeyi, tüm sorumluluğu taşımayı tavsiye ederler ancak, daha doğrusu bana bunu tavsiye ederler değil ediyorlar demeli (ne kadar söylemesem de, duymak istediklerim gözlerimden okunuyor), hepsinden evvel de sadece bana ve o ana bakışla sınırlanmış uzakgörmezliği içinde annem. Annem hiçbir şey bilmiyor, ayrıca bilse de annelik gururu ve annelik sevgisinden dolayı kavrayamıyor, oradan alınacak bir tavsiye yok. Tavsiye alınabilecek tek kişi baban, bu bakımdan benim ziyaretim çok yararlı oldu, çünkü onun vereceği tavsiye, benim lehime en küçük bir önyargıdan et-

kilenmeyecek. Sana şimdi söylediğimi ona söyleyeceğim, sadece daha belirgin biçimde olacak bu; ondan isteyeceğim şey –kulağa biraz komik geliyor ve büyük sıkıntı içinde çaresizlikten bir yardım isteği gibi duruyor– eğer beni tümden bir kenara atmazsa, muayene olmak üzere başvurmam için güvendiği bir doktorun ismini vermesi.

Franz

*

23'ü 24.V.13'e bağlayan gece

Max'ın son kitabı "Kadınların Ekonomik Faaliyetleri"yle [Weiberwirtschaft] vakit çok geç oldu, önümüzdeki günlerde kitabı sana gönderirim. "Dikiş Okulu'ndan" [Aus der Nähschule] adlı hikâye de bu kitapta, daha önce bu hikâyenin sadece başını biliyordum, şimdi vaktin kaç olduğuna ve uykusuzluğuma bakmadan bunu sonuna kadar okudum.

Canım, neden senden bunca zaman habersiz kalıyorum? Telgrafındaki "içten" kelimesi ne kadar kalıp bir ifade gibi görünse de, arzuladığım her şeyi bu kelimeden nasıl kana kana içime çektiğini bir bilseydin. Yoksa son mektubumdaki bir şeyle seni incittim mi? Buna inanamam, çoktan geride kalmış meseleler hakkında konuşmak aptalca ve zorlama gibi gelse de biz birbirimizi o kadar tanıyoruz ki senin bilmen gerekir, o katı kütleyi hikâyede eritmek üzere yapılan şeyde seni incitecek bir kelime yok.

Acaba seyahat mi iyi geçmedi? Ama senden bir kart olsun almadım, oysa eve, cuma günü sana yeniden kavuşanlara ve senin için benim kadar kaygı duymaları mümkün olmayacak olanlara yazmışsındır.

Artık suçlama yok, Felice, bana hiç kızına, belki bunun haklı sebebi vardır ama bu kesinlikle bir suç değil. Sen istesen, nasıl bir insan olabilirdim biliyor musun, ama sen buna inanmıyorsun. Gerçekten senin elini, içerilerimde bana yol gösteren elini benim elimin içine alabilseydim.

Franz

Annene, kardeşlerine selam söylemek isterim. Annene de ki: Bu seyahatin anlamı ve amacı vardı, ama bunu yapan insan eksikti.

Ekspres mektubumu aldın değil mi?

[Sol alt köşede] "Frolayn B.'ye kayıtlı" harika bir şey, bana bürodan daha sık bir şeyler gönder.

*

25.V.[1913]

Nasıl bir şey bu, neden bana yazmıyorsun? Bir haftadan beri tek kelime yok. Korkunç bir şey.

*

27.V.13

Yani bu son demek, Felice, bu sessizlikle beni gönderiyorsun ve bu dünyada benim için mümkün olan tek mutluluk umudunu sona erdiriyorsun.

Ama bu ürkütücü sessizlik niye, neden açık bir sözü esirgiyorsun, neden son haftalarda kendini böylesine bariz şekilde benim yüzümden ıstıraplara sokuyorsun? Bu artık senin cephenden bir acıma hali değil, zira ben sana en uzak bir yabancı olsaydım, benim bu belirsizlik altında nasıl acı çektiğimi, bazen aklımı kaybedecek noktaya geldiğimi görmen gerekirdi, böyle bir sessizlikle sonuna gelen şey de bir acıma duygusu olamaz. Doğa kendi yolunda ilerliyor, yapacak bir şey yok, ben seni daha yakından tanıdıkça seni daha fazla sevdim, sen beni daha yakından tanıdıkça sen bana karşı daha az tahammüllü oldun. Bu gerçeği görseydin daha açık konuşurdun, konuşmak artık senin için böyle imkânsız olana kadar beklemezdin, bana 5 günlük bir geziden tek kelime edecek gücü kendinde bulman, senden karar vermeni rica ettiğim mektuplarıma tek satırla cevap verecek ve benim senden bunca zaman habersiz kaldığım için yaşadığım mutsuzluğu bir şekilde hafifletecek gücü kendinde bulman imkânsız hale gelmezdi. Dün sana telefon ettiğimde, sesini duymaktan dolayı yaşadığım mutlulukla kulaklarımda uğuldama oldu-

ğundan tam olarak anlamış olmasam da, pazar günü bana yazdığını ve en geç bugün, salı günü mektubun elime geçeceğini çıkardım. Hayır, bana bir şey gelmedi, bana pazar günü yazmadın, pazartesi, telefon görüşmesinden sonra bile yazmadın, bana yazamıyorsun, ama bunu bana söyleyemiyorsun da. Dün senin bana söyleyebileceğin tek doğal şey olan, nasıl olduğum sorusunu düşününce, gerçekten zıvanadan çıkmak üzereyim. Ben daha fazla böyle yaşayamam. Belki senden bunu istememe de gerek yok artık, yine de senden üzerine basarak rica ediyorum, bana artık yazma, tek kelime yazma, gönlün senden ne istiyorsa ona göre hareket et. Ben de sana artık yazmayacağım, benim tarafımdan bir suçlama duymayacaksın, rahatsız edilmeyeceksin, sadece hafızanda tek şeyi tutmanı istiyorum, sessizlikle geçen zaman ne kadar uzun olursa olsun, *en küçük ama hakiki* bir çağrıyla ben sana aitim, bugün olduğu gibi her zaman.

Franz

*

28.V.13

Hayır, ben huzursuz değilim, Felice, doğru kelime bu değil. Ama sen beni istemiyorsun, bundan daha açık bir şey yok; ama eğer yanıldığımı, beni istediğini söylüyorsan, o zaman bu arzu öylesine zayıf ki hiç görünür değil. Bu 10 günde yüzünü benden tamamen çevirmişken seninle el eleymişiz gibi görünmeye ben dayanamam. Frankfurt dönemindeki suskunluğuna senden bir açıklama gelmeden dayandım, bu son suskunluk bana çok fazla, benden on kat güçlü birisi için de fazla olurdu. Benim çıkardığım anlamı destekleyecek şeyleri –seni sonuçta anlamadığını itiraf etmek durumunda olsam da– tek tek sıralamak da istemiyorum. Sana haksızlık ettim, pazar günü gerçekten yazmışsın (mektup ancak bugün bana ulaştı, postacılar da benim ellerimin kararsızlığı içindeler belli ki), ama mektubun içeriği benim yaptığım haksızlığı tekrar kaldırıyor. Pazartesi eline

geçen mektupta çaresizlikten feryat ettim, sen yazacak bir şey bulamadın. Salı günü de yoktu, bugünkü telgrafınıysa Max'ın telefonuna borçlu olduğumu düşünmek için sebeplerim var. Mektuplarında satır aralarında ve mektuplar arası suskunluk dönemlerinde bana çoktan verdiğin mesajları alıp ayrılmaktan başka seçenek yok. Tekrar ediyorum, Felice: Ben tümüyle sana aitim, sahip olabileceğin böylesine saplantılı başka bir şey olamaz, ama mevcut durumda ve haftalardır süregelen koşullarda ben sana artık ait olamam, çünkü benim anlamsızca oraya buraya savrulduğum böylesi bir ilişkiye, acımasız biri olmadığın için senin sadece acı çekerek katlanman senin gerçek özün olamaz. Bunu da sana söylemek istedim.

Franz

*

1 Haziran 13

Biz ne olacağız, benim zavallı Felicem? Eğer Löwy burada olmasaydı, bu zavallı adam için bir konferans düzenlemek zorunda olmasaydım (benim önayak olduğum, Pick tarafından yazılmış bir notu iliştiriyorum[90], işte buna benzer birkaç iş var), bilet satmak, salonu ayarlamak durumunda olmasaydım ve Löwy'nin bu insanı ezmeyen ateşi benim üzerimde etkili olmasaydı ve beni görünürde bir telaşa ve faaliyete sevk etmeseydi – bilmiyorum bu birkaç gün nasıl geçerdi. Bak, biz birbirimize aitiz, bundan en ufak bir kuşkum yok, ama en ufak bir kuşkum olmayan bir diğer şey, ikimizin korkunç derecede farklı olduğu, sen her anlamda sağlıklısın ve en derinlerine kadar huzurlusun, buna karşılık bense en kötü anlamıyla hastayım, bu yüzden de huzursuz, dağınık ve isteksizim. Senin ilk mektuplarınla son haftalardaki mektupların arasındaki fark, sen de

90 Ç.N.: *Prager Tagblatt* gazetesinin 1 Haziran 1913 tarihli bir sanat haberi. Jargon tiyatrosunun gösterisini ve oyunda öne çıkan Isaac Löwy'i öven bir eleştiri yazısı.

bunu söylediğine göre çok açık. İşte durum bu, sen benimle acı çekiyorsun ve kendi ifadenle benden memnunsun, ben seninle acı çekiyorum ve bana nasılsan öyle ait olmalısın, bir nebze farklı değil. Mesela bana hayvanat bahçesinden yazdığın mektubu düşün. Bu bir mektup değildi, bir mektubun hayaletiydi. "Biz bütün gün hayvanat bahçesinde oturduktan sonra şimdi hayvanat bahçesinin yanındaki bir lokantada oturuyoruz." Tamam ama neden, neden hayvanat bahçesinde oturmak zorundasın? Sen köle değilsin. Evde oturup seyahatin yorgunluğunu üstünden atabilmeli ve bana sükûnetle 5 satır yazabilmelisin. "Şimdi masanın altında yazıyorum ve yanı sıra yaz seyahati planları hakkında sohbet ediyorum." İşte bu satırlar, 8 günlük aradan sonra ilk satırlar, bir de bunları tasavvur edilemez bir durumda yazıyorsun, 8 gün sonra senden bir kelime duymak isteyince bana karşı suçlama sayılacak bir durum hem bu. Sonra bir de mektubu pulsuz attığın için üç gün geç geliyor, ardından 3 gün daha, yazmak mecburiyetinde olmadığını düşünüyorsun. –Şimdi sana hoş bir şeyler söylemek istedim, benim derinlerimde sana duyduğum sevgi var sadece, ama hep acıtıcı şeyler dışavuruyor. Keşke gözyaşları gelse ve birbirimizi kucaklasak!

Franz

*

[2 Haziran 1913]

Arkamda Löwy oturuyor ve okuyor. Hayır, Felice, Löwy beni meşgul ettiği için sana yazmamış değilim, düşüncelerimin senden kopmasına sebep olacak nasıl bir meşguliyet olabilir? Ama senin mektubunu bekledim. Hiçbir şeyden etkilenmeden rahat rahat karşılıklı mektuplarımızı yazacağız diye yemin etmeyi ne çok isterdim, ama kendi adıma bu vaatte bulunamıyorum. Şimdi sevgilim, –hiç kuşkusuz olmayacağının da bilinciyle–, beni böyle yapan şeyin sadece uzaklık olmadığını, yakında olduğum zaman da, hem de

sürekli böyle olduğumu, tek farkın, birinde kafam çok daha karışık bir haldeyken diğerinde çok daha perişan durumda olduğumu bir düşün. İşte bir yandan zihnimden bunlar geçerken diğer yandan babana yazmayı düşündüğüm mektubu içimde her yere sürükleyip duruyorum.

Canım Felice, lütfen eskiden olduğu gibi kendinden bahseden mektuplar yaz, ofisten, arkadaşlarından, ailenden, gezintilerinden, kitaplardan söz eden mektuplar, yaşamak için buna ne kadar muhtaç olduğumu bilmiyorsun.

"Yargı"da herhangi bir anlam görüyor musun, yani bağlantılı, izlenebilir, düzgün bir anlam? Ben bulamıyorum ve buradaki hiçbir şeyi de açıklayamam. Ama garip birçok şey içeriyor. İsimlere bir bak! Hikâye seni tanıdığım ama dünyanın senin varlığınla henüz büyümediği bir aralıkta yazıldı. Şimdi bak, Georg'daki harf sayısı Franz'la aynı, "Bendemann"ın içinde Bende ve Mann var, Bende'de Kafka kadar harf var ve iki ünlü ses aynı yerde bulunuyor, "Mann"[91] da bu zavallı "Bende"ye mücadelesinde güç vermek için olsa gerek. "Frieda"daki harf sayısı Felice'deki kadar ve ilk harfleri aynı, "Frieda" ve "mutluluk" da birbirine yakın yerlerde duruyor. "Brandenfeld" içerdiği "feld" kelimesiyle [tarla] Bauer'le [çiftçi] bağlantı içinde ve ikisi aynı harfle başlıyor. Ve bu tür başka şeyler de var, bunlar tabii ancak sonradan ortaya çıkardığım şeyler. Ayrıca tüm hikâye bir gecede 11 ile sabahın 6'sı arasında yazıldı. Yazmaya oturduğumda, insanı korkunç mutsuz eden bir pazar gününün ardından (bütün bir öğleden sonra enişte-min, bize ilk kez gelen akrabalarının etrafında dolanıp durmuştum) bir savaşı anlatmak istiyordum, genç bir adam penceresinden bir insan kalabalığının köprüden geçerek kendine doğru geldiğini görüyor, ama sonra elimin altında her şey başka bir yön aldı. Önemli bir konu daha: Sondan

91 Ç.N.: Erkek, adam.

bir önceki cümlenin son kelimesi "hinabfallen" olacak, "hinfallen" değil. [92]

Franz

*

[6 ve] 7.VI.13

İşte bak, Felice, ne kadar üzücü bir şey. Pazartesi günü bana, bundan sonra artık yeniden her gün yazacağını yazıyorsun. Salı günü mektubu aldım, çarşamba günü sen o mektubun cevabını aldın. Şimdi cuma akşamı ve bana gelen tek bir satır yok. Bana karşı acımayla değil başka nedenlerle yazmak istemene üzülmeli miyim, çünkü acıma yüzünden bana yazıyor olsaydın mektubun çoktan gelmiş olurdu. Ve tutamayacağın sözler veriyorsun hep yeniden. Bu sen değilsin herhalde.

Franz

*

[Ertesi gün, 7 Haziran 1913]

Bu sabah mektubu evde unuttum (şimdi hep aceleyle koşturmam gerekiyor, çünkü annem babam Franzensbad'da ve ben erkenden işe gitmek durumundayım, şu anda da, öğleden sonra da; şimdi bir de Ottla boyun ağrısıyla yatağa uzandı –ama ben bunları niçin anlatıyorum ki, bu yolla senin üzerinde etki mi yaratmak istiyorum? Hayır, böyle bir şey istemiyorum, bunun işe yaramayacağını bildiğim için hiç istemem). Sonra sevindim, mektubu bu sabah atmış olmadı-

92 Ç.N.: Kafka burada "Yargı" hikâyesinin sonunda Georg'un köprüden kendini aşağı bıraktığı bölümde kullanılan eylemle ilgili bir açıklama yapıyor. "Hinfallen" ile "hinabfallen" arasındaki fark Türkçede cümledeki kullanılış biçimi de (ettirgen yapı) dikkate alınarak şöyle yansıtılabilir: (Köprüden) "kendini bırakmak" yerine "kendini aşağıya bırakmak". 1913 tarihli ilk baskıdaki "hinfallen" ikinci baskıdan itibaren "hinabfallen" olarak değiştirilmiş. Burada küçük bir farkın Kafka tarafından çok önemsendiği yorumu yapılabilir. Ancak (bizim yorumumuza göre) hikâyenin anlamını etkilemekten ziyade teknik bir düzeltme gibi görünüyor. Hikâyedeki duruma daha uygungelen eylem "hinabfallen", kendini aşağı atmak değil, boşluğa bırakmak anlamını vurgulamış oluyor.

ğıma, çünkü bugün bir şey daha gelmeliydi. Ama gelmedi. Sen sanki bilmiyorsun gibi sana yazıyorum. Ama sen biliyorsun ve böyle olsun istiyorsun. Bir mektubun kaybolmuş olabileceğini artık düşünmüyorum. Yazılmış mektuplar kaybolmaz, sadece yazılmayan mektuplardır kayıp olan. Ama neden böyle? Neden böyle? Neden faydasızca benim içimi oyup duruyorsun?

*

7.VI.13

Şimdi akşam saat 11½'ta bir geziden eve yeni döndüm, senin beklenen veya daha doğrusu artık beklenmeyen mektubunu gördüm. Senin bir mektubun demek ki gerçekten kaybolmuş ve ben gelmeyen mektup için hafta boyunca ıstırap çektim. Bu arada sana hangi iyi saatte olsunlar uğradı ki şimdi ağzından ardı ardına sözler dökülüyor? Evet, bu konuda yarın sana ayrıntılı yazacağım ve ben gerçekte bugün ve her zaman uzaktan öpme cesaretini gösterdiğim ve öpebileceğim bu ağızdan bana söyleyecek iyi sözler dökülmesinden dolayı öylesine mutluyum. Şimdi iyi geceler. Senin tereddütün geri adım atma olmasın? Bir şekilde konuşuyor olmana çok seviniyorum, bilincinde olmadan yüreğinde olan esas şeyi henüz söylemesen de. Ama başlangıç sözleri söylenmiş oldu ve onların devamının peşinden sürüklemesini isteyelim ki en iyi karar için bizi kısıtlayan şeylerden kurtulalım. Şimdi uyuma zamanı. Hayır, ben hâlâ uyuyamıyorum, giderek de daha az uyuyabiliyorum. Ama belki bugün olur.

Franz

Kaybolan mektupta ne yazıyordu? Adresi de daha dikkatli yazmalısın!

Kız kardeşin Erna'ya bir selam göndermeyi isterim, bana adresini yazar mısın?

*

10.VI.13

Hastasın ve bu halinle dolanıp duruyorsun, öyle mi? Doktora gitmek yerine evde kalsaydın ve dinlenseydin keşke. Sana bakmak isterdim, bilesin.

Zaten ikimizin de dinlenmeye ihtiyacı var; ihtiyaçları aynı iki kişi olarak aynı yere gitmemizden daha doğal bir şey olur muydu?

Sana sevgi duyuyor muyum diye sormamalısın. Bana bazen öyle geliyor ki, her yer ıssız ve bir tek sen oturuyorsun Berlin'in yıkıntıları üzerinde.

Senin cuma günü yazdığın mektubun cevabı elbette henüz verilmiş değil, aslında cevap olarak daha çok bir değerlendirme yazısı hazırlıyorum, ama henüz tamam değil. Zamansızlıktan dolayı değil, zayıflıktan ve itaat etmeyi çoktandır bırakan kafamdaki belirsizlikten dolayı.

Bir tesadüfle Löwy'le ilgili not önümde duruyor, buraya ekliyorum. Konferans epey kötü geçti, yine de Löwy'nin şimdi tekrar biraz parası oldu, ona şimdilik yardımcı olmak mümkün değil. Senin onun anlatmasını dinlemeni isterdim. Her şeyden, yazıdan okumaktan, ezberden alıntı yapmaktan, şarkı söylemekten daha iyi yaptığı bir şey bu onun.

"Yargı" hikâyesi açıklanabilecek bir şey değil. Belki sana bununla ilgili bazı günlük notlarımı gösteririm. Hikâye belli etmeden soyutlamalarla dolu. Georg'un arkadaşı pek de gerçek bir kişi değil, daha ziyade babasıyla Georg'un ortak yönleri. Hikâye belki babayla oğul arasında atılan bir tur, arkadaşın değişen görüntüsüyse baba oğul arasındaki perspektif değişimleri olabilir. Ama bundan emin olduğumu da söyleyemem.

Bugün sana "Ateşçi"yi göndereceğim. Delikanlıyı sevgiyle karşıla, yanına oturt ve onu arzu ettiği gibi öv.

Yarınki mektubunda doktorun söylediği aptallıklar hakkında bilgi vermeni bekliyorum. Ayrıca kim bu doktor? Sizin ev doktorunuz mu? Adı ne?

Ama bilesin, bu yazdıklarımla senin Prag'a gelmeni engellemek istemem. Gel, yeter ki gel. Seni öylesine çok bekleyen biri var.

Franz

*

13.VI.13

Kararsızlıklardan dolayı elim yazmaya gitmiyor pek. Mektuplarında yeniden bir tutukluk var, aylardan beri süregeldiği gibi. Ama benim mektuplarımda da sürekli bir haberdar edilme talebi, sanki sen haber bekleyen birinin ıstırabını anlamaktan uzak yabancı bir varlıkmışsın gibi. Bu tutukluk hep senin tarafında oldu, ama belki bunda senin bir suçun yoktu. Şimdi aynı şey tekrar baş gösterdi. Daha önce hissettirdiğin gibi hasta mısın yoksa? Ben bunu da algılamaktan artık uzağım. İlk zamanlar bir keresinde "Hasta mısınız?" diye sorarak nasıl aptalca bir duruma düştüğümü düşünüyorum şimdi. Son defasında da iki saat boyunca telefon bağlantısı kurulmasını bekleyişimi, o arada sefil bir postane binasının sefil bekleme odasında kafamda kurduğum bir mektupta annenin duygularına seslenip onun bana senin durumun hakkında bilgi vermesini sağlamak istediğimi –ama sonra nihayet senin neşeli sağlıklı sesini duyduğumu, bana gayet masum bir sesle "Nasılsın?" diye soruşunu düşünüyorum. Bu sabahtan beri Frolayn Brühl'e bir telgraf çekmeyi düşünüyorum, ama belki de yapmam bunu.

Lütfen Felice, lütfen, sağlığın yerindeyse bana bir kelime olsun yaz. Elbette eğer hastaysan –bu da gayet mümkün, kendi sezme gücüme çoktandır artık güvenmiyorum– o zaman, ama bilemiyorum, o zaman ne olacak, o zaman bana düşen tek şey burada korku ve endişe içinde beklemek, başka türlüsü olur mu, eylemlerimle gerçekleştiremediğim şeyleri arzularımla nasıl gerçekleştirebilirim ki. Ama belki o zaman da bir haber alabilirim, belki kız kardeşin üzerinden. Ama kiminle konuşuyorum ki? Belki bu mektup senin eline

bile geçmeyecek, bunu masamın üzerinde bırakmam da gayet mümkün.

Franz

Senin için hazırlanmış olan pazar mektubu buydu. Daha güzel hale getiremedim. Şimdi yatağıma ekspres mektup geldi, çarşamba günü yazılmış, cuma akşamı postaya verilmiş. Memnunum diyebilirim, tüm kötü şeyleri çok kolay unutuyorum.

Dikkatimi en çok çeken, materyal toplamayı ve arada bir yazan şairi anlatan hikâye oldu. Bir yanıyla dehşet verici bir şey, ama diğer yanıyla ne tuhaf ki çok yabancı bir halkta görülen bir şey. Ne âdetler var!

*

[15 Haziran 1913]

Sevgili Felice, yazmak bugün bana zor geliyor, çok geç olduğundan değil, ama yarın gelecek olan mektup –acaba gerçekten gelecek mi?– sana zorla yazdırıldı, ben telgrafımla seni buna zorladım. Senin o iyi ruhun[93] seni mektup yazmaktan alıkoydu, uzun pazar gününde de, bense senin iyilik ruhlarınla mücadele ettim. Utanılası bir zafer, eğer buna zafer denebilirse. Senden ne istiyorum böyle? Senin peşine düşmeme sebep olan şey ne? Neden geri çekilmiyorum, işaretlerin izinden gitmiyorum? Seni kendimden kurtarma görüntüsü altında kendimi sana dayatıyorum. Bunun bir sınırı veya çıkış yolu yok mu? Benim için senin artık kaybolduğunu düşündüğüm bir durumda, o nobran perspektif yanılması yeniden oluyor ve belki bir yerlerde varolan küçücük, görülmesi zor, denk gelmesi imkânsız çıkış yolu rüyamsı, güzel, kocaman şekiller alıyor ve ben yeniden sana doğru hamle

93 Ç.N.: Kafka burada "Geist" sözcüğünü kullanıyor. Bunu "hayalet" veya "cin" diye karşılamak düşünülebilirdi, ama bu Kafka'nın bakışını temsil etmeyebilirdi. Basmakalıp bir ifade veya batıl inanca dayalı bir algı olmadığını düşünüyoruz burada. Belki en kuşatıcı karşılık "tin" olabilirdi. Onu da Türkçede yapay kaldığı için benimsemedik.

yapıyorum ve bir anda tekrar yerime saplanıp kalıyorum. Ama sadece kendi yaşadığım ezayı hissetmiyorum, sana çektirdiğim ezayı daha da fazla hissediyorum.

Franz

*

[10.-] 16.VI.13

Canım Felice, az önce birkaç şey konuştum yatakta yatan kız kardeşimle ve onun yanında duran frolaynla. Kız kardeşim akıllı, uslu ve iyi biri, frolayn ise olabilecek en munis biri, ama yine de ben son derece gerilmiş bir halde birkaç şey söyledim ve beni sorularıyla odada tutmaya çalıştıklarında dışarı çıkmak istediğimi belirttim. Gerilmek için kız kardeşimin ve frolaynın cephesinde en ufak bir sebep yoktu, gerilmişliği ifade etmenin imkânı da yoktu, ben de bu utandırıcı durumda geri çekilmek ve sana yazarak bir arınma yolu aramak durumundaydım. Ama bunda da kendimden emin değilim, nitekim bugün senden mektup almadım, dolayısıyla senin taze bir sözüne bağlanamıyorum, sanki boşluktayım.

Demek baban döndü, mektupsa henüz yazılmış değil, ama senin son mektubun, belki de senin uzun zamandan beri "açık ve dürüst" sözler duymak istiyorum dediğin ve hatta suskunluğu ve tutukluğu bir kenara bıraktığın ilk mektup. Ama eminim şimdi benim özel durumumu görüyorsun. Seninle benim aramda, diğer şeyler bir yana, doktor var. Onun söyleyeceği şeyler şüpheli olacak, böyle durumlarda karar verici olan şey tıbbi teşhisin kendisi olmuyor, öyle olsaydı, teşhisi öğrenmek için talepte bulunmak gerekmezdi. Dediğim gibi ben aslında hasta değilim, ama evet hastayım da. Başka yaşam koşullarında sağlıklı olmam mümkün olurdu, ama bu başka yaşam koşullarını sağlamak mümkün değil. Doktor kararındaki belirleyici olacak tek şey (benim için kayıtsız şartsız karar sayılmayacağını peşinen söyleyeyim) tanımadığım doktorun karakteridir. Mesela benim aile doktorum, cahilane sorumsuzluğuyla en ufak bir engel görmez,

tam tersine, daha iyi bir başka doktor belki geriye yaslanıp ellerini kafasının arkasında birleştirirdi.

Düşün şimdi, Felice, bu belirsizlik karşısında söylenecek sözü söylemek zor geliyor, hem farklılığını hissettiren bir söz olmalı. Yani henüz fazla erken. Ama sonra da fazla geç olacak, senin son mektubunda değindiğin şeyleri konuşmaya vakit kalmayacak. Ama uzun süre tereddüte de zaman yok, en azından ben böyle hissediyorum, işte bu nedenle sana soruyorum: Yukarıda sözünü ettiğim, maalesef ortadan kaldırılamayacak koşullar altında benim karım olmak istemeyi düşünmek ister misin? Bunu istiyor musun?

Bu noktada birkaç gün önce durdum, sonra da devam etmedim. Bunu neden yapamadığımı çok iyi anlıyorum. Sana yönelttiğim bu soru aslında cürüm mahiyetinde (bunu senin bugünkü mektubuna bakarak yeniden fark ediyorum), ama güçler arası mücadelede bu soruyu sormak zorunda olan taraf galip geliyor.

Seninle benzer yaradılışta olmamız ve benzeri şeylerden söz etmemiz, *eğer bu başka bir şeylerin (tabii bilinçli değildir) örtülmesi için söylenmemişse*, fanteziden öteye geçmez. Ben bir şey değilim, hiçbir şeyim. Ben "her şeyde senden ileriyim", öyle mi? Ben insanlar hakkında yargıda bulunmayı ve kendimi insanların yerine koymayı az çok biliyorum, ama şundan eminim diyebilirim, uzun vadede, ortalama gidişatı bakımından, hem de bu yaşamda, insanlar arası ilişkilerde (zaten mesele başka ne olabilir ki?) benim kadar aciz biriyle karşılaşılmamıştır. Ben hafızadan yoksun biriyim, ne öğrendiğim şeylerle, ne okuduğum şeylerle, ne yaşadığım ve duyduğum şeylerle, ne insanlarla ve gelişen olaylarla ilgili hafızam yok, sanki bir şey öğrenmemişim, ben gerçekten de çoğu şey hakkında okul çocuklarından daha azını biliyorum, bildiğim şeyleri de yüzeysel olarak biliyorum, bu nedenle de daha ikinci soruda yetersiz kalıyorum. Ben düşünemiyorum, düşüncelerimde sürekli sınırlara çarpıyorum, sıçramayla

ayrı ayrı bazı şeyleri yakalayabiliyorum, ama bütünlük içinde, geliştirilmeye yönelik düşünceyi beceremiyorum. Ben aslında anlatmayı da beceremiyorum, hatta konuşamıyorum da; konuştuğumda taşıdığım duygu ilk adımlarını atmaya çalışan, ama kendi ihtiyaçlarından dolayı değil, mükemmel süregiden yetişkin aile böyle istediği için yürümeye çalışan çoğu küçük çocukta olacak türden. Kendini böyle bir insanla aynı yaratılışta görmezsin herhalde, Felice, senin gibi neşeli, canlı, kendinden emin ve sağlıklı birisi böyle olabilir mi? Benim sahip olduğum tek şey, normal zamanlarda kendini hiç belli etmeyen derinlikte, yoğunlaşarak edebiyat oluşturan güçler, bunlara da içinde bulunduğum koşullarda güvenme cesaretini kesinlikle gösteremiyorum, çünkü bu güçlerin içerden gelen hatırlatmalarının karşısında aynı ölçüde tehlike uyarıları yer alıyor. Bunlara bir güvenebilseydim, hiç kuşkum yok ki, beni bu içerlerdeki sızlanmalardan bir çırpıda alıp çıkarırlardı.

Aynı yaratılışta olma konusunu teorik olarak açmak gerekirse (çünkü pratik olarak dikkate alınabilecek bir şey değil, en azından senin düşündüğün anlamda), sadece şunu eklemeliyim: eğitimde, bilgide, yüksek çabalar ve görüşlerde ortaklık gibi senin mutlu bir evlilik için belli ki gerekli gördüğün şeyler benim düşünceme göre, birincisi neredeyse imkânsız, ikincisi önemsiz, üçüncüsü de iyi ve arzu edilir olmaktan bile uzak. Bir evliliğin gerektirdiği şey insani ortaklıktır, yani tüm görüşlerden de daha derinlerdeki ortaklık, yani sınamaya vurulamayacak ancak hissedilebilecek bir şey, yani kaçınılmazlığı olan türden bir insan birlikteliğidir. Ama bu durumda kişinin özgürlüğü hiçbir şekilde olumsuz etkilenmez, olumsuz etki ancak kaçınılmaz olmayan birlikteliklerin sonucudur, yaşamımızın büyük kısmı da bu türden birlikteliklerden oluşuyor.

Diyorsun ki, seninle birlikte yaşamak muhtemelen benim dayanamayacağım bir şeydir. Burada doğru bir şeye parmak basmak üzeresin, ama senin kastettiğinden bir bakımdan

farklı. Ben gerçekten de kendimin insanlar arası ilişkiler açısından kayıp biri olduğunu düşünüyorum. Ben belli biriyle, devamı getirilen, canlı bir gelişme içinde bir konuşmayı sürdürebilme becerisinden çok uzağım, birkaç istisnai, felaket derecede istisnai zaman hariç. Mesela ben Max'la birbirimizi tanıdığımız onca yılda, baş başa çok sık bir arada oldum, günlerce, seyahatlerde, haftalarca ve neredeyse sürekli; ama büyük, bir bütün içinde, benim tüm varlığımı içine alan bir konuşma yaptığımızı hatırlamıyorum –olsaydı çok iyi hatırlardım– oysa kendine özgü fikirleri ve deneyimleri geniş iki insan bir araya geldiğinde bu tür sohbetler çok doğaldır. Max'ın (ve başka birçoklarının) monologlarınıysa yeterince dinledim, karşısında –genellikle suskun olsa da yer alan– diğer konuşmacının eksik olduğu monologlar.

(Canım, vakit geç oluyor, mektup akıp gitmiyor, bu kötü, daha kötüsü, bir seferde yazılamaması, paragraf paragraf yazılması, ama zaman kıtlığından değil, huzursuzluktan ve kendime çektirdiğim ezadan dolayı.) Benim için en katlanılır durum tanıdık mekânlarda 2 veya 3 kişiyle birlikte olmak, buralarda özgürüm, sürekli dikkat ve bir çabaya katılım için zorlayıcılık yok, ama istek duyuyorsam istediğim zaman ortak çabaya katılabiliyorum, istediğim kadar kısa veya uzun süreliğine, kimse beni ölçmüyor, kimsenin tadını kaçırmıyorum. Ama sıcak bulduğum herhangi bir yabancı kişi oradaysa daha da iyi, o zaman ödünç alınmış görünen bir güçle gayet canlı olabiliyorum. Ama yabancı birinin evindeysem, çok sayıda yabancıyla veya kendime yabancı hissettiklerimle bir aradaysam, o zaman tüm salon göğsüme çökmüş gibi hissediyorum, hareket edemiyorum ve insanlar benim varlığımı son derece doğal karşılıyor gibi görünüyor ve işte her şey umarsızlaşıyor. O sizdeki öğleden sonra da böyle oldu, evvelsi gün Weltsch'in amcasının yanında da böyle oldu, yani anlaşılmaz şekilde bana sıcak duygular besleyen insanların yanında. O durumu çok iyi hatırlıyorum, bir masaya yaslandım, yanı başımda duran evin kızı da masaya yaslandı

–Prag'da bana onun kadar rahatsızlık veren başka bir kız tanımıyorum–, bu dost insanların arasında makul bir sözü sarf edecek gücü kendimde bulamadım. Hep önüme baktım, arada bir saçma sapan bir şeyler söyledim. Beni masaya bağlamış olsalardı bundan daha fazla eza çekmez, kendimi kasmazdım. Bununla ilgili daha çok şey anlatılabilir, şimdilik bu kadarı yeter.

Buna bakarak benim yalnız olmak için doğduğum düşünülebilir; –daha sonra ben odada yalnız kaldığımda her şeyle ilgili kararsızlık içindeydim, ama nispeten mutluydum da ve iyi dostum Felix'i en az bir hafta boyunca görmemeye karar verdim, utandığımdan değil, *yorgunluktan*– ama ben kendimle de ne yapacağımı bilemiyorum, yazma zamanlarının dışında. Gerçi ben kendime başkalarına davrandığım gibi davransaydım, çoktan darmadağın olurdum, ama buna yaklaştığım zamanlar çok oldu.

Şimdi düşün, Felice, bir evlilik bize nasıl değişiklikler getirirdi, her birimiz ne kazanır ne kaybederdi. Ben çoğunlukla korkunç bir şey olan yalnızlığını kaybederdim ve tüm insanlardan fazla sevdiğim seni kazanırdım. Ama sen tamamen memnun olduğun şimdiye kadarki yaşamını kaybederdin. Sen Berlin'i, sana sevinçler getiren ofisi, arkadaşlarını, küçük keyif anlarını kaybederdin ve sağlıklı neşeli, iyi bir adamla evlenme umudunu, düşünürsen özlemini çektiğin bir şey olan güzel, sağlıklı çocuklarının olması umudunu kaybederdin. Boyutları hiç de kestirilemeyecek bu kayıpların yerine, hasta, zayıf, asosyal, suskun, hüzünlü, kaskatı, iflah olmaz denebilecek bir insanı, belki tek iyi tarafı seni sevmekten ibaret olan birini kazanırdın. Kendini, senin gibi sağlıklı bir genç kıza yakışacağı üzere çocuklarına vakfedeceğine, çocuksu, ama en kötü anlamda çocuksu bu insana, belki en iyi ihtimalle harf harf senden dili öğrenecek olan bu kişiye vakfederdin. Ve her bir dakika kaybın olurdu, her bir dakika. Benim gelirim belki seninkinden fazla değil, ben yılda tamı tamına 4588

Kron kazanıyorum, gerçi emekliye ayrılma hakkım var, ama devlet hizmetine benzer bir görevde elde edilen gelir fazla yükselmeye müsait değil, annemle babamdan pek bir şey beklemiyorum, edebiyattan ise hiçbir şey. Yani şu anda yaşadığından daha mütevazı yaşaman gerekirdi. Bunu beni düşünerek, yukarıda anlattığım kişiyi düşünerek yapar mıydın ve buna dayanabilir miydin?

Şimdi konuş, Felice. Başından beri mektuplarımda söylediğim her şeyi düşün. Sanıyorum kendimle ilgili verdiğim bilgiler hiçbir zaman fazla gelgitli olmadı. Abartılmış bir şey pek olmamıştır, belki az söylenen bazı şeyler vardır. Dış hesap bakımından bir şey demene gerek yok, bu tarafı yeterince açık, sana "Evet" demeyi katiyetle men ediyor. Yani geriye sadece iç hesap kalıyor. Bu açıdan durum ne? Bana ayrıntılı olarak cevap verecek misin? Ya da fazla zamanın yoksa ayrıntılı olmayan bir cevap, ama açık ve net, senin temelde dupduru, sadece benim mevcudiyetimle biraz bulanan varlığına uyduğu üzere.

Franz

*

17.VI.13

Sevgili Felice, yüklü mektubum eline geçti değil mi? Çok beceriksizce davrandım mektubu yollarken. Akşamleyin işyerinden oldukça geç vakitte çıktım, (bizimkiler[94] ancak önümüzdeki hafta gelecekler, Ottla çoktan iyileşti, yemek her zamanki gibi ve beni de ilgilendirmiyor), mektubu göndermek için istasyona gitmem gerekiyordu, fakat bir tanıdık beni oyaladı (elimdeki mektubu gördü ve ne olduğunu sordu, ben de şakayla evlenme teklifi olduğunu söyledim, o da şakayı anladı. Daha inanılmaz bir şey söylenemezdi gerçekten de), mektup postaya yetişecekse artık perona gitmeliydim. Fakat bilet almak için otomata attığım bozuk para dışarı düştü, çünkü bilet kalmamıştı. Tam bir diğer

94 Ç.N.: Anne babası.

otomata gidiyordum ki, boş, karanlık birinci sınıf bekleme salonundan adamın biri çıktı, beyaz bıyıklı yaşlı bir adam, bir demiryolu çalışanı muhtemelen, ama olmayabilir de, yüzüne neredeyse hiç bakmadım, onu yeniden görsem tanıyamam da, bu adam mektubu atabileceğini söyledi, mektubu ve parayı aldı ve benim onayımı pek de beklemeksizin, en sık girdiğim hal olan o çekingenliğim içinde ona hepsini verdim ve uyku sersemi halde sayıklar gibi: "Size güvenebilirim değil mi?" diyecek oldum, ama adam da mektup da uzaklaşmıştı.

Mektubun ve kartpostalından dolayı o kadar mutluydum ki bugün (eve her şey gecikmeli geliyor, kartpostal ancak bugün öğlen elime geçti). Demek geciken bir mektup yazarı oldum, öyle mi? Ama kendiliğinden olmadı ki bu. Hayır, öyle değil, sana karşı değil. Ama belki mektup yazmaktan daha iyi iletişim yolları var demek istiyorsun. Bu durumda kesin denilemese de haklısın. Fakat geçen sefer "Mektupların da artık farklılaştı" derken neyi kastettin? Ne bakımdan farklılar? Bunu bilmek isterim. Kendim için yazdığım ve farklı bir insan olduğum zamanları kastediyor olmalısın.

Tatil planlarını tam anlamıyorum. İlle de Ağustos'ta mı gitmelisin? Ben yalnızca eylülde tatile çıkabiliyorum, hem yapmayı düşündüğün küçük seyahatler niçin bu kadar pahalı? Ucuz yollu bir seyahat yapamaz mısın? Beni zaman zaman ürküttün doğrusu. Kaldığın pahalı yerleri görünce, örneğin Prag'dakini! Filistin için ihtiyacın olduğunu söylediğin korkunç meblağ neydi öyle? Örneğin üçüncü sınıfta bir yolculuk yapamaz mısın? Benimse başka türlü yolculuk yapmam hiç mümkün değil. Seyahat ücretleri o kadar ucuz ki, seyahat etmek aynı zamanda bir zorunlulukken zaten aksi düşünülebilir mi? Bu yüzden Garda Gölü'ne gitmeni öneririm ve nedenini orada açıklamak isterim sana.

Franz

*

19.VI.13

Evlenmeyi istiyorum ve öylesine güçsüzüm ki, bir kartındaki ufacık bir söz dizlerimi titretiyor / titretebilir. Yarın, her şeyi noktası noktasına düşündüğünü, en temel noktasına kadar meselenin bilincine vardığını ve buna rağmen evet dediğini, yani içindeki her şeyin aksini ispat etmese de, (bu fena olurdu, çünkü tabiri caizse aksi ispat edilebilir değil) ağırlığını azaltan, böylelikle bunların üstesinden geldiğini ya da belirli bir fikir silsilesinin neticesinde en azından üstesinden gelebileceğine kani olduğunu göreceğim bir mektup alabilecek miyim?

Franz

Mektubumu ne zaman aldın? Rica etsem "Deutsche Montagszeitung"un bir nüshasını yollayabilir misin? "Ateşçi" hakkında bir şeyler yazıyormuş içinde[95].

*

[20 Haziran 1913]

Felice, canım, sevdiğim, öyle değil, öyle değil. Felaketin olabilecek bir şeye teslim olmamalısın, Tanrı'nın izniyle içine girmeli, düşünüp taşınmalısın belki. Kendimi sana tarif ederken belki de belirtmeyi unuttum, şu anki davranışımı fenalık haneme yaz, bundan vazgeçemem. Bana söylediğin kelime, dışarıdan bakıldığında, uğruna benim hayatımı belirlemek istediğim şey, fakat onun benim istediğim şey olduğunu ben dışarıdan göremiyorum. Şimdilik elimi ağzının önüne tutuyorum Felice, sen de şimdilik bu kelimeyi gerçekten değil de sadece benim elimin boşluğuna söylemiş ol. Yazdıklarıma gerekli özeni göstermemişsin (ne olur, Felice, böyle konuşuyorum diye beni suçlama, mecburum buna, mecburum), noktası noktasına düşünüp taşındığını görmüyorum, her şeyi yalnızca toptan düşünmüşsün, kim bilebilir neleri gözden kaçırdığını. Şurası belli ki kararsızlıkların vardı, ancak

95 Ç.N.: 16 Haziran 1913 tarihli Heinrich Eduard Jacobs ile görüşme.

onların sadece izini görebiliyorum (kartpostalı yazana kadar bir gün, mektubu yazana kadar da iki gün geçirdin çünkü), bunlar yazıya geçirilmemişler. Doktor hakkında söylediklerim seni huzursuz ediyor, tam olarak da anlamıyorsun/ anlamadığını da söylüyorsun, bu da gayet doğal, fakat bu konuda ısrar etmek yerine, "Geçelim bunları!" diyorsun. Oysa ben, doktorun vereceği kararın uygun yönde olması durumunda, sadece bu durumu kastederek, bunun benim için kendiliğinden geçerli bir karar anlamına gelmeyeceğini söyledim. Bunun dışında bir şey söylemedim. Mektubumda çirkin şeylerin yazdığını itiraf ediyorsun, nitekim "Eğer korkak olsaydım...". Fakat canım, canım, senden yalnızca cesaret talep ediyor ya da daha ziyade üzerine yalnızca cesaret isteyen bir görev yüklemeyi istiyor değilim. *Fakat düşünüp taşınmadan girişilecek cesaret kişinin kendisini kurban etmesidir.* Söylediğim her şeye inanıyorsun, fakat kendi hakkımda söylediklerim sence fazlaca kaba. O halde yazılanların hiçbirine inanmıyorsun, çünkü mektup yalnızca bana dair olandan ibaret. Bu durumda ne yapmalıyım? İnanılmayanı nasıl inanılır yapmalı! Sen beni şahsen de gördün, dinledin ve bana katlandın. Tek sen değil, ailen de. Ama bana yine de inanmıyorsun. Burada söz konusu olan yalnızca Berlin ve ona ilişkin olan değil, "Ne kaybederdin?" sorusuna ise hiç cevap vermiyorsun ve en önemli olan bu. " İyi ve hoş bir adam mıyım?" Son mektubumda farklı sıfatlar yakıştırdım kendime, ama sen bunlara inanmıyorsun işte. İnan lütfen bana, düşün taşın ve aklından neler geçirdiğini bana söyle. Bu pazar gününde biraz vaktin olsa da, sana tasvir ettiğim insanla günbegün geçireceğin bir yaşamı nasıl hayal ettiğini bana biraz ayrıntılı yazabilsen. Bunu yap Felice, bunu senden sana ilk 15 dakikanın ardından bağlanmış olan biri olarak rica ediyorum.

*

22.VI.13

Canım, mektuplarından hayatı kana kana nasıl içiyorum, tasavvur edemezsin, fakat iyice bir düşünüp taşınmışlık, tam anlamıyla bilinçli bir evet deme henüz yok içlerinde, son mektubunda da yok. Yarınkinde olabilse, ya da bilhassa yarınki mektubuma cevaben yazacağında olabilse. Bitirmek üzere olduğum bu yarın yollayacağım mektup benim için o denli önemli ki, onu bugün normal postayla değil yarın iadeli taahhütlü yollamak istiyorum. Yalnız bunu yanıtlarken ayrıntılı yaz Felice, lütfen! O takdirde böylesine gerekli olan ıstırap, gerekliliğini tam anlamak istemediğin bu ıstırap, şimdilik sona erecektir. Felice, sana acı vermekten memnuniyet duyduğuma inanmıyorsundur umarım, peki öyle olsun, bunu yine de yapıyorsam bunun ne denli gerekli olduğunu takdir et. Yarınki mektubumu noktası noktasına cevapla!

Frolayn Brühl katkıda bulunmadıysa, el falına bakmak güzel bir sanat ve özellikle de "Asla zengin olamama" kehaneti varsa, ne yazık ki tartışmasız doğru bu, ancak içinde kaba bir hata da barındırıyor. Ama yine de itiraf etmeliyim ki, tüm bunlar kulağa harika geliyor, harika derken mucize olması anlamında değil, mutluluk verici anlamında. Bunun hakkında bana biraz daha yaz, olmaz mı?

Peki öyleyse, salı günü mektubum eline geçecek. Seni sonsuza kadar masanın başında tutayım isterdim, sonsuza kadar bana mektuplar yazmakla meşgul halde.

Franz

*

21. [22. ve 23.] VI.13

Canım, yazmak benim asıl iyi tabiatım; üzerine çokça yazmış olmamıza rağmen bunu da (ve belki de bilhassa bunu) mesele üzerine düşünürken yeteri kadar dikkate almıyorsun. Eğer bende iyi olan bir şey varsa bu yazmaktır. Kafamda bu dünya, kurtuluşunu arayan bu dünya olmasaydı, sana sahip olma düşüncesine yaklaşmaya asla cesaretim olmazdı. Yaz-

mam hakkında şu anda söylediklerin, pek önem arz etmiyor, bir arada olmamız durumunda, yazmamı isteyerek veya istemeyerek sevmeyecek olursan, bende tutunacak hiçbir şey bulamayacağını çok geçmeden kavrayacaksın. İşte o zaman korkunç yalnız olacaksın Felice, seni nasıl sevdiğimin farkına varmayacaksın ve bugün olduğu gibi her zaman, hatta belki de o zaman sana ziyadesiyle ait olacak olsam da, seni nasıl sevdiğimi belki hiç gösteremeyeceğim. O durumda da ofis ve yazmak arasında gidip gelerek paralanacağım (beş aydan beri yazmamış olmama rağmen, bu şu an için de geçerli), ofis olmasaydı, o zaman her şey çok farklı olurdu tabii ki ve bu uyarılar bu denli katı olmazdı, bu şartlarda ise mümkün olabildiğince bunu sürdürmek durumundayım. Fakat kocanın sene içinde en azından bazı aylar boyunca saat iki buçukta veya üçte ofisinden eve geldiği, yemek yediği, yatmaya çekildiği, saat yedi veya sekize kadar uyuduğu, hızlıca bir şeyler yiyiverdikten sonra, bir saat gezintiye çıktığı, daha sonra yazmaya başladığı ve gece saat bir veya ikiye kadar yazı yazdığı bir evliliğe ne dersin, sevgili Felice? Buna dayanabilir misin? Öyle bir koca ki, hakkında tek bildiğin şey, odasında oturduğu ve yazıyor olduğu. Ve bu şekilde sonbaharı ve kışı geçirmek? İlkbahara doğru yazı odasının kapısında zombileşmiş birini görmek, o kişinin bahar ve yaz ayları boyunca güz ayları için toparlanmaya çalışması? Böyle bir yaşam kabul edilebilir mi? Belki, belki kabul edilebilir, fakat bunu kuşkunun en son kırıntısına kadar düşünmelisin. Ancak bunu yaparken öncekiyle bağlantılı olan –ayrıca arkasında talihsiz yaradılışının da yattığı– başka hususiyetleri de unutma. Öteden beri bir yabancının, hatta bir arkadaşının odamda bulunması bana sıkıntı veren veya en azından tedirgin edici bir şey oldu, fakat biliyorum ki sen insanlarla, belki de cemiyetle bir arada olmaktan hoşlanıyorsun, bense akrabalarımı veya hatta arkadaşlarımı evimde ya da –o kelimeyi söyleme cesaretini gösteriyorum– evimizde ağırlama işininin üstesinden ancak

büyük zorluklarla, neredeyse ıstırapla gelebilirim. Benim için en kolay şey Prag'da oturup akrabalarımla hiç görüşmemek olur, onlar kesinlikle zararsız insanlar olsalar da, özellikle de bana karşı olabilecek en zararsız insanlar olsalar ve hepsi bana karşı, pek de karşılık beklemeden benim onlara yapabileceğimden daha fazla iyilik yapmış olsalar da. Bu durumda hedefim şimdilik mümkün olduğunca şehrin kenarında, kolay ulaşılmayan bir eve geçmek, sonraki hedefim de para biriktirerek ileride şehrin dışında küçük bir bahçeli ev almak olacaktır. Fakat bir düşün Felice, o zaman o çok acıdığın Budapeşte'deki kız kardeşininkine benzer bir durumda olursun, aradaki tek fark, senin durumunun benden dolayı onunkinden daha vahim olması ve kardeşinin sahip olduğu bir başka tesellinin sende olmaması olur. Ne diyeceksin şimdi? Bu soruya tam anlamıyla kesin bir yanıt almalıyım senden, bunu anlıyorsundur, tam anlamıyla kesin bir cevap.

Biliyorum Felice, bu sorularla hızlı ve uygun bir şekilde hesaplaşmanın basit bir yolu var, o da bana inanmaman ya da en azından gelecek için bana inanmaman ya da en azından tam olarak inanmaman. Korkarım buna yakınsın. Bu en kötüsü olur. O zaman kendine ve dolayısıyla bana karşı en büyük günahı işlemiş olursun. O zaman ikimiz de içten çürürüz. Bana inanmalısın, kendi hakkımda söylediklerim, birkaç defa en derindeki sebeplerle çıldırmanın eşiğine gelen, yani varlığının sınırlarına dayanmış, dolayısıyla kendisi hakkında ve bu sınırlar içinde kendisinden ne umulabileceğine dair tam bir bakışı olan otuz yaşındaki bir insanın öz deneyimidir.

22.VI.

Bunlar Cumartesi akşamı yazıldı, şu anda Pazar öğleden sonra, Werfel ve diğerleriyle randevum var ve saat beş buçukta bizimkileri almaya gideceğim. Gece çok az uyudum, [Satırlar arası yazı] Seni düşündüğüm süre kadar uyumuş olsaydım, çok uyumuş olurdum. kafam yerinde değil, her şeyi tam istediğim gibi yazabilecek miyim, bilmiyorum.

Koşullar üzerine düşünürken ofisteki işimin sağlam olmadığını da her hâlükârda göz önünde bulundurmalısın, oradaki işten, yaşamımdaki bu korkunç engelden kaynaklanan çaresizlik halini sürekli yaşıyorum, giderek de daha yoğun; çünkü denge için gerekli olan gücü bulamıyorum, görevin imkânsızlığıyla giderek de daha fazla yok oluyor. Birçok kez istifamı vermeye çok yaklaştım, ama belki buna da gerek kalmayacak, karar vererek sağlayamadığım şeyi, amirlerimin çok iyi gözlemlediği üzere işlerimi görmekte sergilediğim, zaman zaman dehşet derecesindeki acizliğim halledecek. Peki ama sonrası?

İşimde kalsam bile ve kaldığım sürece, yani iyi ihtimalle, nispeten iyi ihtimalle, karım ve ben 4588 Kronu itinayla giderlere bölüştürmek zorunda kalan fakir insanlar olacağız. Örneğin hali vakti nispeten iyi olan kız kardeşlerimden çok daha fakir olacağız. (Ailemden en azından hayatta oldukları sürece bir şey alamam.) Max ve Oskar'dan daha fakir olacağız. Bu durum karımı, bu sebeple de beni, sadece bu sebeple beni de mahçup etmeyecek mi? Karım buna dayanacak mı? Hastalık veya benzeri herhangi bir nedenle büyük masraflar ortaya çıktığında ister istemez borca gireceğiz. Buna da dayanacak mı?

Birkaç defasında, evde yaşadığınız ve dayandığınız bir acıdan söz etmiştin. Ne tür bir acıydı bu? Bu olaydan, başka acılara karşı dayanıklılığa dair bir sonuç çıkartılabilir mi acaba?

23.VI.

Pazartesi. Mektup yok, beklememe rağmen yok. – Az evvel babamla birlikte küçük Felix'in biraz önce uyandığı yan odadaydım. Yanlarına gitmesem babamı fazlasıyla incitmiş olurdum. Fakat babamın ve diğerlerinin çocukla oynaşmaları, nasıl da tiksindiriyor beni! Dün öğleden sonra, bizimkilerin eve gelmesinin ardından herkes toplandığında ve bu çocukla oynarlarken, en başta da babam azgınca denecek

şekilde başı çekiyordu, herkesin cinselliğin en alt seviyesine indiğini gördüğümde, hem bu konuda benim özel bir duyarlılık içinde olduğumun, hem de tüm bunların ahlaki, tuhaf ve uzaktan bakınca güzel bile denilebilecek görüntüsünün tamamen bilincinde olsam da, sanki pisliğin içinde yaşamaya mahkûm edilmişim gibi bir tiksinti hissettim. Vücudunu koruma konusunda ne vakti ne de bilgisi olan ve altı doğum ve iş güç yüzünden duruşu bozulmuş ve iki büklüm olmuş zavallı annem de aramızda oturuyordu elbette; babam kıpkırmızı suratıyla oradaydı, Franzensbad'daki sakin yaşam acılarına iyi de gelmiyor, daha iki yıl önce genç biriyken, şimdi iki doğumun ardından, zaman darlığından ziyade ihmalkârlık ve bilgisizlik sebebiyle vücudunun görünüşü itibariyle hakikaten anneme yaklaşan ve garip bir korse içinde kabarmış haliyle ablam oradaydı. İyice bakıldığında ortanca kız kardeşimin bile büyük ablama benzemeye başladığı görülebiliyordu. – Canım, nasıl da kaçıp sığınıyorum sana! Sense dün beni düşünmedin ve cevaplanması onca elzem sorularımı cevaplamadın. Tıpkı beni hiçbir şeyle incitemeyeceğin gibi, sen de benden dolayı hiçbir şeyden incinmiş hissetmemelisin kendini, fakat sadece bu da değil, bir inat duygusuna kapılıp susamazsın da, bunun için gerçekten zaman yok; ayrıca kati surette Max'ın o zamanlar Berlin'de sana söylediği herhangi bir şeyin kafanı karıştırmasına izin vermemelisin. Tek yapman gereken şu an yazdıklarıma kulak vermek Felice, şu an yazdıklarıma cevap vermen, ama her şeye, sorulara değil sadece. Eğer bunu yaparsan ailene, her ne anlamda olursa olsun seninle evlenme isteğimi kısacık bir mektupla yazacağıma söz veriyorum. Bu gerçekten sadece bizim meselemiz, ama sen de bunun gereğini yerine getirmelisin.

Franz

*

26.VI.13

Sevgili Felice, bugün mektubunu tabii ki birkaç kez okuduğumda, durumumuz bana o denli korkunç geldi ki, masada karşılıklı otururken çalışma arkadaşıma –ondan sana mektuplardan birinde mutlaka bahsetmişimdir– o komik ve iyi insana siz yerine bundan böyle sen demeyi teklif ediverdim. Zira arkadaşım şu aralar mutsuz bir aşk hikâyesinin kıskacında, komikliği itibariyle de kendisine benzeyen bu hikâye muhakkak iyi şekilde sonuçlanacaktır. Şu aralar sürekli sızlanıp duruyor, onu yalnızca teselli etmek zorunda kalmıyorum, aynı zamanda yardım da etmem gerekiyor, böylece mektubunun bana ifade ettiği mutluluk ve mutsuzluk arasında gidip gelirken, bir anlık çaresizlik içinde, sırlarımı emanet edecek seviyede yakınlaşmadan ya da yakınlaşmak istemeden (bu arada kendisi sonsuz derecede sadık ve içten biridir), senli benli konuşmak için ona el uzattım. Abartmıştım, nitekim ardından bundan pişmanlık duydum.

Bugün sana doğru dürüst bir cevap yazacak halde değilim, Felice, başımın ağrısı bana ıstırap veriyor, sana söyleyecek çok şeyim var ve hepsini bir seferde toparlayamam. Her cevabı vermiyorsun ve her şeye cevap vermiyorsun, ama sevecenlikle ve an itibariyle ne kadar mümkünse o kadar ayrıntılı cevaplıyorsun, daha fazlasını isteyemem senden. Hem zaten bu mektuplar vesilesiyle meselenin netleşip bilhassa da çerçevesinin daha da belirginleşmesi de bir gelişmedir.

Sana yazmadığım süre iki günü buldu, sebebi öncelikle düşünmen için seni rahat bırakmak istemem, sonra da Pazartesi günkü zarflı kartpostala üzülmüş olmam, hem kartpostalın içeriğine, hem de, baştan itibaren yazmayacağını biliyor olsam da, bana akşam olunca yazacağına dair söz vermen ve sonra gerçekten yazmamış olmana, üstelik ancak sadece belirgin şeyler için söz vereceğine dair o kadar söz vermişken bunu yapmana. Bugünkü sersemlemiş halimle görebildiğim kadarıyla, müşterek mutluluğumuzun oluşma-

sı mektubundaki birkaç "belki"nin gerçekleşmesine bağlı. Bunları nasıl tespit etmeli? Uzunca bir birlikteliğin bunun tespiti için yeterli olup olmayacağı oldukça belirsiz. Fakat böyle bir birlikteliği uzun süreliğine sağlamak bile mümkün değil. Tatil zamanları ve yerleri bunun yerini tutmaz, Berlin de bu birliktelik için doğru yer değil. Bu durumda kısa bir birliktelik boşuna. Fakat ne kısa ne de uzun bir birliktelik yeterli. Çünkü burada söz konusu olan yalnızca senin açından inançların, cesaret ve güven. İnançlarına gelirsek: Çünkü Felice inan bana varsayımların doğru değil. Benim yazınayla ilişkim ve benim insanlarla ilişkim değiştirilemez ve bunlar geçici ilişkilere değil benim tabiatıma dayalı şeyler. Benim yazmak için inzivaya çekilmeye ihtiyacım var, bir münzevi gibi değil, bu yetmez, bir ölü gibi. Yazmak bu anlamda daha derin bir uyku, yani ölüm, nasıl bir ölü mezarından çekip çıkartılmayacak ve çıkartılamazsa ben de geceleyin yazı masamın başından kopamam. Bu, insanlarla ilişkilerle doğrudan bağlantılı olan bir şey değil, bunun aksi mümkün değil, ben ancak böyle bir sistematik, tutarlılık ve katılık içinde yazabiliyorum, dolayısıyla da sadece öyle yaşayabiliyorum. Ama haklısın, dediğin gibi, "oldukça zor olacak" senin için. İnsanlardan korku bende öteden beri var, aslında korktuğum onlar değil de onların benim zayıf doğama nüfuz etmeleri, en yakın dostlarının odama girmesi dahi benim için bir dehşet olmuştur, aslında bu benim için sadece korkunun simgesi olmaktan öte bir şeydir. Mümkün değil ya gerçi, bunlar bir yana diyelim, annen ve baban da olsa insanlar, tasvir ettiğin o sonbahar ve kış yaşamında beni, şayet o da benim gibi hissediyorsa karımı da, tahammül edilemez derecede rahatsız etmeksizin bize nasıl gelebilecekler? "Fakat sen böyle inzivaya çekilmiş bir halde yaşayıp yaşamayacağını bilmiyorsun." "Ben sende tüm insanların yerini doldurabilir miyim, bilmiyorsun." Bunlarda cevap mı saklı, bunlarda soru mu saklı?

Sigortadaki işim? İşi bir gün bırakabilecek duruma gelmem söz konusu değil. Fakat artık devam edemeyeceğim için bırakmak zorunda kalmama bile gerek kalmaması hiç de o kadar olasılık dışı değil. İçimdeki güvensizlik ve huzursuzluk bu açıdan korkunç ve yazmak burada da tek ve asıl sebep. Seninle ve kendimle ilgili tasaların yaşamsal tasalar ve yaşamın alanına dahiller ve bu yüzden de ofisteki işle sonuçta bağdaşabilirler, fakat yazmak ve ofis birbirlerini dışlar, çünkü yazmanın ağırlığı derinliktedir, ofisinkiyse yaşamın içinde yüzeydedir. İnsan sürekli bir aşağı bir yukarı gider gelir ve kişi ikisi arasında parçalanıp gitmeyi engelleyemez.

Mektubunla birlikte belki nihai olarak halledilmiş olan tek husus paranın yetersizliğiyle ilgili soru işaretleri. Bu da hiç azımsanacak bir şey olmaz. Fakat bunu da tam olarak düşünmüş müsündür? Bu arada zaman da bu sorularla geçip gidiyor. "Çok acil" diye yazdığını hatırlamıyorsam da, bunu kastettiğimi biliyorum.

Franz

[Son sayfanın sol kenarında] Montagszeitung mu? "Ateşçi"den bir şey yoksa gerek yok tabii ki göndermene.

*

27.VI.13

Çok kederliyim, o kadar çok soru var ki, bir çıkış yolu bulamıyorum ve o kadar sefil ve güçsüzüm ki sürekli kanepede yatarken gözlerimi açık veya kapalı tutmam bir fark yaratmıyor. Yemek yiyemiyor, uyuyamıyorum, ofiste her gün bir sürü hoşnutsuzluk bir sürü serzeniş, hepsi benim yüzümden, aramızdaki ilişki, ya da aramızdaki demeyelim, önümüzdeki ilişki o kadar belirsiz ki ve şu an pencereden bakıyorum da –önemsiz gerçi, fakat yine de söylemeden geçemeyeceğim, çünkü öfkesini gırtlağımda hissediyorum– ilerideki yüzme okulunun önünde yabancı bir çocuğu görü-

yorum, benim sandala binmiş dolaşıyor. (Kaybolan zinciri yenisiyle değiştirmeye karar veremedim, bu nedenle de son üç hafta boyunca neredeyse her gün gördüğüm bir şey bu.)

Tam da şu aralar, ofiste her taraftan gördüğüm sonsuz iyi niyetliliğe rağmen, tertipli olmayı beceremediğim için tekerrür etmekten kurtulamayan ve tekerrür eden bu çekişmelerle boğuşurken evrakları kaybediyorum, onları iki elimle birden tutsam da; içeriğinden özellikle hiç hoşlanmadığım bir dosya varsa o dosyayı işleme alamıyorum, bundan kaynaklanan tehdidi yıllar boyu üzerimde taşımak durumunda kalacak olacağımı bilsem dahi; bir şey saklamayı da, engellemeyi de, bir şeyin özrünü dilemeyi de beceremiyor, yerin fırtınalı havada yıldırımları üzerine çekmesi gibi her şeyin üzerime gelmesine razı olmak zorunda kalıyorum –(tekrar ediyorum) işte tam da şu aralar, işimde şu anki veya ileride daha bile fazla bir sorumluluk gerektirecek bir pozisyonu doldurmadaki apaçık yetersizliğimle, sen bana kendini verme cesaretine sahip olsan dahi, seni isteme hakkına sahip olup olmadığım sorusunu, sadece bu bağlamda da olsa, kendime özellikle sormalıyım.

Genel olarak senin tutumundan benim için herhangi bir hak doğar mı? Ben hakkı tek başıma kendi içimden çekip almak durumundayım. Aslında kendime, seni, yani mutluluğumu elde etme yönünde bir hakkı, yalnızca bedensel ve zihinsel durumumun, iç ve dış güvenimin, mali durumumun ve geleceğimin bir değerlendirmesinden yola çıkarak edinebileceğimi söylemeliyim. Peki ama kendimle ilgili bu değerlendirmem sonucunda bu hakkı kazanamazsam, ikinci bir hakkı nereden elde edebileceğim? Senin cesaretinden, iyi niyetliliğinden hareketle elde edemeyeceğim açık, hatta sevgin bir kuruntu değil gerçek de olsa, o da bana bu hakkı vermez (*son mektubun bu olasılığa açık*) sevginden hareketle bile olmaz bu. Hak ve yükümlülük arasındaki sorumsuzluğun sınır eşiğinde durabilecek böyle bir hakka, ancak sen "Ne olursa

olsun, başka türlüsü mümkün değil benim için" dediğin takdirde sahip olabilirim: Fakat öyle görünüyor ki, sen bunu ne söyleyebilecek durumdasın ne de söylemen doğru. Özellikle de her şey üzerine düşünüp taşınmışsan. Yazıya döküldüğünde bu daha da netleşiyor, ama aynı zamanda vahimleşiyor.

Franz

[İlk sayfanın kenarında] Gazete için teşekkür ederim. İnsanı tepeden tırnağa huylandırıyor. Pazar günü sana ancak acil posta servisiyle yazabileceğim sanırım.

*

28.VI.13

Dün mektup yoktu, bugün de yok. Bu sefer anlamak üzereyim. Sana yazışıma tahammül edemez hale geliyorsun, Nikolaussee'deki konuşmamda ve susmamda olduğu gibi. Ben de biraz biraz genel resmi kaybetmeye başlıyorum, ayrıca şakaklarımdaki basınca ve ağrılara dikkatimi vermek benim için yeterli bir meşgale olur, geri kalan hiçbir şey için elverişli değilim. İşyerinde vaziyet dünkünden daha da vahimdi.

Dün öğleden sonra, akşama doğru, saat 6'yı geçiyordu, kanepede oturmuştum, gözlerim boş boş odamda geziniyordu. Kız kardeşim alışverişten döndü, kapıyı açtı ve orada öylece durakaldı. Son günlerde onda bir şekilde bir acıma duygusu uyandırıyorum, neredeyse hiçbir şey yemediğimi de biliyordu, akşama yemek yiyip yemeyeceğimi sordu. Benimse canım konuşmak istemedi, ona öylece baktım yalnızca, o da bana, bu böyle biraz sürdü. O an, kız kardeşim değil de onun yerine karım kapıda durup da bu sahneyi görerek buna tahammül etmek zorunda kalsaydı, nasıl olurdu diye düşünmekten başka bir şey yapamadım.

Bugün öğlende annem "Belli ki dertlerin var. Özel meselelerine karışmak istemiyorum, fakat mutlu olmanı öyle istiyorum ki" gibisinden şeyler söyledi. Sonra da konuşmanın hiç uygun olmayan bir yerinde: "Babanın seni ne kadar çok

sevdiğinden haberin yok, vs." dedi. Daha fazla bir şey diyemeyeceğimi söyledim: "Bir derdim yok ki, sadece işyerinde bazı sıkıntılar yaşıyorum." Böylece konuşmamız sona erdi, fakat biliyorum ki ne zaman bir fırsatını bulsa, kız kardeşimle senin ve benim hakkımda konuşmaya başlıyor. Onun bana karşı çaresizliği benim kendi çaresizliğimden çok da az değil.

Tamam, bitiriyorum artık, daha fazla yazarsam pazar gününü mahvetmem kaçınılmaz. Aklıma yalnızca üzücü şeyler geliyor. Bu durumu bugün senden mektup gelmemesiyle açıklamak isterdim, fakat sadece bu değil. Felice, hiç değilse bu kâğıda (nasıl da kalemden kendiliğinden döküldü İ harfi) iyi davran, nazikçe okşa bir kerecik, bunu düşünerek kendimi iyi hissetmek istiyorum.

Franz

*

29.VI.13

Hiçbir şey mi yok? Cuma ve cumartesi mektupları gönderdim, sense bana tek kelime yazmıyorsun. Bugün, pazar olduğu halde şirkette görevdeydim ve şimdi eve geldim, bizimkiler köyde, kapıyı açarken, beklediğim ve gelmesine adeta kesin gözle baktığım mektubu değil de, onun yerine sanki hayattaki en sevdiğim insanı karşımda bulacakmışım gibi çarpıyordu kalbim, fakat hiçbir şey yok. Bunun bir anlamı olmalı diyorum kendime ve bu anlamı tahmin etmek zor değil.

Franz

*

I.VII.13

Sevgili Felice, olay doğru. Annem istihbaratı getirdi şimdi. Öyle bir yazı ki, hem tiksindirici hem de olağanüstü gülünçlükte bir palavra. Buna daha epey güleceğiz birlikte. Bilgiyi annemin topladığını biliyordum. Zira senden gelen son telgrafın elime geçtiği günün akşamı baban için hazırladığım mektubu anneme vermiştim okuması için. Mektubu oku-

duktan sonra artık vakit kaybetmemesi gerektiği düşüncesiyle, bana da danışmaksızın ve şüphesiz senin hiçbir şeyden haberin olmaması kaydıyla senin hakkında bilgi toplamaya girişmiş. Ertesi gün bunu bana itiraf etti, ben de olup bitmiş artık diye önemsemedim ve daha fazla üzerinde durmadım. Şimdi burada önümde duruyor, sana âşık biri tarafından yazılmış gibi sanki. Oysa her kelimesine varana kadar sahte. Tamamıyla kalıp ifadeler, ofis olur da gerçeği öğrense dahi, gerçek bilgiler elde etmek asla mümkün değil gibi. Fakat yine de benim bir sözümden bin kez daha fazla sakinleştiriyor ailemi bu bilgiler. –Düşünsene, görüşüne başvurulan kişi, kendi fikrince utanmadan senin lehine yalan söylüyor. Hakkında özellikle ne söyleniyor, dersin? "Özellikle iyi yemek pişirebildiğin söyleniyor." Şu işe bak! Tabii ki evimizde bunun senin açından hiç işe yaramayacağından ya da en azından alışkanlıklarını tamamen değiştireceğinden haberi yok. Bunu bilmesem de, böyle olacağını sanıyorum –yazarken böldüler, çok az vaktim var yazmaya–, evimizdeki yemeklerin sebze ağırlıklı olacağını sanıyorum, öyle değil mi? "Yemek yapma mahareti dillere destan", sevgili aşçım benim. Felice, çok dermansızım, güneye gittiğimde parçalarımı yeniden birleştiremezlerse dağılıp gideceğim. Westerland'a gelemem, şefim izinde çünkü, izin döneminde olsaydım da bu yine çok çok zor olurdu, tüm tatilimi biraz olsun kendimi toparlamaya adamalıyım, senin hatırın için en başta. Sıralamayı ne şekilde düşünüyorsun: Önce babana mektup yazacağım, sonra da babamın ziyareti mi olmalı, yoksa babamı tamamen devre dışı mı bıraksak? Düşünmek için vaktin var nasılsa. Yokluğumu fırsat bil, kendini benden arındırmaya çalışarak şifa bul yeniden, ama tamamıyla da olmasın.

Franz

*

I.VII.13

Demek ne olursa olsun bu yükün altına gireceksin Felice, öyle mi? İmkânsız olanı deneyeceksin, öyle mi? Beni yan-

lış anlamışsın, ben yazmakla her şey daha netleşmeliyken daha kötüleşiyor demedim, ben, yazmakla her şeyin daha da netleştiğini *ve de* kötüleştiğini söyledim. Bunu kastetmiştim. Sense bunu kastetmiyorsun ve her şeye rağmen benimle olmak istiyorsun.

Karşı delillerim tükenmek bilmez, çünkü sonsuza kadar uzayıp gidiyorlar, imkânsızlık kendini boşluk bırakmaksızın kanıtlıyor. Fakat sen de öyle bir devamlılık sergiliyorsun (ve tabii sen bir insan olarak bu imkânsızlık kadar kesintisiz olamasan da); bense umudun uyandırdığı duyguya karşı koyamıyorum ve (bunu gizleyemem, bir körleşmenin belirgin bilinciyle oluyor bu) karşı delillerimin tümünü bir kenara bırakıyorum. Düşünüyorum da, mektubun benim karşı delillerime kıyısından köşesinden dahi dokunmuyor, sezgi yoluyla (bu iyi yürekliliğin ve de uzaklığın ve olumlu manada çepeçevrelenmiş bir deneyimin yarattığı bir sezgi) benim kocaman engellerimden "minicik," hatta "mini minnacık" engeller yaratıyor, sonra da ancak onları aşmaya cesaret ediyorsun. Peki ben aksinin doğrulanmasını mı bekliyordum? Hayır. Verilebilecek şu üç cevap vardı yalnızca: "Bu imkânsız ve bunu bu yüzden istemiyorum" ya da "Bu imkânsız ve bunu şimdilik istemiyorum" veyahut "Bu imkânsız, fakat ben bunu yine de istiyorum." Mektubunu üçüncü şıktaki cevap olarak kabul ediyor (tam tamına örtüşmemesi beni yeterince tasalandırıyor gerçi) ve seni sevgili eşim olarak kabul ediyorum. Ve (söylemeden duramıyorum bunu) hemen arkasından ve belki de son kez, geleceğimizle ve tabiatım ve benim yüzümden birlikteliğimizden ortaya çıkacak talihsizliğe karşı anlamsız bir korku hissettiğimi belirtirim. Bu talihsizliğe ilkin sen maruz kalacaksın, tümüyle seni sarsacaktır, tüm zayıflığıma rağmen soğuk, çıkarcı ve duygusuz bir insanım ben çünkü ve zayıflığım hafifletmekten ziyade üstünü örtmekte bunların.

O halde ilk olarak ne yapacağız, Felice? Peki, ailene yazacağım. Fakat onun öncesinde kendi aileme söylemeli-

yim bunu. Vereceğim haber beş cümleden ibaret olsa dahi, annemle aylardan beri, babamlaysa yıllardan beri yaptığım konuşmaların en uzunu olacak. Bu yüzden hiç hazzetmediğim törensel bir havaya da bürünecek. Onları ancak, bu mektuba yazacağın cevabın ardından bilgilendirebileceğim, *çünkü bana öyle geliyor ki, verdiğin söz sanki hâlâ somut bir bağlanmadan uzak.* Ailen mektubuma ne diyecek acaba? Fotoğrafa bakılırsa anneni daha farklı hayal etmişim, fakat ondan korkmamın bununla bir ilgisi yok, korku da kayıtsız kalınayla birlikte benim insanlara karşı duyduğum temel hislerden birisi. Hem zaten ailendeki herkesten korktum (belki tek istisna kız kardeşin Erna'dır), biliyorsun, bunları söylemekten hicap duymuyorum, evet gülünç, fakat aynı zamanda gerçek. Doğrusunu istersen ben neredeyse kendi ailemden bile korkuyorum, babamdan, hiç şüphesiz. Fakat annen de garip görünüyordu, öyle simsiyah bir giysi içinde, keder dolu, mesafeli, sitemkâr, baştan aşağı süzen gözlerle, hareketsiz, ailesinin içinde bir yabancıymışcasına, bana karşı haydi haydi. Ondan özellikle korktum ve sanırım bu korkudan hiç kurtulamayacağım. Öte yandan ailende hiç kimsenin benden memnun olmayacağından, yaptığım hiçbir şeyin onlara doğru görünmeyeceğinden, daha ilk mektuptan itibaren onların anlayışına uygun şekilde yazamayacağımdan, damat olarak hiçbir zaman onların bir damattan beklemeye hakları olduğuna inandıkları şeyleri yerine getiremeyeceğimden, sana karşı duyduğum, fakat belki de o an orada bulunan bir yabancının ya da bir akrabanın asla farkına varamayacağı sevginin, onların anladığı manada bir sevgi olmayacağından, bu memnuniyetsizliğin (giderek kızgınlığa, hor görmeye, öfkeye dönüşecek olan bu memnuniyetsizliğin) sürüp gideceğinden ve belki de bana ve onlara yansıtmak üzere sana da geçeceğinden korkuyorum. Bunlara da cesaretin var mı?

Franz

*

3.VII.13

[Kafka'nın 30. yaş günü]

Yazarken kâğıda dökülmeden duramayacak ne varsa yazdım sana, Felice. Hepsi bu kadar değil, fakat dikkatle okunduğu takdirde, neredeyse her şeyi tahmin etmek mümkün. Cesaretin var demek ki, her şeye rağmen, ya budalaca bir yüreklilik bu, ya da bizi eline alan şeyle, sezilebileceğinden de fazla bir bağlantı içindesin. Bana inanıyorsun, bugünkü yazdıklarında da yine benden hafif bir kaçış olsa da (işte insan yazarken söylemek istediğini kaba kaçmadan yeterince net ifade edemiyor), bundan artık şüphe etmiyorum. Bana inandığına şüphem yok, çünkü aksi halde benim sevdiğim olmazdın ve o zaman her şeyden şüphe etmek durumunda kalırdım. Hayır, hayır, bundan böyle kenetleneceğiz ve sıkıca el ele vereceğiz. Benim uzun ve kemikli, bir çocuğunkini ve bir maymununkini andıran elim hatırında mı hâlâ? İşte artık onun içine koyacaksın elini. "Mutluyum" demiyorum, çok huzursuz ve tasalıyım, belki de insani bir mutluluğu tatmaya uygun değilim, sana, yani ilk akşamdan itibaren bağlılık hissettiğim kadına, (tam şu anda telgrafın geldi, gözlerimi diktim ona bakıyorum, sanki bu telgraf bir sima, benim tüm insanlar içinde tanıdığım ve istediğim yegâne sima), bundan böyle tamamen bağlanmak durumunda olacağının gerçekten farkındayım ve isterdim ki bunun öncesinde başım göğsünde gözlerimi kapatayım.

Bana ne hediyeler verdin öyle. 30 yıldır katlanmamı sağlayan o dayanma gücü bu hediyeleri hak etse de, bu gücün neticesi olarak bu varoluş onları gerçekten de hak etmiyor, bunun farkına varacaksın, Felice. Bunu hak etmek için bugün dört başı mamur bir doğum günü olmalıydı ve bugün hayat, kazanılanı kaybetmeksizin bir parça da olsa kendi ekseni etrafında dönebilmeliydi.

Bugün öğlen yemeğinde anneme (çok kısa bir şekilde, çünkü kendisi hep kısa süre evde oluyor, ben geldiğimde de

genelde yemeğini bitirmiş oluyor; babam bu sabahtan beri köyde) doğum günümle ilgili iyi dileklerine yanıt bâbında artık bir eşimin olduğunu söyledim. Pek şaşırmış görünmedi, söylediğimi garip bir sükûnetle kabullendi. Bu konuda bir tereddütü olmadığını, sadece bir ricası olduğunu dile getirdikten sonra babamın da başından sonuna kadar bu konuda kendisiyle hemfikir olduğunu söyledi. Ricasına gelince, benden ailen hakkında araştırma yapılmasına izin vermemi istedi. Hem zaten bilgiler alınana kadar istediğim gibi nasılsa davranabileceğimi, bu açıdan beni engellemeyeceklerini, ama ailene yazacağım mektubu o zamana dek bekletmemi söyledi. Bunun üzerine ben, bizim zaten birbirimize bağlanmış olduğumuzu, aileye yazılacak mektubun da aslında meseleye yeni bir boyut katan bir adım olmadığını söyledim. Fakat annem isteğinde ısrar etti. Neden bilmiyorum, belki de aileme karşı sürekli bir suçluluk duygusu hissetmemden dolayı boyun eğdim ve ona babanın ismini bir kâğıda yazarak verdim. Senin ailenin de benimki hakkında buna benzer istekleri olsa yalnızca olumlu şeyler öğreneceğini ve hiçbir dedektiflik bürosunun benim hakkımdaki gerçeği verecek durumda olmadığını düşündüm de, biraz gülünç geldi bu bana. Bu arada baban "Yargı"yı biliyor mu?[96] Bilmiyorsa okuması için hikâyeyi ona ver lütfen.

Düşünüyorum da, ne cesaret varmış sende gerçekten de! Yabancı bir insan değil miyim ki ben, mektupların beni daha da yabancı yapmıyor mu? Akrabalarım yabancı gelmiyor mu sana, sana yolladığım fotoğraftaki anneme ve babama bir bak, bizlerin de Yahudi olması nedeniyle yabancılık belki bir nebze azalsa da, yine de bütün yabancı insanlar gibi kavranılmaktan uzak durmuyorlar mı? Ve demek sen (sanırım bu şaşkınlığımdan hiçbir zaman kurtulamayacağım) her

96 Ç.N.: Kafka'nın Felice'yle yazışmaya başlamasının hemen sonrasında yazdığı ve Felice'ye ithaf ettiği hikâye ("Felice B. için bir hikâye") (Krşl. 4. XII.12 tarihli mektup).

bir şeyden korka korka giderek daha da korkunçlaşan bu insandan korkmuyorsun? Seni korkutan hiç mi bir şey yok? Körü körüne teslim ediyorsun kendini demek? Bir mucize bu, insanlar arasında bu durumu anlatabilecek bir söz yok, bunun için yalnızca Tanrı'ya şükretmeli.

Franz

İlk kavgamızın eşiğinden döndük bu arada, Felice. Kimsenin gelmemesi gereken bir yere (sözlerime yansıdığından daha ciddi bir soru bu) birini davet ettin. Frolayn Brühl gerçekten de bir istisna ama, o davet edilebilir, ama bir tek o. Onu severim, benim yerime yanaklarını okşa.

*

6.VII.13 [5 Temmuz 1913]

Bak, mektubun yarın gelecekse, elini artık çabuk tutmalısın. Şimdi cumartesi saat 6.45.

Bugün mektup gelmedi, dünkü yazdıklarıma da cevap yok dolayısıyla. Yazdıklarımı kastettiğimden farklı mı anladın? Sence anneme izin vermekle doğru yapmadım mı? Sana bunu yazmakla doğru yapmadım mı? Dediğim gibi, annemin ısrarına suçluluk duygusu içinde boyun eğdim, genel anlamda ve de bilhassa da annem karşısında konuşmayı yönlendirme konusundaki bir yetersizlikten ziyade güçsüzlüğümden, hatta bilhassa güçsüzlüğümden dolayı. Benimle ilgili büyük kaygıları olduğunu görmüş olmam, en belirleyicisi olmasa da beni böyle davranmaya iten nedenlerden biriydi. Bunu zaten yapmışken, sana bunu yazmak zorunda olmam ise bana gayet doğalmış gibi geldi, çünkü biz zaten –beraberliğimizde bunun için her zaman çokça fırsatımız olacak– en uçtaki sınıra, yani birlikteliğimizin olanaklı kıldığı en son noktaya varacak derecede birbirimize karşı açık olmayacak mıyız, bu durumda şimdiden böylesine önemsiz bir meseleyi gizlese miydim? Kaldı ki, gerçekten de önemsiz bir mesele bu. Aileni soruşturan ben değilim, ailenle aramda –senin adına

bu durumdan korkuyorum, ama bunu sana söylemiştim– senin belki de arzu edeceğinden daha fazla bir mesafe olacak hep, o halde bu durumda ailene karşı nasıl bir merak besleyebilirim? Ve biz birlikte yaşayacaksak eğer, ancak en ileri derecede bir içtenlik söz konusu olabilir. Bunun yönünü ve kararını her birimiz kendi içinde bulmalı. Anne ve babam, tıpkı seninkiler gibi dışarıdan görüneni esas alıyorlar, çünkü onlar aslında bizim meselemizin dışında duruyorlar. Onlar ofis üzerinden öğrendiklerinden fazlasına vâkıf değiller, biz daha çok şey biliyoruz, ya da daha fazla şey bildiğimize inanıyoruz ve en azından daha farklı ve önemli şeyleri bildiğimiz söylenebilir – demek ki ofis bizim değil, ailelerimizin meselesi, oyalanmaları için onlara reva görülebilecek bir oyun. Bunun bize dokunan bir yanı yok, en azından inancım bu yöndeydi, ne var ki bir cevap yok senden.

Dün akşam seninle birlikte oturma hayallerini kurduğum muhitte dolaştım. İnşaat başlamış, fakat arsanın bir kısmında halen Çingeneler oturuyor. Uzun süre evin çevresinde dolaştım ve her şeyi itinayla gözden geçirdim. Güzel olacak, ev oldukça yüksekte, şehirden epey ötede, dün yağmurun ardından hava da özellikle çok temizdi. Kendimi orada gayet iyi hissettim, oysa şu an çok farklı. İşte, böyle bir oyunun içinde sürekli gidip geliyorum.

Franz

*

6.VII.13

Bana kızgınsın, öyle mi Felice? Bak şimdi, ben kendimi suçlu hissediyorum, fakat bunu yaptığım için değil, sana bunu yazdığım için de değil, belki senin canını acıtmış olabileceğimden. Her şey için bir özür öne sürebilirim, bunu kısmen yaptım da, en iyi özür olarak da şu uykusuz beynim var (bu uykusuzluğun akıbeti ne olacak bilmiyorum, fakat böylesine süreklilik arz eden ve dayanılmaz olan bir durum sonuçta bir yere varacaktır), ama lütfen Felice, sen hiçbir

özüre kulak verme, kabulleniver olanı ve özürsüz bağışla, tıpkı benim suçsuz yere pişmanlık duymam gibi.

Bugün mektupsuz geçti işte, dün akşamsa o muhtaçlığımla az kaldı bedenen yaklaşıveriyordum sana. Max'ın eşi, kayınbiraderi, Felix'le birlikte bir şantant'a[97] gittik, karımın gitmesini istemeyeceğim bir yer. Genelde bu tür şeylere karşı geniş bir duyarlılık beslerim, onları tümüyle en temelden, tahmin edilemez bir temelden kavrayabildiğime inanır ve kalp çarpıntısı içinde coşkuyla tadına varırım, fakat dün, dans edip şarkı söyleyen bir zenci kadının haricinde bu konuda neredeyse tamamıyla başarısız oldum. Bu konuya tekrar döneceğim. Aklını başına topla lütfen, Felice! Yitip gidemeyiz biz, daha tam bir arada bile olamamışken.

Franz

*

7.VI.13 [7 Temmuz 1913]

Görüyor musun Felice, işte başladı bile, daha şimdiden acı çekiyorsun benden dolayı, ne zaman sona ereceğini Tanrı bilir. Ve bu acı, açıkça görüyorum ki, sana şimdiye kadar verdiğim acılardan daha fazla içine işlemiş, daha ağır, seni diğerlerinden daha fazla çepeçevre sarmış. Bunda benim suçumun olup olmaması önemli değil, hatta meselenin sebebi dahi neredeyse göz ardı edilebilir. Her halukârda senin ağır bir haksızlığa uğramış olman söz konusu ve bunun üzerinde durulmalı bir tek; benim bunun karşılığındaki tavrımın ve bunun ne anlama geldiğinin yani.

Annemin haklı olup olmamasının hiçbir önemi yok. Şüphesiz, annem haklı, hem de senin sandığından daha fazla. Senin hakkında o zamanlar yazdığın mektupta yazdıklarından başka neredeyse bir şey bilmiyor. Bir de benden seninle evlenmek istediğimi öğrendi. Bunun haricinde bildiği bir şey yok, benim ağzımdan laf almak mümkün değil ki çünkü.

97 Ç.N.: Şantant (Chantant): "Café-chantant"ın kısaltılmışı olarak kullanıldığı anlaşılıyor. Café-chantant: Canlı müzik yapılan kafe.

Ben kimseyle konuşamam, ailemle ise özellikle hiç konuşmam. Soyundan geldiğim bu insanlara baktığımda dehşete kapılıyor gibiyim. Dün hepimiz, annem, babam, kız kardeşim ve ben tesadüf eseri çamur içindeki bir yolda hava da kararmışken yaklaşık bir saat yürümek zorunda kaldık. Annem tabii ki, onca çabasına karşın çok beceriksizce yürümüş, çizmeleri, çorapları ve etekleri kire batmıştı. Eve geldiğimizde ise aslında beklendiği kadar fazla kirlenmemiş olduğu sanısına kendini kaptırıp, şakayla karışık, benden çizmelerine bakıp çizmelerin o kadar da kirlenmediğini söyleyerek bunu onaylamamı istedi. Fakat ben, inan, aşağı bakacak durumda değildim, tiksindim sadece, yalnızca pisliğe bakmaya karşı bir tiksinti de değildi bu. Ama öte yandan o yazlık evde, kaz böbreğinin yağının ekmeğe sürülürken en iyi ihtimalle ekmeği tutan ellere damlamasına katlanabilmeyi başaran babama karşı dün tüm bir öğleden sonra olduğu gibi neredeyse hafif bir yakınlık ya da daha ziyade neredeyse bir hayranlık uyandı içimde, aynı şekilde hem anneme hem bana hem de kız kardeşlerimin köydeki ailelerine, yemek tabağının yanında pamuğun durmasına, yatakların üstündeki bir sürü öteberinin iğrenç karmaşasından oluşan dağınıklığa, hafif bir boğaz ağrısı nedeniyle yataklardan birine uzanmış kız kardeşime yanı başındaki kocasının yarı şaka yarı ciddi "Aşkım" ve "Hayatım" diye hitap etmesine, büyüklerle odanın ortasında oynarken hacetini tabii ki halının üzerinde gideren ufaklığa, her halukârda herkese hizmet edebilen annem varken, iki hizmetçinin akla gelebilecek tüm hizmetler için birbirleriyle yarışmasına katlanabilen babama. Havadisleri bildiriyorum sana şimdi, öyle mi? Halbuki bunlara katlanabilme yönündeki beceriksizliğimi kendi içimde aramak yerine olaylarda aramam benim tamamen yanlış bir yola girmiş olduğumu gösteriyor. Her şey şu anda ya da daha önceleri tasvir ettiğimden bin kez daha az fena, ne var ki her şeyden önce, buradaki iticiliğin yoğunluğu tas-

vir edebileceğimden bin kez daha büyük. Bu insanlarla aynı odada olmaya katlanamıyorum, akrabalarım olduğundan değil, yalnızca insan oldukları için ve tam da bunun onaylandığını görmüş olmak için şans eseri ortaya çıkmış bir zorunluluk bulunmasa da öğleden sonra buradan uzaklaşacağım. Dün tiksintiden bir an boğulacak gibi oldum, neredeyse zifiri karanlıktaymışçasına sokak kapısını arayıp kendimi dışarı attım ve ancak evden epey uzaklaştıktan sonra caddede kendimi biraz daha iyi hissedebildim, o denli çok şey birikmişti ki, boğazımdaki düğüm bugün hâlâ çözülmüş değil. Ben insanlarla bir arada yaşayamıyorum, tüm akrabalarımdan kesinlikle nefret ediyorum, onlar benim akrabalarım olduğu için değil, kötü insanlar oldukları için de değil, onlar hakkında çok da iyi düşünmüyor olmamdan da değil (senin dediğinin aksine, bu durum benim duyduğum o korkunç çekingenliği ortadan kesinlikle kaldırmıyor), sebep yalnızca onların benim en yakınımda yaşayan insanlar olmaları. Ben insanlarla birlikte bir yaşama katlanamıyorum işte, dahası bu durumu bir talihsizlik olarak algılamaya gücüm de neredeyse yok. Onlara katılmadığım bir görünümün içinde insanlar beni mutlu eder, ancak bu duygu, anne ve babama ait yatak ve oturma odasının arasında kalan bu odam yerine, gerekli fiziksel şartlar altında bir çölde, bir ormanda, bir adada mukayese edilemeyecek derecede daha mutlu bir yaşamaya dair isteği ortadan kaldıracak kadar büyük değil. Elbette ki maksadım sana acı vermek değildi, fakat sana acı verdim, bundan böyle de hiçbir zaman sana acı vermek gibi bir maksadım olmayacak ve sana daima acı vereceğim. (Hakkında bilgi toplama meselesinin şimdilik bir önemi kalmadı, annem henüz babamla konuşmadığı için cuma günü bir girişimde bulunmadı, cumartesi günü senden bir cevap gelmedi, sana karşı hissettiğim suçluluğun bilinciyle anneme beklemesini söyledim, pazar günü mektup gelmeyince, anneme verdiğim izni öğleden sonra geri aldım.) Hayatın banal

olduğuna inanmaktan sakın kendini Felice, banaldan kasıt tekdüzelik, basitlik ve dar görüşlülükse eğer. Hayat yalnızca korkunçtur, ben bunu neredeyse hiç kimsenin hissetmediği oranda hissediyorum. Sıklıkla –hatta en derinlerde belki de aralıksız olarak– bir insan olup olmadığımdan şüphe duyuyorum. Seni incitmiş olmak bana bunu idrak ettiren tesadüfi bir vesile yalnızca. Hakikaten çarem ne, bilmiyorum.

Franz

*

8.VII.13

Felice, bugün mektubunu okuduğumda, beni yolumdan saptıran o iyilik dolu mektubunu okuduğumda, bu lütufkârlığın kaynağına varmak istediğimde, benim payım yine yalnızca, daha da yoğun şekilde, dün yazdıklarım olarak kalıyor.

Hiç kimse bizim şuursuzca bir birlikteliğe niyet ettiğimizi söyleyemez, etkili olan şey, ne birbirimize yakın mesafede olmamızdı, ne belli bir andı, ne de sarf edilen bir sözdü, bunların hepsi aldatıcı olabilecek şeyler –yine de niyet ettik. Halen göremiyor musun Felice aslında neye kalkıştığını (son olayın ışığı altında bak) ve geri alma özgürlüğüne sahip olduğun şeyin ne olduğunu? İmkânsız bir şey bu, çaresizce elimi uzatsam da, elimde olan bir şey değil. Bu her anını şaşkına çeviren şey bir kararsızlık değil, tersine, hiç tükenmemiş olan, fakat seni sevdiğim için ve seni sevmeme rağmen hiçe saydığım, ancak eninde sonunda kendini kabul ettirecek bir emin olma hali, çünkü doğrudan benim tabiatımdan kaynaklanıyor.

Aylardır karşında zehirli bir şey gibi yılankavi hareketler yapıp durmuyor muyum? Bir burada bir orada değil miyim? Bana baktığında miden kalkınıyor mu hâlâ? Eğer felaket, eğer senin felaketin Felice, senin felaketin önlenecekse, bunun ancak benim kendi içimde hapsedilmiş halde kalmamla mümkün olduğunu hâlâ mı görmüyorsun? Ben insan değilim, ben, sana, yani en çok sevdiğime, insanlar arasında tek sevdiğime (benim düşündüğüm anlamda akrabaları ve

arkadaşları olan biri değilim, olamayacak, olmasını da istemiyorum) soğukkanlılıkla zulmedebilecek, soğukkanlılıkla bu zulmün mazur görülmesini kabul edebilecek biriyim. Eğer bu durumu tüm yönleriyle kavramış ve olacakları sezmişsem, sezgilerimin doğrulandığını görürsem ve bunu sezmeye devam edersem bu duruma göz yumma serbestliğim olabilir mi? Şu anki halimle idareten yaşayabilirim, çünkü öfkemi içime püskürtüyor, sana sadece mektuplarla işkence ediyorum, fakat birlikte yaşamaya başlar başlamaz yakılması gereken tehlikeli bir çılgın haline geleceğim. Neler yapardım! Neler neler yapmaktan alıkoyamazdım kendimi. Bunları yapmaktan uzak durma halindeyse, esas o zaman mahvolurdum, çünkü bu benim tabiatıma aykırı bir şey olur ve benim yanımda olan mahvolur. Bazı zihinler ne edebiyatlar barındırıyor, bilemezsin Felice. Yerde yürümek yerine bir maymun gibi sürekli ağaçların tepesinde oradan oraya kovalanılırlar. En başından mahvolunmuştur, ama yine de bundan geri durulamaz. Elden ne gelir?

Erkek kardeşinin düğünü hakkında konuştuklarınızı, kız tarafının nasıl da damadı göklere çıkardığını, kızlarını nasıl da fedakârca sevdiklerini okuyorum da; fakat sanıyor musun ki bunlara karşı insani bir yakınlık hissediyorum? Buna rağmen babam hakkında yazdığını okurken ürküyorum; sanki onunla birlik olup bana karşı cephe almak için onun tarafına geçiyorsun.

Franz

*

9.VII.13

Felice bir tanem, eğer bana yazamıyorsan yazma, fakat bırak ben sana yazayım ve günbegün tekrar edeyim, senin de çok iyi bildiğin üzere, seni sevdiğimi, sevmeye gücüm olduğu sürece seni seveceğimi ve hayatta olduğum sürece sana hizmet etmek istediğimi ve hizmet etmeye mecbur olduğumu.

Franz

*

10. [Temmuz] 13

Yanında olsaydım keşke Felice, sana her şeyi tüm açık seçikliğiyle gösterebilme kudreti bahşedilmiş olsaydı keşke, evet, her şeyi tüm açık seçikliğiyle görebilme kudreti bahşedilseydi keşke bana. Her şeyin suçlusu benim. Birbirimize hiç şu an olduğu kadar bağlı olmamıştık, iki taraftan gelen bu "evet"in dehşetli bir nüfuzu var. Fakat beni tutan şey tam anlamıyla gökyüzünden gelen bir buyruk, hiç dinmeyecek bir korku, ancak önceden bana en önemli şeyler olarak görünen, sağlığım, ufak maaşım, acınası halim, tüm bunlar, hepsinde belirli oranda bir haklılık payı olsa da, bu korkunun yanında yitip gidiyor, esamesi okunmuyor, sanki sırf bu korkunun bir öncüsü olmak üzere ileri sürülmüşler. Açıkça söylemek gerekirse (o an kendimi görebildiğim ölçüde, sana karşı her zaman olduğum gibi), senin tarafından sonunda çıldırmış olarak kabul edilecek olsam da bu benim, en sevdiğim insanla bile birleşmeye, hatta en çok da en sevdiğimle bir birleşmeye karşı duyduğum bir korku. Bana o denli açık seçik görünüyor ki, ışığı gözümü aldığı için perdelemek istiyorum, fakat bunu sana nasıl anlatmalı? Öte yandan mektubunu okuyunca tüm görüntü yeniden bulanıklaşıyor, her şey tam anlamıyla yolundaymış gibi ve mutluluk bizi bekliyor gibi görünüyor.

Anlıyor musun Felice, uzaktan da olsa, anlıyor musun bunu? *Evlenmekle, birisine bağlanmakla* beni ben yapan o hiçliğin ortadan kalkmasıyla mahvolacağıma, hem de tek başına değil karınla beraber mahvolacağıma, ve bunun da ne kadar çok seversem o kadar çabuk ve korkunç olacağına dair kesin bir kanaatim var. Sen söyle, ne yapalım, çünkü o denli yakınız ki birbirimize, ikimizden birinin bir onayı olmadan diğerinin kendiliğinden bir şey yapabileceğine inanmıyorum. Söylenmemiş olanlar üzerine de düşün! *Sen sor yeter ki, ben her şeyi cevaplarım.* Tanrım, artık gerçekten bu gerginliğe son vermenin zamanı çoktan geldi ve şüphesiz

ki hiçbir kıza benim seni sevdiğim gibi seven biri tarafından benim elimde olmadan sana etmek zorunda olduğum kadar işkence edilmemiştir.

Franz

*

13.VII.13

Balkonumuz akşamları güzel oluyor, kısa bir süre orada oturdum. Müthiş yorgunum, bu sabah daha da yorgun olarak yataktan kalktığım gecenin ardından etrafımdaki her şeye lanet okudum, özellikle de kendime. Doğru dürüst uyuyamadığım takdirde nasıl doğru dürüst yazabileceğim? Bunu yapamıyorsam, demek ki her şey bir rüyadan, kendini saklamayan bir rüyadan ibarettir. Yeni planım tabii ki planların en iyisi değil. En iyi plan herhalde bir şekilde kurnazlık edip biraz para bulup seninle bir daha dönmemek üzere Güney'e, oradaki bir adaya veya bir göl kenarına gitmek olurdu. Güney'de, tahmin ediyorum ki, her şey mümkün. Orada her şeyin uzağında yaşamak ve sebze ve meyvelerle beslenmek. Fakat içimin çok derinlerine bakınama bile gerek yok, Güney'e dahi gitmek istemiyorum. *Sadece yazmak, geceleri yazarak, soluksuzca yazarak geçirmek, bunu istiyorum. Ve yazarak mahvolmak veya çıldırmak, bunu da istiyorum, olacağı çok önceden hissedilen zorunlu sonuç bu çünkü.*

Ama yeni planım şu: Bizim için seçmiş olduğum daire ancak mayısta taşınılabilecek hale gelecek, tabii benim evi edinmem koşuluyla, çünkü daire, üyesi olduğum bir kooperatife ait bir binanın içinde. Bu durumda ailene şimdiden yazınamakla süre açısından bir şey kaybetmiş olmayız, Felice. O halde şu an olduğumuz halde kalalım derim, şubata, ocağa ya da Noel'e kadar. Bu süre zarfında beni daha da iyi tanıyacaksın, içimde henüz bilmediğin daha epey korkunç dip köşeler var benim. Yaz seyahatine çıkacaksın ve o zaman hem bu sayede hem de benim tatilim hakkındaki mektuplar sayesinde, neyin ne olduğunu daha iyi görebileceksin. Son-

baharda ise sağlığım elverdiği takdirde o mektubu yazmanın cazibesine karşı koymaya nihayet son vereceğim ve içimde nelerin olduğunu bizzat göreceğim. Henüz o kadar az şey yaptım ki, ben bir hiçim, belki sonbaharda bir şey elimden gelir, kendimi sakınmayacağım. O zamana kadar sen de hayatını birleştireceğin kişinin nasıl biri olduğunu ve ne gibi sakıncalar olduğunu daha net göreceksin. Ben elbette o zaman da, bugün nasılsa öyle ait olacağım sana. Ne dersin bu plana?

Franz

*

[Kartpostal. Damga: Prag – 14.VII.13]

Yazlık evin terasında. Uzaklara açılan manzara güzel. Dönüp odaya bakınca güzel değil. İçime bakınca da öyle, burgu çalışmaya devam ediyor orada. –Salı günü, içinde yeni bir planın olduğu bir mektup alacaksın.

Çok selamlar. F

*

17.VII.13

Eve geri döndüğümde de yazabilirdim, fakat sabırsızlığım izin vermiyor. Bana yazmıyorsun. Beni hor mu görüyorsun? Bunu yapmamalısın. Bak, sahip olduğum en sevdiğim insanı kendime reva görmüyorum, bırakıyorum, varoluşumdan gelen genel bir insani isteksizlikle ona elimi uzatmakta tereddüt ediyorum ya da kendime en azından bir mühlet koyuyorum. Canım, beni bu yüzden hor görme, bende hor görülecek yeteri kadar çok şey var, fakat bu değil.

Franz

*

19.VII.13

Pazar gününden beri mektup almadım senden. Ne olduğunu bilemiyorum. Mektubum seni incitmiş olmalı, başka türlüsü mümkün değil. Fakat hal böyleyse mektubumu yanlış anlamışsın, buna da inanılması zor gerçi, çünkü beni

tanıyalı tam bir yıl oldu ve benim aklıselim bir haldeyken incinmeni gerektirecek bir sebebi olan tek bir kelime yazamayacağımı biliyor olmalısın. Birbirimize karşı alınganlık göstermemeliyiz diyen sendin, şimdi de tutup tam tersini mi yapmaya başlıyorsun? Felice, lütfen, iyi de olsa kötü de olsa, bana bir kelime yaz, perişanlığımı daha da büyütme, susmak akla gelebilecek en ağır ceza.

Franz

*

27.VII.13

Yine sensiz bir pazar! Çirkin bir hayat bu. En kötüsü de ekspres mektubumda yazdıklarımı sırf yanlış anlamış olduğun için bana cevap yazmamış olman. Bugün eline geçen mektubu okuyunca anladın işte her şeyi. Fakat aramızda yanlış anlama olabilir mi ki bizim? Ben senin, sen de benim değil misin? Boğazıma kadar ailemin içine gömülmüş olmam bu gerçeği ortadan kaldırabilir mi? Oraya ne kadar sıkıştıysam, oradan çıkınam için yapacağım zıplayış da o kadar güzel olacak. Öte yandan, benim gibi damarları kansız birinin hali 30 yıl boyunca böyle bir aile sıcaklığı içinde olmasaydı nice olurdu, kim bilebilir?

Fakat bunların hiçbiri ciddi bir engel değil, biz birbirimize aitiz ve bir arada olacağız; yalnız, evlendiğimizde babama bir şekilde onun mal ve mülkünden tek kuruşun dahi evimize giremeyeceğini anlatmamız gerekiyor. Bunun böyle olacağının düşüncesi bile keyiflendiriyor beni.

Tabii ki senin anne ve babanın ne diyeceğini ve onların konuşmasının nasıl sağlanabileceğini hâlâ bilemiyorum. Fakat Felice, bir tanem, rica ediyorum senden, her gün, her gün yaz imkânın olursa, işyerine gönder mektupları, yoksa elime geçmeleri uzun sürüyor. Bunu biliyorsun oysa, buna rağmen sürekli (sürekli mi? Son 14 günde topu topu bir kez oldu bu) eve yolluyorsun mektupları. Hadi bakalım, biraz cesaret ve güven, sakın ha, yanlış anlama da yok!

Franz

*

28.VII.13

Yine mektup yok. Bana nasıl da eziyet edebiliyorsun, Felice. Öyle gereksiz bir eziyet ki! Oysa birkaç söz bana iyi gelebilir ve başımı bir mengenenin içine alan ağrılar bir nebze hafifleyebilirdi. Henüz bir karara varamadığını veya yazacak durumda olmadığını veyahut da yazmak istemediğini yazsaydın ya. 3 kelime dahi beni memnun ederdi, fakat yok, yine bir şey yok!

*

30.VII.13

Dün, hatta önceki gün mektubunun gelmesi gerekiyordu, Felice. Mektup olmasa da, dünkü mektubuma karşılık bir telgraf gelmeliydi. Bu durumda bırakmamalıydın beni. Kendimi en azından mektuplarda senin tarafından sebepsiz yere terk edilmiş gördüğümde ne yapacağımı tahmin edebilir misin? Bu harikulade ve korkunç yıl boyunca ben sana daha ağır eziyetler ettim, fakat bu hep içten gelen bir kaçınılmazlıktandı, senin bana Frankfurt'tan ve şu anda yine ettiğin eziyetler gibi asla harici değildi. Şu misafirler ve akrabalar! Hiçbirini bir diğerinden ayırt edemeyeceğim ve korkarım karşılıklı bir husumet içinde hepsi hasmım olacaklar. Eğer orada toplanmış küçük topluluğun, bana 5 satırcık yazacağın için yanlarında bulunmamandan dolayı gösterecekleri küçük bir şaşkınlık ya da sitemi, benim baş ağrısı ile heyecanın verdiği bir uyanıklık içinde birbirinin aynısı olan bu gecelerdeki ve günlerdeki çaresizliğimden daha düşündürücü buluyorsan, ben onların yüzünü nasıl görmek isteyebilirim? Resmi olarak kocan olana kadar senin için daha fazlası olacak mıyım, Felice? Şayet öyleyse ve pazar günkü kadar gerekli bir yazı yazılacaksa eğer, hiç kimse sırf misafirler var diye seni bana yazmaktan alıkoyma hakkına sahip olmamalı – aynı şekilde bugün de hiç kimsenin bunu yapmaya hakkı yok, eğer varsa da sen bu hakkı tanımamalısın. Bana yazmaman veya telgraf çekmemen beni mutsuz etti ve *bu mutsuzluğum tah-*

min edebileceğinden daha büyük. Bu bir alınganlık değil, bir yanlış anlama değil Felice, sana olan sevgimi azaltan bir şey de değil, zira orası dokunulmaz. Bu benimki sebepsiz olmayan bir hüzün yalnızca.

Franz

Bir kez daha okudum mektubu. Felice, bir tanem, içinde bu mektupta yazılanlara alınman için en ufak bir olasılık dahi hissettiğin takdirde, son zamanlarda ve en son defa olduğu gibi senden bir haber gelmeyince ve senin hiçbir şeyden haberin yokken ne hallere düştüğümü –anlatılamaz bu– bir düşün.

*

1.VIII.13

Öyle biriyle uğraştım ki biraz önce! Bu adam ya koca bir aptal ya da küçük bir peygamber. Fakat buraya da burnunu sokmasın! –

Felice bir tanem, bugünkü mektubumu anlayarak algıladın mı? Bu arada beyaz saçlı bir kocan olacağını biliyor musun? Nasıl da hızla çöküyorum. Bu mektuba eşlik eden kalp çarpıntısı!

Canım, şimdi benden daha da uzaklara gidiyorsun demek ve buna hiç de üzülmüyorsun. Bilakis, evinin adı da Sanssouci[98]. Kız kardeşine söyle, seni yazmaktan alıkoyarsa benim arkadaşım değildir. Annem babam yavaş yavaş yeni dertlerine alışıyorlar ve bu derdi de diğerlerinin arasına yerleştirmeye başladılar bile. Niçin babana yazacağım mektubu sen orada değilken yollamanın daha iyi olacağını düşünüyorsun? Aslında evinize ilk kez senin dışında birine yazdığım bir mektup geldiği anda senin de orada olman daha iyi olur gibi geliyor bana.

98 Ç.N.: "Sanssouci" Fransızca "dertsiz" anlamına geliyor. Burada Kafka'nın bu kelimeyi kullanırken F.B.'nin evindeki huzuru düşündüğü anlaşılıyor; öte yandan aynı isimle anılan Almanya'daki ihtişamlı yazlık saraya da gönderme yapmış ve bu şekilde de F.B.'nin evinin dertsizliğiyle birlikte bir saraya benzediğini ima etmiş olabilir.

Max'a ne konuda danışayım? Sadece bizi ilgilendiren bir şey içinse bu çok ağır bir sorumluluk, aslında kimse gerçek anlamda sorumlu olamaz ki, dolayısıyla bir tavsiyede de bulunamaz. Fakat Max'ın mali işlerini örnek almak söz konusuysa bu hiç iyi olmaz. Max'ın benden daha fazla parası var, gelirleri de öyle, hiç cimri değil, hiç savurgan da değil –ama buna rağmen orada gereğinden fazla para ve parasızlığın bahsi geçiyor. Ve işte tam da para hakkındaki bu konuşmalarıyla –bunda tüm masumiyetine rağmen kabahat hiç şüphesiz karısında– öyle yüksek bir değer veriyor ki paraya, insan gerçekten parasızlık çekiyor olsa dahi bunlara itibar edilmemeli. Bir seferinde hatırlıyorum da, aynaya yaslanmış halde duruyordum, kadın da aynanın önünde dantelli bir hırkayı aldı omuzlarına (biraz göze çarpan bir şekilde giyiniyor, pek bir ahenk de tutturamıyor, gerçi bu yönden de yine tümüyle masum), ben de bir şey söylemiş olmak için şöyle dedim: "Ne kadar da pahalı görünüyor!" Her şeyi çöpe atarmış gibi bir el hareketiyle: "Yok canım, bu da her şey gibi ucuz" dedi. Bu üzücü, budalaca ve aşağılayıcı. Böylesini öğrenmek istemem.

Franz

*

2.VIII.13

Sevgili Felice'm, bir tanem! Bugün mektup yok, olmaması da doğal, fakat mektupların söz konusu olduğunda ben artık doğallığı garipliklerden ayırt edemez oldum, senden mektup gelsin istiyorum, senden mektup almaya mecburum, başka yolu yok işte, beni yaşatan onlar.

Hoşuna giderse harika olacak bir fikrim var. Son mektuplarıma cevap yazdığın takdirde babana mektubu yazabilirim. Eğer annen baban çekinmezlerse –ama ortada çekingenlik için özel bir sebep de yok, çünkü beni tanımıyorlar, ola ki sen beni açık edersin, o zaman tabii ki– yani ailenin bir çekincesi olmazsa, belki 14 gün sonra ailelerimizin önünde nişanlanmış oluruz. Bu durumda –şimdi fikrimi söylü-

yorum– senin Prag üzerinden dönmen mümkün olmaz mı? Tatilin kısalmasın tabii ki, fakat dönüşte birkaç saatliğine Prag'da kalabilmen iyi olurdu. Ayın son pazarı veya son cumartesi belki, cumartesi olursa sana Berlin'e dönüşünde eşlik de edebilirim. Ne dersin? İyi olur muydu bu? Zira benim sadece kendime göz kulak olmam iyi olmaz. Çünkü akrabalarımla karşılıklı ettiğin her söz ve onlarla her bakışman beni incitecektir, yalnızca kıskançlıktan değil, bunun sebebi daha ziyade, kendimi onlara karşı kapamış olmam ve bu kapalılık içinde mutlu olmam, ama şimdi, benim varlığının bir parçası olan seninle birlikte, onlarla yeni bir bağ kurulacak değilse de bunu çağrıştıran bir karşılaşma olacak. Beni mutsuz etmek istemiyorsan onlarla veya diğerleriyle konuştuğunda bunu aklından çıkarmamalısın Felice. Bu konuda gerçekten ne yaptığımın çok farkındayım. Ben örneğin yeri geldiğinde kendim hakkında her konuda gevezelik edebiliyorum, bunu kasıtlı olarak yapmıyorum tabii, fakat öyle gelişiyor –ama buna rağmen sonunda her şey yine içime tertemiz gerisin geri yuvarlanır ve belki de en önemli şeyi söylemiş de olabilirim, ama yine tamamen yabancı olurum. Sende ise korkarım ki bunu böyle hissedemem, sen benim için fazlaca değerlisin, insanlarla gevezelik edersen kendimi seninle birlikte onların içinde kaybederim. –Fakat eninde sonunda, çok üzgünüm ama, bir gün onlarla tanışman gerekecek, ne dersin, gelir misin? Bil ki, yanımda olmanın verdiği saadetle tahammül edilemez hiçbir şey kalmaz.

Franz

Frolayn Danziger dediğin kız kimin nesi?

*

3.VIII.13

Felice canım, mektuplarına ne kadar muhtaç olduğumu senden haber almadığım her gün (bu zaten başlı başına bir felaket) yeni ve büyük bir felaket daha yaşamamdan da çıkarabilirsin. Bunu önlemek senin elinde. Bugün gerçekten

üzüntülüydüm. Yine mektup yok. Ve açıkçası, sözüm ona gelmesi kesin olan pazar mektubun mümkün olduğunca çabuk elime geçebilsin diye haftalardır köye gitmiyorum özellikle. Fakat bu dikkatli hareket bana haftalardır üzüntünün haricinde bir şey getirmedi. Ancak telgrafın geldi bugün. Ama belki de bana yollanmış değil. Kafka yerine "Kafta" yazıyor, bir de Felice yazacağına "pliol" denmiş. Ne olursa olsun yine de güzel, epey de memnunum.

Felice lütfen, bana güvendiğini göster ve ne olduğunu senden kabul aldığımda söyleyeceğim bir ricamı mutlaka ve titizlikle yerine getireceğine söz ver. İmkânsız değil bu ricam, kötü bir şey de değil, haydi söz ver bana, hem de güle oynaya ver bu sözü.

Niçin babamın Berlin'e yapacağı bir ziyaretin ikimiz için de faydalı olacağına inanıyorsun? İfaden böyle. Ne düşündün bunu yazarken?

Rüyamda neredeyse her gece seni görüyorum, yanında olma ihtiyacım o derece büyük. Fakat türlü sebeplerden dolayı bundan korkum da bir o kadar büyük. Nikâh ancak mayısta olacak olsa bile, sanırım nişanlılık döneminde Berlin'e gelme olasılığım neredeyse hiç olmayacak. Bu durum sana ve diğerlerine uyacak mı? Bunu kabul edebilecek misin?

Franz

Kitap aldın mı yanına, hangilerini?

*

4.VIII.13

Felice canım, dün ne söylediysem hepsini geri alıyorum. Beni senden alıkoyan gayet yerinde bir korku, şu anda Prag'a gelmeni arzulamaktan da beni alıkoyan yine bu, fakat bunların da ötesinde öyle devasa bir duygu var ki hepsinden daha yerinde olan, o da yakında bir araya gelemezsek diye mahvolacağımdan dolayı duyduğum korku. Çünkü yakın bir zamanda bir arada olmadığımız takdirde, sana duyduğum, içimde kendinden başka bir düşünceye yer

vermeyen aşk, bir tasavvuru, bir ruhu, katiyen erişilmez ve asla ve kat'a vazgeçilemez bir şeyi mihrap edinecektir kendine, bu da beni bu dünyadan kopartabilecektir. Titriyorum bunları yazarken. Gel Felice, bu yüzden gel, dönüşte ne yap et uğra Prag'a. Bu ricayla birlikte diğer ve neredeyse en önemli bir hususta sana doğruyu söylemem gerekiyor, özellikle de uzun zamandır bu yönde bana bir soru sormadığın ve bu sualin yazışmalarımızdan sessiz sedasız bir kenara itilmesine tahammül ettiğin için. Biliyorsun eskiden hep, evlenmeye bedenen elverişli olmadığımı söylüyordum ve o zamandan beri bu durumumda hiç de bir iyileşme olmadı. O belirleyici mektubu sana yazmadan önce, takriben 1 ½ ay önceydi, doktora, aile doktorumuza göründüm. Pek hazzettiğim biri değil, doktorlardan genelde hazzetmem zaten, bu doktor da genelden çok daha farklı değildi. Aslına bakılırsa ona inanmıyorum, ama onun da, tüm doktorlara yaptırdığım gibi beni teskin etmesine fırsat veriyorum. Bu anlamda doktorlar da doğal şifa kaynakları olarak kullanılabilirler. Geniş bir muayenenin ardından (içimdeki bilginin sesini de bastıran) ziyadesiyle teskin edilmiştim. O gün öğleden sonra da mektubu yazmıştım sana. Son zamanlarda ise bir çarpıntı başladı, ardından kalp çevresinde batmalar ve ağrılar oluyor; sebebi mutlaka, tamamen değilse de büyük oranda senden ayrı olmanın verdiği dayanılmaz ıstırap olmalı. Kendimi bitkin düşürüp seni arzulamamı dizginleme gayesiyle son zamanlarda fazlaca üzülmeme sebep olmamın ve fazlaca hızlı yürümüş olmamın da kısmen etkisi vardır tüm bunlarda. Lakin nafile, şu anki boğaz ağrısı da cabası. Bugün yine doktora göründüm. Her ne kadar bir anlığına kalbimin vuruşu ona pek temiz gelmemiş olsa da, "Organik bir bozukluk yok" dedi. Fakat en kısa sürede tatile çıkmamın iyi olacağını (ki bu mümkün değil), ilaç kullanmamı (ki bu da mümkün değil), güneye gitmememi, yüzmememi (ki bu da mümkün değil) ve sakin olmamı (ki bu hiç mümkün

değil) söyledi. Babana mektubu yazmadan önce bunları öğrenmen gerekiyordu.

Nasıl da sevinçle bekliyorum, yarın gelmezse çarşamba günü muhakkak düzenli bir şekilde gelmeye başlayacak o mektupları!

Franz

[Sayfa kenarında] Postada kaybolan mektup yok ya? Bu Westerland'a giden 4. mektup?

Westerland'a 5. mektup

*

5.VIII.13

Canım Felice, mektubunu çarşambaya bekliyorum derken dün ayıp derecesinde abarttım. Daha çok mutlaka bugün içindi beklentim, kesinlikle bugün için. Mektup değilse de seyahatinden bir kartpostal da olabilir. Kartpostal olmazsa da bir telgraf. Bu yalvarıp yakarınalar beni alçaltıyor, fakat senden bir haber almak gibi çok daha az önemli olan şeylerde bile kendime hâkim olamıyorum. Düşünceler kafamda karmakarışık bir halde sürekli dolanıp duruyor: "Bana yazmaktan hoşlanmıyor, beni düşünmüyor, belki de beni yalnızca herhangi bir hatıradan hareketle seviyor. Aşağılık, zapt edilemez yalvarışlar!

Bu arada biraz önce bir telgraf geldi. Tabii ki senden geldiği düşüncesi dışında aklımdan bir şey geçmedi, teslim eden kızın payına da mesut bakışım düştü. Madrid'denmiş. Dayım orada yaşıyor, benim en fazla yakınlık duyduğum akrabam, ailemden çok daha yakın, fakat elbette çok belirli bir manada. Son zamanlarda ondan üç mektup aldım, cevap yazmaya çok da istek duymadım. 5 gün önce geceleyin bir mektup yazarak "Arkadia" ile birlikte yolladım ona. Mektupta iyice dert yandıktan sonra güzel bir geçiş yaparak sözü yakında resmi olarak nişanlanacağıma da (bu dayım nişanlanmamızı aslında ailemden önce öğrenmeliydi) getirdim.

Aradan bir zaman geçtikten sonra bu mektubun "Yargı"yla olan tuhaf benzerliği aklıma geldi. "Yargı"da muhakkak ki dayıma dair birçok şey vardır, (kendisi bekâr, Madrid'deki demiryolları işletmesinde müdür, tüm Avrupa'yı çok iyi biliyor, Rusya hariç) ben de şimdi ona Georg'un arkadaşına yazdığına benzer bir mektupla nişanlanacağımı bildiriyordum ve bunu bir de Arkadia'nın yanına ekliyordum. Dayım mektubumu yanlış anlamış ve resmen nişanlandığımızı sanıyor olmalı, çünkü şu an önümde duran telgrafta aynen şöyle yazıyor: "Çok sevindim. Gelini ve damadı gönülden tebrik ederim. Dayın Alfred." İşte böyle, ailen onlar için tehdit oluşturan korkunç damattan bihaber ya da az şey bilir halde sessiz sakin yaşayıp giderken biz Madrid'den başlayarak kamusal düzleme yükselmiş oluyoruz.

Franz

*

6.VIII.13

Nihayet o hoş yazını tekrar görebiliyorum. Hamburg'dan gelecek kartpostallar elime geçmedi, adresi açık seçik ve herkesçe okunur bir şekilde yazmamış olabilir misin acaba? Örneğin bugünkü kartının üzerinde Niklas Caddesi No. 6 yazıyor ve bu tarz bir hata bana duruma göre büyük bir acı verebiliyor. Annem babamdan söz etmenin lüzumu kalmadı artık; işitilebilir uyarıları bundan böyle bitmiştir. Babana yazacağım mektupla ilgiliyse kesin bir tavsiye bulamıyorum yazdıklarında, daha ziyade birbiriyle çelişen üç türlü tavsiyen söz konusu. Ama ben de bir tavsiye istemiyorum zaten, yeni kalp hikâyem için yazacağın cevap elime geçer geçmez babanın mektubunu (mektup yalnızca babana yönelik, annene kısaca değiniyorum; hem annene hem de babana yönelik bir mektup formunu tutturamıyorum) postaya vereceğim. Bugün mesela, hiç uyumadım, kesinlikle hiç uyumadım, saatin vuruşlarının çoğunu duydum, onun haricinde ise yarı uykulu haldeyken seninle ilgili bir düşünce,

hangisi olduğunu şimdi hatırlamıyorum, tekdüze bir hareketle ve delice bir hızla bir dokuma mekiği gibi bulanık şuurumun içinde durmaksızın gidip geldi.

O çaresizlik içinde gecenin ortasında adeta bir çıldırma nöbeti geçirdim, zihnimdeki görüntülere artık hâkim olamıyordum, her şey parçalara ayrılıyor, darmadağın oluyordu, ta ki bilincimin üzerine yerleşip zoraki bir araya toplayan Napolyon devrinden bir kumandanın siyah şapkasının hayali en buhranlı anımda imdadıma yetişene kadar. Bu esnada kalbim adeta tüm haşmetiyle gümbürdüyordu, pencere tamamıyla açık halde olmasına ve hava oldukça serin olmasına rağmen yorganı üzerimden attım. Kalbim ve çevresindeki ağrıları dikkate almazsak, sabahleyin ofise gitmek tuhaf bir şekilde hiç de o kadar kötü gelmedi, oysa gece buna hiç ihtimal vermemiştim. Ofiste kartpostalın ve mektubun da gelince (pazartesi yazılan mektup çarşamba sabahı geldi yani) kendimi adamakıllı iyi hissetmeye başladım.

Halet-i ruhiyemin günbegün değişmesi, perperişan halimin mahiyetini ortaya koyuyor, fakat elbette tüm bunlar değiştirilmesi mümkün olmayan, genel durumumun kötülüğünden gelen bir temelde cereyan ediyor. Hadi söyle, Prag ziyaretinle ilgili aklıma gelen fikir budalalıktan başka bir şey değildi, değil mi? Hadi ordan Felice, doğru değil ki bu Tabii ki davetin ailemden gelmesi gerekirdi, fakat o takdirde dünyanın en kolay işi olurdu bu. Fakat asıl önemlisi bu olsa da, ne güzel olurdu.

Tatilimle ilgili büyük bir aksilik çıktı. Önce 14 gün seyahat edip diğer 14 günde de bir sanatoryumda kalacaktım. Fakat durum itibariyle mutlaka tatilin tümünde sanatoryumda kalmam gerekecek, ben de Cenova yakınlarında bulunan Pegli'de bir sanatoryumda karar kıldım, böylelikle tatilim (Cenova'ya yakınlığı nedeniyle) ve sanatoryum bir arada olacaktı. Fakat bu senatoryumun sezonu 1 Ekim'de açtığını öğrendim, oysa ben tatile eylülde çıkabileceğim. Bu

yüzden ancak Garda Gölü kıyısındaki Riva'da Hartung Sanatoryumu'na gidebileceğim herhalde. Çok yazık! Max'ın mali işleri hakkında sana daha sonra yazarım, aksi takdirde beni belki yanlış anlayabilirsin.

Baksana, plajlarda çok fotoğraf çekilir, seni örneğin sahilde plaj sandalyesinde ya da kumullar üzerindeyken görmek isterim, bana bir fotoğrafını gönderemez misin?

Franz

Frolayn Danziger'e de selamlarımı söyle, onunla tanışmıyoruz, fakat kendisi hayatta sahip olduğum en kıymetli insanın yanında, daha ne olsun, bu da yeterli bir ilişki değil mi? Bu arada yazısı ne kadar da kunt!

*

7.VIII.13

Sevgili Felice! Nasıl yani? Başın ağrıyor, kötü uyuyorsun, tuhaf rüyalar mı görüyorsun, tam da tüm sıkıntıların yükünü üzerinden atıp dinleneceğin bir zamanda? Hâlâ belirsiz olan durumumuzdur sebep, başka bir şey değil. Yarın, mektubun geldikten sonra yazacağım babana, sonra ikimiz de huzur bulacağız, tekrardan güç toplayacağız. Mecbur değil miyiz buna hem, özellikle de sen, çünkü asıl büyük sıkıntı o zaman seni bekliyor olacak, benimle, yani belki de olduğundan farklı hayal ettiğin bu ipe sapa gelmez aciz adamla birlikte olmaya başlayınca. Zavallı Felice! Benim hakkında bildiğin her şeyin ardından yine de benimle yaşamak isteme cesaretini gösterdiğin için bir yıl boyunca ayaklarına kapansam azdır. Böyle bir teşekkür için fırsatım olacak, fakat bir araya gelinceye dek Felice, her şeyde teşekkürü gören bu bakışı sana gönderiyorum, doğrudan sana çevrilmeyecek olsa da, hatta belki de adeta içimde pısıp kalsa da. Kısacası demem o ki, hüsrana uğramama gibi bir kudrete sahip olasın.

Westerland'daki hayatınla ilgili daha ayrıntılı şeyler yaz bana, Felice. Kuzenin hakkında bana hiç ayrıntılı bilgi ver-

medin mektuplarında. Yalnızca ilk günlerde baş başa kalmış olmalısınız, en azından pansiyondaki insanlarla tanışmışsınızdır, yemeği birlikte yiyorsunuz sonuçta. Ne tür insanlar bunlar? İsimleri ne? Hangisi hoşuna gidiyor, hangisinden hoşlanmıyorsun? Ayrıca gemideki seyahatinde anlatmaya değer bir şey olmadı mı (Şu aralar Robinson Crusoe'nun eski bir baskısını okuyorum, orada sürekli bir şeyler oluyor, gemi seyahatlerinde olağan bu.)? "Bu arada fırtına öyle şiddetlendi ki, insanın pek ender görebildiği bir şeyi gördüm: Kaptan, süvari ve daha birçokları, felaketi başkalarından çok daha fazla içlerinde hissettiklerinden, geminin batacağı anı bekleyerek kendilerini duaya vermişlerdi." Peki günlerini tam olarak nasıl geçiriyorsun? Kitap da okuyor musun? Ne okuyorsun peki? Peki, yüzme bilmeden denize girmek tehlikeli değil mi?

Bianco'da senden aldığım söz, çok teşekkür ediyorum bunun için, "Müller hareketleri"yle[99] ilgili, sana "Kadınlar İçin Sistemli Jimnastik"i yollayacağım, sen de yavaş yavaş, sistemli bir şekilde, dikkatlice, itinayla, her gün Müller hareketlerine başlayacaksın (söz verdin çünkü bana, öyle değil mi?) yaptıklarını bana anlatacak ve böylelikle bana büyük bir mutluluk yaşatacaksın.

Franz

[Sayfa kenarında] İki mektubun da aynı anda geldi. Böyle düzenli düzenli devam et, et ki kalbim de düzene girsin. Annenlerin yolladığı mektuplardan birini de göndermek istemez misin bana, böylelikle sana nasıl şeyler yazdıklarını görebilirim. Gelecekteki vejetaryen mutfağımız hakkında bir şey söylemiyorsun. Bense sevinç çığlıkları atarsın demiştim.

*

99 Ç.N.: Danimarkalı sporcu Jørgen Peter Müller'in (1866-1938) geliştirdiği jimnastik eğitim sistemine gönderme yapılıyor.

8.VIII.13

Dün uzun zaman sonra senden ilk kez iki gün art arda mektup geldiği için sana teşekkür ettim, bugünse yine bir haber yok. Senden her gün yeni bir mektup istememe zorbalık denebilir, fakat zorbalık değil bu, daha doğrusu, senin için önemli değilsem, o zaman elbette ki zorbalık. Özellikle şu aralar yazmalısın bana ve düzenli yazmalısın. Mektupsuz kalınca nasıl acı çektiğimi yeterince iyi biliyorsun. Şu an ne durumda olduğumu, durumumun adeta mektuplarının düzenli şekilde gelmesine bağlı olduğunu biliyorsun. Zorunlu hallerde çalakalem yazılmış birkaç satırın dahi bana yeteceğini biliyorsun. Westerland'dan düzenli olarak yazacağına söz verdiğini biliyorsun, senden bir cevap beklediğim o mektubun benim için özel önem arz ettiğini biliyorsun. Önce baş ağrısından ve iyi uyuyamadığından bahsedip, sonra da susuverince gereğinden de fazla huzursuz olmak zorunda kalacağımı biliyorsun –ve tüm bunlara rağmen yazmıyorsun, sana her gün yazdığım mektuplarla da sıkboğaz edilmiş hissetmiyorsun kendini ki bir iki kelam dahi yazmıyorsun. Fakat sonuçta, ben senden imkânın olmadığı zaman her gün mektup yollamanı istemiyorum ki, bunu da sana o kadar çok söyledim ki, *benim senden istediğim sadece düzenli aralıklarla yazman, fakat sen bundan da mahrum ediyorsun beni*. Ve bana bir ufak kartpostal dahi göndermeden (cumaları her bir posta tesliminde yeniden titrediğimi biliyorsun), çarşamba gününü sükûnet içinde geçirmeye dayanabiliyorsun. Ah Felice, gün içinde beni düşünmediğinin ispatı elimdeyken beni rüyalarında görmen ne yazar? Kaldı ki bu ilk değil. Haksızlık ediyorsun Felice, içindeki ya da dışındaki sebeplerden dolayı yazamıyor olman da hiç fark etmez.

Franz

*

[İşçi Kaza Sigortası Kurumu anteti]

9.VIII.13

Bu sabah çarşamba günkü mektupların geldiğinde, hatta birinin dün akşam gelmiş olduğunu öğrendiğimde, sana telgraf çekip dünkü mektubumdan dolayı özür dilemek istedim. Ne var ki, bu iki mektubu okumanın ardından bunu yapamadım. Bunlar gerçekten ne vakitten ne de yürekten nasibini almış mektuplar ve beni perişan ediyorlar. Şu anki üzüntü, hiçbir şey gelmemiş olsaydı duyacağım üzüntü kadar büyük diyemem, bunu itiraf edeyim, ama diğer bir yönde mutsuzluğum çok daha büyük. Öyle bir havada yazmışsın ki, halin bu idiyse sadece kart yazsaydın keşke bana, o zaman...

Buraya kadarını ofiste yazmıştım, ölesiye üzüntülüydüm. Yüzüncü kez okumuş, kendimi kandırmak için en büyük çabaları göstermiş olsam da ihtiyacım olanı bulup çıkaramadığım bu mektupları önüme koymuş, taş kesilmiş bir halde oturuyordum. Birkaç yüzeysel değişiklikle bu mektuplardaki ifadeler rahatlıkla yabancı birine yönelik olarak da anlaşılabilir, ama aslında bunlar yabancı birine yönelik olamaz, çünkü öyle geliyor ki bana, öyle bir durumda daha az üstünkörü yazılmış olmazlar, daha az üstünkörü hissedilmiş olurlardı. Felice bir tanem, bak, ben çıldırmış değilim, özellikle şu anda ve sana karşı aşırı bir hassasiyet içinde olsam da çıldırmış değilim, çünkü senin bendeki değerinin yeri doldurulamaz, her nasıl oluyorsa artık, mektuplarında bulamıyorum onları, yazmıyor işte içinde. İşte yine o, birlikte olduğumuz anlarda zaman zaman hissettiğim (bana karşı sanki sararıp solmuş ve içten gelen bir zorunlulukla kendini kapatmış gibiydin), seyahat için Berlin'i her terk edişinde garip bir şekilde yeniden duyumsamaya başladığım o şaşkınlık. Frankfurt'tayken de öyleydi, Göttingen ve Hamburg'dayken de. Seyahatler kafanı allak bullak mı ediyor, yoksa tersine zihnini mi açıyor? Bunlar varlığı inkâr edilemez, ama bir şekilde açıklaması yapılabilecek gerçekler. Hafızamı yoklayıp

da bana yazdığın ilk mektubu son yazdığınla kıyasladığımda, ne denli korkunç görünse de şunu neredeyse söyleyebilirim: Birinci mektubun beni bundan daha fazla sevindirebilecek türdendi. Tabii ki yalnızca tek bir mektup sonuçta bu, ama sondan iki önceki mektubunda da, bana hak ettiğimden de fazla olmak üzere sayısız kez sevgi dolu şeyler bahşettin. Ama işte son iki mektup da ortada, bunlarda takdire yer verildiğinden söz edilemez. Bana bunları açıklayabilirsen, iyi niyetinle ve benim kuruntularıma gönderme yapmaksızın açıklayabilirsen, lütfen yap bunu Felice, ne olur açıkla. Bu tarzda yazdığın birkaç mektup için bir açıklamada bulun ve yazmadığın bir dizi mektup için. Yazılanların en üstünde Frankfurt'tan gelenler duruyor, onların altında Hayvanat Bahçesi'nde yazdığın (masanın altında yazılan) var[100], onun ardından da çarşamba akşamı yazdığın ve içinde "Erna bütün gün bana çıkışıyor ve dışarıya çıkmak yerine tüm zamanımı odada yazı yazmakla geçirdiğimi söylüyor" dışında bir şeyin yazmadığı şu son mektup duruyor. Felice, canım, ne demek bu, ne söylenmek isteniyor burada?

Ama yine de itiraf edeyim ki evde elime geçirdiğim resme bakarken sana sonsuz bir kuvvetle bağlanmış olduğumu hissediyorum ve ıstıraplarla geçirilen şu öğleden önce, hafızam yukarıdakileri, mutlak aciliyet arz edenleri yazmaya mahal vermiş olmasaydı da, resmine bakarken mütemadiyen yaptığım gibi yalnızca şükranlarımı ifade edebilmiş olsaydım.

Franz

*

10.VIII.13

Bak işte Felice, telgrafın geldi, çok teşekkür ediyorum sana bunun için, ayrıca haksız suçlamalar ve belki de benim yüzümden tatilinin tatsızlaşmasından dolayı beni bağışlamanı rica ediyorum. Biraz önce ofiste, cuma günü yazdığın kartı aldım elime. (Şayet yazmışsan perşembe gününe ait bir şey

100 Ç.N.: bkz. 28.V.13 tarihli mektup.

gelmedi, belki eve yollamışsındır, o halde ancak yarın gelir) fakat bırakalım bunu, ben senin yazmalarını tepeden takip eden bir şeytan değilim ki, yalnızca mektuplarında yazanlar dehşete düşürüyor beni, zira o mektuplarda gerçekten de sanki zulüm etmesin diye bir şekilde yatıştırılması gereken bir şeytanmışım gibi görünüyorum. Bunlar, son günlerde senden gelen her şeyin içinde tekerrür ediyor Felice. Sondan iki önceki[101] mektubunda: "Bundan böyle artık eminim ki sızlanmazsın vs." Sonuncusunda: "Erna bana çıkışıyor vs." Bugün gelen kartında: "Odada kalmak bir günah işlemek olurdu." Fakat Felice, bir tanem! Başkalarının para hakkında konuşmasına benzer şekilde yazmıyor muyuz biz de yazmak hakkında? Bunlardan ilki ikincisinden daha mı fena? Sırf benim hatırıma yazıyorsan, korkunç bir şey bu.

Mektubu yollamaya korkuyorum, ben tam bir muhakeme ehliyetine sahip olmayabilirim, şayet öyleyse bu yine aynı sebepten ileri gelmiyor mu, haklı bir manası var o halde. O muazzam mesafe mi, benden uzağa sürükleyen seni, yoksa zaman zaman benim tarafımdan bastırılan asıl hislerin mi? Dayanıklısın sen, olaylara berrak bir bakışın var, kendine hâkimsin –sürekli tekerrür eden bu kesintiler bir o kadar vahim ve de manidar o zaman.

Franz

*

11.VIII.13

Kampen'dan attığın kart geldi bugün. (Perşembe günkü kartın da Hamburg'dan attığın kart gibi kaybolmuş olabilir mi?) Gerçeği söylemem gerekirse böyle bir kart bana son mektuplardan daha saf bir sevinç yaşatıyor. İçinden hiç

101 Ç.N.: Kafka "sondan iki önceki mektubunda" demiş. Ancak bağlam dikkate alındığında sondan bir önceki mektubu kastediyor olabilir. Nitekim sondan iki önceki mektup için, Felice'nin kendisine olumlu şeyler yazdığını, son iki mektubundaki havanın kötü olduğunu belirtiyor yukarıda.

kötü bir şey bulup çıkarılamıyor ve kendini kandırmacayla iyiye yorulabiliyor. Demek birinin "büyüleyici" olarak nitelendirdiği (kim o?) hoş bir geziye çıktın? Sonra birazcık beni düşündün, ben de öncesinde bir şeyler olmasaydı gayet memnun olabilirdim. Fakat burada mesele anlık bir memnuniyet değil, benim memnuniyetim ise hiç değil, burada esas mesele daha ziyade şu: Karım olma fedakârlığını üstleniyorsan eğer Felice –bunun bir fedakârlık olduğunu gerçeklere sadık kalarak en ince ayrıntısına varana dek sana kanıtlamak için çabaladım– her ikimizi de sonsuz bir mutsuzluğa gark etmek istemiyorsan, bana meyil vermeni üstünkörü değerlendirmiş veya hiç değerlendirmemiş halde bırakamazsın. Hiç kimse senden, bana karşı olan hislerinin ne olduğunu tüm açıklığıyla bilmeni talep edemez, ama tabii hislerinden emin olmalısın. Ne var ki son mektuplarına bakılırsa ve geçmişteki benzer zamanları hatırlarsak, bu emin olmayı sende bulabilme konusunda şüphe duyuyorum. Şüphesiz derinlerde bir yerde (başka bir açıklama bulamıyorum bu duruma çünkü) bir aldanma yatıyor olmalı; ara ara durulan ve bu yüzden en azından sezmen gerekiyorken, nedendir bilinmez aramadığın, aramaya girişmediğin için de bulup çıkaramadığın bir aldanma. Oysa aramak olmalı tam da senin vazifen. Burada ufak ve kolayca ortadan kaldırılabilecek bir önyargı, salt bir zayıflık olabileceği gibi, seni şimdilik sadece şu aralar benden uzaklaştırıyorken, aynı şekilde gelecekte büsbütün uzaklaştırabilecek bir şey de olabilir. Yoksa seni benden belki de hiçbir şey uzaklaştırmıyor da yeniden görüşmemizle ilgili bir soruyu –tek örnek değil bu– şu 3 cümle ile hallediyorsun örneğin: "Şu an Prag'a gelmem katiyen söz konusu değil. Fakat nasıl oluyor da öncesinde senin Berlin'e hiç gelemeyeceğin kanaatine varıyorsun? Peki Noel tatiline ne dersin?" Oysa şu an ağustostayız. – Felice, biliyorum, ben burada dışarıdan bakıldığında korkunç bir şey yapıyorum. Bu, sana yapmış

olduğum belki de en kötü şey, fakat aynı zamanda en kaçınılmaz olan da. Söylediklerinde dipte yatan sesi –tek örneğe bağlı kalma– duymak istemiyorsun, o halde ben senin için sesli olarak tekrarlamış olayım.

Franz

*

12.VIII.13

Senin güzel bir günün başlangıcında, iyi kötü uykunu almış bir zindelikle, hoş bir günün beklentisi içinde kahvaltı sofrasında oturduğunu ve yeraltı dünyasından gelen o kahrolası mektuplarının ve havadislerimin günbegün sana ulaştırıldığını düşününce Felice, bir ürperti kaplıyor içimi. Fakat ne yapabilirim, Felice? Son mektuplarında ve kartlarında yakınlığını, yardımını, kesin kararlılığını hissetmiyorum, bunlardan emin olmadan da ailenle en ufak bir bağlantı kuramam, çünkü benim insanlarla aramdaki bağ senin, sadece senin elinle olur ve ***bu bağ gelecekte sadece senin elinle olmalı.*** O halde dünkü mektubuma cevabın gelmesini beklemek durumundayım. Halimi anlamıyor musun, Felice? Verdiğim acılardan çok daha fazlasını çekmekteyim, ne var ki, aslında çokça anlam ifade etse de, özünde beni en ufak şekilde haklı çıkarmayı içermekten şimdilik uzak.

Franz

*

[14 Ağustos 1913]

Sevgili Felice! Nihayet son mektubunda yeniden seçebiliyorum seni. Bulutların ardında gibiydin. Hem de daha pazartesi mektubunda (muhtemelen posta pulu yetersiz geldiğinden ancak bugün, perşembe günü elime geçebildi) ve salı günkü ilk mektubunda. Kendi kendime sordum, acaba kem gözle bakıyorum da bu yüzden mi yetmiyor tüm bu mektuplar bana diye. Sürekli Ullsteinhalle'deki[102] olumsuzlukların bahsi geçiyor mektuplarında. Oranın yazmaya uygun bir

102 Ç.N.: Berlin'de önemli bir etkinlik salonu.

yer olmadığından kim şüphe edebilir, fakat orada yazınanı kim istiyor ki senden? Ullsteinhalle'nin resmi bile her zaman gözlerimi acıtmıştır. Sen zaten kurşunkalem kullanıyorsun, kahvaltıda birkaç satır olsun yazamaz mıydın bana, ya da sahilde? Ayrıca çeşitli emarelere dayanarak mektuplarımı sadece üstünkörü okuduğun sonucuna varıyorum. Bir örnek vereyim: Sana Madrid'deki dayım hakkında yazmıştım, fakat sen "Milano'daki" diyorsun. Bu örnek çok önemli değil gerçi, fakat o zaman hiç sözünü etmeden ve ben bunun farkına varmadan en önemli kuşkularından herhangi birini, olması gerekenden farklı bir yere yerleştirebileceğin anlamına da geliyor

Ancak ikinci mektubun bir nebze sakinleştirdi beni ve sanırım işte bu benim Felice'm yeniden. Nihayet yeniden ortaya çıktı. Belki de yalnızca biraz yorgunsundur, Felice. Olmasaydın mucize olurdu. Mevcut olasılıkların hiçbirine bakmıyorum şimdi artık ve bu mektubu ailene yazılanla birlikte aynı zamanda postaya vereceğim. Berlin'e kadar birlikte gidecekler. Pansiyonunuzdaki o adam grafoloji işlerinden vazgeçsin. Ben davranış tarzım itibariyle hiç de "çok belirli değilimdir" (o halde sen bunu tecrübe etmiş olmalısın), ayrıca hiç "olağanüstü duyumsal" da değilimdir, bilakis mükemmel şekilde, doğuştan gelen çilekeşlik yeteneklerim var, iyi kalpli değilimdir, tutumluyumdur gerçi, fakat işte "zorunluluktan" değilim, onun dışında çok cömert de hiç değilimdir, adamın diğer söyledikleri ile senin aklında tutamamış olduğun şeyler de yine aynı kapıya çıkacaktır. "Sanatsal ilgi" meselesi bile doğru değil, hatta tüm yanlışlıkların içinde en yanlış yorum bu. Benimkisi edebiyata ilgi değil, ben edebiyattan meydana geliyorum, bunun dışında bir şey değilim ve bunun dışında bir şey olamam. Geçenlerde şöyle bir hikâye okudum: "Papazın birinin sesi o kadar hoş ve okşayıcıymış ki, onu dinlemek en büyük zevkmiş. Günün birinde bir din adamı bu hoş sedayı duyduğunda şöyle demiş: 'Bu bir insa-

J. P. Müller

MEIN SYSTEM

15 MINUTEN TÄGLICHER ARBEIT
FÜR DIE GESUNDHEIT

VON

J. P. MÜLLER

MIT 42 ILLUSTRATIONEN NACH DER NATUR
UND EINER ZEITTAFEL

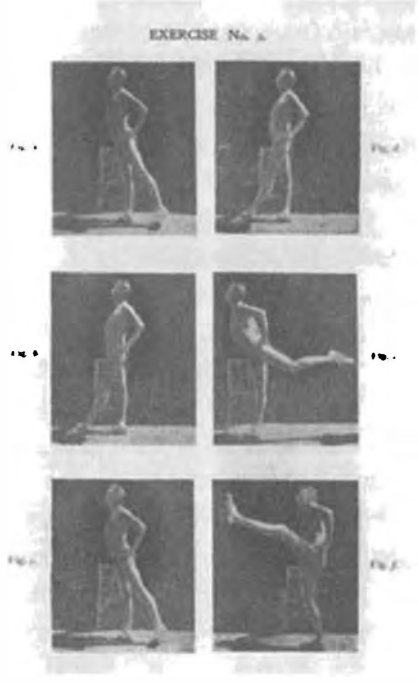
AUS DEM DÄNISCHEN NACH DER 4. AUFLAGE DES ORIGINALS
VON M. UND H. TILLGE ÜBERSETZT

ERSTES BIS ZEHNTES TAUSEND

VERLAG VON
TILLGE'S BUCHHANDLUNG, KOPENHAGEN
PROP. OTTO TILLGE

LEIPZIG, K. F. KOEHLER

Kafka'nın Felice'ye önerdiği Müller sistemini anlatan kitabın giriş sayfaları.

nın değil, şeytanın sesi.' Ardından tüm hayranlarının önünde onun içindeki kötü ruhu çağırmış, kötü ruh da bedeni terk etmiş, bunun üzerine cansız beden (zira burada ruh yerine şeytan tarafından hayat verilen bir vücut söz konusu) yere yığılarak kokmaya başlamış." Benimle edebiyat arasında da böylesine benzer, çok benzer bir ilişki var işte, tek fark edebiyatının sesinin o papazınki kadar okşayıcı olmaması. –Ancak bir grafoloğun bunu yazıma bakarak anlaması için onun epey maharetli bir grafolog olması gerekir.

Senin grafolog için bir eleştiri yazısı ekliyorum. "Das Literarische Echo" dergisinde "Gözlem" hakkında bir kitap tanıtım yazısı çıktı geçenlerde. Çok iyi niyetli ama onun dışında çok da dikkate değer değil aslında. Yalnız bir yer dikkat çekici, şöyle deniyor konuşmanın bir yerinde; "Kafka'nın bekârlık sanatı..." Ne diyeceksin buna, Felice?

Kısaca diğer meselelere gelirsek: Müller hareketlerini yapman konusunda kesinlikle ısrarcıyım, kitabı bugün postaya veriyorum, eğer hareketleri yaparken canın sıkılıyorsa, iyi yapmadığındandır, anlatılanları tamı tamına (tabii ki çok dikkatlice ilerleyerek) uygulamaya çaba göster, göreceksin sıkmayacak seni, zira etkisini hemen hissedeceksin; yemek yapma işlerini kafana takma; uykusunda konuşan kuzeninin de ağzının üstüne usulca bir örtü örtüver o uyurken.

Franz

*

15.VIII.13

Ama şimdi artık sakinleş, Felice. Tatildesin ve mevsim yaz, huzursuzluklar ne odada ne de dışarıda olsun. Mektupta ailene kaçınılamaz olanı söyledim, gerekli olan ile gerçeğe uygun olanı onlar açısından okunur ve kavranabilir şekilde harmanlamak kolay olmadı, tam olmasa da hiç olmazsa başardım yine de. Bundan böyle aramızda en azından korku ve tasadan söz edilmeyecektir, tüm bunlardan arta kalanlarsa sıkıca kapanan dişlerimiz arasında ezilmeli, un ufak edilmelidir. Şüphesiz ki son mektuplardaki

suçlamalarımda büyük oranda haksızdım, bunlar hakkında ayrıntılı olarak konuşmak istemiyorum, ama bu suçlamalar yalnızca mektuplarda yazılı belirli hususlar yüzünden incinmiş olmaktan da kaynaklanmıyordu, sebep daha derinden gelen bir korkuydu. Bırakalım onları şimdi! Seni bu tür şeylerle üzmemenin bir yolunu buldum. Yazmaktan asla feragat edilemeyecek olanı yazmasına yazacağım yine gerçi, fakat göndermeyeceğim bundan böyle, belki günün birinde onları sakince birlikte okuyabileceğimiz, Westerland'dan buralara yolu ağır ağır kat eden bir mektuptansa, teskin edici bir bakış, hatta elini elimde tutmamla belki tüm olumsuzlukların daha bir kolaylıkla ve çabucak ortadan kalkacağı huzurlu bir zaman gelecektir. Sana verdiğim son acıları, benimle ilişkinin sana yüklediği ve şimdiden başlayan fedakârlığın bir kısmı olarak kabullen. Başka türlü söyleyemiyorum. Annen ve baban seni mektubumla ilgili sorguya çektiklerinde bunu düşüncelerinin ve cevaplarının içinde bulundur.

Bundan böyle ayrıca o kadar fazla da yazma bana. Yoğun bir mektup alışverişi bir şeylerin yolunda gitmediğinin bir göstergesidir. Barış, mektuplara ihtiyaç duymaz. Tüm dünyanın önünde evleneceğin kişi ilan edilecek olmam aslında bir şeyi değiştirmiş değil, ama bu hiç olmazsa tereddütlerin ve korkuların dışa yönelen her bir etkisinin son bulduğunun işareti. Bu yüzden de bu mektup bolluğuna artık gerek yok, yalnızca mektuplarda en ince ayarın tutturulduğu bir düzenlilik gerekli. Bir damat olarak, zamanı aksatmasam da güçsüz bir mektup yazıcısı olduğumu görünce şaşıracaksın. O zaman bağlarımız gitgide daha da kuvvetlenecek, mektuplarsa gülünç kalır bu bağların yanında.

Franz

*

18.VIII.13

Felice canım, hastalanmıyorsun ya? Pek iyi hissetmiyorsun kendini demek? Ne anlama geliyor bu? Neden ayrıntı

vermiyorsun peki? Zulüm ederek seni hasta ediyorum diye bir tek kendimi mi suçlamalıyım? Başka sebep yok mu? Varsa nedir? Demek hâlâ iyi uyuyamıyorsun? Benim uykusuzluklarım ikimize de yeter oysaki. Yeterince huzurlu musun? Yemekler iyi mi, doğru düzgün yemekler yiyor musun? "Pek iyi hissetmiyorum kendimi" diyorsun, bunun anlamı ne ki? Mektup yazma artık bana, sadece kart yaz, fakat Felice, lütfen kendini pek iyi hissetmediğin şeklinde bir bilginin yanına ufak bir açıklama ya da ufak bir umut da ekle. Yalnızca "Kendimi pek iyi hissetmiyorum" yazarsan bundan bir anlam çıkaramadan ya da en azından iyi bir anlam çıkaramadan gözlerim saatlerce bu cümlene dalıp gider. Bir de bana üzerinde o resimciklerin olduğu kartlardan değil, gerçek kartpostallar yolla ki nerede ve nasıl yaşadığını hayalimde canlandırabileyim, çünkü en önemli şey bu benim için.

Posta servisi bizimle eğleniyor olmalı yine. Cuma günkü mektubun bugün, yani pazartesi geldi ve geçen pazartesi sana ulaşmış olması gereken Flaubert de şimdi gitmiş görünüyor. O kitapta da hayat var ama! Ne durumda olursan ol, tutundun mu ona, içine akıyor insanın.

Dün Max seyahatten döndü, onlardaydım, anne babası da oradaydı ve orada o büyük havadisi, Bayan Brod'un birilerinden bir yerlerde –ismi bana asla söylemezler– bir tebrik aldığını öğrendim. Bir şey duymuyor, anlamıyordum, uykusuz bir gecenin verdiği baş ağrısıyla boş boş etrafa bakıp, dalıp gitmeye bırakmıştım kendimi. Bu yalnızca acınacak bir halin dışavurumu olsa da aynı zamanda, yabancı insanların, dostluklarını, ilgilerini, yardımseverliklerini ve hatırşinaslıklarını en ileri derecede dikkate aldığımda dahi asla rıza gösteremeyeceğim bir hakkı kendilerinde bulup, benim işlerime karıştıklarının veya karışmak istediklerinin verdiği üzüntünün dışavurumuydu.

Fotoğraflar! Felice. Fotoğraflar! Bekleniyorlar! Bak nasıl da güzel bir şiir aldım, geçende "März"de çıktı. Bana geri yollarsın. Evet, oralarda yattık iki yıl önce. Köyün adını

hatırlamıyorum, Lugano'nun çok yakınlarındaydı. –Şimdi artık iyileşmene bak. Kuzenin ve arkadaşın da sana hizmet etmek ve sana bakmak dışında bir şey yapmasınlar. İsterdim ki bu görevlerden ben de pay alayım.

Franz

*

20.VIII.13

Beni yeterince düşünmüyorsun diye sana sitem ederken ne kadar haklı olduğumu görüyorsun işte şimdi, Felice. Ya da yoksa tehlike arz edene dek açılmaya cesaret ederken düşündün mü beni? Hayır, o an düşüncelerinde hiç yoktum. Geçti mi peki şimdi? Bir de sürekli şu kalp çarpıntısı! Hayır, Felice bana bu açıdan yakınlaşmanı istemiyorum. Bırak kalbim, harap olmuş damarlarımın nasıl hoşuna giderse öyle davransın, kendi kalbini ise sakinlik içindeki doğuştan gelen yürüyüşüne bırak. Ayrıca boğaz iltihabı nasıl olur da korkmanın bir sonucu olabilir? Burası biraz muğlak. Doktor çağırdınız mı? Söyle Felice, beni tanımadan önce daha dirençli değil miydin? Ben tüm dalgalardan daha fazla kabahatli değil miyim? Ve ileride günden güne biraz daha fazla ağaran saçlarıyla, kendisi tarafından gerçekten pek fazla önemsenmese de sana korku yaşatacak olan bu adam, bu yıl içinde kendisine ettiği zulmün yarısını etmiş olsaydı keşke sana. Bir keresinde size iş için başvuran dazlak bir adaydan korktuğunu söylemiştin, şimdi de karısı olmak için neredeyse ak saçlı birisi sana koluna girmeni teklif ediyor. Bugünkü mektubun, en azından bir konuda birbirimizle tamamıyla zıt olduğumuzu aklıma getirdi. Düşüncelerinin sözlü ifadesi seni mutlu ediyor, buna ihtiyaç duyuyorsun, insanlarla dolaysız bir münasebet sana iyi geliyor, yazmak aklını karıştırıyor, yazmak senin için sadece sınırlı bir telafi yolu, hatta çoğu zaman bir telafi imkânı dahi değil, birçok mektubuma cevap da aslına bakarsan vermedin ki bu konudaki iyi niyetinden ve gönüllülüğünden şüphe edilemeyeceğinden, yalnızca sözlü olarak

şu veya bu konuda kendini ifade etmeyi tercih edecekken, yazmaya karşı duyduğun isteksizlikten ileri geliyor bu.

Bende tam tersi söz konusu. Ben konuşmaya karşı büsbütün isteksizlik duyuyorum. Ne söylersem söyleyeyim, idrakimde tümü hatalı oluyor. Konuşma, söylediğim her şeyin ciddiyetini ve önemini alıp götürüyor. Başka türlüsü mümkün görünmüyor bana, zira konuşmanın üzerinde, bin tane formalite, bin tane dışsal zorlamanın etkisi var sürekli. Bu yüzden az konuşan biriyim ben, bu yalnızca zorunluluktan değil, aynı zamanda buna kani olmamdan. Kendimi ifade etmenin bana uygun düşen hali bir tek yazmak, öyle de kalacak, bir araya geldiğimizde de. Fakat benim yazmaya muktedir olduklarım, tabiatı gereği konuşmaya ve dinlemeye muhtaç biri olan sana, benim esas ve yegâne (belki de yalnızca sana yönelik bir şey de olsa) mesajım olarak yetecek midir?

Franz

*

21.VIII.13

Sevgili Felice, dün eve geç saatte geldim, bu yüzden dünkü telgrafına bir telgrafla karşılık veremedim. Mektubumu da dün akşam almışsındır zaten. Sana pazar günü yazmaktan da şunlar alıkoydu beni: Pazar günü sokaklarda tek başıma dolaşıyordum ki, en önemli konu hakkında, bir başka ifadeyle en azından (elim nasıl da tedirgin bugün, değil mi? Ama sakin de yazabilirim, bak şimdi!) en önemli meseleyle bağlantılı olarak çok az konuştuğumuz ve bunu da çoğu zaman ima yoluyla yaptığımız veya yazıştığımız aklıma geldi. Bu durumda her bir şeyi, mümkün olan en açık haliyle sana yazmak ve önüne koymak için büyük adımlarla dosdoğru evin yolunu tutmamdan daha doğal bir şey olamazdı. Vaktin akşam olması iyiydi, yazılacaklar daha açık seçik olabilecekti. Uyumak neyimeydi şimdi! Derken bir tanıdığa rastladım, yatıştırıcı, oyalayıcı, boş bir muhabbete girdik, ondan ayrılmamla beraber, daha insancıl düşünmeye başla-

dım, sana öteden beri ettiğim zulmü düşündüm ve şimdilik, yazılması mutlaka zorunlu olanı yazılmamış halde bıraktım. Yazınamakla günah işlemişsem eğer –öyle olduğu kesin– niyet kötü değildi. Ardından pazartesi gününü yatakta geçirdiğini ve gereksinim duyduğun en son şeyin dert ve keder olduğunu da okuduğumda "Tanrı razı olsun o tanıdıktan" dedim içimden.

"Annene yazayım mı?" diye soruyorsun. Önce babanın bana cevap yazması gerekir ama. Fakat bu gerçekleştikten sonra, en iyi olasılıkla, canın hangisini daha çok isterse öyle yap, ya anneme sen yaz ya da onun mektubunu bekle. Bu konuda içimde hissettiğim bir şey yok benim. İlkin annemin sana yazmasını istersen, ilkin o yazar sana.

Tatilim başlamadan önce Berlin'e gelme olasılığım neredeyse hiç yok, Felice. Birincisi şu anki halimle benden pek bir memnuniyet duymayacaksındır (bunu söylemekle ileriye yönelik alametleri peşinen böyle kabul değil amacım). İkincisi ise, nişanlılık dönemi ikimizin de (sebepler açısından farklılıklar olabilir) hoşuna gitmiyor. Doğu'daki düğün âdetlerinde damadın gelini ancak düğünde görebilmesi yerinde bir şey. Ve duvak kaldırılır "Demek Felice bu!", o an taparcasına eğilir damat. Fakat geriye doğru sıçrar gelin, öylesine ürkmüştür ak saçlıdan. Üçüncüsü tatilimi bölüp parçalamak istemiyorum ve neredeyse bir pazar günüm bile kalmıyor. Genel olarak sebepler böyle. Kabulün var mı bunlara?

Franz

[Sayfa kenarında] Fotoğraflar! Kız kardeşinin mektubu bir de!

*

22.VIII.13

Söze dökülmemiş bir şey kalmamıştır belki Felice, bu yönden bir korkum yok, fakat belki de tam da en önemli olan, senin tarafından tam idrak edilmedi. Bu bir serzeniş değil, bunda bir serzenişten eser dahi yok. Sen bir insanın

elinden gelebilenin en iyisini yaptın, lakin içinde taşımadığın, olmayan bir şeyi kavrayamazsın. Hiç kimse yapamaz bunu. Dert ve korkunun hepsini içinde taşıyan benim, yılanlar misali capcanlı, bir tek ben durmaksızın onların iliklerine kadar bakıyorum, bir tek benim, onların halinden haberdar olan. Sen onlardan benim vasıtamla, yalnızca mektuplar vasıtasıyla haberdar oluyorsun ve sana bu yolla aktarılanların korkunçluk, ısrarlılık, boyut, yenilmezlik açısından gerçeğe oranı benim yazdıklarımın gerçeğe oranı kadar bile değil ve daha bu bile başlı başına kavranılamayacak bir orantısızlık. Bunu, yazarken beni Berlin'den beri hatıranda yer ettiğim halimle tamamıyla unutmuş olmanın kuvvetle muhtemel olduğu dünkü tatlı dilli, olumlu mektubunu okuduğumda açıkça görüyorum. Seni bekleyen şey, Westerland'da önün sıra giderken gördüğün bu mesut hatıranın yaşanması değil, kol kola neşeli bir sohbet değil, sana delilik gibi gelecekse de görünmez zincirlerle görünmez bir edebiyata bağlı olan ve onun yakınına gelindiğinde bu zincire dokunulduğu iddiasıyla bağıran *huysuz, hüzünlü, suskun, hoşnutsuz, hastalıklı bir insanın yanında geçecek manastırvari bir yaşayış*.

Baban cevap vermekte tereddüt ediyor, bu anlaşılır, fakat soru sormakta da tereddüt etmesi bana sanki yalnızca çok genel şüpheleri olduğunun, oysa –tamamen yalan yollu– açıklayıcı bir bilgi fazlasıyla bertaraf edecektir bunları fakat bütünüyle onun tecrübesinin dışında kaldığından, mektubun tam da beni ele veren yerinin dikkatsizce üzerinden geçivermiş olduğunun ispatı gibi görünüyor. Gece boyunca kendime "bu olmamalı" deyip durdum ve ona bunları izah eden bir mektup tasarladım. Henüz bitmedi, göndermeyeceğim de; bu yalnızca bir firardı, fakat içimi ferahlatmaya bile faydası olmadı.

Franz

*

24.VIII.13

Canım Felice! Hizmetçi kız beni mahmurluğumdan uyandırdı ve mektubunu verdi. Mektubun artık tüm gecelerimi geçirdiğim sona ermeyen yarı uykulu halimde kafamın içinde dolaşan, parlaklığıyla göz alan hayallerin bir tamamlayıcısı gibi geldi. Fakat hizmetçi kız onu gecenin herhangi bir saatinde de gelip getirseydi, her seferinde elbette yine salt senden ve geleceğimizden ibaret düşüncelerimin uzayıp giden halkalarına eklemlenirdi.

Zavallı Felice'm, bir tanem! Hiç kimseyle seninle olduğu kadar acı çekmediğim ve hiç kimseye sana ettiğim kadar eziyet etmediğim bu bir araya geliş, korkunç ve meşru. Kendimi kendi yumruklarımdan sakınmak için eğiliyorum ve iyi vurmak için tüm kuvvetimi topluyorum. Bunlar bizim karşımıza çıkacak en fena alametler değilse ne?

Bir yazma bağımlılığı değil, ey sevgili Felice, bağımlılık değil, kesinlikle bizzat ben kendim oyum. Bir bağımlılık sökülüp atılmalı, ya da ezip geçilmelidir. Fakat ben kendim bağımlılığın kendisiyim; elbette ben de sökülüp atılmalı ve ezilip geçilmeliyim, ama sen ne olacaksın? Terk edilmiş halin devam edecek, fakat benim yanımda yaşayacaksın. Ben, yaşamak zorunda olduğum gibi yaşarken, sen kendini terk edilmiş hissedeceksin ve ben öyle yaşamazsam sen gerçekten terk edilmiş olacaksın. Bir bağımlılık değil, bağımlılık değil! En ufak yaşam ifademin belirlendiği, etrafında döndüğü bir şey. Bana alışacaksın bir tanem, diye yazmışsın, fakat hangi –belki de dayanılmaz– acılar pahasına. Sana önceden de yazdığım gibi, en azından sonbaharda ve kışın topu topu *bir* saati beraber geçirecekken ve karım olarak yalnızlığı, bugün alıştığın ve sana uygun olan çevre itibariyle ancak uzaklardan düşünebilecekken ve üzerine binecek yalnızlık daha da ağır olacakken hayatı doğru bir şekilde hayal edebilecek durumda mısın? Sen o manastırın önünde kahkahalar atarak korkudan geriye sıçrardın, oysa şimdi, doğuştan gelen emeli

(ve belki biraz da yaşam şartları) onu bir manastır hayatı sürmeye mahkûm eden bir insanla birlikte yaşamak istiyorsun. Sakin olalım Felice, sakin! Bugün babandan dingin, düşünüp taşınarak kaleme alınmış bir mektup aldım. Dinginliği itibariyle benim halimle kıyaslandığında sanki bu dünyanın dışında kalan bir eğlencelik gibi dursa da, tabii bu dinginlik sırf benim onu aldatıyor olmamdan. Babanın mektubu sevecen ve açık, benimki ise laneti kendim olan, en talihsiz gizli maksatların üstünün örtülmesiydi, sürekli senin karşına çıkarıp durduğum o maksatlar, Felice bir tanem. Baban bir karara –doğal olarak– varmıyor, seninle ve annenle yapacağı bir konuşma hakkını saklı tutuyor. Babana karşı dürüst ol Felice, ben olmamış olsam da. Ona benim kim olduğumu söyle, mektupları göster ona, onun yardımıyla, –öncesinde de şimdi de– gözlerim aşktan kamaşmış bir halde seni mektuplarımla ve ricalarımla ve yalvarıp yakarmalarımla ittiğim bu kahrolası döngüden çık.

Franz

*

24.VIII.13

Nasıldın diye soruyorsun? Telgrafını aldığımdan bu yana, 4 günden beridir yani, babana yollanacak mektubun yazılması bitmişti ve çekmecemde duruyor. Bugün mektubunu okumamın ardından hemen bizimkilerin öğlen yemeğinden sonra her seferinde biraz iskambil oynadıkları yan odaya gittim ve soruverdim: "Baba, ne diyorsun peki şimdi, evlenmek istememe?" Senin hakkında onunla ettiğim ilk kelam bu. Annemden öğrendikleri, annemin bildikleri kadar ancak tabii ki. Babama hayran olduğumu söylemiş miydim hiç sana? Tabiatımız gereği onun benim, benim de onun düşmanı olduğumu biliyorsun, fakat bunun dışında onun şahsına duyduğum hayranlık belki de ondan korkmam ile aynı boyutta. Zorunluluk halinde onu es geçebilirim, çiğneyip geçmek asla. Her konuşmamız gibi (fakat işte

her konuşmamız gibi değildi bu seferki, benim tarafımdan dayanaksız, onun tarafındansa çok sağlam fikir beyanları), her konuşmamız gibi bu da onun tarafından sarf edilen gergin sözlerle ve bu sözlerin yarattığı gerginliğin benim tarafımdan saptanmasıyla başladı. Şu anda bunların tümünün tasvirini yapacak durumda değilim, kendimi çok güçsüz hissediyorum, fakat sarsılmış olmamdaki sebep özellikle bu konuşma değil, çünkü babamın bana karşı üstünlüğünü biliyorum açık bir şey zaten, ayrıca bu durumun babamı beni sarstığından çok daha fazla sarstığı da muhakkak. Fakat genel olarak söylemek gerekirse, tutarlılık bakımından yetersizliğimle (bu noktada onu hatalı bir seçim olan asbest fabrikasına ortak olması için ayarttığım, şimdi ise fabrikayla ilgilenmediğim yönünde iğrenç suçlamalar geldi) sıkıntılara dayanabilemediğim veya hatta onları bertaraf edemediğim takdirde, evlenmem durumunda, gelirim nedeniyle kaçınılmaz olarak gireceğim sıkıntıları göz önüne serdi. Bunların yanı sıra benim meselemle ilgisini, o an için kurulmuş olsa da, artık tam olarak bağlantısını kuramadığım bir şekilde, ortanca kız kardeşimin yapmış olduğu evlilik nedeniyle (bu evlilikten de mali bakımdan –haklı olarak– hoşnut değil), kısmen boşluğa, kısmen anneme, kısmen de bana suçlamalar yöneltti. Böylece belki yarım saat geçti. Sonunda, genelde bu tür sahnelerin sonunda çoğunlukla olduğu gibi, uysallaşıyor, çok bir uysallaşma da değil aslında, fakat nispeten öyle, işte o zaman ona karşı ne tavır takınmalı bilemiyor insan, bilhassa da onun için doğallıkla içine doğan hiçbir sözü olmayan benim için. (Fakat onunla ilişkimde belki en tuhaf olan şeyse, onunla değil ama, kendimi onun içinde hissetmeyi ve onunla acı çekmeyi en son noktasına kadar becerebilmem.) Nihayetinde (anlatırken bağlantı noktalarını es geçiyorum) benim bunu istememe halinde kalkıp Berlin'e gitmeye, size gelmeye, onun görüşüne göre aksi ispat edilemeyecek gerekçeleri sizlere açıklamaya ve bu gerekçelerden

sonra da evliliğe onay verilirse, o zaman artık itiraz etmemeye hazır olduğunu söyledi. Şimdi artık babamla konuşmamıza sen dahil ol, Felice. Artık birazcık yardım etmelisin dayanabilmem için. Babam senin için yabancı bir adam. Berlin'e gelmesi başlangıç olarak iyi olur mu? Şu an doğru zaman mı? Ne şekilde ayarlamalı bunları? Bunlar için yılan kıvraklığında akıllı cevaplar gerekli.

Franz

*

[Muhtemelen 24 Temmuz'u 25 Temmuz'a bağlayan gece] 25.VIII.13

Felice, canım, öğlenleyin belki tam doğru yazmadım. Yaşadığım ana ve onun kuvvetlerine öyle tabiyim ki. İşte bu yüzden doğru anla beni! Babamın söyledikleri, onun kendine has şekliyle benim istediğim bir şeye onay vermesi ne kadar mümkünse işte öyle bir onay verme şekli. Çocukların mutluluğundan, bunu önemsediğinden bahsediyor ve neredeyse hiçbir zaman gerçek anlamda yalan söylemez, buna mizacı müsaade etmez. Fakat bunların da ötesinde onu korkutan, daha farklı bir şey. Bu açıdan belki biraz annene benziyor, çöküşü her yerde önceden görebiliyor. Eskiden, kendine ve sağlığına güveni tamken bu endişeleri o kadar büyük değildi, özellikle de kendisinin başlattığı ve uyguladığı şeyler söz konusu olduğunda. Fakat bugün artık her şeyden korkuyor ve bu korku, en azından asıl meselelerde her seferinde tüyler ürpertici bir şekilde doğrulanıyor. Sonuç olarak, yaptığı bu tür düzenli uyarılarla mutluluğun nadir olduğundan başka da bir şey söylenmemiş oluyor, gerçi bu da doğru. Babam hayatı boyunca didinip durdu ve sıfırdan başlayıp nispeten bir şeyler elde etmiş oldu. Fakat bu ilerleme yıllardan beridir, kızlarının artık büyümesiyle sona ermiş oldu ve şimdi de onların evlendirilmesiyle bitmek bilmeyen dehşetli bir gerilemeye dönüştü. Kendisi damatları ve çocuklarının, şimdilik ben hariç, onun sırtında bir yük oluşturduğu hissini taşıyor. Böyle hissetmekte ne yazık ki tamamıyla haklı ve bu his üstüne üstlük

rahatsızlığıyla, atardamar kireçlenmesi var çünkü, bin kat daha artmakta. Şimdiye kadar bu dertlerin kısmen dışında kalmış olan biri olarak ben de şimdi evlenirsem, onun hesaplarına göre hemen olmasa da iki sene sonra mutlaka sıkıntıya düşerim diye düşünüyor ve ona göre, şu anda bunu inkâr ediyor olsam da, dertlerden dolayı neredeyse kıpırdayacak hali yokken ondan yardım isterim, ya da ben yardım istemesem de, o yine de bir şekilde yardım sağlar ve kendisinin ve çok sayıda insanın, (onun fikrince ona tabi insanlar bunlar) çöküşü böylelikle daha da hızlanır. Bu şekilde anlamalısın onu Felice. Fakat şimdi tüm bunların ardından bırak da lütfen, uzun zamandır hayaline cesaret edemediğim bir şekilde uzun uzun ve olabildiğince sakince öpeyim seni.

Franz

En azından şu can alıcı nokta itibariyle *bir şekilde teselli edilebilse keşke!* Ben para konularında doğru bir değerlendirme yapamam (babamdan bana küçük şeylerde cimrilik geçmiş olsa da bir şeyler edinme hırsı konusunda maalesef hiç ona çekmemişim), yaşamsal ihtiyaçlar konusundaysa hiç yapamam. Babam, sıkıntıya gireceğiz derse, buna inanırım, sen bana sıkıntıya girmeyiz dersen, buna daha bir isteyerek inanırım. Ama şu var ki, bunun hakkında babamla bir tartışmaya giremem, bunun için dili daha iyi biri araya girmeli.

Bir de Felice, bu kötü zamanlarda düzenli yaz bana lütfen!

Bu Brühl korkunç bir adam. Bir yandan kendisi şüpheleniyor, diğer yandan başkasıyla ilişkisi var, yoksa bu ikisi birbiriyle bağlantılı mı? Çocukların çoğu bir şeyler kazanıyor değil mi?

*

27.VIII.13

Şayet benim koruyucu meleğimsen, ki her geçen gün daha fazla inanıyorum öyle olduğuna, o zaman uzun zaman koruyucu meleksiz kalmış bulunuyorum. Sanırım yarınki

mektubuna karşılık yazacak çok şeyim olacak. Ancak öncelikle mektubun içinde ne yazdığını görmem gerek.

Franz

*

[İşçi Kaza Sigortası Kurumu anteti]

[28 Ağustos 1913]

Felice, bugün mektubun geldi, zarf mektubun[103] ve babanın mektubu da. Pazar ve pazartesi günü benden mektup aldın, öyle değil mi, yazdıklarına bakılırsa eline geçmiş gibi görünüyorlar, fakat cevap yazmıyorsun. Babanın mektubunda da, onunla bu evliliğin senin için ne yönden riskli bir girişim oluşturduğu hakkında konuştuğuna dair en ufak bir bahis geçmiyor. Fakat bilmeli bunu, bu onu yalnızca dolaylı olarak değil, aynı zamanda doğrudan ilgilendiriyor. Konuşabilseydim eğer, gelirdim Berlin'e, fakat konuşamıyorum, yazmalıyım o halde, ekteki mektupta, söylenmesi gerekenleri en kısa şekilde ve yüzeysel olarak babana yazdım. Lütfen, lütfen Felice, ona o mektubu ver! Bu şart.

Annem mi? Sıkıntılarımı sezinlediğinden beri 3 akşamdır yalvarıp duruyor bana, evlenmeliymişim her halukârda, yazmak istiyormuş sana, Berlin'e gelmek istiyormuş benimle, neler istemiyor ki! Benim için neyin gerekli olduğuna dair en ufak bir fikri yok ama.

*

[Kafka'nın F.B.'nin babasına gönderilmek üzere yazdığı mektup][104]

---

103 Ç.N.: Katlandığında zarf haline gelen mektup kâğıdı kullanıldığı anlaşılıyor.

104 Ç.N.: Kafka'nın, babasına vermek üzere Felice B.'ye gönderdiği mektup 2 kitap sayfası uzunluğunda. Mektupta çok açık bir dille ve fazlasıyla vurgulayarak kendisinin Felice için uygun bir koca olmayacağını, onun bu gerçeği görmek istemediği için bu yanlış adımdan vazgeçirilmesi gerektiğini söylüyor ve adeta Felice B.'nin babasına bu sorunu çözmesi için yalvarıyor (Fischer 2009, s. 56-57).

*

30.VIII.13

Felice canım, sen beni bilmiyorsun, fenalıklarımın içindeyken bilmiyorsun beni ve fenalığım da özünde senin edebiyat olarak adlandırabileceğin şeye ya da sen onu nasıl adlandırmak istersen artık, ona dayanıyor. Nasıl da sefil bir yazıcıyım ben ve nasıl da kendimin de ötesine geçen bir fenalık ki bu bendeki, seni bunun böyle olduğuna ikna edebilmiş değilim. (Sabahtan beri ve şu an da elimi sol şakağıma dayalı tutuyorum, başka türlü olmuyor.)

Bana engel olan şeyler pek de gerçekler değil, korku, üstesinden gelinemez bir korku, mutlu olmaya karşı duyulan bir korku, daha yüce bir amaç uğrunda kendime eza etmem için bir arzu ve bir emir. Bir tanem, senin de benimle beraber yalnızca benim için belirlenen bu arabanın tekerleri altına girecek olman korkunç. İçimdeki ses beni karanlığa sevk ediyor, gerçek hayatta ise sana doğru çekiliyorum, bu ikisini bağdaştırmak mümkün değil, fakat bunu yine de denediğimiz anda hem senin hem de benim üzerime aynı darbeler iniyor.

Canım, ben seni olduğundan farklı istemiyorum ki, benim sevdiğim sensin, havadaki bir siluet değil. Fakat ardından yine sırf varlığım yüzünden senin üzerinde uygulamaktan kurtulamadığım zorbalık geliyor, bu çelişki beni paralıyor, imkânsızlığı yüzüme vuruyor.

Burada olsaydın, acı çektiğini görseydim (tek bu değil, uzakta acı çekmen benim için daha vahim), yardım etmeye imkânım olurdu, hemen evlenebilirdik, şuursuzca, tabii her şeyi kendi haline bırakmış ve mutsuzluğun da kendi yolunda ilerlemesine izin vermiş olurdum. Fakat an itibariyle böyle bir çıkar yol bulunamıyor. Bugünkü tatlı ve kendini öldürürcesine yazılmış mektubuna bakarak her şeyi senin istediğin şekilde bırakacağım ve sana artık acı vermeyeceğim konusunda söz verebilirdim. Fakat bu sözü zaten de-

falarca vermedim mi? Kendime kefil olamam. Bir sonraki mektubunda ya da belki de bu gece o korku yine geliverecek olursa (ondan kaçamıyorum çünkü), evliliğe kadar olan süre geçmek bilmeyecektir. Şimdiye dek aydan aya kendini tekrarlayan, her hafta tekrarlanacaktır. Yazdığım her iki mektuptan birinde bunun için ürpertici bağlantılar bulacağım ve içimdeki bu korkunç döngü tekrar harekete geçirilmiş olacak. Bu senin suçun olmayacak, hiçbir zaman da olmadı Felice, bu genel bir imkânsızlığın suçu. Örneğin son mektubun. Nasıl korku dolu düşünceler içerisinde okudum onu bilemezsin. Anne ve babanın olur vermesine yol açmış olan düşünceler vardı içinde. O düşünceler umurumda mı benim, nefret ediyordum onlardan. Annenin beni seviyor olabileceğinden bahsetmişsin, hiçbir zaman buna karşılık veremeyecek, bu sevginin hiçbir zaman karşılığı olamayacak ve olmayı istemeyen biri olarak bu sevgi benim neyime. Benim, ailenle yapacağım ayrıntılı görüşmeden bile ödüm kopuyordu. Onu bırak, nişanla ve tatil günlerinin ilişkilendirilmesinden ve bu ilişkinin telaffuz edilmesinden bile ödüm kopuyordu. Saçmalık bu, her yönüyle görebiliyorum bunu, ne var ki aynı zamanda kökü kazınamaz türden, biliyorum bunu.

Bütün bunlar seni sürekli sarsacak olan tabiatıma dair işaretlerden başka bir şey değil. Gör artık bunu Felice, önünde yerlere kapanıyorum ve lütfen, it gitsin beni, bunun dışındaki her şey ikimizin de yok oluşudur. Bunlar sanırım yaklaşık olarak ocak ayında ettiğim laflar, tekrardan zuhur ediyorlar, zapt etmek mümkün değil. Kendimi senin önünde yırtıp açınam mümkün olsaydı, sen de söylerdin bunu.

Franz

*

2.IX.13

Daha sakinim şimdi, Felice, daha pazar günü baş ağrıları içerisinde ormanda yatıyor ve çimenler üzerine koyduğum

başımı ağrıdan bir o yana bir bu yana çeviriyordum, bugün daha iyi durumdayım, fakat öncesinden daha hâkim de değilim kendime, kendime karşı acz içerisindeyim. Düşüncelerde ikiye bölünebiliyorum, sakin ve memnun bir halde yanında dururken, kendime o anda anlamsızca eziyet edişlerimi seyredebilirim, düşüncelerimde ikimiz üzerinde yükselebilir, sana, yani kızların en iyisine verdiğim acıyı gördüğüm anda, kendim için seçilmiş bir azap dilenebilirim, bunu yapabilirim. Geçenlerde kendim için şu dileği not etmiştim: "Zemin kattaki bir evin penceresinin önünden geçerken boynuma geçirilecek bir iple içeri çekilmek ve umursanmaksızın, tıpkı dikkatsiz birinin işi gibi, tüm odaların tavanlarından, mobilyalardan, duvarlardan ve tavan arasından kanaya kanaya ve lime lime halde geçirilerek yukarı çekilmek, ta ki en yukarıda, çatıda artakalan son parçalarımı da kiremitlerin arasından geçerken geride bırakan boş ilmik belirene kadar."

Gerçekte ise hiçbir şey yapamıyorum, kendi içime tamamen hapsolmuşum ve tatlı sesini ancak uzaklardan duyuyorum. Bu bitmek bilmez, tekdüze bir halde dönen dertler hangi kaynaklardan besleniyor, Tanrı bilir. Onlara diş geçiremiyorum. Babana yazdığım takdirde sakinleşirim sanıyordum (sen de öyle sanıyordun).

Tam tersi olmakta, yoğunlaşan taarruz bu dertlerin ve korkutmaların kuvvetini ölçüsüzce artırmakta. Burada, tüm zayıfları zapt eden ve onları pişmanlıkların ve radikalizmin son raddesine iten yazgı söz konusu işte. Yazmak için en yüce insani mutluluktan feragat etme hevesi, engellenemez şekilde tüm kaslarımı bıçak gibi boydan boya kesiyor. Azat edemiyorum kendimi. Sahip olduğum endişeler, olur da feragat etmezsem diye, karanlığıyla her şeyi örtüyor.

Canım, bana söylediğini ben neredeyse aralıksız söylüyorum, senden en ufak bir kopuş yakıyor beni, aramızda olup bitenler benim içimde daha da ağırlaşan bir vahametle tekrarlanıyor, mektuplarının, resimlerinin önünde can veri-

yorum. Fakat yine de –bak, aramızda kan bağı bulunan asıl akrabalarım olarak gördüğüm (ne kuvvet ne de kuşatıcılık yönünden denkleri olabilirim) Von Grillparzer, Dostoyevski, Kleist ve Flaubert'den bir tek Dostoyevski evlilik yapmış, bir de belki Kleist, dıştan ve içten gelen sıkıntılarının baskısıyla Wannsee kıyısında kendini vurmak suretiyle doğru çıkış yolunu bulmuş.[105] Tüm bunların bizim açımızdan aslında hiçbir anlamı olmayabilir, ben onların zamanımızın üzerindeki gölgesinin merkezinde dursaydım bile, herkes yeni bir hayatı yaşar. Fakat bunlar yaşam ve inançla ilgili temel sorular, bu yüzden bu dörtlünün tutumlarını yorumlamak daha da anlam kazanıyor Felice, canım, her şey sana etmekte olduğum ve muhakkak olan eziyetle karşılaştırıldığında anlamını yitiriyorken, ileride çekeceğin eziyetler için senin adına ancak korkuyorum. Öyle iyisin ki, önünde bir kez diz çöktüm mü, sanırım bir daha oradan ayrılamam. Sondan iki önceki mektupta[106] yazdıklarımın üzerinden, anne ve babanla ilgili olanların yani, bir melek gibi geçip gidiyorsun. (Tam şu anda telgrafın geldi. Canım, kendine eziyet etme böyle! Hem mektubun daha bugün öğlen geldi. Mektupların eve dağıtımında sorun oluyor, biliyorsun bunu. Saat de beş buçuk oldu, artık telgraf çekmem mümkün değil.)

Senden o mektubu babana vermeni hiç talep etmiyorum. Heyecan içerisinde yazdım onu, her ihtimale karşın. Nihai

---

105 Ç.N.: Kendi döneminde kenarda kalan, edebiyat tarihinde sonradan çok önemli bir yer edinen Alman yazarlardan Heinrich von Kleist (1777-1811) gençliğinden beri içinde taşıdığı intihar düşüncesini gerçekleştirmek için kendisiyle birlikte intihar etmek isteyen bir kadın aramıştır. 1809'da tanışıp birçok konuda ortak ilgilerini keşfettikleri (evli bir kadın olan) Henriette Vogel ile cinsel olmayan düzeyde yakınlaşmaları olur. Rahim kanseri olduğu için ölmek isteyen Henriette Vogel, Kleist'ın birlikte intihar önerisini kabul eder. Kleist Berlin'deki göllerden Wannsee kıyısında Henriette Vogel'i ve kendisini vurarak intihar etmiştir.
Kafka burada ancak bu tür bir birlikteliğin gerçek birliktelik olabileceğini ima ediyor olabilir.

106 Ç.N.: Muhtemelen 24-25 Ağustos 1913 tarihli mektubu kastediyor.

Henriette Vogel ve Heinrich von Kleist'ın
Wannsee Gölü kıyısındaki mezar taşları.

kararı verecek olan ne ben ne de baban, yalnızca sensin. Karar vermek belki babana düşmeyecektir, ben çelişkiler arasına mıhlanmışım ve kımıldayamıyorum, en başından beridir de bu çelişkilerin içindeydim.

İstemiyorsan verme o halde mektubu babana, fakat başka bir mektup da yazamam şimdi ona, ellerim resmen bağlı. Babana, benimle ilgili açıklığa kavuşturulması gereken bir şey nedeniyle kafanın karışmış olduğunu, bu yüzden benim ona yazmamı istemediğini söyle, zaten bunların ikisi de gerçek. Kafanın karışmamış olması mümkün değildi ve şu anda olması gereken şekliyle de yazmama izin vermiyorsun. Söyle o halde bunu ona. Söyleyecek misin? Elbette ki Dresden veya Berlin'de bir araya gelsek, çok iyi olur. Her anlamda. Ne söyleyeceğimi bilmeyecek ve tek bildiğim orada öylece dikilmek olacaksa da. Benim için (daha üst bir anlamda) iyi olacağından değil, şimdiki halimle, fakat bunun bir önemi yok. Ama şimdi cumartesi yola çıkıyorum. Arama-kurtarma ve hijyen hakkındaki uluslararası kongre-

den bahsetmiş miydim sana? Ona katılınam dün son anda açıklığa kavuştu. Bu yüzden tatilimden birkaç gün gidecek ama bazı avantajlarım da olacak. Cumartesi Viyana'ya gideceğim, orada muhtemelen bir sonraki cumartesiye kadar kalacağım, sonra Riva'ya sanatoryuma geçeceğim, orada kaldıktan sonra da tatilimin son günlerinde belki Yukarı İtalya'ya ufak bir gezi yaparım. Riva'da hava fazlaca serinse daha güneydeki kesimlere giderim. Bu süreyi sakinleşmek için kullan Felice; sakinleştiğin takdirde benim hakkımda düşündüklerin de berraklaşacak. Ben senin dingin gözlerinin önünde aldatıcı bir ışık gibi dolandım durdum, o karmaşıklığımızda aceleyle gördüğün şeyin zamanla kesin bir anlam kazanıp kazanamayacağı üzerine düşün. Senin huzurun uğruna mektuplardan büsbütün feragat edeceğim, bu süre zarfında yalnızca olağanüstü bir durumda yaz bana. Ben de sana yazmayacağım gerçek anlamda. Fakat seyahatlerimde her zaman bir bloknota gözlemlerimi ve düşüncelerimi not ediyorum, onları sana haftada iki ya da üç kez toplu olarak yollayacağım. Böylece aramızda şahsi ve de benim yüzümden seni içten içe kemiren bir bağlantı olmaksızın yine de bağlantı halinde kalmış olacağız. Ben geri dönene kadar da, nerde istersen orada buluşuruz, geçen tüm sürenin ardından huzur içinde birbirimizin yüzüne bakarız. Ah, keşke razı olsan buna!

Franz

*

[Kartpostal. Damga: Viyana – 7.IX.13]

Yürekten selamlar. Grillparzer'in de öğlen yemeklerini yediği Matschakerhof otelinde kalıyorum, yaşam hikâyesini kaleme alan Laube'nin dediği gibi "basit ama iyi". Yine de yarın taşınacağım, bu yüzden adres Posta Genel Müdürlüğü, mektuplar orada bekletilecek. Zalim uykusuzluk.

Franz

*

[Kartpostal. Damga: Viyana – 9.IX.13]

Bu sabah siyonizm kongresindeydim. Konuya gerçek anlamda dahil olamıyorum. Tek tek baktığımda bağlantıyı görüyorum, tek tek noktalara ve genelin ötesine baktığımda da öyle, lakin esas itibariyle göremiyorum. –Günlük için henüz en ufak vakit yok.

Franz

*

[H. Mayreders Matschakerhof Oteli, Viyana anteti]

9.IX.13

Günlük tutmak şimdilik imkânsız. Müdüre beni Viyana'ya götürdüğü için teşekkür etmek yerine götürmemesi için dizlerimin üstünde yalvarsaydım keşke. Uykusuzluk, uykusuzluk! Bu haldeki ilk seyahatim. Geceleyin soğuk kompresler koydum başıma, fakat dönüp durdum yatakta, nafile ve istedim ki toprağın birkaç kat altında yatıyor olayım. Elimden gelen her durumda görüşmemek için ret cevabı veriyorum, ama yine de korkunç sayıda insanla bir arada oluyor ve onlarla masada bir hayalet olarak oturuyorum.

*

[Parlamento anteti]

[Viyana] akşam vakti, 9 suları, 13.IX.13

Viyana günlüğüne devam etmeyeceğim. Burada geçen günleri yaşanmamış kılabilseydim –hem de kökünden– çok iyi olurdu. Yarın sabah saat 8:45'te Trieste'ye gidiyorum, akşam saat 9:10'da oraya varmış olacağım. Pazartesi Venedik'e gideceğim. Uykum daha iyi, fakat tüm taraflara karşı içimde bir huzursuzluk var. Bu arada artık yalnız seyahat edeceğim ve seyahatimde bana eşlik edene karşı duyduğum isteksizlik, bağımsız davranışlara, yabancı dillere, mutlu rastlantılara dair yetersizliklerimden daha büyük müymüş görebileceğim. Telgrafını aldım. Adresim Venedik Posta Genel Müdürlüğü, bekletilmek üzere; orada muhtemelen uzun süre kalmayacak olursam da postalar sonradan adresime teslim edilecek.

Franz

*

[6, 7 ve 8 Eylül 1913 tarihlerine ait kayıtlar, dört blok-not sayfası üzerinde önlü arkalı olmak üzere. İlk sayfanın üst kenarında bulunan bölüm] 10 Eylül 1913

Parlamentoda fuayede sütunlar arasındayım. Müdürümü beklemekteyim. Sağanak yağmur. Önümde altın miğferli Athene Parthenos.

6/IX Viyana'ya yolculuk. Pick ile aptalca ve boş edebiyat muhabbeti. İsteksizlik diz boyu. İşte böyle (P. gibi) asılı haldesindir edebiyat küresine ve bırakamazsın onu, tırnaklarını içine geçirmişsindir çünkü, artakalan tarafınla da özgür bir adamsındır ve çırpınıp durursun bacaklarınla içler acısı bir halde. Pick'in atmayı pek iyi becerdiği o havaları. Onu terörize ettiğimi iddia etmek suretiyle beni terörize ediyor. –Köşede duran gözlemci. –Heiligenstadt İstasyonu, boş trenleriyle boş halde. Uzakta adamın biri panodaki yol tarifesini inceliyor. (Theophil Hansen adında biri tarafından yapılan sütunun basamağında oturuyorum şu an.) Öne doğru eğilmiş bir halde, üzerinde mantosuyla, yüzü sarı tarife panosuna doğru bakar halde giderek gözden kayboluyor. Bir yolcunun eli havada. Saçma sapan tereddütler, hepsini saygıyla kabulleniyorum en sonunda. Matschakerhof Oteli. Tek girişli 2 oda. Öndekini seçiyorum. Dayanılmaz bir servis. P. ile sokağa çıkınam gerekiyor. Sözüm ona fazla hızlı yürüyormuşum. Rüzgârlı bir hava. Unutulan her şeyi yeniden algılıyorum. Kötü bir uyku. Dertlerle dolu. İğrenç bir rüya ["Rüya"nın altında "Malek" yazıyor]. (Günlüğün sorusu aynı zamanda bütünün sorusu ve bütünün tüm imkânsızlıklarını içeriyor. P. ile trende konuşurken bir yandan düşündüm. Her şeyi söylemek de imkânsız ve söylememek de imkânsız. Özgürlüğü muhafaza etmek de imkânsız, muhafaza etmemek de. Yaşanılası bir hayatı yaşamak imkânsız, bir arada yaşarken, herkesin özgür, herkesin kendi hayatını yaşaması, ne harici ne de gerçekten evli olmak, sadece bir arada olmak yani ve

böylelikle erkekler arası arkadaşlıklardan çıkmak için sonuncu olası adımı atmış olmak, bana konulan sınırın hemen eşiğinde, ayağını tam kaldırmak üzereyken. Fakat işte bu da imkânsız. Geçen hafta bir keresinde vakit öğleden evvelken bir çıkar yol olarak aklıma geldi bu, öğleden sonra yazacaktım ki öğleden sonra Grillparzer'in bir biyografisi elime geçti. O bunu yapmış, tam da bunu. (Tam şu anda bir beyefendi Theophil Hansen'i inceliyor, ben onun ilham perisi gibi oturuyorum.) Ne dayanılmaz, günahkâr, iğrençti bu hayat, ama belki de onunkinden daha da büyük acılar içinde –bazı hususlarda çok daha zayıfım ben çünkü– yine de kıl payı üstesinden gelebilmişim. *İleride* bunu tekrar ele alacağım. ["ele alacağım"ın üstünde "rüya" yazıyor.] Akşamleyin Lise Weltsch ile görüştüm.

7/IX P.'nin iticiliği. Bütün itibariyle epey akıllı uslu bir adam. Öteden beridir karakterinde ufak ama can sıkıcı bir boşluk var, işte tam da o boşluktan bir sürüngen gibi dışarı çıkıyor tüm varlığıyla, onu sürekli izleyince görülebiliyor şimdi bu. Sabah, parlamento binası. Öncesinde Residenz Cafe'de Lise W.'den Siyonizm Konferansı'nın biletlerini alma. Ehrenstein'la görüşme. Ottakring. Şiirlerine ne demeli pek bilemiyorum. (Çok huzursuzum ve bunun bir sonucu olarak da açık yüreklilikten uzağım biraz, sebebi de bunları sırf kendim için yazmıyor olmam.) İkisiyle birlikte restoran Thalisia'da. Onlarla ve Lise W. ile Prater'deyim. Merhamet ve can sıkıntısı. Berlin'e Siyonistler Ofisi'ne gidecekmiş. Ailesinin kırılganlığından dertyanıyor, ama aslında sadece yere çivilenmiş bir yılan gibi kıvranıp duruyor. Yardım edilemez ona. Bu tür kızların (hangi dolambaçlı yollardan kendimi es geçiyorsam artık) dertlerine ortak olmam, bendeki belki de en yoğun olan sosyal duygu. Fotoğraf çekmeler, nişancılık, "balta girmemiş ormanda bir gün", atlıkarınca (nasıl da zavallı bir halde oturuyor yüksekte, kabaran elbise, kumaşı iyi, taşınması içler acısı). Babasıyla birlikte Prater'de kafedeyiz.

Gondol göleti. Dinmek bilmeyen baş ağrısı. Monna Vanna'ya gidecekler. 10 saattir yatakta yatıyor, 5 saattir uyuyorum. Tiyatro biletinden vazgeçtim.

8. [IX] Siyonizm Kongresi. Ufak ve yuvarlak kafaları olan, sıkı yanaklı tipler. Filistinli işçi delegesi, sürekli bağrış çağrış. Herzl'in kızı. Yafa'nın eski lise müdürü. Bir merdivenin basamağında duruyor, kirli sakallı, redingotu kımıldıyor. Bir yere varmayan Almanca konuşmalar, çokça İbranice, esas çalışma küçük oturumlarda. Lise W. buradaki işleyişin akışına bırakmış kendini sadece, onun içinde var olmaksızın, salona kâğıttan küçük toplar atıyor, durumu umutsuz. Bayan Thein.

*

[Kartpostal. Damga: Viyana – 15.IX.1913]

Nihayet Venedik'teyim. Artık kendimi içeri atmalıyım; bardaktan boşanırcasına yağmur yağsa da (o oranda yıkanıp atılacak Viyana günleri üzerimden) ve o gülünç derecedeki küçük gemi yolculuğunda [Trieste-Venedik], gerçi fırtınalı bir havada, hafif bir deniz tutmasından dolayı başımın içi ne kadar titrese de.

Franz

*

[Sandwirth Oteli, Venedik anteti]

[Damga: 16.IX.1913]

Felice, mektubun son mektuplarıma bir cevap değil, yaptığımız anlaşmaya da uygun değil. Seni bu yüzden suçlamıyorum, aynı şey benim mektupların için de geçerli sonuçta. Ben seyahatten dönene kadar, ikimizin hali öylesine perişanken, belki birimiz diğerinden olmak üzere kuvvet almak için bir yerlerde buluşacaktık. Ne durumda olduğumun farkında değil misin hâlâ Felice? Bu bedbaht halimle nasıl yazabilirim babana? Ruhuma çöreklenen o bildiğin baskılar beni zincirlere vurmuş, kımıldayamaz haldeyim, içimde duyduğum engelleri ezip geçmekten tamamen, tamamen acizim, gücümün ancak güçlükle yetebildiği tek şey, bunlardan dolayı sonsuz bir mutsuzluk duyabilmek. Babana yazabilirim, seninle tamamen

hemfikir halde yürekten hem de, lakin en ufak bir gerçeğe en ufak bir yakınlaşmamda yeniden darmadağın olurum ve o zaman hiçbir şey gözetmeksizin, en karşı konulamaz zorlama altında yalnızlığa ulaşmaya çabalarım. Bu ise bugün kıyısında durduğumuzdan da derin bir mutsuzluğa sevk edebilir bizi, Felice. Burada tek başınayım, oteldeki çalışanların dışında neredeyse hiç kimseyle konuşmuyorum, içimdeki üzüntü neredeyse sel olup taşacak, ancak yine de öyle hissettiğime inanıyorum ki bana denk düşen, ilahi bir hakkaniyetçe bana reva görülmüş, benim tarafımdan da aşılması imkânsız ve bu haliyle son nefesime kadar üstleneceğim bir durumdayım. Beni engelleyen, "kendimden fazlaca vazgeçmek değil", belirli bir dar anlamda doğruysa da bu, ben daha ziyade ne telkin ne de ikna ile yaklaşılabilen, telkinden de iknadan da ama bilhassa da ikincisinden kendimi çok mahrum edemeyen bir hayvan gibi boylu boyunca yere serilmişim. Fakat öne taşıyamıyorum bedenimi, düğüm düğüm örülmüş gibiyim, öne atıldığım anda daha da şiddetli bir şekilde kopartılırcasına geriye doğru çekiliyorum. İşte benden edinilecek yegâne belirginlik ile şeffaflık bugün bu. Bu sabah yatakta Venedik'in apaçık göğüne bakarken ve aklımdan bu tarz düşünceler geçerken kâfi derecede hicap duydum ve kâfi derecede mutsuzdum. Fakat elden ne gelir, Felice? Veda vaktidir.

Franz

*

[Kartpostal. Damga: Verona – 20.9.13]

Aziz Anastasia Kilisesi, Verona. Kilisenin içinde bir sıranın üzerinde yorgun halde oturuyorum, karşımda mutlu bir yüz ifadesiyle, vaftiz kurnasını taşıyan, gerçek boyutlara uygun mermerden bir cüce heykeli. Postalarla bağlantım tamamen kopmuş durumda, ancak ertesi gün Riva'da elime geçerler, bu nedenle başka bir dünyada gibiyim, onun dışında perişanlık diz boyu.

F.

*

[Damga: Prag – 29.X.13]

Mümkün olduğunca, açık seçikliğin en son noktasına kadar varmaya çalışacağım, Felice; ve bunu yalnızca senin için değil, kendim için de istiyorum. Sana Venedik'te yazarken o mektubun o ana kadarki kesintisiz mektuplar dizisinin sonuncu mektubu olacağını kesin olarak bilmiyordum. Fakat sonradan öyle de olunca (Verona'dan gönderdiğim kart ne yaptığını bilememekti, bir kart değildi) uzun süre sonra en doğru olanı yapmış olduğuma inandım. Senden bir ses çıkmamış olması sebebiyle de işim kolaylaşmıştı. Senden son aldığım, Venedik'teyken elime geçen ve mektup yazacağının haberini verdiğin telgrafındı, fakat o mektup gelmedi. Daha sonra Venedik'e mektubunu yollamış olmanı, ama işte mektubun bana kadar gelmemesini ihtimal dışı görmüyorum, çünkü o postanedeki İtalyan memur üzerine Riva'daki adresimi yazdığım kâğıt parçacığını öyle bir köşeye attı ki, oradan mümkün değil bir daha çıkamamıştır. Buna rağmen yazmadım. Hayır hayır, bir kere daha yazdım, Verona'dan attığım karttan sonraki gün, Desenzano'daydım o zaman, çimenler üzerinde yatıyordum ve Gardone'ye gitmek için vapuru beklerken yazdım. Fakat göndermedim, belki bir yerlere koymuşumdur, onu görmeyi benden isteme ama, bölük pörçüktü, bağlaçları bulmam gerekiyordu, iğrenç bir durumdu, Desenzano'da halim gerçekten haraptı. Fakat sen Felice, Viyana'dan yolladığım kâğıt parçalarını ve Venedik'ten yolladığım mektubumu aldın ve doğru olanın bu olduğunu düşünmedin öyle mi? Tek doğru olanın bu olduğunu? Beni kendinden itmek istemediğinde kendimi senden kopartıp atmaya mecbur kalacağımı? Düşünmedin bunu? Bugün de düşünmüyorsun? Fakat şu imkânsızlıkları nasıl birbiriyle bağdaştırabiliyorsun o halde: Kendi ailemin içinde bulunurken hiçbir yanımla birisine temas etmediğimden emin halde öylesine eğreti oturan biriyken, yeni bir aileye nasıl katılabilirim ve bir aile kurabilirim ben? Birlikte bir şe-

yin tadını çıkartabilmesi belki mümkün olan, fakat ne kadar çabalarsa çabalasın birlikte yaşayamayan biri olarak hem de? Birlikte yaşamada, hakikati sürekli bir birlikte yaşamda muhafaza edebileceğine inancı olmayan ve hakikatten uzak şekilde birlikte yaşamaya da tahammül edemeyen biri olarak? Görüyorsun ki günlüğümü sana sunamadım ve sana gönderdiğim sayfaların dışında daha tek kelime yazamadım. Süreklilik arz eden bir birlikte yaşam benim için yalan olmaksızın ne kadar imkânsızsa, gerçek olmaksızın da o kadar imkânsız. Ailene ilk kez baktığımda yüzümdeki bakış bir yalandan ibaret olurdu.

Fakat içimden geçenler yalnızca bunlar değil. Öyle bir arzu var ki içimde sana karşı, sanki gözyaşları sineme çöreklenmiş, ağlasam da dışarı dökemiyorum (Başım ağrımıyor ama, çarpıntım da yok, yalnızca orta şiddette bir uykusuzluk, en kötü olanından değil –onların hepsi bugün yeniden başlayacak). Dün, sana bir parça benzediği için bir saat boyunca seminerdeki bir kıza gözlerimi ayırmadan baktım. Haftalardır bu mutluluğu her şeye rağmen tümüyle nasıl olur da son anda yeniden ayağa kaldırabilirim acaba diye, Noel için planlar yapıyordum. Ama hayır, her gerçek alnıma öyle bir darbe indiriyor ki yeniden şuurumun geri gelmesi sağlanmış oluyor. Fakat dersen ki, inancın aksi yöndeyse, ne diye bu yönde planların olduğunu yazıyorsun o halde, verebileceğim cevap ancak şu olabilir: "Bu alçaklıktan başka bir şey değil. Belirli bir derinlikte, en derininde değil, sana savrulmaktan başka bir şey istemiyorum ve bunu bir de dile getiriyor olmam bir alçaklık." Böylesine bir felaketin içinde olmamızda senin en ufak bir suçun yok Felice, suç tamamen bana ait. Bu suçun bana ne kadar çok ait olduğunu belki de tam bilmiyorsun, son aylardaki mektupların, aslında üzerine düşündüğünde, benim olduğum gibi bir insanın varlığının olasılığına (acımak dışında) hayret etmekten başka bir şey değildiler. İnanamıyordun buna. Bunu inkâr edemezsin. Öyle olma-

saydı, örneğin annenin sana olan sevgisini bana aktardığını yazamazdın, ailenin düşüncelerini şu kapanış cümlesiyle tarif edemezdin: geriye, aileleri karıştırmadan evlenmek kalıyor, ve nişanımızı ve tatil günlerini birbiriyle ilişkilendiremezdin. Tabii ki ben böyleyim, inanmak zorundasın buna.

Franz

*

[Grete Bloch'la mektuplaşma][107]

*

---

107 Ç.N.: Önsöz'de de belirttiğimiz gibi Kafka'nın Felice Bauer'le yazıştığı dönemde F.B.'nin arkadaşı Grete Bloch'la yazışması da önemli bir yer tutuyor. F.B. ile G.B.'nin tanışmaları da çok eskilere gitmiyor, 1913 Nisanı'nda tanışıyorlar, Kafka'nın G.B. ile tanışmasıysa 1913 Ekimi'nde Prag'da oluyor. Kafka ve G.B.'nin yazışmaları bir yıl sürüyor, ama ilişkileri daha sonra tümüyle bitmiyor. İtalya'da Alman işgali sırasında tutuklanan G.B.'nin 52 yaşında Auschwitz toplama kampında öldüğü biliniyor (bkz. http://www.franzkafka.de/franzkafka/die_frauen/grete_bloch/457277).

Kafka'nın G.B.'yle yazışması F.B. ile ilişkisiyle bağlantılı başlıyor. Ama daha sonra G.B.'ye ilgisi gelişiyor. R. Stach'ın yorumuna göre bu aynı zamanda erotik boyutu olan bir ilişki. Hatta aralarında fiziksel yakınlaşma olup olmadığı da tartışmalara konu oluyor. Max Brod'a bir mektubunda söz ettiği üzere 7 yaşındaki evlilik dışı oğlu 1921'de ölmüş; yaşı dikkate alındığında Kafka'nın çocuğu mu sorusu akla geliyor? Brod'un yorumuna göre G.B.'nin mektubunda böyle bir ima var. R. Stach M. Brod'un değerlendirmesini fazla kestirmeci buluyor.

R. Stach'ın aktardığına göre bu mektupların bir kısmı F.B.'de, bir kısmı da G.B.'nin İtalya'daki bir tanıdığında kalmış. Stach, eldeki mektupların tamamının biraraya getirilmiş olmasını büyük bir şans olarak değerlendiriyor (Stach 2002, s. 501).

Kafka'nın G.B.'ye yazdığı ilk mektubun tarihi 29.10.1913, sonuncununsa 15.10.1914 (Fischer 2009, s. 489 vd.).

Bu dönem içinde çoğu birbirine yakın tarihlerde olmak üzere yaklaşık 90 kitap sayfası uzunluğunda 60 kadar mektup yazılmış. İlgili dönemlere koşut olarak G.B.'ye yazılan mektupların içeriklerine ilişkin bilgi vereceğiz.

İlk grup mektupların toplamı yaklaşık 10 kitap sayfası tutan dört mektuptan oluşuyor (29.10.1913-15.12.1913 arası). Kafka G.B.'ye 29.10.1913 tarihli ilk mektubunda buluşma isteğinde bulunuyor. Daha önce karşılaştıkları yine bu mektuptan anlaşılıyor. Bu mektuplarda sıklıkla F.B.'yle ilişkisinden ve G.B.'nin aracılığını umduğundan söz ediyor. Kendisini de zaaflarıyla anlatıyor.

6.XI.13

Bu durumda cumartesi geliyorum Felice, öğleden sonra saat 3'te buradan hareket edeceğim, pazar günü de saat 4 veya 5 gibi Berlin'den ayrılacağım. Askanischer Hof Oteli'nde kalacağım.

Bir araya gelerek görüşmemizin kesinlikle gerekli olduğunu görüyorum. Aslında önce Noel'de gelmeyi düşünüyordum, sonra mektubun ve arkadaşın [Grete Bloch] geldi, bunun üzerine bu Cumartesi gelmeye karar verdim; sonra arkadaşın gitti, senden mektup gelmedi, bir iki ufak mani çıktı, ben de yolculuğumu iki hafta sonraki cumartesiye erteleyeyim dedim (Max önümüzdeki hafta cumartesi günü Berlin'e geliyor, ben tek başına yolculuk etmek istedim). Lakin kendimle ilgili bu hafta yaşadığım tecrübeler –tüm duyularımı kaybetmiş haldeyim– ve bugün mektubunun da gelmiş olması sebebiyle bu cumartesi yola çıkacağım. Beklenmedik bir engel ortaya çıkarsa telgraf çekerim.

Felice, görüştüğümüz takdirde durumumuzun açıklığa kavuşturulacağına gerçekten ümit bağlıyor musun? Bunun mutlaka gerekli olduğuna ben de inanıyorum, fakat bir açıklığa kavuşturma olur mu? Benim olduğum yerde açıklığa kavuşma hali yoktur. Her görüşmemizin ardından şüphelerinin daha da artmış olduğunu hatırlamıyor musun ve de yalnızca mektuplarda, özümün daha iyi tarafını içeren mektuplarda tüm şüphelerin adını koyabilmiş olmamızı?

Bakalım ne olacak, göreceğiz, ilahi güç halimizi anlamaktan bizi mahrum bırakmasın.

Franz

Desenzano'da yazdığım iki kâğıdı buldum, mektuba ekledim. Önceki senenin kışından bu yana kalıcı olabilecek bir tek satır yazmadığımdan haberin var mı?

[Eklenen iki pusula]

Grete Bloch

Garda Gölü kıyısı, Desenzano, günlerden pazar [21 Eylül 1913], çimler üzerindeyim, karşımda sazların arasından kıyıya vuran dalgalar, sağda Sirmione Burnu'ndan, solda kıyıdan Manerba'ya kadar uzanan bir çerçeve içinde bir manzara, hava güneşli, biraz ileride tam şu anda iki işçi çimenlere uzandı.

Bana mutluluk veren tek his, hiç kimsenin nerede olduğumu bilmemesi. Ah keşke bunu sonsuz kılmanın bir yolunu bilebilseydim! Bu ölmekten çok daha hakkaniyetli olurdu. Varlığının her köşesinde boş ve anlamsızım, mutsuzluğumun hissinde bile. Keşke sanatoryum yerine ıssız bir adaya gitseydim şimdi.

Bu şikâyet hafifletmiyor beni ama, tamamen kıpırtısız bir halde duruyorum, en derin yerinde küçük bir ruhun cılız ışığının titreyerek yandığı büyükçe bir taş gibiyim. Bugün rüyamda seni ve babanı gördüm, ayrıntıları anımsayabilirim, fakat aklıma getirmek istemiyorum şimdi. Şunu biliyorum

bir tek, daha kapıdayken cevap verdim ona: "Belki de sadece hastayım ben."

Günlük tutmuyorum, tutmak için sebep göremiyorum, beni en derinimden etkileyen bir şey çıkmıyor karşıma. Bu, dün Verona'da bir filmi izlerken olduğu gibi, ağladığım zaman da geçerli. İnsani ilişkilerin tadına varmak doğamda var, onları yaşamak ise yok. Bu konuda kendimi tekrar tekrar sınayabiliyorum, dün Verona'daki bir festivalde, daha öncesinde Venedik'te balayı seyahatine çıkan çiftleri gördüğüm anlardaki gibi.

*

29.XII.13 Öğleden sonra

Son on gün içerisinde, yazmak için söz verdiğinde, bu sözünü o gün bitmeden yerine getireceğinin dört defa sözünü verdin bana, Felice. Bir defasında yazılı olarak Dr. Weiß vasıtasıyla söz verdin, bir defasında telefonla, iki defa telgrafla, son telgrafının ardından mektup bana göre çoktan yazılmış ve telgrafın gönderildiği gün, bu durumda geçen pazar, yollanmış olacaktı. Bu mektuplardan hiçbirini almadım, demek ki bana dört defa söylediğin şey gerçekdışıydı.

Bu durum dışarıdan bakınca anlamsızca büyütülüyormuş gibi görünüyor. Biliyorsun ki, benim için etrafımdaki hiçbir şeyin önemi, sözü verilmiş bir mektubun arz ettiği önemle kıyaslanamaz. O halde yazmamakla, bilhassa da yazacağına dair zaman zaman böylesine kesin sözler verdiğinde, geçen her bir dakikanın bana ne eziyetler yaşattığını da biliyorsundur. Benim en azından şu an için tamamen masum olduğumu da ve (bunu burada sadece bir eksiklik olmasın diye dile getiriyorum, burası bunun yeri değil ve belki de gülünç olacak) senden gelecek bir sözcüğün bile ailene derhal yazınam için yeteceğini de biliyorsun. Hatta bir dereceye kadar bana kızgın olduğunu inkâr ediyorsun ve bana her söz verişinde verdiğin sözün dışında aynı zamanda ufak da olsa bir ümit de vermiş oldun. Tekrar ediyorum, dıştan ve ilk bakışta bunlar insanca değil gibi görünüyor.

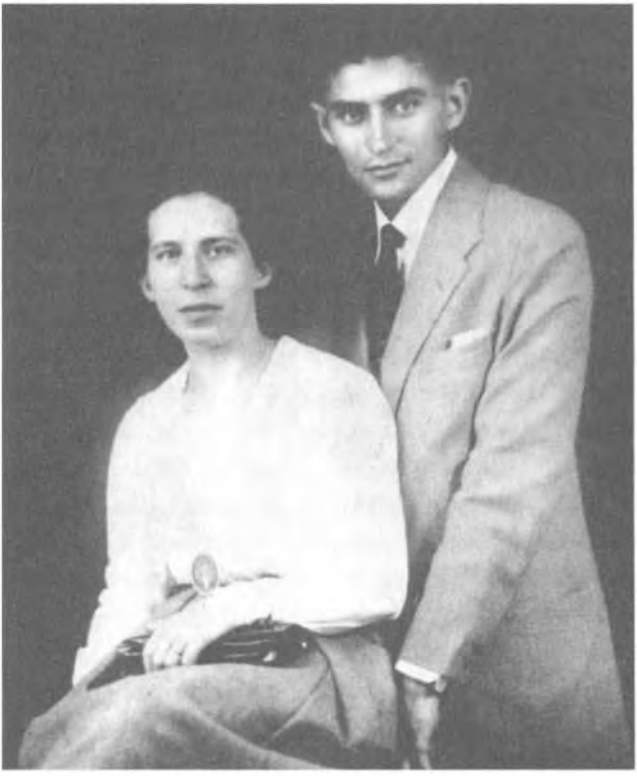
Fakat ben ki, seni kendi iradesiyle hareket eden biri olarak hiçbir durumda kendi haline bırakmayan biriyim, açıklasana bana bunu. Ben seni gayet sahici bir kız olarak kabul ediyorum ve bu tarz yanıltmalara ancak karşı konulamaz bir zorlama sebebiyle yönelebileceğine inanıyorum. Senin istediğin aslında bana teselli vermek ve bu yüzden her defasında yazmayı vaat ediyorsun. Sonra bunun için gerçekten çaba da gösteriyorsun, fakat dış ya da içten kaynaklı sebeplerden dolayı bunda bir türlü başarılı olamıyorsun. Bu, aynı zamanda bağımsız da bir kız olduğun için muhtemelen daha ziyade içten gelen sebeplerden kaynaklanıyor ki, bu benim açımdan daha da vahim.

Böyle cevap veriyorum işte kendime senin yerine. Ve şimdi senden bana yalnızca kendime bu cevabı vermekte haklı olup olmadığımı yazmanı istiyorum. Telgraf çekme, yaz bana, tam anlamıyla inanabilmek ve yazılanı doğru telakki edebilmek açısından yazını görmek istiyorum. Ancak yeni yılın ilk gününde elime geçebilmesi için mektubu bu kez ekspres postayla eve yollamanı rica ediyorum, çünkü öylesine sabırsızlanıyorum ki inanamazsın. "Evet" ya da "Hayır"ın ötesinde bazı açıklamalarda da bulunursan, bu ancak senin teveccühün olacaktır, ama şayet böyle bir açıklama senin açından en ufak bir zorluk oluşturacak veya en ufak bir gecikmeye mahal verecekse, ricam hiçbir açıklama yapmaman yönünde bile olabilir. Gördüğün üzere senden ricam yalnızca ufacık, tamamen zahmetsizce yazılabilecek ve sana hiçbir yükümlülük getirmeyecek bir mektup. Şayet senin için öyle değilsem, bana sevgili diye hitap etme mektubunda, kalpten selamlarını yollama, bunu gerçekten kastetmiyorsan eğer. Sadece ufacık bir mektup. Abartılı bir rica değil bu.

Senden böyle bir mektup geldiği takdirde ben de bunun karşılığında sükût edeceğime, seni hiçbir surette rahatsız etmeyip, ne kadar ümitsizce olsa da, yalnızca bekleyeceğime söz veriyorum.

Franz

1914 - 1915

29.XII.13 akşam vakti

Yanıbaşımda duran mektubu yazmayı bitirip, biraz yatağa uzandım, (gece neredeyse hiç uyumamıştım, fakat bir serzeniş değil bu, genel itibariyle uykum çok bozuk) sonra da ofise gidecektim, epey iş var çünkü. Akşamleyin ise şu anda Prag'da bulunan ve benimle bir banliyö tiyatrosuna gitmek isteyen Dr. Weiß'a gidecektim. Fakat tiyatro işi bu saatten sonra olmaz, saat 7 oldu çünkü ve yazmaya oturdum zaten. Mektubun saat 5'e doğru geldi, henüz uykuya dalmamıştım. Yataktaydım, hemen cevap yazmadım, iyi ki de yazmamışım, yatakta olmasaydım hemen yazardım, onun yerine iki saat boyunca yatakta yatıp düşündüm, kendimi değil, zira kendimle işim bitmiş durumda, düşündüğüm sendin.

Senden ille de yazmanı rica etmiş olmakla çokça sıkıntıya sebebiyet verdiğim, mektubundan anlaşılıyor, bu sıkıntı, yazmamanın bende yaratacağı sıkıntı kadar olmasa da yine de büyük. Belki de içinde şu paragrafın geçmediği bir mektup yazmaya gayret sarf ettiğin için yazamadın bana: "Bir evlilik durumunda ikimizin de vazgeçmesi gereken çok şey olur, hangi tarafınkinin daha ağır geleceğinin hesabının üzerinde durmayalım. İkimiz için de oldukça fazla çünkü." Ama işte böyle bir mektubu yazmakta başarılı olamadın. Doğrusu paragraf feci ve eğer orda öyle hesaplarcasına durduğu gibi de kastedilmişse, neredeyse dayanılmaz. Fakat yine de yazılmış olması iyi diye düşünüyorum, paragraftan uzlaşmaya hiçbir yol gitmiyor gibi görünse de bizim uzlaşmamız açısından iyi bile denebilir, zira insan hesap yaparsa yol alamaz. Fakat bu

yalnızca birinci görüş, tamamen haklısın sen, hesap etmek mecburiyetten, ama haksızlık değil de, anlamsız ve imkânsız olursa başka tabii. Bu da benim son görüşüm.

Beni evlenmekten alıkoyan şeyin seninle olmakla elde edeceklerimin, yalnız yaşamamı sona erdirmem sonucunda feragat etmek zorunda kalacaklarımdan daha az olacağı şeklinde bir düşünceden kaynaklandığına inanıyorsan, bu beni yanlış anlamış olduğunu gösterir. Biliyorum, bunu sözlü olarak da böyle ifade ettin ve ben de buna itiraz ettim, fakat şimdi görüyorum ki, bunda yeterince başarılı olamamışım. Bir şeyden feragat etmem gibi bir şey söz konusu değil, ben, evlendikten sonra da, şu an nasılsam öyle olurum, zaten istediğin takdirde seni bekleyen asıl kötü şey de bu ya. Beni engelleyen şey, tam bir yalnızlığın daha yüce bir yükümlülük barındırdığı yönünde düşünülerek uydurulan bir histi, yoksa ne bir kazanım ne de bir zevk (en azından senin görüşünün ifade ettiği anlam itibariyle ne bir kazanım ne de bir zevk vardı), tersine yükümlülük ve keder. Artık hiç mi hiç inanmıyorum buna, bir faraziyeydi bu, başka da bir şey değil (bunun idrakı belki bana destek de olacak) ve sensiz yaşayamayacak olmam gerçeğiyle de gayet basit bir şekilde çürütülmüş oldu. Ben tam da seni, olduğun gibi, mektuptaki o korkunç paragrafla birlikte, öylece istiyorum. Bu istemem de kendi tesellim ya da zevkim için değil, özgür bir insan olarak burada benimle birlikte yaşayasın diye.

Ailene mektubu yazdığımda henüz tam hazır değildim. Sene boyunca birikmiş sayısız farazi düşünce, kafamın içinde ara vermeksizin ve adeta kulakları sağır edercesine yankılanıp duruyordu. Venedik'ten itibaren buna son verdim, çünkü artık kafamın içindeki gürültüye gerçekten dayanamıyordum.

Sanıyorum mektubun bu yerinde sana karşı tamamen açık olmak ve şimdiye kadar aslında hiç kimseyle paylaşılmamış bir şeyi söylemek zorundayım. Sanatoryumda bir kıza âşık oldum, bir çocuk, 18 yaşlarında, İsviçreli fa-

kat İtalya'da, Cenova yakınlarında yaşıyor, yani soy olarak olabildiğince yabancı, tamamıyla toy, fakat halleri bir hoş, hastalıklı haline rağmen çok kıymetli ve deyim yerindeyse derin mi derin. Oysa o zamanki boş ve umutsuz halimle çok daha alelade bir kız da beni avucuna almak için yeterli olabilirdi. Desenzano'daki o kâğıt parçasını biliyorsun, 10 gün evvelinde yazılmıştı onlar. Ben de, o da birbirimize asla ait olmadığımızın ve elimizdeki 10 günlük sürenin sona ermesiyle her şeyin bitmek zorunda olacağının ve daha sonra da birbirimize mektup değil, tek bir satır dahi yazmamamız gerektiğinin farkındaydık. Fakat sonuçta ikimiz de birbirimiz için önemliydik, veda anında bütün o insanların önünde hüngür hüngür ağlamaya başlayıvermesin diye ne tertipler yaptım, benim durumum da çok daha iyi değildi hani. Oradan ayrılmamla her şey bitti. Bu bile, dışarıdan bakıldığında her ne kadar saçma görünse de, seninle ilgili olarak düşüncelerimin netleşmesine katkı sağladı. İtalyan kızın da haberi vardı senden ve esasen seninle evlenmekten başka bir gayemin olmadığını da biliyordu. Prag'a geldim ondan sonra, seninle hiçbir irtibatım kalmamış bir halde, cesaretim giderek azalıyordu, derken Noel'de belki Berlin'e gelmeyi ve her şeyi bir karara bağlamayı aklımdan geçirdim.

1.I.14

Öncelikle mutlu seneler sana Felice ve arzu edersen ikimize de. Mektubuna cevap yazmak o kadar kolay değil, oysa başta aksini düşünmüştüm. O malum paragraf öyle göze batıyor ki, üzerindeki ışık da bir yanardöner, onu tamamıyla tasfiye etmek neredeyse imkânsız gibi. Bu nedenle, ancak vaktim olduğunda ve sakin bir anımda yazmak istedim, fakat dün ne vaktim oldu ne de sakin bir anım, bugün de yok aslında, yorgunum çünkü ve 15 dakikaya Felix ve Oskar gelip beni alacak. Birazcık yazıyorum yine de, sana temas etmek için, iyi geliyor bu bana çünkü, şu anda beni nere-

deyse mutlu ediyor, şimdi sen saatler öğleden sonra 4.15'i gösterirken her neredeysen ve aklından benimle uzaktan yakından ilgisi olmayan ve asla olmayacak her ne geçiyorsa da. Olsun. Cevabının bu kadar gecikmesi beni tasalandırmıyor, çünkü senin benim mektuplarımı beklemenle benim seninkileri beklememin bir mukayesesi olamaz ve belki de böyle bir geciktirmeyle sana iyilik etmiş bile oluyorum.

Öyle ki (sen de biliyorsun bunu ve aslında söylememe de gerek yok) ilk defa (burası vurgulanmalı) sadece Berlin'den ayrılmanın değil, benimle evlenmenin beraberinde getirebileceği kayıplardan söz ediyorsun. Artık bu kayıpların sadece olasılığını değil, katiyetini dile getiriyorsun. Nihayet ifadende söyleyiş şekline bakılırsa muhtemelen senin zararına olduğu şeklinde yorumlanabilecek bir de "ağır basma" kendini göstermekte. Aslında bu zaten bir yıl boyunca seni iknaya çalıştığım şeydi. Kani olduğun bu nokta, bu ikna çabalarının bir semeresi olsaydı hoşnut olurdum. Yavaş yavaş gelinmesi gerekmez miydi ama o zaman o noktaya, öyle birdenbire değil. Ama belki de yazmadığın zamanlara denk gelmiştir, bu durumda yine de yavaş yavaş gelinmiştir de ben fark etmemişimdir bu evrilmeyi. Fakat o son Berlin pazarında[108] söylediklerinle bunlar birbirine zıt düşüyor ve şu ana kadar ortaya koyduğun anlayış da buna zıt düşüyor, zira ben ve benimle bir hayatın senin için iyi bir şey anlamına gelip gelmediğini bile dikkate almadığın bu anlayış çerçevesinde, Berlin'den ayrılman durumunda, geride senin açından

108 Ç.N.: Kafka G.B.'ye 10 Kasım 1913 günü yazdığı mektupta "dün akşam" Berlin'den döndüğünü ve cumartesi 11.30'da Berlin'e varacağı notunu Felice'ye ilettiğini belirtiyor. Bu mektubun muhtemelen kaybolduğunu, haberleşme zorluklarından dolayı (Felice'ye bir bisikletli ulakla haber göndermiş) çok kısa süre bir arada olabildiklerini (ayrıntılara göre 1 saat gibi bir sonuç çıkıyor) tüm ayrıntılarıyla anlatıyor. Ayrıca Felice Bauer'e 6.11.1913 tarihli mektubunda cumartesi Berlin'e geleceğini yazıyor. Kayboldu dediği mektup bu olsa gerek. Muhtemelen bu mektup F.B.'nin eline zamanında geçmemiş.

derin, nüfuz edici ve vazgeçilmez bir önem arz eden hiçbir şeyin kalmış olmayacağı düşüncesindeydin. Ama belki sen de şimdiye kadar bu hususta yanıldın ve bu süre zarfında sahip olduğun şeylerle ilgili düşüncelerin belirginleşmiş oldu. Belki ben de, sözlerle değilse de varlığımla bu yönde katkı yapmış oldum. Böyle bir olasılık da yok değil. Bazen bende de seninle ilgili olarak, Berlin'de vazgeçemeyeceğin şeylere sahipmişsin gibi bir izlenim oluştuğu oluyordu. Davranışların itibariyle bana yansıyan ufak tefek şeyler, daha ayrıntılı bakıldığında, bunun bir teyidi olarak görülebilecektir. Berlin'deyken Max'ın karısına

1.I.14 Gece yarısı

oradaki büronun ve yaşamın senin için çok önemli olduğunu ve müdürünün tam olarak düşünüp taşınmadan Berlin'i terk etmemen gerektiği konusunda seni nasıl uyardığını anlatman halen kulaklarımda (Bunları daha henüz birkaç saattir tanıdığın bir kadınla paylaşman, benim açımdan aslında müdürünü açıkça onaylamış olman kadar vahim bir durumdu).

Fakat Felice, öte yandan haklı olduğunu da itiraf etmeliyim. Meselenin genelini soğuk bir bakışla kavradığın takdirde, elbette burada kaybediyorsun. Berlin'i kaybediyorsun, büronu sonra, sana mutluluk veren işini, neredeyse tamamen dertsiz bir hayatı, özel bir bağımsız olmanın halini, dengin olan insanlarla arandaki dostane ilişkileri, dostluk ortamını, ailenle birlikte olduğun zamanları –ve bunlar sadece benim bildiğim kayıplar. Buna karşılık sana yabancı olan bir dilin konuşulduğu Prag gibi küçük bir şehre ve üstüne üstlük tam zamanlı bile çalışmayan bir memurun zorunluluktan kaynaklı mütevazı orta sınıf evine geleceksin, derdin tasan eksik olmayacak, bağımsız kalabileceksen de kısıtlanmamış olmayacaksın, ayrıca o hoş arkadaş ortamları ve ailenin yerine, çoğunlukla (en azından şimdilerde çoğunlukla) kederli

ve suskun duran ve nadiren bulduğu mutluluğunun tek kaynağı sana ister istemez yabancı gelecek bir iş olan bir kocaya sahip olacaksın. Lakin, bunlar öyle şeyler ki, aşılmaları belki sadece (burada bundan söz edebilir miyim bilmiyorum) aşk sayesinde mümkün olur.

Dediğim gibi, ağır basınakla ilgili getirdiğin açıklamada bir hata olduğu çok kesin. Benim açımdan hiçbir zaman bir kayıp söz konusu değildi, yalnızca bir "engel" vardı ve bu engel artık mevcut değil. Hatta bana karşı artık tamamıyla sıcaklığını yitirmiş bir ilgi duyduğunu, bunun da ancak belli belirsiz bir duygu olduğunu açıkça söylesen bile, seninle evlenmek istediğimi söyleyebilecek kadar ileri gidebilirim. Merhametini bu şekilde sömürmek kötü ve düzenbazca bir şey olacaksa da başka çare bulamıyorum. Buna karşın, mektubundan anlaşılabileceği üzere sen kayıpları bu derece bir berraklıkla idrak ettiğin ve olacakları gördüğün takdirde ve sürece, evlenmenin olanaksız olduğunu itiraf edebilirim. Kayba uğrayacak olmanın belirgin bilinçliliği içinde bir evliliğe adım atmak –imkânsız bu, bunun böyle olduğunu kabul ediyorum, ben de zaten sen istesen bile izin vermezdim buna. Bunun başlıca sebebi de sadece ve tek başıma benim istediğim evlilikte, kadın ve erkeğin bir birlik içerisinde özgürce var olabilmelerinin insani özleri itibariyle ancak birbirlerine eşit olmalarıyla mümkün olabilmesi.

2.I.14

Fakat Felice, gerçekten de ciddi ciddi öyle mi düşünüyorsun, kayba uğramaktan gerçekten de korkuyor musun? Kendine gerçekten de bu kadar temkinli mi yaklaşıyorsun? Hayır, elbette ki öyle yapmıyorsun. Burada –durumu daha net ortaya koymak açısından– iki olasılık söz konusu: ya artık benim hakkımda hiçbir şey bilip duymak istemiyor ve beni bu yolla kendinden iterek uzaklaştırmak istiyorsun ya da yalnızca bana olan güvenin sarsıldı ve ölçüp tartmaların sırf bu yüzden. Eğer birincisi söz konusuysa engel ola-

bileceğim ve söyleyebileceğim bir şey olamaz, o halde her şey bitmiştir, seni kaybetmişimdir, bundan sonra nasıl var olacağım üzerine düşünmek zorunda kalacağım ve biliyorum ki bunu hiçbir zaman tam anlamıyla atlatamayacağım. Buna karşın ikinci olasılıkta ise kaybedilmiş bir şey yok, o halde durumumuz mutlaka iyileşecektir, çünkü ben senin güveninin her sınamasından, o an itibariyle ne kadar güçsüz olacak olsam da, genelde başarıyla çıkacağını biliyorum. Bu noktada durumun ne olduğunu söylemek sana kalıyor Felice. Eğer birinci durum söz konusuysa birbirimize veda etmeliyiz, ikincisi söz konusuysa sına beni o halde, üçüncüsüne, yani meseleye derinlemesine bakmadan salt kayıpların hesabını yapıyor olmana ise inanınayı başaramıyorum.

Seninle, evlenme bahsini kapatıp birbirimize sadece eskiden olduğu gibi yazmak konusunda anlaşmıştık. Öneri senden gelmiş, ben de kabul etmiştim, çünkü o an neyin daha iyi olacağını bilmiyordum. Ama şimdi biliyorum, daha iyi olanı yapalım! O kadar ihtiyaç duyduğum aramızdaki bu ilişkinin muhafazası ancak evlilik şeklinde mümkün. Ben de aynı şehirde yaşamıyor olmamızın iyi olduğu düşüncesindeyim, fakat böyle düşünmemin sebebi, eğer gerçekten evlenecek olursak, bunun birbirimizden bu kadar ayrı olduğumuz şu dönemden daha ileri bir zamanda gerçekleşecek olmasıdır. O durumda çekinceler akla gelecek, işi yokuşa sürmek için gerekli nedenler bulunabilecek ve hüzünlü zamanlar öylece boş yere geçirilecek. Şimdi de fazlasıyla öyle değil mi zaten?

Kaldı ki, senin de mektuplaşmanın sürdürülmesine tam bir ciddiyet atfettiğin yok. Sürdüğü takdirde sonuç ne olur? Beklemelerin vereceği ıstıraplar, ardından da yakınmaların yazıya dökülmesi. Olacağı bu. İlişki böylece yavaş yavaş çözülüp gidecek, sondaki acı ise çok daha büyük ve kirlenmiş olacak. Böyle yapmayacağız, bu bizim dayanma gücümüzü aşar ve hiç kimseye bir fayda getirmez. Hem baksana, salt yazıya dayalı olan bu bağın üzerinde zaman nasıl da etki-

li, bana son kez yazdığından bu yana neredeyse iki ay bile geçmemişken, sen farkında olmaksızın mektubuna gizlice husumetler sızmış adeta. Olmaz Felice, bu şekilde yaşamaya devam edemeyiz.

Seni seviyorum Felice, seni bende insaniyet adına iyi olan ne varsa onların tümüyle seviyorum, canlıların içinde dolaşabilmek adına bana bahşedilmiş ne değer varsa, onların tümüyle seviyorum seni. Eğer bunlar azsa, bendeki azlıktır bu. Ben seni tamamen olduğun gibi seviyorum, gerek bana iyiymiş gibi gelen yönlerinle, gerekse iyi değilmiş gibi gelen yönlerinle, hepsiyle, evet hepsiyle. Tüm diğer gerekler öngörülmüş olsa da senin bana bakışın öyle değil. Seni memnun edemiyorum, türlü türlü kusurlar buluyorsun bende, beni olduğumdan farklı istiyorsun. Yok "daha çok hayatın gerçeklikleri içinde yaşamalıymışım", yok "mevcut şartlara göre hareket etmeliymişim" vesaire. Bunları gerçek bir gereksinimden hareketle istiyorsan, istediğinin artık ben olmadığımın, beni es geçtiğinin farkında değil misin? İnsanları değiştirmeyi istemek niye, Felice? Doğru bir davranış değil bu. İnsanları ya oldukları gibi kabul etmeli ya da oldukları halde bırakmalı. Kişi değiştirilemez, olsa olsa doğası bozulur. İnsanlar tek tek parçalardan oluşmaz ki, parçaların herhangi birini çıkarıp yerine bir başkasını yerleştirebilesin. Hepsi daha ziyade bir bütündür, bir ucundan çektiğin takdirde, sen istemesen de diğer uç kıpırdayıverir. Olsun Felice, bunu bile, yani bende türlü kusurlar bulmanı ve beni değiştirmek istemeni, bunu bile seviyorum, yalnız istiyorum ki, bunu sen de bilesin.

Şimdi artık karara var, Felice! Son mektubun henüz bir karar değil, soru işaretleri içeriyor henüz. Sen şimdiye kadar her zaman kendini benim kendimi ettiğimden daha iyi tahlil edebildin. Bu kez de benim gerimde kalamazsın.

Mektubu kutuya bırakan o elini öpüyorum bir de şimdi.

Franz

*

[Grete Bloch'la mektuplaşma[109]]

*

9.II.14

Olsun Felice, her şeye rağmen (ve öyle fazla ki bu "her şey") yazdın ya, olsun, –bugün kartın geldiğinde sanki ilk günkü gibiydi. Hizmetkârın tamamıyla önemsiz bir şeymişcesine verdiği bu kartın içinde senden bana yönelen sözler var yeniden, kötüden ziyade iyi, yoruma açık da olsa, hiç değilse bana yönelik sözler bunlar, böylelikle en azından kendini bana yeniden göstermiş oluyorsun, sebep her ne olursa olsun, hakkımda hiçbir şey bilip duymak istememen söz konusu değilmiş demek ki –okurken mutluluktan perişan oldum, yemek için elimde tuttuğum elma masanın üzerine konulmak yerine elimden düşüp gitti. Daha sonra, epey sonra sıra sekreterime işle ilgili bir yazı yazdırmaya geldiğinde, kendimi yazdırmaya verecekken tam, "Neler oluyor bana? Niçin böylesine farklıyım bugün?" diye aklımdan geçirdim ve niçin böylesine farklı olduğumu hemencecik bildim.

Bir şey olmuş değil ki; bana yazmışsın, ama kim bilir ne anlama geliyor bu yazılan? Son zamanlarda mektuplarını neredeyse hiç yazamamışken bu kartı yazmak zorunda olman ne kadar doğru? Gerçek bu mu? Hayır, tam anlamıyla değil, olamaz da. Fakat öyle ya da böyle olmuş olsun, belli belirsiz

109 Ç.N.: Kafka'nın G.B.'ye mektupları devam ediyor. 18.3.1914-15.10.14 arasında 50 kadar çoğu kısa mektup yaklaşık 50 kitap sayfası tutuyor. Bu mektuplarda Kafka ile G.B. arasında samimiyet derinleşiyor, yer yer duygusal yakınlaşma ve Kafka'nın G.B.'ye kur yaptığı görülüyor. Aralarındaki ilişkinin daha ileri gitmemesinin F.B.'yle ilişkisinden kaynaklandığını da açıkça dile getiriyor ve F.B. ile evlenmedeki çekincelerini G.B.'yle dertleşme havasında paylaşıyor. R. Stach'a göre G.B.'nin, durumu F.B.'ye aktarmasına da mektuplardaki bu tavır sebep oluyor (Stach 2002, s. 500).
15.10.14 tarihindeki son mektubunda G.B.'den gelen bir mektuba teşekkür ediyor. Askenischer Hof Oteli'nde yaşanan nahoş duruma değiniyor ve Kafka ondan nefret ettiğini yazmış olan G.B.'ye itiraz ediyor. Ayrıca G.B.'nin Felice'yi yanlış tanıdığını belirtiyor.

olsa da, bana en azından elini uzatıyorsun. O eli benden geri çekme Felice. Bırak, bir zamanlar verdiğin gibi bende kalsın.

Fakat şu anda son mektubun aklıma geldi yine ve oradaki "ağır basma" konusu. Tüm bunların ardından aynı şekilde rica edip, seni o rahat konumundan, yani elbette ki nispeten rahat olan konumundan (en sonunda seni bu konuda ikna edebilmiş görünüyorum, belki de daha ziyade seni başka bir kanaatinden uzaklaştırmışımdır) benim tarafa geçirmeyi deneyebilir miyim? Fakat şu an bunu da konuşmanın zamanı değil. Şu an bir tek, senden bir daha öylesine sessiz kalmamanı dilemenin zamanı Felice, burada Prag'da (gerçekten de gök kubbe nasıl yeryüzü üzerinde asılı duruyorsa, Berlin de benim için Prag'ın üzerinde öyle asılı duruyor) ne yapacağını bilemez bir hale düşerek, bir oraya bir oraya koşturup, hiçbir şey görmeksizin, hiçbir şey duymaksızın zihinde sürekli aynı düşünceleri atıp tutmakta olduğundan bahsetmenin de zamanı değil. Yalnızca şunu rica ediyorum senden, başka da bir şey değil. Bana ne düşündüğünü açıkça söyle, ben de sana aynı şekilde cevap vereceğim. Ne düşündüğümü sana söylememe gerek yok, en iyisini sen biliyorsun.

Franz

*

[Grete Bloch'la mektuplaşma [110]]

*

110 Ç.N.: Burada araya yeniden Grete Bloch'a yazılmış çok sayıda mektup giriyor. Bir kısmı epey uzun olan 17 kadar mektup yaklaşık 18 kitap sayfası tutuyor.
9.2.1914-12.3.1914 tarihleri arasındaki bu mektuplarda Felice'den tekrar tekrar söz ediliyor, Kafka Felice'nin dış görünüşüyle ilgili ilginç yorumlarda bulunuyor. Ama aynı zamanda G.B.'yle mektup ilişkisi de gelişiyor. Ona kitap tavsiyesinde bulunuyor, hatta "neden mektup yazmadın" serzenişleri de duyuluyor, düzenli aralıklarla yazışma önerisi getiriyor. Mektuplardan birinde de Berlin'e Felice'ye yaptığı sürpriz bir ziyaretin sonucunu G.B.'ye aktarıyor. Buradan anlaşıldığı üzere F.B. rahat hayatından vazgeçmeyi göze alamıyor, Kafka ile geçireceği bir birlikteliğe dair çekinceleri var.

13.III.14

Mutsuzsun F., ben de sana rahatsızlık veriyorum, benim mutsuzluğum da bundan işte. Mutluluğum ise senin için bir teselli, ufak da olsa bir teselli olmak olurdu. Öyle değilim ama. Seninle ilişkimi bir tarafta, ailendeki üzücü durumları[111] diğer tarafta, sanki tamamıyla farklı şeylermiş ve birincisi daha önemsizmiş gibi, birbirinden ayrı tutuyorsun. Öyle yapıyorsan öyledir, ya da en azından görünüş itibariyle öyledir, çünkü bu açıdan belirli bir şey söylemek istemiyorum, bu senin meselen F.

O iki mektubunu kaç kez okudum bilmiyorum. İçinde iyi şeyler var, fakat şüphesiz çokça üzücü şey de, çoğu ise ne iyi ne de üzücü şeylerden oluşan bir karışım. Bugünkü telgrafın her şeyi biraz daha karartıyor, ya da kullanmadan edemeyeceğim sana ait bir ifadeyle söylemek gerekirse: acılaştırıyor. Yaşadığınız sıkıntının ardından destek için ailenin yanında olman gerektiğini bile bile senden Dresden'e gelmeni istemek pek akıllıca ve ince düşünceli bir davranış olmadı. Bu eğer bir hataysa, telgrafındaki 7 kelime yeterli bir ceza. Ama bu belki de hatadan ziyade, senin yaptığını yapamayıp, ailendeki sıkıntı ile kendimi ayrı tutmayı beceremeyiş olmamdı.

Bırakalım bunları F., şimdi ne olacak peki? Katiyen, Felice, beni katiyen tekrar dünkü mektupların sayesinde hiç olmazsa bir adım uzaklaştığım belirsizlikler içine geri atamazsın. Bunu katiyen yapamazsın, oraya, en dibe bir daha geri dönmektense sahip olduğumun en iyisini feda eder, geri kalanla her nereye olursa olsun, kaçar giderim. Eğer yol kat etmek istiyorsak birbirimizle konuşmamız gerekir ama, sen de aynı görüştesindir, değil mi F.? Bunun en iyi, en kolay,

111 Ç.N.: F.B.'nin erkek kardeşinin kanunsuz işler nedeniyle Amerika'ya kaçmasına gönderme var. Bu konuyu Kafka'nın G.B.'ye bir gün önce yazdığı (12.3.1914 tarihli) mektuptan kısmen öğreniyoruz.

en engelsiz, en ayrıntılı şekilde gerçekleşebileceği yerin de Dresden olduğuna şüphe yok. Bunu geçende Berlin'de laf arasında sen kendin önermiştin, daha evvel de birçok kez dile getirmiştin. Bunun için ciddi bir engel söz konusu değil, o halde bunu bir sonraki cumartesi için yapmayı ister misin? Son zamanlarda bir şey yazamıyordun, yazmak sana halen ıstırap veriyor, kısmen anlayabiliyorum, bu da bir araya gelmemizin gerekliliğini destekleyici bir başka geçerli sebep. Önümüzdeki hafta cumartesi olmazsa da pazar gününü geçmesin Felice. Düşün ki, seni Prag'da sadece bir kez görmüş olan ve senin açından basit, kendisi içinse hayati önem arz eden bir iyilik yapmanı rica eden bir yabancıyım ben. Böyle bir durumda ondan bu iyiliği esirgemezdin. Ne aptalca laflar bunlar! O olmasa da bir araya gelmenin gerekliliğini kabul ederdin. Fakat şayet kabul etmiyorsan ve daha iyi olduğuna inandığın bir yol biliyorsan, söyle ben de katılayım, ama önemli olan bizi bu durumdan çıkartabilmesi; bunu sağlayabilecekse eğer, o zaman her şeyiyle iyidir. Benim Berlin'e gelmem de bir seçenek, fakat bunun şüphesiz ki Dresden'de görüşmek kadar iyi olmayacağı bir yana, aramızdaki belirsizlik devam ettiği sürece benim Berlin'e gelmekten ödüm kopuyor, şehre yaklaşırken ilk banliyöleri görmekten korkuyorum, ileri geri bakmaktan boynumun koptuğu perondan korkuyorum, yaklaşan otomobillere öylece baktığım istasyon girişinden korkuyorum, hepsinden korkuyorum. Bırakalım şimdi bunları! Dresden'e gel! Salt kendi derdimin acısını çekmek yerine bırak seninkini çekerek mutluluğa erişeyim.

Franz

Söylemeyi unuttum, annem mektubuna sevindi, hakkında iyi bir söz etmeye gerek bile kalmadı, sana en kalbi selamlarını gönderiyor, hemen cevaplamak istedi mektu-

bunu, fakat ben şimdilik bunu yapmamasını söyledim. Şu anda en önemli olan şey bizim, öncelikle senin bu belirsizlikten kurtulman. Annem sana bu açıdan yalnızca rahatsızlık verecektir, umarım bunu daha ilk mektubuyla yapmamıştır.

Franz

*

[Grete Bloch'la mektuplaşma]

*

17.III.14

Olmaz F., bana bir cevap borçluyken sessiz kalamazsın, bunu yapma hakkın şimdi artık eskiden olduğundan da az. İki mektubuma yine cevap yok, hem de bunlara verilecek cevap, yani en azından bir araya gelip, açık açık birbirimizle konuşmamız gerektiği şeklindeki cevap açıkken. Sana karşı öteden beri duyduğum, senin bana karşı pek nadir duyduğun bir güvenle birlikte. Cevap vermemek için geçerli sebeplerin vardır, bana ve –bunu hiç değilse yazmıştın– kendine de anlamsızca acı çektirmezdin yoksa. Ancak bu sebeplerin hiçbiri sonuna kadar direnemez, hayali sebepler bunlar, bunlar hayaletler, konuşsana F., bıraksana yaklaşayım o hayaletlere. Tiergarten'da, bana karşı beslediğin sevginin yetersizliğine dair söylediklerin o an için doğruydu ve şu an da doğru denebilir, lakin başka bir şey doğru değildi. F., artık benim kim olduğumu gör, sana olan aşkımla nasıl biri haline geldiğimi gör.

Franz

*

[Felice Bauer'in anne babasına mektup][112]

*

18.III.14

Saat akşam 9.00. Bugünkü telgrafıma telgrafla vereceğin cevabın, telgrafı eğer hemen öğleden sonra göndermiş olsaydın, normal şartlarda gelmiş olmalıydı. Ofiste misin, evde misin bilmiyorum, tek kelime etmeye değer bulmuyorsun beni. Aileni irkiltmeyeyim diye telgrafı evinize yollamak istemedim, fakat öyle yapmaktan başka seçenek kalmayacak. Seni her yerde aramak zorundayım, bu benim kendime karşı ve hatta belki de sana karşı yükümlülüğüm. Bunu sen de idrak edeceksin F., keşke bunu çoktan idrak etmiş durumda olsan. Telgrafta şöyle dedim bugün: "Sen Dresden'e gelmeyeceksen, cumartesi ben Berlin'e geleyim. Bunu kabul ediyor musun? İstasyona gelecek misin?" Bu şekildeydi telgraf. Bunu burada tekrarlamış oldum ve şu ya da bu şekilde tekrarlamaktan da vazgeçmeyeceğim.

Franz

*

[Julie Kafka'nın Felice Bauer'e yazdığı mektup][113]

*

21.III.14

Durumumuzu gereksiz yere karıştırmak için dış sebeplerin işe karışmış olması, benim telgrafımın senin ofiste olmadığın bir öğleden sonra gelmesi, senin telgrafının yanlış adrese yollanmış olması ve bir de şu an gördüğüm üzere, ailene yazdığım mektubun bir gün geç gitmiş olması (onu perşembe günü postaya vermiştim, ekteki belgeden bunu görebilirsin) –tüm bunlar kötü tabii ki, ama bizim durumu-

112 Ç.N.: Kafka 19.3.1914 tarihinde F.B.'nin anne babasına kısa bir mektup yazarak F.'den cevap alamadığını, F. hakkında haber vermelerini rica eder (Kafka 2009, s. 526).

113 Ç.N.: Julie Kafka 18.3.1914 tarihli mektubunda, F.B.'den Kafka'ya bir an evvel cevap yazmasını rica ediyor, suskun kalmasının Kafka'yı fazlasıyla üzdüğünü bildiriyor. Böyle bir mektubu yazmış olmasının Kafka tarafından öğrenilmemesi gerektiğini de ekliyor.

muz artık öyle bir hal almış ki, tesadüflerin en kötüsü dahi onu daha fazla kötüleştiremez.

Bugün senin telefon ihbarın geldiğinde ofisten çıkmak için uygun durumda değildim, aynı zamanda da benden ne istediğini mümkün olduğunca hızlı şekilde öğrenebilmek için yanıp tutuşuyordum, ayrıca içimde bir şekilde filizlenen anlamsızca bir umutla, ekspres mektubundaki sivriliği telefonda görüşmek suretiyle bir şekilde biraz törpüleyeceğini düşünüyordum –bu nedenle sigortadan bağlattırdım telefonu. Bu iyi olmadı, bir telefon kabinimiz yok, telefonun bulunduğu başkanlık odasında her zaman bir sürü insan oluyor, müdürlerden biri de tesadüfen oradaydı, iğrenç bir insan, arkamda dikilip espriler yapıyordu, az kalsın sırtına tekmeyi vuracaktım, onun yüzünden söyleneni pek anlamıyordum, ama özellikle de bir süre sözlerinin anlamlarını idrak edemedim. Ailene yazmış olduğum mektubun dün elinize geçtiğinden, bana telgraf çekmeden evvel ve tabii ki bana yazmadan evvel o mektuptan haberdar olduğundan hareket ediyordum haliyle. Dolayısıyla telefonda seninle görüşürken, söylediklerinden pek azını anlamış olmam dışında, ne istediğin ve beni niçin telefonda görüşmeye çağırdığın üzerine kafa yormak zorundaydım. Sesini duymamla birlikte –bu nedenle telefonla görüşmekten korkuyorum ya işte– tüm bunlara bir de yine seni görmek için duyduğum o tutkunun beni teslim alması eklendi. Berlin'e gitmek en kolay yoldu, her şeyi açıklığa kavuşturmak ve her şey hakkında açıklığa kavuşmak; geleyim o halde dedim. Buna karşı olan her şeyi zorla bastırarak duymazdan geldim, cevabındaki tereddüt edişi duymazdan geldim, istasyona gelme konusundaki isteksizliği ve kabul edişindeki o derin belirsizliği duymazdan geldim, bugünkü mektubuna cevaben yazacaklarım tamamıyla aklımdan gidiverdi ve "geliyorum" dedim. Ofisten dışarı çıktım, yağmurda bir süre bir oraya bir buraya gidip geldim, düşünüp taşındım, o kadar umutsuz görünüyordu ki her şey, Berlin'e gelmeye seve seve katlanabilirdim, fakat geri dönüşten o kadar kor-

kuyordum ki gelip gelemeyeceğimden emin olamadım. Daha sonra, evde babanın telgrafını gördüm: "Felice iyi, mektubunuz biraz önce geldi, dün size yazmış", telgrafı okumamla birlikte kesin kararımı vermiş oldum; gitmeyecektim. Mektubumun ailenin eline ancak bugün geçtiğini görünce bana niçin telefon açtığını anladım ve telefonda duyamadıklarım dahil söylemiş olduğun her şeyin bir tür sitem olmasının nedeninin ailene mektup yazmış olmam olduğunu anladım, Tiergarten'daki bitmez tükenmez yarı suskunluğun üzerine sana, "Bu belirsizliğe bir son vermek için babanla görüşeceğim" dediğimde yüzünü öfkeyle bana döndürüşünü hatırladım–ve gelmedim. Sana, ofise telgraf çektim, babana da yine telgraf çekmek suretiyle teşekkürlerimi bildirdim.

Ailende, ben tam çözememiş olsam da büyük bir felakete maruz kalmış olduğunun gayet bilincindeyim, bu felaketin seni korkunç bir şekilde oradan oraya savurduğunu görüyorum, tıpkı, hayranlıkla bağlandığım içindeki o küçük kızın da aynı durumda yapacağı üzere, senin bu felaketi sırtlamış olduğunu da görüyorum ve söylediğim her şeyde bunun bilinçliliği mevcut.

Bugün ekspres mektubunu bir kez, on kez ve daha fazla okumamın ardından, son mektuplarımı okumamışsın gibi bir izlenim edindim. Cumartesiden bu yana son dört ya da beş mektubu gerçekten de okumamış olabilirsin, aksi takdirde bana tek kelime cevap yazmamış olman nasıl mümkün olabilir, o kadar mektuba ve bir telgrafa cevap almayınca seninle ilgili bitmez tükenmez bir endişe içerisinde nasıl olduğunu öğrenebilmek için en nihayetinde ailene (kız kardeşinin adresini vermemiştin çünkü bana) yazmak zorunda kalmış olmamdan dolayı bana sitem etmek istemen nasıl mümkün olabilir? (Bu arada biliyorsun ki bundan iki önceki susma aralığında yazdığım üzere, babanla konuşacağını söyledim ve o suskunluk daha öncekilerin her birinden daha gerekçesizdi, evet hatta tamamıyla anlaşılmazdı ve sen de bir açıklama çabasında bulunmuyorsun. Durumumu çok daha be-

lirgin olarak ortaya koyan 4 ya da 5 mektubum dururken, onları bir tarafa kaldırıp, onların yerine telgrafıma cevap vermek istemeni ve sonunda da cevap vermiş olmanı da anlayamıyorum.) Fakat bu mektupları kastetmiyorum şimdi, Berlin'den döner dönmez yazdığım ve annemin mektubunun haberini verdiğim mektubu da kastetmiyorum, onu da okumuş olamazsın. Felice, bak, anneme o mektubu benim için karımın gönlünü fethetsin diye yazdırmadım ki (şayet kafamın cehennemi içinde kıyıda köşede bir yerlerde böyle bir umudun sezgisi olduysa, o zaman bundan ben sorumlu değilim), anneme o mektubu Tiergarten'da bana söylediklerinin onayını doğrudan senden alsın diye yazdırdım. Bunu yapmasına niçin izin verdiğimi ilerleyen satırlarımda söylerim belki.

Şöyle yazmışsın bugünkü mektubunda: "Tiergarten'daki konuşmaların üzerine bir çizgi çekelim", iyi olur bu, bundan daha güzel bir şey düşünemiyorum; fakat bir sonraki sayfada şöyle demişsin: "Sana karşı duyduğum sevginin senin için yeterli olduğunu söylemiştin bana", hiçbir şey bu cümleden daha korkunç çekemez ki o çizgiyi. Felice, umutsuzluğumun dibindeyken bu tarz bir söz sarf edebileceğimin, fakat senden gelecek böyle bir şeyi asla nihai olarak kabullenemeyeceğimin farkında değil misin? Sözlerin daha basit bir ifadeyle, benim sana sahip olmaya mecbur olduğumu idrak etmiş olman sebebiyle kendini feda etmek istediğinden başka bir anlama gelmiyor ki. Ben kendini feda eden bir insanı kabul eder miyim, üstüne üstlük kendini feda eden bu kişi benim en sevdiğimse? Böyle bir şeyi yaparsam benden kesinlikle nefret edersin, fakat yalnızca bu değil: Eğer durum aynen mektubunda yazdığın gibiyse, daha şimdiden nefret ediyorsun benden. Birlikte yaşayabilmeyi gönül rızasıyla isteyecek kadar sevmediğin, fakat seni türlü yollarla (bu yollar sana karşı duyduğu sevgiden başka bir şeyden oluşmasa da) buna mecbur eden bir kişiden nefret etmez misin? Sonuncudan bir önceki mektubun sevecendi, mutsuzluğun derinliklerinde ol-

duğunu anladım; Tiergarten'da dile getirdiklerin, o mutsuzluğunun içinde söylenmiş gibiydi; söylediğin sözlerin payına acının haricinde bir düşünce düşmemişti; gerçi o mektupta bana belirsiz, ama bir o kadar da güzel tasavvurlara açılan umutlar verdin. Bu mektupta da belli umutlar var, ama öncesinde kafaya bir darbe iniyor.

Yine de son mektubunda iki belirsizlik bulmak mümkün, bunlar neredeyse ölümsüz olan umudun, son olasılığın en küçük kırıntıları. Hâlâ çok mutsuzsun, hâlâ düşünüp taşınmaktan acizsin, ayrıca Tiergarten'da "her şey"i söylememiş olduğunu kabul ediyorsun (bunu kabul ettiğini söylemene lüzum yok). Mektubun geriye kalanı açık olmasaydı keşke, bu iki belirsizliğe tutunabilirdim o zaman! Nasıl da isterdim bunu! Lütfen söyle bana, Felice: Niçin zorluyorsun kendini, niçin zorlamak istiyorsun? Tiergarten'da yaptığımız gezintiden bu yana ne değişti? Hiçbir şey; zaten kendin söylüyorsun bunu. Peki, iyi günlerimizden bu yana sende ne değişti? Her şey; bunu sen de söylüyorsun. O halde niçin kendini feda etmek istiyorsun, niçin? Sürekli bana seni isteyip istemediğimi sorma! Bu soruları okumak beni ölesiye üzüyor. Mektubunda bu soruların dışında kendin hakkında tek bir söz, tek bir sözcük yok, kendi açından ne beklediğin hakkında, evliliğin senin için ne anlama geldiği hakkında tek bir söz dahi etmiyorsun. Her şey birbirini gayet iyi tamamlıyor, senin açından bu bir kendini bir feda ediş, bunun üzerine başka söyleyecek bir şey yok artık.

Orada olsaydım şu anda yazmış olduklarımı yüzüne söyleyebilme gücünü şüphesiz ki gösteremezdim, tek yapabileceğim, kendimi senin önünde yere atıp, seni sonsuza dek tutmak olurdu. Bu yüzden, gelmemiş olmam iyi.

Planlarımı soruyorsun, bununla tam olarak neyi kastettiğini bilmiyorum, fakat sanırım sana onlardan şu anda açıkça söz edebilirim. Riva'dan döndüğümde, çeşitli sebeplerden dolayı işimden istifa etmeye karar vermiştim. Bir yıldan beridir, hatta daha da uzun süreden beri sigortadaki görevimin

ancak seninle evlendiğim takdirde (seni tanıdıktan sonra başka birisi benim için söz konusu olamaz, olmayacak) bir anlamı, iyi bir anlamının olacağının farkındaydım. Oradaki görevim ancak evlenirsek iyi bir anlam kazanacak, neredeyse hoş bir hale gelebilecekti. (Buna benzer şeyleri Dr. Weiß'la da paylaştım, kafeteryada işittiğin üzere o da bu konuda fazlasıyla ısrarcı sayılır.) Seninle evlenmezsem, bana başka zaman kolay gelen (istisnai zamanlar hariç) görevim çekilmez bir hal alır, çünkü ihtiyacım olandan fazlasını kazanıyor olurum ki bu da anlamsız. Buna bazı başka şeyler de eklenir, fakat bunları söylememeyi tercih ediyorum. Tüm bunları anneme ilk defa Berlin'den döndüğüm zaman söyledim. Hepsini gayet iyi anladı, ama önce sana bir mektup yazması için iznimi istedi; belki de tüm bunları senin hakkında söylediklerime inanmadığı ve sana yazacağı mektuba büyük bir umut bağladığı için o kadar iyi anlamıştır. Şimdi artık annemin sana yazmasına niçin müsaade ettiğimi biliyorsun.

Ne demeli, Felice? Şu an sanki Anhalter İstasyonu'nda perondayım da, sen bir istisna yapıp gelmişsin, yüzün karşımda ve sana temelli veda etmek zorundaymış gibiyim neredeyse. –Pazartesi için senden bir ekspres mektup daha bekliyorum, bir mucize; ben ne beklediğimi biliyor muyum sanki? Salıdan itibarense artık bir şey beklemiyorum.

*

25.III.14

Canım F., son mektubunda (bunu söyleyebilmek için kaç zaman sessizce bekledim ve kaç zaman yanımda olmanı diledim) her yönüyle oldukça açık olan bir cümle var; uzun zamandır olmayan bir şey bu. Benimle birlikte bir yaşam konusunda korkularınla ilgili olan cümle. Kesinlikle ihtiyaç duyduğun türden bir desteği bende bulacağına inanmıyorsun ya da bu konuda şüphelerin var veyahut yalnızca benim bu konudaki fikrimi öğrenmek istiyorsun. Buna doğrudan cevap veremem. Belki de şu anda bunun için hem fazla yorgunum (Akşama doğru saat beşe kadar telgrafını beklemek

zorunda kaldım. Niçin? Mektubunu ise söz vermiş olmana karşın 24 saat beklemek zorunda kaldım. Niçin?), hem de mektubundan dolayı bu yorgunluğun derinliklerinde hissettiğim mutluluğun büyüklüğü buna izin vermiyor.

Akşamın geç vakti. Bugün artık en önemli olan şeyi de yazamayacağım. Hakkımda istediğin ayrıntılı bilgiyi sana veremiyorum, canım F.; bu haberi sana ancak Tiergarten'da peşinden koşarken, sen temelli çekip gitmek üzereyken, bense kendimi senin önünde yerlere atmak üzereyken verebilirim; bunu ancak bir köpeğin bile maruz kalamayacağı derecede bir aşağılama esnasında yapabilirim. Bana bunu soracak olursan, şu anda sadece şunu söyleyebilirim: Seni gücümün son noktasına varana kadar seviyorum F., bu konuda bana tamamen güvenebilirsin. Lakin geriye kalanlar açısından kendimi tam olarak bilmiyorum, F.. Bende ardı arkası kesilmeyen bir şekilde sürprizler ve hayal kırıklıkları söz konusu. Demek istediğim, bu sürprizler ve hayal kırıklıkları yalnızca benimle sınırlı olacak; doğamdaki iyi, hatta en güzel sürprizlerin dışında hiçbir şeyin sana geçmemesi için tüm gücümü ortaya koyacağım, buna kefil olabilirim, kefil olamayacağım şey ise bunu her zaman başarıp başaramayacağım. Şu uzun süre zarfında benden aldığın tüm o mektuplardaki kargaşa göz önünde bulundurulduğunda buna kefil olmam nasıl mümkün olabilir? Birlikte geçirdiğimiz zamanlar azdı, bu doğru, fakat birlikte çok zaman geçirmiş olsaydık da, senden beni doğrudan yaşadıklarına dayanarak değil de mektuplarından hareketle değerlendirmeni (o zaman da gerçekleştirilmesi mümkün olmayan şeyi) isterim. Mektupların olasılık namına ne barındırıyorsa, aynıları benim içimde de barınıyor; olayları doğrudan yaşamak genel bakıştan uzaklaştırıcıdır, ben söz konusu olduğum sürece de en elverişsiz anlamda olur bu. Bazı mektupları hatırlayacak olursan, seni bu konuda, hiç olmazsa bu konuda kandırmak istemediğimi mutlaka kabul edeceksindir.

Ayrıca bu bitmemiş olanın, benim tabiatımdaki muhtemelen bir mutlu, muhtemelen bir mutsuz oluş durumunun senin gelecekteki saadetin açısından ille de belirleyici olmayacağını da düşünüyorum, sen bunun etkilerine hiç de düpedüz maruz kalmak zorunda olmayacaksın, sen bağımsız olmayan biri değilsin F., belki, daha doğrusu hiç şüphesiz, bağımlı olmaya heves ediyorsun, fakat bu bir heves, zamanla izinden gitmeyeceğin kesin gibi olan bir heves. Yapamazsın bunu.

Mektubunun sonundaki soruyu, yani seni daha önce hiçbir şey olmamış gibi kabul etmemin benim için mümkün olup olmadığı sorusunu, bu benim için mümkün değil şeklinde cevaplayabilirim ancak. Fakat öte yandan benim için mümkün olan ve bunun çok daha ötesinde zaruri olan, seni aramızda geçen her şeyle birlikte kabul etmek ve anlamsızlaşsa da sımsıkı tutmaktır.

[Ek]

Zira şu noktayı gözden kaçırmamalısın F., benim durumum seninkinden çok farklı. Eğer biz ayrılırsak ya da belki şöyle de diyebilirim artık, eğer biz ayrılmış olsaydık, sen şimdiki hayatını devam ettirebilir, devam ettirmek durumunda kalır ya da şimdilik böyle devam ettirirdin. Benim yaşayış tarzımda böyle bir şey elimden gelmezdi, hiç kuşkusuz ölü bir noktadayım ben. Bunu senin aracılığınla idrak etmiş olmamı asla unutmamalıyım. Hayatım boyunca bir karara varmamın zorunluluğu konusunda bu kadar açık işaretler almamıştım. Kendimi şimdiki yaşamımdan kopartıp kurtarmalıyım, ya seninle evlenmek ya da istifa edip bu şehirden gitmek suretiyle. Pazartesi günü telgrafını almasaydım belki salı günü, salı günü değilse de her hâlükârda çarşamba günü, öyle umuyorum ki bana ufak bir iş, Berlin'de küçük bir parasal destek sağlayacak hazırdaki mektubu postaya vermiş olacaktım, ayrıca herhangi bir mevki hırsı gözet-

meksizin en alt seviyede bir gazetecilik işinde tutunma çabası içinde olacaktım. Bunu başarırdım, şüphe yok. Seni ve seninle evlenme şansını yitirmemi (tahminimce en azından senelerce yitirilmiş olurdu bu şans) unutmayı başaracağımı ise sanmıyorum.

Bitirmek zorundayım, yoksa mektup postaya geç kalacak, ben de seni mektup için bekletmek istemem, çünkü ben kendimi hep senin masanda otururken ve beklerken hayal ediyorum (aslında bu tamamıyla yanlış bir şey). Fakat daha son mektubuna da cevap yazacağım. *Ama ne olursun, bana hemen yaz, yazacağın sadece birkaç satır olsa da! Bekletme beni!* Bak F., eğer benimle evlenmek istiyorsan, posta saatlerinde ve posta saatinin üzerinden saatler geçtiğinde müstakbel kocanın kalbinin sıkışacağını bil ve buna göz yumma.

Berlin'e gel diyorsun, fakat ailenle görüşmeden evvel, benim seninle, senin de benimle konuşman gerektiği konusunda hemfikiriz, öyle değil mi? Bu kesinlikle şart. Bu pazar Dresden'de buluşmaya gerçekten imkân yok mu? Buna karşılık söylediğin doğru; benim buna karşılık söylediklerim de öyle ama. Sen kendin bana eskiden sıkça ve hatta geçende Berlin'deyken Dresden'de bir araya gelmeyi kendiliğinden teklif etmiştin. Bu durumda bunu ayarlayabilme imkânlarını elinde bulunduruyor olmalısın. Dene bunu, F. ve her hâlükârda kısa süre içinde yaz bana.

Franz

Pazartesi günü bir kart geldi, şöyle yazıyor: "Muzzi Braun iyi günler diler."[114] Tam doğru olmadı sıralama, senin telgrafın ancak akşam geldi.

*

114 Ç.N.: Muzzi diye anılan çocuk Felice Bauer'in o dönemde 3 yaşındaki kız yeğeni (Gerda Wilma Braun). Krşl. http://www.franzkafka.de/franzkafka/fundstueck_archiv/fundstueck/1293813.

3.IV.14

Demek telgrafımı anlamıyorsun F.? Yanlış basılmamıştır diye zannediyorum; şunların yazması gerekiyordu: "Son mektubuna cevap yazamadım. Kendime elimde olmadan söylediğim şey, senin beni, hiçbir başka duyguya yer bırakmaksızın aşağılamaktan başka bir şey istemediğin oldu. Son mektubun başka ne anlama gelebilirdi ki, mektuplarının arasındaki hiçbir zaman bir açıklaması yapılmayan gecikmeler ne anlama geliyordu?"

(Dünkü telgrafın öğlen çekilmiş görünmesine karşın garip bir şekilde çok geç geldi. Akşam saat 8'de evdeydim, henüz gelmemişti. Sonra evden çıktım ve gece 12.30'da geri geldiğimde telgrafını gördüm.)

Telgrafımı anlamadığını söylüyorsun. Son görüşmemizi anımsa, bir insan, karşısındaki insandan herhalde o gün senin bana yaşatmış olduğundan daha büyük bir aşağılamaya maruz kalamayacaktır, öte yandan daha büyük bir aşağılamaya da o gün benim yaptığımdan daha fazla davetiye çıkarılamazdı. Aşağılayıcı olan, beni reddetmen değildi, bu senin doğal hakkındı. Aşağılayıcı olan, bana cevap vermemen, verdiğin birkaç cevabını da tamamıyla belirsiz bırakman, bana sadece derinden işitilen bir nefret ve tiksinti ile yaklaşmandı, bu da öylesine korkunç derecede ikna ediciydi ki, içimde eskide kalan iyi zamanlarımıza dair hatıralara bile dokunulmuş oldu ve öyle şeyler hatırladım ki, bunlar benimle hali hazırdaki ilişkine dair rahatlıkla emareler ortaya koyabilecek mahiyette. Az şey söyledin, fakat bu az olandan çok şey, kelimesi kelimesine ve sesinin tonuna varana kadar kafamda. Daha önceden tanıdığın, ama hakkında konuşmak istemediğin adamın birini sevme olasılığından (olasılık!) söz ettin, yarım bir şey yapamayacağından ve benimle evlenmeme halinin (burada ben araya girip, benim senin için tamamıyla yabancı biri olmadığımı iddia ettiğine göre bunun da yarım bir şey olduğunu söyledim) senin için

bir bütünün daha büyük olan yarısı olduğundan, benim tuhaflıklarımı kaldıramadığından, artık Tanrı aşkına, sürekli imkânsız olanı istemekten vazgeçmemden, mektuplaşmayı sona erdirme konusunu tamamıyla bana bıraktığından, fakat onu devam ettirmeyi de kabul edebileceğinden (oysa tıpkı senin kadar ben de, önceden nasıl olduysa, bu sefer de bana yazmayacağını biliyordum) ve buna benzer bir sürü şeyden söz ettin. Bunların içinden unuttuğum bir şey olduysa, unutulmuş olan o parçaları da kendi cevaplarından yola çıkarak bir araya getirebilirim. Ancak bu cevaplar benim ne tür kötülüklere muktedir olduğumu da kanıtlıyorlar. Kendimi inkâr ettim, sana "yoksa vejetaryen olmam mı seni rahatsız ediyor, bana karşı bir aşk duymadan benimle evlenemez misin" gibi sorular sordum ve en sonunda da utanmadan fabrikayı öne sürdüm.

Tüm bunları tekrar etmek için bir sebep yok aslında, çünkü özellikle de o gün sıradışı bir haldeydin, benimle paylaşınadığın bir halde. Fakat telgrafı anlamadığını söylüyorsun. –Berlin'den sonraki ilk mektubum söylemiş olduğum şeylerin çoğunu, bir insan kendi sözlerini ne kadar inkâr edebilirse artık, o kadar inkâr ediyordu. Aşağılanmalarım sona ermiyordu; Tiergarten'da nasıl konuşmayıp sessiz kaldıysan, şimdi de yazmadan sessiz kalıyordun, annemin mektubuna bile hemen cevap yazmadın. Açıklaması geldi sonra, çok acılar yaşamıştın. Ama en kötü kısmı geçmiş durumdaydı, buna rağmen haftalarca sustun, 5 mektubu cevapsız bıraktın. Beni hor görmek değil miydi bu? Niçin sustuğun konusunda tek bir kelime dahi etmedin, oysa bana bu durumun nasıl acı verdiğini biliyordun. Tiergarten'dakinden de fena değil miydi bu? Bir keresinde şöyle yazdın: "Eğer benim sevgim sana yetecekse, peki o halde." Böylesine ağır sözleri Tiergarten'da bile sarf etmedin. Bir keresinde şöyle yazdın: "Berlin'de söylediğim ne varsa hepsi gerçekti, her şeyi söylemedim belki, ama söylediklerim

kendi içinde öyleydi." Bu "her şey"in ne olduğunu hiçbir zaman öğrenemedim.

Şundan bahsetmek için de bir sebep yok, Felice, çünkü daha sonra her şeyi düzeltiyormuş görünen bir mektup geldi, sonuncusundan bir önceki. Her şey iyiymiş gibi görünüyordu, daha iyi zamanlar temelli başlayacaktı sanki. Mutlu bir halde yanıtladım mektubunu, belki hiç olmadığı kadar ısrarla senden beni cevap için bekletmemeni rica ettim, sonuçsuzca geçen posta saatlerine nasıl kalp sancıları içinde tahammül ettiğimi anlattım sana, ertesi gün için başka türlüsü mümkün değilse sadece birkaç satır yazmanı rica ettim –ve dört gün bekledim. Peki sonra ne geldi? Sonra senin son mektubun geldi, lokantada yemeğin ardından yazdığın birkaç satır, cevabının gecikmesinin bir açıklaması yok, Dresden'e gelmeyi (böyle bir seyahate daha önceden niçin çoğu kez istekli olduğuna dair bir açıklama yapmaksızın) reddediveriyorsun, kız kardeşin yanında fısır fısır konuşuyor, kısa kesmeni (daha kısa! daha kısa!) söylüyor. Hepsi bu. Sen 4 gün boyunca benim için yalnızca yemeğin ardından boş bir an bulup, mektuplarının içeriğine tek kelimeyle bile cevap vermezken ve tüm mesele öylesine isteksizce ve önemsizce günlük yaşantının sıradanlığı içine ancak zorlukla sıkışabilirken, ben herhangi bir cevabı ya da hatta başka bir şeyi düşünebilir miydim? Bu durumda Tiergarten'da ilk adımdan itibaren yaşanılmış her şey yeniden canlanmış olmuyor muydu? Peki o mektuba cevap yazabilir miydim? Bunu yapamamış olmamı şimdi anlıyor musun?

F., eğer yalnızca kendim değil senin hakkında da yapılmış bu açıklamaları okuduktan sonra sana gelmem gerektiğini düşünüyorsan, tabii ki hemen gelirim. Yarın, yani cumartesi akşam saat on buçukta gelebilirim; ertesi gün de öğleden sonra dört buçukta geri dönmek durumundayım, çünkü pazartesi günü de şu anda olduğu gibi zor ve nahoş işlerle uğraşacağım. Eğer gelmemi istiyorsan ve beni istasyondan

gelip almak istiyorsan (sen eve giderken ben de sana eşlik edebilirim, saat on bir buçukta da evine varmış olursun) bana derhal telgraf çek ki, telgrafını öğlen saat 12'ye kadar alayım ve istasyona koşayım.

Franz

*

7.III.14 [Muhtemelen 7 Nisan 1914]

Doğrusunu söylemek gerekirse, F.: Mektubunu dün beyhude ve heyecan içinde bekleyişimden sonra (kaçıncı beyhude bekleyişti bu, F.?), bugün geldiği takdirde onu açmamakta kesin kararlıydım. Mektup pazar günü bile elime geçmiş olabilirdi, son yazdığım mektuba vereceğin cevap da benim için elbette ki acildi, dolayısıyla tüm pazar günü bekleyip durdum. Ayrıca mektubun bugün gelme olasılığı pek yoktu. Peki ne diye bugün? Bugün gelen bu mektup, sadece bir anlığına açılmaksızın cebimde durmuş olan ve beni (bunun neden böyle olduğunu anlamıyorum, içerikten hareketle de anlaşılmıyor) buna rağmen mutlu eden bu mektup, senin onu göndermene bağlı olduğu sürece, yarın ya da ertesi gün de gelebilir ya da hiç gelmeyebilirdi. Mektubun kendi kendini zorlayacak hali de yok.

Telgrafım öfkeli değildi F., kâğıt üzerinde öyle görünmüş olabilir. Tuhaf olan şu: Bana öfkeliymiş gibi gelen, son mektubumdu; sen öyle hissetmemişsin, demek ki belki de öyle değildi ve sadece bana öyle gelmiş. Telgrafta sadece bir cevap yazmanın mümkün olmadığını söyledim, mektupta ise bunun sebebini yazdım, olanları toparlarken de aramızda tamamıyla belirsiz kalan yığınla meselenin farkına varmış oldum. Bir yığın da olsalar, belki bana bir kelime etsen, bir yığın kalmayacak ortada, hatta belki de hiçbir şey kalmayacak.

Kendini kandırma F., kendini kandırma! Son mektubunda ailenin oynadığı rol, bir tür kandırmaya işaret ediyor. Kendini kandırma! Beni o gün aşağılamak istediğine veya is-

temediğine dair bir bahse girmene gerek yok, F. Sen yalnızca son mektubumda işaret ettiğim hususlara bir açıklama getir yeter, gerisi kendiliğinden açıklanır. Fakat işte sen bu basit olanı yapmıyorsun (yapacağın açıklamayı, telaffuz edilinceye dek ertelemenin faydası yok, senin yakınındayken her şeyden memnun olduğumu, her şeyden memnun olmaktan başka bir şeyin elimden gelmediğini gayet iyi biliyorsun), bu da senin bunu muhtemelen yapamadığını gösteriyor. Ama o zaman yorumlamayı bana bırakmalısın. Beni aşağılamak istemiş olman da benim için en kötü şey değil. Ben senin beni aşağılamış olmanı (ciddiyim, gerçekten ciddiyim), yalnızca benim için en uygun olasılık olması sebebiyle öyle kabul ettim. Eğer bunda yanılıyorsam, beni aşağılamak istememişsen yani, geriye hangi olasılık kalır –bunu söylemeyeyim daha iyi.

O halde Paskalya'da geliyorum, fakat cumartesi öğlen değil, cumartesi akşam, yanılmıyorsam saat 6:51'de. Benim için en iyisi tabii ki istasyona gelmen olur. Fakat dün öğrendiğim üzere, Max'la karısının da benimle birlikte gelme olasılığı var ve muhtemelen Otto Pick'in de (sanatsal işleri nedeniyle geliyor hepsi). İstasyonda hepsiyle birden karşılaşmaktan hoşlanmayabilirsin. Bu durumda (mümkün olduğunca vakit kaybetmeden, belki saat 7:30'da –ben yine Askanischer Hof Oteli'nde kalacağım–) senin belirleyeceğin bir yerde buluşuruz.

Bendenher gün mektup mu almak istiyorsun, F.? Esasında bunun sözünü etmene dahi gerek olmadan bu gerçekleşirdi. Fakat bu isteğin, son zamanlarda sıklıkla yarı uykulu halimle zihnimde canlanan hayaline nasıl denk düşebilir: Mektuplarımı okumadan ve en azından cevaplamadan, bir bir üst üste koyuyor ya da birbiri ardına fırlatıp atıyorsun. Bunu bana, ben yarı uykulu bir haldeyken bile yapmamalısın.

Franz

*

9.IV.14

Demek ki ilerleme olabiliyormuş, F., cevabın için bugün yalnızca 4 saat bekledim, olsun, en azından 4 saat. Herkesin kendi tercihlerinin peşinde olması gayet doğal; ben mektuplarda cevap arıyorum, sen cevabı yalnızca sözlü olarak vermek istiyorsun, zira o zaman cevabı vermek zorunda kalmıyorsun. Fakat bunun gerçekten senin tercihlerine uygun olup olmadığı üzerine tam anlamıyla düşündün mü? Bana söylemek durumunda olduğun şey, kendine de söylemek durumunda olduğun şey değil mi; bana söylemediğin şey, kendine de –böyle olduğunu umuyorum en azından– söylemediğin şey? Bunu yapmamalısın öyle değil mi, ikimizin de iyiliği için, yapmamalısın bunu.

Sana çok katı davrandığımı söyleme bana, benim içimde sevmeye muktedir olan ne varsa bir tek senin hizmetinde. Fakat bak, bir buçuk yıldan beridir birbirimize karşı koşuyoruz ve daha ilk ayın ardından göz göze gibiyiz. Ama öte yandan bu kadar zaman geçmesine ve bu kadar koşmaya rağmen hâlâ birbirimizden o kadar uzaktayız. Sen, mutlaka kendin hakkında elinden geldiğince bir belirginleşmeye varmak durumundasın, F.. Nihayet bir araya gelmiş olduğumuzda, birbirimizi mahvedemeyiz ki; yazık olur o zaman bize.

O gün Tiergarten'da konuştuğumdan farklı konuşuyorum burada. İtiraf ediyorum, ancak senden anlayış görmüş olmam sonucunda ikimiz hakkında düşünmeye imkân buldum, fakat tabii ki bunu yapmanın kaçınılmaz zorunluluğunun da bunda payı var. İtiraf etmeme gerek yok, yeteri kadar açık çünkü: Benden uzaklaşmışsan ikimiz üzerine düşünmekle ilgili her türlü yeteneğimi kaybederim; benden uzaklaşmanla böyle bir tehlike elbette söz konusu değil.

Haklısın, Max ve karısıyla karşılaşmaktan niçin hoşlanmayasın, bilmiyorum. Şu anda farkına varıyorum ki, ben

bundan hoşlanmayacağım için öyle varsaymışım. Bu arada bu tehlike artık yok; yanılmışım, gelecek olan sadece Max'mış, fakat bugün söylediğine göre o da gelmiyor. Geriye Pick kalıyor. Sen en iyisi saat yedi buçuğa doğru Askanischer Hof'a gel, gecikme ama, lütfen.

Evet, Frolayn Bloch gelmiyor. Çok sevgi duyuyorum ona.

Franz

*

[Julie Kafka'nın F.B.'ye mektubu, 13.4.1914][115]

*

14.IV.14

Şurası muhakkak ki F., ben şimdiye kadar yapıp ettiğim hiçbir şeyde nişanımızda, nişanımızın ardından ve şu an olduğu kadar, iyi ve mutlaka gerekli olan bir şeyi yaptığım hissine bu kadar belirgin bir şekilde sahip olmadım. Hiç kuşkusuz, bu derece bir katiyet yoktu hiçbirinde. Peki sen? Senin için? Senin için de mi öyle? Bir sonraki mektubuna bu sorunun cevabıyla başla.

Bu iki gün boyunca aşırı yorgun, dalgın, dikkatsiz, dengesiz ve belki de kayıtsız oluşuma gücenme. Kendimde değildim ve bu da belki sen istemesen de ya da göz yummasan da ya da hatta hissetmesen de bir şekilde tamamıyla seninle olduğumdan başka bir anlama gelmiyordu.

Bu arada bunların güzel günler olduğunu ve içlerinde çok daha güzel olma olasılığını barındırmadıklarını söylemek istemiyorum. Aramızdaki ilk akşam, tahmin ettiğim şekilde geçti, tam tahmin ettiğim gibiydi, gerek görünüş, gerekse içimdekiler itibariyle. Ertesi gün, derhal babanla konuşacağını çoktan biliyordum ve bunu önceki akşamki konuşmama da bağlı hale getirmemiştim. Bu konuşmayı ileri bir zamanda sakince yinelemeye ümit de bağlamadım. Sana tam

115 Ç.N.: Kafka'nın annesi, nişanlanma haberini aldıklarını, kendileri için sürpriz bu habere çok sevindiğini söyleyerek F.B.'yi kutluyor. (Fischer 2009, s. 547).

bir güven duyuyorum Felice, tam bir güven, buna elinden geldiğince alışmaya çalış. Sormuş olmam ve yine soracak olmam yüreğimden gelen bir ihtiyaçtan ziyade bana daha bir yabancı olan mantıki bir ihtiyaca dayanıyor. Söylenenler bu haliyle elbette ki tam doğruyu veremiyor, yaklaşık olarak böyle sadece, mantığın ardında da acıların bazı kaynakları yok değil.

(Frolayn Bloch, elime şu an geçen telgrafında şu sözleriyle neyi kastediyor: "İçten tebriklerimle. Mutlu arkadaşınız Grete Bloch"?)

Fakat en çirkin ve adeta münasebetsizce olan şey, yolda yürürken hiç yalnız kalamamış olmamız, hiç denilemese de sadece birkaç kez çok kısa süreliğine kalabilmiş olmamız ve senden bir kez bile beni huzura eriştirecek bir öpücük alamayışımdı. Bana bu olanağı verebilirdin ve bunu yapmadın, bense onu zorla elde edemezdim, çok yıpranmıştım. Geleneğin bana nişanlı olma gerçeğinden hareketle sağladığı hakların tümü benim için tiksindirici ve tamamen fuzuli; nişanlı olmak, şu anda başkalarının eğlencesi için evli olmaksızın evliliğin bir komedisini oynamaktan başka bir şey değil ki. Ben bunu yapamam, benim yapabildiğim bunu delice sineye çekebilmek. Sürekli aynı şehirde olmadığımız için bazı zamanlar Tanrı'ya şükretmek istedim; fakat sonra da bunun için şükretmek istemedim, çünkü aynı şehirde olsaydık, o zaman muhakkak daha erken evlenirdik, hem de yıldönümlerini dikkate almaksızın. Ama öyle ya da böyle, artık tek önemli olan, senin kısa zamanda gelmen. Olur da annen, annemlere yazacağın mektuba birkaç satır ekler; kendisi o zaman elbette en samimi duygularla davet edilecektir. İşyerinde nişanlandığından bahsettin mi, mümkün olduğunca kısa sürede işten ayrılabileceğin bir tarih konusunda idareyle bir anlaşmaya vardın mı? Muayenehanedeki işinden istifa ettin mi? Dergideki işini bitirdin mi? Çok sayıdaki ricamdan yalnızca bir tanesini söylememe izin verirsen, diyeceğim şu:

Çok fazla çalışma, gez, jimnastik yap, ne istersen yap, fakat ofisin dışında ek bir iş yapma. Ofis dışında geçirdiğin zamanlar için seni emrime alıyorum, sana bunun için istediğin miktardaki ve sıklıktaki ücreti göndereceğim. Bunu imzam ile teyit ederim:

Franz

[Kenar notu] Annene ve kız kardeşlerine kalpten selamlar.

*

17.IV.14

Felice canım, sadece 10 dakikam var ve hatta tam o kadar bile değil. Bu acele içinde ne etsem, ne yazsam? Öncelikle işten ayrılış tarihinin ağustos olacağını bildirdiğin için teşekkür edeyim, öyle kalsın. "Korkunç sefil" görünüyordum, kuşkusuz, öyle de hissediyordum kendimi, bu görünüşe yarım yıllık bir mücadeleyle eriştim. Tedavi edilmem işe yaramaz, ilacım geçen zaman olacak ve öngörülen tarihi öne çekeceğin her günle deva bulacağım, bana duyduğun her güven ve bana gösterdiğin her sabır beni daha iyi edecek, en çok da sonuncusu. Biz harici olarak (böyle acele içindeyken böylesi sivri beyanlarda bulunmak riskli) birbirimize zıt insanlarız, demek ki birimiz diğerine sabır göstermek zorunda, birimiz diğerinin mecburiyeti, hakikati ve aidiyeti için, o neredeyse tanrılara özgü, yalnızca insani duyguların en yüceltilmişine bahşedilmiş olan bakışa sahip olmalı. Benim bakışım bu, F., bu nedenle de geleceğimize olan güvenim sağlam. Bir gün gözlerinden bana doğru böyle en ufak bir bakış süzülürse, ben o zaman mutluluktan titrerim.

Franz

Hemen yaz bana, birkaç kelime de olsa.

Frolayn Brühl için, onu bir şekilde mutlu edecek herhangi bir şey yapamaz mıyım? Kızların ağladığını öğrenmek dayanabildiğim bir şey değil.

*

[Kafka'nın Felice'nin annesi Anna Bauer'e mektubu][116]

*

19.IV.14

Mektuplar yüzünden benim de haksız duruma düşmem ne büyük bir mutluluk, canım. Elbette, annene çoktan yazmış olmalıydım ve bunu ancak bugün yaptım. Babana da kitabı daha salı gününden göndermiş olmalıydım ve cuma günü ancak gönderdim. Fakat birincisi, ben mektup yazma işinde hiç de dakik değilim (sana yazılan mektuplar mektup değil inilti ve diş gıcırdatması), elim ağır, senden bir haber gelmeyince de, geçen seferki gibi, bu el tamamıyla kötürüm oluyor ve babana yollanacak kitabı dahi paketleyemiyor.

Benim sana bütünüyle ait olduğumun bilincinde olup olmadığımı soruyorsun. Bunun bilincine varmama gerek olmadı, 1 buçuk yıldır zaten biliyorum bunu. Nişanlanmamız bunda bir şey değiştirmedi, bu bilinçlilik artık daha da fazla sağlamlaştırılamazdı. Bana öyle geliyor ki F., asıl sen, benim sana ne kadar çok ve özel bir şekilde ait olduğumdan tam anlamıyla emin değilsin. Fakat sabırlı ol, her şey belirginleşecek, evlenince her şey belirginleşmiş olacak ve biz ikimiz birbirimize en uygun insanlar olacağız. Canım, bir tanem, ah keşke o aşamada olsaydık şu anda! Birkaç pazar Berlin'de, birkaç gün Prag'da olmak üzere, gözlerimizin birbiriyle buluşabildiği kısa anlara hapsedilen bu temaslar, belki de gözlerine ilk baktığım andan itibaren her şey özü itibariyle çoktan çözülmüş de olsa, her şeyi çözemez.

Herkes farklı düşünmüş, ben senin anneme cevap yazacağını düşündüm ve annene yazmayı unuttum. "Kendi kendimi davet etmek zorunda kalıyorum" diye yazmışsın. Nasıl yani? Annem geçen pazartesi yazdığı mektubunda seni

116 Ç.N.: Kafka 19.4.1914 tarihli bu mektubunda kendisini Felice'ye eş olmaya layık görmelerinden dolayı onlara gönülden teşekkürlerini sunuyor, sevincini ifade ediyor ve kendilerini bir an evvel Prag'da ağırlamak için sabırsızlandığını bildiriyor.

davet etti ya, hem de gayet içten bir şekilde. O mektubu almadın mı?

Madrid'deki dayımın Madrid'deki Avusturya Elçiliği'nde görevli bir arkadaşı buradaydı, beraber biraz gezdik. Tuhaf: Saat geç olmuş, çok dolaştık, Ottla ile bir kuzenim de bizimleydi, başka kişilerle de görüştük ve şu anda, benim için alışılmadık olan bu girişimin ardından tam oturuyordum ki (son yıllarda gündüz vakti sanırım ya tek başıma ya da en fazla Felix'le, diğer Felix'le gezmeye çıkmışımdır), işte tam sana yazmak için masanın başına geçiyordum ki şunun farkına varıyorum: Düşüncelerimde en ufak bir geçişe gerek yok, zira zaten tüm gezinti boyunca, tramvayda, Baumgarten'da, göl kenarında, müzik çalarken, tereyağlı ekmek yerken (Acayiplik üstüne acayiplik! Öğleden sonra bir lokma tereyağlı ekmek bile yedim), eve dönüş yolunda yalnızca sen, bir tek sen vardın aklımda. Seninle aramda, hiçbir hahamın kutsamasının uzaktan erişemeyeceği kadar çözülemez bir bağ var ruhumda.

Gazeteye ilanı salı günü için, yani yarın için vereceğim. Müdürüm yarın bir seyahatten dönecek, ben bunu ona bizzat söylemeden ilan gazetede çıksın istemedim. Çarşamba günü gazete sana ulaşır. Elbette ki konuyla ilgisi olan neredeyse herkesin bundan haberi var. Senin arkadaşların ve tanıdıkların neler söyledi, kuaförün arkasından çok konuşan oldu mu? –Bir de –her mektup bu sözlerle sonlanacak– sanırım, en kısa zamanda geleceksindir. Ne zaman peki F., ne zaman?

Franz

Baş ağrılarınla ilgili bana hemen yaz, lütfen!

*

20.IV.14

Bir tanem, vakit akşam, yeni giriyorum eve, tenis kortlarında, sokaklarda, ofiste (acaba oraya gelen bir mektubun

var mı? faydasızca sürtüp durdum ve şimdi evde mektubun karşılıyor beni. Senden bir haber alamayınca bir şey yapacak gücüm olmuyor, mümkün olmasına rağmen, o küçük ilanı gazeteye bildirecek halde değildim gerçekten de, oysa nişanlandığımızı bugün müdüre söyledim. Buna rağmen yapamadım, ayrıca "Berliner Tageblatt"daki de çıkmadı.

En son neyle uğraştığımı bile hatırlayamıyorum, çok önemli bir şey olmamalı. Önemsiz şeylerden bahsetmek için de artık geç, bugün olduğu gibi. Sensiz, hayat nasıl da geçici!

Max'la görüşüyorum tabii ki, hatta her gün görüşüyorum. Lakin iyice baktığımda, eskiden olduğu kadar (gerçi o da zaman zamandı) yakın değiliz birbirimize. (Birbirimize hiçbir zaman seyahatlerde olduğu kadar yakın olmadık, bekle, sana yakında Max'la seyahatlerimiz hakkında ufak çapta, iki tane yayınlanmış yazı göndereceğim, bir tanesi bana ait, iyi kötü geçer not alabilecektir, diğeri ikimizin ortak kaleme aldığı tamamıyla sınıfta kalacak bir yazı. Ben senin gibi havadan sözler vermiyorum, anneme mektup yazacağın sözün, şefine, "Berliner Tageblatt"a reklam pulu hazırlama ve benim için doktor muayenehanesinden istifa etme sözün gibi. Ben de havadan sözler veriyorum fakat etrafımdaki hava seninki kadar sonsuz değil. Biz (tekrar yazayım da yanlışlık olmasın: Max ve ben) artık o kadar yakın değiliz ve bunda da suç benim, o bildik masumiyeti içinde Max bunu böyle hissetmiyor ve örneğin "Tycho Brahe'nin Tanrı Yolu" adlı, onun en kendine has kitaplarından biri olan yeni romanını, ıstırap dolu, mazoşist bir hikâyesi olan bu kitabı, resmen bana ithaf etti. Fakat benim suçum da aslında suç değil, ya da en azından küçük bir kısmı itibariyle öyle. Max'ta benimle ilgili bir netlik oluşmuyor. Onda benimle ilgili bir netliğin oluştuğu noktada ise yanılmış oluyor. Son zamanlarda görünüşte bendeki onca lakırdı isteğine rağmen (bu günahı sen henüz bilmiyorsun, bu sende de henüz yok, bunun için seviyorum ya seni) giderek daha fazla içime kapanır, giderek daha fazla

insanlardan kaçar oldum, içten bir baskıyla gelen bu lakırdı isteğine, hatta daha kabul edilebilir bir heves olarak kendimi ifade etme isteğine rağmen içimde sıkışıp kalıyorum; bu aslında insanlara karşı duyulan bir çekinme de değil, bu onların yanındayken duyulan bir rahatsızlık, eksiksiz, boşluksuz ilişkiler kurabilmekten aciz olma hali bu, başkalarına bakışımdaki yabancılığı o kadar az yitiriyorum ki (anlıyor musun bunu?), şunu iddia edecek kadar ileri gidebiliyorum: benim yapabildiğim, pek az insanda olan nadir bir şey var, birilerinin yanında suskun suskun, yarım yamalak bir yakınlıkta dururken, doğrudan bir zo –mutlak bir kesilme, 2 dayım geldi, biri Moravya[117] bölgesine bağlı Treşt'den, diğeri Praglı, tuhaf bir durum, bitirmem gerekiyor, başlamış olduğum cümle nedeniyle korkmayasın diye, gereksiz yere korkuya kapılmayasın diye, (inan bana, birbirimize güveniyoruz ama, öyle değil mi?), işte korkuya kapılmayasın diye cümleyi sonlandırayım –zorlama olmaksızın, o insanları öylesine bir kuvvetle tamamıyla kavrayabilmek, beni de korkutan bir kuvvet bu. Ben bunu becerebiliyorum, ne var ki böyle bir beceri, yazmadığım takdirde sanki bir tehlike arz ediyor benim için. Gelgelelim sen varsın, bu yüzden de bir tehlike yok benim için, senin için de olmamalı canım.

Franz

Baş ağrısı istemiyorum, katiyen istemiyorum!
Muayenehaneden istifa edilecek! Kısa zamanda gelinecek!
Tefrişat hazırlanacak!

*

[21 Nisan 1914]

Bir delilik, bir hastalık bu F., senden bir mektup ya da ufacık bir haber almadığımda, hiçbir şey yapamıyorum, ga-

117 Ç.N.: Çek Cumhuriyeti'ndeki bir bölge. Kafka buranın Almanca adını kullanıyor (Mähren). O dönemde bölgede yoğun bir Alman nüfusu vardı. Burada "Treşt" olarak yazdığımız, Kafka'nın yine Almancasını kullandığı (Triesch) kenti, kasaba büyüklüğünde bir yerleşim.

zeteye ilanı da veremiyorum. Öyle geçmişte olduğu türden bir heyecan içinde olduğumdan değil, biz sonuçta (B.T.'nin[118] yüksek sesle, kalbiminse daha alçak sesle olsa da daha kararlı bir şekilde söylediği üzere) birbirimize aitiz, bir haber gelmezse de zararı yok, hatta bir sürü işinin arasındaki bir soluklanmayı, yazmak için değil de gerçek bir rahatlama için kullanmışsan buna iyi bir şey olarak da bakılabilir, ama işte yine de – ilanı ancak yarın vereceğim bu durumda, cuma eline geçer. Fakat gazetelerin benim hissettiğime göre meselemizle alakasının az olması, aramızda mutabakatın olmadığı anlamına gelmiyor F.. "Berliner Tageblatt"daki ilanın biraz garip olduğu bile söylenebilir, davetin yapılacağı günün ilanını okuyunca o gün orada sanki F.K.'nin Pfingsten yortusunun ilk gününde varyetedeymişcesine döne döne bir dans yapacağı yazılıymış gibi geliyor bana. Fakat öte yandan iki isim birlikte sımsıcak ve iyi duruyorlar, bu güzel, öyle de olmalı.

Vakit geç oldu, ekspres mektubun ancak şimdi, saat 9'da elime geçti, saat 2'den sonra ofise geldiği kesin. En içten selamlarımı yolluyorum sana, öpücük için teşekkürler, ama karşılık veremiyorum, insan uzaktan öptüğünde, bu yöndeki tüm iyi niyetine rağmen o öpücükle birlikte, uzaklardaki o tatlı dudaklara dokunmak yerine karanlığa ve anlamsızlığa düşüyor.

Franz

*

22.IV.14

Sevgili F., boş mektup kâğıdı kalmamış, mektubun için yalnızca bu kâğıt parçası var. Canım, nişanlanmakla sana daha fazla boş zaman sağlamış olacağını düşünürken belli ki işlerini daha da fazla artırmışım. Çok yazık. Babandan çok nazik bir mektup aldım; annem, babama yazmış olduğun bazı satırlar nedeniyle birtakım endişeler duyuyor. Ne

118 Ç.N.: *Berliner Tageblatt*. Gazetede çıkan nişanlarıyla ilgili ilanı kastediyor olmalı.

biçim işler! Gel artık, evlenelim, bütün bunlara bir son verelim. Bahsettiğim o güzel ev ancak şubat ayında boşaltılacak, ama bu bile kesin değil. Öte yandan hem kendi güzel hem de konumu itibariyle güzel olan ve yeterli oranda pahalı ve eşsiz avantajları olduğu kadar eşsiz dezavantajlara sahip bir ev, 2 Mayıs'a kadar bize karar süresi tanındı. Bu, senin en geç 1 Mayıs'ta Prag'da olman gerektiği anlamına geliyor.

Frolayn Grete'nin ziyaret işi nasıl olacak?

Franz

*

24.IV.14

Bugün yazmaya başladığım üçüncü mektup. Mektuplara sürekli olarak, ismini inattan değil de bir şekilde buna mecbur olmamdan dolayı anımsamakta zorlandığım Breslau'daki[119] tanıdığın karışıyor; yeterince büyük olan resmini odanın duvarında asılı halde görmüş olmama rağmen görünüşünü bile anımsayamıyorum bu tanıdığın. Buna karşın kendisini unutamıyorum; bu kısmen senin suçun, onun hakkında anlattıklarının çok azı belirgin, pek çoğu belirsiz şeylerdi.

Bugün senden bana tek bir sözcük yoktu. Bu pek de vahim olmayabilir; daha vahim olan şey senden herhalde 9 aydan bu yana sükûnet içinde yazılmış tek bir mektup sayfası almamış olmam.

Anne ve babama yazdığın mektup için teşekkür ederim, bu mektup ikisini de tamamıyla tatmin etti. Mektubu okurken bir kez daha dilinizin ne kadar tuhaf olduğu geldi aklıma. "Korkunç, acayip, müthiş, harika" gibi kelimeleri öyle savurganca kullanıyorsunuz ki; fakat öte yandan, bir şeyi tam anlamıyla nitelendiren "çok"tan kaçınıyorsunuz ve onun yerine daha muğlak, daha ihtiyatlı duran "epey"i kullanıyorsunuz.

Pazar günü benden mektup alamayacaksın F., bunun için kızına bana, evinize mektup yollamaktan hoşlanmıyorum;

119 Ç.N.: Wroclaw kentinin Almancası.

aileye yabancı biriyken yazabiliyordum; o zamanki takılmalar, iyi niyetle değildi, fakat bugün artık bu konuda sadece iyi niyetli takılmalar olabilir ve işte beni tam da onlar üzer.

Bizimkilere yazdığın mektup bilhassa ziyaretinle ilgili bildirdiğin tarih nedeniyle beni hayal kırıklığına uğrattı. Nasıl yani? Ancak ayın beşinde mi geleceksin? Niçin ta ayın beşinde? Şefin geri döndü ya. Peki ya, zar zor ayın ikisine kadar ayırtmayı başardığım evi ne yapacağım?

Ben sana bugün ne kederli şeyler söylüyorum böyle! İzin ver, hiç olmazsa elini öpeyim ki yüzümü gizleyebileyim senden.

F

*

25.IV.14

[Muhtemelen 26 Nisan 1914]

Canım F., iki şey hakkında yazmıyorsun, oysa biliyorsun ki, bunların ikisi de beni senin yüzünden (beni şimdi bir kenara bırak!), doğrudan senin yüzünden bir hayli tasalandırıyor. Bir tanesi hakkında şu ana kadar bir soru sormadım, o da erkek kardeşin. Bir keresinde bu konu hakkında Berlin'de ayrıntıları duyacağımı yazdın bana, bir şey duymadım, yalnızca o mektubu okudum ve oradan (mektubun içeriğinden demek istiyorum) bu meselede seninle ilgili olan, tekrar ediyorum sadece seninle ilgili ne çok şeyi benden sakladığını çıkarabildim. Ne var ki şimdi de yine susmaya devam ediyorsun.

İkincisi Wroclaw'lı tanıdığın. Bununla ilgili sana açıkça soru sormaktan çekinmiyorum, çünkü o hâlâ faal bir hayaletse, çağrılmadan da kendini belli edecektir, değilse, o zaman zaten bu çağrım da onu uyandırmayacaktır. Bunları karşılıklı görüştüğümüzde konuşuruz deme bana, sen eskiden de bu tür sözleri yerine getiremedin. Açık konuş veya niçin konuşamayacağını açıkça söyle. İnsanın net bir şekilde söyleyemeyeceği, kendi yetersizliği nedeniyle ya da onu din-

leyen kişinin yetersizliği nedeniyle kendini ifade edemediği o kadar çok şey var ki, fakat buna karşın netliğin mümkün olduğu yerde net olmak bir o kadar görevidir insanın. O resim odanda varsın asılı dursun, lakin ben de odamda huzur içinde olma hakkına sahip olmalıyım.

F

Dereceleme ifadeleri konusunda beni biraz yanlış anlamışsın. Tuhaf olan bu ifadelerin kendisi değil, tuhaf olan sizlerin içleri devasalıktan boşalmış kelimeleri seçip (kızlar söylediğinde, sanki nefesleri daralmış da o küçük ağızdan büyük sıçanlar gibi çıkıyor bunlar) diğer yandansa soluk, fazla belirgin olmayan kelimeleri tercih etmeniz ve böylelikle bir nevi devasa bir tempoyla aslında tasvir etmeyip, gerçek tasvirin etrafından dolanıyor olmanız.

Ziyaretler sana çok zahmet veriyor olabilir, ama eğlencelidir de, değil mi? Herkes hak ettiğini alıyor, sen misafirleri, bense hayaletleri ağırlıyorum.

Elbette seninkiler kadar olmasa da, yeterince tebrik mektubu alıyorum. İlk gelenleri açtım, daha sonrakilerini açmadım artık, hem onlar hem de bizim açımızdan belirlenmiş bir durum olduğuna göre, açılmadan da etki edeceklerdir. Ekteki posta kartını teyzen için yolluyorum, tanıdığını ileri sürdüğü adamdan bu kart.

Cuma günü geliyorsun demek; buna kesinmiş gözüyle bakılabilir. Evi görmek istiyorsan, cuma bunun için son tarih. Ev çok güzel. İçini gezerken hava şu andaki kadar güzel olursa, evi tutarsın, aksi takdirde tereddüt edeceksindir. Yeterli uzaklıkta, etrafı tamamen boş, yeşillikler içerisinde, 3 odalı, 2 balkonu ve 1 terası var, 1200 Kron, çok para, aslında ödeyebileceğimizden fazla. Sanki ne ödeyebileceğimiz hakkında bir genel görüşüm varmış gibi konuşuyorum.

Bir günlüğüne Gmünd'e gitmeyi canın istemez mi? Benim çok ister.

Kız kardeşin Elsa'nın adresini yolla bana! Annen mektubumdan memnun kaldı mı? Brod'un "Kadınların Ekonomik Faaliyetleri" adlı kitabı ve Werfel eline geçti mi?...

*

29.IV.14

Beni yanlış anlıyorsun F.. Wroclaw'lı tanıdığın hakkında yazdıkların beni hiç ilgilendirmiyor; adının ne olduğu, ailevi durumunun nasıl olduğu hiç mi hiç ilgilendirmiyor beni; onun kendisi umurumda değil ki benim.

Erkek kardeşin hakkında dolaylı yoldan seni rahatlatan bir haber almış gibisin demek. Buna hepimiz adına sevindim.

Kesin olarak hangi gün geleceğini bana bildireceğinin beklentisi içindeydim. Cuma günü gelmezsen ayırttığım daire elden gider. O daireyi sensiz tutma sorumluluğunu üstüme almak istemiyorum, çünkü evin hoşuna gidecek yönleri ile, şehir merkezinden oldukça uzakta olması, bir sürü Çek'in arasında olacak olman ve bu gibi birkaç sebebe dayalı olumsuzlukları arasında bir denge oluşturmak zorundayız. Bu yüzden gelişini mümkün kılmaya çalış. Ben yarın başka bir semtteki, konumu bakımından da belki daha iyi olan dairelere bakacağım, böylelikle sen de çok fazla yorulmuş olmadan içlerinden en iyi olanını seçebileceksin. Dün kirası 700 Kron olan üç odalı bir daireyi gezdim, şehrin hemen merkezinde, Wenzel Meydanı'nın yukarı ucundaki müzenin hemen arkasında kalıyor. İnsanın zaman zaman korkulu rüyalarında oturduğu türden bir ev. Daha merdivenlerdeyken çeşitli kokularla boğuşmaya başlıyorsun, kapkaranlık bir mutfaktan girmek gerekiyor içeri, köşede ağlayan bir sürü çocuk, galenit ve cam parlaklığında parmaklıklı bir pencere, böcekler deliklerinde geceyi bekliyor. Bu tür evlerdeki hayat neredeyse sadece bir lanetin işbaşında olması şeklinde anlaşılabilir. Burada çalışılmaz, çalışmak başka yerde olur, burada günah işlenmez, günah işlemek başka yerde olur, burada insanın tek istediği yaşamaktır, ama bu da neredeyse imkân-

sız. Sadece arzu edilir türden evlere bakınakla kalmamalıyız, birlikte böyle bir evi de gezmeliyiz, Felice.

F.

*

19.V.14

Hava burada da çok güzel, ne yazık ki insan bu fırsattan pek de fazla yararlanmıyor, ormanda şöyle bir yatıp uzanmıyor, oysa bunu yapmak gerekir, fakat öte yandan bu kıymetli pazar ikindisinde Emilie Teyze ile odada tefrişat hakkında tartışmak da iyi bir yararlanmadır. Bu yolla tefrişat hızlansa, eşyaların hangi sebeple kullanılacağı konusuna yaklaşılsa, her pazar ikindisi bu yolda harcanmaya değerdi, gelgelelim durum böyle olmadığına göre –

Bu güzel hava, bu arada kesin olarak tutmuş bulunduğum yeni evimizin hatalarını da gayet belirgin bir şekilde su yüzüne çıkarıyor, bir sonraki yaza yeniden taşınma da neredeyse kaçınılmaz. Daire kışın oturmak için oldukça iyi olabilir: Binaların arasında kalıyor, etrafı kapalı, sıcak, yeteri kadar güneş ve temiz hava alıyor. Lakin diğer mevsimleri geçirmek bakımından orası biraz kasvetli, camdan bakınca yeşil görünmüyor, görünen yalnızca oldukça gürültülü, oldukça metruk bir sokak, fakat bina, sokağın meydanımsı bir şekilde genişletilmiş kenarında, hiç olmazsa karşıdaki binaları görüyor, o binalar da bizi görebiliyor. Bu nedenle aslında buna gerek yokken, en azından sokağa bakan 2 oda için bir eşya ihtiyacı doğdu. Hangi eşya olabilir? Beyin jimnastiği.

Son çizimim gayet güven verici de olsa dairenin mimari planlarını temin edeceğim. Dış şekle bakıp da çizdiğim planı incelemezlik etmeyesin, dairenin içindeymiş gibi ona nüfuz etmeye, orada olmaya çalış. Sen yeter ki çizilmiş odalar arasında gezinmeye, pencereden dışarı doğru eğilmeye vs. çalış, göreceksin ev tüm hatlarıyla hayalinde canlanmış olacak. Ancak tabii ki Prag'a daireyi görmek amacıyla yapacağın bir kısa seyahatin ardından kafanda daha belirgin bir resim oluşur.

Parmağımın durumuyla ilgili bir şey söylemeyeceğim. Bunu el yazımın ne halde olduğundan yola çıkarak bulmalısın. Hiç olmazsa annenin mektubunu yazabilirdim ve burada tereddütle geri durmam çok aptalca.

Sana bir güven sorusu (hem senin hem de benim akrabalarıma karşı güveni kastediyorum): Ottla'yı daha evvelden pazar gibi Berlin'e yollamak istiyorum, ama ne kendisinin ne de bir başkasının bu plandan haberi var. Bu seyahatin tadını iyice çıkarsın diyorum; perşembeyi bekleyip de yola çıkar ve en geç pazartesi günü oradan tekrar ayrılırlarsa, tüm temmuz ayı süresince her gün mağazada anne ve babasının yerine bakmak zorunda olacağı göz önünde bulundurulduğunda, bu onun için oldukça kısa süreli bir keyif olmuş olur. (Kaldı ki o zaman düğüne de gelemez.) Bu bir şekilde ayarlanabilir mi, gündüzleri ona birkaç saatini ayırabilecek ya da tek başınayken gününü ne şekilde faydalı ve hoşça geçirebileceği konusunda onu yönlendirecek, mesaisi olmayan, onunla yaşıt, herhangi bir akraba veya bir tanıdık bulunabilir mi? Otelde kalma ve tüm diğer şeyler önemli bir zorluk teşkil etmeyecektir. Kendi başına üstesinden gelmesine yönelik yerine getirilmesi gerekenler çok büyük bir zorluk oluşturmayacak, tersine onun için çok sağlıklı olacaktır. Durum senin bu konuda kararını tamamıyla özgürce vermenden ibaret, bu da gayet mümkün, zira planı uygulamada zorlanma durumunda uygulamayacak, planı kimse bilmediği için de kimseyi (ilk anda belki benim için geçerli olmayabilir) hayal kırıklığına uğratmayacak. Her halukârda hemen cevap yaz.

En içten selamlarımla Franz

Bu konunun hallolabileceğini düşünüyorsan, ekspres mektup yollaman gerekiyor, çünkü perşembe burada tatile denk geliyor.

[İlk sayfanın sol alt köşesinde] Berliner Zeitung işini unuttun.

*

22.V.14

Yarın bu mektubu sana göndermek isteğimle birlikte benim için bağlayıcı olacak şey, senden yarın alacağım mektuba, içinde her ne yazarsa yazsın kayıtsız kalacak olmamdır. Ama senden mektup gelmediği takdirde, bu mektubu da yollamayacağım.

Söylemeyi istediğim şey, belki vesile olunmuş bir şeydir, ama kesinlikle ne kız kardeşimin seyahati konusunda suskunluğun, ne de şu anki öteki suskunluğunun ve de mektuplarında yazdığın bazı şeylerin yol açtığı bir şey. Kız kardeşimin seyahati hususu o kadar önemsiz bir şey ki, basit fakat peşin bir "hayır" ile harika bir şekilde hallolabilirdi. Benim söylemek istediğim şey, özellikle de bunların hepsinin ötesinde, bizim için genel bir geçerliliği olması bakımından bunların hepsinden bağımsız.

Burada böyle yalnız başıma yazı masamın başında otururken, elbette ki sana, senin yanında olduğum zamanlardakinden daha az bağlı bir haldeyim. Burada söylediğim şey daha özgürce bir şey değil, daha gerçeğe uygun söylenmiş bir şey değil, fakat en azından sana bağlı haldeyken söylediğimle aynı geçerliliğe sahip. Her ikisi de gerçek, gücüm ölçüsünde gerçek. Kendimi özgür hissettiğimde sana ilişkin olan fikir yürütmelerimin idrakine varmak senin için bir önem arz ediyorsa, ki etmeli, hatırladığım kadarıyla bunu en iyi, sondan bir önceki Berlin seyahatimden sonra yolladığım mektupta yazılanlardan hareketle yapabilirsin. Belki mektup duruyordur da bulursun onu. Orada yazanları tekrarlamak istemiyorum, hem ayrıca bunu yapamam da. Fakat şu kadarını söyleyeyim, orada söylenenler ilişkimizin nihai ve hiçbir tarafça tekzip edilmeyen temelini oluşturuyor.

Biliyorum ki bu temel tam sağlam değil, öyle olsa bile bu en azından senin tarafından açıkça kabul görmüyor, beni tasalandıran da bu. Şu anda sıkıca el ele vermiş olabiliriz, belki, fakat üzerinde durduğumuz yer sağlam değil, durmaksızın ve gayri nizami bir şekilde kayıveriyor. El-e-le-tutuş-manın

verdiği sağlamlık bunu dengeleyebilecek mi, bunu şimdilik bilmiyorum. Fakat ne olursa olsun bu konuda eksiklik gösteren ben olmayacağım.

F.

*

24.V.14

Canım Felice'm, kendime verdiğim sözü tutuyorum ve son mektubuna rağmen zarfın içine koyduğum mektubu postaya veriyorum. Doğrusu da bu zaten, çünkü bu mektup o anki vesileden hareketle kaleme alınmış olsa da katiyen onunla birlikte ortadan kalkmıyor, kaldı ki vesile de tam olarak ortadan kalkmış değil. İçinde de zaten yazmış olmaktan dolayı utanmamı gerektiren tek kelime yok ve esasen seninle ilgili tasaya dayanmayan tek bir cümle yok.

Kız kardeşimle ilgili plan başarısız oldu. Bu planın uygulanabilirliğinin zorluğunun bilinci içerisinde, aramızdaki güven ilişkisi çerçevesinde sordum sana bunu. Sen bunun zor olduğuna, fakat yine de uygulanabileceğine inandın ve belli ki annenle de bu konuda konuşmuşsun. Bu çok yerinde bir davranıştı. Aynı şekilde yerinde bir davranış da benim senin son mektubunda yazdıklarından henüz tam bir onay vermiş olduğun sonucunu çıkaramamam ve olumlu ya da olumsuz yönde bir cevabın daha belirgin bir ifadesinin beklentisi içinde olmamdı (bunun da tıpkı bana bir kez daha yazacağına söz verip de bunu yerine getirmeyişindeki durum gibi olduğunu belirteyim). Şurası kesin ki, son mektubunda yazdıklarına dayanarak kız kardeşimi oraya hemen göndermem mümkün değildi. Bunların hepsi yerinde davranışlardı. Fakat şimdi annen tutup benim anneme mektup yazıyor (ne kadar nazikçe ve ona henüz yazmamış olduğumu nasıl da acı vererek hatırlatıcı) ve bu mektupta dediğine göre –kelimesi kelimesine hatırlayamayacağım şimdi– Ottla'nın daha evvelden gelmesini o da istemiş, ancak onu davet etmeye cesaret edememiş vs. Böylelikle sadece seni ve beni ilgilendirmesi gereken bu ufak mesele bir aile meselesine dönüşmüş oldu.

Bu yerinde bir davranış olmadı. Ricada bulunan yalnızca ben olduğuma göre, reddedilmiş olan da yalnızca ben olabilirdim. Bu gayet açık.

Şimdi Ottla da inat ediyor (bunda benim onayım da hiç yok değil) ve artık gelmeyi hiç istemiyor. Bence bu hiç de kötü bir şey değil; madem birkaç günlük bir Berlin ziyaretinin keyfini çıkaramayacak, o zaman hiç olmazsa varsın inat etmenin keyfini çıkarsın. Tabii ki bu inat sizlere değil, esas olarak babaya yönelik. Fakat bu konuya girersek aile hikâyelerinin hiç kimsenin içinden çıkamayacağı karanlığına sürükleniriz.

Mektubunda tiyatro gösterilerinden ve oyun izleme olasılığından da bahsettiğin için tiyatro programını inceledim. Beni mutlu edebilecek sadece iki gösteri dışında hiçbir şey bulamadım. Onlar da bizim için söz konusu olamıyor. "Kral Lear"[120] cumartesi sahneleniyor. Ben gerçi muhtemelen saat 7'de geleceğim, fakat ilk akşam tiyatroya gitmek büyük ihtimalle mümkün olmayacaktır. Galası yapılacağı için "Franziska" da[121] uymayacaktır, eminim ki bu saatten sonra bilet bulunamaz ve smokin gerekecektir, bu da benim yerine getiremeyeceğim bir gereklilik.

Sana bir de dayımın sana da dönük olan mektubunu yolluyorum. 60 yaşıma geldiğimde onunki gibi değilse de gerçek manada harikulade keyifli bir havam olacak. Çok tatlı değil mi? Arzu ettiğin takdirde ona bir mektup yazıp bana yolla, ben ona gönderirim. Mektubun orijinalini de bana tekrar geri gönder lütfen.

Şayet biri sana kocanın nasıl göründüğünü sorarsa, onun fotoğrafını çektiğini söyle ve ekteki bulutçuğu göster ona. Hakikaten oyum ben ve sen hakikaten fotoğrafını çektin onun.

Franz

*

120 Ç.N.: William Shakespeare'in eseri.

121 Ç.N.: Frank Wedekind'in (1864-1918) eseri.

[Kafka'nın dayısı Alfred Löwy'nin Kafka'ya ve F.B.'ye mektubu][122]

*

25.V.14

Şu anda kalbim, küçük bir öğrencinin kalbi Kızılderili hikâyeleri okumasının ardından nasıl öfkeyle atıyorsa öyle atıyor. Berlioz'un hayat hikâyesinden birkaç sayfa okudum. Fakat bundan bahsetmek istemiyorum.

Efendim, Felice? Zaman elinden kaçıp gidiyor mu? "Mayıs'ın ortasına geldik bile" mi? Bile mi? Peki o halde, ben burada çevirme kolunun başında oturuyorum: istediğin takdirde, zamanı geriye doğru çeviririm. Son iki senenin hangi ayına kadar geri çevirmemi istersin? Kesin cevap istiyorum!

Beni utandırıyorsun F, "yazına bakılırsa parmağın daha iyi gibi" diyorsun. Daha iyi mi, dedin? Parmağım çoktan iyileşti ve son mektubumdaki yazım neredeyse en güzel yazımdı. Aynı zamanda üzüyorsun da beni. İncelikleri pek göremiyorsun. Hangi eşyaya mı ihtiyaç duyuyoruz? Jimnastik yapabilmek için bir paravana tabii ki, ya da bir mindere; açık pencerenin önünde çıplak halde jimnastik yaparken, karşıda oturan insanlar bu güzel fırsattan istifade edip bizimle Müller'in jimnastik hareketlerini yapmaya başlamasınlar diye.

Tiyatro programını incelemiştim. Dünkü mektubumda belirttiğim gibi benim tiyatroya gitme imkânım yok. Fakat annem ve Ottla gidebilirler. En iyisi cumartesi olmadan, babam gelmeden gitmeleri, çünkü babam tiyatrodan zevk almaz. Giderse de zorla gitmiş olur. Bu yüzden ona farklı bir şeyler izletmek daha iyi olur, bir keresinde bahsettiğin Cinetheater ya da bilet bulmakta geç kalınmayacak herhangi bir

122 Ç.N.: Kafka'nın dayısı, davet edildiği nişan törenine (15 Haziran 1914) katılamayacağını bildirdiği mektubunda bu konudaki üzüntülerinin yanı sıra ikilinin sürpriz birlikteliğinden duyduğu memnuniyeti dile getiriyor.

şey olabilir. Annem ve Ottla içinse en iyisi cuma günü "On İkinci Gece"[123] olabilir. Bunların dışında bilet alma onlara ama, lütfen, katiyen.

Evet Ottla inadına son verdi ve annemle birlikte gelmekte çok istekli. İşte yine aile hikâyeleri ve karanlık.

Nerede kalacaklar? Size yakın otel yoktur herhalde, varsa da gereksiz derecede pahalıdır. Bu durumda yine "Askanischer Hof" tercih edilemez mi? Bu otelle gerek mutluluk gerekse mutsuzluk bakımından öyle bütünleşmiş durumdayım ki, geri döndüğümde yeniden, kaldığım yerden filizlenmek üzere köklerimi adeta orada bırakmış gibiyim. Hem beni severler de orada. Yalnız odaları biraz rahatsız döşenmiştir, epey de pahalıdır, fakat –bu konuda fikrim sabit– benim en sevdiğim oteldir.

Öyle kolay ki beni memnun edivermen, her mektubunda bir tek düğün hazırlıklarının yapılmakta olduğunu yazman yeter. Yalnız, bununla ilişkili ortaya çıkan işlerin büyüklüğünü tam anlayamıyorum. Ayrıca çeyizinde mobilya ve çamaşırdan çok daha büyük oranda yüzmenin yer tuttuğunu aklından çıkarma. Yüzmede kat ettiğin her ilerlemeyi bana anlatacağına söz verdin. Bir şey anlatmıyorsun, kayıt olduğundan bu yana bir ilerleme kat etmediğin anlamına mı geliyor bu sessizlik? Buna inanmam mümkün değil. Ayrıca Pfinsgten yortusunda sınavdan geçirileceksin. Demire tutunarak mı yoksa aletle mi öğreniyorsun?

Dairenin mimari planını yollayacağım. Adler'in de aynı binada oturması beni rahatsız etmez, yeter ki Lindström cihazlarının sesleri asma kattan 4. kata kadar gelecek kadar mükemmelleşmiş olmasın. Arada oturan herkes ondan aygıt almadığı sürece sorun yok. Öyle bir durumda o korkunç vibrasyon kutusu altımızdayken biz üst katta ne ederiz bilmem.

Franz

*

123 Ç.N.: William Shakespeare'in eseri.

[Kafka'dan F.B.'nin annesi Anna Bauer'e mektup, 25.5.1914][124]

*

Biraz Çekçe dersi

[Antet: Úrazová pojiš'ovna dìlnická pro Kralovství eské v Praze][125]

28.V.14

Ofisteyim. Çok iş var. Küskün değildim. Kızgındım, üzgündüm ve buna benzer şeyler, fakat küskün değil. (Zaten uykusuz olmasaydım bu belki daha ziyade uykusuzluğuma katkı yapardı.) Yazmadığın sürenin iki değil üç gün olduğunu da ayrıntı icabı eklemiş olayım.

Her seferinde aynı, tıpkı dünya tarihinde olduğu gibi: Herkes savaşmak için kendi toprağını arıyor. Bana da başka toprakları fethetmekten başka yapacak bir şey kalmayacak. İyi bir iş için iyi bir mecburiyet.

Önümüzdeki günlerde sanırım benim etkimle, seninle iki yerden mobilya satmak için bağlantıya geçilecek. Birincisi Deutsche Werkstätten. Bana yazıp duruyorlar, sonunda onlara cevap vermek zorunda kaldım. Bu arada onların mobilyalarının gerçekten de en iyi olduğunu, yani en uygun, en basit olduğunu düşünüyorum. Bir de Praglı bir firmanın temsilcisi gelecek. Onun hemencecik kapı dışarı edilmesini sağla. Bir keresinde benim ofise geldi, uykulu halimle biraz homurdandım, kartvizitini bıraktı, eski bir Berlinli olarak senin zevkine özellikle hitap edebileceğini iddia etti ve gitti. Fakat geçende kalkıp yine geldi. Bu sefer biraz daha iyi giyinmişti ve ona baktığımda bu talihsiz kişi hafızamda tanıdığım bir avukatı çağrıştırdı bana. Nazikçe ona doğru hamle yaptım ve elini sıktım –kim olduğunu

124 Ç.N.: Kafka bu kısa mektupta, parmağını tramvayda yaralayan F. B.'nin annesine geçmiş olsun dileğini iletiyor.

125 Ç.N.: İşçi Kaza Sigortası Kurumu antetinin Çekçe versiyonu.

öğrenmiş oldum. (Temsil ettiği firmanın son derece pahalı, süslü püslü mobilyalar ürettiğini bilmelisin.) Ama işte ondan sonra hızla kaba bir alıcıya dönüşmek elimden gelmedi, Berlin'e bir seyahat yapacağını söyleyip bu vesilesiyle de (cuma günü seni ziyaret edebilir) adresini rica edince ona verdim. Ayrıca sana yapacağı ziyareti yazılı olarak bildirmemi de benden rica etti. Öylesine nazik bir şekilde elini sıkmış bulunduğum bir adamın bu ricasını da geri çeviremezdim ve bu ricayı şimdi böylesine haince yerine getiriyorum.

Herkese selamlarımı söyle, hem seninkilere hem benimkilere[126] ve izin ver o garip tatlılıktaki yüzüne bir öpücük kondurayım.

*

[Franz Kafka'nın Felice'nin annesi, Anna Bauer'e yazdığı mektup][127]

*

[Julie Kafka'nın Anna Bauer'e yazdığı mektup][128]

*

[Kafka'nın Felice Bauer'in anne ve babasına yazdığı mektup][129]

*

126 Ç.N.: Bu arada Kafka'nın annesi ve kız kardeşi Berlin'e gitmiş durumda (bkz. Fischer 2009, s. 592).

127 24.VI.1914 tarihli mektupta Bayan Bauer'in Kafka'ya kendisine mektup yazmaması nedeniyle sitem ettiği anlaşılıyor, Kafka kötü bir niyeti olmadığını, yazmamış olmasının ona karşı duyduğu sevgi ve saygının bir ölçütü olamayacağını anlatıyor.

128 Ç.N.: Kafka'nın annesi Julie Kafka 4.7.1914 tarihli bu mektupta, hâl hatır sormasının ardından Kafka ve F.B. çiftinin oturacakları evin mobilyalarının seçimiyle ilgili ayrıntılara değiniyor.

129 Ç.N.: Askanischer Hof Oteli antetli 13.7.1914 tarihli bu mektup Kafka tarafından, Askanischer Hof'da nişanın bozulmasının ardından yazılmıştır. Kafka, F.B.'nin anne ve babasına, Berlin'den ayrılmadan önce onları tekrar görmeye gelmeyeceğini, bundan böyle aralarında bir bağın kalmadığını bildirerek üzüntülü ve saygılı bir ifadeyle veda ediyor. (Fischer 2009, s. 611)

[Julie Kafka'nın Anna Bauer'e yazdığı mektuplar, 20.07.1914 ve 7.8.1914][130]

*

[1914 Ekim sonları/Kasım başları][131]

Son üç ayda seninle benim aramda, beni ilgilendirdiği kadarıyla, en ufak bir değişiklik olmadı Felice, ne iyi ne de kötü anlamda. Ben elbette ki senden gelecek daha birinci çağrıya hazır bir vaziyetteyim ve evvelki mektubunu, eğer gelmiş olsaydı, muhakkak ve derhal cevaplardım. Sana yazmayı düşünmedim –Askanischer Hof'dayken gerek mektupların

130 Ç.N.: Kafka'nın annesi F.B.'nin annesine yazdığı bu mektupta (Fischer 2009, s. 612) eşiyle birlikte, Kafka'nın ve F.B.'nin ayrılıklarından dolayı duyduğu şaşkınlığı ve üzüntüyü dile getiriyor ve iki aile arasındaki dostluk bağının her şeye rağmen devam edeceğine olan inancını vurguluyor. Julie Kafka ayrıca Kafka ve F.B. arasındaki ilişkinin bitmesine sebep olduğu anlaşılan bir mektuba değinerek "orada böylesine vahim bir sonuç doğuracak ne yazıyor olabilir" diyerek onun kendisine yollanmasını rica ediyor. Söz konusu mektubun Kafka'nın Grete Bloch'a yazdığı ve Felice ile evlenme olasılığına dair kuşkularını dile getirdiği mektuplardan biri olduğu söylenebilir. Zira Kafka, Grete Bloch'a yazdığı 3.7.1914 tarihli mektubunda, Askanischer Hof'taki buluşmada Grete Bloch'un yaptığı üzere "Mektuplardan alıntı yapmanız gerekmezdi" demektedir. Julie Kafka'nın yazdığı ikinci mektuptan iki aile arasındaki bağın yazışmak suretiyle de olsa devam ettiği anlaşılıyor. Mektupta savaş döneminde yaşanmakta olan zorluklara değiniliyor.

131 Ç.N.: Kafka'nın 28.5.1914 tarihli mektubundan sonra mektuplarda 5 aylık bir kesinti var. Bu arada yaşanan en önemli olaylardan biri Askenischer Hof Oteli'nde F.B. ve Kafka arasında bir yüzleşme. R. Stach'ın açıklamalarından hareketle söylersek: Grete Bloch Kafka'nın kendisine yazdığı son mektuplardan birini F.B.'ye gösterince F.B. çok öfkelenir ve Kafka'dan açıklama yapmasını ister. Görüşmede F.B.'yle birlikte kız kardeşi ve G.B. de bulunur. Burada yaşanan sahneden sonra Kafka ve F.B. arasında kopuş olur. Kafka bu sahneyi bir mahkeme sorgusu olarak algılar (bkz. Stach, s. 500-505).
Kafka'nın G.B.'ye yazdığı son mektupta bu nokta belirgin biçimde ifade buluyor ("Askenischer Hof'ta siz benim üzerimde bir hâkim pozisyonundaydınız –sizin için, benim için, herkes için iğrençti- ama bu sadece görünüşte öyleydi, gerçekte ben sizin koltuğunuzda oturuyordum ve şu ana kadar da o koltuktan kalkmadım.")
Hatta E. Canetti, *Dava* romanının doğrudan buradaki sahnenin anlatımı olduğu düşüncesinde (bkz. s. 65 ve devamı).

gerekse yazıya dökülen her şeyin değersizliği fazlasıyla belirginleşmişti–, kafam yine aynı kafaydı ama (ağrılar içinde olması bakımından da, bilhassa bugün olduğu gibi), bu yüzden de seninle ilgili düşünce ve hayaller eksik olmadı ve seninle kafamda yürüttüğüm birliktelik sadece bazı zamanlar acı, ama çoğunlukla huzur ve mutluluk doluydu. Yalnız bir keresinde sana yazmak değilse de başka birisiyle bir haber yollamak istedim. Bunun ne olduğunu bulamayacaksın, ilk uykumun mutat saatlerinde, sabah saat dörde doğru uykuya dalmak üzereyken aklıma gelen özel bir fırsattı bu.

Fakat yazmayı düşünmemiş olmam, özellikle ilişkimizdeki en önemli şeyi tamamıyla idrak etmiş olmamdandı. Sıklıkla hatırlattığın üzere dile getirilmemiş şeyleri dayanak almakla çoktan beridir bir yanılgı içerisindeydin. Eksiklik ifade etmekte değil, onlara duyulan inançtaydı. Duyduklarına ve gördüklerine inanamadığın için ifade edilmemiş şeylerin olduğunu düşündün. İşimin bana nasıl nüfuz ettiğini idrak edemedin, ettinse de bu hiç tam anlamıyla olmadı. Bunun sonucunda işle ilgili kaygılarım, tekrar ediyorum salt işle ilgili kaygılarının bende yol açtığı gariplikler seni yanıltmış oldu, doğru olmayacak bir şekilde yorumlamaktan kurtulamadın. Fakat işte bu gariplikler ayrıca kendini sana (itiraf edeyim ki bunlar iğrenç garipliklerdi, en çok da ben tiksiniyordum bunlardan) diğer insanlara olduğundan daha yoğun bir şekilde gösterdi. Bu çok doğaldı ve sadece inattan ileri gelmiyordu. Bak, sen benim işimin sadece en büyük dostu değil, aynı zamanda en büyük düşmanıydın da, bu en azından iş açısından bakıldığında böyle ve özünde işim seni tüm sınırların ötesinde sevdiği ölçüde, kendi varlığının muhafazası için sana tüm gücüyle o denli karşı koymak zorunda da kaldı. Hem de her ayrıntısı itibariyle. Örneğin bir akşam kız kardeşinle yalnızca et yemeklerinden oluşan bir sofrada otururken düşündüm bunu. Sen yanımızda olsaydın muhtemelen kabuklu badem sipariş verirdim.

Askanischer Hof'da da inadımdan susmuş değilim. Söylediklerin o kadar açıktı ki, burda bunları tekrar etmek istemiyorum, fakat söylediklerin arasında öyle şeyler vardı ki, bunların söylenmesi neredeyse iki insan baş başa kaldığında dahi mümkün olmamalıydı. Bunları ancak ben yeteri kadar sustuktan ya da konuşayım derken bocalayıp ağzımdan tamamen manasız şeyler döküldükten sonra söyledin ama. Daha sonra da yeteri kadar uzun bir süre ben konuşayım diye bekledin. Frolayn Bl.'u[132] yanında getirmiş olmana karşı da bir şey demiyorum artık, ona yazdığım mektupta seni neredeyse rencide etmiştim sonuçta, orda olmak hakkıydı. Yalnız, o zaman hiç tanışıklığımızın olmadığı kız kardeşini de oraya getirmiş olmanı anlayamadım. Fakat her ikisinin de varlığı bende ancak ufak bir tereddüt yarattı, eğer belirleyici bir şey söyleyebilecek olsaydım inadına susmam mümkün olabilirdi. Bu mümkün, fakat söyleyecek belirleyici bir şeyim yoktu. Her şeyin yitirildiğini görüyordum, her şeyi son anda hiç beklenmedik herhangi bir ikrar ile kurtarabileceğimi de görüyordum, fakat hiç beklenmedik şekilde verilecek bir ikrara sahip değildim. Seni bugün nasıl seviyorsam öyle seviyordum, sıkıntıda olduğunu görüyordum, benim yüzümden iki yıldır acı çektiğini biliyordum, oysa suçlular bile bu şekilde acı çekmemeliler, fakat aynı zamanda benim durumumu idrak edemediğini de görüyordum. Ne yapsaydım? Yaptığımdan başka bir şey yapamazdım: Sizinle birlikte oraya gelip susmak veya çok aptalca bir söz etmek, komik faytoncunun hikâyesini dinlemek ve bunun son kez olduğuna dair duyulan bir hisle sana bakmak.

Sana durumumu idrak edemediğini söylüyorsam da, bu senin ne şekilde davranmış olman gerektiğini bildiğimi iddia ettiğim anlamına gelmiyor. Bunu bilseydim, sana bunu söylemezlik etmezdim. Sana durumumu tekrar tekrar anlatmaya çalıştım, sen de anlattıklarımı anladın tabii ki, lakin

132 Ç.N.: Grete Bloch kastediliyor.

iş, durumumla canlı bir ilişki kurmaya gelince, bunu yapamadın. İçimde birbiriyle mücadele eden 2 taraf vardı ve var. Bir tanesi neredeyse tam olmasını istediğin gibi, senin arzunu yerine getirmek için eksikliklerini kendini geliştirmeye devam etmek suretiyle giderebilir. Askanischer Hof'daki sitemlerinden bir tanesi bile ona yönelik değildi. Oysaki diğeri sadece işini düşünüyor, tek derdi tasası o, işi, en adi tasavvurların dahi ona yabancı gelmemesini sağlıyor, en iyi arkadaşının ölümü, ona her şeyden evvel, bir süreliğine de olsa işini engelleyen bir şey olarak görünecektir, bu adiliğe karşı bir denge oluşturan ise onun, işi uğruna acı da çekebiliyor olması. İşte bu ikisi savaşıyor şimdi birbiriyle, fakat gerçekte olduğu gibi her iki tarafın da iki elleriyle birbirine darbeler indirdikleri bir mücadele değil bu. Birincisi ikincisine bağlı; içsel sebepler nedeniyle onu asla yere seremez, daha ziyade ikincisi mutlu ise mutludur o ve ikincisi kaybedecek gibi göründüğünde onun yanında diz çöker ve gözleri ondan başka bir şey görmek istemez. İşte böyle, Felice. Ama yine de mücadele ediyorlar birbirleriyle, ikisi de senin olabilir, ama onları darmadağın etmedikçe değiştirilemezler.

Gerçekte ise buradaki durum, bunların hepsini tamamıyla kabul etmiş olman, orada vuku bulan her şeyin senin namına da vuku bulduğunu, bizzat işin ihtiyaç duyduğu yegâne şeyin inat değil, heves değil, kolaylaştırıcı bir araçtan ibaret olduğunu idrak etmiş olman gerekiyor, bir bakıma kısmen kaçınılmaz olan, kısmen de benim bu işin mahiyetine son derece ters düşen yaşam şartlarımca mecbur kılınmış olan bir araç. Şu anda ne şekilde yaşadığıma bir bak. En büyük kız kardeşimin evinde tek başınayım. Eşi savaşta olduğu için kendisi bizimkilerin yanında kalıyor. Münferit şeyler, bilhassa da fabrikanın işleri beni rahatsız etmediği sürece bir günüm şu bölümlerden oluşuyor: saat iki buçuğa kadar ofiste bulunma, ardından evde öğlen yemeği, daha sonra bir veya iki saat gazete okuma, mektup yazma veya ofis işleri, sonra

odama çıkma (odamı biliyorsun) ve uyuma ya da uyumaksızın öylece uzanma, saat 9 olunca akşam yemeği için aşağıya anne ve babamın yanına inme (iyi bir gezinti), saat 10'da tramvayla tekrar geri gelme ve gücümün veya ertesi gün öğlene kadar geçecek süreden korkunun, ofiste çekeceğim baş ağrılarından korkumun izin verdiği ölçüde uyanık kalma. Son üç ayda çalışmadığım ikinci akşam bu, ilki bundan yaklaşık bir ay önceydi, çok yorgun olduğum bir zamandı. Son dönemde 14 günlük bir iznim de vardı, o kısacık 14 günün telaşıyla, günlerin birbiri ardına akıp gitmesinin heyecanının elverdiği ölçüde, o süre zarfında bu periyotlar ufak değişiklikler gösterdi tabii ki. Ortalama olarak saat beşe kadar masa başındaydım, hatta bir keresinde yedi buçuğa kadar, ardından uyuyordum, tatilin son günlerinde bunu gerçekten başarabildim de, öğlen 1 ya da 2'ye kadar uyuyordum, o saatten sonra da boş oluyor ve akşama kadar izinli oluyordum. Belki tatilde geçirdiğim gibi bir yaşam tarzının olanaklı olduğunu görebiliyorsundur Felice, fakat onun dışında kalan zamanda geçirdiğim bir hayatı tasvip edemiyorsun ya da böyle bir hayatı tasvip etmeye şu zamana kadar kendiliğinden istekli olamadın. Sadece benim kendime uygun olarak gördüğüm bir hayat tarzı içinde, bir günün saatleri boyunca sessizlik içindeki üç odada yalnız başıma oturuyor veya yatıyorum, hiç kimseyle, arkadaşlarımla bile bir araya gelmiyor, sadece Max'la ofisten eve dönerken birkaç dakikalığına görüşüyorum ve –mutlu değilim, kesinlikle değilim, fakat yine de bu şartlar altında mümkün olduğu kadarıyla görevimi yerine getirebildiğim için zaman zaman memnunum.

Bu tarz bir hayatı sürdürmek her zaman kabulümdü, bu hem soruydu hem de imtihan. Sen bu soruyu "hayır" şeklinde cevaplamadın, lakin "evet"in de asla tüm soruyu kapsamadı. Bu cevabının içindeki noksan kalan şey ise sende nefretle doldu Felice, ya da bu kelime fazla ağır gelecekse tepkili olma diyelim. Bu durum sen Frankfurt'tay-

ken başladı, buna doğrudan sebep olan neydi bilmiyorum, belki de öyle bir sebep mevcut değildi, ama şurası kesin ki, bu tepki hali, Frankfurt'tan yazdığın mektuplarda senin için duyduğum korkuya dair verdiğin cevaplardaki ve geri durma yönündeki tutumunla hasıl olmaya başlamıştı. Belki de o zamanlar kendin bile bundan habersizdin, fakat daha sonra bunun farkına varmaya mecbur kaldın. Daha sonraları Tiergarten'dayken o kadar sıkça dile getirdiğin ve seni konuşmaktan çok susmaya zorlayan o korku neydi ki acaba, benim yaşam tarzıma doğrudan duyduğun tepki ve dolaylı olarak da bir türlü uyuşamadığın, seni rencide eden kafamdaki hedeflerden korkmaktan başka neydi ki? Gözlerinde yaşlarla Dr. Weiß'ı dinlerkenki halin gözümün önüne geliyor –korkuydu bu– (münferit örnekler gerçi bunlar ve belki her zaman doğru olmayabilirler!) tıpkı annenlere gitmemden önceki akşam bana net bir cevap veremediğinde olduğu gibi –Prag'dayken benimle ilgili bazı hususlardan yakındığında da aynıydı, her seferinde, her seferinde yine korkuydu bu. Tepkili olma yerine korku diyorum, fakat bu iki duygu birbiriyle iç içeydi. Ve en sonunda Askanischer Hof'da söylediklerini hatırla, tüm bunların patlak vermesi değil miydi o sözler? O an söylediklerini işitirken, herhangi bir şüpheye düşmen mümkün olabilir miydi? Hatta şöyle demedin mi "Kendimi kaybetmek durumunda kalacağım, eğer" –ve bugünkü mektubunda dahi bu korkudan kaynaklanabilecek yerler gözüme çarpıyor Felice. Beni yanlış anlamamalısın, Felice. Bu tepki hali sende mevcuttu, ama sen buna karşı direnmeye karar verdiğini dünya âleme duyurmuştun. Mutlu bir sona varılabilecekti, mutlu olduğum saatlerde bunu bizzat kendim ümit ediyordum. Fakat onlardan söz etmeyeyim şimdi. Benden son davranışım için bir açıklama istiyorsun, işte bunun açıklaması da hissettiğin korkuyu ve tepkiyi sürekli karşımda görüyor olmamdaydı. Tek ya-

rarı bana yaşamak hakkını vermek olan işimi gözetmekle yükümlüydüm ve senin korkun bana bu noktada işim açısından en büyük tehlikeyle karşı karşıya olduğumu gösterdi veya denilebilir ki (çok daha az tahammül edilebilecek bir korkuyla) ürküttü. "Gergindim, bitkindim, gücümün tükendiği noktada olduğuma inanıyordum", aynen yazdığın gibiydi. İçimdeki iki tarafın mücadelesi hiç o zamanki kadar vahşice olmamıştı. Ve sonra Frolayn Bloch'a o mektubu yazdım.

Ama belki kendi korkumun gerekçelerini henüz yeterince ortaya koyamadım, Ask. H.'taki açıklaman daha sonra yapılmıştı, onu şimdi gündeme getiremem. Ama en belirgin örneklerden bir tanesi ev konusundaki anlaşmazlıktı, hiçbir şekilde karşı koyamadığım ve herkesin sana bu konuda hiç düşünmeden hak vereceği planının her ayrıntısı dehşete düşürüyordu beni. Bu durumda sana hak vermemesi gereken bir tek kendin olmalıydın. İstediğin gayet tabii bir şeydi: sakin bir konumda, içi huzurlu bir şekilde döşenmiş, hem benim hem de senin standartlarında diğer ailelerin sahip olduğu türden, ailece yaşanabilecek bir ev. Diğer insanların sahip olduğundan başka hiçbir şey istemiyordun, (bugünkü mektubunda da onlardan söz ediyorsun, uyku halindeyken bunlara hak kazananlardan) fakat sen onların sahip olduğu şeyi eksiksiz istiyordun. Bir keresinde senden –neredeyse duyulacak son korkuya yakındı– ibadethanedeki töreni engellemeni istemiştim. Cevap vermemiştin, duyduğum o korku içinde bu ricamın seni kızdırmış olduğunu düşünmüştüm ki gerçekten de Askanischer Hof'ta geçen görüşmede bu ricama da değindin. Fakat evle ilgili hayalinde canlanan resim ne anlama geliyordu? Bunun anlamı, diğerleriyle uzlaşsan da benimle bu konuda uzlaşmadığındı; ne var ki o diğerleri için ev, benim için olabileceğinden çok daha farklı bir şey elbette. O diğerleri evlendiklerinde neredeyse doymuş halde olurlar ve

evlilik onlar için bir yemeğin sona bırakılmış, en lezzetli parçasıdır yalnızca. Benim için öyle değil, ben doyurulmuş değilim, ben, her evlilik yıldönümünde biraz daha büyüyecek bir şirket kurmadım, benim o düzenlenmiş huzurdan hareketle o şirketi idare edecek nihai bir eve ihtiyacım yok –böyle bir eve ihtiyacının olmamasının da ötesinde böyle bir ev beni korkutur. Ben işime karşı öyle bir açlık duyuyorum ki pestilim çıkıyor; fakat benim buradaki koşullarım işime ters düşüyor ve bu koşullarda senin isteğine göre bir ev kurduğum takdirde –gerçekte değilse de işaret etmesi bakımından– bu koşulları bir ömür sürekli kılacak bir girişimde bulunmam anlamına gelecek bir şey, bu da benim başıma gelebilecek en büyük felaket olurdu.

Şu anda söylediklerimi bir şekilde sınırlandırmak ve böylelikle daha fazla belirginleştirmek istiyorum. Bana haklı olarak ev dolayısıyla senden ne tür planların beklentisi içinde olduğumu sorabilirsin. Buna esasen cevap veremem. Ancak işim için en uygunu ve tabii olanı, her şeyi bir kenara atıp bir yerlerde dördüncü kattan daha yüksekte olan bir daire aramak olur, Prag'da değil ama, başka bir yerde, lakin görünüşe göre, ne sen ne de ben kendi seçimimizin sefilliğinde yaşamaya uygunuz. Hatta ben bunun için belki senden de daha az uygunum. Ama bunu ikimiz de denemedik henüz. O halde senden bu öneriyi mi bekliyordum? Tam olarak değil; gerçi böyle bir öneri gelse mutluluktan ne ederdim bilmiyorum, ama öyle bir beklenti içinde olmadım. Ama belki de bir orta yol vardı, daha doğrusu mutlaka bir orta yol vardı. Sen de onu hiç şüphesiz bulurdun, aramaksızın, gayet doğal olarak, eğer, evet işte eğer benim için ve birlikteliğimiz için mutlaka gerekli olanı yapmaktan seni alıkoyan o korku, o tepki hali olmamış olsaydı. Ben yine de bu yönde bir uzlaşmaya varabileceğimize dair ümitler besliyordum, fakat bunlar sadece ümitti, mevcut durumda ise bunun aksini ortaya koyan emareler

vardı ve eğer senin yaşamakta olan bir kocaya sahip olmanı istiyorsam bunlardan korkmam ve bunlara karşı kendimi savunmam gerekiyordu.

Elbette ki şimdi bunların tümünü tersine çevirebilir ve senin de tabiatın itibariyle aynı benim gibi tehlike altında bulunmuş olduğunu, senin korkunun da benimki kadar haklı olduğunu söyleyebilirsin. Öyle olduğuna inanmıyorum. Hem ben seni gerçek tabiatın içinde seviyordum ve bu tabiatın ancak düşmanca işime dokunduğu zaman korkuyordum ondan. Seni öyle seviyordum ki seni elde tutmak için sana yardım etmekten başka bir şey yapamazdım. Bu gerçeğe tam uygun değildi, tehlikedeydin evet, fakat hiç tehlikede olmamayı mı istiyordun? Hiçbir zaman mı? Hiç mi?

Söylediklerim yeni şeyler değil, belki biraz yeniden bir toparlanmış hali, yeniden özetlenmiş olabilir, fakat yeni değil. Yeni olan, süreklilik arz eden bir mektuplaşmanın dışında yazılmış olması ve benim hem bu yüzden hem de bu özeti benden istemiş olman nedeniyle senden net bir cevap alacağıma dair ümidimin olması. Cevabını heyecanla bekliyorum. Mektubumda eleştireceğin ne kadar çok şey olursa olsun Felice, cevap yazmalısın bana. Büyük bir sabırsızlıkla bekliyorum cevabını. Dün mektubu yazmayı kesip –geç olmuştu– yatağa uzandığımda kısacık bir süre uyudum, fakat daha sonra uyandığımda ve sabaha kadar uykuya aslında bir daha da dalamadığımda kederimiz ve ıstırabımız –burada hakikaten de ortak bir noktamız var– en zor zamanlarımızda nasılsa, hiç değişmemiş bir halde beni teslim aldı. Sonuçta her şey halen birbiriyle ilişkili, insan birazcık yanına yaklaştırmaya görsün, hiçbir kederimiz çözülmüş değil. Sanki dilinden tutmuşlar da seni savuruyorlar. Geceleyin, zaman zaman sınırı aşıp deliliğe geçtiğimi sandım, kendimi nasıl kurtaracağımı bilemedim. Bana cevap yazacaksın herhalde ve eğer daha da iyi davranmak istiyorsan, bu mektubu aldığını telgrafla bildireceksin.

Mektubunda Erna ile mektuplaşmamıza değiniyorsun. O mektuplaşmadan bağımsız olarak sana cevap yazmamı istemekle ne kastettiğini bilmiyorum. Erna'ya yarın yazacağım, öyle denk geldi. Bu yüzden de sana mektup yazmış olduğumu da yazacağım ona. Erna bana karşı tasavvur edilemeyecek kadar iyiydi, sana karşı da öyle.

Franz

*

[Julie Kafka'nın Bauer Ailesi'ne yazdığı mektup][133]

*

25.I.15[134]

Özetleyeyim mi, F.? Öncelikle doğrudan doğruya ve de eskiye de dayanan bir gözlemim. Kalemin ucunu kâğıda dokundurmamla birlikte sanki kanepenin yanında duruyormuş kadar, hatta daha da yakınım sana. Burada beni yere yıkamazsın, burada gözlerini gözlerimden kaçıramaz, düşüncelerimden, sorularından kaçamazsın, suskun kalsan bile. Kilise kulesindeki saatin evin ayaklı saati olduğu çatı katındaki dairede miyiz yoksa? Mümkündür.

Birlikte iyi zaman geçirmediğimizi tespit ettik. Bu ifade abartılı. Biz tamamıyla boş olan tek bir dakikayı bile birlikte geçirememişizdir belki. 1912 Noeli geliyor aklıma. Max Berlin'deydi, seni, ürkütücü bir mektup alacak olma olasılığına karşı hazırlaması gerektiğine inanıyordu. Sen, metanetli olacağına söz verdin, fakat yaklaşık olarak şöyle söyledin: "Öyle tuhaf ki, birbirimize düzenli ve çok sık yazıyoruz, ondan çok sayıda mektup aldım şimdiye kadar, ona yardım etmek istiyorum, fakat bu öyle zor ki, öyle zorlaştırıyor ki bunu, birbirimize yakınlaşamıyoruz." Bu durum –doğru

133 Ç.N.: 27.11.1914 tarihli mektupta Julie Kafka, Bauer ailesine F.B.'nin babasının 5 Kasım 1914 tarihindeki ani ölümü nedeniyle başsağlığı diliyor ve üzüntüsünü bildiriyor.

134 Ç.N.: Bir önceki mektuptan sonra (1914 Ekim sonu/Kasım başı) bir kopuş yaşandığı mektupların tarihinden görülüyor. Bu arada 3 aya yakın bir süre yazılmış mektup yok.

anla beni– neredeyse aynen öyle kaldı, her ikimiz açısından da. Biri bunu önceden görür, diğeri sonradan, biri bunu diğeri anımsadığı anda unutur. Oysa sanırsın ki çaresi kolay. Yakınlaşamadığın takdirde daha da uzağa gidersin. Fakat şimdi artık bu da mümkün değil. Yol tabelası artık tek o yöne işaret ediyor.

İlk acımasızlık bu. İkincisi ikimizin içinde saklı. Birbirimize karşı acımasız olduğumuzu düşündüm, birimiz diğerini daha az önemsediğinden değil, ama öyleyiz, acımasızız. Sen muhtemelen tamamıyla suçsuzsun, bu yüzden suçluluk duygun yok, dolayısıyla bu duygunun vereceği ıstırap da yok. Bende durum farklı. Kavga edemeyişim belki bir talihsizlik, ben arzulamakta olduğum ikna oluşun, adeta bir çiçek gibi açmasını bekliyorum sanki, içimde açan bir çiçek gibi, düz yoldan ikna etmek için de çabalamıyorum, daha doğrusu çabalıyorum, fakat bunun hiç farkına varılmıyor, bu konudaki beceriksizliğim işte o kadar büyük. Bu yüzden dıştan görünen bir kavgamız olmuyor, sakin sakin yan yana yürüyoruz, fakat o esnada sanki birisi hiç durmaksızın aramızdaki havayı bir kılıçla yarmış gibi ürperiyoruz. Şunu da unutmamalı: Sen de kavga etmiyorsun, sen de sineye çekiyorsun ve bu sineye çekiş belki bir denge sağlamak uğruna, masumca, hem bu yüzden de benimkinden çok daha ağır.

Şimdi ise tabii ki, önceden kesinlikle olmasını beklediğim şey oluyor. Kendi isteğimle gitmedim oraya, beni nasıl bir tehlikenin beklediğini biliyordum. Yakınlığın cezbedici tehlikesiyle karşı karşıyaydım, ensemde hissettiğim ve şu buz odada bile ensemden düşmeyen o anlamsız ayartılma. Öğleden evvel üzerinde iki çantanın durduğu bankın yanındaydın, öğleden sonra kafeteryaya çıkılan o birkaç merdivenin önünde durdun. Bunları hatırlamak neredeyse dayanılmaz, hem de son yıllardaki onca zorlu düşünce egzersizine rağmen. Çalışırken bunlardan nasıl sıyrılacağım bilmiyorum, ama bir şekilde olmak zorunda.

Sana az yazacağım, mektuplar çok yavaş gidiyor, başka zaman olduğu gibi serbestçe de yazamıyor insan, yazman için ricalarımla da sıkıştırmayacağım artık seni, mektuplarla pek bir yere varamadık, başka bir yolla varmaya çalışmalıyız. Ben belki yeniden, şu an için imkânsız görünse de, ikindileri yeniden işe ayırabileceğim, bunu yapmayı deneyeceğim en azından. Bu işim de aslında senin uğruna, ama örneğin uğursuzun biri sana zorla, fabrikayı adam etmeye çalışınam gerektiği sözünü söyletiyor. Niçin fabrikayı beni anladığından daha iyi anlıyorsun!

Kâfi; çok işim var daha. Kapıcı kadın hasta, bu sabah dağıttığım yatağı düzeltmem gerekiyor. Aslında evi süpürüp, toz da almalıyım ama nasılsa kapıcı da bunu neredeyse her zaman ihmal ediyor, bu nedenle bugün bunun bir aciliyeti yok. Sabahleyin beni eğer –kapıcı muhtemelen uyandırmayacaktır çünkü– gecikmeksizin saat yedi buçuk gibi iyi ve anlayışlı bir rüyayla uyandırabilirsen çok hoş olur. Ama mümkünse öyle ayarla ki rüyayı, ben uyanana kadar, bir yerlerde bizi bekleyen asıl iyi sona kadar sürsün.

Çok selamlar Franz

[Kâğıdın kenarında] Werfel'in kitabını yolladım.

*

11.II.15

İçim hafifleyene kadar yakınacağım, Felice. Gülmeyeceksin ama. İşim Bodenbach'dan[135] birkaç gün öncesine kadar nispeten iyi gidiyordu ki eniştemin kardeşi askere alındı, fabrika da, daha doğrusu fabrikadan geriye kalan enkaz benim başıma kaldı. Çok daha öncesinden, neredeyse var olduğundan bu yana bana ettiği eziyetler (çok anlamsız, çünkü gerçekten de hiçbir menfaati yok bunda) anlatmakla bitmez. Fakat bu sefer artık gerçekten iş başa düşmüştü, her gün oraya

135 Tetschen-Bodenbach o dönemde Bohemya ile Almanya arasındaki sınır bölgesi. Burada Kafka muhtemelen bölgeye yaptığı bir ziyareti kastediyor.

gitmek zorundaydım, son bir irade gelmiş olmasına rağmen artık işimi düşünmeye imkân yoktu. Bilindiği üzere fabrika çalışmıyordu, ama en azından depo duruyor, alacaklıların ve müşterilerin yatıştırılması gerekiyordu vs. Böylelikle son zamanlarda özellikle sıkı sıkıya sarıldığım işimi bırakmak zorunda kaldım. Fakat durum kısa süre sonra düzeldi, en azından geçici olarak, enişte min erkek kardeşi şimdi Prag'da görevli, dolayısıyla 1-2 saatliğine fabrikaya bakabiliyor, bu benim için derhal geri çekilmek için bir işaret oldu. Gene o sessiz evde oturuyor, kendimi yeniden gömmeye çalışıyordum. Ara verdikten sonra kendime gelmem çok zor oluyor, binbir güçlükle kırılan kapı, kimse görmeden gerisin geri kapanıp kilitlenmişti sanki, bunun altında hiç kuşkusuz becerilerime karşı bir şüphenin gerekçesi yatıyor. Fakat en azından nihayet yeniden içeri girmeyi başardım, dönüşüme uğramış gibiydim. Hizaya getirilmiş işim yerine bir kez olsun niçin seni buluvermiş olmuyorum sanki orada? Mutluluk sadece iki gün sürdü, çünkü taşınmak zorunda kaldım. Ev aramanın ne anlama geldiğini ise ikimiz de biliyoruz. Yine ne odalar gördüm bilsen! Sanırsın ki insanlar bilmeden ya da bile bile pisliğe gömüyorlar kendilerini. En azından burada öyle, insanlar pislik içinde, yani dolup taşan büfeler, pencerelerin önüne koydukları halılar, fotoğraf yığınlarıyla işgal edilen çalışma masaları, yatakların üzerinde duran çamaşır yığınları, köşelerde pastanelerde görülen palmiyeler içinde yaşamayı lüks olarak algılıyorlar. Bunların hiçbiri benim için önemli değil. Ben yalnızca sakinlik, insanların idrak etmekten uzak oldukları bir sakinliği istiyorum. Bu çok anlaşılır bir şey; hiçbir insan alışılagelmiş bir ev ortamında benim ihtiyaç duyduğum türden bir sakinliğe ihtiyaç duymaz: Ne okumak, ne öğrenmek, ne de uyumak için; insan hiçbir şey için, benim yazmak için ihtiyaç duyduğum türden bir sakinliğe ihtiyaç duymaz. Dünden beri yeni tuttuğum odadayım ve dün akşam öyle çaresizlik krizleri geçirdim ki, odadan

dışarı çıkmakla dünyanın dışına çıkma zorunluluğunun benim için aynı şeyler olduğuna inandım. Halbuki özel bir şey de olmuş değil, herkes beni rahatsız etmeme konusunda çok düşünceli davranıyor, ev sahibem benim uğruma ortalıkta gölge gibi geziniyor, yan odada oturan genç adam akşamları yorgun argın işinden eve dönüyor, odada bir iki dolandıktan sonra hemen yatağına giriyor. Fakat yine de olmuyor, sonuçta ev küçük, kapıları duyuyor insan, açılıp kapanıyorlar; ev sahibesi bütün gün susuyor, yatmadan önce diğer kiracıyla bir iki fısıldaşması gerekiyor, o kadar. Kadının sesi neredeyse hiç duyulmuyor, kiracınınki biraz: duvarlar felaket ince sonuçta; odamdaki duvar saatini durdurdum, içeri girer girmez ev sahibesinin yüreğine inse de ilk başvurduğum yol buydu, fakat bu sefer yan odadaki saatin sesi daha da fazla duyulur oldu. Dakikaları duymamaya çalışıyorum, fakat yarım saatte bir tekrarlanan gong vuruşları melodik de olsa aşırı gürültülü. Zorba rolüne bürünüp o saatin de durdurulmasını isteyemem. Hem bir işe de yaramaz bu, öyle ya da böyle bir miktar fısıldaşma her zaman duyulacaktır, kapı zili çalacaktır, sonra yandaki kiracı dün iki kez öksürdü, bugün ise daha da sık, öksürmesi bana ona verdiğinden daha fazla acı veriyor. Kimseye kızamam, ev sahibesi bu sabah fısıldaşmadan dolayı özür diledi, kiracı (benim yüzümden) odayı değiştirdiği için onu yeni odaya geçirmek istemiş, o nedenle bir kereye mahsus bir durumuş, kapının önüne de ağır bir perde çekecekmiş ama. Çok tatlı, ne var ki büyük olasılıkla pazartesi günü burdan ayrılacağım. Yalnız o sessiz ev öylesine şımartmış ki beni, ama çaresi yok başka türlü yaşayamam. Gülme F., ıstırabımı hor görme, elbette, o kadar çok ıstırap çeken var şimdi, onlara bu ıstırabı veren yan odadaki bir fısıldamadan daha fazlası, fakat en iyi ihtimalle varoluşları için, daha doğrusu varlıklarının cemiyetle ilişkisi uğruna mücadele ediyorlar, benim için de farklı değil, bir başkası için de farklı değil durum. Yeni bir ev ararken iyi dileklerinle eşlik et bana.

Mektubuna daha cevap yazacağım. Ne zaman yeniden seyahate çıkacaksın? Geçenlerde gazetenin kültür ve sanat bölümünde bir gramofon fabrikasının konserve fabrikasına dönüştürüleceği yazıyordu, hiç şüphesiz, kastedilen sizin fabrikaydı, bunu okuduğuma çok sevindim. Benimkiyle kıyasladığımda öyle bir fabrikaya daha içten bir bağlılık duyarım çünkü. En içten selamlarımla.

Franz

Werfel'i nasıl buldun?

*

[Kartpostal]

[Prag] 3.III.[1915]

Mektubun bugün geldi F., bir tanesi kayboldu demek ki, ya senin mektubun ya benimki, rezillik bu. Bundan böyle sana on dört günde bir iadeli taahhütlü bir mektup göndereceğim. Evet, söyleyecek çok şey var, ama açık bir mektupta da bunları söylemek neredeyse imkânsız. Ayrıca mektuplar bana artık neredeyse itici geliyor, her şeyde başarısızlığa uğramışsan, yazmakta başarılı olmak neye yarar. Mektubunda geleceğe dair olanaklar saklı, hoş ve iyi bir mektup. Beni B.'de[136] yanlış anlamışsın, fakat onun öncesinde, benim için bir ödül olan düzgün ve güzel bir karar var, yazılması gerekmeyen uygulanması yeterli olan bir karar.

Franz

[Kartpostalın arka yüzünde] Mektup bugün postaya verilecek.

Müsveddeleri yollamak o kadar zor ki[137] şimdi; yazılması bitmeden veya basılmadan.

*

136 Ç.N.: Fischer baskısına göre Bodenbach kastediliyor (s. 268).

137 Ç.N.: Fischer baskısına göre burada muhtemelen *Dava* romanının bölümleri kastediliyor.

3.III.14 [1915]

Telgrafla kart gönderildi. Çalışmaya karşı isteksizlik, baş ağrıları, dört bir yanımı sarmış, kafamda dolanıp duran düşüncelerle dolu haftaları geride bıraktım. Baş ağrısı bugün de şiddetli bir şekilde var (çok az uyuyorum çünkü) fakat onun dışında durumum iyi ve daha da iyi olacak. Dayanıklılığımda noksan yok aslına bakarsan, lakin genellikle bana karşı çalışması söz konusu.

Bu arada o kiralık odadan çıktım, büyük bir azme mal oldu. Yaşlı kadın neredeyse her sabah yatağıma kadar geliyor ve evdeki sessizliği daha da artırmak amacıyla uygulamayı düşündüğü yeni iyileştirme önerilerini fısıldıyordu. Aklım odadan çıkma yönünde çoktan almış olduğum karardayken, ona bir de teşekkür etmek zorunda kaldım. Evvelsi gün nihayet evden çıkacağını söylemek için tam ağzımı açtığımda sandıktan kızının şıklık mantosunu (Beni epey mahzunlaştıran bir tür dantel yakalı ve sarımsı şıklık mantoları vardır, bu manto da onlardandı) çıkartmaktaydı, akşama kızıyla küçük bir şenliğe gideceklerdi, o an neşesini bozmayayım dedim ve çıkma kararımı söylemeyi ertesi güne erteledim. Beklediğim kadar da vahim değildi bu arada, kadın benim ölene kadar (kesin zaman hakkında ayrıntılı bir ifadede bulunmadı) onun evinde kalacağını sanmış olduğunu söyleyecek kadar da açıldı bana hiç değilse. Şimdi tuttuğum oda belki çok daha iyi değil, ama yine de farklı bir oda. Beni önceki evden kaçıran şey, belki de oranın bana huzur vermemiş olması değildi, son zamanlarda işimde neredeyse hiçbir yere varamamıştım çünkü, bu yüzden de evi aslında ne huzur vermesi ne de huzurumu kaçırması bakımından tecrübe etmiş oldum, aslolan daha ziyade benim kendi huzursuzluğumdu, öyle bir duygu ki bu, üzerine daha fazla yorum yapmak istemiyorum.

Senin rüyanı yorumlamak isterim ama. Eğer yere, hayvanatın aşağısında yere uzanmamış olsaydın, yıldızlı gökyüzünü de göremez, azat olmazdın. Dik duruyor olmanın

korkusundan sağ kurtulamayacaktın belki de. Benim için de aksi söz konusu değil, bu senin ikimiz adına görmüş olduğun müşterek bir rüya.

Mektubunda bir keresinde şakadan "Berlin'e gel", bir keresinde de ciddi olarak "Ne olacağız biz böyle?" diyorsun. Açık konuş, Prag'da ortak bir geleceğe sahip olabileceğimize inanıyor musun? Bu eğer mümkün değilse Prag'dan dolayı değildir. Görünürdeki şartlardan dolayı da değildir. Tam tersine. Savaşın şiddeti bir parça da olsa hafiflemiş haliyle geçip gittiği takdirde, şartlar muhtemelen çok uygun olacaktır. Bir düşün, daha yeni 1200 Kron geçti elime, aslında iyi para, fakat burda buna hiç sevinmedim, bilakis sanki engelin daha da büyütülmesi gibi geldi bana ve daha ziyade neredeyse reddetmek geldi içimden. Sen ne dersin?

Birkaç soru: Niçin kötü uyuyorsun ve uyumanda kötü olan nedir? Zarfı nasıl bulabildin? Niçin "Gözlem"[138] gibi eski ve iyi olmayan kitaplar okuyorsun? Bir öneri: Yalnızca sana göndereceğim kitapları –tamamını ama– okumak ister misin? Yalnız bu durumda Flaubert ve Browning'in mektuplarından oluşan ciltle başlamalısın. Sonra da yazın bir seyahate çıkarız.

Franz

*

[21 Mart 1915]

[Varış damgası: Berlin – 23.3.15]

Henüz bir haber yok F. ve epeydir de böyle. Bahara nasıl giriyorsun? Bugün uzun bir aradan sonra bir gezinti yaptım, pazar çünkü bugün ve hava güzel, mahkeme salonundaki düzenin değiştiği, en gülüncünden kaydırmalar yapılarak insanın iyi bir muamele görmüş olduğuna inandığı ve yanlış

138 Ç.N.: Kafka'nın ilk kitabı "Betrachtung". F.B. ile yazışmalarının ilk döneminde bu kitabı okumasını beklemiş,F.B.'nin ilgisizliğinden hayal kırıklığına uğramıştı (Krşl. 11.12.1912 ile 29-30.12.1912 tarihli mektuplar).

olduklarından kuşku duyulmasa da ve yanlışlıkları insanın gözüne çarpsa da tüm hesapların doğru çıktığı o anlardan biri. Fakat bu duygu yanlış bir yerde, öyle olmasa bile gereksiz bir birikme, bu sabah buna gerek yoktu, ama tabii dün ve evvelsi gün vardı, sabah saatlerinde, sızlayan başımı hemen ellerimin içine alarak basbayağı çevirdim, bu başı kendi haline bırakmak imkânsız gibiydi çünkü. Bu pazar sabahı bunu dengeliyor belki, ama dün böyle olacağını bilmezdim, yarın ise unutmuş olurum.

Yeni eve geçtiniz mi? Ben geçtim, gürültüsü eski odadakinden takriben on kez daha fazla olan, fakat diğer özellikleri bakımından onunla kıyaslanamayacak kadar güzel bir oda. Odanın bulunduğu evin konumunun ve manzarasının benim için bağlayıcı olmadığını sanırdım. Öyle değilmiş. Önü nispeten açık olmalı bir evin, pencereden bir parça gökyüzünü, kırlara açılan bir manzarayı değilse de uzaklardaki örneğin bir kuleyi görmeden olmaz, bunlar olmadan sefil ve ezik bir insanım ben, gerçi odanın bu sefillikte nasıl bir pay sahibi olduğunu söyleyemem, ama az değildir. Oda sabah güneşini bile alıyor, etraftaki evlerin çatıları çok daha alçak olduğu için güneş tümüyle ve doğrudan benim odama geliyor. Bir tek sabah güneşiyle de kalmıyor, çünkü odam evin köşesinde ve iki pencere güneybatıya bakıyor. Fakat çok da fazla kibirlenmeyeyim diye üst katımdaki (boş halde duran, kiraya verilmemiş) atölyenin içinde birisi akşama kadar ağır botlarıyla gezinip duruyor, oraya ayrıca bir de bovling oynanıyormuş hissi yaratan amaçsız bir düzenek kurmuş. Hızla yuvarlanan ağır bir küre, tavanı bir boydan bir boya kat ettikten sonra köşeye çarpıyor ve takırdayarak ağır ağır geri yuvarlanıyor. Bana odayı kiralamış olan hanımefendi de bunu duymasına duyuyor gerçi, fakat kiracısı için mümkün olan her çareye başvurmasından dolayı, atölyenin kiraya verilmemiş ve boş olduğunu söyleyerek, bu gürültüyü mantık yoluyla değillemeye çalışıyor. Bense buna ancak, bu gürül-

tünün dünyadaki sebepsiz olan tek gürültü olmadığı ve bu yüzden de ortadan kaldırılması zorunlu olmayan bir eziyet olduğu şeklinde cevap verebiliyorum.

Oturduğum yer şehir dışında değil, bu arada, balkona çıktığımda mimari planlarını bir zamanlar birlikte incelediğimiz evin neredeyse pencerelerinden içini görebiliyorum nitekim. O ev de bugün sokağa bakan üç odasından da sabah güneşini aldı. Pencerelere ne diyeceğimi bilemedim. Sen olsaydın ne derdin? Pencereleri akşamleyin de görebiliyorum, genelde üçünde de ışık yanıyor, benimki kadar uzun süreli değil ama. Tamamen yalnız yaşıyorum, her akşam evdeyim, cumartesileri yaptığımız akşam toplantılarına bir aydır katılmıyorum, ama zaten tahammül edilebilen her türlü işi yerine getirmekten iki aydır da acizdim. Ama artık benim hakkımda bu kadar söz yeter. Şimdi sana gelelim!

En içten selamlarımla F.

*

[Damga: Prag - 5.IV.15]

Pazar gününde de, Felice, güzel sessiz kurşuni bir pazar gününde de. Evde uyanık halde olan bir ben, bir de kanarya kuşu. Ailemin yanındayım. Ancak odamda herhalde cehennem gürültüsü kopuyor, sağ duvarın ardında ağaç kütükleri depolanıyor galiba, arabanın içindeki kütüğün gevşetildiği duyuluyor, ardından kaldırılıyor, canlı bir şeymiş gibi iç çekiyor, sonra bir gümbürtü, kütük yere düşüyor ve o kahrolası beton bina tüm gövdesiyle rezonansa girerek karşılıyor kütük gürültüsünü. Zeminin üzerinde bulunan odada asansörün halatı makaraya sarılıyor ve sesi zemindeki boş odalarda yankılanıyor. (Önceki atölyedeki sözde hayaletin kendisi bu, fakat orada bir de çamaşırları asarken ayağındaki terlikleriyle adeta tepemi sıvazlayan bir hizmetçi kız var.) Alt katımda bir çocuk odasıyla misafir odası var, gündüzleri burada çocuklar bağrışıp koşuşuyor, ikide bir, odanın birinde savrularak açılan bir kapı flüt olup ötüyor, dadıları ise bağırmak

suretiyle zorla sükûneti sağlamayı umuyor, akşamları da büyükler aşağıda, her günleri bir bayrammışçasına bir curcuna içerisinde çene çalıyor. Fakat saat 10'da bunların hepsi bitiyor, en azından şimdiye kadar öyle oldu, bazen saat daha 9'ken bile sessizliğin başladığı oldu, tüm bunlardan sonra sinirlerim de, hâlâ bunun için gücü kalmışsa, harikulade bir sessizliğin tadına varabiliyor.

Gündüzün gürültüsü için Berlin'den –sürekli Berlin'e gidiyor aklım– Ohropax diye bir takviye getirttim, bir tür pamuğa sarılı balmumu. Yağından dolayı biraz yapış yapış gerçi, insanın daha hayattayken kulaklarını tıkaması da can sıkıcı bir taraftan, gürültünün duyulmasını da tam engellemiyor, sadece azaltıyor –hiç yoktan iyidir. Birkaç gün önce okuduğum Strindberg'in "Açık Deniz Kıyısında" adlı romanındaki –ne görkemli bir şey, kitabı biliyor musun?– benimki gibi bir derdi olan roman kahramanı Almanya'da satın aldığı uyku bilyeleri diye tabir edilen, kulağın içine yuvarlanan çelikten küçük bilyeleri kullanıyor. Fakat bunlar ne yazık ki, sadece Strindberg'in hayal gücünün bir mahsulü olsa gerek.

Savaştan mustarip olup olmadığımı soruyorsun. İnsan, aslına bakarsan savaşın yaşattıklarını esas itibariyle henüz bilemiyor. Görünüş itibariyle savaştan mustaribim, fabrikamız mahvoluyor çünkü; bu, bilmekten ziyade sezinlediğim bir şey, çünkü tam bir aydır oraya gitmedim. Enişte-min erkek kardeşi Prag'da eğitimde ve geçici olarak işlerle biraz ilgilenebiliyor. Büyük kız kardeşimin erkek kardeşi Karpatlar'da ikmal birliğinde ve doğrudan tehlikede olduğu söylenemez, diğer kız kardeşimin kocası bildiğin üzere yaralanmıştı, sonra birkaç gün cephede bulundu, siyatik şikâyetiyle geri geldi ve şimdi Teplice'de tedavi ediliyor. Bir de savaştan en çok kendim orada olmadığım için mustaribim. Ama bu böyle açıkça yazılınca neredeyse sadece aptalca görünüyor. Bu arada bana da sıra gelmesi ihtimal dışı değil. Gönüllü olarak başvurmama bazı belirleyici şeyler

engel, bunlar kısmen aynı zamanda bana her alanda engel olan şeyler.

Prag'da yaşamaktan bizi alıkoyan şeyler de dahil buna, F.; buradaki şartlar ne denli iyi olsa da ve birkaç yıl sonra geriye dönüp baktığımızda çabalamaya o denli değer şeylermiş gibi görülecek olsa da. Ben burada yerimde değilim ve de çevreye karşı savaşmıyorum (eğer öyle olsaydı, seninkinden daha hoş ve daha iyi bir yardım olamazdı), yalnızca kendime karşı savaşıyorum ve seni de böyle bir savaşın içine aşağılara doğru çekemem, bunu ikimiz uğruna da yapmaya hakkım yok; gözümün kamaştığı dönemde bunu istemiş olmam neredeyse anında cezalandırıldı. Bir insanın üzerinde hakkı olduğunu hissetmeden ve buna sahip olmadan önce, ya benden daha fazla yol kat etmiş olmalı ya da benim güçlerim için aradığım yola hiç çıkmamalı insan. Oysa ben Prag'da, içinde bulunduğum şartlarda hiç de yol kat ediyormuş gibi değilim.

Sanırım para hakkında söylediklerimi yanlış anlamışsın. Mesele aylık maaşıma yapılan 100 Kron civarında bir zamdan ibaret ve bu para, kullanımı açısından benim için elbette bir sorun oluşturmaz. Unutma ki, benim fabrikayla ilgili mükellefiyetim sahip olduğum her şeyi kapsıyor. Hissettiğim hoşnutsuzluk, içinde bulunduğum çukurun bu paradan dolayı biraz daha derine kazılacak olmasıyla ilgiliydi.

Kendin hakkında o kadar az şey yazıyorsun ki, F.. Ne iş yaptığını, işinin eskisinden daha mı az olduğunu, yeni işinin ne anlama geldiğini, kimlerle ilişki içinde olduğunu, pazar günü öğleden sonra niçin evde tek başına oturduğunu, ne okuduğunu, tiyatroya gidip gitmediğini, maaşının azalıp azalmadığını, nasıl giyindiğini (çok güzeldi Bodenbach'taki o kısa ceket), Erna ile aranızın nasıl olduğunu – tüm bunlardan hiçbir şey duyamıyorum, oysa hepsi fikir alanımla öyle yakından ilişkili ki. Erkek kardeşin peki? Ya enişten?

Bir şey daha: Kiralamış olduğum odanın karşısına düşen o evden yoksun kaldığımız için üzülmemeliyiz. Manzarasız

(oysa benim odamın iki yönde de geniş bir manzarası var, ama ayrıntılı olarak tasvir edilmedikçe kavranması zor bunun), içinde bir kadın ve kızının oturduğundan, kızı hakkında zehir sarısı renkte bir bluz giymesinden, yanaklarında tüylenme olması ve paytak yürüyüşünden başka bir şey hatırlamadığım bir ev. Ziyanı yok, feragat edilebilir öyle bir evden.

İçten selamlarımla Franz

*

[Damga: 20.IV.15]

Senden haber almayalı ne çok zaman geçti, Felice! Ne haldesin? İnsan birisinden uzun süre cevap alamadığında o kişi sanki karşısında öylece oturup susuyormuş gibi oluyor; insan sormadan edemiyor: Ne düşünüyorsun?

Şimdi, geçen yılı anma zamanı; ama zaten daima bunun zamanı. İçeri girerken mavi elbisesi içinde harikaydı,[139] lakin öpücüğü hakiki değildi, hakiki bir öpme değildi, hakiki bir öpülme değildi. Hakiki bir öpme değildi: Çünkü adamın ondan bu öpücüğü almaya hakkı yoktu; onu sevmesi ona bu hakkı henüz vermiyordu; onu sevmesi bu öpücüğe engel olmasını gerektirmeliydi. Çünkü nereye alacaktı ki kadını? Kendi durduğu yer neresiydi? (Elbette ki bu nedenle oldukça haksız yere neredeyse nefret ettiği) anne, babası ve diğer birkaç kişinin ortak çabalarıyla bir zamanlar ayaklarının altına bir tahta sürülmüştü ve halen de bunun üzerinde durmaktaydı. Bu tahta ikisini kaldıracak kadar güçlü olduğu için kendinde onu beraberinde götürme hakkını buldu. Gerçekteyse ayaklarının basacağı bir yer yoktu. Şimdiye dek tahtası üzerinde dengede kalabilmiş olması bir başarı değil kepazelikti. O halde söyler misin bana, nereye

139 Ç.N.: Kafka burada F.B.'yi kastederek yazıyor, ama üçüncü kişi gibi yazıyor. Kafka'nın edebiyatında tipik olduğunu düşündüğümüz bir özellik olarak, doğrudan yaşanmışlıkları ben anlatımıyla verebilecekken anonim özneye aktaran yazma tarzının bir benzerinin burada olduğunu söyleyebiliriz.

taşıyacaktı ki onu; bunun cevabı tahayyül edilemez. Ama onu seviyordu bir kere ve doymak bilmiyordu. Onu böylesine kolay ve basit bir şekilde alamayacağını –o buna rıza gösterse bile– artık nihayet öğrenmiş olsa da bugün onu daha az sevmiyor. Yalnız, anlamadığım, onun gibi zeki, irfan sahibi, sonsuz ıstıraplardan geçerek kemale ermiş bir kız, nasıl oluyor da burada, Prag'da mümkün olabilirdi ve iyi olabilirdi diye düşünebiliyor. Buraya da gelmişti oysa, her şeyi değilse de birçok şeyi görmüş, burası hakkında o kadar çok okuyacak şeyi olmuştu, fakat hâlâ öyle olduğuna inanıyor. Ne şekilde hayal ediyor bunu? Doğru olanı bir kere değil, birçok kez hissetmedi mi, Askanischer Hof'daki çocukça bir fesatlık içinde sarf ettiği sözler yeterli kanıt oluşturmuyor mu?

– Başka bir şey:

Pfingsten yortusunda görüşmemiz mümkün olabilir mi? Görüşebilirsek çok mutlu olurum. Hakkında görünüşe göre bir şey duymak istemediğin yaz seyahatinin, her türlü tatilin kaldırılması sonucunda zaten imkânsız hâle gelmeyeceğini kim bilebilir? Yortuda Berlin'e gelmek istemiyorum ama. Zaten Almanya'ya gelmek için de iğrenç zorluklarla boğuşmak zorunda kalıyor insan. Pasaport için ne kadar yalvardığımı biliyorsun, buna rağmen vaktinde gelmedi. Bir daha da gitmedim daha sonra. Ek belgeler orada kaldı, farenin biri, bana ait olan 2 telgrafını kemiriyor şimdi. O zamanki oyun yeniden başlamak zorunda olacak. Bir mektup yollaman, aciliyet arz eden ailevi meseleleri belgelemen gerekecek ve sonra yine o uzun bekleyiş. Senin pasaportun var. Bodenbach'a gelmeyi arzu ettiğin takdirde yortuda Bohemya İsviçresi'nde[140] kalabiliriz. Elbette ki en iyisi yalnız gelebilmen

140 Ç.N.: "Bohemya İsviçresi" Bohemya'nın kuzeyinde, doğasıyla İsviçre'yi andırdığı için böyle adlandırılan bölge. İsviçre ile coğrafi ve siyasi bağlantısı yok.

olur. Bu mümkün değilse, kimi istersen onu getir yanında. Bir an evvel de yaz bana bu konuda.

En içten selamlarımla Franz

Sana yolladığım iki kitap yolda, aslında çoktan varmış olmalılar.

*

[Kartpostal. Damga: Sátoraljaujhely[141] - 24 Nisan 1915]

En içten selamlarımla. Kartların yalnızca bir kısmı yerine varsa da hepsinin anlamı aynı. Yere doğru sarkmakta olan bir eli kaldırıp öpmem şeklinde tezahür eden bir hezeyan içinde seyahat ediyorum.

Franz

*

[Kartpostal. Damga: Hatvan - 25 Nisan 1915]

Yanımda kız kardeşim, enişteme gidiyoruz. En içten selamlarımla ve uzun suskunluğa ara vermen ricasıyla. Yorutda görüşme düşüncesine sarılmış vaziyetteyim. Eğer istersen Almanya'ya da gelirim, ancak o zaman ibraz etmem için bir mektubun gerekecek.

Franz

*

[Kartpostal. Damga: Nagymihaly - 26 Nisan 1915]

Attığım her adımımda, selamlarımla.

Franz

*

[Kartpostal. Damga: Budapeşte - 27 Nisan 1915]

Kız kardeşimi teslim ettim ve dönüyorum, maalesef. İçten selamlarımla.

F.

*

141 Ç.N.: Macaristan'da küçük bir kent.

[Kartpostal. Viyana - Nisan sonu - 1915]
Son durak. İçten selamlarımla.

F.

*

[Kartpostal. Damga: Vsenory-Dobrichovice - 3.5.1915]

Soruna vereceğim cevap: Evet, evet, evet. Lakin soru sormamalı, kime soru sorduğunu ve kimden cevap alacağını biliyor olmalıydın. Peki Pfingsten yortusunda? Mektupların ulaşması çok zaman alıyor, tam yola çıkmıştın ki, Freienwalde'den yolladığın mektup muazzam bir gecikmeyle geldi, ikinci mektubunsa oldukça vaktinde ulaştı; dünkü o kitap, ikindinin yarısını minnettarlık içinde onun üzerine eğilerek geçirdim. Bugün sabahtan beridir dışarıda yeşilliklerdeyim, Bismarck'ın bir biyografisiyle baş başayım, neredeyse hiç açıp da okumuyorum. Prag'da bana nispi bir huzur verebilen tek şey yalnız olmak diyebilirim.

En içten selamlarımla Franz

*

[Varış damgası: Berlin - 6.5.1915]

Öyle yazma ama, Felice. Haksızsın. Aramızda yanlış anlamalar mevcut, fakat mektupların içinde olmayacaksa da bunların çözümünü mutlaka bekliyorum. Ben değişmedim (maalesef) terazinin kararsız kefeleri olma halim aynen devam, sadece ağırlıkların dağılımı bir miktar değişti, ikimiz hakkında artık daha fazla şey bildiğime inanıyorum ve şimdilik bir hedefim var. Mümkün olabildiği takdirde bunun hakkında Pfingsten yortusunda konuşacağız.

Benim, engel oluşturan tüm düşünceleri ve dertleri neredeyse dayanılmaz ve iğrenç bir yük olarak algıladığımı, tümünü üzerimden atmanın benim için en iyisi olduğunu, kestirme yolu diğer hepsine yeğlediğimi, hemen ve şimdi küçük, sade bir çevre içinde mutlu olmayı ve bilhassa da mutlu etmeyi istediğimi sanma Felice. Zaten imkânsız, bu yük benim sırtıma artık bir kere konmuş, memnuniyetsizlik beni sarsıyor, ama başarısızlığa uğrayacağımı apaçık gördüğüm

takdirde, sadece başarısızlığı değil, tüm ümitlerin yitmesini ve tüm borçluluklarının ezmek üzere üzerime doğru yuvarlanmakta olduğunu görsem de herhalde bundan geri duramazdım. Bu arada niçin birlikte bir yaşamın olanaklılığına –en azından zaman zaman öyle görünüyor– inanıyorsun Felice? Eskiden buna dair ciddi çekincelerin vardı? Bunları ortadan kaldıran ne oldu? Bunu halen bilmiyorum.

Ve şimdi yine kitaptaki satırlar. Bunu okumak beni mutsuz ediyor. Hiçbir şey sona ermemiş, karanlık yok, soğuk yok. Fakat bunu yazmaktan neredeyse korkuyorum, sanki böyle şeylerin yazıya dökülebilmesini önce onaylıyormuşum gibi. Ne yanlış anlamalar birikiyor yine.

Bak Felice, başka olan şey mektuplarının seyrekleşmesi ve farklı hale gelmesi sadece. Sıkça yazılan o diğer mektupların sonucu ne oldu? Ne olduğunu biliyorsun. Baştan başlamalıyız. Başlamalıyız derken sen anlamında değil bu, çünkü mesele bir tek sana bağlı olduğu sürece sen doğrunun içindeydin ve içindesin. Biz demek daha ziyade ben ve aramızdaki bağ demek. Böyle bir başlangıç için işe yaramıyor; mektuplar, ama eğer gereklilerse, ki gerekliler, o halde eskisinden farklı olmalılar. Fakat esasında Felice, esasında. – Yaklaşık iki yıl önce, yine içinde bulunduğumuz aya denk geliyordu sanırım, Frankfurt'a yazdığım mektubu hatırlıyor musun?[142] İnan bana, esasında onu derhal tekrar yazabilmekten hiç uzak değilim. Kalemimin ucunda pusuya yatmış bekliyor. Yazılmıyor ama.

Asker olmanın –şayet sağlığım bunu kaldırabilirse, ki bu yönde umudum var– benim için bir şans olup olmayacağını (belki ıstırabımız değil, ama talihimiz, en azından talihimiz, kendisine karşı hep bir şüphe beslemiş olduğum Salambo'ya rağmen ortak olmalı; Duygusal Eğitim'in içine yazamazdın

142 Ç.N.: 27.5.1913 tarihli mektupta, Felice'ye karşı sert çıkışla ayrılma düşüncesini dile getirmişti.

bunu) niçin bilmiyorsun? Ya bu ayın sonunda ya da önümüzdeki ayın başında muayeneden geçeceğim. Benim de istediğim gibi, kabul edilmemi dile sen de.

Yani yortuda görüşeceğiz. Senden henüz bir haber gelmemesi üzüntü verici. Bodenbach'a gitmek için en ufak bir itirazın olduğu takdirde pasaport çıkartmaya ve seni ziyaret etmeye çalışacağım; gerekirse Berlin'e de gelirim.

Hatıralar zihniyetini şekillendirmesin ya da etkilemesin, amacım bu değildi. Lakin bu insanın hayatı hakikaten birlikte yaşanmaya değer. Kendini nasıl da feda etmek istiyor, nasıl da feda edebiliyor! Adeta bir intihar ve hayattayken yeniden dirilmek bu. Uğruna kendini feda ettiği ne peki? Kitabın içinden çekip çıkartıldığında hiç olmazsa dik durabilecek bir başarının farkına hangi okur varır ki? Kitabı okumana sevindim. Umarım o esnada Muzzi masanın kenarında, musluğu açarken seni fazla rahatsız etmiş olmaz. Çok selamlar, hem sana hem ona.

Franz

*

[Kartpostal. Damga: Prag - 4.V.15]

Mektuplar çok yavaş gidiyor, bir tanesi yolda, senin için duyduğum huzursuzluk nedeniyle bu kartı yazıyorum, bir tokalaşma olarak kabul et bunu, diğer meseleler mektupta yazılı. Bugün öğreniyorum ki 24 [Nisan'da] Budapeşte'de bulunmuşsun. Demek ki ikimiz de aynı anda orada bulunmuşuz muhtemelen, ne iyi niyetli ve de ne beceriksiz bir tesadüf! Ben dönüş yolunda akşamleyin sadece iki saatliğine orada bulundum, fakat bir sonraki gün öğlene kadar da rahatlıkla kalabilirdim. Ne can sıkıcı bir durum! Budapeşte'de duyduğum keyfin büyük bir bölümü seni düşünmemden oluşuyordu, orada daha önce bulunmuş olman (bizim için sadece görünüş itibariyle daha iyi olan zamanlarda), kız kardeşinin orada olması vesaire hep aklımdaydı. Bir araya toplandığında bir yakınlık hissi veriyordu bunlar, fakat senin gerçekten de benimle aynı anda orada bulunmuş olduğunu,

ben kafede otururken aniden masamın başında belirebileceğini düşününce. Çok budalaca!

*

[Kartpostal. Vsenory-Dobrichovice,] - Pazar 9 Mayıs [1915]

En az 3 haftadır haber yok, mektup ve kartlarıma cevap yok. Epey huzursuzum. Yüksek bir bahçe terasında oturuyorum, önümde bir vadi uzanıyor, çayırlar, bir nehir ve ormanlarla kaplı bir tepe. Güneşli, serin bir gün. Neredesin? Her nerede olursan ol da,

en içten selamlarımla

*

[Kartpostal. Damga: Prag - 26.V.15]

Sevgili Felice, geçende F.'nin nişanlısı hakkında birkaç harika soru sordun bana. O soruları şimdi daha iyi cevaplayabilirim, zira trenle Prag'a dönüşte onu gözlemledim[143]. Bu oldukça kolay oldu, çünkü öyle bir sıkışıklık vardı ki, ikimiz de nerdeyse aynı koltuğa oturduk. Bence kendini F.'ye tamamen kaptırmış, halini görmeliydin, o uzun yolculuk boyunca leylakta (başka zaman asla bu tür şeyleri yolculukta yanına almaz) F.'ye ve onun odasına dair anıları aradı. Diğer yanında yaşlı Bay W.[144] oturuyor ve Heine'den şiirler okuyordu. Lakin dinleyici Bay W.'yi beğense de Heine şiirlerini beğenmez. Sadece bir satırı beğenir, o da belki Heine'ye ait bile değildir. Bir slogan şeklinde zannediyorum Heine'nin yazılarında defalarca geçer. "Kadın lütufkârdı ve adam onu seviyordu. Fakat adam lütufkâr değildi ve kadın onu sevmiyordu. (Eski Parça)"[145] Fakat Heine hakkında yazmak de-

143 Ç.N.: Pankrot Yortusu'nda (23 ve 24 Mayıs) Bohemya İsviçresi'ne yaptıkları gezinin ardından Kafka'nın Prag'a dönüşü.

144 Ç.N.: Muhtemelen Felix Weltsch'in babası.

145 Ç.N.: Heinrich Heine bu sözleri "Altes Stück" adlı bir kaynaktan aldığını belirtse de filologlar böyle bir kaynağı bulamamıştır (Christian Scarf: "Heindrich Heine, *Ideen. Das Buch Le Grand. Die Entstehung der artistichen Prosa,* Haz.: Harry, Heindrich, Henri, Heine, Deutscher, Hude, Europear, Erich Schmitt Yay., 2008, s. 67.)

ğildi amacım, çeşitli konularda bilgiler vermeyi istiyordum sana, bu bilgileri arzu ediyor gibisin çünkü. Bir sonrakinde artık. Öyle sanıyorum ki, bahsi geçen şahıs bana F.'ye karşı duyduğundan daha fazla güven duyuyor.

[Kenarda] O ince eldivenin içindeki geniş yumuşacık ele bir öpücük konduruyorum.

*

[Kartpostal. Damga: Prag - 27.V.15]

Sevgili Felice, işte bak, korktuğunu söylüyor. Orada fazla uzun kalmış olduğunu söylüyor. İki gün çok fazlaymış. Bir günün ardından birbirinden kolayca ayrılır insan, fakat iki günün sonunda çözülmesi acı veren bağlar oluşmuştur bile. Aynı çatı altında uyumak, bir masada yemek yemek, günün aynı saatlerini iki kere yaşamak, bunlar için belki de bir emirle gelen bir tören denebilir. En azından o bunu böyle hissediyor, korkuyor, yaban mersininin fotoğrafını istiyor, diş ağrılarının ne durumda olduğunu öğrenmek istiyor ve sabırsızlıkla haber bekliyor. Şu anda mutsuz olduğunu da söylemek istemiyorum, belki yine de kabul edilecektir diye seviniyor. Fakat şayet kabul edilmezse (bu tabii çok kötü olur) bu durumda yukarıda yazdıklarının aksine, mümkün olduğunca yakın bir zamanda birlikte Baltık Denizi kıyısına o seyahati yapmak istiyor.

F

*

[Kartpostal. Damga: Prag - 10.VII.15]

Kötü bir şey olacağını hissettim, fakat bunun gibi bir şey değil. Negatiflerde hiçbir canlılık emaresi yok, film üzerine değil kâğıt kaplaması üzerine fotoğraf çekmişiz. Ben uzanıp negatifleri odana koyuyorum, sen de onları benim odama geri atıyorsun –hepsi boşuna–, Yahudiler makinenden kaçıyor, ben Elbogen'da[146] başımı kaldırıp sana doğru bakıyo-

146 Ç.N.: Bohemya'da bir bölge.

rum, sanıyorum ki daimi olacak, hepsi boşuna, boşu boşuna. Sana bir şey olduğu yok, makinen var, kendin varsın, iyi ama beni nasıl teselli edeceksin?

Franz

*

[Kartpostal. Damga: Rumburg - 20.VII.15]

Sevgili Felice, benden bundan böyle sık sık haber alacaksın, suskunluğumu bağışla. Geri döndükten sonra Prag'da bir tahammülsüzlük hissettim, uzaklaşmam gerekiyordu, beni oradan itip uzaklaştıran bir şey vardı, uykusuzluk ve uykusuzluğa bağlı olan şeyler de beni önüne katıp sürüklemeye başlayınca boyun eğdim. Ya tamamen uzaklara, örneğin göl kenarındaki Wolfgang'a, ya da eski ama giderek azalan bir alışkanlık gereği bir sanatoryuma gitmek istiyordum. Sonunda tren bağlantılarının kötü olması nedeniyle uzaklara gitmek gözümü korkuttu (Wolfgang 17 saat uzaklıkta) ve şimdi sanatoryumdayım. Rezilce fakat tutarlı, tencerenin kapağını bulması gibi, hayatımın diğer yönlerine de uyuyor. Bu arada fazla kalmayacağım burada herhalde. Sonbahar için boş bir hafta kalacak, en kötü ihtimalle. Bendeki temel rahatsızlık, bilemiyorum ki hangisi, sabırsızlık mı sabır mı?

En içten selamlarımla Franz

*

[Kartpostal. Rumburg, Temmuz sonu 1915]

Birazcık alıştım bile buralara. Büyük, güzel ormanlar var. Engebeli ama dağlık olmayan sıradan bir arazi. Böylesi de şu anki durumum açısından gayet uygun. Bu arada pazar günü eve dönüyorum. Bugün evden bir paket geliyor, içinden belki sana dair bir şey çıkar diye sevinçliyim.

İçten selamlarımla Franz

*

9 Ağustos 15

Sevgili Felice, senin namına onunla konuştum, açık açık hem de, o da bana açık açık cevap verdi. Dedim ki: "Ni-

çin yazmıyorsun? Niçin eziyet ediyorsun F.'ye? Sana yazdığı kartlara bakılırsa ona eziyet ettiğin ortada. Yazacağım diye söz veriyor, yazmıyorsun. 'Mektup yolda' diye telgraf çekiyorsun ama yolda olan bir mektup yok, mektubu 2 gün sonra ancak yazıyorsun. Bu ancak genç kızların belki bir kere ve istisnai olarak yapabileceği bir şey, karakterlerinin bir parçasıysa bu, suç da olmayabilir. Senin durumundaysa masumca değil ama bu, zira senin susman ancak bir gizleme anlamına gelebilir ve bu nedenle bağışlanamaz."

Verdiği cevap aşağı yukarı şöyleydi: "Hayır, bağışlanabilir, çünkü öyle durumlar vardır ki bir şeyin dile getirilmesi onun gizlenmesinden çok daha farklı değildir. Benim ıstırabım dört türlü:

Prag'da yaşayamıyorum. Başka bir yerde yaşayıp yaşayamayacağımı bilmiyorum, fakat kesinlikle bildiğim bir şey varsa o da burada yaşamayacak olmam.

Ayrıca: Bu yüzden F.'ye şimdi sahip olamam.

Ayrıca: Başkalarının çocuklarını beğenmek zorundayım (basılmış durumda).

Nihayetinde: Bazen öyle zannediyorum ki, beni kuşatan bu ıstırabın altında ezilip unufak olacağım. En kötüsü, şu anki ıstırap değil ama. En kötüsü, zamanın akıp gitmesi, benim bu ıstırapla giderek daha sefil ve daha yetersiz hale gelmem, geleceğe dönük ihtimallerin devamlı surette daha fazla bulanıklaşması.

Bu yeterli değil mi? F. ile yaklaşık olarak sondan bir önceki buluşmamızdan bu yana ne ıstıraplar çektiğimi o tahmin edemez. Haftalardır odamda tek başıma olmaktan korkar haldeyim. Haftalardır uyku olarak bildiğim, sadece ateşler içinde yatmak. Kalkıp bir sanatoryuma gidiyorum, bunun budalaca bir şey olduğunu bile bile hem de. Ne arıyorsam orada? Sanki orada gece olmuyor mu? Daha da fena, orada gündüzler de gecelerin aynısı. Geri dönüyorum ve ilk haftayı sanki bilincimi yitirmişim gibi geçiriyorum, mutsuzluğumdan ya da mutsuzluğumuzdan başka bir şey düşünmüyorum

ve ne ofiste ne de bir konuşmada en yüzeysel olandan daha fazlasını kavrayabilirken, başımdaki tüm o ağrılar ve gerginlikler bir an olsun dinmiyor. Bir tür ahmaklık çörekleniyor üzerime. Karlsbad'da da benzer bir halde değil miydim? Oysa Bodenbach'daki son gece geliyor da şimdi aklıma; saat 4'te yorganı üzerime çektiğim o an. F. şu anda burada – o benim – dolu dolu 2 gün – nasıl bir mutluluk bu! diye düşünmüştüm. Ardından Karlsbad ve –bunu da söylemeden geçmeyeceğim– kelimenin tam anlamıyla iğrenç şekilde geçen Aussig yolculuğu.

Böylelikle çok şey olmasa da bazı şeyler söylenmiş oluyor. Bunları F.'ye de yazabilirdim. Vereceği cevap esasen kısa olurdu: Suç sende. Böyle bir cevaba sebebiyet vermek anlamsız, bu yüzden yazmıyorum. Bana yeni bir şey olmuş olsaydı, ona tabii ki hemen yazmıştım, fakat son aylarda korkunç da bir hal alan o eski meseleyi zaten biliyor, daha doğrusu bunu daha önceden duydu. Bilmem ki buna çare olacak ilaç nedir. "Bir sonraki pazar Bodenbach'da bir araya gelmek" dense? Çare olmaz bu.

Öyle tuhaf ki. Konuştuğundan çok farklı yazıyor F.. Konuştuğu gibi yazsaydı her şey farklı olurdu, daha iyi olurdu demiyorum, fakat her şey farklı olurdu. Benim sözcüklere tutunduğumu söylüyor, fakat kendisi bunu hiç şüphesiz daha da çok yapıyor. Şu an söylemiş olduğum şeyi örneğin F.'ye o karşımdayken söylemiş olsaydım muhtemelen şöyle cevap verecekti: "Nasıl olduğunu gör işte. Bodenbach'da bir araya gelmeye 'Çare değil' diyorsun. Sen eğer yazdığın gibi konuşsaydın, daha iyi bir şey olmazdı bu, diyorsun". Umursamaz bir halde şunu iddia ediyorum. "Ben geçen yıl eğer şu ankine benzer bir durumda (daha az tahammül edilebilir olmasa da o durum farklıydı) bulunmuş olsaydım, F. hiç şüphesiz bugün Prag'da olurdu, ikinci ıstırap bertaraf edilmiş olurdu ve belki üçüncüsü de, lakin birinci ıstırap ve dördüncünün yarısı o kadar büyümüş olurdu ki hepimiz altında kalıp gömülürdük."

Böyle konuşuyor ve görünüşü de ne halde olduğunu doğruluyor. Ateşli, kendine hâkim olmaktan tamamıyla uzak ve dağınık bir halde. An itibariyle ona derman olacak sadece iki ilaç varmış gibi. İlaç derken, geçmişte olanları hiç olmamış kılmaları anlamında değil, onu daha fazlasından sakınabilmeleri anlamında. Bir tanesi F., diğeri askerlik hizmeti. Her ikisinden de yoksun. Eğer yazmazsa ona hak vermezlik etmem. Yazarak, suskun kalmakla verdiği elemin daha fazlasına sebep olmuyor mu?

İçten selamlarımla Franz

Berlin seyahati sebebiyle göndereceğini önceden söylediğin mektup elime geçmedi. Gelseydi de şimdilik yalnızca bir pazar günü için önem arz edecekti, zira son olarak, şikâyet edilenlerin hepsi için izinler kaldırılmış durumda.

*

[Kartpostal. Ricany, muhtemelen 1915 yazı]

Yazlıkta bir gece. İçten selamlarımla Franz

Adres: S. Fr. [Sophie Friedmann]
Waldenburg, Prusya-Silezya
Fürstensteiner Caddesi 66

Max Brod'un çok selamları var.

*

[Damga: Prag - 5.XII.15]

Sevgili Felice, hiçbir değişiklik yok, başıma saplanan sancılar daha derine inmezlerse seviniyorum. Bu yüzden de yazmıyorum işte, bunu sana açıklamıştım ve yerinde bir izahtı esasında. Karlsbad'da ne durumda olduğumu mutlaka hatırlıyorsundur. Şimdi --şayet mümkünse bu– daha fenayım. Fakat bu haldeki bir insanı senin önüne koymak istemiyorum şimdi. Beni böyle görmemelisin, yeri gelmişken, Bodenbach'a gelebilir misin, hiç bilmiyorum, benim Berlin'e gelmem tabii ki mümkün değil, çünkü pasaportum yok. Fakat dediğim gibi, Bodenbach'ta da kendimi göstermek istemiyorum, hatta Prag'da bile. Ancak tamamen umutsuz

olduğumu da söylemek istemiyorum. Umut olmasaydı nasıl yaşayabilirdim?

Fakat senin yazınana doğrudan bir engel yok ki. Senin hakkında niçin arada bir haber almıyorum? Bana üzülüyorsun demek. Ne yapayım? Sanırım, cennetten bir meleğin o sahici sesi dahi beni yukarıya çıkaramaz; o kadar derininde yattığım yer. Şayet niçin böyle olduğunu sorarsan, görünürdekileri açıklamaktan daha fazlası neredeyse mümkün değil, ne kadar çok ve ne kadar gerçek olursa olsun, uykusuzluğa ve baş ağrılarına işaret ettiğim zaman bile öyle.

Kız kardeşinin paketi yarın postaya verilecek. Bir sonraki sefere sana Max'ın çok sevdiğim yeni romanını ("Tycho Brahe'nin Tanrı Yolu") yollayacağım.

En içten selamlarımla

Franz

Erna'nın adresi hangisi? Ona "Dönüşüm"ü yollamak istiyorum.

Candan kartların geldi. Görüşsek güzel olur, ama bunu yapmamalıyız. Bu yine sadece geçici bir şey olurdu, geçici olanlardan da yeteri kadar çektik. Sana yine, hatta şimdi bile, yalnız hayal kırıklıkları getirebilirim, ben ki uykusuzluktan ve baş ağrısından oluşan bir hilkat garibesiyim. O halde bu sefer kalsın, Prag'dan da ayrılmayacağım, tatil günlerini eski yollarda sürünerek geçireceğim.

Yeni görevinde kendini nasıl hissediyorsun? Erkek kardeşinden haber alıyor musun? Ya ailen? Nadiren verdiğim boş cevaplar, senden gelen haberleri nasıl sevdiğimi gösteremezler.

F

*

[Kartpostal. Varış damgası: Berlin - 24.12.15]

Sevgili Felice, bugün sadece birkaç satır, hem kartların varması daha güvenli, başım yanıyor yine. Sorduğun esas soruya cevap vereyim: Elbette ki savaştan sonra farklı bir

düzene geçeceğim. Memurlara özgü tüm o gelecek korkularına rağmen Berlin'e yerleşeceğim, çünkü burada artık olmuyor. Peki nasıl bir insan taşınmış olacak oraya? Şu anki durumuma bakılırsa, en iyi ihtimalle, bir hafta boyunca kendisi için çalışabilmesinin ardından gücü temelli tükenmiş olacak bir insan. Nasıl bir gece bu! Nasıl bir gün! 1912'de gitmiş olmalıydım buradan.

En içten selamlarımla Franz

[Diğer sayfada]

Fontane ödülünden neredeyse ancak gazeteler vasıtasıyla haberim oldu, bir de yayıncım beni daha önce, belirsiz bir şekilde buna hazırlamıştı. Sternheim'ı ne şahsen ne de yazdıklarından tanıyorum.[147] "Dönüşüm" kitap olarak çıktı, ciltli halde güzel görünüyor. İstersen bir tane gönderirim sana. Erna'nın adresi ne? Paket size istendiği gibi geldi mi?

*

[Kartpostal. Damga: Prag - 26.XII.15]

Sevgili Felice, Garmisch'e seyahatin çok övgüye değer. En azından diğer her şeyden çok daha sağlıklı. Ben de Prag'a gelsen nasıl olur diye –sadece bu kez de değil– aklımdan geçirip durdum, fakat tüm gerekçeler bir araya toplanarak hesaba katıldığında, gelmemen daha iyi. Muzzi'nin doğum günü hediyesi, zevkimin elverdiği ve bu acele içinde iyi bir şey (özellikle resimli kitaplar), teminetmenin mümkün olduğu ölçüde, yarın hazır edilecek. –Senden Garmisch'te çekeceğin tüm pozların her birinden birer tane göndermeni rica ediyorum. Evinde oturduğum Bay S. Stein şu ara damadının yanında: Hukuk Müşaviri Dr. S. Friedländer, Charlottenburg, Kaiserdamm 113. Resimleri ona yolla, böylelikle elime daha çabuk geçerler. Fakat Bay Stein ancak ayın 31'ine kadar orada kalacak, daha uzun kalması çok küçük bir ihtimal olsa da yine de mümkün.

En içten selamlarımla Franz

147 Ç.N.: Carl Sternheim (1875-1942), ekspresyonist çevrelere yakın Alman tiyatro ve hikâye yazarı, şair.

1916 - 1917

Felice ve Kafka'nın 1916 yılında, birlikte on bir gün geçirdikleri Marienbad'daki Schloß Balmoral Oteli.

[Damga: Prag - 18.I.16]

Sevgili Felice, kendim için bir şeyler yazmak üzere kalem on günden bu yana ilk kez elimde. Bu halde yaşıyorum işte.

Son mektubuna hemen cevap yazamadım. Bu şekilde beklemiyordum. Oysa karlar üzerindeki resmin daha farklıydı. Anlıyor olsam da mektubun korkunçtu. Bunu biliyorum, fakat bildiğim bir çare yok ve senin henüz başvurulmamış bir çareyi hangi noktada gördüğünü bilmiyorum. Şu anda bir değişiklik mümkün değil, ama daha sonra da değil, peki ya en iyi ihtimalle? En iyi ihtimalle uykusuzluğun ve baş ağrılarının yiyip bitirdiği bir insan olarak Berlin'e geleceğim (geçende tesadüfen iyi bir haber aldım, aslında doğrudan benimle ilgili de değildi ve eskiden olsa böyle bir habere kısa bir süreliğine rahat rahat sevinebilirdim de. Lakin şu anda durumum öyle bir hal aldı ki bu, haberi duyduğumda bir an için gerçekten bilincimi kaybettim ve bir gün ve bir gece boyunca sanki başımın üstüne etimin içine işleyen incecik iplerle, sıkı sıkıya bir ağ örülmüş gibi kaldım). Sonuç olarak savaştan sonra Berlin'e geleceğim, böyle bir insan olarak Felice. Yerine getireceğim ilk iş bir yerlerde bir deliğe gizlenmek ve kendimi dinlemek olacak. Sonuç ne olacak? İçimdeki canlı insan umutlar besliyor tabii ki, bunda şaşılacak bir şey yok. Yargılamakta olansa öyle değil. Ama yargılamakta olan da, kendimi orada bir deliğe terk edecek olsam bile, yapabileceğimin yine de en iyisini yapmış olduğumu söylüyor. Ama sen, Felice? Ancak delikten çıkarsam, o delikten bir şekilde çıkabildiğim takdirde seni hak edebilirim. Buna

uygun olarak, sen de benim hakkımda ancak o zaman doğru bir bakışa sahip olacaksın, çünkü şu anda senin için en doğru şekliyle, Askanischer Hof'ta olsun, Karlsbad'da olsun, Tiergarten'da olsun yaramaz bir çocuk, bir çılgın ya da benzer bir şeyim, hak etmeden iyilik gösterdiğin yaramaz bir çocuğum, daha fazla hak edeceğin şekilde olmalı oysa.

Ateş içindeki başımın gördüğü manzara bu. Parmak uçları üzerinde durup bakıldığında güzel olabilecek bir manzara; lakin buna dayanmak mümkün olmadığından umutsuz, inkâr etmiyorum bunu.

Kız kardeşinden dün nazik bir mektup aldım, beni çok utandıran bir mektup, çünkü Muzzi'nin paketinde en ufak bir yararım olmadı ki, bir tek hediyelerin orta halli seçimi bana ait. (20 M ile tabii ki iki paket de fazlasıyla ödenmiş oldu) Muzzi'nin güzel bir fotoğrafı da vardı mektubun içinde. Biraz fantastik bir resim. Elinde bir boya paletiyle bir resmin önünde (leylekle çocuğun olduğu) dururken. Ne zeki, güzel ve yapılı bir çocuk. Ne kadar da az ve ne de kötü şeyler yolladım diye geçirdim aklımdan resme bakınca.

Son mektubunda bir de resim gönderdiğin yazılı. Zarfın içinden çıkmadı. Benim için bir mahrumiyet anlamına geliyor bu.

Az yazdığımdan şikâyet ediyorsun. Yukarıdakilerden sonra ne yazayım? Hem yazan hem de okuyan için her kelime sinirlerin gerilmesi demek değil mi; oysaki onların huzura ya da daha fazla işe ihtiyacı var, başka türden işe ama. Daha fazla mutluluk getiren türden işe. Yazdığım şu mektuba bakıp düşünüyorum da şimdi, sanki eziyet etmek amacıyla itinayla oluşturmuşum gibi. İstediğim bu değildi ki, istediğim bundan başka her şeydi.

Franz

*

[Kartpostal. Damga: Prag - 24.I.16]

Sevgili Felice, kitabı sana çok teşekkür ederek kabul ediyorum (bildiğim bir kitap değil, sadece adamın Dr. Weiß'ın iyi bir arkadaşı olduğunu biliyorum). Yazmam, susmamdan daha korkunç değil mi? Peki, şu sürdürmekte olduğum yaşamım bundan da fena değil mi? Hepsi düşünüldüğünde sana ettiğim eziyetin bir benzeri değil mi? Ne var ki, toz haline gelinceye dek öğütülecek olsam bile, gücüm elverdiğince ve senin yardımın olduğu sürece beklemekten başka bir çare görmüyorum. Bundan başka bildiğim bir şey yok. Suskun kalmanın yazmak açısından bakınca anlamı ne? İlki daha iyi değil mi? Altımda bir kapak açılıversin ve gücümün artakalan sefil kısmını ilerideki bir hürriyet için muhafaza edeceğim bir yer, beni yutsun istiyorum. Daha ötesini bilmiyorum.

İçten selamlarımla Franz

*

[Muhtemelen Mart 1916]

Felice bir tanem! Suskun kalmamın sebebi olarak soğuk algınlığımı göstermem, bir kısaltınadan ibaretti. Soğuk almışım, bir gün yattım, daha sonra 2 gün dışarıdaydım, dışarısı hoşuma gitmedi ve 2 gün boyunca tekrar yatakta kaldım –fakat soğuk algınlığı evde kalmış olmamın asıl sebebi değildi, yatakta kalmam genel bir şaşkınlıktan ve çaresizliktendi ve son bir gayret göstererek böyle bir değişikliğin beni rahatlatmasını umdum. Bir deliğe tıkılan fare kadar çaresiz durumdayım çünkü, uykusuzluk ve baş ağrıları içimde dört dönüyor, günlerimi ne şartlar altında geçirdiğimin tarifi gerçekten mümkün değil. Tek kurtulma olasılığım, birinci arzum, sigortadaki işimden kurtulmak. Engeller var: Fabrika var, sonra, şu sıralar özellikle artan sigortadaki işimde (Alternatif uygulama: Çalışma saatleri 8-2 ve 4-6 oldu) güya vazgeçilmez oluşum; fakat özgür olma zorunluluğu ve giderek daha fazla eğrileşen şu düzlemle karşılaştırınca, bu tür engeller hiçbir şey

olamaz. Lakin gücüm yetmiyor, engeller isterse daha küçük olsun, benim gücümden yine de daha büyükler. Sigortanın dışında geçireceğim bir yaşamdan korkuyorum sanma, gece gündüz başımı kızdıran bu ateş, özgür olmamamdan, fakat şefim yakınmalarına başladığında ve örneğin işten ayrıldığımda departmanın dağılacağı (ne denli gülünç olduğunu açıkça sezmekte olduğum anlamsız bir düşünce bu), kendisinin de hasta olduğu vs. türünden şeyler söylediğinde yapamıyorum işte, içimde büyütülmüş memur o zaman yapamıyor. Ve o geceler, o günler boyu yeniden devam.

Felice, şayet ortak mutsuzluğumuzda (şu anda kendiminkinden söz etmiyorum, benimki tüm dağları aşar) herhangi bir suçun varsa, o da şirketin ve Prag'ın, benim ve dolayısıyla da bizim yükselen felaketimiz anlamına geldiğini görmekle yükümlü olduğun halde, beni Prag'a bağlamak istemiş olmandır. Bunu bile bile beni burada tutmayı istemedin elbette, öyle olduğuna hiç inanmıyorum, senin yaşamsal olanaklarla ilgili tasavvurun benimkilerden (ben ki en az belime kadar Avusturya devletinin memuriyeti ve onun da ötesinde kişisel tutukluklar içine saplanmış haldeyim) daha korkusuz ve daha esnek; bu nedenle de senin gelecekle ilgili daha ince hesaplar yapmaya dair zorlayıcı bir ihtiyacın olmadı. Yine de beni bu yönden de değerlendirmek veya sezinlemekle yükümlü olmalıydın ve hatta bu yolda beni bile, sözlerimi bile karşına almalıydın. Bu durumda ben esasen bir an için bile sana karşı olmazdım. Onun yerine ne oldu peki? Onun yerine bir memurun Prag'daki evinin döşenmesi için Berlin'de mobilya almaya gittik. Bir kere bir yere konulduktan sonra oradan başka bir yere götürülemeyecekmiş gibi görünen, ağır mobilyalar. Sense tam da bu sağlamlıklarını önemsedin. Büfeyi gördüğümde göğsümde bir baskı hissettim, tam bir anıtmezar ya da Prag'daki bir memuriyet abidesiydi. Biz orada gezerken, mobilya deposundan ilerde bir yerlerde cenaze çanları çalınıyor olsa yeriydi. Seninle Fe-

lice, elbette ki seninle, ama özgür olarak, kuvvetlerimi çalıştırmak suretiyle, işte sen, üzerine o mobilyaları yığdığın bu kuvvetlerimi dikkate alamadın, en azından benim hayalimdeki şekliyle dikkate alamadın. Eski şeyler bunlar, bağışla. Lakin yenileri ve daha iyi olanları yerine geçmedikçe bitip tükenmeden konuşulmaya değer şeyler.

İçten selamlarımla Franz

[Muhtemelen yukarıdaki mektuba ilaveten]

Yazdığım her şey o kadar sert görünüyor ki, bu haliyle gönderilmesine izin veremem, öyle kastetmiyorum çünkü, ancak baştan ayağa öyle sıyrıklar içerisinde, öyle yalpalar bir haldeyim ki, tam olarak sorumlu tutulamam. Soğuk aldığını okuyorum örneğin ve bunu uzun süre tam anlamıyla kavrayamıyorum, etrafım, büro yüzünden kurtulamadığım hayaletlerle bu derece sıkıca çevrili işte. Gece gündüz yakamdalar, özgür olsaydım onları gönlümce kovalamak benim için büyük bir selamet olurdu, fakat bu şekilde beni yavaş yavaş dibe çekiyorlar. Özgür olmadığım sürece görünmeyi istemiyor, seni görmek istemiyorum. Nasıl da tamamen şirazen kayıyor Felice, nasıl da üzüntülerde kayboluyorsun, başka sebepler aramaya giriştiğin anda.

Kitabı okumaya yeni başladım, genelde her şeyden geri duruyorum, aynı şekilde, okumaktan da. Son derece teferruatlı, ama hiç olmazsa karakteristik bir insan var, ancak bana şimdilik bir şey ifade etmiyor. Bu arada, ben bir eleştirmen değilim, parçalayıp ayırmayı hiç beceremem, kolaylıkla yanlış anladığım olur, önemli yerlerin üstünden sıklıkla aceleyle geçerim ve de böylelikle emin olmadığım bir genel kanaati taşıyor olurum.

Uzun süre önce sana yayınevi vasıtasıyla yolladığım "Tycho Brahe'nin Tanrı Yolu" ile iadeli taahhütlü olarak yolladığım "Kıyamet Günü – Yıllık" eline geçti mi?

[Sayfa kenarında] Kupürler için teşekkürler. Asbest kelimesini okuyabilmem için hecelemem gerekiyor, o denli yabancı bana[148].

*

[Felice Bauer'e telgraf, Technische Werkstätte, Berlin, Markus Caddesi 52. Prag, 6.4.1916]

pasaport alamıyorum içten selamlarımla = franz

*

[Kartpostal: Damga: Karlsbad – 9.IV.16]

Sevgili Felice –2 günlüğüne Karlsbad'dayım, iş gereği. Ottla da yanımda. Dün akşamki ilk gittiğimiz yer –Weimar'dayken ilk gece yarısı Goethe Evi'ne gitmemize benzer şekilde– Tannhäus Villası'ydı. Burada her şey –geçirdiğim kötü gece dışında– önceki seneden farklı. Mektubun dün geldi, henüz yola çıkmamıştık. Bu tarz mektuplar yazmak iyi bir şey mi, senin için, benim için iyi bir şey mi? Şüphesiz ki değil. Bunların şu anki durum karşısında bir faydası olamaz ki. Waldenburg'a gelemiyorum, çünkü, bildiğin üzere, pasaport alamıyorum, ama seyahatin gerekliliğine dair Berlin'den gelecek resmi bir belgeyle başvurduğumda durum değişecektir.

İçten selamlarımla Franz

[Kenarda] En içten selamlarımla Ottla

*

[1916 yılı, Nisan ayının başı]

Sevgili Felice, mektubun mevsimin ilk hoş havasıyla aynı anda geldi. Yazdıklarını okumak da iyi. Yalnız, mobilyalarda önemsediğin şeyin ne olduğunu inkâr etmemelisin, o mobilyalar ya da genel anlamda mobilyalar için değil, onların etrafında olanlar bakımından, evde verilen bir baloyla evdeki huzur arasında kalanlar bakımından ve örneğin Waldenburg'da "öyle olağanüstü rahat ki" dediğin şeyler bakımın-

148 Ç.N.: Kafka Prag'da aile işletmesi olarak kurulan küçük bir asbest fabrikasının ortağıydı.

dan. Burada benim tarafımdan ne bir titizlenme ne de hiddet söz konusu, hatta öyle ki, bu esnada elimin içinde rahatlıkla senin yumuk haldeki elini tutuyor olabilirim. Esasında mobilyaları almamak da senin değil benim işimdi, ben de bu işi epey eksik de olsa yerine getirmiş oldum. –Görüşmek konusunda seni de beni de uyarıyorum, önceki görüşmelerimizi yeterince güçlü oranda hatırla, göreceksin ki bundan böyle bunu istemeyeceksin. Ne iyi ki ne yazık ki her zaman diş ağrısı çekmiyorsun, her seferinde Aspirin getirme imkânım olamıyor, önünden geçerken yüz yüze bakmak bana her zaman hoş gelmiyor. Yani görüşmeyelim. –Mektup vasıtasıyla sürekli bağlantı halinde olduğum Dr. Weiß son günlerde Prag'daydı, tekrar da gelecek ve sonra Berlin'e gidecek. Onunla yollarımız en azından şimdilik tamamıyla ayrıldı, Askanischer Hof'da yaşanan o sahnenin ayrıntılarına varan bir benzerlik gösteren bir durumun ardından.[149] Bu bence, yani bu benzerlik pek tuhaf da değil. Aslına bakılırsa ben hep aynı bayağı eleştirilerin muhatabı olmak durumundayım ki bunların da en üst seviyedeki ve kan bağı bakımından bana en yakın temsilcisi de zaten, babam. –Kız kardeşinin hediyesi elbette ki yollandı. –Tatile çıkabiliyor musun?

En içten selamlarımla Franz

*

[Kartpostal. Damga: Prag – 14.IV.16]

Sevgili Felice, bundan böyle sıklıkla kart atacağım, mektuplar yavaş gidiyor, hem zaten önemli olan da bir şeyler anlatmaktan ziyade birbirimizden emin olmak. Paskalya'da Marienbad'da olacağım, bayramın üçüncü günü işle ilgili görevlerim var. İznimi mümkün olursa mayısta kullanacağım. Artık daha fazla dayanamıyorum çünkü. Ne burada ne

149 Ç.N.: Dr. Weiß Kafka'nın F.B.'yle ilişkisine karşı çıkan biri. Kafka burada bu bağlantıyla konuşuyor olabilir (Margarita Pazi, *Staub und Sterne. Aufsätze zur deutsch-jüdischen Literatur,* Wallstein Yay., Şubat 2001, s. 70-71.).

de orada, bu arada. Karlsbad'daki baş ağrıları Prag'dakilerden az değildi. Cephede bulunmak daha iyi olurdu. Bugün Musil –hatırlıyor musun onu?– beni ziyaret etti, piyade üsteğmen, hasta ama yine de iyi durumda.

İçten selamlarımla Franz

*

[Kartpostal. Damga: Prag – 19.IV.16]

Sevgili Felice, ne hoş bu kadar hızlı olması, kupürler için de teşekkür ederim. –Dr. Weiß'a gelirsek, o konuda beni yanlış anlamışsın. Ben kendimi daha iyi hissetmediğim sürece birbirimizle işimiz olmasın, istiyoruz. Çok mantıklı bir çözüm. Lakin geçende son kitabını bana yollamış olmasıyla biraz da üzüntü verici bir hal almış bir çözüm. Nasıl olağanüstü bir yazar ama! Kitabı mutlaka oku. Şu anda Berlin'de gerçi, ama ikiniz arasında gerçekleşecek bir görüşmenin herhangi birine herhangi bir şekilde getireceği bir yarar göremiyorum. Tam tersine. –Paskalyada Marienbad'dayım, üçüncü günde resmi işlerle meşgul olacağım. –Geçende bir sinir hastalıkları uzmanına gittim; oldukça boş bir girişimdi. Teşhis: Kardiyofobi. Tedavisi: Elektrikli tedavi. Eve gittim ve görüşmeyeceğimi yazdım kendisine: Yaşanan bir şeyin sonucu olarak ortaya çıkan bir durumun tedavisinin ne anlamı olabilir? –İyi eğlenceler Paskalya. Benim seyahatlerimdeki sevinç, öncesinde kopartılıp alınmış halde daima.

İçtenlikle Franz

*

[Kartpostal. Damga: Prag – 25.IV.16]

Sevgili Felice, Marienbad'da değildim, iş seyahati sonuçta ertelendi, mayısta olacak belki, bu durumda iznimle de birleştireceğim ve baş ağrıları ve kendime yönelttiğim suçlamaların izin verdiği ölçüde 3 hafta Marienbad'da kalacağım, istediğim şekilde sakin sakin yaşayacağım. Ancak ardından yeniden Prag'a dönecek ve bana nasip olanı eski-

sinden de daha az oranda yaşamaya değer bulacağım. Peki sen? Paskalyan? Bu bayram günlerinde tamamen yalnızdım, acaba iki senenin ardından bir cümle kaleme almayı hâlâ başarabilir miyim diye sadece kendim için bir şeyler karaladım öylesine, sokaklar, masa ve kanepe arasında gidip geldim ve bir gün dışında halim az çok iyiydi, huzursuzluğun beni adeta kırbaçladığı ve baş ağrılarının beynimi oyduğu bir gün dışında. Sızlanmayı bitiriyorum işte.

En içten selamlarımla Franz

*

[Kartpostal. Damga: Prag – 28.IV.16]

Sevgili Felice, bugün Altwasser'den üç tane kart geldi, orası da neresi? Bir tane de Waldenburg'dan, keyifle yazmışsın, çok sevindim buna. –Teyzeni elbette ki hatırlıyorum, her ne kadar başkalarında kişi hafızasının olduğu yerde bende bir boşluk olsa da. Yüzü neredeyse hiç aklımda kalmamış, fakat çok neşe dolu, ilgili, konuşkan olduğunu ve uzun ve renkli bir ömür sürecektir diye düşündüğümü hatırlıyorum tabii ki. Ölüm sebebi ne? Ağırlığını gösterdiği iki anıyı çok güçlü bir şekilde hatırlıyorum. Birincisinde Hundekehle Gölü kıyısındaydık, diğerinde ise bir kafeteryada, sanırım Tauentzien Sarayı içindeydi. Üçümüz birlikte bir masanın köşesinde oturuyorduk, o da sana gelecekle ilgili nasihatler veriyordu. Ne senin ne de benim için hakiki olan.

En içten selamlarımla Franz

*

[Felice Bauer'e telgraf, Technische Werkstätte, Berlin, Markus Caddesi 52. Prag, 6.5.1916]

mektuplar daha bugün geldi lütfen sitem etme ne sesli ne içinden içten selamlarımla franz

*

[Kartpostal. Damga: Prag – 7.V.16]

Sevgili Felice –yine kartlar. Öyle bir hafta geçirdim ki yazmak eziyet olurdu. Mektuplar için çok teşekkürler, hafızamdaki bu muazzam karışıklığı mazur gör. Daha o zamanlar

Berlin'deyken, akrabalar, uykuya hasret kalmış gözlerimin önünde bir gölge gibi dolaşıyorlardı ve o zamandan bu yana da hafızamın durumu hakikaten düzelmedi. Demek Bayan Klara'yı (muhtemelen Levin'i) sahiden de Danzig'deki teyzen sandım ve bunun da ötesinde onu Bayan Wachsmann'la aynı kişi yaptım. Büyük başarı. Fakat ne olursa olsun Natalie Teyze'ye dair en ufak bir iz yok zihnimde; bir tek, o zamanlar Berlin'deki o evde, odada evin mimari planını önümüze açmış halde otururken, koltuğunun olduğu yerde öylesine bir loşluk görüyorum.

En içten selamlarımla Franz

*

[Kartpostal. Damga: Prag – 11.V.16]

Sevgili Felice – başka zihin karışıklıkları da var ama, örneğin Bayan Sophie'nin sözleri, ben ona yazmışmışım vs... Ondan seni aramasını rica ettiğim ve onun da bu ricamı yerine getirme hoşluğunu gösterdiği o zamanlardan bu yana, ona bir şey yazmış olduğumu sanmıyorum. O yönde bir şikâyeti ise hiçbir şekilde yazmış olamam. –Weiß'ın romanı bu arada eline geçmiş olmalı. Dikkatlice oku, oradaki insanın sesini işitmeye çalış. Evvela benim, sonra da onun meydan verdiği, nihayetinde de benim vesile olduğum ayrılığımız çok yerindeydi ve hiçbir şüpheye yer bırakmayan bir kararın temelinde gerçekleşti, bu bende kesinlikle pek sık görülmez. – Tatilimle ilgili yeniden belirsizlikler var. Gerçi cumartesi günü Marienbad'a gideceğim, fakat bu muhtemelen iş icabı olacak. Bunu bir sonrakinde yazmak üzere.

En içten selamlarımla Franz

*

[Antet: Otel Neptun, Marienbad]

[Marienbad, muhtemelen 14 Mayıs 1916]

Sevgili Felice – İş nedeniyle Karlsbad ve Marienbad'dayım, bu sefer yalnızım. Hayaletler var, toplumun hayaletleri ve bir de yalnızlığın, şu anda yalnızlığınkilerde sıra, bilhas-

sa da yağmur yağarken, hava serinken ve arabacılar avluda çene çalarken. Yine de durumumu bir görmek amacıyla birkaç ay burada yalnız başıma kalmak isterdim. Zaman geçip gidiyor ve insan yok yere tükeniyor. Ne hazin, böyle şeylerin adeta kesintisiz bir şekilde farkında olması için insanın özel bir yapısının olmasına bile gerek yok. İsterdim ki, alnına düşen saçlarını okşayayım ve gözlerine bunları sorayım, ne var ki yakınındayken aşağı düşer bu el.

İşimden kurtulma yönündeki şu ana kadarki en büyük çabam neredeyse sona ermek ve başarısız olmak üzere. Askere alınması durdurulanlar[150] son bir düzenleme gereği çok az bir izin kullanabileceklermiş, o da yalnızca istisnai olarak ya da müşkül durumda olanlara verilecekmiş. Bu durumu müdüre bir mektup yazmanın gerekçesi olarak kullandım –az zekice değildi– ve kendisinden burada üzerinde durmayacağım ayrıntılı açıklamaların ardından iki şey rica ettim: İlki savaş sonbaharda bittiği takdirde, uzun süreli bir ücretsiz izin, ikincisi de eğer bu olmazsa askere alınmama yapılan itirazın kaldırılması. Buradaki düzenbazlığı (açıklama daha da ileri bir düzenbazlıktı) görebileceksindir, bu beni mutlaka başarıdan da alıkoyacaktır. Müdür birinci ricayı komik buluyor, ikincisini ise kaale almıyor, ileri sürdüğüm yapmacık gerekçeye bakınca ikisinde de haksız değil gibi. Tüm bunların normal izni elde etmek için yapılan bir şantajdan başka bir şey olmadığına inanıyor ve zaten kendisinin de bunu öteden beri böyle planlamış olduğunu iddia ederek, bana derhal normal iznimi vermeyi teklif ediyor. Ben de ona bu tür bir izin şeklinin hiçbir zaman asıl ümit ettiğim şeylerden biri olmadığını, bana neredeyse hiçbir yarar sağlamayaca-

150 Ç.N.: Kafka 1915 Haziranı'nda silahlı askerlik görevine uygun bulunınca Sigorta Şirketi onun yeri doldurulamaz bir eleman olması gerekçesiyle muafiyet talebinde bulunmuştur ("Was Sie Schon Immer Ueber Kafka Wissen Wolten". Web. Erişim: 13 Temmuz 2015. http//:www.franzkafka.de/franzkafka/was_sie_schon_ueber_kafka_wissen_wolten/antwort/457255).

ğını, dolayısıyla bundan feragat edebileceğimi söylüyorum. Bunu hem anlamıyor, hem de anlayamıyor. Sinirsel rahatsızlığımın neden kaynaklandığını da aklı almıyor ve başlıyor bir sinir hastalıkları uzmanı gibi konuşmaya; geçmişte onu üzen veya halen üzmekte olan, ama benim için söz konusu olmayan, sinirleri yıpratıcı türlü derde değindikten sonra, tam da kendisinden bekleneceği gibi şunu ekliyor: "Ayrıca işyerindeki pozisyonunuz ve kariyeriniz bakımından en ufak bir tasa duymanıza da gerek yok, benimse iş hayatının başlangıcındayken tutunduğum bu yaşam dalını dahi kesmeyi isteyen düşmanlarım vardı." Yaşam dalıymış! Benim yaşam dalım acaba nerede büyür, kimler keser onu? Benim dalım, müdürün kastettiği gibi değil, gerçekte başka bir testereyle ve başka bir ağaçtan kesilirken, ben çocuklara özgü bir sorumsuzlukla, ama mecburiyetten, yalan söylemeye devam ediyorum. Pratikte en basit bir işin üstesinden gelmem ancak büyük çaplı duygulu sahneler vasıtasıyla mümkün olabiliyor benim, ama bu nasıl da zor! Ne yalanlara, ne numaralara, ne çok zamana, ne pişmanlıklara mal oluyor bu! Başarısız olunca da ancak razı olmak kalıyor geriye. Ne var ki, başka türlü yapamıyorum. Sağa gideceksem ilkin sola gidiyor, sonra mahzun bir halde (o zaman buna dahil olanların tümünde bu mahzunluk kendiliğinden belirmiş oluyor ve en iğrenç olanı da bu) sağa yöneliyorum. Temel neden korku olmalı: Sola gitmekten korkmam gerekmiyor, çünkü aslında oraya gitmek istemiyorum. Bunun tipik bir örneği ilk işimden istifa edişim: Daha iyi bir iş bulmuş olmaktan dolayı değildi istifa edişim –doğrusu da buydu zaten– tahammül edememiş, yaşlı bir memur gibi işe yaramaz ilan edilmiştim. –Bırakalım bunları artık bugün, güneş de doğmaya başlıyor hem.

En içten selamlarımla Franz

*

[Kartpostal. Marienbad, 1916 Mayıs ayının ortaları]

Sevgili Felice, mektup buraya varmamın hemen ardından, en fırtınalı yağmurun yağdığı esnada yazılmıştı, bu

kartsa yola çıkmadan kısa süre önce. Karlsbad oldukça hoş bir yer, fakat Marienbad akıl sır ermeyecek kadar güzel. En şişmanların aynı zamanda en akıllı kişiler olduğunu söyleyen içgüdülerime çok daha önceden kulak vermeliymişim meğer. Cılızlaşmak kaplıca düşkünlüğüne gerek kalmadan her yerde mümkün zira, ama böylesine güzel ormanlarda dolaşabileceğin bir tek yer burası. Gerçi şu sıralar sakin ve tenha bir halde olmasıyla ve canlı cansız her şeyin bu sakinliği ve tenhalığı özümlemeye dair gösterdiği istekle buranın güzelliği artmış halde; üstelik bu puslu ve rüzgârlı hava da bu durumu hiç bozamıyor neredeyse. Sanırım, bir Çinli olsaydım ve birazdan eve dönecek olsaydım (esasında bir Çinliyim zaten ve eve dönüyorum), kısa bir süre sonra ne yapıp edip yeniden buraya gelmenin yolunu bulmalıydım. Nasıl da hoşuna giderdi!

En içten selamlarımla Franz

*

[Kartpostal. Damga: Prag – 26.V.16]

Sevgili Felice, şimdilik kısaca teşekkür edeyim, bilhassa fotoğraf için. (Yüzün biraz incelmiş mi?) Diğer resimlerle ne işim olsun, onları Max'a hediye ederim. Marienbad'dan döneli neredeyse 14 gün oluyor, ama yazmadım, çok çeşitli sebeplerden dolayı. Öyle bir o yana bir bu yana sürükleniş ki, bir tek baş ağrıları yerli yerinde. Pasaport çıkartmak mümkün değil. Weiß hakkında daha sonra yazacağım. Kendisinden uzun zamandır Milano'daki diye söz ettiğin dayımla ilgili sorun eğlendirdi beni, kendisi Madrid'de yaşıyor halbuki. Ufaktan ödeşmiş olduk, benim Bayan Wachsmann konusundaki hatamla kıyaslanamaz ama yine de. –Uzun tatilimin anlamı, sen nasıl telakki ediyorsan öyle, şu kadarını söyleyebilirim, geleceği güvence altına almaktan çok uzaklaşmanın verdiği bir hafiflemeydi.

En içten selamlarımla Franz

*

[Kartpostal. Damga: Prag – 26.V.16]

Sevgili Felice, işyerindeyim, vakit öğleden sonra, baş ağrısı nedeniyle hiçbir şey yapamıyorum, ne çalışabiliyorum, ne okuyabiliyorum, ne de sakince oturabiliyorum "ama bak bana yazıyorsun" diyeceksindir, bir serzeniş olarak değil ama. Her zaman bu kadar kötü değil elbette, ama üç gündür aralıksız böyle. –

Güzel bir fotoğraf, yalnız başka fotoğraflarda yüzün daha mutlu görünüyor. Üzerindeki yakalık da resmi bulandırıyor. Yanılmıyorsam Mefisto böyle bir yaka takıyor, Strindberg'i de bu kılıkla gördüm, ama sen Felice? Yine de beni çok sevindiren, güzel bir resim. Hiçbir şey de değişmemiş; balkon, çiçeklik, manzara aynı. Karanlık zamanların oluşturduğu kalabalığın içinden sıyrılıp geçmeye çalışıyor insan. –Senin tatilin nasıl geçiyor? Şefin gitti mi? Ailen ne yapıyor, ezelden beridir mektup yazmadığım Erna ne yapıyor?

İçten selamlarımla Franz

*

[Muhtemelen 28 Mayıs 1916]

Sevgili Felice, yine yağmur yağıyor, yine günlerden pazar, ama Marienbad'da, biraz uzaklaşabildiğim yerde değil, Prag'da çukurdayım ve kafamın içi 5 gündür, uzun zamandır hiç olmadığı kadar oyuluyor.

Weiß'ın romanı[151] hakkındaki görüşlerini ihtiyatla ortaya koyuyorsun, doğrusu da bu. Yarı sevme, yarı hayranlık duymaya dayalı belirsiz bir coşkudan çok daha fazlası benim de elimden gelmiyor. Biliyorum, kitabın özündeki ateş hakiki bir element, lakin yabancı bir elemente kendini tamamıyla teslim etmek çılgınlık gerektirir. (Uykusuzluk ve baş ağrıları yalnızca bir hazırlık.) Fakat ne gariptir ki, böyle bir özden, onu neredeyse salt bir eğlencelik roman olarak değerlendirebileceklerin sayısının az olmayacağı bir roman ortaya çıkıyor. Bıçak etkisini onlar hissetmiyor demek ki.

151 Ç.N.: Kastedilen roman *Der Kampf* (Mücadele).

Sen hissediyorsun. "Belki bu gerçeği kaldıramam" diye yazıyorsun. Benden bu etkiyi tarif etmem istense başarısız olurum. Böyle bir tefekküre –en azından şu anda– dalabilecek halde değilim.

Romanda bana da yer verilmiş olduğuna ben de inanıyorum, fakat diğer birçok insana verildiğinden daha fazla değil, çünkü o bakımdan gerçekten de tek değilim. Batı Avrupalı Yahudilerin zihninde, arkalarına yaslanıp gözlerini kapadıkları anda, ilk düzlemde canlanan tipteki insan var burada. Bu tipler bir de "güçlü" olsalardı kusursuz iblisler olurlardı; Kader lütfunu göstermiş oluyor bu noktada.

Fakat Franziska'ya gelince, onun hakkında senden bir şeyler duymak istiyordum. Kitabın cazibesi orada çünkü. Oradan tutarsan yazarı ensesinden yakalamış olursun.

Kitapta fazla bir yenilik bulmamış olmana şaşırdım. Bense hakkında neredeyse hiç bilgi sahibi olmadığım o kadar çok şey buluyorum ki. Görünüşteki tekdüzelik sadece bir alacakaranlık, bu da belli şeyleri insanın gözleri için tahammül edilebilir kılmak için.

Bu arada, elyazmalarını okumamın üstünden çok zaman geçti. Bunları kitaptan da okumuş olana dek sana yeniden yazmış olurum.

14 gün sonra, özellikle de durumum iyileşmezse, 3 haftalığına Marienbad'a gideceğim. Sağlam duracaktım ve müdüre mektupta da yazdığım gibi şimdilik izine çıkmayacaktım, fakat dayanamıyorum. İşyerinde bana gösterdikleri müsamahanın haddi de tüm memurluk geleneklerini aşar bu arada.

Sen neler yapıyorsun boş zamanlarında Felice? Uzun süredir bunun hakkında yazmadın. "Troyalı Kadınlar"a gittin mi? Ben birkaç gün önce burada gittim. Werfel'in çıkardığı iş olağanüstü, bu konuda söze hacet yok; buna karşı gösterinin (Lessing Tiyatrosu) bendeki izleniminin ardından hayatının geri kalanında tiyatroya gitmekten vazgeçmeye

tereddütsüz hazırım, bunun için de zaten uzun süredir çabalıyordum.

En içten selamlarımla Franz

*

[Kartpostal. Damga: Prag – 30.V.16]

Sevgili Felice, sana eğlencelik iki metin gönderiyorum, iyi olanı "Zeitecho" dergisinde Max'ın bir yazısı (Bu temel düşünceler çerçevesinde bu kış bir konferans dizisi kapsamında 11 tane konuşma yaptı, ayrıca haftada 2 saat mülteci okulunda, geçenlerde bir gezide bir arada bulunduğum 50 kızın önünde, bir saat da Siyonist bir kız derneğinde), seni üzerek eğlendirecek olansa 10-80 arası sayfalarını benim yazdığım son şirket raporu. Fakat birkaç yüz sayfa kalınlığındaki yıldönümü raporunu sana yollayacak kadar da acımasız değilim, senelik raporu da, adını bile hiç söylemeyeyim şimdi. –Friedmann fotoğrafların çok hoşuma gitti, bilhassa da aşk sahnesi.

En içten selamlarımla Franz

*

[Kartpostal. Damga: Prag – 31.V.16]

Sevgili Felice, elbette olağanüstü derecede aynı fikirdeyim. Fakat sanatoryuma[152] gitme yönündeki öneri ne anlama geliyor? Kendine dönük (benim açımdan şaşırtıcı) bir ihtiyaç mı? Yoksa benim adıma bir kabullenme mi? Ben kendi hesabıma sanatoryum defterini geçen yıl temelli kapattım; hastalar (ben kendimi cidden öyle biri hissediyorum artık) sanatoryumlardan uzak dursalar daha iyi olur. Fakat bu bir tek benim için geçerli, sen yanımda olursan bana her yer hoş. Almanya'ya gelemem ama işte, fakat sen Marienbad'a gelebilirsin belki. İster miydin? Bohemya'da iyi sanatoryum-

152 Ç.N.: Sanatoryum Türkiye bağlamında akla daha çok verem hastalarının tedavisini getiriyor. Ama burada daha genel anlamda kullanılıyor. Kafka'nın vereme yakalandığını öğrenmesi daha sonra (bkz. 9 Eylül 1917 tarihli mektup).

lar yok, içlerinde en iyisi olan Rumburg'daki de yeterince kötü. Ben kendi payıma Pankrot yortusunda talihsiz başımı Marienbad'a taşıyacaktım, fakat zaman ve yer konusunda senin kararını da beklerim.

İçtenlikle Franz

*

[Kartpostal. Damga: Prag – 31.V.16]

Sevgili Felice, öğleden önce üstünkörü bir şekilde ele aldığım sanatoryumla ilgili soruna yeniden gelirsek: Sanatoryumlarla ilgili esas itirazım sanatoryumların çok fazla zaman ve çok fazla düşünceyi boş yere harcamaları. Ben bu küçük tatilde biraz çalışmaya gayret edeceğim (bu baş buna ne denli çok ya da ne denli az izin verirse artık) ve orada olursan seninle bir arada olmak istiyorum, fakat çeşitli uygulamalardan geçmeyi, bir şeylere sarılıp sarmalanmayı, elektriğe bağlanmayı, şifa bulmak için kaplıcalara girmeyi, muayene olmayı, çok özel tanılar yoluyla hastalığıma dair çok özel bir şekilde bilgilendirilmeyi istemiyorum. Asıl soru şimdilik duruyor: Niçin sanatoryuma gitmek istiyorsun? Bohemya'da iyi bir sanatoryum yoksa da Şilezya'da, Aşağı Avusturya'da, Steiermark'da vardır. Cevabını merak ediyorum.

Franz

*

[Kartpostal. Damga: Prag – 3.VI.16]

Sevgili Felice, mektubuna bakılırsa tatilin 2 ya da 3 Temmuz'da başlıyor, çok daha güncel olan telgrafına göre ise ancak temmuzun ortasında başlama meylinde. Pazartesi günü senden ayrıntılı bir haber almazsam telgraf çekeceğim. –Soğuk alman ve "muazzam iş yükün" senin hakkında tuttuğum büyük defterde aleyhine olacak şekilde kayda geçiyor. Vahim olmaz bu, vahim olan, senin kendine böylesine eziyet etmen ve benim senin için de benim için de bir çare bulamadan olanları öylece izlemem. –Sternheim hikâyeleri bana manidar geliyor, özellikle de edebi açıdan belki de en zayıf

olanı: Schuhlin. Çok popülist ve çok zorlama bir anlatım. Bunun hakkında konuşuruz belki.– Umarım kısmetimize iyi bir kavuşma düşer.

En içten selamlarımla Franz

*

[Felice Bauer'e telgraf, Technische Werkstätte, Berlin, Markus Caddesi 52. Prag, 9.6.1916]

niçin cevap yok

*

[Kartpostal. Damga: Prag – 14.VI.16]

Sevgili Felice, o halde şimdilik anlaştık, Marienbad'da karar kılındı. Almanya'ya gelişte doktor raporuna artık gerek yok, bu durumda gelebilmen kesin. Sanatoryuma gitmeyi destekleyen gerekçelerin üzerine –bu yöndeki yeteneğim kıt da olsa– önceden ben de düşünüp taşınmıştım, fakat bunlar esasen rahatlıkla sanatoryuma gitmenin aleyhinde gerekçeler olarak da anlaşılabilirler. Belki de –bilmiyorum ama– acılar, geçen zaman ve diğer hususiyetler nedeniyle bu hassasiyetlerin bir parça ötesine geçtik. Tatilimizin ne zaman başlayacağını yaklaşık 10 gün öncesinden öğrenmek isterim, zira Tepl'de (Marienbad'a çok yakın bir yer) ufak bir işim var ve gidince o işi de halletmek istiyorum, fakat oraya varış tarihimi 10 gün evvelinden bildirmem gerekiyor.

İçten selamlarımla Franz

*

[Kartpostal. Damga: Prag – 19.VI.16]

Sevgili Felice, oraya senden evvel gitmek istemiyorum aslında, senin gidişini beklemek isterim, ağustosa kadar sarkmaması şartıyla ama, çünkü ağustosta Prag'da olmam gerekiyor. Fakat haziran sonu geleceksen, o zaman tabii mükemmel uyuyor ve belki de hemen yarın nihai tarihi bildirmiş olursun bana. Tepler'deki iş açısından iyi olur bu. Bu arada dün Max da karısıyla Marienbad'a gitmeye karar

verdi. Tarihi henüz belli değil. Karısının en küçük kız kardeşi zatürreeden öldü. Başsağlığı dileme, inanılmaz üzgün ve hiçbir şey duymak istemiyor. Senden bir hafta önce orada olmak istemiyorum, çünkü benim üç haftam da tam kesin değil ve senin gelmeni beklerken duyacağım heyecan bir tatil için haddinden fazla olacaktır.

Franz

*

[Felice Bauer'e telgraf, Technische Werkstätte, Berlin, Markus Caddesi 52. Prag, 27.6.1916]

2 Temmuz Pazar akşamı Marienbad'da Otel Neptun'da görüşmek üzere

*

[Kafka ile Felice Bauer'in Anna Bauer'e yazdıkları ortak mektuplar][153]

*

[Kartpostal. Damga: Marienbad – 14.VII.16]

Zavallı bir tanem, senin kaleminle yazıyorum, senin mürekkebinle, senin yatağında uyuyorum, senin balkonunda oturuyorum –bu vahim değil, ama eğreti kapıdan koridorun gürültüsünü ve sağım ve solumdaki kiracıların gürültülerini duyuyorum, aşağıdaki lanetliler, başlarında o küçük şeytan kız olmak üzere odaları karıştırdılar ya da daha doğrusu iki yataklı bir odaya ihtiyaç duydular ve bu yüzden yanlış odaya gittiler. Sen gittiğin için yeni bir ev aramaya takatim yok. –Frolayn Erna'dan iki kart geldi sana, Frolayn Grete'den de 1 kart ve 1 telgraf, içlerinde kendilerinden şahsen de öğrene-

153 Ç.N.: 10.7.1916 tarihli mektup. Kafka ve F.B. 1916 yılında Marienbad'da Schloß Balmoral adlı otelde 11 günlük bir tatil yaparlar. F.B.'nin geri dönmesinin ardından Kafka 10 gün daha Marienbad'da kalmaya devam eder. Kafka'nın sağlık durumunda bu dönemde iyileşmeler görülür, baş ağrıları ve uykusuzluk sorunu ortadan kalkar. Kafka ve F.B. 10 Temmuz 1916 tarihinde kaleme aldıkları iki mektupla Anna Bauer'e Marienbad'daki tatilde aralarındaki buzların çözüldüğünü, ilişkilerinin yeniden yapılandırılabileceği bir sürece girildiğini müjdeliyorlar.

meyeceğin bir şey yazmıyor, en fazla Frolayn Erna'nın terzisi için çok koşuşturmak zorunda olması. –Tereyağı tabağının üzerine eğilmiş halde seni düşünmek için Dianahof'a gideceğim şimdi. Çok çok selamlar.

Franz

*

[Kartpostal. Damga: Marienbad – 15.VII.16]

Sevgili Felicem, yalnız başına olmak ve sessiz bir odanın tesellisine sahip olamamak, bu çok fena. Evdeki gürültü karşısındaki çaresizliğim ve korku içinde kendimi binbir güçlükle şehir parkının yollarına vurdum –şehir parkının!–. Korso'dan geçtim –Korso'dan!– ama sonra yeniden tüm gürültülerin dinleyicisi olarak geri geldiğimde vakit fazlasıyla erkendi. Sen bu odada kalmaya nasıl oldu da tahammül edebildin! Bu sabah ev aramaya çıktım, fakat hiç kimse iyi bir odayı sadece bir haftalığına kiralamak istemediği için bir şey bulamadım.– Temel atma yerine Erdmuthe[154] ile birlikte Dianahof'daydım, temel atmanın nasıl geçtiğini sana anlatamayacak olmama kızma. Dianahof'da Liselotte'ye, o küçük ve tombul yanaklı olana bağlandım ve dün göğsüne bir gül takarken uzun uzun akıl verdim.

Franz

*

[Kartpostal. Damga: Marienbad – 16.VII.16]

Canım, zavallı bir tanem (ah nasıl da gevezelik ediyor yandaki şu evli çift) yalnız başıma, seninle yürüdüğümüz yollardayım, bir şey yapmıyor olmamam dışında genelde iyi bu huzur. Çünkü seninle ilgili olarak güven duygusu içindeyim, kendimize özgü halimizle şu anda ne kadar güven duy-

154 Ç.N.: Zinsensdorf Kontesi Erdmuthe Dorothea (1700-1756). Sosyal bakımdan aktif biri ve çocuk şiirleri var. Pietizm (Reformasyon hareketenin temellerine dönmeyi hedefleyen bir hareket) yanlısı olan Dorothea evliliğinden 12 çocuk doğurur ve kadın ve çocuklar için sosyal faaliyetlerde bulunur. Kafka bu kadını F.B.'ye örnek olarak gösterecek ve Yahudi Halkevi'nde çalışmaya teşvik edecek (Krşl. 7.8.1916 ve 6.10.1916 tarihli mektuplar).

gusu olabilirse o oranda. Sen de bu güveni kendi iyiliğin için kullan, rica ediyorum senden. Şekerleri çatır çutur yemekten kaçınmakla başla, cehenneme giden yol sonsuz bir yol. (Tam şu anda yaşlı koca ağır ağır, el yordamıyla yataktan çıkıyor). –Ayrılırken Helencik'le[155] aramızda geçen konuşma: "Bizi iyi bilgilendirmediniz, trenin bağlantısı yokmuş." "Öyle mi, ben bisikletle gidersiniz diye düşünmüştüm." "Bisikletimiz yoktu." "Öyle mi, o halde Eger'i gezebilirdiniz, çok güzeldir." "Fakat saat 11 için anlaşmıştık." "Öyle mi, o halde yürüyerek gidebilirdiniz, çok güzel bir yol." "Yanımızda bagajımız vardı ama." "Öyle mi, o halde otomobille gidebilirdiniz, güzel olurdu yolculuk." "Teşekkürler, öyle yaptık, fakat yolda bahşişinizi düşürmüşüz."

Franz

*

[Kartpostal. Damga: Marienbad – 18.VII.16]

Canım –ilkin ve en başta: 2 gündür baş ağrısı, niçin, ne diye bilmiyorum. Artçı mı? Yoksa bana sonsuza dek eşlik mi edecek? –Baksana, Marienbad'ın en önemli misafirini, yani en yüce insani inancın yöneldiği en önemli misafiri hiç bilmiyormuşuz. Belz'li haham, Hasidizm'in herhalde günümüzdeki en büyük temsilcisi. Üç haftadır burada. Dün ben de maiyetinde bulunan yaklaşık 10 kişiyle birlikte ilk defa akşam yürüyüşüne katıldım. Çok şey söylenebilir bununla ilgili, ama şimdilik hahamın burada olduğunu bana haber veren Max'a bunları ayrıntılı olarak yazdım. –Peki ya sen nasılsın benim en yüce Marienbad misafirim? Henüz bir haberini alamadım, o eski yolların hikâyeleriyle –örneğin bugün karşıtlıklar ve sırlar gezintisi– hikâyeleriyle yetiniyorum.

Franz

*

155 Ç.N.: Marienbad'da Felice Bauer Helene Bauer adıyla kaydedilmiştir (bkz. Çevrimiçi: http://www.wgsebald.de/marienbad/elegie.html). Kafka buna gönderme yapıyor olabilir.

[Kartpostal. Damga: Marienbad – 19.VII.16]

[18 Temmuz 1916, akşam vakti yazıldı]

Canım –bir yandan eski dostlarımız seninle birlikte buralardan göçmüşe benziyor (o güzel Kostelec gerçekten var mıydı?) diğer yandan da yenileri geliyor ve dün ormandan eve dönerken bana öyle ufak bir korku yaşattılar ki, o an elim ayağım çekildi. Güzel güzel Kostelec adımlarıyla ilerlerken bir de baktım ki, önlenemez bir şekilde müdürüm karşıdan bana doğru geliyor, öksürmesinden tanıdığın değil, aramızın iyi olduğu başmüdür, ardı sıra hanımı ve kızı. Nasıl görünüyordum kim bilir! O anda ne gerçekten de mustarip olduğum baş ağrılarımı, ne de ormanlarda daima tek başıma bulunmak zorunda olduğumu ima etmem gerekti –görünüşüm yetti, üç misli acıma etrafımı sardı. Gerçi 1 saat onlarla birlikteydim, fakat daha sonra tekrar bir araya gelmekten kesin bir bahis açılmadı. İşte yeniden yalnızım, üstüne bir de habersiz.

Franz

*

[Kartpostal. Damga: Marienbad – 19.VII.16]

Felice canım –uykumun kötü olması ve baş ağrılarım nedeniyle sürekli ıstırap çekiyorum ve bunlar beni tasalandırıyor. Şu ana bakılırsa bunun için bir sebep bulamıyorum, senden yana huzurlu ve mutluyum. Acaba dört yıl boyunca kendime çok mu kötü davrandım? Acısı böyle mi çıkartılıyor? Fakat belki de sadece orman havasının geçici bir etkisi söz konusu, ama bu havanın iştahımı açtığını da söylemeliyim. Durumum çalışmaya elvermiyor, en kötüsü bu değil; zaten 8 günde birdenbire ne yapmayı istemiş olabilirim ki, hem çalışma zamanım da değil. Peki ama nasıl olacak? Davetiyeyi gönderdim sana, bu işin hangi ucundan, ne zaman tutacağını büyük bir merakla bekliyorum.–Babam daktiloyla yazmış olduğu bir kartla sana selamlarını havale ediyor. Ben de onunkileri kendiminkilere katıyor, koca bir kucak dolusu selam ile önüne atılıveriyorum.

Franz

*

[Kartpostal]

[Marienbad,] 20 Temmuz [1916]

Canım Felice –gerçek (ya da en gerçek mi demeli) bir Bayan Elster benden seninle birlikte geçireceğim bir öğleden sonrayı çaldı demek? Bugün bir nebze daha iyi uyudum, bir nebze daha serbestçe, fakat yemeğin ardından uyku yok. Dün akşam (hava biraz daha ılıktı, balkonda oturabildim) oda hoşuma gitmeye başladı. Bugün yan tarafıma oğulları olan bir aile taşındı (ilahi yaşlı çift!), epey yetenekli ve hayat dolu oğlanlar olmalılar, zira tam 5 dakikadır bir çivi ya da benzeri bir şeyi çakıp duruyorlar. –Uykusuzluğa ve baş ağrısına rağmen şişmanlıyorum, müdürüm gibi değilse de onun bir alt sıkletinde. Dünkü yemek listesi: Saat 10 buçukta 2 x süt, bal, 2 x tereyağı, 2 sandviç ekmeği; saat 11'de 250 g kiraz; saat 12'de tütsülenmiş domuz eti, ıspanak, patates, vanilyalı makarna, sandviç ekmeği; saat 3'te bir kâse süt, 2 sandviç ekmeği; saat 5'te çikolata, 2 x tereyağı, 2 sandviç ekmeği; saat 7'de sebze, salata, ekmek, Emmental peyniri; saat 9'da 2 parça kek, süt. Ne diyorsun?

Franz

*

[Kartpostal. Damga: Marienbad – 21.VII.16]

20 Temmuz

Canım Felice, salı günkü mektubun için –ayrıca son günlerde üç tane de kartın geldi– özel teşekkürlerimi sunarım. Üzerimde büyük ve iyi bir etkin var, Felice, ve bu etkiyi iyi kullanacağına da, birlikte geçirdiğimiz günlerden dolayı, ara ara devreye giren tüm küçük kararmalara rağmen, inanıyorum. Umarım benim sendeki yerim de aynıdır! Yapacak çok şey var, benim tarafımdakiler senin tarafında olanlardan daha fazla, iki tarafta da az değil ama sonuçta. Eğer baş ağrılarıyla birlikte gücüm daha şimdiden biterse, bu çok vakitsiz olur. Yakında yeniden bir araya gelirsek iyi olur. Dianahof'da oturuyorum, yağmur yağıyor, kalkıp gidemiyo-

rum. Birazcık hüzünlüyüm, çok değil ama, birazcık ve bir elişini izlemeye ihtiyacım olduğunu fark ediyorum, yan masadaki kızın yaptığı türden bir şey değil ama. Bu arada halen tüm elişlerine tamamen karşıyım.

Selamlar Franz

*

[Kartpostal] [Marienbad,]

21 Temmuz [1916]

Canım –biraz daha iyi şimdi, tamamen değil de hiç değilse 10 parçaya bölünen, rüyalı bir uyku, hiç değilse uyku, başım da daha iyi. Burada daha uzun kalsaydım, her yeni gün bir "daha iyi" eklerdim, sonunda da buradan sana gelebilirdim, kutsanmış bir hayat yolu olurdu bu. Fakat en başta burada yemek için harcadığım o paralar buna engel, sana bildirdiğim yemek listesi günbegün gülünç değişikliklerle tekrarlanıyor. –Max'a elbette ki çoktan yazdım, Yahudi Halkevi[156] hakkındaki izlenimini ve bu konuda nasıl bir katkı sağlayabileceğine dair söyleyeceklerini büyük bir merakla bekliyorum. –Felix'e gitmedim. Karlsbad'dan attığı ilk kart şöyle başlıyor: "Hava soğuk, sisli, yağmur yağıyor, üşüyorum, babam üşüyor, karım üşüyor. Burası pahalı, ekmekler kötü, havası sert. Kan çıbanım yok, karımın boğazı ağrıyor vs." Görüyorsun ya, oradaki hayat da kolay değil. Kendisine orada kolaylıklar dilerim!

Franz

*

[Kartpostal. Damga: Marienbad – 22.VII.16]

21 Temmuz 16

Canım –eskiden olduğu gibi sana yazma işini gene abartıyor muyum? Bağışlayasın diye: Senin balkonunda

156 Ç.N.: "Das jüdische Volksheim". Yahudi ailelerine ve sosyal çevreye dönük çalışmalar yaparak Yahudi dayanışmasını ve kimliğini teşvik etmeye dönük girişim (Jehuda Reinharz, *Dokumente zur Geschichte des Deutschen Zionismus 1882-1933*, J. C. B. Mohr Yay., Aralık 1981, s.183.). Bu kurum için metin içinde kısaca "yurt" ifadesini de kullanacağız.

oturuyorum, masanın sana ait tarafında; masanın iki tarafı bir terazinin iki kefesiymiş de iyi akşamlarımızda var olan denge bozulmuş sanki; bense tek başıma kefenin birinin üstünde dibe çöküyormuşum gibi; çöküyormuşum gibi, çünkü sen uzaklardasın. Bu yüzden yazıyorum. Aynı zamanda, son iki günkü iyileşmeye rağmen başımın içi hâlâ uğuldadığından ve hiç değilse yazan elimle usul usul yoklayarak sende huzura erişmemden dolayı. Şu an burada neredeyse istediğim kıvamda bir sessizlik hâkim: Balkondaki küçük masanın üzerinde gece lambası yanıyor, diğer balkonların hepsi soğuktan dolayı boş, kulaklarımda Kaiser Caddesi'nin bana rahatsızlık vermeyen mutedil mırıltısı yalnızca.

Hoşça kal ve binkez daha iyi uyu benden.

Franz

*

[Kartpostal] [Marienbad,]

22 Temmuz [1916]

Canım Felice, insan bir kartın alıcısıyla nasıl buluşacağını hesap edemiyor elbette, ben de bu konuda herkesten daha az becerikliyim –az da değil hani, 2 günden beridir bir haber alamıyorum (bir arada olmak nasıl da şımartıcıydı, sola doğru iki adım atmak yetiyordu birbirimizden haberdar olmak için); Felix burada bugün, karısı, erkek kardeşi ve babasıyla birlikte, her posta için eve koşuyorum ve sonunda o tatlı, yine de öpülesi, lakin her halükârda homurdanan, bir parça homurdanan kartını buluyorum. Elbette ki yabancı bir evdeyken insanın hiç rahatsız edilmemesi söz konusu değil, lakin neden senin dizlerine yatıp yakınmama izin vermiyorsun, bunu bir teslimiyet olarak al, zaten öyle de. Ya Liselotte? Orayı birçok defa okudum ve halen de okuduğumu ciddiye aldığım takdirde utanırım diye çekiniyorum. Böyle bir şeyle –ilgilenecek kadar demeyeyim– ama övünecek kadar büyük bir zevksizliği yakıştırabiliyor musun bana?

Dianahof'dayken bir keresinde bizi güldüren 3 yaşındaki tombul küçük kız o. Gülü verdiğim ve bahsettiğim de oydu. Canım Felice!

Franz

*

[Kartpostal. Damga: Marienbad – 23.VII.16]

Eski lokantamızdayız, Egerländer'de. Gördüğün gibi bir sürü davetin ardından sonunda bir araya gelebildik, ama sana yetişemedi bu buluşma.

Kucak dolusu selamlar Franz

Baum'un ve karısının da selamlarını iletiyorum.

*

[Kartpostal. Damga: Marienbad – 24.VII.16]

Yine ve halen Egerländer'deyiz. Misafir üstüne misafir, görüyorsun ya, teselli ediliyorum. Herkes bana iyi davranıyor, Kostelec'teki arkadaşım da, iki masa ötede oturuyor, bana dostça gülümsüyor, görünüşe bakılırsa farkında olmadan benim üzerimden sana da selam gönderiyor.

Franz

[Kartın devamında Kafka'nın annesinin ve kız kardeşi Valy'nin de selam notları var]

Sana ve sevdiklerine en içten selamlarımla

Julie Kafka

Ah, Kostelec... ve benim kulağıma tüm gücüyle bağırabilse! Sıcak selamların için sana teşekkür ederim ve en içten selamlarımla mukabele ederim.

Valy

*

[Kartpostal. Damga: Marienbad – 25.VII.16]

Zavallı bir tanem (zavallı diyorum, çünkü hepimiz zavallıyız ve zavallılara yardımın başka yolu yoksa onların yanakları okşanır), yeniden işyerindeyim, yakınmaların tortu-

su içindeyim. Ayrıca yayınevinden bir mektup gelmiş, içinde de –hayır, 2-3 yıl önce harikulade bir anlama sahip olabilecekken şu anda anlamsız şeyler bunlar. –Marienbad'daki son eylemim balkondayken sana yazmak olsun istiyordum, fakat zaman sadece çevreye şöyle bir bakınmaya ve yarım kilo kirazı mideye indirmeye yetti. Bu arada son gece en iyi geceydi, neredeyse 6 saat (bildiğim kadarıyla) kesintisiz uyku, sinirlerimin eşi görülmemiş bir başarısı. (İnsanlar sürekli rahatsızlık veriyor ve masamın etrafında duruyorlar.) Ancak burada başımı sarsan şeyler oradakinden daha fazla, nasıl olacak, bilmiyorum. Hiç şüphesiz birbirimize tutunmuş olmamız iyi bir şey. –"Ateşçi" tükenmiş olamaz ki, Marienbad'da da dağıtımı yapıldı, gecikmeli oldu gerçi. Sana yollarım. Erdmuthe hakkında yazacaklarım bir sonrakine kalsın, kitap bizim için yeteri kadar önemli. Yahudi Halkevi n'oldu? Çok selamlar ve o ebedi öpücüğün kabulü ricasıyla.

Franz

*

[Kartpostal]

[Prag,] 26 Temmuz 16

Canım, kartlarından bazılarının toplu halde gelmeleri iyi, bir ödeşme olur o zaman, yazma anında kendime hiç hâkim olamıyorum. –Öğlen yemeğinden yoksun olduğun bir düzenden memnun olduğumu sanıyorsan yanılıyorsun, doğrusu çok kötü bir düzen, bu düzende hoşnut olmam için bana günlük yemek listende nelerin bulunduğunu ayrıntılı olarak bildirmelisin. Yakınlarda herhalde yiyecek bir şeyler bulunan bir lokanta vardır. Her halükârda bana bununla ilgili yaz. Kakao ve sandviç ekmeğinle (bir de bunları birazcık bile çiğnemeksizin) beslenerek gününü geçirdiğini düşündüğümde doğrusu kederleniyorum, özellikle de fevkalade fazla olan işlerini düşününce. –Hikâyeyi bu saatten sonra göndermeyeceğim artık, çok zahmetli, hem zaten benim yanımda olduğunda da yine aynı oranda sana ait.– Fabrikaya senin

bizzat mı gitmen gerekiyor, oradan belirli saatlerde birisi sana gelip senden bilgi alsa olmaz mı?

Çok selamlar Franz

*

[Kartpostal]

[Prag,] 27 Temmuz 16

Canım –çalışarak geçen bir sabahın ardından. Kafamda halen bilincine varabildiğim tek husus, daktilografa dikte verdiğim odanın Marienbad ormanlarıyla katiyen mukayese edilemeyeceği. –Fabrikanın büyütülmesi ne demek? Mühim mi? Patentle mi ilgili? Çokça fazla mesai mi yapman gerekiyor?– Müdürü mü soruyorsun, hayır, kendisiyle konuşmadım, ama tüm aileyi birçok kez gördüm, ancak küçük bir öğrenci gibi kaçtım, hatta bir keresinde benden 5 adım ötedelerken. Son gün karısına fidan gibi 5 adet gül gönderdim ve "Benim bu sefil (anlamı belirsiz değerli bir kelime) halim beni o şerefe ve zevke nail olmaktan şahsen alıkoydu vs." diye de yazdım. Fena değil, değil mi? Tamamen yalan da değil hani. –Çokça selam ediyor ve elinden öpüyorum ki dikte etmekten yorgun düşen dudaklarım yeniden güç bulsun.

Franz

[Alt tarafta, köşede] Yahudi Halkevi konusu ne oldu?

*

[Kartpostal]

[Prag,] 28 Temmuz 1916

Canım –halen, dört gün önceki dönüşümden bu yana, Marienbad'da senin ve büyük ormanların desteğiyle sahip olabildiğim iç ve dış huzurun artçı etkisi var nedense içimde. Bu etki, bu artçı etki, gücünü yitirmeye başlıyor bile, baş ağrıları, kâbuslar, o eski uyku bozuklukları yeniden öne çıkma cesaretini gösteriyorlar, yine de biraz seyahatin ve çokça huzur ve özgürlüğün dağılmakta olan kafamı belki toparlayabileceğine dair inancım bir miktar artmış oldu hiç olmazsa. Ama gecikmeden olmalı. Büro yaşamı dahilindeki her güçlenmenin yol açtığı tek şey daha da kötüleşme, yani yeni ve daha güçlü bir diklenmenin ardından, daha da derinlere batışın gelmesi.

Marienbad'ın sende ne gibi izler bıraktığını ve şu anki yaşamının iyi ve kötü yönleriyle eskisinden farklı olup olmadığını ve ne bakımdan farklı olduğunu bilmek isterim. Çok selamlar

Franz

*

[Kartpostal]

[Prag,] 29 Temmuz [1916]

Canım –oh ne âlâ, fabrika büyütülüyor ve sen tek başınasın. Senin fazla mesain olduğunda, benim de fazla mesaim olacak demektir. Bu duyguyla Karlshorst'da nasıl yaşanacak gerçekten bilmiyorum. Şu andaki tek teselli, bunun gerçek anlamda fazla mesai değil (şefin için hazırladığın raporların dışında), yalnızca daha fazla sorumluluk olması, fakat bu da yeteri kadar vahim. Özellikle bu durumun işlerini artırıp artırmadığını ve artırıyorsa bunların ne tür ilave işler olduğunu yaz bana. İşinin seni böylelikle giderek daha fazla yutmasına üzülüyorum. Lindström için de çalışıyor musun? (Ücret konusundaki anlaşmazlık nasıl sonuçlandı? Ama böyle devam ederse Halkevi için pek vaktin kalmayacak ve *ben katılımınla ilgili vereceğin haberlerin hasretiyle yanıp tutuşuyorum doğrusu.* Benim için önemli olan (senin için de öyle olabilir), bu işin Siyonizmle ilgili yönü değil, önemli olan sadece meselenin kendisi ve bu girişimden neyin çıkacağı.

Çok selamlar Franz

*

[Kartpostal]

[Prag,] 30 Temmuz [1916]

Canım –dünkü kartı yeniden okuyorum. Dr. Lehmann'a[157] ne yazacaksın? Ona her halükârda yardım teklifinde bulun. Geriye kalan kısıtlı zamanını (gezinti ve jim-

157 Ç.N.: Yine Yahudi Halkevi'yle bağlantılı bir ilişki.

nastik yapmayı hariç tutuyorum) orada olmaktan daha iyi bir şekilde değerlendiremezsin, orada bulunman tiyatrodan, Klabund'dan, Gerson'dan vs. sayısız kez daha önemli. Bu, en fazla senin çıkarına olan meselelerden aynı zamanda. Bir yardımda bulunmak değil, bilakis yardım aramak bu, bu işten Marienbad ormanlarındaki çiçeklerin tümünden alınabileceğinden daha fazla bal alınabilir. Sadece üniversite öğrencilerinin söz konusu olabileceği fikrine nereden vardın bilmiyorum. Elbette ki öğrenciler ortalama olarak en özverili, en kararlı, en hareketli, en talepkâr, en gayretli, en bağımsız, en uzak görüşlü insanlar olmaları hasebiyle bu olayı başlatmış oldular ve sürdürüyorlar, ama hayatta olan herkes aynı şekilde onlara dahil olabilir.

Çok selamlar Franz

*

[Kartpostal]

[Prag,] 31 Temmuz [1916]

Canım –birkaç günden beri habersizim (birkaç gün demek geliyor içimden, oysa üç gün oldu sadece), üzerine yüklenen işle ilişkili olarak düşünüldüğünde senden bir haber alamadan geçen bu sürenin uzunluğu benim için daha da korkunç. Bu arada başımın ağrısı da işlemeye (bir saatten fazla uyumuyorum neredeyse, sonra yeniden uykuya dalıyorum, ama bu yine daha fazla sürmüyor) devam ediyor, yönü de aynı; serin ve sakin bir kafanın baktığı yer ateşler içindeki ağrıyan bir kafanınkinden farklı oluyor. Ne iğrenç, ne iğrenç, böyle güzel bir günde bile. Dünkü pazar günü (saat yarıma kadar yataktaydım) çok kötü değildi ve öğleden sonrayı sadece gezmek, çimenler üzerine uzanmak, süt içmek ve okumayla (Lublinski, Yahudiliğin Doğuşu) iyi bir şekilde geçirdim. Peki sen? Bu arada, "Bekle, bak yakında vs."[158] derken bunun ruha gıda bir söz olmadığını, olsa bile

158 Ç.N.: Buradaki anlatımın Goethe'nin ünlü şiirindeki (Yolcunun Gece Şarkısı) dizelerle örtüşmesi rastlantı olmasa gerek.

"yakında"nın oldukça belirsiz olduğunu, daha doğrusu hiç de belirsiz olmadığını biliyor musun?

Çok selamlar Franz

*

[Kartpostal]

[Prag,] 1 Ağustos [1916]

Canım –dört gündür haber yok, bu durum doğrusu bir parça korkutucu, araya bir pazar girdi. Boş vakitler için yeni bir eğlencem var artık: Çimenler üzerinde yatmak. Şehrin dışına çıkmaya vakit ve de hevesim yetmediği zamanlarda (Prag'ın çevresi oldukça güzelmiş aslında, pazar günü öyle geldi bana) fakir insanların, çoluk çocuk beraber oturdukları çocuk bahçelerinin çimenleri üzerine uzanıyorum. Hiç de fazla sesli yerler değil, hatta Kreuzbrunn'dan çok daha sessiz. Geçende neredeyse yolun kenarındaki hendeğin içinde yatarken (bu mevsimde hendekteki çimler de uzun ve sık ama), bir zamanlar ara sıra iş gereği görüştüğüm oldukça seçkin bir beyefendi önümden çifte at koşulmuş arabasıyla geçerek daha da nezih bir kutlamaya gidiyordu. Şöyle bir gerindim ve alt sınıfa inmiş olmanın hazlarını (bir tek hazlarını ama) duyumsadım. Sen ise? Pazar günü öyle canlı bir şekilde yanımdaydın ki, şimdi ise ses seda yok.

Franz

*

[Kartpostal]

[Prag,] 2 Ağustos [1916]

Canım –habersiz geçen tam 5'inci gün, yazmadığına inanmak istemiyorum, hastalık veya benzeri şeylere de inanmak istemiyorum, buna rağmen epey hazin bir durum ve benim yazınam da anlamını yitiriyor. Dün sana "Jüdischer Rundschau"nun bir sayısını gönderdim, Max'ın yazısı nasıl bir emek verildiğini belli ediyor, mektuptaki yerler hangi kızların konu edildiğini gösteriyor, kültür ve sanat sayfasının (pek iyi kaleme alınmamış) tuhaf bir Siyonist havası var. Ama ne

olursa olsun sen yeteri kadar tanımadığın Siyonizm'den dolayı Yahudi Halkevi'nden korkmamalısın. Halkevi'nin sayesinde benim çok daha fazla kıymetverdiğim başka kuvvetler harekete geçip tesir edebilecektir. Yahudilerin çoğu için, en azından dış halkasında erişilebilir olan Siyonizm daha ehemmiyetli olana açılan bir kapı sadece. Neye yarar ki yazmak? Sen suskunsun.

Çok selamlar Franz

*

[Kartpostal]

[Prag,] 3 Ağustos [1916]

Sevgili Felice –bir hafta boyunca sevinçle beklediğim 1 Ağustos tarihli kartında senin hakkında hemen hiçbir şey yazmıyor. Oysa senden haberlere hasretim ben, o kısa mantoyla ilgili haberlere değil (Onu kaybetmiş olmana, öyle "korkunç üzülmene" gerek yok. Satın alınam için bana gerekli talimatları ve kız kardeşinin adresini ver, mantoyu oraya yollarım). İşlerinin aşırı derecede çok olduğunu biliyorum; fakat keşke o manto hakkındaki 10 satır yerine işinden, yediğin yemeklerden, nasıl olduğundan bahsetseydin de, ben de pasaport çıkartmayla ilgili devreye sokulan yeni kurallarla birlikte adeta sonsuzluğa bürünen uzaklıkların üzerlerinden aşarcasına bu türden bir yakınlaşmanın zorlamasını içinde duymuş olduğun hissini edinseydim. Neye yarar dert yanmak, neye yarar yazmak! Yeniden 14 günde bir yazmalara dönelim!

Franz

*

[Kartpostal]

[Prag,] 5 Ağustos [1916]

Canım – yaşasın, o kız sana yardımcı olacak! İşinde üstlenmiş olduğun o görevin ne gibi iyi veya kötü sonuçları oldu? Masaya geçmen ne anlama geliyor? Nereye geçeceksin? – Peki ya Dr. Lehmann? 26 Ağustos'ta şöyle yazıyorsun: "Her

halükârda yarın Dr. Lehmann'a yazacağım." 1 Ağustos'ta: "Dr. Lehmann'a bir yazayım." Şimdi de, 2 Ağustos'ta: Tüm enerjimle bununla ilgileneceğim" diyorsun. Tüm bunlar toplamda oldukça fazla olmasına fazla, fakat bir artıştan da pek bahsedilemez yani. Bu arada, ona ne yazmak istediğini hiç bilmiyorum, en kolayı oraya gitmen olur, Charlottenburg'da sonuçta, pek uzak sayılmaz yani. Şimdi artık yaz olduğundan esas dernek geceleri daha nadir yapılacaktır. – Peki bunlar dışında? Neler okuyorsun? Pazar günlerin nasıl geçiyor? Cuma günü ressama nasıl gidebiliyorsun[159]? Karlshorst'ta mıydın?

İçten selamlarımla Franz

*

[Kartpostal]

[Prag,] 7 Ağustos 16

Canım –başka türlü olmasındansa böyle olsun daha iyi, daha iyi dediğim, sözlü olarak anlaşamayacak olmaktansa, birbirimize yazışarak tam denk düşmemiş olalım daha iyi (son gönderdiğin kartlarında bir şeyler eksik geliyor bana; yazdıkların bir nevi kalıplaşmış haberler; kısmen isteksizce yazılmışlar, haddinden fazla olan işlerin bunun en büyük sorumlusu olmalı). Sözlü olarak anlaşma bakımından eskiden beri temel bir yanılgı içindeydik, Marienbad bunu düzeltti. Sen eskiden her şeyi yazılı olandan sözlü bir münasebete kaydırmak istediğinde, bu bana bir kaçış gibi geliyordu, şimdi artık senin o zamanlar haklı olduğuna inanıyorum. Öyle bir ayarlama yapacağız ki, bundan böyle ne yazmak, işine mani olacak (bu benim için de önemli) ne de işin yazınana ve böylelikle, zorla duygusuz, alelacele bir araya toplanmış, dağınık on tane satır yazmak yerine iyi, hayat dolu, sevindirici bir tane yazacaksın. Kızgınlıkla söylemiyorum bunları.

Franz

*

159 Ç.N.: Kastettiği ressam Fritz Feigl (Krşl. 7.12.1912 tarihli mektup).

[Kartpostal. Damga: Prag – 8.VIII.16]

7 Ağustos [1916] Saat 11'i vururken

Sevgili Felice, bu akşam vaktinde seni düşündüğüm için ve bunu serbestçe yapabiliyor olmaktan mutlu olduğum için, Marienbad'dan önce öyle değildi çünkü, aklıma bir de Erdmuthe'den bir bölüm geliyor. Kitabın bizim için önemli olduğunu söylediğim bölümü değil, bölümler bu anlamda önemli değil, önemli olan kitabın bütünlüğü, fakat şu an kastettiğim bölüm, öğretici olmak için öylesine ısrarcı ki, ona bu iyiliği yapmalıyım. 22 yaşındaki Kontes, düğünün ardından, Zinzendorf'ların büyükannesinin genç çift için o zamanki şartlara göre zengince döşediği Dresden'deki yeni evine geldiğinde gözyaşlarına boğulmuş. Bunun üzerine "Tesellim, yüce Tanrı'nın bu uçukluklarda en ufak bir suçumuzun olmadığını bilmesi. Bu konuda istemiş olduğum gibi yapamadığımdan, O'nun gerçek evladı olarak bana, yeter ki başka konularda kendimi kanıtlamam için inayetini bahşetsin. Ruhumu sıkıca tutsun ve dünyanın tüm budalalıklarına yüz çevirtsin[160]" diye yazmış.

Bir levhaya kazınarak mobilya mağazasının üzerine asılmalı.

Franz

*

[Kartpostal]

[Prag] 9 Ağustos [1916]

Canım, güzel günler, güzel. Biraz vaktim, hevesim ve de takatim olduğunda sadece yol hendeğinde yatmakla kalmıyorum, şehrin dışına da çıkıyorum. Buraya yakın mesafede meyve bahçesinin arka tarafında, yolun kenarındaki yüksek bir bayırda, kıyısında yatmayı sevdiğim küçük bir orman var. Solda nehir görülebiliyor, ötede seyrek ağaçlı tepeler, karşımda ise o çevreye usulca iliştirilmiş, insana hu-

160 Ç.N.: Erdmuthe Dorothea, Zinzendorf Kontesi, bkz. 15.7.1916 tarihli kartpostal.

zur veren, dalga dalga uzanan topraklarıyla, bana çocukluktan beri gizemli gelen bir evin bulunduğu ayrı bir tepe var. Akşam güneşi dosdoğru yüzüme ve göğsüme vuruyor oradayken. – Annem ve Valy (Ottla derken onu kastediyor olmalısın) dün geldiler, enişte burada tatilde. –Telschow'u tanımıyorum.– Yazınam ne tasarruf ne de israf meselesi. – Frolayn Bloch'a en içten selamlarımı ilet. Yahudi Halkevi hakkında ne diyor?

Franz

*

[Julie Kafka'nın Anna Bauer'e mektubu][161]

*

[Kartpostal]

[Prag] 10 Ağustos [1916]

Canım, annen ne tür sitemlerde bulunuyor sana böyle, hatta baş ağrısı yapan sitemler mi? Oysa bu yönden huzura erişilmemiş miydi ki artık? Bunun hakkında yaz bana. –Pazar gününü neşe içinde geçirdiğin söylenemez. Yaz bitmeden, kalan şu sayılı pazar günlerinde niçin hemen erkenden köye gitmiyorsun? Ottla'yla (yolda rastladığımız memur bugün onu benim karım sandığını söyledi) gezindik ve günü bahçede kesilmiş sütle sonlandırdım. –Öğle yemeğinden döndüğünü yazıyorsun; neredeydi yemek? Aslında cumartesi gelmesi gereken yardımcın pazar günü geldi mi?– Ne okuman gerektiğinin cevabı zor. Halkevi'yle ilişkili olarak sana önceden göndermiş olduğum "Bir Sosyalistin Anıları"nı yeniden ele almanı öneririm. –"Elindeki işini kucağına koyuyor... okşar gibi" fakat ya zirveye ulaştığı bir noktada yeni renkler seçmeye başlarsa nasıl olacak?

En içten selamlarımla Franz

*

161 Ç.N.: Kafka'nın annesi F.B.'nin annesine, iki yıldır yazışmadıklarını hatırlattıktan sonra, oğlundan gelen bir kartta F.'nin de selamlarının yer almasına çok sevindiğini, iki aileyi de çok üzen önceki sorunların aşılmış olduğunu ve çocuklarının ilişkilerinin yeniden yoluna girdiğini umduğunu belirtiyor.

[Kartpostal]

[Prag] 12 Ağustos [1916]

Canım –Dr. L.'ye yazdığın mektup çok iyi, daha fazlasını istemiyordum. Mektubu yazmış olduğunu bilemedim. Ayrıca adresi semt yurdunun adresiyle de karıştırmışım: Bu yurt Charlottenburg'ta. –Günübirlik Friedrichshagen gezisi burada çok kabul görüyor; bu tür şeyler daha sık tekrar edilemez mi? Geçende Felix'le karısını sana anlattığım, ama anlatırken çok şeyi de atladığım o koruluğa götürdüm, çok övgü aldım. Sonsuz huzur veren bir yer, çok canlı bir halde yanımda oluyorsun oradayken. –Bunun dışında her şey yeterince hazin, geçende baş ağrısı, etrafıma şöyle doğru dürüst bir bakınabileyim diye 3-4 günlüğüne yakamı bıraktı, fakat dün fenaydı ve bugün de çok daha iyi değil. Derken sevgili elinin üzerinde suskunluğa geçiyorum.

Franz

*

[İki kartpostal]

[Prag] 13 Ağustos [1916]

Canım, insan inkâr edilmesi mümkün olmayan bu tarz şeyleri okuduğu zaman darmadağından daha darmadağın oluyor. Fontane 1876 yılında Kraliyet Sanat Akademisi'nde sekreter olarak bir memuriyete başlamış ve karısıyla aralarında geçen çirkin tartışmalarla, üç buçuk ayın ardından bu işinden istifa etmişti. Arkadaşı bir kadına şöyle yazıyor: "Tüm dünya beni mahkûm ediyor, beni budala, aklını oynatmış, kibirli biri zannediyor. Bunu sineye çekmek zorundayım. Bunun hakkında konuşmaktan vazgeçtim artık vs.", daha sonra: "Üç buçuk aydır görevdeyim. Bu süre zarfında tek bir sevinç yaşamış, tek bir hoş izlenim edinmiş değilim. Bu iş hem öznel hem de nesnel yönden bana aynı derecede aykırı. Her şeye canım sıkılıyor, her şey beni ahmaklaştırıyor, her şeyden tiksiniyorum. Hep mutsuz, bunalımlı, kederli olacağını yoğun olarak hissediyo-

rum." "Korkunç zamanlardan geçtim. Olması gerekenin de ivedilikle olması gerekiyordu. Belki de meseleleri yeniden, bu uğursuz iş teklifini aldığım günün öncesindeki iyi haline dönüşecek şekilde rayına koymaya hâlâ gücüm ve esnekliğim vardır. İnsanların bilgeliği bir işime yaramıyor. Bana söyleyebileceklerini, uykusuz 100 saat boyunca ben kendime söylemiş bulunuyorum. Sonuçta bunun sorumluluğunu üstlenmesi gereken ve rahat günleri (içinde barındırdıkları dehşetin miktarına rağmen rahat) çalışma dolu günlerle değiştirecek olan benim." "En derindeki doğasına karşı duramıyor insan ve her insanın kalbinde, bir soğukluk duyduğu anda, ne yatıştırılabilen ne de aşılabilen bir şey var. Harici bir güvence uğruna hissiz, aydınlıktan ve sevinçten uzak bir hayat sürüp sürmeyeceğim konusunda bir karara varmalıydım vs." İşte böyle, bugün benim yerime Fontane yazmış oldu sana.

En içten selamlarımla Franz

*

[Kartpostal]

[Prag,] 14 Ağustos [1916]

Canım –üstlenmiş olduğun sorumluluğun nasıl bir amaca hizmet ettiğini henüz anlamış değilim. Senin çıkarınla ilişkili değil demek, o halde senin gösterdiğin bir nezaket söz konusu sadece. Niçin böyle bir talep geldi? Ve ne şekilde verildi bu sorumluluk? Ve sen eğer buna rıza göstermemiş olsaydın, ne olurdu? –Öğle yemeğinde bir kalıp çikolata beni hüzünlendiriyor, bilhassa da dişlerinin arasında ezile ezile yok olurken çıkan çatırdama sesini duyduğumda. Ya da yoksa dişlerinle bir şey kırmaya tövbe ettim derken, buna çikolata da dahil miydi? Yemeğin geri kalanı da yetersizmiş. Bu lokantanın adı ne peki? Hayalimde bir şeyler canlansın istiyorum. Elinden tutup sana yolu göstereceği yerde, heyecandan titriyor elim burada.

Franz

*

[Kartpostal]

[Prag,] 15 Ağustos 1916

Canım –anma mektubunla ilgili olarak: Gerçeği söylemek gerekirse tarihi aslında hatırlamıyorum, hatta hangi yıl olduğu bile hemen aklıma gelmiyor. Yardım almadan, doğrudan doğruya söylemem gerekseydi: "Bundan 5 yıl önceydi" derdim. Bu elbette tamamen yanlış olurdu, çünkü 5 yıl önce değildi, ya 4 ya da 4000 yıl önceydi. Öte yandan bir kere diğer tüm ayrıntıları muhtemelen senden çok daha net hatırlıyorumdur, çünkü senin o zamanlar dikkat kesilmek için bir nedenin yoktu ki, öyle değil mi? Ayrıca, otele giderken bana eşlik etmedin diyerek tarihi bir gerçeği tahrif ediyorsun, bunu Bay Brod'la (müdür bey) yapmıştım hatırlasana. Her ayrıntıyı biliyorum. Graben'daki o noktayı, sebepsiz yere, daha ziyade huzursuzluk, arzu ve çaresizlikten dolayı bile bile kaldırımdan birçok defa yola takılıp düştüğüm o yeri de biliyorum bu arada. Asansörde yukarı doğru yükselip uzaklaştın sonra da; oysa Bay Brod'a aldırmaksızın kulağıma şöyle fısıldamak vardı: "Benimle Berlin'e gel, her şeyi bırak ve gel!"

Franz

*

[Kartpostal]

[Prag,] 16 Ağustos 1916

Canım –kimden, nerede ve nasıl bilgi aldın bu konuda? Kim, nerede, nasıl ve ne sana bunun hakkında bilgi verdi? Hayır, hayır olmaz, benim için böylesine önemli bir meselede biraz daha teferruatlı olmalısın. Perşembe ile ilgili haber alana dek, o kadar zaman geçecek olması çok yazık, pazartesiden evvel olmayacak gibi. –Cafe des Westens'deki masayı hemen hatırlayamadım, gözümün önüne hep bir keresinde yapayalnız, karalar bağlamış bir halde oturduğum dumanlar içindeki, birbirlerini tanıyan, bana yabancı olan bir sürü insanla dolup taşan lokal geldi. Seninle ve Toni'yle birlikte verandasında yemek yediğimizi ancak sonradan hatırlayabil-

dim, lakin o zamanlar da pek neşeli olduğum söylenemez. 4 yıl önce öyle miydi ama! Kim bilir ne hoş, siyah saçlı, sağlam sinirlere sahip, uzun uyuyabilen, dik başlı (mecazi anlamda değil) bir oğlandım o zamanlar. Bunları bana bir gün yazmalısın, o zaman belki de anlattıklarınla yıkanır tazelenirim.

Çok selamlar Franz

*

[Kartpostal]

[Prag,] 17 Ağustos 1916

Canım, cumartesi günkü kartındakilere benzer belirsizliklerle tasalandırma beni ya da en azından huzursuz etme. Şimdi durup dururken niçin Franzensbad[162] ve son akşamımız geliyor aklına? Bununla ilgili kafanda dolaşan fuzuli şey ne? Hangi konuda tam emin değilsin? Yazması sana böylesine zor gelen şey ne? (Ama kolaylıkla tasalandıran şey.) Neyle ilgili söylenecek daha epey şey var? Bu imalara yol açan zorunluluk, açık konuşmanın önemli olacağını gösteriyor. Bunu senden çok rica ediyorum. Bu hususta herhangi bir şekilde anlayış göstermeye ve tereddüte razı olamam. Bir arada olunduğunda susulabilir; gerçi yaşam süresini kısaltır bu, fakat ortalama hayat süresi uzun. Buna karşın birbirinden bu denli uzaksa insan, açık konuşmak için her fırsattan faydalanmalı. Özetlersek, biliyorsun ki biz her birimiz posta vapurunun yılda sadece bir kez kalktığı bir adadayız. Ve hal böyleyken sen mektuplarını böyle imalı mı yazacaksın?

Çok selamlar Franz

[Kenarda] Lütfen "Poric"i de daha okunur şekilde yaz, her seferinde korkarak okuyorum.

*

[İki kartpostal]

[Prag,] 18 Ağustos [1916]

Canım –dün bir haber yoktu; salı günü bana yazmaya vakti ve hevesi olmamıştır dedim; ama bugün mektup ve

162 Ç.N.: Krşl. 27.12.1912 tarihli metup.

de kart geldi, pek hoş ve iyi. –Halkevi'yle nihayet temasa geçiyor olmana fevkalade sevindim. İlgiliyle nerede konuştun? –Belgeler. Evet, o iş biraz zor. Bilhassa da nüfus kayıt suretini almak kolay olmayacak. Doğduğumdan bu yana da o kadar çok zaman geçti. Ben hep benim evraklarımı iki yıl önce Berlin'de birilerine verdiniz sanıyorum, Tempel'de ya da resmi bir kuruma, hatırlamıyorum. Ama bunu araştıracağım, fakat bunun için önce enerjik bir coşkuya ihtiyaç var. –Zamanın sonsuzluğuna bakışta hemfikiriz, her geçen dakikanın seni, beni sarstığı kadar sarsınadığından emin olsam da. Fakat böyle olması da iyi. –Bir rica: Kuzenimin evlendiğini biliyorsun. Düğün hediyesi olarak annemlerden bir resim istedi. Bu konuda bir ressama (kendisini çok yüksek bir yere koyuyorum, aramızda bahsi de geçmişti), Fritz Feigl, Wilmersdorf, Waglhauser Caddesi 6, mektup yazdım. Fiyatı indirmek için de pek dürüstçe davranmayıp yalan söyleyerek, resmi benim hediye edeceğimi söyledim. O da şimdi bana benim belirlemiş olduğum resimlerin Köln'de olduğunu ve Berlin'deki resimlerinin arasından hangisini seçmesi gerektiğini bilmediğini yazıyor. (Aynı zamanda fiyat olarak 200 Kron'un çok fazla olup olmadığını soruyor. Bu rakam fazla.) Ona seninle bağlantıya geçmesini ve seçimi (bir Yahudi'nin orta çaplı bir düğün hediyesinin nasıl olması gerektiğine dair taviz vermez bakışınla) senin yapacağını yazayım mı? Sen de fırsattan istifade, görülmeye değer birçok şeyi, yani kendisini, resimlerini, karısını, evini görebilirsin böylelikle.

Çok selamlar Franz

*

[Kartpostal]

[Prag,] 19 Ağustos [1916]

Canım –Ressam Feigl meselesiyle ilgili olarak: Senden bir cevap gelene kadar onu bekletmek istemiyorum. Bu durum-

da ona 150 K teklif edeceğim (bunu bir satın alma olarak değil, bir hatırşinaslık olarak görüyorum, 200 K da, her ne kadar biraz yüksek olsa da, yine bir hatırşinaslık bedeli olurdu) ve kabul ettiği takdirde seni telefonla aramasını ve seninle birlikte resmi seçmesini rica edeceğim. Ayrıca şu yüzden de cevabını beklemiyorum, çünkü o zaman eğer bu işle ilgilenmek istemiyorsan ona bunu yine de telefonda söyleyebilir, geçen süre zarfında resmi onun seçmesi gerektiği konusunda benimle anlaşmış olduğunu bildirirsin. Arzun, keyfin bilir, yani.

Franz

*

[İki kartpostal. Damga: Prag – 20.VIII.16]

19 Ağustos 1916

Canım –haber gelmedi, fakat biraz düzensizlik arz eden aramızdaki bu irtibatın şöyle de küçük olmayan bir avantajı var ki, o da insanın bu tür bir durumda yalnızca bir gecikmenin söz konusu olduğuna inanması. –Şayet anın içinde varlığını sürdürebilmek için hep halihazırdaki bir sevincin bulunması gerekiyorsa, benimkisi senin Yahudi Halkevi'yle ilgili filizlenmeye başlayan bir bağlantı içinde olduğunu biliyor olmamdır. –Annenle ilgili yazdıkların hakkında sana uzun zamandır bir şey söylemek istiyordum: Her ikisini de anlıyorum, hem annenin senden bir şey öğrenmek istemesini, hem de (bunu özellikle iyi anlıyorum, senden de daha iyi) senin bir şey söylememeni. Fakat yine de bu ikisinin arasında bir denge mümkün olabilmeli. Hatta o kadar fazla şey anlatmamalı, birlikte etraflıca düşünülmeli en fazla. Birleşmemiz konusuna gelirsek, bunun gerçekliği, bir insan onu ne kadar belirleyebilirse o oranda mutlak olarak belirlenmiştir; o anın kendisi sadece göreceli olarak belirlenmiştir ve ilerideki hayatımızın ayrıntılarını (Prag'ı hariç tutarak) geleceğin kendisine bırakmalıyız. Annen de bunların kendisine söylenmesine izin verecektir, fakat örneğin benim bunları

söylemem ancak sonu olmayan bir zorlamayla mümkün. Ama annen bizim geleceğimize o genel anneliğe özgü olanın dışında başka bir yönden daha ilgi besliyor, her ne kadar an itibariyle gelecek puslanıyor olsa da bunun da konuşulması gerekiyor. –Buna karşın annenin pazar günü öğlen saatinde evde olman yönündeki talebini hiç anlayamıyorum. Bu şekliyle de olmaz ki ama, böyle bir istek, özellikle de akşamları zaten sıkça onunla beraberken ve şunun şurasında havanın güzel olacağı sayılı pazar kalmışken. Bunun hakkında bana tatmin edici bir cevap vermezsen, annene bu konuyla ilgili bizzat yazarım. Bu kulağa çok sertmiş gibi geliyor, lakin olabileceği kadar tersi söz konusu.

Çok selamlar Franz

*

[Üç kartpostal]

[Prag] 21 Ağustos 1916

Canım, demek perşembe sabahı, akşama Dragoner Caddesi'ne değil de Friedrichshagen'e gitmeyi öngördün; bu elbette sağlık ve manzara yönünden çok isabetli olsa da pazar günü Cafe des Westens'de edinmiş olmayı düşündüğün bilgileri göz önünde bulundurunca bende bir miktar hayal kırıklığı yarattı. Belli ki Bayan Dr. Zlocisti'nin (kendisi hakkında burada çok iyi şeyler söyleniyor. Sen nasıl bir izlenim edindin?) pazartesi günü verdiği bilgi daha önceki bilgiyi geçersiz kılmış. Dikkatini çekmek istediğim husus, başlangıca özgü hatalar yaparak ve dersler çıkartarak en başından, oluşmakta olan, tamamlanmamış bir işin içinde yer almanın senin açından ne denli büyük bir avantaj teşkil edeceğiydi. Haberleri dört gözle bekliyorum. –Evet, Fontane! Kadına haksızlık etmemelisin, hata her ne kadar, hem de sıkça onda olsa da. Yılını belirtmiştim gerçi, ama Fontane'in o zamanlar 57 yaşında olduğunu, yani halen çok haklı talepleri olabilecekken, karşısında –sanırım– 5 çocuklu bir ailenin taleplerinin durduğunu yazmamıştım. Haklı olmasına

haklıydı, lakin kolay değildi. Bu konuyla ilgili olarak karısı hakkında bir bölüm daha: Onun talebine sonsuz derecede sevgisizce derdim, fakat biliyorum ki içindeki "İnsan her şeye alışıyor" şeklinde günlük hayattan bir cümleyle kendisini teskin etmiş bulunuyor. Bu cümle doğru değil. Ben olabildiğince hissizim, fakat sayısız insanın, genci yaşlısı, gam ve kederden, hasret çekmekten ve gücenmekten içinin burulduğu hiç şüphesiz doğrudur. Her bir gün, insanın her şeye alışmadığının kanıtını ortaya koyar. Ben de bunu yapamazdım ve eğer dayanmak zorunda kalmış olsaydım ya melankolik biri olurdum ya da tazelikten solgunluğa, manevi bir canlılıktan manevi bir ölüme doğru üzücü bir dönüşüm geçirirdim. Buna da o zaman "alışmak" deniyor, ne alışmak ama! Tüm bunlar asıl kastedilenin yanında daha yüzeysel ve daha hafif ifade edilmiş kalıyor ve hatta belki de kasten gerçekte olduğundan daha yüzeysel bir şekilde söylenmiştir, çünkü o kadar güçlü ki Fontane, bunların üstünden atlayıvermiş. Fakat karısından bunu anlamasını (yani onun bunları onunla birlikte yaşamasını) talep etmesi fazla sert olmuş, böyle bir ihtimali kabul etmiyorum; ancak kadın, ona duyduğu güvenle susmalıydı, ama bunu o kadar zaman evliyken öğrenememişse (güvenmeyi ve susmayı kastediyorum) bundan sonra da öğrenmesi beklenemeyecektir. Gelgelelim hakkıyla bir mahkemeye çekmek için mektuplarını görmemiz lazım. Yeter bu kadar. Umuyorum ki yarın yine haber alırım, beni bugün ofiste dehşete düşüren kapandaki farenin, kapana yerleştirilmiş peyniri kaptığı gibi kapıyorum kartpostalları.

Çok selamlar Franz

*

[Kartpostal]

[Prag] 22 Ağustos 1916

Canım, daktilodayım şu an, bir de böyle deniyorum. Yazıcı kız izinli, onun hasretinden şu anda neredeyse hasta

haldeyim, çünkü onun yerine bakan adam ne kadar sabırlı, gayretli ve ürkek olursa olsun, farkında olmaksızın sinirlerimi altüst edip beni çileden çıkarıyor. Neyse, yarın, hayır ondan sonraki gün geliyor. Peki, senin yardımcın nasıl? Onun hakkında hiç ses çıkmıyor. Şimdi aklıma geldi de: Sen de bana daktiloyla yazsana bir kere. O zaman örneğin son pazar selamından (cuma ve cumartesiden gelen bir şey yok henüz) çok daha uzun bir şey ortaya çıkabilir, hem belki daktilo yazısı denetimden de daha hızlı geçer. –Demek pazar günü de ofistesin ve bu ikinci kez oluyor, büyük haksızlık. Nedir yolunda gitmeyen? Halkevi'yle ilgili de yeni bir şey yok, çok yazık. Bir şey daha aklıma geliyor, önceden kalan bir şey ama bu (daktilonun başındayken üzerime hücum ediyorlar): Çektirdiğin fotoğraflardan birkaç tanecik yollayamaz mısın bana, hatta zaten bu konuda bana verilmiş sözün de yok muydu? –Max'la karısı benim ve rehberimizin tavsiyeleri doğrultusunda Marienbad'a gidiyorlar, uzun bir süreden sonra Marienbad'da bir anlamda bizi temsil eden insanların olmasını yeniden çok hoş buluyorum. Orası öyle uzakta ki ve bizim açımızdan öyle yitirilmiş ki (insan ağlamaklı oluyor daktilonun başında). Çok selamlar, Frolayn Bloch'a da tabii ki, bu her zaman geçerli.

Franz

Jüdische Rundschau'yu okuyabildin mi?

*

[Kartpostal]

[Prag] 24 Ağustos 1916

Çok memnunum Felice, senden çok memnunum, ne var ki o kadar fazla uzaktasın ki, ne kadar memnun olduğumu sana gerçekten gösterebilmem imkânsız. Umarım Dr. Lehmann'dan yakında bir haber gelir, ne kadar uzun sürüyor. Çok iyi olan planına gelirsek: Ne yaptığın ve nasıl yaptığın önemli; ikincisi elbette ki daha da önemli, fakat bir tek belirleyici olan ise bunun belki beraberinde getirecekleri ki,

bunlar böylesine bir birleşimin içinde yatan büyük güç ve bağlantı olanaklarının senin için canlanması olacaktır. Her halükârda başlangıçta çok az şey üstlen ve hem kendi selametin –zaten iş yükün çok fazla– hem de bu işin selameti açısından öncelikle sakince genel bir izlenim edin.

Franz

[Kenarda] Cuma ve cumartesi gününden haber alamadım, kayıp mı oldular?

*

[Kartpostal]

[Prag] 25 Ağustos 1916

Canım, dakiklik bir zamanlar mümkünken, onu elde tutmak için aslında pek de çaba gösterilmiyordu, bu yüzden şimdi yakınmamalı. Ama yine de bazı sabahlar yakınılıyor. –Adını söylediğini hatırlamadığım bu Frolayn Schwabe kim? Ressamın evini ve karısını görmeye değer bulma konusundaki şüphelerin ondan kaynaklanıyorsa, Ressam Feigl hakkında pek de olumlu konuşmamışa benziyor. Ben gerçekten de sadece adamı ve resimlerini biliyorum, karısını çok az tanıyorum, evini ise hiç bilmiyorum. Senin açından görülmeye değer olan bence, bu bütünün örnek niteliğindeki hali, çokça hakikati bulunan, kavranmasıysa zor bir işletme olmasında. Bu arada, bugünkü kartında yazdıklarına ("Eşiniz hanımefendiyi şahsen tanıyacak olmaktan memnuniyet duyacağız") göre yaklaşık 8 adet Prag tablosundan bir tanesinin seçilmesi söz konusu olacak. Bunlar benim Prag'da gördüklerim, fakat hafızamda birini diğerinden tam olarak ayıramıyorum, tek hatırladığım o gün hepsine hayretler içinde bakakaldığımdı. Resimler şimdilik Köln'de bulunuyor, ancak öyle görünüyor ki Berlin'e doğru yola çıkmak üzere (Açık bir şekilde ifade edilmiş oldu!). Feigl, resimler gelinceye kadar seni arayacak. Ve şimdi artık daktilonun şahsiyetsizliğinden en şahsi selamlarımın içine dalıyorum.

Franz

*

[Kartpostal]

[Prag] 26 Ağustos [1916]

Canım, iyi bir resim, benim (henüz yolda olan) talebimle değil de kendiliğinden gönderilmişe benzediği için de özel bir teşekkürü hak ediyor. Sen siyah ya da bronz renktesin, bilhassa duruşunla belirginsin, beyaz görünen Frolayn Grete de çok gerçek, Frolayn Schürmann çok anlık bir görüntü veriyor, bir şey söylenmeyebilir, tabii yüzün, gözlerin, burnun, gülümsemenin biraz çokça süslenmiş ve tatlılaştırılmış göründüğünü söylemek istemezsek, özellikle de çok iyi görünümlü olan erkek kardeşinin yanında biraz ağırlaşmış duruyor. Bir eleştiri demeyelim şimdi buna. –Pazar günüyle ilgili meseleye ancak ilk kez yapacağımız tüm gün sürecek pazar gezisine dair haberi aldığımda çözülmüş olarak bakabilirim –Bazı sorularıma senden bir cevap alamıyorum, örneğin Marienbad'daki son geceyi vs. aniden hatırlamanın ne anlama geldiği, ya da annenle ve geleceğimizle ilgili meselenin ne durumda olduğuna dair sorular.

Çok selamlar Franz

*

[Kartpostal]

[Prag] 30 Ağustos [1916]

Canım, uzun süredir bir haber yok. Bende durumlar biraz karışıktı, ama istisnai değil bu aslında. –Feigl'den nasıl bir izlenimle döneceğini merak ediyorum. Doğru hatırlıyorsun, onun hakkında yazmıştım sana, fakat Berlin'de onunla görüşmedim. Oraya yapacağın ziyaretin muhtemelen güzel bir pazar öğleden sonrasına mal olacak olması çok yazık. Ama sadece bir öğlen sonrası, çünkü öğlenleyin misafirin vardı, yani ilk fırsatta gidecek olmana ve bunu da esasında istemene rağmen ve Waldenburg'lar sabahleyin vakitlice sizden ayrılmış olmalarına rağmen köye gitmedin. Resimlerden dolayı bu suçta en fazla pay sahibi olan benim. –Yahudi Halkevi konusu ne oldu? O konuda bir şey söyleyeceğim:

Belki ve muhtemeldir ki bazı harcamalar gerekli olacaktır. Bunları tamamen bana yüklemelisin ki, bu işten aldığın zevk dışında, katkımı başka bir şekilde de sana sunabilmiş olayım.

Franz

*

[İki kartpostal]

[Prag] 31 Ağustos 16

Canım, mektup ve her şeyi ayrıntılı bir şekilde güzelce anlattığın için çok teşekkürler. Daktilo yazısında hayal kırıklığı yaratan bir şey var ve insanın soğuk kâğıdın arkasına bakası geliyor, acaba canlı olan orada yakalanabilir mi diye, ama büyük avantaj sağladığı bir gerçek. Sen de kendini daktiloda daha bir alışılmışın içindeymiş gibi hissediyorsun sanki. –Ressam ve karısı gibi insanların arasında oluşunla hoş geliyorsun bana, bu arada öyle sanıyorum ki, Feigl'la evvela baş başa konuştuğu zaman daha iyi tanıyor onu insan. Resimlerin önündeyken kendine güvenin var mıdır, benim nadiren olur. Feigl'in 2-3 resminin önünde bu güvene sahiptim. Hatta onun buna epey katkı yaptığına bile inanıyorum. –3-4 yıldır evliler. Kadın bana biraz fazla soğukmuş gibi geldi, fakat kısa sürede anladım ki, 1 saat kafede oturduktan ve yarım saat gezintinin ardından kendisi hakkında bir yargıya varılamaz. Biraz tuhaf bir şekilde bir araya getirilmiş gibi göründükleri söylenebilir, fakat görünüşe bakılırsa beraberliklerinden çok memnun oldukları için ben de bu beraberliği gönülden takdir ettim. Okul yıllarından neredeyse hiç hatırlamıyorum onu. Hayalimde canlandırmaya çalıştığımda yalnızca son sırada oturan sakar ve uzun boylu biri canlanıyor gözümde, fakat bu o mu kesin değil. –Konuşurken, düşünürken büründüğü hali, o halin içinde barındırdığı yarı çılgınlığın ve fakat ileri düzeydeki düzenliliğin üzerimdeki etkisi büyük. Sonra, tıpkı benim gibi aşağı yukarı "anlık iyimserlik" şeklinde nitelendirdiğin hiç bitmeyecek bir arayış ve

kesinlik içinde oluşu ki, bunları sadece sezinlemiş olabilirsin, zira çay içerken pek belirgin olarak ortaya çıkmamış olsa gerek bunlar. –Karısı karşısında toy delikanlı hali algılamış olmanı açıklayamıyorum, zira karısı ona karşı soğuk, müşkülpesent ve kibirli de olsa tamamıyla onun varlığında yaşıyor. Öyle geldi bana. Paris tablosu sence daha uygun bir evlenme hediyesi mi olur? Ne tür bir şey? Ne büyüklükte? Onu da gönderecek mi? 150 K ödüyoruz, tablo için çok az, hediye için çok fazla bir para. Fırsat olursa öğleden sonrasını da anlat bana. Kendini orada nasıl hissetmiş olduğunu.

Franz

[Kenarda] Frolayn Bloch bunu nasıl kaldırıyor ve onun için ne anlama geliyor bu?[163]

*

[Kartpostal]

[Prag] 1 Eylül 16

Canım –dünkü mektupla birlikte sevinç içindeyim hâlâ, özellikle iki şey vardı mektupta: İyi bir gözlem ve insanlara duyulan saygı. Bana o öğleden sonrayla ilgili biraz daha yaz, özellikle neler gördüğünü de. Feigl büyük bir işe başlamayacak mıydı, Müller Yayınevi adına Dostoyevski'nin başyapıtlarıyla ilgili çizimler yapacaktı. Onlardan sana bir şey gösterdi mi? Onlarla son konuştuğumda da senin bahsettiğin gibi karı koca depresyondalardı. Yalnız bu seferkinin, işyerinde beni ziyarete gelen Feigl'in erkek kardeşinin anlattığına göre, bir gerekçesi varmış. –Frolayn Grete'nin sıkıntısı beni derinden üzüyor; bu sefer, eskiden, görünüşe bakılırsa zaman zaman (bunu en iyi anlayan benim; insan bazen tüm gücüyle bir yerlere girmek istediğinde yakasından

163 Ç.N.: R. Stach bu ifadenin ve bir sonraki karttaki "Frolayn Grete'nin sıkıntısı beni derinden üzüyor" ifadesinin G.B.'nin evlilikdışı doğurduğu çocukla ilgili olabileceğini belirtiyor (s. 497). Yine bu satırlardan hareketle, M. Brod'un yaydığının tersine bu çocuğun Kafka'dan olmayacağını gösterdiğini dile getiriyor.

tutulup dosdoğru dışarı çıkartılıyor) inanılması güç bir şekilde yaptığının aksine, hiç şüphesiz yalnız bırakmazsın onu. Ona iyiliğin dokunduğu takdirde beni de temsil etmiş olursun. –3 günlük olağanüstü sakinliğin ardından başım bugün yanıyor, ayaklarımdan saç diplerine kadar, dünden beri böyle. Bu arada yaklaşık 14 gün önce bir doktora göründüm, bir doktor ne kadar iyi olabilirse o kadar iyi bir doktordu. (Pencereden çıkıp gitmek yerine doktorun muayenehanesine götürüyor çaresizlik krizlerim beni.) Bununla ilgili daha sonra yazacağım.

En içten selamlarımla Franz

*

[Kartpostal]

[Prag] 3 Eylül 1916

Canım, yalnızca bir iki kelime, geç kaldım çünkü, Ottla yüzme okulunda beni bekliyor, kanım yine davet edilmeksizin başıma hücum ediyor, onu biraz temiz havaya çıkartmalıyım. –Kız kardeşine henüz yazmadım, telgraflarından birinde adresi yazıyordu, fakat bulamadım. Sana bir tek şunu diyeyim: Tehlike eğer ona kadar gelmişse, o zaman her şey yitirilmiştir. Bu olasılığı katiyen göz ardı etmiyorum, fakat bu zamanda bu dertlerle uğraşmamalı. Sana her halükârda yazacağım. –Annenin geleceğinin nasıl olacağını açıklığa kavuşturma konusunu, bunun hakkında konuşmak iyi olsa da, aslında kendim için değil (gerçeği söylemek gerekirse, bunu söylerken aklımda olan şey ev meselesiydi) annen için açmıştım Felice. Tasarrufların benim için tamamıyla ve neredeyse (kızmak yok!) inanılması güç bir sürpriz oldu. Buna dair yazacağım.

Franz

*

[Kartpostal]

[Prag] 7 Eylül 1916

Canım, habersiz üç gün, buna karşılık bugün gelen resimlerin olduğu mektup. Sanırım resimler pek iyi değil, bir

tanesi de Troyalı Kadınlar'ın matem korosundan bir ön prova gibi, fakat yine de içime işliyorlar ve hepsini tümüyle kucaklıyorum. Bu tarz sevinçleri sık sık yaşat bana. –Çocuk sahibi olmakla ilgili yönelttiğin soru en zor olanlardan ve muhtemelen katiyen çözülmeyecek nitelikte. Hatta bu mesele büyük oranda çaresizlik krizlerime dahil. Ne çözülebilir ne de göz ardı edilebilir. Bu en yüce yetki nasıl da sallanan bir kırbaca dönüşmüş! –Soruya vermiş olduğun yön değişikliğinin cevabı ise o kadar zor değil. Öyle görünüyor ki her üç evlilik için özel bir açıklama söz konusu ya da daha çok bir haklı çıkma çabası. Hiçbiri haksız bir halde kalmak istemiyor ya da hiç değilse kendini haklı çıkarmayı denemiş olmadan ya da daha ziyade kendini pek değilse de bağlanmayı haklı çıkarmadan kalmak istemiyor. Kadınlar için her ikisi de geçerli, hem suç hem kusur, erkekler için sanırım sadece suç ki onun da çok defa bedeli ödeniyor. Az buçuk anlaşıldı mı bunlar?

Evde tam kartları bitirecektim ki, önümde duran "Berliner Tageblatt" Gazetesi'nde (5.IX. akşamı) "Anne ve Bebek" adlı serginin duyurusu ve orada yapılacak sunumlar gözüme çarptı.

Çok selamlar Franz

[Kenarda] Daktilo yazısına kesinlikle karşı değilim.

*

[Kartpostal]

[Prag] 8 Eylül 16

Canım, bugün 5 ve 6 Eylül tarihli mektupların geldi, çok teşekkürler. Evlerden bahsediyorsun. Dün sessizliğe nasıl bir özlem duydum bilsen, kusursuz, içine hiçbir şeyin sızmadığı bir sessizliğe. Duymak için kulaklara ve hayatın vazgeçilemez gürültüsünü ziyadesiyle bizzat ifa eden bir başa sahip olduğum sürece bu sessizliğe kavuşabilecek miyim dersin? Sanırım suların kıyıya savrulmuş bir balığı ardında bırakıp geri çekilmesi gibi sessizlik de öyle kaçıyor benden. Dün öğ-

leden sonra Otto Kaus'un "Dostoyevski" adındaki kitabıyla mesut denebilecek bir saat geçirdim. Marienbad'dayken sana Blei'in bir resmini göstermiştim. Onun yanında üniformalı genç bir adam duruyordu, o Kaus'du. Kitabı sana tavsiye edemeyeceğim, çünkü hiç değilse başlangıçta tamamıyla anlaşılmazmış gibi duruyor, ama belli bir bakış geliştirdiğinde, bunu zamanın ve edebiyatın içinde gezinen herkes yapabilir, çok, hatta fazlasıyla basitleşiyor.

Franz

*

[Kartpostal]

[Prag] 9 Eylül 1916

Canım, kız kardeşinin adresini henüz bulamadım, ama zaten sen de ilk heyecanı atlatmışsındır. Bunların bir aciliyeti yok, insan yeter ki istesin. –Feigl çiftiyle bu kadar iyi anlaşmışken, onlara bir veda ve moral verme ziyaretinde bulunabilirsin belki, yola çıkacaklardır çünkü. Ya da onlara şimdilik uygun bir kart atman belki de daha iyi olacaktır. Feigl bana henüz yazmadı, resimler de henüz gelmedi. Bu arada Feigl, Nationalgalerie'nin (Bode?) müdüründen grafik çalışmalarındaki başarılarına dikkat çeken son derece candan bir mektup almış, özel olarak onun depresyonuna yararı olsun diye. Ayrıca elbiseler konusunda böylesine mukavim bir duyarlılığa sahip olduğu sürece kadının durumu da o kadar kötü olamaz, özellikle de senin elbisen bir matem elbisesi değilken. Kadınların eşitliğiyle ilgili beyan ettiğin görüşle beni korkutmak istiyorsun sanırım. Duyduğum güvenin bir işareti olarak bu görüşü de kabulleniyorum. –Perşembe akşamıyla ilgili haberleri olağanüstü bir heyecanla bekliyorum.– Belge olarak sadece doğum ve nüfus kâğıdına ihtiyaç olacak sanırım. Duyduğuma göre bunları edinmek çok kolaymış. Yeter ki, birkaç saatliğine kendimi azat edebileyim.

Çok selamlar Franz

[Kenarda] Biraz evvel genç Feigl, şiirlerini getirdi, kolay anlaşılmayan, çok ciddi şeyler.

*

[Kartpostal]

[Prag] 10 Eylül 16

Canım, pazar telaşı, Ottla'yla geziyorum yine. Önceki gün resmi tatildi, birlikte benim kısa süre önce keşfetmiş olduğum iki harikulade yere gittik; buralar yine Troya'nın[164] yakınındaydı fakat o orman kenarından çok daha güzel yerler. Bir tanesi daha da derindeki otların içinde, fakat küçük bayırlar dört bir tarafında, düzensizce, biri yakın biri uzakta, fakat çepeçevre sarılmış ve güneşin saadetine kendini bırakmış halde. Diğeri, ondan çok uzakta olmayan derin, dar ve değişken bir vadi. Her iki yer de, insanların kovulmasının ardından sessizliğe bürünen cennet kadar sessiz. Bu huzuru bozarak Ottla'ya biraz Platon okudum, o bana şarkı söylemeyi öğretti. Gırtlağımın bir yerlerinde altın olmalı, bir teneke gibi tınlamak istemesine bakmamalı.

Çok selamlar Franz

*

11 Eylül 16

Canım, vakit henüz çok erken, işler bekliyor, şefim bekliyor, uykusunu bir kez daha pek alamamış bir baş, belki de sandalyenin arkalığına yaslanmayı yeğleyecek, ama yine de burada daktilonun başında oturuyorum, senin için. Mektubunun bana verdiği mutluluğu, ancak ferah bir mekânda, tüm dirseklere özgürlüğün verildiği yerde ifade edebilecekmişim gibi geliyor bana çünkü. Sen ve Halkevi, elbette ki önemli olan bu, diğer her şey, iyi ve en iyi şeyler, kendiliğinden gelişecektir. Dış görünüş ile ilgili değerlendirmene, buna uzaktan müsaade olduğu ölçüde, hem övgü, hem de yergiyle tamamıyla katılıyorum (yalnız piyanonun, evimizin döşen-

164 Ç.N.: Prag'da Troya adlı bir banliyö var, ünlü Troja Sarayı da burada bulunuyor.

mesinde model olarak alınmasını kabul etmek istemiyorum), ama tüm bunlar zaten sadece şimdilik ve öylesine söylenen şeyler. Önemli olan insanlar, bir tek onlar, insanlar. Senden bu doğrultuda daha fazla şey duymayı çok isterim. Dr. Lehmann ve elbette yaptığı konuşma hakkında da birkaç söz. Örneğin, duyduklarının seni pek şaşırtmadığını (bu kulağa biraz küçümseyici gelmiyor mu?) söyleyip sonra da bu konuşmanın fikirlerine uzun zamandan beri yabancı kaldığını (bu aslında pek de şaşırmadığının değil de epey şaşırdığının bir ifadesi değil mi?) söyleyerek düştüğün çelişki ne anlama geliyor. Öyle görünüyor ki, Siyonizm'in merkezinde yatan bir konuyu ele almış olan bu konuşmaya tanık olman senin açından özel bir şans olmuş, kanımca konunun bu yönü hiçbir zaman dinmeyip, her seferinde yeniden hareketlenerek, Siyonizm'in zeminini her seferinde yeniden huzursuz edecek türden. Ama işte buradaki çalışma için, dolayısıyla senin için de, bu huzursuzluğun vereceği rahatsızlıklardan nispeten en iyi korunma söz konusu ve belki – belki demek bile fazla, bu kelimeyi söylemek gelmiyor içimden. Fakat her halukârda şimdilik orada yapılması gerekenler için sana bir zamanlar göndermiş olduğum ve okumanı yeniden ve daima hararetle tavsiye edeceğim o anılar kitabındakinde[165] yansıtılan zihinsel deneyimin esamesi bile yeterli olacaktır. Dediğim gibi, oradaki insanlar hakkında daha fazla şey duymak istiyorum, orada olsaydım benim çok güzel bulacağını düşündüğün kızlar hakkında da. Bakımları üstlenilen çocuklar da oradalar mıydı? Birilerinin kendini ele verdiği tartışmalar yaşandı mı? Frolayn Bloch'un da orada bulunmuş olması çok iyi. Neler söyledi? Tüm bunlarda beni özellikle sevindiren bir nokta var (bunu sana söylemem çok ihtiyatsızca, ne var ki gerek bu konu gerekse birbirimize o kadar yakınken aramızda ihtiyatlılığın yeri olmayacaktır); dikkatini şimdiye kadar, gücünün en iyi parçasını harekete geçirmeyi sağlaya-

165 Ç.N.: *Bir Sosyalistin Anıları*, Lilly Braun.

bilecek asıl önemli olana tamamıyla vermemiş olduğunu (aslında dikkatin sadece kısmen dağılmıştı, nitekim hiç kimse kendini tamamıyla yadsıyamaz, eğer sen de bana inanıyorsan, benimle ilgili olarak bu yönde bir görüşe sen de sahipsindir) işinin, ailenin, edebiyatın, tiyatronun, doğaları gereği bu en iyi tarafının sadece bazı kısımlarını kullandığını, lakin kurman gereken asıl bağlantının belki de tam da bu çalışmayla senin önünde açıldığını ve bunun yine en iyi şekilde diğer herkesin, ailenin vs. yararına da olacağını gösterecek bir şey olduğunu bir şekilde hissediyorum, bunu bir şekilde gördüğümü düşünüyorum. Bunları söylerken bilinçli olarak ikimiz ve aramızdaki bağla ilgili noktaya temas etmedim, bunu susarak muhafaza edelim. Fakat eğer bir kereye mahsus o akşamın değilse de bütüne ve onun getirdiği imkânlara dair o fikirlerden eğer herhangi biri sende (ve şimdiye kadarki çevrenin de hakkını verirsek Frolayn Bloch'da da) bir yansıma bulabilirse o zaman çok mutlu olurum.

Baş ağrılarıma gelirsek, son zamanlarda genel olarak değişkenlik gösteriyorlar ve bu yüzden ortalamaya vurulduğunda, işkenceye göğüs gerdiğim bazı günlerde her ne kadar feci olsalar da tahammül edilebilir derecede. Geçende göründüğüm ve bir doktor muayenesi genelde ne kadar ayrıntılı olabilirse beni öyle muayene eden doktordan epey memnun kaldım. Sakin, birazcık tuhaf, ama yaşıyla ve cüssesiyle (benim gibi zayıf ve uzun bir şeye nasıl güven duyabildiğin benim için hep anlaşılmaz kalacak), evet cüssesiyle (kalın dudaklar, geniş, öğütücü bir dil), çok fazla bir yakınlık göstermeyen, gösterdiğinde de bunu asla bir yapmacıklığa kaçmadan yapmasıyla, tıbbi sadeliğiyle ve daha başkaca özellikleriyle güven uyandıran bir adam. Muayene sonucunda olağanüstü bir asabiyetten başka bir şeye rastlayamadığını açıkladı. Fakat tavsiyeleri gerçekten de çok komikti: Sigarayı ve içkiyi azaltmamı, sebzeyi etten daha fazla tercih etmemi, akşamları et yememin daha iyi olacağını, biraz

yüzme okuluna gitmemin iyi olacağını vs. söyledi; akşamları da huzurlu bir şekilde yatağa girip uyumalıymışım. Özellikle de bu son tavsiyeyi son derece iştah açıcı bir şekilde ifade etmesini bildi. Aşağı yukarı hepsi bu.

Ama artık bitirmenin zamanı çoktan geldi, yazarken şu ana kadar yaklaşık 5 kez araya girdiler ve tehlike giderek artıyor.

Şu ana kadar sadece dolaylı olarak değindiğin Frolayn Schwabe de Halkevi'nde miydi? Halkevi'yle ilgili sana yansıyacak olan harcamalar konusuna gelirsek, bunlar zorunlu veya sadece gönülden yapılacak olsun, onları lütfen senden rica etmiş olduğum şekilde üstlenmeme izin ver. Bu arada anılar kitabını geçende Max'a da hediye ettim, yakında Ottla'ya da edeceğim, sağa da, sola da edeceğim. Bu anılar, bildiğim kadarıyla, zamanımıza en yakın duran, hem en nesnel hem de en canlı seslenme.

En içten selamlarımla Franz

*

12.IX.16

Canım, bana sorduklarının bir kısmına dünkü mektubumda dolaylı olarak işaret etmiştim, yalnız en önemli kısmı bile değildi bu. Yazmak elimden gelmiyor, ama tesellim şu ki, bunları sözlü olarak bile ifade edecek durumda olamazdım. Senin tabiatın gereği belki haklı olarak talep ettiğin açıklık, bu meselede bende yok, hatta olumsuz yönden bile yok ve şayet olsaydı da sanırım bunu sana aktarmaktan çekinirdim. Önüne dergiler ve kitaplar koymak suretiyle seni, zihnimde senin için iyi bir şekilde hazırlanmış görünen bir yerlere yönlendirmeyi de deneyebilirdim esasında. Yapmadım, bir şey de çıkmazdı bundan, bu tarz, aslında zayıf olan yönlendirmeler zayıflıktan başka da bir sonuç getirmez, kaldı ki başını bir kez çevirmen yeterdi uzaklaşman için, anılar kitabında yapmış olduğun gibi örneğin. İlave edeyim: "haklı olarak uzaklaşman için", çünkü teması böylesine mesa-

feli bir yerden ve bağlantısız bir şekilde denemek doğrusu düşüncesizceydi. Bu yüzden de, Marienbad'da benim bu yönde bir beklentim ya da kastım olmaksızın Halkevi fikrini serbestçe canlandırmana ve şimdi de bu yolda devam edip görmek istediğini duyduğumda çok sevindim. Bir tek oradaki hakikat seni esaslıca aydınlatabilecektir, bir tek o küçük, en küçük hakikat. Kafanda önyargılar oluşturma, ne iyi ne de kötü türden, aynı zamanda benimle ilgili düşüncen de bu çerçevede bir önyargı etkisi yapmamalı. Orada yardıma muhtaçlığı göreceksin, makul bir şekilde yardım etme olanağını da, bu yardım için kendi içindeki gücü de tabii, o halde yardım et. Bu çok yalın olsa da ana düşüncelerin hepsinden daha derin. Merak ettiğin tüm sorular, eğer soruların varsa, bu yalınlığın içinden kendiliğinden cevap bulacaktır. Benim durumuma gelirsek, bu iş nedeniyle benden belli oranda uzaklaşacağını göz önünde bulundur, zira ben en azından şu anda –bunu söylerken sağlık durumumu göz önünde bulunduruyor da değilim– böyle bir işin üstesinden gelemezdim, böyle bir işe ben kendimi veremezdim. Fakat bunlar sadece ayrıntı, genel itibariyle ve onun da ötesinde bu çalışma üzerinden ikimiz arasında oluşacak bağdan daha sıkı bir manevi bağın olmadığından adeta eminim. Ben, orada elini uzattığın her işten, üstleneceğin her yükten (fakat sağlığın bundan zarar görmemeli), bu tarz işlerin her birinden, aynen son mektubunla yaptığım gibi, besleneceğim. Gördüğüm kadarıyla manevi bir özgürleşmeye götürebilecek kesin olan tek yol ve o yolun eşiği burada. Hem de öncelikle yardım edenler, daha sonra yardım edilenler için olmak üzere. Bunun karşısında yer alan düşüncenin kibrinden sakın kendini, bu çok önemli. Peki, ne tür bir yardımda bulunulacak o Halkevi'nde? İnsan bu hayatta derisinin içine artık bir kez dikilmiş ve en azından kendi elleriyle ve doğrudan bu dikişlerde bir değişiklik yapamaz, bundan dolayıdır ki en iyi ihtimalle, bakımı üstleni-

len çocukları, onların özlerini mümkün olduğunca koruyup kollayarak, yardımcıların iç dünyalarına ve daha da ileri bir aşamada yardımcıların yaşam çizgilerine yaklaştırma çabası içinde olunabilir, bunun anlamı da onları çağımızın kültürel bakımdan yükselmiş Batılı Yahudisinin durumuna, Berlin havasını almış –şunu da itiraf etmiş olayım– belki de bu türün en iyi tipine yaklaştırmak. Böylelikle çok az şeye erişilmiş olacaktır. Örneğin Berlin'deki yurt ile çocukların, Berlinli yardımcıların yanı sıra (canım, sen de onların arasındasın, ben ise yukarılarda) ve Kolomea'lı veya Stanislau'lu sıradan Doğulu Yahudilerin yardımcı olarak yer aldığı başka bir yurt arasında seçme şansım olsaydı, tercihimi derin bir oh çekerek, gözümü kırpmadan mutlaka ikincisinden yana kullanırdım. Gelgelelim sanırım böyle bir seçim şansı yok, hiç kimse için yok, Doğulu Yahudilerin değerine denk olan bir şeyin aktarılması bir yurtta olabilecek bir şey değil, bu noktada son zamanlarda kan bağı içinde gerçekleşen bir yetiştirme işi bile giderek daha fazla başarısız oluyor, bunlar aktarılamayan fakat belki de, ki ümidimiz de bu yönde, edinilebilecek, kazanılabilecek şeyler. İşte yurttaki yardımcılar, öyle inanıyorum ki, edinimde bu yönde bir olanağa sahipler. Yapacakları katkı yetersiz olacaktır, çünkü ellerinden gelen şey az ve kendileri de yetersizler, fakat meseleyi kavradıkları takdirde, ellerinden gelen her şeyi yapacaklardır ve de her şeyi ruhlarının tüm gücüyle yapacaklarından bu yine de çok olacaktır, zaten çok da yalnızca budur. Bunların Siyonizm ile ilgisi (bu sadece benim için geçerli, elbette ki senin için hiç geçerli olmak zorunda değil), yurttaki işin, Siyonizm üzerinden genç ve güçlü bir yöntem, taptaze bir güç elde edecek olması, başka bir şeyin başaramayacağı yerde yerde milli çabanın ateşleyici olması ve mazideki olağanüstü dönemlerle bağlantı kurulması; bunlar da ancak Siyonizm'in var olmak için mecbur olduğu kısıtlamalar içinde mümkün. Siyonizm'le nasıl başa çıkacağın senin bileceğin bir şey, onunla

aranda geçecek her türlü çatışma (yani kayıtsız kalma gibi bir durum kabul edilemez) beni sevindirecektir. Şu anda bunun hakkında henüz konuşamıyoruz, fakat sen kendini Siyonist olarak hissedecek olup (biliyorsun bir keresinde böyle bir esin almıştın, fakat sadece bir esindi, ciddi bir ilgi değildi) benim Siyonist olmadığımı idrak ettiğinde –bir imtihandan geçtiğim takdirde muhtemelen bu yönde olacaktır sonuç– ben bundan korkmam ve sen de korkmamalısın, Siyonizm, niyetleri iyi olan insanlar arasına ayrım koyan bir şey değildir. Saat geç oldu, hem başımın da kanımın da iki günden beridir sakinleşmeye hiç niyeti yok.

Franz

*

[Kartpostal]

[Prag] 13.IX.16

Canım, bugün haber yok. Şayet son iki mektubumda, istediklerinden birazı dahi bulunuyorsa, o zaman bunun ziyanı yok. Bu mesele hakkında ümit ediyorum ki daha yazacak çok şeyimiz olacak. Elbette olağanüstü isabetli olduğunu düşündüğüm ev arama işleri nasıl geçti? Eski evi muhafaza etmek bir hezeyandı, çok zevk işi bir hezeyan da olsa (bir hezeyan sıklıkla öyledir) o bir hezeyandı. Cuma günü gitmek zorunda kaldığın teftiş neyin nesiydi? Ayrıca her seferinde tüylerimi ürperten o diş doktoru niçin yine ortaya çıktı? – Birikimlerinin bu derece inanılmaz bir miktarda olmasına tabii ki hayret ettim. Sihirli parmakların varmış demek ki, dışarıya yuvarlanan paralar dönüp dolaşıp yeniden onlara doğru yuvarlanmak zorunda kalıyor olmalı. Benimkilerin bu bakımdan tamamen sihri alınmış, tam anlamıyla bir memurunkine özgü parmaklarım.

Franz

[Kenarda] En geç cumaya, pazartesi hakkındaki haberleri almayı ümit ediyorum.

*

[Kartpostal]

[Prag] 15 Eylül 16

Canım, bugün 11, 12, 13 tarihli kartlar ve 12 tarihli mektubun geldi. Bu üst üste akışla birlikte, her ne kadar kâfi derecede baş ağrısı, diş ağrısı ve üzüntü baki kalsa da, kötü haberler bir nebze dengelenmiş oldu. Yurda düzenli olarak gitmenden dolayı (ilk hafta için abartılı bir ifade oldu, fakat sen bunu haklı çıkartacaksındır) sana kendim için ve senin için ve ikimiz için teşekkür ediyorum. Tüm bunların dıştan görünüş itibariyle hoşuna gitmesi büyük bir avantaj, rahatlıkla farklı da olabilirdi ve bu görünüşü itici de bulabilirdin, fakat bu da yine meselenin kötü bir şey olduğu anlamına gelmek zorunda olmazdı. Demek ki bu imtihandan salimen çıktın, ama bu diğerlerinde de aynı şey olacağı anlamına da gelmiyor tabii ki. Sorduğun soruyla ilgili bir sonrakinde yazarım, bugün kötü bir daktiloyla yazmak zorunda kaldım ve az vaktim var. –Bir de şu: Geçende Münih'te yapılacak "Yeni Edebiyat Akşamları" adlı panelde okuma yapmak üzere davet aldım. Gitsem fena olmaz, salona okumayı seviyorum ve belki sen de (6 ya da 11 Kasım) oraya gelebilirsin. Fakat böyle bir şeye niyet edince, aşılabilmesi belki de imkânsız olmayan pasaport alma zorlukları, bendeki enerji ve zaman açısından fazla büyük. Bu yüzden daveti muhtemelen reddedeceğim. Çok yazık. Wolfenstein ile aynı akşamda okuyacaktım.

Çok selamlar Franz

*

[Dört kartpostal]

[Prag] 16 Eylül 16

Canım, bu sefer de yine sadece birkaç kelime, ama yakınlıkla söyleyeceğim şeyler. Bizi birbirimize bu denli yakınlaştıran şey, yurt. Kızların sorularından korkma, ya da daha doğrusu onlardan kork ve bu korkuya yurdun en önemli faydası olarak tutun. Seni korkutan şey esasında yalnız soru

sorulması değil, soru sorulmaması da (zaman zaman seni sıkıştıracak olan bir şey bu), sadece bu kızların soru sorması da değil seni korkutan, aynı zamanda sevgiyle ve vefayla bahsettiğin o tehditkâr ya da kutsayıcı olan "işe yarar insanların" da soruları. Ayrıca onların sana duyacakları güveni, dini temelin üzerine değil de başka bir şeyin üzerine inşa etmek ve ortak bir yön gerektiğinde Yahudiliğin genelindeki, içinde türlü aşılmazlıklar barındıran o karanlık giriftliğin etkisini hissettirmesine yol vermek sana düşecektir. Bu suretle elbette ki hiçbir şeyi silmeye kalkışmamalı, burada da yapmaya isteksiz olunmadığı gibi. Bunun hiç de adil olmayacağını düşünüyorum. İbadethaneye gitmek aklımdan geçmiyor. İbadethane insanın içine yavaşça sokulabileceği bir yer değil. Çocukken de yapılamıyordu, şimdi de yapılamaz; çocukken ibadethanenin o korkunç sıkıcılığında ve anlamsızlığında geçen saatlerde adeta boğulduğum hâlâ hafızamda; bunlar ilerideki ofis hayatının cehennemini kurgulamaya yarayan ön araştırmalardı. Sakin sakin, genel girişi kullanmak varken salt Siyonistliklerinden dolayı ibadethaneye ite kaka girmeye çalışanlar bana, Ahit sandığının arkasından dolanıp, ortasından geçerek ibadethaneye zorla girmeye çalışan insanlarmış gibi geliyor. Fakat gördüğüm kadarıyla sende durum hiç bende olduğu gibi değil. Ben çocuklara kökenim, yetiştiriliş tarzım, tabiatım, içinde bulunduğum çevre nedeniyle onların inancıyla ilişkili olarak ortaya koyulabilecek hiçbir ortak yanının olmadığını (dini emirlere riayet etmek, harici bir şey değil, tersine Yahudi inancının özüdür) söylemek zorunda olacakken (elbette ki bu tarz konuşmalara zemin hazırlamak iyi değil ve bunların kendiliğinden gelişmesi de zaten çok nadir olur, zira büyük şehir çocukları yeterli derecede bir dünya görgüsüne sahiptirler ve eğer Doğu Avrupalı Yahudilerse, hem kendilerini muhafaza etmeyi hem de diğerlerini kabullenmeyi bilirler), yani ben onlara bunu bir şekilde itiraf etmek zorunda kala-

cakken (bunu da açık yüreklilikle yapardım, açık yüreklilik olmazsa burada her şey anlamsız olur), sen inancınla belki de ortaya konulmayan bir bağ içinde değilsindir. Bunlar kuşkusuz sadece yarı unutulmuş hatıralardır belki de, şehrin gürültüsünün, iş hayatının altında gömülü, tüm o yılların nüfuz edici konuşmalarının ve düşüncelerinin karmaşası içinde. Henüz kapıda durduğunu söyleyemem, ama belki de uzaklarda bir yerlerde kapının kolu parıltılar içinde seni bekliyordur. Diyorum ki, çocukların sorularına karşılık olarak hiç değilse hüzünlü bir cevap verebilirsin, benim elimden o da gelmezdi. Lakin bu, her halükârda güvenlerini kazanman için yeterli olur. O halde ne zaman başlıyorsun bakalım sevgili öğretmenim?

Kız kardeşine yazdım. Karşı savlarımı çürütmemiş olman ve yazmamamı da telkin etmediğin için ona ılıman bir ikna olmuşlukla, bu koşutlukla ikna edici bir mektup yazdım.

Franz

*

18 Eylül 16

Canım, öğle yemeği beklesin, evvela sana kısaca cevap vermeliyim. Meseleye aynı anda hem sakince hem de gayretle sarılıyorsun, böylesi iyi. Pazar gezisi senin için önem arz etmiş olabilir. Burada ise güzel bir gün geçti. Ben ve Ottla tam karşımızda kuvvetle parlayan güneşe rağmen, biraz üşüyerek, çepeçevre manzara eşliğinde güzel, fazla geniş olmayan ve envai kıvrımları olan bir vadinin yükseklerinde oturduk. Strachoff'un Dostoyevski üzerine yazdıklarını okuduk. Fakat artık sadece Foerster'in "Gençliğin Terbiyesi" [Jugendlehre] adlı kitabını okuyacağım. Foerster'i tanımıyorum, fakat hakkında çok iyi şeyler duydum. Kitaptaki örnekleri de (Felix çok değer veriyor) dinleyince, doğrusu biraz sarsıldım. Aslında burada da yurtla [Halkevi] ilgili tüm o çalışmaların özünde olanın aynısı söz konusu: Pedagoji, özü itibariyle

gerçek hayattaki bir iş için öğrenilemez, fakat insan, iyi bir pedagojik kitabın rehberliğinde kendi pedagojik yeteneklerini su yüzüne çıkartabilir, onları tanıyabilir ve ölçebilir; bir kitap bundan daha fazlasını yapamaz ve bundan daha fazlası beklenmemeli ondan. Kabul edilen ilk önerin bana çok yerinde geliyor, ikincisine dair ise tereddütlerim olabilir. Foerster kursta okunduğu takdirde, bu durum öğrencini muhtemelen onu evde okumamaya ya da sadece üstünkörü okumaya sevk edecektir, oysa uygun görülen diğer yöntemde, katılmak isteyen herkesin, kitabı hem de tüm kitabı okuyacağı, yani sadece ona verilen bölümle yetinmeyeceği açık. Kaygıların bu nedenle o kadar vahim değil. Foerster'i herkes Foerster'den öğrenecektir ve eğer öğrenci, yazılı ödevini yapmak suretiyle Foerster dışında bir de örneğin Felice'den ufacık bir feyiz almış olursa, bilhassa da pedagojik bir kitabın bir iş için taşıyabileceği daha önce zikrettiğim anlam düşünüldüğünde, bunda karşı çıkılacak bir şey olmaz. Ayrıca sanırım sen en önemli kısımlardan birini, adından yola çıkarak tahmin ediyorum, üstlenmişsin. Önce niye direndin, peki? Bu konuda herkes görev almıyor mu? –Viyana'daki Halkevi hakkındaki kaynakları edinmeye çalışacağım. Belki birkaç tane daha açıklayıcı bilgi verebilirsen iyi olur. Bir de dini terbiyeyle ilgili daha önceden yapılan konferans hakkında da birkaç söz duymak isterim. Frolayn Bloch da orada mıydı?

Üzerinde zaten diğer işlerin muazzam yükü varken, senden belki de çok fazla yazma işi talep ediyorum. Sadece şunu söyleyebilirim ki, senin başına çıkardığım işler ne kadar büyük olursa olsun, bana bu mektupların verdiği sevinç onlardan sonsuz derecede daha büyük ve onu gölgeleyen tek şey senin haddinden fazla çalıştığını düşündüğümde içimi kaplayan mahzunluk. Şefin Berlin'de mi? Ofiste yardımcın var mı?

Franz

*

[Kartpostal]

[Prag] 19.IX.16

Canım, bugün haber yok. Dün sana Foerster'in Gençliğin Terbiyesi'ni yolladım, ciltlenmemiş halde ama, elinde önceden edindiğin ciltli bir tane olsa da bu sayede içinden istediğin sayfaları alabileceğin bir nüsha edinmiş ve her seferinde o ağır kitabın tamamıyla dolaşmak zorunda kalmamış olursun. Kitabın sayfalarını karıştırdım dün, hatta senin bölümünün de tamamını okudum (parlar gibi gelen baş ağrılarına rağmen). Benim nazarımda her ne kadar şurası burası bakımından söylenecekler olsa da, kendi türünde takdiri hak eden bir kitap. Dün yatağa uzanmaksızın, herhalde 1 saat kadar yatağın kenarında oturup bunları düşündüm. Ancak ofiste geçen sabahın ardından şimdi artık güncelliği pek kalmadı. Senin bölümün 30 cümleyle kolaylıkla özetlenebilir. Hazırladığın sunumun bir kopyasını gönder bana, üzerine yine konuşmaya devam ederiz. Sana yazmış olduğum şeylere dair de birkaç söz söyle bana. –Hazırlık yapmış olmana rağmen nasıl oldu da ev bulamadın? İlerideki aramalar açısından da iyiye işaret değil bu. Gidemem demiştim ama, gidebilecekmişim gibi görünüyor[166]. Yalnız, davetin Max'ın aracılık etmesiyle gönderilmiş olduğunu öğrendim bugün; gitme hevesim de o oranda azaldı. Sen bu devasa seyahati yapmayı ister misin peki? Ben okurken orada bulunasın diye değil, istediğim o değil, fakat birkaç saatliğine, yaklaşık 5 saat olabilir, benimle birlikte olabilmen için. Henüz kesin değil ama.

Franz

*

[Kartpostal]

[Prag] 20.IX.16

Canım, geziye katılmış olman iyi, çok iyi. Ancak yurttaki akşamlar yerine temiz hava ve hareket etmeyi koyma im-

166 Ç.N.: Kafka'nın 15 Eylül 1916 tarihli mektubunda söz ettiği ve okuma yapması için davet edildiği, Münih'te yapılacak "Yeni Edebiyat Akşamları" adlı panel kastediliyor.

kânı bulmuş olsan da dört saatlik yürüme, hafta boyunca yorgun düşen bir kız için neredeyse çok fazla. Her halükârda: Kendine dikkat et, üzerine çok fazla iş alma, haftada bir akşam Foerster ve bir akşam ders verme her halükârda fazlasıyla yeterli, ayrıca iki haftada bir olmak üzere pazar günlerini de ilave edersen, görevini en son noktasına kadar yerine getirmiş olursun. Bir de, daha Marienbad'dayken konuştuğumuz şu jimnastik programının numaralarıyla, hafta içleri akşamları hafif bir jimnastikle beni mutlu edebilirsin. –Feigl'dan daha sonra bir haber aldın mı ya da ona bir şey yazdın mı? Prag'a geliyordur herhalde, fakat yine de ne tuhaftır ki bana ne bir şey yazdı ne de tabloyu göndermedi. Cumartesi gününden bir haberin gelmedi; kayıp mı oldu acaba?

Franz

[Kenarda] Diş doktoru ne âlemde?

*

[Kartpostal]

[Prag] 22 Eylül 1916

Canım, ayrıca diğer kursa da gitmeni aslında hiç beklemiyordum. Tüm bunlara, bir yandan kendini aşırı derecede yormadan, diğer yandan da dirayetinin ve oradaki performansının zayıflamasına mahal vermeksizin sarılabilecek misin? Bahsettiğin tartışma çok tipik, ben iç dünyamda sürekli Bay Scholem'inkilerine[167] benzer bir şekilde en had safhadakini, böylelikle de aynı zamanda hiçliği gerektiren önerilere meyilliyim. İnsan bu tür önerileri ve onların değerini, önümüzde duran gerçek etkilerine göre de biçmek mecburiyetinde değil. Bu arada, bunları genel anlamda kastediyorum. Scholem'in önerisi aslına bakarsan uygulanamaz da değil çünkü. –Kızlarla iyi anlaşmana ve onlara yakınlaşmak konusunda umutlu olmana çok sevindim. Bunlara büyük bir

167 Ç.N.: Scholem Aleichem'i (1859-1916) kastediyor olsa gerek (Krşl. 26.9.1916 tarihli mektup).

zarar verecek olan şey, mektubunda yaklaşık olarak "onlara fazlasıyla yeterli olmayı, çok şey vermeyi istiyorum ve bunu yapabilirim de" şeklindeki bir tür kendinden hoşnutluğun esamesi sayılabilecek ve belki de bir tek benim ürkek gözüme, özellikle yaklaştırılmasıyla görünür olan sivriliklerinin belirmesi. Hiç böyle düşünülmemeli, çocuklar sayesindeki kazanım bu ve her zaman teşekkür borçlu olduğu bilinmeli. Teşekkür edecek bir şey yoksa çektiği eziyet karşılığında bir ücret dahi almayan bir ilkokul öğretmeninin hazin durumuna düşer insan. Cehennemden bir figür.– Şimdi aklıma geldi: Yakında senin eski hikâye [Yargı] yayınlanıyor. Eskimiş ithaf biçimini "F. için" şeklinde değiştirdim. Senin açından uygun mu?

Çok selamlar Franz

*

[Kartpostal]

[Prag] 23.IX.16

Canım, bir haber yok, bu hafta sadece bir kartını ve pazartesi tarihli mektubunu aldım. –Bugünkü güzel gün beni yeniden biraz canlandırıyor. Belki sen de çocuklarla yeniden güzel, fakat daha az yorucu olmasını umduğum bir pazar geçireceksindir. İsterdim ki, ben de coupe'nin içinde, senin yanında oturayım ve sorabilir miyim diye sorayım. O takdirde bu sonsuz huzursuzluk son bulurdu belki. Çok sık ruhumda hissettiğim şey, bir gemi kazazedesinin devasa dalgalar arasında, her türlü rahmetten yoksun, bir yukarı bir aşağı sürüklenirken bedeninin yaşadıklarına benziyor, – Pek çok kez bunun hakkında yazmak istemiştim: "Juden" [Yahudiler] dergisinde Max'ın bir yazısına ek olarak yayınlanması düşünülen o düzyazı şeklindeki tiyatro oyununu hatırlıyor musun? Gönderi o zamanlar kaybolmuştu, daha sonra yeniden gönderilmişti, en sonunda da Buber, Max'ın yazısını, bazı değişiklikler yapma hakkını saklı tutarak (ben de bunun en mantıklı yol olacağı düşüncesindeydim) kabul

etti, ama benim "Rüya"yı[168] yayınlamaktan vazgeçti, yalnız bunu sıradan bir kabul yazısından daha onurlandırıcı olan bir mektupla bildirdi. Bunları anlatmamın iki sebebi var: Birincisi bu mektuptan duyduğum memnuniyet, ikincisi ise sana bu önemsiz mesele vasıtasıyla maddi ve manevi varlığımın ne denli bir belirsizlik içinde olduğunu memurumsu bir ürkeklikle göstermek. Bir şeyi becerebilmem koşuluyla dahi (huzursuzluktan tek satır yazamıyorum), benim iyiliğimi düşünen insanların bile beni reddetmeleri kolaylıkla mümkün, diğerleri açısından bu elbette ki daha da olası.

En içten selamlarımla Franz

*

[Kartpostal]

[Prag] 24.IX.16

Canım, o kadar güzel bir gün ki, sabahleyin yataktan fırlamamla büroya uğrayıp sormam bir oldu, boşuna değilmiş, 21'ine ve 22'sine ait mektuplar gelmişti. Bana verdikleri mutluluğu nasıl açıklayabilirim bilmiyorum. Bu öyle bir şey ki, sanki oradaki kızlar benim çocuklarınmış da bir anneleri olmuş (sonradan?) ya da sen benim çocuğummuşsun da grubunun içinden biri çıkıp annen oluyormuş gibi ya da ben bir yerlerde huzur içinde oturuyormuşum ve özlemle beklenen bir yağmur, bardaktan boşalırcasına tarlalarıma yağıyormuş gibi. Tüm bunlarda asıl harikulade olansa, benim bunu hak etmemem ve fakat bir yerlerde tamamen gizli saklı duran bir dünya kanunu sayesinde, bu hak etmeme durumunun bana bir suç olarak dönmemesi. –Yarın ayrıntılı bir şekilde yazar ya da sunumunu düşündüğüm şekliyle yollarım. Schlemihl'i girişte kullanmanın oldukça yerinde olacağını düşünüyorum ve sana yarın, içinde "Weltliteratur"dan [Dünya Edebiyatı] çizimlerin olduğu 10 nüsha Schlemihl göndertiyorum.[169] –

168 Ç.N.: "Bir Rüya" adlı hikâyesi.

169 Ç.N.: Adalbert von Chamisso'nun *Peter Schlemihl's wundersame Geschichte* adlı kitabı.

Düşünceli bir halde uzun adımlarla yanın sıra Mühlbeck'e yürüyorum.

Franz

*

25.IX.16

Canım, sıra sunumunda, umarım eline vaktinde geçer, çok iyi bir şey olmayacak, bugün beklenmedik şekilde çok işim çıktığı ve bir de çeşitli sebeplerden dolayı ve sebepsiz olarak o zamanki ilk okumanın ardından Foerster'le bir daha uğraşmadığım ve bu yüzden de bugün sana ait bölümle ilgili metni hazırlayabilmek için ilk 48 sayfayı kendimi zorlayarak üstten okumak zorunda kaldığım için çarçabuk bir şeyler söylüyorum. Başlayalım o halde. Dur, bir şey daha var: Ben de metni, önce dörtte üçünü okuyup ardından dörtte birini konuşarak ele almanın doğru olacağını düşünüyorum, fakat daha sonra, kendine düşen bölümü özellikle dikkatle okumuş ve bu avantajı diğerlerine göstermek isteyen sunumcu olarak tüm konuyu kısa cümlelerle özetlemek iyi olacaktır. Ayrıca bu noktada Foerster'ce ortaya koyulmuş esasların geçerliliğine yönelik şüpheleri ifade etmenin sunumu yapanın görevi olmadığını düşünüyorum, fakat öte yandan elbette, kursun sonunda ya da daha da evvel, Foerster'e yönelik belli hususlardaki eleştirilerden oluşacak bir tartışmanın, sunumun teorik kısmının sonunda veya buna ayrılacak bir akşamda veya özel bir sunumla yapılmasını da gerekli görüyorum. Böyle bir durumda, bu konuda senin için, kendi bakışım doğrultusunda memnuniyetle bir taslak hazırlayabilirim. Şimdi sunuma bakalım o halde: Buraya kadarki bölümlerde, çocukların, yaşamlarında ahlak kuralları mertebesine nasıl çıkartılacağı ve ahlak kurallarının onların yaşamlarına nasıl indirileceği hakkında, iki grupta olmak üzere bir ahlak öğretisi yönteminin genel bakış açıları ortaya konuldu. Doğal olarak organik bir bağlantı içinde bir araya getirilmesi gereken bu iki yöntem,

hem asıl ahlak öğretisinde hem de bilgi içerikli derslerde geçerli. Bugün üzerinde konuşulacak bölümdeki araştırma, bilgi edindirici derslerin münferit konuları çerçevesinde ele alınacak ahlak dersine yönelik olarak sınırlandırılmıştır. Bu bölümde öncelikle doğa bilimleri, bilhassa fizik, psikoloji, fizyoloji, astronomi, daha sonra da dil, tarih, edebiyat tarihi, şan ve müzik dersleri ele alınacak, coğrafya derslerine ise kısaca değinilecektir.

Doğa bilimlerinde, ahlak kuralları ile bağlantı, diğer herhangi bir alandakinden çok daha önemlidir, çünkü yolunu şaşırıp bu kurallardan sapmanın, esasında zorunlu olmayan, fakat gerçekten var olan asıl sebebi burada saklıdır. Bu bölümde, ahlaki yönden ortaya çıkan aksi tesirlerin iki örneği verilmektedir: İlki, onlardan faydalanacak ahlaklı bir insan mevcut olmadığında, tüm keşif ve icatların nasıl anlamsız hale gelmek zorunda kalacağının bir resmi (11-14 yaşındaki çocuklarda). Sonra da en üst sınıflardaki öğrenciler için, daha üst bir düzene karşı gelmek suretiyle elde edilen bir hâkimiyet ve bu suçun bedelinin ödenmesi çerçevesinde Promete'nin işlediği fillerin ve cezasını nasıl çektiğinin tasviri.

Astronomi alanıyla kurulabilecek ilişkiler yaklaşık olarak şu şekilde: Gözün gördüğüne karşı derin bir kuşkunun girişimi olarak Kopernik'in keşfinin, bu yararlı kuşkunun insanın kendi ahlaki davranışlarının değerlendirmesinde de muhafaza edilmesinin gerekliliğinin incelenmesi. Astronomik araştırmalarda kişisel arıza sebeplerinin hoş görülmesine sebep olan tevazu, aynı zamanda ahlaki davranışlardaki kişisel hata kaynaklarına karşı müsamaha için de amaçlanmalıdır.

Dil dersleri, içten bir misafirperverliğin oluşturulduğu, insanın kendi duyumsamalarının sınırlılığından kurtulduğu, dünyaya farklı bir bakışın olduğu bir ortama girdiği, yani hoşgörünün ve tevazunun artmasına dayalı bir uygulamalı insan sevgisinin ilk basamağı olduğu saptamasından hare-

ketle açıklanabilir. Dil derslerinde bu deneyimler yaşanmazsa, salt dilin öğrenilmesiyle fazla mesafe kat edilemez. Aynı dili konuşan bir toplumun içinde hâkim olan uzlaşılmaz zıtlıklarda, örneğin sosyal sınıflar ya da farklı kuşaklar arasında böyle bir durum söz konusudur. Bu anlamda, dildaşının dilinin de edinilmesi gereklidir.

Alışılagelmiş tarih derslerinde, hem ahlak öğretisinin hem de tarihin kötüye kullanımıyla çok sık karşılaşılır. Dünya tarihi dünyanın mahkemesidir şeklindeki cümleye delil malzemesi olarak tarihi gösterme yönündeki bildik çabalar isabetsiz ve tehlikelidir. Yapılması gereken daha çok, aslında imkânsız bir girişim olan, tarihsel deliller sunma çabasından vazgeçmek ve sadece, failin ve mağdurun ruhunda şiddetin sebep olduğu tahribatı psikolojik açıdan ortaya koymakla yetinmek olmalıdır. Yalnızca bu yolla tarihteki vakaların körleştirici ışığı etkisiz kılınabilir. (Her halükârda, amaç aracı meşru kılar ve sayfa 66'daki ikinci paragrafı, Foerster'den karakteristik bir bölüm olarak dinleyicilere oku!) Şiddete başvurarak özgürleşme gibi cazip çabadaki temel ahlaki hata İsa örneğinden yola çıkılarak izah ediliyor.

Maalesef devam etmek için vakit çok geç. 71. sayfaya kadar geldim, geriye sadece edebiyat ve sanatla ilgili olanlar kalıyor bu durumda, müzik dersi zaten sadece örneklerden oluşuyor, hiç değilse şöyle iyi örnekler de var: İcraya ikinci bir sesin de katılması. Son olarak da belki, kaçınılmaz bir şekilde aralarında bir bağlantı bulunmayan ve uygulamayla ilgili bölümde de bilhassa bol miktarda karşımıza çıkan örneklerin, okuyucuyu kitabın genel ruhu içinde, 68. sayfada (bir sonraki paragrafın başı) tekrar özetlenen temel öğretiden uzaklaştırmasına izin verilmemesi gerektiği söylenebilir. Elbette ki tüm örnekler, sırf bu temel öğretideki amacı pekiştirmeye hizmet ediyorlar.

Franz

Çok fazla iş üstlenme Felice! Örneğin raporu niçin sen yazmak zorundasın?

*

26.IX.16

Canım, dün de bugün de bir haber yok. –Öncelikle kısaca cevaplanabilecek birkaç soru: Haftada kaç akşam ve kaç saat yurtta oluyorsun şimdi? Yurt ne kadar uzaklıkta ve oraya hangi vasıtayla gidiyorsun ya da yürüyerek mi gidiyorsun? Dr. Lehmann'ın dini terbiye hakkındaki konferansı neyle ilgili? Kızlar yardımcılarını kendileri seçiyorlar diye yazmışsın. Bu seçme imkânına hangi konuda sahipler? Sen seçilmedin ki ama, yoksa senin tayinin sadece deneme amaçlı mı? Ve Mirijam niçin artık başkan değil? Onu şahsen tanıyor musun? Peki grup için başvuran ikinci hanım (muhtemelen Rotstein diye bahsettiğin) ne yapıyor? İşleri kendi aranızda paylaşıyorsunuz, peki ne şekilde? Kız arkadaşların, kız kardeşlerin ve şimdiye kadar iki pazardan yoksun kalan annen yurt meselesine nasıl bakıyorlar? Yıllık raporu yazma işini, bu iş başka biri tarafından da mutlaka halledebilecekken ve uzunluğu sadece bir sayfa bile olsa senin için olağanüstü bir ek yük oluşturacakken, niçin sen üstleniyorsun? (Bunu sormakta kendi çıkarım da var, zira o sayfa benim için harcansa daha iyi olurdu.) Şefin Berlin'de mi? Bir yardımcın var mı, yardımcın olması işe yarıyor mu? Niçin yeniden taşınmak zorunda kaldın? Birinci başarısızlığın ardından ev arama işine son verildi herhalde? Bay Danziger hakkında bir haber geldi mi? Feigl'den bir haber aldın veya ona bir şey yazdın mı? Kız kardeşinden bir haber aldın mı? (Ben almadım) –Bugünlük bu kadar soru yeter.

Sana dün yolladıklarım: Dünya Edebiyatı'ndan çıkmış olan, kaliteli kâğıda basılı 10 Schlemihl, böylelikle resimlerin daha iyi meydana çıkacağını umuyorum. Bu arada bu fasikülü hiç bilmiyordum. Bunların dışında bir de Schaffstein'ın Schlemihl'inden 2 nüsha eline geçecek. Bu kitapçıklar özel-

likle de içlerindeki eski resimlerden dolayı, belki de Dünya Edebiyatı'nda çıkanlardan daha da güzeldir, fakat sanırım bu metinde eksiklikler var. Kızların metni dinlerken kendi nüshalarından izlemeleri gerekmiyor bence; Schlemihl'i okuyup bitirmenin ardından bu kitapçıkları onlara hatıra olarak verebileceğini düşünüyorum. En başta da hikâyenin ilişki zenginliği nedeniyle başlangıç için iyi bir seçim bu. Fakat ne yazık ki, 11-14 yaş grubundaki bu talihli kızların yeteneklerini ve ihtiyaçlarını zihnimde hiç canlandıramıyorum. Bu arada, Foerster'in, en azından baştaki konularda kız öğrencilere yönelik dersleri pek önemsemediğini fark ettin mi? Bu noktada, tecrübelerin doğrultusunda bu açığı kapatma imkânı sana kalıyor. Senin grubunun okuyacağı kitaplar hakkında Max'la henüz konuşamadım, korkarım bu yaş grubu için onun da fazla bir önerisi olamayacaktır. Şu an için tek aklıma gelen, Schalom Asch'ın İncil'den Hikâyeler'i (ya da öyle bir şey). Benim bilmediğim bir kitap, onun dışında da ondan okuduğum ufak tefek şeyleri her zaman, oldukça sıkıcı buldum, fakat bu kitap cidden iyiymiş. Önümüzdeki günlerde bir tane yollarım. Ayrıca onlarla bir de Lichtwark'ın[170] o küçük kitabını: Resimlere Bakma Alıştırmaları adlı (ya da öyle bir şey) kitabı ele işleyebileceğin görüşündeyim; Foerster'inkinden daha az kıymetli değil, kendi türünün mükemmel bir örneği, ama bunun dışında, şüpheyle de yaklaşmak yeterince mümkün. Onu da yollayacağım sana.

Yurtta çok fazla çalışmana karşı çıkarken (kaldı ki üstlendiğin işler daha şimdiden çok fazla gibi), düşüncemde, akla en yakın olan ihtimal yönünde (yani bir heves suya atlayanın aynı hızla dışarı sıçrayacağı gibi) bir kaygı yoktu. Bunu yapmayacağına güvenim tam. Beni korkutan şey yalnızca haddinden fazla çalışıp yorgun düşmen ve yaptıkların

170 Ç.N.: Alfred Lichtwark (1852-1914), Alman sanat tarihçisi ve müze yöneticisi. Müze pedagojisinin öncülerinden.

bu denli çoğalırken ortaya çıkacak olan verimin de kaçınılmaz olarak azalacak olmasıydı. Lütfen bunlar hakkında bir şey söyle bana. Derse şarkı okuyarak giriş yapmak ve dersi şarkı okuyarak bitirmek fikrinin çok iyi olduğunu düşünüyorum, fakat kendin şarkı söylemekten niye kaçınıyorsun bilmiyorum. Karlsbad'dayken ben senin karşında gündüz vakti karabasanlarla boğuşurken şarkı söylemede gayet iyiydin, yani hiç utangaçlık göstermeden söylüyordun demek istiyorum. Hangi şarkılar okunacak? Aletsiz jimnastik konusunda sana Müller sistemini hatırlatırım. Kitabı vardı sende. Fakat egzersizlerin gelişigüzel değil, iyice okunup incelenerek, önce iyice okunup incelenerek yapılması gerektiği konusunda seni uyarmak isterim. Münih'de bir okuma yapacağım gibi görünüyor. Oraya gelmek istemen (koşullara bağlı onayını bir çırpıda emrivakiye çevirivermiş oluyorum) benim için güçlü bir motivasyon. Fakat toplantı ta kasımda. Berlin üzerinden oraya gitmek bazı sebeplerden dolayı imkânsız, ayrıca bunu hiç de çok arzu etmiyorum. Her ne kadar seyahat için gösterdiğin çabadan şikâyet etsem de, seni Berlin yerine Münih'de görmek daha çok hoşuma gider, aynı şekilde yurdu da gerçekte olduğundansa senin üzerinden görmeyi tercih ediyorum. Halimi tümüyle ve belki de tabiatımı göz önünde bulundurarak bu açıdan mazur gör beni.

Franz

*

[Kartpostal. Damga: Prag – 27.IX.16]

26.IX.16

Canım, önceki gün, dün, bugün bir haber yok, biraz uzun bir süre, değil mi? Ama anlayabiliyorum da, cumartesi ve pazar günleri vaktin olmadı işte. Hem bugün de zaten çok kötü bir gün. Ama dün de bir o kadar iyiydi, hava o kadar güzeldi ki, günübirlik bir gezi yaptım, tek başıma, sana bir zamanlar mektupta bahsettiğim o muhteşem manzarası

olan yaylaya çıktım. Sanki o öteki iyi âlemdeydim. Bu arada, sen yalnız olmanın, yalnız başına yürümenin, yalnız başına güneşlenmenin verdiği mutlulukları bilir misin? İkili olmaya gerçekten bir şey dediğim yok, üçlü olmaya da pek yok. Lakin eza çekmişler için, yürek ve kafa için ne büyük bir mutluluktur bu! Bilir misin bunu? Sen hiç tek başına ilerilere uzandın mı? Bunu yapabilmek geçmişte yaşanmış çokça acı ve aynı zamanda çokça mutluluk gerektirir. Biliyorum, küçük bir oğlanken sıklıkla yalnızdım, fakat bu daha ziyade zorunluluktu, nadiren de özgürce seçilmiş bir mutluluk. Fakat şimdi artık akarsuların denize koşması gibi, yalnız olmaya koşuyorum.

Çok selamlar Franz

Max'la konuştum, şimdilik önerebildiği tek kitap Scholem Aleichem'den bir tane oldu. Fakat o da –sonunda o da buna kani oldu– çocuklar için fazla alaycı bir anlatımı olan ve fazla teferruatlı bir kitap gibi geldi bana. Bu yüzden iyi bir bulmaca kitabı ve belki bir tane de meşgale kitabı yollayacağım sana, yeter ki bulabileyim.

*

[Kartpostal]

[Prag] 28.IX.16

Canım, bugün cumartesi günkü mektubun geldi, kutlama mesajından henüz haber yok. Bu durumda, hazırladığım sunumun eline zamanında geçmiş olma olasılığı yok, fakat yanılmış da olabilirsin, sunum akşamı yılın ilk gününde olmayacaktır herhalde, öyle değil mi? Beni en fazla sabırsızlandıransa senin çocuk akşamının üzerinden çok fazla süre geçmiş olması ve belki de senden daha epey bir süre haber beklemek zorunda kalacak olmam. Schreiber'i[171] biliyorum tabii ki, onunla sadece bir iki sefer bir araya gelmiş olmamıza rağmen ona yakınlık duydum. Tekrar tekrar dibe vur-

171 Ç.N.: Besteci Adolf Schreiber (1883-1920).

muş, fakat buna rağmen her seferinde oradan kendini çekip çıkarmayı başarmış bir insan. Onunki de mutsuz bir evlilik, sanırım. İçten selamlarımı ilet kendisine. Seni o insana gerçekten seve seve emanet edebilirim.

Franz

*

29.IX.16

Canım, bugünü özellikle sakin geçirirsin sanmıştım, Foerster yanımda duruyor, sunumun geri kalanını, bir bakmışsın tümünü yeniden yazacaktım, ama mümkün değil, burası her zamankinden daha hareketli. Birkaç satırı bile sonuna kadar yazmama müsaade etseler mutlu olacağım. Bugün salı günkü mektubun geldi. Bu mektupların, o eski en iyi zamanlarımızdaki en iyi mektuplardan daha güçlü ve daha derinden birbirimize bağlıyor bizi. Sana ancak gelişigüzel ve belirsizce, yani bu tür konularda tabiatıma denk düşenin de ötesinde bir belirsizlikle yazabildiğim için üzgünüm. Beni böylesine gelişigüzel yazmaya ve gevezeliğe meylettiren şey daktilo, halbuki senin yazdıklarını normalde olduğundan daha belirgin kılıyor bu alet. Eh ne yapalım, gün gelir daktilo yazısının da gerekliliği ortadan kalkar. Beni tedirgin eden bir başka şey ise herhangi bir haberi kaçırmış olabileceğini düşünmem. Örneğin geçen pazartesi Sophie'den dolayı yazamadığını söylüyor ve bunu bilhassa vurguluyorsun. İyi ama pazar gününden de bir haber alamamıştım ve bir pazar mektubunda (öyle olacağını sanmıyorum gerçi) cumartesi akşamı, yani kızlarla geçirdiğin ilk akşam hakkında bir haber olabilirdi ve bu habere, nasıl önceden bildirdiğin pazar gezisi hakkında da bir şey yazmadıysan, salı günkü mektubunda artık yer vermemiş olabilirsin. Bir haber artık bir kere kaçmışsa bunu kabulleniyorum, lakin belirsizlik bana rahatsızlık veriyor. Bu yüzden genel bir bakışın imkânını tanı bana bu konuda. İnançla ilgili sorularına verdiğim üstünkörü cevabımı aldın

mı bu arada? Lemm'in üstlendiği konu ne kadar da büyükmüş, neredeyse Friedenau'un en güzel evine bile sığamayacak kadar. Dinleyiciler kimlerdi? Konferans ve tartışmalar hakkında, bir de belki Dr. Lehmann'ın dini terbiye ile ilgili önceki konferansından biraz söz eder misin bana, elbette sadece birkaç kelime? Lemm'i tabii ki çeşitli makalelerinden tanıyorum.

İnsan, bunaltacak derecede fantastik (ara ülke diye anılan öğretisini duydun mu bilmiyorum), fakat gerçekten tutarlı ve birçok şeye muktedir. Ben onu öyle görüyorum. Kaç yaşında? Orada kiminle konuştun?

"Minna von Barnhelm"in sunumlarını üstlenmeye devam edecek olman da ağır bir miras olmuş. Bu kadar küçük kızlar, teferruatlı bir tiyatro oyununu kavrayabilecek durumdalar mı peki, ayrıca metnin okunması bakımından çok fazla ilerlenmemişse, oyunun okunmasına bu durumda da yine uygun bir açıklamayla son verilemez mi? Tabii eğer senden önce bu görevi üstlenmiş olan kişi –bunun Mirjam olmadığına şüphe yok– çocuklarda bu oyunla ilgili bir duyarlılığı gerçekten yaratmayı başardıysa başka. Öyle olduysa, benim bunu kavrayabilmem imkânsız olacaktır. Ama eğer bu kızlar gerçekten tiyatro oyunlarıyla ilgileneceklerse, o zaman Asch'ın kitabı onlar için fazla çocukça olur (ama buna ille de bir kusur olarak bakılmamalı), çünkü o zaman, her ne kadar kendi açımdan bundan uzak durmaları gerektiğini düşünsem de Kutsal Kitap'ı okumayı da kendilerince başarabilmeliler. Ben sana her halükârda, çeşitlilik olması bakımından Perez'den[172] "Volkstümliche Erzählungen" [Folklorik Hikâyeler] adlı kitabı yollayacağım.

Ders programındaki "arkadaşlık" kavramını anlamadım. Çarşamba günündeki bu dersler cumartesi günündeki okuma ve oynama derslerinden farklı bir şey mi? Ayrıca nasıl oluyor da derslerin çarşamba günleri saat altıda başlar-

172 Ç.N.: Jizchok Leib Perez (1852-1915), Yiddiş dilinde yazan Polonyalı Musevi yazar.

ken, cumartesileri saat daha beşken başlıyor? O saatte orada olmayı başarabiliyor musun ki, hem de cumartesileri tahsilat günü olmasına rağmen? Frolayn Bloch'un da bir şeylere el atma imkânı bulmuş olması çok iyi.

Dün Feigl'den iki tablo geldi, bir tanesi, tasvir edebilecek kadar anımsayamamış olsam da tam da benim istemiş olduğum tablo.

Kutlama mektubun bugün geldi. Çiçek göndermek ailemin maddi koşullarına uygun değil, çiçekleri benim satın almam gerekseydi, kendimi öncesinde kırıp dökmem gerekirdi. Bunu istemezdin, değil mi? Zaten bu durumda çiçekler de satın alınmamış olarak kalırlardı. Yeni yılı sana belki de iki sakin gün getirmiş olduğu için kutsuyorum.[173]

Franz

*

[Kartpostal]

[Prag] 30.IX.16

Canım, bugün bir haber yok. Münih seyahati hakkında daha haberleşeceğiz. Hangi gün olacağı henüz belli değil, kasım ayında olacağını biliyorum sadece. Elbette ki benim gidip gitmeyeceğim de hiç de belli değil henüz. Bu seyahat için topu topu 2 günüm olacak ki bu da özellikle Münih'e ulaşımın çok kötü olması nedeniyle son derece az bir süre, yolculuk bütün gün sürüyor ve aynı günün akşamı okuma olacak, hemen ertesi sabah da tekrar dönüş için yola koyulmak zorundayım. Olur da bir pazar veya bir tatil günü büyük bir hünerle bu günlerin arasına sıkışıverirse, o zaman –bütün bu seyahatte asıl arzu edilen de bu olacaktır– kendimize ayıracağımız bir gün olabilir. Kutlama mektubunda, Prag'a bir seyahat yapma ihtimalinden bahsediyorsun. Bu konuda ciddi misin ve böyle bir ihtimal görüyor musun? Ancak bu noktada yine itiraf edeyim ki, bana gücenme ama, burası yerine, Bodenbach'da

173 Ç.N.: Yahudi yeni yılı Roş Haşana, 1916 yılında Eylül sonu-Ekim başına denk geliyor.

tercih ederdim seni, ama, o da doğru, hiçbir yerdense burası daha iyi. Sen ne şekilde düşünmüştün?

Franz

*

[Kartpostal]

[Prag] 1.X.16

Canım, bugün yine bir şey yok. Kötü, kötü bir gece, bunda senin de suçun var, rüya suçun: Şöyle bir korkulu rüya: Sigorta girişindeki güvenlik noktasından beni telefonla arayıp orada bana ait bir mektubun olduğunu söylüyorlar. Aşağı koşuyorum. Fakat orada bekçiyi değil, postanın düzenli bir şekilde ilk olarak teslim edildiği yer olan posta kabul biriminin yetkilisini karşımda buluyorum. Mektubu istiyorum. Adam mektubu, daha biraz evvel burada duruyordu, dediği küçük masanın üzerinde arıyor, fakat bulamıyor; suç, mektubu posta kabul birimine verdirteceğine, yetkisi dahilinde olmamasına rağmen postacıdan almış olan bekçide diyor. Ben de bu sefer kapı görevlisini beklemek zorunda kalıyorum, çok uzun bir süre. Sonunda geliyor, cüssesi de basitliği de dev gibi. Mektubun nerede olduğunu bilmiyor. Ben, çaresizlik içinde, müdüre şikâyette bulunmaya gidiyorum, postacıyla kapı görevlisinin yüzleştirilerek; kapı görevlisinin bundan böyle mektupları asla teslim almayacağını taahhüt etmesini talep edeceğim. Şuurumu yarı yitirmiş bir halde koridorlarda ve merdivenlerde dolanıp duruyorum, müdürü arıyorum, ama nafile.

Franz

*

[Kartpostal]

[Prag] 2 Ekim 16

Canım, nihayet bir haber var, 29 Eylül tarihli mektubun. –Gençliğin Terbiyesi kitabının ikinci nüshasını yollarken onu öyle kullanacağını biliyordum zaten, çok da doğru yapıyorsun tabii ki. Fakat kitabı çekinmeden dağıtabilirsin, konular üzerine düşünürken ve uygulama anında aklına gelenleri

kitabın sayfalarıyla aynı büyüklükteki kâğıtlara yazar, onları ilgili sayfaların arasına yerleştirirsin, sonra da kitabı bu kâğıtlarla birlikte ciltlettiririz. O güzelim kitabı düşünsene o zaman! (Az kaldı hatırlasana yazacaktım.) Sunum için aldığın notları bana gönderebilirsin belki, olmaz mı? –Mektubunda bahsettiğin gibi yurdun, insanı garip bir şekilde nasıl zapt edebildiğini onun bu kadar uzağındayken dahi yaşayabiliyorum. –Belki bir sonraki mektubunda müdire hakkında da birkaç şey söylersin. Elbette ki bir gezintide ya da bir buluşmada ya da buna benzer bir durumda çekilmiş ufak bir fotoğraf da benim için oldukça bilgilendirici olur. –Schalom Asch'ın sana gönderdiğim kitabı zor olmasından ziyade fazla çocukça. Fakat Chamisso ile niçin başlanmamalı? *Ama Wildenbruch ile asla ve bundan sonra da kat'a, hem sonra, Rossegger'e el atacak kadar da çaresizlik söz konusu değil.* Bir süreliğine Hebel de çok iyi olur.[174] Sende var mı?– Okuma akşamı şayet gerçekleşecek olursa, 10 Kasım'da olacak, cuma gününe denk geliyor, bu durumda cumartesi de bize kalıyor. Karar ver!

Franz

*

[Kartpostal]

[Prag] 3.X.16

Canım, yine bir şey yok, acımasız muamele görüyorum. Yurt binası (çok sayıda nahoş anının barındığı) Alexander Meydanı yakınlarında demek. Çok sık değil ama fazlasıyla

174 Ç.N.: Burada geçen isimler:
Adelbert von Camisso (1781-1838), Fransız kökenli Alman doğa araştırmacısı ve yazar.
Ernst von Wildenbruch (1845-1909), Alman yazar ve diplomat. Tarihsel anlatılarıyla ve milliyetçi şiirleriyle tanınıyor.
Peter Rossegger (1843-1918), Avusturyalı yazar; Birinci Dünya Savaşı sırasında milliyetçi ve savaş yanlısı şiirleriyle tanınıyor.
Johann Peter Hebel (1760-1826), Aydınlanmacı Alman yazar, ilahiyatçı ve eğitimci (Bu bilgi için bkz. Çevrimiçi: http://www.ev-akademie-baden.de/html/anreger_der_moderne_johann_peter_hebel_und_das_20_jahrhundert.html?t=&c).

geçtim o meydandan, deli divane, uyurgezer bir halde az dolanıp durmadım üzerinde. Askanischer Hof Oteli'nin telefon kulübesinde, hücredeki bir mahkûma dönüşen o zavallının yaptığı telefon konuşmaları ya da telefon monologları geliyor yine aklıma: Ama hayır vazgeçtim, onları tekrarlamak istemiyorum şimdi. Bu yük, zamanın akışına memnuniyetle atılmış durumda artık, ama yine de çokça yaralanmış olanın, hiç hesapta olmaksızın oradan geçerken eski defterleri açmak için yeniden şöyle bir uğrayıvermesi de yararlı. Yine de az biraz ama yeterince sakin geçen bir sürenin ardından, birkaç günden beridir beraberimde taşıdığım baş ağrılarıyla olmamalı bu. –İlk satırdaki sitem, daktilodan süzülüverdi, daktilonun akılsızlığına ver, daha aklı başında olan kalem ise haftalık bir tane mektuba razı ve ayrıca yurda giden her yolu, mektupla eşdeğer olarak değerlendirmekte.– Hirsch'in[175] Mektuplar'ını aldın mı? Öyle sanıyorum ki o kitap Alman Yahudilerinin ortodoks bir temel yapıtı, hiç bilmediğim bir kitap ama. Hangi baskısı?

Çok selamlar Franz

Max teşekkür ediyor ve yurttaki işinden dolayı benimle paylaştığı memnuniyetini (onunkisi başka bir memnuniyet ama) bildiriyor.

Franz

*

[Kartpostal]

[Prag] 4.X.16

Canım, yine bir şey yok, bundan böyle buna vurgu yapmasam daha iyi, zira doğal bir şey haline geliyor artık. – Bu, sabahın fikriyatıydı, sonra gelmedi denilen pazar mektubun geldi. Ben şahsen, yani daha derindeki şahsiyetim itibariyle, açgözlülüğe tamamıyla karşıyım, fakat işte, sürekli bir yerlerden sıyrılıp belirliveriyor, özellikle de sefalet içinde geçen

175 Ç.N.: Ben Usiel takma adını kullanan Samson Raphael Hirsch'in 1863 tarihli *Yahudilik Hakkında On Dokuz Mektup* adlı kitabı.

gecelerin ardından, olan bitenin binde biri bile insanın elinde değilse. Buna fazla bir anlam yükleme!

Berlin'de Münih'tekinden çok daha fazla bir arada olabiliriz diye yazıyorsun. Buna anlam veremiyorum, hem doğru da değil bu. Münih'deki okuma akşamı gerçekleşecek olursa, senin de vaktin olursa, 11 Kasım Cumartesi günü tümüyle bize ait olabilir, böyle bir bütünlüğü Berlin'de bulmak mümkün olmayacaktır. – Bugün kız kardeşinden bir mektup geldi. Gitmek istemiyor tabii ki, durumundan nispeten memnun ve sen nasıl benden onun gözünü korkutmamı rica ettiysen, o da şimdi benden senin korkunu savuşturmamı rica ediyor. Ayrıca ben sık sık bu konuya geri dönmüş olsam da, ilk kızgınlığın geçtikten sonra senin bunun hakkında bir şey yazmamış olmana şaşırdım. Ben onun orada kalmasının şimdilik en iyi seçenek olduğu yönündeki görüşümü koruyorum.

Franz

*

5.X.16

Canım, nihayet daktilonun başındayım, kötü bir kafayla ama, vücudumdaki kanın hangi kaidelere göre azgınlaştığına akıl sır ermiyor, birkaç gündür yine tüm sinirlerim ayaklanmış halde ve gözüme uyku girmesine müsaade yok. Dün akşam Dr. Bergmann'ın yanındaydım, kendisi tatil amacıyla burada bulunuyor, okuldan arkadaşımdı, sevdiğim de birisi olduğundan görüşmek istedim. Adı tanıdık geliyor mu, bu arada? Siyonizm için önemli bir isim. Hugo Bergmann. Şunu diyecektim; dün akşam orada bu kafayla bir hükümlü gibi oturdum. Yine de son anlarda kısa bir süre epey iyiydim. Ama hayır, şu an benim için çalışmak söz konusu olamaz. Bu durumdan dolayı, özellikle de işlerinde sana arzu ettiğim ve beni de bir mutlu edecek bir şey olarak mektuplar vasıtasıyla destek olamadığım için üzgünüm. Bana teşekkür ediyorsun, lakin benim istediklerim bunlarla mukayese edilemeyecek derecede daha fazla, esasen yaptığım, hiçbir şey değil, içler acısı sadece.

Bu da kafamın nasıl olduğunun bir göstergesi: Danziger'i soruyorum, ama kastettiğim Steinitz. Neyse ki en azından konunun kendisi iyi sonuçlanmış oldu.

Dünya Edebiyatı'ndan çıkan kaliteli Schlemihl baskısının piyasada artık kalmadığını ancak dün öğrendim, ama normal baskı çocuklara hediye olarak verilmek için yeterince iyi olmayacaktır herhalde. O baskıdan sana sadece 5 nüsha göndereceğim ve işimize yaramaz mı acaba diye Inselbücherei dizisinden çıkan baskıya bir göz atacağım. Ama önce senden kız öğrencilerinin sayısını bir öğrenmek isterim.

Senin sergiye dair övgün, benim sana son attığım kartlardan birindeki yalnız olmaya dair övgümle aynı gün yazıldı belki de. Buna eklemek istediğim tek şey, bu iki elementin birbirleriyle mücadele etmek zorunda olmadığı; belki de çok iyi bir şekilde birlikte bina kurabilirler. Sergiye gelirsek, bu çok güzel bir sergi olabilir, fakat eksiksiz olmadığı da muhakkak. Bir korku odası eksik; örneğin benim kuzenim, kocası ve bebek arabasından oluşacak bir üçlünün görüntüsü bu odadaki esas obje olabilirdi. Kuzenim iyi bir kız, hatta olağanüstü zeki biri, ama yaşı ilerlerken yoksulluğu aynı yerde sayınca bir şekilde aklı karıştı, çaresizlik içinde ve türlü çeşit bilgi sahibi akrabaların onayıyla evlendi, hem de aklı başındayken kesinlikle evlenmeyeceği bir insanla. Şahsen benim onun kocasıyla bir alıp veremediğim yok, onunla bir arada bulunmuş olduğum birkaç kısa birliktelikten edindiğim izlenime göre, bana oldukça eğlenceli bir komikliği var gibi geliyor; onun karısı olan biri için, gülünç bir duruma düşmeye sebep olacak türden bir komiklik değil ama. Komikliği kesinlikle genelin fark edebileceği türden değil. Kendisini şimdi ayrıntılı olarak anlatmak hem fazla vakit alır, hem de şimdiye kadar ona karşı beslediğim ilgiye bakılırsa sahici olmaz. Her halükârda razı olunabilir bir görünüşü var, hasta gönünümlü değil, daha ziyade fazlaca sağlıklı, halinden her zaman memnun ve kuzenimden de pek de yaşlı değil. Onla-

rın şimdi bir çocukları oldu. Alışılmamış derecede kuvvetli, iki yaşlarında, bembeyaz masum bir et, gür sarı saçlar, pırıl pırıl mavi gözler, anne babasına benziyor, fakat her ikisinden de daha güzel. Ne var ki, çok cansız, minik arabasının içinde yayılmış, hareketsizce yatıyor, gözlerini amaçsızca ve rastgele döndürüyor. Oturamıyor, ağzının etrafında bir gülümseme yok, tek kelime almak mümkün değil ağzından. Şimdi bu ikisi, çocuk bakıcısı ve çocuk arabasını aralarına alıp gezintiye çıktıklarında ve yolda (örneğin benim gibi) bir tanıdıkları tarafından istemeden de olsa durdurulduklarında, annenin öylece dikilmesi, bu babanın ve çocuğun verdiği ağırlıkla, bakışları bir tanıdığa, bir çocuğa gidip gelirken gözlerindeki yaşlar, fakat hep mutlu olan kocayı gülerken tamamen yalnız bırakmamak için yine de yüzünde beliren bir gülümseme – kısacası bunlar da o serginin bir parçası olmalı.

Unut gitsin ama şimdi bunları, en içten selamlar

Franz

*

(Kartpostal)

[Prag] 6.X.16

Canım, dün pazartesi mektubun, bugün de çarşamba mektubun geldi; sen bu ikinciyi yazmayı bitirmenin ardından belki genç kız odasına girmek üzere kapı açılırken, ben en kuvvetli arzulayışla sana eşlik ettim. – Bugün yine bizim Erdmuthe hatırlanmak istedi, çünkü üniversite kütüphanesinden ihtar geldi. Yeri kuzenimden çok daha farklı da olsa, Erdmuthe de bir şekilde bu serginin bir parçası. 12 çocuğu olmuş, belki de daha fazla, fakat hepsi genç yaşta ölmüş, sadece bir tanesi, sanırım yirmisine geldikten kısa süre sonra ölmüş. Tüm bu çocukların dışında bir de mali bakımdan tümüyle (kocasının ve kardeşlerin maddi koşulları dikkate alındığında neredeyse insanüstü bir eser ortaya koyarak), mantık bakımından da kısmen olmak üzere, o devirde tüm

Avrupa ve Kuzey Amerika'ya hızlıca yayılmış olan Kardeşler Kilisesi'ni[176] yönetmiş. 56 yaşında ölmüş. Kocası çok geçmeden, uzun zamandır manevi anlamda ve sıkıca bağlanmış olduğu bir kızla evlenmiş. – Bugün sana Inselbücherei'dan çıkan Schlemihl'i yolladım. Ne yazık ki tüm baskılarda hata var. Schaffstein baskısı muhtemelen eksiktir, Weltliteratur baskısıyla çok benzeşiyor, Insel'inkinin harfleri çok küçük, Fischer'inki ise fazla pahalı. Fakat resimsiz olup da daha iyi olan baskılar da var. İşte böyle, kararını ver ve bunun dışında neye ihtiyacın olduğunu bana yaz. Eğer istersen, Buber'in mektubunu fırsat bulduğumda yollarım. – Çok selamlar canım, en kıymetlim.

Franz

*

[Kartpostal]

[Prag] 7.X.16

Canım, bugün bir şey gelmedi, en iyi olanı, yani yurttaki ilk akşamın hakkındaki raporun beklenecektir tabii ki, ama o da öyle hemen gökten düşer gibi gelmez. Kızların açık bir şekilde sahip olacakları bu hak (şayet seni doğru anlamışsam) meseleyi gereksiz yere güçleştirecektir, aşırıya kaçacak eleştirilerin peşin bir eleştirisi bu da. Onlara seçim hakkı gerçekten tanınırken bunun açıkça vurgulanmaması aynı ve daha iyi bir sonuç verebilir. Ama zaten belki bu şekilde oluyordur da sadece ben seni doğru anlamamışımdır. –Ben de tam, raporla ilgili yapman gereken şeyin, sadece başka bir yerden bakarak kâğıda aktarman olmasına sinirlendim. Bir yazının kopyasını yazarak çıkartabilecek başka hanımların bulunması zor olmasa gerek. Ama belki karşındaki hanıma itiraz etmen pek uygun olmazdı. Uzaktan ahkâm kesip sert

176 Ç.N.: Kardeşler Kilisesi (Brüderkirche), isminde genelde kardeşleri değil erkek kardeşleri içeriyor. Erdmuthe Dorothea von Zinzendorf, kökleri Reformasyon'a uzanan bu cemaatin rahibeler bölümünü yönetmiş ve yetimler yurdunda çalışmalar yürütmüştür.

durmak kolay tabii.– Max'ın yazısı: Yazarlarımız ve Camiamız belki Juden'in bir sonraki sayısında çıkacak. Yeri gelmişken, sen de bana aslında benim ne olduğumu söylemek istemez misin? Neue Rundschau'un son sayısında "Dönüşüm"e değiniliyor, mantıklı bir açıklamayla reddediliyor ve sonra da yaklaşık olarak şöyle deniyor: K'nın hikâye sanatında Almanlığın özünden bir şey var. Max'ın yazısında ise şöyle deniyor: "K'nın hikâyeleri zamanımız Yahudiliğinin en üst düzey belgelerinden." Zor bir durum. Ben sirkte iki at üstünde koşturan bir binici miyim? Ne yazık ki bir binici değilim, bilakis yere serili haldeyim.

Franz

*

[Kartpostal]

[Prag] 8.X.16

Canım, bugün çok sevinçliyim, mektup, kart ve perşembenin fotoğrafları geldi. İnsan sahip olduğu en yeni şeyleri kolayca abartabiliyor, ama öyle sanıyorum ki, bu göndermiş olduğun fotoğraftan daha iyi bir fotoğrafın yok bende, çocukların senin solunda durduğu ve pencerenin (muhtemelen vagon penceresi) arkanda kaldığı fotoğraftan. Belki biraz kasvetli duruyorsun (makineni iyi kullanamıyorlar mı yoksa?), ama buna karşılık, beni doğru anla lütfen, hiçbir resimde olmadığı kadar anlam dolu çıkmışsın. Aynı kişilerin toplu olarak çektirdikleri bir poz daha var, onda sen yoksun ama, o pozdaki örgülü kız daha evvelki resmi çekmiş olmalı. Frolayn Welkanoz'un grubunda da var mısın? Eğer yanılmıyorsam, narin, küçük yapılı ama sert hatlarla çevrili, anlamlı bir yüze sahip. Küçük Sabine ise bana Ottla'nın uzun süreden beridir Almanca öğrettiği, fakat yaşça daha büyük olan çiçekçi kızı hatırlattı. –Ne olur, ne olur ilk akşamla ilgili biraz daha bir şeyler.

[Kenarda] Uzun süreden beri her gün yazıyorum.

*

[Julie Kafka'nın F.B.'ye mektubu][177]

*

[Kartpostal]

[Prag,] 9 Ekim 16

Canım, bugün bir şey yok, ama şunu bil, ilk yurttaki ilk toplantı akşamı hakkındaki raporun son kısmının daha gelmesi gerekiyor. Belki ilk ödev o kötü ruhlu Hertha'dan oluşacak. Bu davranışı için öyle ya da böyle bir nedeni olmalı. Kızlara vermiş olduğun görev pek yeterli olmayacaktır, çünkü kızlar onunla konuşmayı sevmiyor ki. Ona doğrudan yazsan iyi olmaz mı? Buna karşılık diğer kızın akşamın sonundaki davranışını o kadar anlaşılmaz bulmuyorum, ben de olsam gerektiğinde aynısını yapardım. Minna von Barnhelm'in okunmasına, planlanandan daha erken son vermeye dair onayımı zaten önceden bildirmiştim. Hiç kuşkusuz böylesi en doğrusu. Çocukları, akıllarının hiçbir şekilde almayacağı şeylerin içine sürüklememeli. Gerçi böyle yapmanın da arada bir, çok iyi etkiler yaratacağını unutmamak gerekir, fakat bu etkiler hiçbir şekilde önceden kestirilemez. Bunlar bana bir hocanın söylediklerini hatırlattı, kendisi İlyada'nın okunması sırasında derste sıklıkla şöyle derdi: "Bunu sizlerle okumak zorunda olmak, ne kadar üzücü. Siz bunu anlayamazsınız ki, hatta anladığınızı sandığınız zaman bile asla anlamazsınız. İnsan bundan bir nebze bile anlaması için öncesinde çok şey yaşamış olmalı." –O zamanlar bu sözler (adam tüm varlığıyla buna odaklanmıştı) benim, o soğuk çocuğun üzerinde İlyada ve Odysseia'dan daha fazla etki yapmıştı. Fazlasıyla aşağılayıcı olmakla birlikte, hiç değilse somut bir etkiydi ama bu.

Franz

*

177 Ç.N.: Kafka'nın annesi F.B.'ye mektubunda ondan gelen bir mektuba cevap veriyor. Günlük durumlardan söz ettiği mektubunda F.B.'nin Prag'a ziyaretegelmesinden memnuniyet duyacağını da belirtiyor (bkz. Fischer 2009, s. 720-721).

[Kartpostal]

[Prag,] 10.X.16

Canım, bugün yine bir şey yok, üzücü. İlk yurt akşamınız hakkında henüz her şeyi bilmiyorum, sunumun ve pazar günün hakkında da hiçbir bilgim yok. Geçen pazar mı, yoksa ondan öncekinde mi birlikteydin çocuklarla? Geçen pazarsa eğer, muhtemelen o büyük yağmurda ("gizli saklı kalmaz ondan hiçbir şey") ıslanmışsındır, o anda biz, Ottla'yla ben, burada, olsa olsa en fazla tehditkâr olabilecek bir yağmurdan, o zamana kadarki yazlık yürüyüşlerimizde olduğu gibi dümdüz gitmiyorduk da biraz zikzak çizerek, bir sağa bir sola kaçıyorduk; benden dolayı yaptık bunu, Ottla'nın kesinlikle yağmurdan korktuğu yok çünkü. Benim de yok aslında, bir yerlerde, önünde bir çamur deryasının uzandığı bir veranda, orada bir bank, bankın üstünde de sen olduğun takdirde, ben de korkmam. – Münih konusuna gelirsek, zamanında hazırlanmış olmak için: Oraya kaçta gelebileceksin? Hangi otelde kalacaksın? Geri dönüşün ne zaman olacak? Ben olsam, fırsat olursa, henüz bilmediğin o hikâyeyi okurdum. "Ceza Kolonisi"[178], ismi böyle. –Dün sana, kızlara yönelik hazırlanmış hareketli oyunlardan oluşan bir el kitabı yolladım, belki işine yarar, epey iyi bir şeye benziyor. Bir sonraki sefere bu türden bir şey daha göndereceğim sana. –Çocuklarla (ilk olarak okutman gereken Schlemihl dışında) okumak için şunlar hakkında düşünüp karar verebilirsin: Hebel, Tolstoy'un halk hikâyeleri, Mutluluk Galoşları,[179] Andersen. Sen seçimini yap, ben sana yollarım.

Franz

178 Ç.N.: Kafka'nın "In der Strafkolonie" hikâyesi Türkçeye çoğunlukla "Ceza Sömürgesi" olarak çevrilmiştir, bazı çevirilerdeyse "Ceza Kolonisi" başlığı tercih edilmiştir. Burada kastedilen hapishane tipi kürek mahkûmlarının tutulduğu yer. Hikâye bir karabasan niteliğinde olsa da adının (Türkçedeki adla düşünülebileceğinin aksine) herhangi bir olağanüstülüğü yok.

179 Ç.N.: "Die Galoschen des Glücks" Hans Christian Andersen'in masalı. Dancası: "Lykkens Kalosker".

*

[Kartpostal]

[Prag,] 11.X.16

Canım, bugün cumartesinin, pazarın ve daha sonra da pazartesinin mektupları geldi. – Moralinin bozulmuş olmasının sebebi ben miyim? Eğer gerçekten öyleyse, kusuruma bakma. Kendime o kadar az hâkim olabiliyorum ki, bu az olan da elimden gelenin en son noktası. Bir kez daha: Affet!– Buna karşın, her ne kadar annenin sinirli sinirli başını sağa sola sallayacağını ve hatta bundan da fazlasına mecbur kalacağını gayet iyi görür gibi olsam da istenilenin yerine getirilmeyişinden dolayı af dileyemeyeceğim. En büyük çabayı gösterip, en iyi ihtimalle tabiatının kıyısından dışarı uzanıp bakabilirim, lakin o noktadan ileri gitmem imkânsız. Sen bunu anlamak zorunda değilsin, bunu benimle birlikte de hissedemezsin, sen bunu sadece benim adıma sezinleyebilmelisin. Annen açısından tüm bunlar, onun ne zorunda olduğu, ne yapabileceği, ne de ondan beklenecek şeyler. Bu noktada başarısızlığım, bu meseledeki başarısızlık kaçınılmaz, evet kaçınılmaz. Bundan dolayı da üzgünüm, fakat ortadan kaldırılması benim elimde olmayan bu çekinmenin hiç olmamasını arzu edecek kadar da büyük değil bu üzüntüm. Bu arada ben, evdeyken yeni yılla ilgili neredeyse hiçbir şey söylemedim, sana ise tek kelime etmedim, hem bu tarihin şu anda benim açımdan geçerli anlamsızlığına da uygun düşüyor bu. Bunun dışındaki her şey, kendine özgü bir şekilde, içimde alabildiğine dallanıp budaklanacak bir yalandan ibaret olacaktır. Ama annene karşı bir de tabii ki oldukça harici türden bir mazeretim var. Marienbad'dan gönderdiğim mektubuma cevap yazmadı, fakat bu katiyen onun karşısına bir koz olarak konulmamalı, zira cevap yazmış olsaydı da, onu yine de tebrik etmezdim. Canım, olduğum gibi kabul et beni.

Franz

*

[Kartpostal]

[Prag,] 12.IX.16 [12 Ekim 1916]

Canım, işte bu şekilde güzel, her ne kadar sürekli olamayacaksa da: Bugün salı günkü mektubun geldi. –Gönül isterdi ki seninki nasıl sevindirici bir şekilde kesinleşmiş görünüyorsa benim seyahatim de daha şimdiden öyle olsun, fakat iğrenç sayıda engel var daha, henüz bir netleşmeden eser yok. Bu arada, özellikle Münih'e ulaşım imkânı da oldukça kötü. Öyle sanıyorum ki, sabah saat 8 gibi hareket edeceğim (bu saatin haricinde tren yok) ve akşam 6:24'te ancak varmış olabileceğim, yani ancak cuma akşamı. Dönüş zamanımla ilgili kesin kararımı henüz vermiş değilim, fakat korkarım daha pazar sabahından, saat 7'de hareket etmem gerekecek, çünkü geceleyin tren yok ve 2 günden fazla da talep edemem. Noel'deki seyahatle ilgili olarak o zaman konuşuruz, ben kimseden saklanıp gizlenelim istemiyorum, hiç kimseden korkmuyorum, bir tek annemlerden, ama onlardan da feci derecede. Seninle birlikte, annemlerin olduğu masada oturmanın (şimdilik tabii, ileride çok basit hale gelecektir), verdiği ıstırabı içimdeki en derin yere varana kadar hissetmeye mecburum. Fakat bu tür anlar, Prag'ı sana, yalnız sana gösterecek olmanın, bu şehri sana eskiden hiç olmadığı kadar daha iyi, daha yakından, daha ciddi bir şekilde gösterecek olmanın vereceği mutluluğun yanında önemsiz kalacaktır. – Yurttan gelen haberler kötü. Bu konu bir sonraki mektuba kalsın. Bu arada, müzikten nasıl da iyi anlıyorum ama, değil mi? "Çocuklarla birlikteyken kendimi çok iyi hissediyorum ve aslında bu duygu ofiste olmaktan çok daha iyi" diyorsun ya, bu cümle kulağıma dünyanın en iyi müziğiymiş gibi geliyor. Frolayn Bloch'un onlarla arası nasıl?

Halk Eğitim Merkezi[180] hakkında henüz bir şey bilmiyorum, senden bir zamanlar ayrıntılı bilgi vermeni rica etmiştim, bir şey göndermedin. Franz

180 Ç.N.: "Volkshochschule". Halkevi'nden farklı bir kurum. Yetişkinlere kurslar veren resmi mahiyette bir halk eğitim merkezi.

[Kenarda] Yıllık raporu henüz almadım.

*

[Kartpostal]

[Prag] 13.X.16

Canım, bugün bir haber yok, yıllık rapor da henüz gelmedi. Yaptığın açıklamaya dayanarak yazma çalışmasını uygun görüyorum tabii ki, eğer canlı bir okumayı sırf daktilo masasına bağlanmak suretiyle sağlamak mümkünse, o zaman tam bir tutarlılık gereğince, Foerster'i veya Hatıralar'ı (her zaman için geçerli ve ayrıca şu an için hiç de uygun düşmeyen bir kamçı mahiyetindeki bu kitabı) yazarak kopya etmek de gerekir. Bazı süreklilik arz eden durumlar bakımından, bu tür bir okuma çabası benim için ne yazık ki biraz zayıf bir çare olur. Fakat mektubunda hayal kırıklığına uğradığınla ilgili hayal kırıklığı yaratan görüşlerini bildirdiğin Foerster[181] kursu için gerçekten de bir canlılık yaratmanın yolunu bulmak gerekiyor. Ama öyle görünüyor ki, insanın bu şartlarda, kendine ayrılan bölüme bağlı kalmakla yetinmeyip, Foerster'in tümünü okumaya her zamankinden daha fazla ihtiyacı var. Foerster'in herkes tarafından baştan sona okunmasının getireceği faydayı en kötü kurs dahi mahvedemez. Keşke başım sürekli bir rahatlık içinde olsa da, Foerster hakkında seninle her bölümü tek tek ele alarak yazışsak. Çünkü önemli Foerster, buna şüphe yok. –Sana bugün bir bulmaca kitabı yolluyorum, daha zengin bir içeriği olsun isterdim, fakat hayat dolu bir ablaları olarak onlara vereceğin destekle bu kitabın küçük kızları eğlendireceğinden eminim.–Lehmann, Lemm ve belki de Welkanoz olmadan nasıl olacak? Bundan böyle tüm iyi olan şeyler, (aramızdaki müşterek şeyler de bunlara dahil) acı veren bir geçicilik içinde mi yaşayacak?

Franz

*

181 Ç.N.: *Gençliğin Terbiyesi*'nin yazarı (bkz. 18.9.1916 tarihli mektup).

[Kartpostal]

[Prag,] 14.X.16

Canım, bugün kartın ve rapor geldi. Nasıl da şahsi bir anlamı var bende bu sayfaların! Ama az da iş çıkmamış hani sana. Şimdilik şöyle bir üzerinden geçtim, fakat çok anlaşılır ve zengin bir içeriğe sahip olduğu görüşündeyim. Bir tek alt yaş grubundaki oğlanların ele alındığı bölümde biraz hikâye uydurulmuş. Fakat bu mazur görülebilir, bilhassa da bunun ilk rapor olduğu göz önünde bulundurulduğunda. Benim gördüğüm eksiklik, müdür ve bakıcıların yeterince dikkate alınmamış olması, sırf siyonizmle ve abartılı bir coşkunlukla olacak bir iş değil bu. Fakat savaştan sonra bakıcıların ve bakımı üstlenilen çocukların birbirlerine çok daha yakın olacağının belirtilmesiyle bu doğrultudaki şüpheleri de mazur gösteren bir gerekçe ileri sürülmüş oluyor. Şimdilik bu konuda birçok şeyin eksik olduğuna şüphe yok. Zaten ayrıntısıyla öğrenmeyi arzu ettiğim şikâyetin de bu durumun bir teyidi. Kız gruplarının gelişme bakımından henüz erkeklerin gerisinde olduğu göze çarpıyor. Fakat özellikle sürekli tekrarlanan şey: Bir kibirlilik var raporda. Ama çalışmaya devam edildiği takdirde zaman onu törpülemeyi bilecektir. –Kitapları göndermekle seni rahatsız ediyor muyum? Foerster'i okumak için ayıracağın zamandan çok mu fazla çalıyorum? Bu arada, Erdmuthe'yi çoktan okuyup bitirmediğimi sanma hakkı nereden geliyor? Daha Marienbad'dayken, bir önem arz etmeyen dipnotlarına varıncaya kadar okudum. Bu haksız suçlamayı gezide çekilen fotoğrafları kısa sürede yollamak suretiyle telafi et.

Franz

*

[Kartpostal]

[Prag,] 15.X.16

Canım, nasıl güzel bir gün ve ben ofisteyim. Mühlenbeck'te olmanla avunabiliyorum bir tek. –Bugün yine bir haber

yok. Pek çok kez benden bir haber gelmediğini yazıyorsun, ama sonra gelmeyen haberin ertesi gün ulaşıp ulaşmadığından söz etmiyorsun. Oysa geliyor olmalı, çünkü ben her gün yazıyorum. –Raporu ikinci kez okuyamadan Max'a ödünç vermek zorunda kaldım. Kızlar Kulübü denilen o sıkıntılı, kırılgan ama kesinlikle değersiz olmayan yapı için gerekliymiş. –Senin, "her şeyden alınıyorlar" şeklindeki şikâyetin, bu kulüp için adeta bir seçim sloganı. Raporu okurken üst yaş grubundaki erkek çocuklarla ilgili bölümün kaliteli olması dikkatimi çekti, belli ki Lehmann'a ait. Burada az da olsa gerçekler ve sonuçlar yazılmışken, raporun geri kalanı, büyük oranda tahmin edilebileceklerin ilanından oluşuyor, fakat bunlara yer verilmiş olması da bunun ilk rapor olması nedeniyle yerinde. Ayrıca, sanırım hakkında fazla bilgi verilmemiş olan çocuk yuvası da çok iyi. –Bugün yalnızım, Ottla köye gitti. Önümde iki seçenek var: Birlikte gitmek için söz verdiğim Felix'le karısını uğrayıp almak veya yalnız gitmek. Ne yapsam?

Franz

*

[Kartpostal]

[Prag,] 16.X.[1916]

Canım, sıkıntılı bir gün, 13'ünde yazmış olduğun mektupla etkisi hafiflemiş oldu. –Şayet dünkü sorunun cevabını bulamadıysan söyleyeyim, yalnızdım. Çok uzaklara gittim, yaklaşık 5 saat öteye, yalnızdım, ama yeterince değil, vadilerde gezdim, ıssızdı, ama yeterince değil. Bazen sıkıntıların sanki şakaklarımdan kanımı emdiklerini hissediyorum. –Sabine meselesi çetrefilli bir mesele. Ama öncelikle, bazı anlamadığım hususların açıklığa kavuşması gerekiyor. Kasa genelde ne için kullanılıyor? S., 2 Markı kasadan alıp, sonra mı bunu diğerlerine anlatmış? Kasadaki paranın ne şekilde kullanılacağını kim belirliyor? Bu para nereden geliyor? Önceki müdirenin bu olaydan haberi yok muydu? Sabine'nin dürüstlüğünden ve yardıma muhtaçlığından zerre kadar

şüphem yok, fakat eğer ödünç alma ile ilgili formaliteler yerine getirilmediyse, diğer kızlar açısından bakıldığında, onların da aynı şekilde dürüst ve yardıma muhtaç olabileceklerini ve belki de kasanın yakınında oturmadıkları için kendilerini mağdur hissedeceklerini de göz önünde bulundurmak gerekir. Fakat S.'nin de hiçbir suretle fahri üyeliğini kaybetmemesi gerekir. Ama eğer herkes birbirine yeterince güvenseydi tüm bunların olması imkânsızdı; görüyorum ki sana çok iş çıkacak. Öncelikle Sabine ve Hertha ile görüşmek gerekecek gibi.

Franz

*

[Kartpostal]

[Prag,] 17.X.16

Canım, mucize üzerine mucize, gidebileceğime yönelik henüz büsbütün değil, ama yine de epey büyük oranda bir görüntü oluşuyor. Öngörülebilir engellerin bertaraf edilmesinin ardından temennimiz, bundan sonra bu işin öngörülemeyecek olanlardan dolayı imkânsız hale gelmemesi. Bu arada, edebiyat akşamının ayın 10'u yerine 17'sinde yapılma olasılığı da var. Önümüzdeki hafta bunun kararı verilmiş olacak. Eğer ayın 10'unda olursa Milan'ın, sanırım ayın 9'unda Choralion Salonu'nda düzenlenecek gösterisinden benim hatırın için feragat etmek zorunda olacaksın, ama bunun dışında benim hatırın için Choralion Salonu'na gitmen gerekecek. Onu tüm maharetiyle öne çıkartan şey program (Ebner-Eschenbach, Keller, Storm) değildir belki de, okumalar, Keller'inki hariç, aşağı yukarı bir zamanlar dinlediğim ve (elbette ki nispeten) en başarısız okuma olan Jacobsen'den bir hikâyenin okunmasına benzeyecektir, fakat buna rağmen oraya gitmelisin Felice, onu dinlemelisin. –"Mutluluk Galoşları"nı çocuklara okuman pek iyi olur. Andersen'den bunun dışında da birçok şey okuyabilirsin, fakat bunlar katiyen daha sonra sonuna kadar okumayacağın

kısımlardan oluşmamalı. Çocuklar daha Minna von Barnhelm'in okunmasında (haklı olarak) bütün hakkında bir izlenim sahibi olmaktan alıkoyuluyor, tekrar böyle olmasına artık izin verilmemeli ama. –Bugün bir haber gelmedi.

Franz

*

[Kartpostal]

[Prag,] 18.X.16

Canım, zavallı eksik pul cezası ödeyicim, affet, ama ben bu konuda neredeyse tamamıyla masumum, çok ayrıntılı bir betimlemeyle (tabii sen beni bundan muaf tutacaksındır), seni bu yönde ikna edebilmem muhakkak mümkün olacaktır, posta memuru Max bile şimdiye kadar hep bu şekilde yolladı kartları çünkü. Bugün önce Cumartesi, daha sonra da pazartesi mektubun geldi. Bilhassa ikincisi benim için çok teselli edici oldu. Öğlen postasının bulunduğu vagon yandı burada dün, ben de bugün tüm sabah, düşünceli ve belli belirsiz bir halde ortalıkta dolandım durdum ve içimde sürekli bu vagonun yanmasıyla, yurttakilerle birlikte yaptığın gezi hakkındaki haberleri içeren pazartesi mektubunun da büyük ihtimalle diğerleriyle birlikte yanmış olacağının verdiği üzüntü vardı. Bir süre sonra geldi mektubun, yanmamış yani! –Max Berlin'e gitmek için hiçbir şekilde izin alamıyor, bu durumda belki, bu sefer muhtemelen gerçekten de düzenlenecek olan okuma akşamının ilk bölümünde, onun şiirlerini ben okuyacağım. Ben gerçi çok iyi şiir okuyabilen biri değilim, hatta aslında çok kötü bir okuyucuyum, ama daha iyi birisi bulunamadığı takdirde bu işi memnuniyetle üstleneceğim. Fakat şunu hemen belirteyim: Sen gelemeyecek olursan, ben de o zaman gitmemeyi tercih ederim. Seni orada görecek olma düşüncesine çok fazla alıştırdım kendimi. Gelip gelemeyeceğini şefinin tatilinin sona erdiği 22 Ekim tarihinden sonra kesin olarak söyleyebileceksindir, öyle değil mi?

Franz

*

[Prag,] 19.IX.16
[Muhtemelen 19 Ekim 1916]

Canım, o kadar değil, annem, ailem, çiçekler, yeni yıl ve masada oturanlar üzerine söylediklerini öylece kabulleniverecek kadar basit değil bu. Bizim evde tüm aileyle birlikte aynı masada oturmanın senin için de "keyiflerin en büyüğü olmayacağını" yazıyorsun. Böylece gayet doğru da davranıp, bunun beni mutlu edip etmeyeceğini dikkate almaksızın tabii ki sadece kendi görüşünü dile getirmiş oluyorsun. Evet, bu beni mutlu etmiyor. Fakat eğer aksini yazmış olsaydın, bu beni çok daha az mutlu ederdi. Lütfen bana bunu olabildiğince açık bir şekilde söyle, senin için ne bakımdan böyle bir sıkıntı söz konusu olacak ve bunun hangi nedenlere dayalı olduğunu düşünüyorsun? Biliyorsun ki konu ben olunca, durumu pek çok kez konuştuk, fakat işte bu noktada doğru olanı birazcık bile olsun yakalamak zor. Her seferinde yeni baştan denemek gerekiyor. Başlıklar halinde –bu nedenle de gerçeğe çok denk düşmeyen bir sertlikte söylemek gerekirse– vaziyetimi aşağı yukarı şöyle açıklayabilirim: Ben ki çoğunlukla kendi ayakları üzerinde durmamış biriyim, her yöne karşı gerçekleşecek bir özerkliğe, bağımsızlığa, hürriyete dair sonsuz bir arzu duyuyorum; içinden geldiğim sürünün, etrafımda dolanıp görüşümü bulandırmasındansa, at gözlüklerimi takıp kendi yolumun uç noktasına kadar yürümeyi yeğlerim. Bu yüzden de aileme söylediğim ya da onların bana söylediği her söz kolaylıkla, ayaklarımın dibine düşen bir kalas oluyor. Kendi tarafımdan yaratılmamış her türlü bağ, isterse benliğimi oluşturan parçaların bir kısmına karşılık gelsin, benim için değersiz, benim yürümemi engelliyor, bunlardan nefret ediyorum ya da nefret etmeme az var. Yol uzun, kuvvetim az, bu türden bir nefret için haddinden fazla sebep var. Gelgelelim ben, anne ve babamdan olmayım, onlarla ve kız kardeşlerimle aramda kan bağı mevcut

ve esasen bunu (yaşamımın olağanlıkları içinde ve özel gayelerime sıkıca sarılmış olmam nedeniyle hissetmesem de) farkında olduğumdan daha fazla dikkate alıyorum. Bir yandan bunu da nefretle takip ediyorum; evdeki çift kişilik yatağın, kullanılmış nevresimlerin, itinayla yerleştirilen pijamaların görüntüsü beni istifra etmenin eşiğine getirecek kadar rahatsız ediyor, içim dışarı dönebiliyor, öyle ki, sanki doğumum subuta ermemiş de, her seferinde bu boğucu odadaki boş ve karanlık hayatın içinden tekrar tekrar dünyaya geliyormuşum ve oradan bunun için sürekli onay almalıymışım, sanki bu iğrenç şeylerle belki tamamıyla değil ama yine de kısmen ayrışmaz bir bağ içindeymişim, en azından yürümek isteyen ayaklarıma tutunmuş, ayaklarım da hâlâ o amorf ilk mayamın içindeymiş. Bir yandan böyle. Ama diğer yandan da yine biliyorum ki, onlar benim annem ve babam, benim kendi varlığımın her seferinde güç veren zorunlu unsurları, sadece engel olarak değil, varoluşları itibariyle de benim parçam. O zaman da onları, insan en iyiyi nasıl isterse, öyle istiyorum. Bu nedenle de, öteden beridir, kötülük, kötü huyluluk, bencillik, sevgisizlik içinde karşılarında titremiş olmamı –ve bunu bugün de hâlâ yapıyor olmamı, zira hiçbir zaman son verilemez buna– ve babamın bir taraftan, annemin diğer taraftan, benim irademi, yine zorunlu olarak neredeyse kırmış olmasını bir hak olarak görüyorum. (Ottla bana şu aralar tam da uzakta istediğim bir anne gibi geliyor: temiz, candan, dürüst, makul, alçak gönüllü ve gururlu, duyarlı ve mesafeli, özverili ve özerk, çekingen ve cesur halleriyle şaşmaz bir denge içinde. Ottla'dan bahsetmemin sebebi onun içinde de benim annemin olması, hiç tanınmayacak bir biçimde ama). Dediğim gibi, onlar açısından bunu hak olarak görmek istiyorum. Bundan dolayı, kirlilikleri belki, beni alakadar etmeyen gerçekliğin içindekine oranla yüz kat fazla; budalalıkları yüz kat; gülünçlükleri yüz kat, hamlıkları yüz kat. Buna karşın, iyilikleri gerçekte olduğundan yüz bin kez

daha küçük. Ben bu nedenle onlar tarafından aldatılmış haldeyim ve aklımı oynatmadıkça da doğanın kanununa isyan edemem. İşte yine nefret, nefretin dışında da neredeyse hiçbir şey yok. Sense benim bir parçamsın artık, seni kendime aldım ben; sanmıyorum ki herhangi bir masalda, herhangi bir kadın için, benim içimde senin uğruna verilenden daha fazla ve daha büyük bir çaresizlik içinde savaş verilmiş olsun, en başından beri, her seferinde yeniden ve belki de sonsuza dek. Dediğim gibi, sen benim bir parçamsın. Bu nedenle, benim senin akrabalarına karşı içinde bulunduğum ilişki, benimkilerle olanın bir benzeri, ama tabii ki hem iyilik hem de kötülük bakımından kıyaslanamayacak derecede daha yumuşak. Onlar da (kendileriyle tek kelime bile konuşmuş olmasam da) beni engelleyen bir bağ yaratıyorlar ve yukarıdaki anlamda söylemek gerekirse bu hakkı onlarda görmem. Bu konuda seninle kendimle konuştuğum oranda açık konuşuyorum. Bana gücenmeyecek ve bu sözlerde kibir de aramayacaksındır, kibir, en azından senin onu arayabileceğin yerde mevcut değil. Sen şimdi Prag'a gelecek olursan ve anne ve babamın sofrasında oturacak olursan, o zaman tabii ki ailemin içinde yatan, bana düşmanca gelen şeyin saldırı alanı çok daha fazla büyümüş olur. Ailenin bütününe olan bağ, onlara çok daha artmış gibi gelecek (oysa ki öyle değil ve öyle olmamalı) ve bunu bana hissettirecekler; onların gözünde, bir unsuru yandaki yatak odası olan bu dizilime dahil edilmiş gibi duracağım (oysa dahil değilim); benim direnmelerime karşı sende kendilerine bir destek kuvvet bulduklarını (oysa ki bulmuş değiller) düşündükleri için ve bu, benim gözümde daha büyük olanın da üstünde olması gerektiğinden onların çirkinlikleri ve sefillikleri artıyor. Fakat durum gerçekten böyleyse, o halde son söylediklerine niçin sevinmiyorum? Ailemi sürekli ve aynı anda hem yaralamak hem savunmak için, adeta onların önüne dikilip elimdeki bıçakları hiç durmadan dairesel bir şekilde salladığım için.

Bırak, bu konuda sen beni kendi ailene karşı temsil etmeksizin, ben seni tamamen temsil edeyim. Bu fedakârlık fazla ağır değil mi sana canım? Bu rezilce bir şey ve bu ağırlığın hafiflemesi ancak sen bu fedakârlığı göstermezsen ve doğamın verdiği güçle benim onu senden koparıp almak zorunda kalmamla mümkün. Fakat eğer sen bunu yaparsan, o zaman benim için çok şey yapmış olursun.

Sana bilinçli olarak bir iki gün yazmayacağım ki ben sana rahatsızlık vermeden düşünüp taşınabilesin ve bana cevap verebilesin. Cevap olarak –işte böylesine büyük sana duyduğum güven– tek bir kelime de yeterli olacaktır.

Franz

*

[Kartpostal]

[Prag,] 21.X.16

Canım, işte tekrar buradayım. Önceki gün ve dün, salı ve çarşamba mektuplarını aldım, geziyle ilgili raporun yoktu ama henüz içinde. Belki sabırsızlıkla beklenilen fotoğraflarla aynı anda gelir, içlerinde senden bol bol fotoğraflarla birlikte. (Biraz önce telefon geldi, pasaportumun ve sınırı geçmemle ilgili iznin çıktığı konusunda bilgilendirildim, şimdi geriye vize almak kaldı.) Bayan Hauschner'i soruyorsun. Onu şahsen tanımıyorum, ondan sadece bir kez çok da anlamsız olmayan devasa bir roman okudum ve bundan bir süre evvel, bu yaşlı hanımefendinin yol açtığı bir karışıklıkla ilgili Max'a yazdığı iki üç mektubu; sonsuz bir komediydi, fakat kadının, kendi yol açtığı sorunu dürüst bir şekilde çözme gayreti de yaklaşım biçimi bakımından bir o kadar dokunaklı ve hoştu. Daha sonra Max'tan ayrıca, gayet zengin, insancıl ve hayırsever biri olduğunu, bu çerçevede (sadece bu çerçevede, kendisinin Siyonistlikle hiçbir alakası yok) yurtla da ilgilendiğini ve uygun bir organizasyonla, örneğin yurtta tipik bir öğleden sonrayı ya da akşamı geçirmek üzere davet edilmesi suretiyle, daha büyük destekler almak için (aynı

zamanda Berlin'de bulunan büyük bir kadın derneğinin başkanlığını da yapıyor) kendisinden yararlanılabileceğini öğrendim. Ayrıca kasım ayının başına kadar Prag'da kalacakmış, Max salı günü kendisiyle görüşecek, o zaman yazarım ben de sana.

Franz

*

[Kartpostal]

[Prag,] 22.X.16 Saat: 7.00

Canım, sabahın çok erken bir vakti ve ayrıca kötü de bir gecenin ardından. Ottla'yla köye gideceğim çünkü. Şükran Günü kutlaması için değil, Ottla'nın eski bir öğretmeniyle görüşmeye sadece. Ottla konusuna gelirsek: Amacım onu yüce bir örnekmiş gibi göstermek değildi, sadece annemle yan yana durunca göze çarpan iyi ve kısmen mükemmel özelliklerini belirtmekti. Kendi durumum dikkate alındığında övmek ya da yermek haddim değilse de, bunların yanı sıra onun belki yeterli oranda kendini beğenmiş, düşünsel bakımdan hesapçı olduğunu ve buna benzer daha başka özelliklere sahip olduğunu gizlemek niyetinde değildim.

Çok selamlar Franz

*

[Kartpostal]

[Prag,] 23.X.16

Canım, bugün perşembe mektubun geldi. Benden aldığın mektupların eksik olduğundan sıklıkla yakınınana karşılık, bütün bakımından nasıl bir dengenin oluştuğunu öğrenmek isterim senden, geçen cuma hariç, uzun zamandır her gün yazıyorum ben çünkü sana. –Felix ile yapmış olduğum geçmişteki o görüşmeye gelirsek, bu konuda doğru cevabı bulmuşsun. Ama o şekilde sorulan bir sorunun cevabı da pek zor olmamıştır. Şimdi beni tehdit ediyorsun, öyle mi? Neyse ki, teselliler beni tehditlerden neredeyse daha fazla korkutuyor. Tehdidinin tatbiki mümkün olmayacak Felice,

bir deli gömleğinin yardımıyla olabilir bu ancak. Bunu da yapmayacağından eminim, tersine beni ne yazık ki ve neyse ki ne haldeysem, öyle bırakacaksın. Dün köyde güzel bir gün geçirdik. Ben yıllar geçtikçe, gizlice bir şehir insanından köy insanına ya da en azından ona çok benzeyen bir şeye dönüşmüşüm de haberim yok. Kimsenin uğramadığı yerlere gittik, nasıl bir doğa, nasıl güzel! Senede eline geçen 600 K ile orada gayet mutlu yaşayan bir ilkokul öğretmeninin yanındaydık. Hadi abartmayalım, kendisi orada, hem kendi yararına, hem de okul yararına geçici olarak ders veren, Almanca dersi vermek suretiyle de yaklaşık 50 K daha kazanan ve ilk yarıyılda kalacağı evde tesadüf eseri bedavaya oturan bir üniversite öğrencisi. 10-11 yaşlarındaki oğlan ve kız çocuklarından oluşan 55 öğrenciye ders veriyor. –Bu arada, Insel'den çıkan Schlemihl ve bulmaca kitabı eline geçti mi?

Franz

*

[Kartpostal]

[Prag,] 24.X.16

Canım, bugün yine bir şey yok. –Dünkü mektubunun beni özellikle eğlendiren yeri şurasıydı: "Sen kendin hakkında öyle sonsuz bir belirginliğe sahip bir insansın ki yalnız olmak seni, diğer zamanlardakinden mutlaka çok daha fazla üzüyordur." Yani bu demek oluyor ki, ya yalnız olmalı ya da kendim hakkında daha doğru sakince bir belirginleşmeye varabilmeli (yüce bir insani meziyet); içime doğru bir bakış, üzmeye mecbur beni. Çok vahim desene içimdeki manzara. Böyle mi demek istedin? Haksız da sayılmazsın. –Bu arada, dün yine bazı sözleri kulağıma gelen bir hâkime var burada benim üstümde (ahlaki olmadığım yönündeki bilgece laflarından Marienbad'da üstünkörü bahsetmiştim). Kulağıma geldiğine göre birkaç gün önce benimle ilgili olarak, birincisi doğal olmadığımı, yani söylediklerimin bir ilhamdan

kaynaklanmayıp, bir etki üzerinde hesap edilen düşüncelere dayalı olduğunu, ikinci olarak da iyi bir insan olmadığımı söylemiş. Bunu söylemiş olan, akıllı bir kız, bunu ilk duyduğumda, bunlar uzun uzadıya düşünülüp söylenmiş gibi geliyor. –Geziye bütün kızlar katıldı mı, Hanff da orada mıydı peki? –Şefin tatilini uzattı mı? –Okuma akşamının hangi gün olacağını şu an henüz kesin olarak söyleyemiyorum. Yeni zorluklar. –Sana Insel Yayınları'ndan dört tane şarkı kitapçığı gönderttim, çok hoşlar. Bunun dışında bir de Blauweiß şarkılar kitabı.– Din kursu yerine Fröbel[182] kursu mu görüyorsun? –Masal akşamları nasıl?– Foerster kursunu kim yürütüyor?

Franz

*

[Kartpostal. Damga: Prag - 25.X.16]

Canım, bugün, cumartesi mektubun geldi. Demek kızlar seni benden biraz çalıyorlar. Seni eğer yeniden bin misliyle geri vermezlerse onlara kızarım. Bugün başka bir şey yok, çeşitli, acil, sinir bozucu işler var yapılacak.

Franz

Max da dün Bayan Hauschner'le görüşmüş ve kendisine yapacağınız ziyareti bildirmiş. Şimdilik sadece uzaktan destek verecekmiş, fakat iyi bir etkinlik düzenlenir de ona bizzat ve içtenlikli bir davet götürüldüğü takdirde başka işler için de ulaşılabilirmiş.

*

[Kartpostal]

[Prag,] 26.X.[1916]

Canım, bugün pazartesi ve salı mektupların geldi. Neredeyse tamamen baş ağrısız geçirdiğim şaşılacak derecede

182 Ç.N.: Friedrich Fröbel (1782-1852), Alman pedagog; çocukluğun erken dönemlerinin önemini keşfedip şarkılar vb. aracılığıyla bu dönemdeki gelişmeye ilişkin yöntemler getirmiştir.

uzun bir sürenin ardından, beni yeniden çok kötü bir halde buldu mektuplar. Eğer bu bir istisna ise, memnuniyetle katlanırım. –Gezinizde bir gezide olabilecek hiçbir şey de eksik değilmiş, fakat buna karşılık başka zaman bir gezide olmayan bazı şeyler de var ki, belki de iyi olan buydu. Hayır, Frolayn Blumstein'dan bahsetmemiştin bana. Göreceğiz bakalım, fotoğraflardan her şey belli olacaktır. Okuma etkinliği 10 Kasım Cuma, saat 8'de olacak, Münih'e kesin varış saatimi sana yarın yazarım, lütfen sen de bana ne zaman geleceğini ve nerede konaklayacağını yaz. Böylelikle etkinliğin tarihi artık nihai olarak belirlenmiş oldu, ama yine de çok ufak bir pürüzcük (bana bağlı değil) daha var, fakat bu belki de benim aşırı korkak gözlerim için öyledir de büyüyüp bir pürüze dönüşmez. –Şimdi bir de konferanslar dizisine gitmeye başlamış olman, bana artık gerçekten çok fazlaymış gibi geliyor. Ve üstüne üstlük bunlar Strindberg hakkında konferanslar! Bizler onun çağdaşları ve ardından gelenleriyiz. Gözlerimizi kapamamız yeter ve o an insanın kendi içi Strindberg üzerine konferanslar vermeye başlar. Ama yine de, eğer gerçekten oraya gidersen, arada bir birkaç şey yaz anlatılanlar hakkında bana. Bayan Hauschner'le görüşmedim, beni tanımıyor, fakat Max sizlerin ziyaretini kendisine bildirdi ve bunu çok sevinçle karşılamış.

Franz

*

[Kartpostal]

[Prag,] 27 Ekim 1916

Canım, çarşamba günkü iyi sözlerin için sana teşekkür ederim. Esasında bu konuda mutabık olduğumuzdan ve mutabık olarak yaşayacağımızdan hiç kuşkum yok diyebilirim, ama belki de arada bir kapının zilini, evimizdeki o zili çalmak yine de iyi olabilir. –Dediğim gibi, okuma akşamı 10 Kasım'da. Max'a ve bana olmak üzere, ikimize de bir akşam ayrılacaktı. Gelgelelim Max, izin talebi o iki gün ve amaç bakımından reddedilip de gelemeyince, onun şiirlerin-

den birkaçını elimden geldiği kadarıyla iyi kötü okumayı ben üstlendim. Bu etkinlik dizisine ayrılan akşamlarda ondan tamamen yoksun kalınmamalı, bu nedenle hiç görünmemektense kötü bir okumayla görünmüş olacak. Benim katılımımı tahminen engelleyebilecek tek şey Münih'teki sansür kurulu tarafından çıkartılacak zorluklar olabilir. Ancak neye itiraz edebilirler, bilemiyorum. –Yola çıkmadan evvelki akşam, bir de Milan'ın sunumuna gitmen, sanırım fazla olur. Birincisi, Milan'ın zaten her kış birkaç sunumu düzenleniyor, ikincisi, sanatının büyüklüğüne rağmen iyi bir uyku, değer bakımından ona denk, üçüncüsü ise onun okumalarından çıkar çıkmaz, o coşku içinde abartılı beklentilerle benimkine gelmemelisin, tabii gerçekten de böyle bir niyetin varsa, bunu da daha düşünmek gerek. Ben saat 6:24'te Münih'te olacağım ve pazar günü de saat 7'de tekrar geri döneceğim. –Postacı halinden memnun mu şimdi? Bana haksızlık etti ama.

Franz

[Kenarda] Foerster okumaları devam ediyor mu?

*

[Kartpostal]

[Prag,] 28.X.16

Canım, yine gecelerin ve başımın çektirdiği ezalar, ya da başımın ve gecelerin, sen hangisini uygun bulursan artık: bu ikisinin eziyet eden elleri birbirlerine uzanıyor. – Geçende Zweig'ın bir tragedyasını, Macaristan'da Törenli Cinayet'i[183] [Ritualmord in Ungarn] okudum; doğa üstü sahneler bakımından Zweig'ın yazdıkları üzerine bildiklerimin ardından, beklediğim oranda zorlama ve zayıftı. Buna karşılık, dünyevi sahnelerin insanı ele geçiren bir gerçekliği

183 Ç.N.: Arnold Zweig'ın 1914 tarihli kitabı. Tam ismi: "*Macaristan'da Törenli Cinayet*, 5 Perdelik Yahudi Tragedyası". Bu eserde 1882-83 yılında Macaristan'da bir dayanağı olmamasına karşın antisemitistlerin çabalarıyla Yahudilere karşı yürütülen ve beraatle sonuçlanan bir cinayet davası konu alınıyor.

var, muhtemelen büyük oranda kısmen davanın o muhteşem dosyalarından yola çıkılarak yazılmış. Ama ne olursa olsun, parçaları birer birer ayrıştırmanın neredeyse imkânı yok, davaya bağlanmış durumda ve artık onun sihirli yörüngesinde duruyorlar. Ona artık eskisinden farklı bir gözle bakıyorum. Kitabın bir yerinde okumayı bırakarak, kanepeye oturup sesli bir şekilde ağlamaktan alıkoyamadım kendimi. Yıllardan beridir ağlamamıştım.

Franz

[Kenarda] Yolun son kısmını aynı trenle gitmeyecek miyiz? Ben Eger üzerinden geleceğim.

*

[Kartpostal. Damga: Prag - 29.X.16]

Canım, bugün perşembe günü yazdığın mektup geldi. Haklısın, artık nihayet oturup karşılıklı bir konuşmalıyız. Şu okuma akşamı bir gerçekleşse. Sunduğum programın dışında bir program yok elimde, ama zaten farklı bir şey de okumak istemiyorum. Bu durumda yukarıdan izin çıkmadığı takdirde iptal etmek zorunda kalacağım. Bu engelden bu yüzden korkuyorum, başka zaman olsa bu hiçbir önem arz etmezdi. Eğer gidiş yolunda bir araya gelebilirsek çok iyi olur; benim açımdan çok iyi bir şey, çünkü o zaman üçüncü sınıf vagona geçirilmiş, indirilmiş olursun. –Feigl'le geçende görüştüm, askere alınacakmış. Evlerini kiraya verdikleri ve yeni adresleri posta idaresine doğru beyan edilmediği için senin mektubunu da diğer gönderileri de almamışlar. –Halk Eğitim Merkezi hakkında literatüre ne için ihtiyaç duyuyorsun? Nasıl temin edilirler, bilmiyorum. –Fotoğraflar henüz gelmedi mi, film kutusuyla alınmış olmasınlar?

Franz

*

30 Kasım 1916

Canım, isteme, lütfen mektup isteme; kendimle ilgili anlatabileceklerim, senin son mektubundakiler kadar takdire

değer olsaydı, o zaman sana bunu yazmak için nasıl da uçardı kalemim. Oysa durum –Hayatım iki kısımdan oluşuyor, biri, yanakları semirmiş, senin hayatından besleniyor ve aslında mutlu ve büyük bir adam olabilir, diğeri ise yerinden sökülmüş bir örümcek ağı gibi, sarsıntıdan, baş ağrısından uzak olmak onun en yüce, fakat pek de sık erişemediği saadeti. Bu ikincisiyle ne edeceğiz biz böyle? En son çalıştığı tarihin üzerinden artık 2 sene geçmek üzere, ama bu iş için ortadaki tek şey hâlâ hüner ve arzudan ibaret. Neyse, 10-11 gün sonra umuyorum ki bir araya geleceğiz, fakat bu mutlu bekleyiş de fazlaca huzursuzluk verdiğinden, pek bir şey yazılamıyor. Bir engel çıkmasa bari!

Ekte birkaç ufak tefek şey var:

1) Ottla'nın bir fotoğrafı, yalnız olağanüstü kötü. Rötuşlanmış dişleri ve ağzının kenarının açık kalmış olması diğer kusurların yanında hafif bile kalır.

2) Bugün yeniden okumamın ardından aslında içinde kayda değer hiçbir şey bulamadığım Buber'in yazmış olduğu mektup. Sana bundan niçin bahsettiğimi bilmiyorum ve onu sana göndermemin tek sebebi, benim yazdıklarımın seni yanılgıya düşürmüş olmasından dolayı mektubu benden sürekli talep etmen.

3) Hayatının diğer kısmının ortaya koyduğu işlere örnek olması açısından bir çağrı metni.[184] Alt tarafta çağrı yazısı-

184 Ç.N.: Söz konusu bildiri, Birinci Dünya Savaşı sebebiyle halka sesleniyor ve Alman Bohemyası'nda bir sinir hastalıkları tedavi merkezi kurulması için destek çağrısında bulunuyor ve (Kafka da dahil olmak üzere) Bohemya'da tanınmış yüz kişinin imzasıyla yayınlanmış. Kafka'nın bizzat kaleme aldığı anlaşılan bu metin, Prag'da bulunan "Alman Bohemyası Savaşçıların ve Halkın Sinir Hastalıkları Alman Tedavi Merkezi Derneği" adına yazılmış. Metin, Birinci Dünya Savaşı'nın, askerlerin ve halkın üzerindeki yıkıcı etkisiyle çok sayıda sinir hastası yarattığını, uygun tedavi imkânlarının çok kısıtlı olduğunu, hükümetin, çeşitli kurumların ve halkın elbirliğiyle kurulacak bir tedavi merkezinin hayati önemde olduğunu ajitatif bir üslupla dile getiriyor. Savaş yanlılığından uzak durduğu görülen metin (işlevi gereği anlaşılır bir şey) vatansever bir dille yazılmış. (Bkz. Fischer 2009, s. 764-766)

nı imzalayanların arasında benim de olduğumu göreceksin, başlangıçta yukarıdaki hazırlayıcı kurul içinde yer alacaktım, fakat daha sonra, pek de büyük bir çaba göstermeksizin, büyük grubun içine kayıverdim. Bu metin de (başka birçokları gibi) bana ait. İşte böyle, başka da bir şey yok bununla ilgili söylenecek

4) Okuma akşamlarının programının yer aldığı kitapçık. Sondan üçüncü sayfada "Yargı"nın ilanını göreceksin. Ama bana bununla ilgili yazmamış olsa da öyle görünüyor ki, Wolff yine onu yayınlatmayacak. Ben zaten kendim böyle cansızsam ve kulak kabarttığım tek şey şakaklarımdaki hayatsa, bir önemi de yok bunun.

Hâkime hanımı dert etme sen, canım. Rahatlatıcı olan şey (rahatsız edici de demek mümkün), hakkımda söylediklerini 5-10 kez gerçekleşen, altı aydan beri de tekrar edilmemiş kısa görüşmelere dayandırması ya zaten. Hoşça kal canım, hoşça kal.

Franz

*

[Kartpostal]

[Prag,] 31.X.16

Canım, son günlerde yazmaya bile zamanım olmadı ofiste. En son cuma mektubun geldi, bugün bir şey gelmedi. – Çocuk kütüphanesi senin yönetimindeyken öyle fakir kalmamalı elbette, bu yüzden sana bugün Schaffstein'ın mavi dizisini yolladım. Senin Peter Schlemiehl gibi karton kapakta gelecekler, ciltlenmiş olsalardı daha iyi, fakat daha pahalı olurlardı. Kullanmadan önce belki yurdun atölyelerinde ciltlenebilirler. Tüm yaş grupları için uygun olan kitaplar bunlar, çok fazla titizlenerek yapılacak bir ayrıştırma da gereksiz hem. Gerçi oğlanlar için Schaffstein'ın yeşil kitapları, benim en çok sevdiklerim, en iyisi, ama hepsini bir seferde yollamak istemedim, onlar daha sonra artık. Mesela bunlardan bir tanesi sanki beni anlatıyormuş gibi ya da

sanki benim, yaşamıma yön vermesi gereken, ama benim kaçmakta olduğum ya da kaçmış olduğum (sıklıkla da öyle hissediyorum) kuralı düşündürttüğü için beni derinden sarsıyor, kitabın adı Şeker Baronu [Zuckerbaron][185], esas konu son bölümde. Bu arada, çocuk kitapları arasında bir seçim yapmak o kadar zor ki. Kendi tecrübelerime dayanarak en iyi çocuk kitaplarının adını vermem gerekirse, bunlar Hoffmann'ın küçük ciltleri[186] olacaktır, muzır olduklarına şüphe yok. Nasıl da güzel görünecek şu anda okuduğumuz kitaplar bize öte tarafta!

Kütüphaneye ilişkin gerçek önerilerimi sana daha sonra yazarım.

Franz

*

[Kartpostal]

[Prag,] 1.XI.16

Canım, nasıl yani, şimdi sen de mi gelememekle tehdit ediyorsun? Bitmez tükenmez ufak sorunlardan geriye, ihtimal dahilinde sadece bir tane kalmışken, böylesine bir büyük sorunla da mı karşılaşacaktık? Buna müsaade edilemez. Şefinin ne zaman izne ayrılacağı, çoktan karara bağlanmış ol-

185 Ç.N.: Oskar Weber'in kitabı *Şeker Baronu. Eski Bir Alman Subayın Güney Amerika'da Başından Geçenler* 1914 (bkz. Fischer baskısı, s. 738). Bir incelemede Kafka'nın bu kitaptan esinlenerek *Şato* romanının kahramanına kadastrocu kimliği verdiğine işaret ediliyor (Arne Höcker ve Oliver Simons, *Kafkas Institutionen,* John Zilcosky, "Von Zuckerbaronen und Landvermessung: Koloniale Visionen in Schaffsteins Grüne Bändchen *und Kafkas* Das Schloss.", 2007, s. 119-144.). İlgili yer için: s. 119 ve devamı.

186 Ç.N.: Alman psikiyatr ve ünlü çocuk kitabı yazarı Heinrich Hoffmann. 1809-1894 yılları arasında yaşayan Hoffmann, Alman çocuk klasikleri arasında görülen 1844 tarihli "Struwwelpeter"in de ("Pasaklı Peter" diye çevrilebilir) yazarı. Kitaptaki hikâyeler ahlak dersi vermekle birlikte çocuk kahramanların aşırı abartılı tiplemeleri ve muzırlıklarının ayrıntılı anlatımı dikkat çekici. Kendi döneminde olağanüstü bir etki yaratan Struwwelpeter figürüne her dönemde gösterilen ilgi bugün de devam ediyor. Daha sonraları ahlakçı olmakla eleştirilen bu kitap etki bakımından ters yönde de yorumlanabilir. ▷

malıydı, bildiğim kadarıyla. –Bugün fotoğraflar ve pazartesi mektubun geldi. Güzel bir grup fotoğrafı olmuş ormanda. Demek senin dokuz kız bunlar, Hanff da onların arasında. Bu seferkinde S. tek gülmeyen kişi. İçlerinde en güzeli herhalde soldaki, kemerli bir bluz giymiş, cilveli olan. Öndekilerin bir orman salyangozunu andırır bir şekilde öne doğru yığılmış olması fotoğrafı biraz bozmuş. Kızlar uzun boylu, iki, üç tanesi dışında görünüşe bakılırsa tipik yüzleri var. Fakat işin doğrusu, bir yüzü kavrayabilmek aşağı yukarı 1000 fotoğrafla ancak mümkün. Halka halindeki dansı gösteren 2 fotoğrafta da senin kızlar görülebiliyor, biraz çabalayınca onlar olduğu kesinlik de kazanıyor, çok farklı çıkmışlar ama. Grup halinde çekilen fotoğraftaki lütufkârlığın, başarısız ve oldukça anlaşılmaz olan çiçekli fotoğrafı biraz olsun katlanılır kılıyor. Bir tek S.'yi tanıyabildiğim beşinci fotoğraf hakkında bana biraz açıklama yapmalısın. –Hanuka oyununu bir yerlerden bulabilecek miyim, bilmiyorum. Elbette ki derhal deneyeceğim.– İletmiş olduğun kâğıtta, bana bakarkenki aşağılamana (şayet yalan, sadece bir aşağılamaysa) ne diyorsun? Bu benim aşağılanmamın en dip noktası asla değil, her bakımdan daha derinde olanlar var, ama bu da yeteri kadar derin. –Gelmemekle tehdit etmek yok bundan böyle.

Franz

*

[Kartpostal]

[Prag,] 3.XI.16

Canım, demek sadece beni korkutmak amaçlı bir tehditti. Korkuttu da. Bu durumda geliyorsun o halde. İzin he-

▷ Öyle görünüyor ki Kafka da çok beğendiğini söylediği Hoffmann kitaplarında basit ahlakçılığın ötesine geçildiğini, hatta dipte muzırlık yattığını düşünüyor. Özellikle de Kafka'nın döneminin liberal düşünceli eleştirmenleri bu kitabın o günün eğitim anlayışına ters düştüğünü ve geri kaldığını dile getirirken Kafka'nın Hoffmann'ı farklı algılaması dikkat çekici. Kitap bildiğimiz kadarıyla Türkiye'de yayımlanmadı. Almanya'da iki dilli kitap olarak "Savruk Peter" başlığıyla yayımlandı (Edition Tintenfass yayınevi, 2008, Çeviren: Mehmet Emin Ertürk).

nüz tam olarak kesinleşmiş değil, metinler ancak pazartesi oraya varabilmiş çünkü. Gerçeği söylemek gerekirse, hâlâ tedirgin oluyorum, özünde ne denli masum olursa olsun, izin verileceğini hiç tahmin edemiyorum. Ama bir engel çıkması durumunda sana her halükârda telgraf çekerim, şimdilik seni kısa süre sonra görebilecek olmanın ümidiyle sevinçliyim. Trenlerimiz birleşiyor –o büyük rota rehberi şu anda elimin altında değil, bu yüzden bunu şu anda haritaya bakarak söyleyebiliyorum– yaklaşık olarak Wiesau yakınlarında, bu durumda öğlen saat 1-2 arasında. Seninle daha trendeyken buluşabilirsek, büyük oranda zaman kazanmış oluruz. Tabii ki ben de Bayerischer Hof Oteli'nde kalacağım. –Hanuka bayramında oynanacak oyunu bulamayacakmışım gibi görünüyor. Bu oyunun kendisinde bulunduğuna dair ümidim olan tek kız (geçen sene burada bulunan Doğu Avrupalı Yahudilerin anaokulundaki çocuklarla bir oyun çalışmıştı; yeğenimle birlikte gitmiştim oraya o zaman, fakat çok küçük yaştaki çocuklar için öngörülen bu oyun oldukça işe yaramaz bir şeydi, ama kızın kendisi olağanüstü), işte bu kızda da yokmuş. Yahudi Yayınevi'nden bir Hanuka oyunu çıkacakmış, belki sana baskı öncesi metni gösterirler.

Franz

*

[Kartpostal]

[Prag,] 5.XI.16

Canım, köye gezintiye gitmenin öncesinde sabahın erken vakti yine. Dün senden bir şey gelmedi, ben de yazmadım ama. Münih seyahatinin gerçekleşme olasılığı artık her geçen gün artıyor. Ben sana çarşamba veya perşembe günü her halükârda telgrafla "Gidiyoruz, o halde" şeklindeki güzel sözcükleri ya da "Hayır" şeklindeki üzücü sözcüğü yollayacağım.

Franz

*

[Kafka'nın F.B.'nin annesine yazdığı mektup][187]

*

[Kartpostal]

[Prag,] 21.XI.1916

Canım, günlerdir, günlerdir haber yok. Neden? Son kartların sana varmak istemiyorlar mı? Birlikte yaşamanın en can alıcı noktasına dairler halbuki. Ben –burada sadece bunu belirtmek gerekirse– özellikle de senin tarafından, ikide bir, böylesine kolay, sanki laf arasında değinirmişçesine, böylesine doğal bir şekilde ve tüm bunların ardında duran ve bunların hiçbir zaman sona ermeyeceğine yönelik bir tehditkârlıkla, bencillikle suçlanmaya müsaade edemem. Bu suçlama beni derinden yaralıyor, doğru bir suçlama çünkü. Doğru olmayan ise bu suçlamanın senden, özellikle de senden gelmesi, böylelikle de daha az oranda, kıyaslanamayacak derecede daha az oranda şahsımla, daha çok da işle ilgili olan bu bencilliğin meşruiyetini inkâr etmiş oluyorsun, belki de eylemden çok daha fazla, sözle. Bu tespitimde sınırı doğru çizmiş olduğuma inanıp inanmamak, bana duyduğun güvenle ilgili bir mesele. Her halükârda, bendeki suçluluk duygusu yeterince güçlü, dışarıdan beslenmesine ihtiyaç yok, lakin bünyem öyle değil, bu türden bir besini zar zor yutmayı sıklıkla başarabilecek güçte değil.

Franz

*

[Kartpostal]

[Prag,] 23.XI.1916

Canım, işte ben de öyle olduğuna inanıyorum, aksi takdirde nasıl olur da bu haldeyken yaşamaya devam edebilirdim (baş ağrılarını da hesaba kattım). Gerçi bu tür tartışmaların (iğrenç pastane!) bir daha yaşanmayacağından emin değilim,

187 Ç.N.: Kafka 14 Kasım 1916 tarihli mektupta F.B.'nin annesinin doğum gününü kutluyor, saygılı ve samimi bir dille ("sevgili anne" ve "sen" diye hitap ediyor) son derece olumlu sözler söylüyor ve kendisine gösterilen sabıra ve iyi niyete teşekkür ediyor.

fakat yaşansa da bunlar, o kısa süreliğine bir arada olmadaki gerginliğin, o muğlak ve hayaletimsi geçiciliğin acıları artırıcılığı düzeyinde olmayacaktır; bu nedenle de, genel insani sıkıntılarda olduğu gibi bunlara ister istemez katlanılacaktır. Sen taşa darbe indireceksin ve taş biraz çatlayacak. Erkenden ufalanıp gitmediği takdirde, nasıl ki el buna razı oluyorsa, taş da buna razı olacaktır. – Şu anki durumum itibariyle etkisi altında olduğum tek şey (Münih'ten beri sadece bugünkü neredeyse istisnai olarak tutan baş ağrılarının dışında), yeni eve taşınmakla ilgili düşünceler ve bunlara bağlanan küçük, ama içinde yaşadığım genel olumsuzluk içinde, hiç değilse olumlu olan ufak umutlar. Emlak ofisine gidişim bile azımsanmayacak bir başarıydı. Oraya girdiğimden beri 3 kadın (emlak ofisinin sahibesi, taşınacağım evin bayan kapı görevlisi ve bana evlerini devredecek olan tarafın hizmetçisi) hak etmediğim bir nezaketle etrafımda pervane. Dün itibariyle onlara gerçekten büyük bir iyi niyetle, annem de katıldı. Daha fazla sır vermeyeceğim. –Kitaplar yarın yola çıkıyor.

Franz

*

[Kartpostal]

[Prag,] 24.XI.1916

Sabahleyin sana bir kart yazmaya başlamıştım, sonra birileri beni alıkoydu, yazmaya başladığım kartı şimdi bulamıyorum. Genelde bu tür sıkıntıları sadece dosyalarla ilgili yaşarım. Can sıkıcı. – Canım, senin dediğin gibi değildi ama işte. Öyle görünüyor ki, doğum günün için çektiğim telgrafı gerçekten de almamışsın. Posta hizmetlerine artık hiç güven kalmadı. Telgrafı ayın 17'sinin akşamında çektim. Şöyle yazıyordu: – Uzaklardan bir sarılma – Belki böyle bir yazı fazla alışılmadık geldi ve bu yüzden gitmedi. Şikâyette bulunurum belki. Şimdilik temel düşüncelerim, ki epey üzüntü veriyorlar bana, yine yeni evim üzerine yoğunlaşıyor. Alınacak karar yine birkaç gün ötelenmek zorunda kaldı ve evi tutabilmem yönündeki belirsizlik biraz daha arttı. Bil-

melisin ki, iki odadan oluşan, mutfağı olmayan bu ev her açıdan hayalimdeki en uçarı fantezilerdeki gibi sanki. Onu tutamazsam, ağır bir darbe yemiş olurum. Gerçi bu ev bana iç huzuru geri getirmeyecek, fakat çalışmamı olanaklı kılacaktır; cennetin kapıları sonuna kadar açılmayacak, fakat duvarda gözlerim için iki tane incecik yarık açılacaktır. – Bugün piyade asker Lehmann'ın Max'a yazdığı bir mektubu okudum, senin çalışkanlığından bilhassa bahsediyor. – Noel mi? Yola çıkabilecek durumda değilim.

Franz

*

[Kartpostal]

[Prag 4 Aralık 1916]

Canım, bugün sana geri gitmiş olan eski mektubun geldi. O halde artık daha eminiz birbirimizden. Noel'le ilgili düşüncem değişmedi, biliyorum birbirimizi görmeyeceğimizi kesin olarak duyduğum anda içime bir sancı saplanacak, ne var ki bu düşüncemin esasen doğru olan yanından şüphe duymayacağım. – Baş ağrıların beni çok üzüyor. İkimize tek bir huzur mu pay edilmiş ki, bende durumlar bir nebze sakinleştiği anda senin payına düşen huzurda azalma oluyor? Peki sebepleri? Güvensizlik bundan bir ay öncesinde bugün olduğundan daha büyük değildi ki. Peki ya yurt? Yurt seni sarıp sağlamlaştırmıyor mu? – Tanıdığına ait o dramı artık okuyamayacağım. Max birkaç gün önce benim haberim olmadan bir yere yollamış. Mühim bir eser olduğunu düşünmüyor. Ben elbette ki sen istediğin için onu okumayı isterdim, ama artık burada olmadığı için, onu tekrar geri istemek de anlamsız olur; benim kanaatim, hatta desteğim yayıncı için bir önem arz etmeyecektir. Bu arada, Max da son zamanlarda kendisine yöneltilen benzer isteklerden dolayı çok yoğundu ve onu çok ayrıntılı bir şekilde okumamış olabilir.

Franz

*

[Kartpostal. Damga: Prag – 7. XII.1916]

Canım, haber yok, birkaç gün de oldu. Sonsuz bir saadet içinde aralıksız yaşıyorum sanma sakın. Belki bu nispi huzur yalnızca hoşnutsuzluğun biriktirilmesidir ve bir gece, örneğin dün olduğu gibi, hepsi birden öyle bir taşıverir ki insan hüngür hüngür ağlamak ister ve ertesi gün, yani bugün, ortalıkta kendi cenazesini taşır gibi dolaşır. – Münih'teki okuma akşamıyla ilgili eleştirileri soruyorsun. Elime daha sonra sadece Münchner-Augsburger Gazetesi'nde çıkan bir tane daha geçti. Bu seferki, birincisine nazaran biraz daha nazikçe, ama temel bakış itibariyle birincisiyle örtüştüğünden, bu nazik üslupla, tüm bunların sonunda uğranan gerçekten de muhteşem olan başarısızlık vurgulanmış oluyor. Yayınlanmış diğer eleştirileri de edinmek için hiç çaba sarf etmiyorum. Ama şu da var ki, bu hükümlerin haklılığını neredeyse gerçekliklerine varana kadar teslim etmek zorundayım. Yazmamı, aramda zerre kadar bir fikri bağlantının bulunmadığı Münih'e gitmek için suiistimal ettim ve kendimi hayali bir coşkuya kaptırarak, bir buçuk yıldır Prag'da en iyi arkadaşlarıma dahi bir şey okumamışken, 2 senelik yazmama döneminin ardından topluluk önünde okuma yapacak kadar ileri gittim. Prag'da ayrıca Rilke'nin sözleri de aklıma geldi. "Ateşçi" hakkında çok hoş birkaç sözün ardından, buradaki gibi bir tutarlılığa ne "Dönüşüm"de ne de "Ceza Kolonisi'nde erişilmiş olduğunu söyledi. Bu ifade, öyle çok da anlaşılır türden değil, fakat akıl ve izan dolu.[188]

Franz

*

188 Ç.N.: Fischer baskısında, Kafka ile Rilke'nin muhtemelen hiç karşılaşmadığı yorumu yapılıyor. Rilke'nin o sırada henüz yayınlanmamış olan "Ceza Kolonisi" hikâyesini okuduğu anlaşılıyor. Kafka'nın, Rilke'nin "Ceza Kolonisi" hakkındaki sözlerini ortak bir tanıdıkları olan Eugen Modnt'tan duymuş olabileceği belirtiliyor (bkz. s. 744).

[Kartpostal]

[Prag,] 8.XII.1916

Canım, şefinin Noel tatilinden bahsettiğin kartın çok gecikmeli olarak geldi, ama onun dışında uzun zamandır da bir şey yok. Ve baş ağrıları, bu kartın ardından da. Sen de şimdi suskunluğa bürünüyorsun. Yurt peki? Hanuka oyunu? Yakında sana Yahudilikle ilgili birkaç kitap göndereceğim. Kitaplardan oluşan paket eline geçti mi? Yarın Muzzi'nin[189] paketini postaya vereceğim. Ama hayır, belki senden gelecek başka bir talimatı beklerim. Şimdilik şunları toparlıyorum: 2 kitap, 1 oyun, şekerleme, Karlsbad kâğıt helvası, çikolata. Ama hayal gücüm buradan sonrasına yetmiyor. Küçük bir elbise veya o türden bir şey de koysak mı pakete? Bu durumda, nasıl bir şey istediğini bana ayrıntısıyla bildirmen gerekir. Elbiseyi Ottla'ya da aldırabilirim. Evet, kakao da yollanması gerekiyor sanırım; peki o halde kakao da hazır eder, sonra da senden haber gelmesini beklerim. –Ottla'nın evinde yaşıyorum. Her halükârda, son iki senede hiç olmadığı kadar iyi. Ufak tefek düzeltmeler de devam ediyor ve böyle böyle çok uzaklardan, mükemmeliyete doğru ilerliyor ev. Varamayacak ama oraya, çünkü orada ancak gece nöbeti mükemmel olabilir. Ben de bu yüzden, güzel saatlerin başlangıcında eve gidiyorum, önceleri saat sekizde, daha sonraları sekiz buçukta, şimdilerde saat dokuzdan sonra da. İnsanın bu daracık sokakta yıldızların ışığı altında evinin kapısını kilitlemesi bir tuhaf. Geçende komşum (Dr. Knoll) elinde bir kesekâğıdı dolusu Noel Baba şekeriyle sokağın ortasında durmuş, sokağın çocuklarının gelmesini bekliyordu.

İçten selamlar Franz

*

[Kartpostal. Damga: Prag – 9. XII.1916]

Canım, bugün, 9 Aralık'ta eldivenle ilgili mektubun geldi. Fakat şu akraba ayın 10'unda buradan ayrılacağı için, el-

192 Ç.N.: Muzzi (diğer adıyla Wilma) Felice Bauer'in kız yeğeni.

diveni göndermenin bir anlamı olmayacağını düşünüyorum, özellikle de eldiven ancak pazartesi günü elime geçeceği için. Sanırım onu pazartesi günü kıymetsiz numunedir ibaresiyle yollayacağım. Sorun olmayacaktır. –Mektubunun kısalığı baş ağrıların anlamına mı geliyor? Bu kelimeyi doğrudan okuyamadığım takdirde buna inanmıyorum, senin bedenine duyduğum güven o kadar büyük işte (ama diğeri de daha az değil) –yoksa kısalık kızgın olmak anlamında mı? Ama başka türlü yapamazdım ki. –O küçük evde yaşamaya devam ediyorum, ancak zamanının dağılımında değişiklik yapıp, akşamları daha geç vakte kadar orada olacağım. –Berlin'de birkaç tane faydalı konferans gerçekleşti, fakat haberini hep gecikmeli olarak aldım, Milan, Borchardt, Blümner (Lucie von Essig). –Şimdi evim yerine, tutanak görevlisi olarak bir toplantıya gitmek zorundayım.

Franz

*

[Kartpostal. Damga: Prag – 13. XII.1916]

Canım, hayır o kadar kötü olmayacak, zaten iki gün sonra sen de bunu öyle yazıya dökmezdin. Baş ağrılarının olmaması hakkında vereceğin bilgi eksik kalmış. Küçük evdeyim hâlâ, bazen iyi, bazen daha az iyi koşullarda barınıyorum, vasat olanla yaşamını sürdürmek zorunda insan. –Flaubert'i henüz okumadım, ama sendeki insan sarraflığının izinden gitmek için bunu artık bir an evvel yapmalıyım.– Gençlik edebiyatı kataloğu ne yazık ki hâlâ gelmedi, fakat daha fazla gecikmeyecektir. Bu arada öğrencilere okuman için sana yarın bir kitap göndereceğim. –Eldivenleri de aldım, kumaşını demek istiyorum, fakat göndermesi sanılanın aksine sorunsuz değil. Ama gelecek hafta bir tanıdık Almanya'ya gelecek, eldivenleri de sana getirecek.– Muzzi paketiyle ilgili talimatını bekliyorum

Franz

*

[Kartpostal]

[Prag,] 14.XII.1916

Canım, evet kitaplar. Çok yakında gelecek. Yahudi kitabevleri öyle tuhaf ki, taşıma hizmeti tuhaf, çok uzun sürüyor. Ama kitapları bu hafta sona ermeden yollayabileceğimi ümit ediyorum. –Dün sana Küçük Dorrit'i [Little Dorrit] gönderdim. Biliyorsundur o kitabı. Dickens'i nasıl atlayabilirdik? Kitabın tamamının çocuklarla birlikte okunması iyi olmayacaktır, fakat kısım kısım işlendiğinde hem senin hem de onların hoşuna gidecektir.– Hanuka kutlaması için sana bol şans. Orada fotoğraflar da çekilecektir (hangi tarihte olacağını bilmiyorum), onlar üzerinde hakkım olduğu unutulmasın. –Evimde öyle imkânsızlıklarla boğuşuyorum ki, bir gün yaptıklarımı ertesi gün onları yaparken harcanmış olan kuvvetin on misliyle çiziyorum. Ama orada oturmak güzel, gece yarısına doğru, eski kalenin basamaklarından şehre doğru inerek, dolaşa dolaşa eve gitmek güzel.

Franz

*

[Kartpostal]

[Prag,] 20.XII.1916

Canım, benden haber gelmediği zaman üzülme. Bu gerçekten benim isteğim doğrultusunda olan bir şey değil, huzursuz oluyorum bundan ve şu anda da öyle hassasım ki. Pür çıkarcılık bu, diğer ruhun içine kadar işliyor. Üzülme yine de. Bir haber gelmemesi, en azından mektupların yığılmasından daha kötü değildir. – Benim hayatım hep aynı şekilde cereyan ediyor, doğuştan gelen, bir bakıma üç kısımdan oluşan mutsuzluğum tarafından kuşatılmış bir halde geçiyor. Bir şeyi yapamadığımda mutsuz oluyorum. Bir şeyi yapabildiğimde, zaman yeterli gelmiyor, geleceğe ümit bağladığımdaysa, derhal o korku, o çok farklı türden korku beliriveriyor ki asıl o zaman çalışamayacak hale geliyorum. İncelikle hesap edilmiş bir cehennem. Ama içinde iyi anlar

da yok değil, zaten şu anda asıl konu da bu. Muzzi'nin hediyesi bu sefer daha bir güzel olacak, onu temin etme işini Ottla üstlendi. Bu adres konusunda her defasında senin, amcamın adresiyle ilgili bocalamalarının aynısını yaşamam, ne kadar sinir bozucu. "Bayan Gutmann eliyle, Azstalos utca 2" şeklinde yazarsam umarım doğrudur.

Geçende bizi ilgilendiren esas soruya dair bir çözümden bahsetmiştin mektubunda. Buna dair söylenebilecek bir şey yok mu?

Franz

*

[Kartpostal]

[Prag,] 22.XII.1916

Canım, bir haber gelmeyeli birkaç gün oldu. Muzzi'nin paketi dün postaya verildi, çok güzel bir paket, yalnız bir kusuru var, o da uygun bir oyunun bulunamamış olması, bu yüzden de paketle taşlardan oluşan bir oyun seti gönderiyorum. Ama geriye kalanlar bu beceriksizliği telafi ediyor. Dün sana gençlik yazıları kataloğunu gönderdim, bugünse bir çocuk kitabı, peyderpey bir araya geleceklerdir. Fakat eldivenler hâlâ bende. Almanya'ya gidecek olan tanıdık, ancak haftaya yola çıkacak. Ev konusunda sıkıntılarım var yine, bunları ileriki mektuplarımda tüm gelişimiyle anlatmalıyım sana. Bunlar dışında ise durumum değişkenlik gösteriyor, ama hiç değilse sağlığım daha iyi. Dün Münih'i hatırladım bir vesileyle, Kölwel[190] üç şiirini yollamış. Pırıl pırıl ve birçok manada saf bir kalbin eseri olduklarına şüphe yok, lakin bana Münih'teyken buradakinden daha güzel gelmişlerdi. Geçende söz ettiğim hayâsızlığa gelirsek; (bu arada Blumstein adının hoşuma gitme sebebi: Yumuşak sesle

190 Ç.N.: Alman şair, tiyatro ve hikâye yazarı Gottfried Kölwel (1889-1958). Genç yaşta Martin Buber tarafından teşvik edilen ve 1914'te ilk şiir kitabı yayınlanan Kölwel Kafka'yla Münih'teki okuma etkinliğinde karşılaşmıştır.

sert ses yan yana, ayrıca yumuşak olan, sert olanın üzerine yaslanmaya devam etmek için harflerinden iki tanesini feda etmiş[191]) bu tarz bir hayâsızlık için oyuncu Löwy'den gelen (ondan sana birçok kez söz etmiştim ya hani) bir mektupla cezalandırıldım. Kendisi şu aralar Budapeşte'de büyük süksе yapmış ve burada onun için yeteri kadar şey yapmamış olduğum, onunla yalnızca oyun oynadığım yönünde adeta vahşice (bunların çok haklı olmadığı muhakkak) suçlamalar yöneltiyor bana.

Franz

*

[Julie Kafka'nın Anna Bauer'e mektubu][192]

*

[1916 - Aralık sonu / 1917 – Ocak başları]

Canım, ev hikâyem. Muazzam bir mevzu. Korkutuyor beni, üstesinden gelemeyeceğim. Boyumu aşıyor. Sadece binde bir oranında anlatabileceğim sana ve onun da ancak binde biri tam o an yazılırken bende canlanacak ve onun da ancak binde birini senin için anlaşılabilir kılabilmiş olacağım ve bu böyle sürüp gidecek. Olmak zorunda ama yine de, senin tavsiyeni almak istiyorum. O nedenle dikkatlice oku ve tavsiyeni iyi ver: İki senedir çektiğim çileyi biliyorsun, dünyanın aynı sırada çektiği çileyle kıyaslandığında küçük, ama benim için yeterince büyük. Rahat ve hoş bir köşe daire, iki pencere, bir balkon kapısı. Çatılardan ve kiliselerden oluşan bir manzara. Birkaç ufak alıştırmanın ardından artık onları görme zorunluluğum kalmadığı için tahammül edile-

191 Ç.N.: "Blumstein" isminde "m" ve "s" seslerinin bitişikliğini kastediyor olsa gerek. Dil kuralı esas alındığında bileşik kelimenin "Blumenstein" olması gerekir. "Feda edilen iki harf"le aradaki "en" harflerinin olmamasını kastediyor olsa gerek.

192 Ç.N.: Kafka'nın annesinin F.B.'nin annesine yazdığı mektup bir yeni yıl kutlaması; sevgi dolu bir dille yazılmış olan mektupta yeni yıla umutla baktığını, savaşın son bulup çocukların saadetini düşünecekleri günlerin gelmesini umduğunu belirtiyor.

bilir insanlar. Gürültülü bir sokak, sabahın köründe geçen, fakat artık neredeyse alıştığım ağır vasıtalar. Ne var ki oda, benim içinde oturabileceğim türden değil. Çok uzun bir holün sonunda bulunuyor gerçi, görünüşte de yeterli oranda soyutlanmış halde, gel gör ki bina betondan, saat 10'u da geçene kadar komşuların iç çekmelerini, daha alt katta oturanların konuşmalarını, ara sıra mutfaktan gelen ani sesleri duyuyorum, daha doğrusu duyuyordum. Ayrıca odanın ince tavanının üstünde üst katın tabanı bulunuyor ve çamaşır asan bir hizmetçi kızın, ben tam çalışacakken, çizmesinin sivri topuğuyla kafatasıma tabii tamamıyla masum bir şekilde hangi akşamüzerleri basacağını da hesap etmek mümkün değil. Arada bir piyano sesleri de geliyordu, yaz aylarında da, yakındaki evlerin oluşturduğu yarım çemberin içinden de şarkı, bir keman ve gramofon. Bu durumda, yaklaşık olarak tam bir sükûnet ancak gece saat 11'den sonra mümkün. Huzur bulmanın imkânsızlığı bu, büsbütün yersizlik, yurtsuzluk, her türlü hezeyanın ürediği bir yuva, giderek büyüyen bir zaaf ve çaresizlik. Daha ne kadar şey söylensin ki bu konuda, ama devam. Yazın, bir keresinde Ottla'yla ev aramaya çıktım, gerçek sükûneti bulacağıma artık inanmıyordum, aramaya gittim ama en azından. Kleinseite'de[193] birkaç ev gezdik, içimden sürekli, eski sarayların birinde bir yerlerde kuytu bir zemin katta sessiz bir delik olsa da içinde nihayet huzur içinde şöyle güzel bir yayılabilse insan, diye geçiriyordum. Hiçbir şey, doğru dürüst hiçbir şey bulamadık. Sonra şaka niyetine o küçük sokakta ev var mı diye sorduk. Evet, kasımda kiraya verilecek bir ev var, denildi. Kendisi de sükûnet, ama tabii kendince bir sükûnet arayan Ottla da o evi tutma fikrine âşık oluverdi. Ben doğuştan gelen zaafımla buna karşı çıktım. Benim de orada olabileceğimi, neredeyse hiç düşünmüyordum. Öyle küçük, öyle pis, içinde oturulması öyle imkânsız bir ev ki, ne kusur ararsan

193 Ç.N.: Prag'da bir semt. Çekçesi Malá Strana.

var. Ama Ottla ısrarından vazgeçmedi, içinde oturan büyük ailenin evi boşaltmasının ardından duvarları boyattı, kamıştan yapılmış birkaç parça mobilya (ben hayatımda bu sandalyeden daha rahat bir sandalye görmedim) satın aldı ve bu meseleyi ailenin geri kalanından bir sır olarak sakladı ve saklamaya da devam ediyor. O günlerde ben de Münih'ten yeni bir cesaretle geri dönmüştüm, bir emlak ofisine gittim, daha en başta, güzel saraylardan[194] birinde neredeyse tam bir daire sayılacak bir yerin olduğundan bahsedildi. İki oda, bir yarısı banyo olarak düzenlenmiş bir hol. Senelik 600 Kron. Bir hayal gerçekleşiyordu sanki. Görmeye gittim. Yüksek tavanlı güzel odalar, Versailles'dakine benzer şekilde kırmızı ve sarı renklerde. İyice kuytuda sessiz bir avlunun bulunduğu tarafta dört pencere, bir pencere de bahçeye bakıyor. Ya o bahçe! Sarayın büyük kapısından girerken, gördüğüne inanmakta zorlanıyor insan. İki yanında karyatitlerin yer aldığı yüksek kemerli ikinci kapıdan geçerken, güzelce taksim edilmiş, bir noktada iki kanada ayrılan taş merdivenlerden bahçeye doğru, yavaşça ve genişleyerek bir bahçe pavyonuna kadar yükselen geniş bir yamaç görülüyor. Gelgelelim evin ufak bir kusuru vardı. Şimdiye kadarki kiracı, eşinden ayrı yaşayan genç bir adam, bu evi uşağıyla sadece birkaç ay idare ettikten sonra sürpriz bir şekilde başka bir yere atanmış (kendisi memur), Prag'dan ayrılmak zorunda kalmış, ama o kısa süre zarfında eve o kadar çok yatırım yapmış ki bunları karşılıksız vermek istemiyormuş. Bu yüzden bunları depozit olarak elde tutmuş ve bu harcamaları (elektrikli aydınlatmaya geçilmesi, banyonun tadilatı, dolapların döşenmesi, telefon bağlatma, serili haldeki büyük bir halı) hiç değilse kısmen karşılayabilecek birini arıyormuş. O biri ben değildim. Bunlar için (yeterince az olduğuna eminim) altı yüz elli kron istedi. Bu para benim için fazlaydı, aynı zaman-

194 Ç.N.: Prag'da 18. yüzyıl başında Avusturyalı general ve Prag valisi Colloredo-Waldsee tarafından yaptırılmış olan Schönborn Sarayı.

da aşırı yüksek tavanlı soğuk odalar fazla şaşaalıydı, hem sonuçta benim mobilyam da yoktu, tüm bunlara sonra başka ufak tefek çekinceler de eklendi. Ama aynı sarayın içinde, idarenin doğrudan kiraya verdiği bir başka daire varmış, ikinci katta, biraz daha alçak tavanlı, sokağa bakıyor, pencerelerin az ötesinde Hradschin[195] başlıyor. Daha bir samimi, daha bir insancıl, mütevazı bir şekilde döşenmiş, burada önceden, misafir olarak kalan, muhtemelen mütevazı istekleri olan bir kontes oturmuş, eski parçalardan bir araya toplanmış genç kızların tercih edeceği tarzdaki mobilya takımı hâlâ evde duruyordu. Fakat evin kiraya verilip verilmeyeceğine dair belirsizlikler vardı. Öyle olunca ümitsizliğe kapıldım ve sonuçta Ottla'nın evine gittim. Oradaki tadilat da daha yeni bitmişti. Başlangıçta çok eksik vardı, olayın zaman içindeki gelişimini anlatacak kadar vaktim yok. Bugün ise ev bana tamamen uygun. Hepsini bir arada söylemek gerekirse: eve giderken o güzel yokuş, oradaki sakinlik, bir komşumla aramda sadece ince bir duvar var, ama komşu yeterince sessiz; giderken beraberimde akşam yemeğini de taşıyorum ve çoğunlukla gece yarısına kadar oradayım; sonra da eve dönüş yolunun sağladığı avantaj: paydos etmeye karar vermek durumunda kalıyorum, başımı serinleten o yol var sonra da önümde. Ve oradaki hayat: insanın kendi evi olması özel bir şey, dünyayı arkada bırakıp evin kapısını kilitlemek, bir odanın değil, bir dairenin değil, toptan evin kapısını: evin kapısından dışarı adım attığın anda kendini sessiz sokağın karının içinde buluvermek. Tüm bunlar ayda yirmi krona, kız kardeşim tarafından tüm ihtiyaçlarım karşılanarak, küçük çiçekçi kızdan (Ottla'nın öğrencisi) ne kadar gerekiyorsa o kadar az olacak şekilde hizmet görerek; her şey yolunda ve güzel. Ve şimdi öğreniyorum ki, saraydaki daireyi kiralayabilecekmişim. Bir ricasını yerine getirmiş olduğum idareci,

195 Ç.N.: Prag'da kent kalesini ve çevresini kapsayan bölge, Çekçesi Hradčany.

bana karşı çok sıcak bir tutum içinde. Sokağa bakan o daireyi altı yüz kron civarında bir bedelle tutabileceğim, fakat evde bırakılırlar diye tahmin ettiğim mobilyalar olmayacak. İki oda, bir de hol. Elektrikle aydınlatma mevcut, ama banyo yok, küvet yok, fakat bunlara ihtiyacım da yok. Şimdi kısaca, halihazırdaki evin saraydaki daireye kıyasla hangi avantajlara sahip olduğuna bir bakalım: 1. her şeyin eskisi gibi kalacak olmasının avantajı, 2. ben şu anda halimden memnunum, kendime durup dururken ne diye olası bir pişmanlık yaratayım, 3. kendine ait bir evden vazgeçecek olmak, 4. uykuma iyi gelen yoldan feragat edecek olmak, 5. taşınınam durumunda, şu anda bizde oturan kız kardeşimden mobilya ödünç alınam gerekecek, o koskoca odaya koyabileceğim bir tek yatağım var, taşınma masrafları, 6. şu anda işyerine yaklaşık on dakika daha yakın olan bir mesafede oturuyorum. Saraydaki daire sanırım batıya bakıyor, benim odamsa sabah güneşini alıyor. Buna karşılık saraydaki dairenin avantajları: 1. genelde bir değişikliğin olmasının ve özelde de bu değişikliğin kendisinin getireceği avantaj, 2. kendime ait sessiz bir dairemin olacak olması, 3. çalışmalarımı yürüttüğüm şu anki evde o kadar da bağımsız değilim, aslında Ottla'nın özgürlüğünden çalmış oluyorum; kendisi bana karşı ne kadar iyi ne kadar fedakâr da olsa, keyifsiz olduğunda bunu istemeden de olsa dışavurduğu bir zaman oluyor. Fakat o küçük eve artık bir daha gitmezsem üzüleceğinden şüphem yok, aslında benim arada bir, öğlende ya da pazar günü saat 6'ya kadar orada bulunmam ona yeter, 4. ama geri dönüş yolum artık olmayacak, büyük giriş kapısının kilidi dışarıdan açılamadığı için geceleyin dışarı çıkmak da zor olacak, fakat buna karşılık geceleri parkın diğer zamanlarda sadece saray eşrafına ayrılmış kısmında istekle ve bir güzel gezebilirim, 5. savaş bittikten sonra öncelikle bir yıllığına izin almaya çalışacağım, böyle bir şey mümkün olabilecekse, öyle hemen olmayacaktır. O zaman sen ve ben,

Prag'da hayal edebileceğim en harika daireye sahip olacağız, onu senin için hazır etmiş olacağız, ancak bu, senin kendine ait bir mutfaktan da ve hatta banyodan da feragat etmek zorunda kalacağın nispeten kısa bir süreliğine olacak. Buna rağmen gönlümden geçen bu; zaten böylelikle sen de iki üç aylığına derin bir istirahata çekilebileceksin. Sonra tarifi mümkün olmayan o park, bahar ayları civarında, yazın (saray eşrafı gitmiş oluyor) ya da sonbaharda. Daireyi, hemen şimdi taşınmak ya da sadece (memurlukla hiç bağdaşmayacak çılgınca bir müsriflik) üç aylık yüz elli kron ödemek suretiyle sağlama almazsam, onu daha sonra tutabilme ihtimalim neredeyse kalmaz, aslında daireyi tuttum da sayılır, fakat özellikle de idareci bu meselenin benim için ifade ettiği anlamın, gayet tabii ki, bir zerresine dahi sahip olmadığından, verdiğim sözden affıma memnuniyetle razı olacaktır. Ne az şey söyledim. Ama şimdi bir karara var, hem de bir an evvel.

*

[Prag, 9 Eylül 1917][196]

Canım, ne bir bahane ne de ağırdan alınan bir ifşaat var, sana karşı hele hiç. Tek bahanem, ancak bugün yazıyor olmam. Susmam senin susmandan dolayı değildi. Senin susman doğaldı, şaşırtıcı olan sadece verdiğin o hoş cevaptı. Son iki mektubum gerçi tipikti ama dehşet vericilerdi de ve ne doğrudan onlara yönelerek ne de onları es geçerek bir cevap yazılabilirdi, bunu da biliyordum tabii ki, lakin yazma anında uyuyorum ben, sonra fazla zaman geçmeden, ama elbette ki iş işten geçecek kadar geç uyanıyorum. En kötü vasfım da değil bu ayrıca. Fakat suskunluğumun sebebi: Sana yazdığım son mektuptan iki gün sonra, yani tam dört hafta önce geceleyin saat 5 civarında ciğerlerimden kan geldi. Gırtlağımdan boşalırcasına bir şiddette, 10 dakika ya da daha fazla sürdü, hiç bitmeyecek sandım. Ertesi gün doktora gittim, o gün ve daha sonra birçok kez muayeneden

196 Ç.N.: Kaybolan iki mektup dışında 8 ay aradan sonra ilk mektup.

geçtim, röntgen çekildi, Max'ın ısrarı üzerine daha sonra bir de profesöre göründüm. Burada şimdi bir sürü doktor, ayrıntısına girmeden söyleyeyim, sonuç, her iki akciğerimin ucunda tüberküloz var. Bir hastalığın baş göstermiş olması benim için sürpriz olmadı, keza kan gelmesi de öyle, ben zaten yıllardır uykusuzluk ve baş ağrılarıyla ağır hastalığa davetiye çıkarıyorum, işte bunun sonucunda, eziyet altındaki kan da dışarı sıçramış oldu, fakat başka bir hastalık değil de tüberküloz olması beni tabii ki şaşırtıyor, ailemde ne yakın ne de uzak geçmişte yerleşmiş olduğu tek bir kişi yokken, şu 34 yaşımda, bir gece ansızın çıkageliyor. Fakat ne yapalım, onu kabullenmek zorundayım, hem aynı zamanda o kanla birlikte baş ağrılarımı da sürükleyip götürmüş gibi sanki. Nasıl bir seyir izleyeceğini şu anda tahmin etmek mümkün değil, gelecekteki gidişatı bir sır olarak kalacak, yaşım belirli oranda baskılayıcı olabilir, belki. Şimdilik hiç olmazsa 3 aylığına köye gideceğim, hemen haftaya hem de, Ottla'nın yanında Zürau'da (mektuplar Flöhau postanesine) kalacağım, ben aslında emekliliğimi istemiştim, fakat benim menfaatim için emekliliğimi vermemeleri gerektiğini düşünüyorlar, eski alışkanlıklar gereği bu kez de kaçınmayacağım o biraz duygusal vedalaşma komedileri de burada biraz benim isteğimin aleyhine işliyor, ben bu durumda çalışan memur statüsünde kalıp, tatile çıkıyorum. Hastalığa genelde sır muamelesi yapmasam da, anne ve babamdan yine de gizliyorum. Başta böyle davranmak hiç aklımda yoktu. Fakat deneme niyetine anneme laf arasında, kendimi huzursuz hissettiğimi ve uzun bir izin talebinde bulunacağımı söylediğimde, o da bunu en ufak bir şüphe duymadan son derece inanılır bulunca (o böyle işte, ben en ufak bir imada bulunayım yeter, bana kendi payınca daima sınırsız bir memnuniyetle sonsuza kadar sürecek bir izin vermeye hazır) konuyu orda bıraktım ve şimdilik babam için de aynısı geçerli. Dört haftadır ya da daha doğrusu aslında sadece bir haftadır (kesin teşhis daha evveline

dayanmıyor) gizlemiş olduğum, işte buydu. Zavallı sevgili Felice diye yazmıştım en son; mektuplarının kapanış sözleri bundan böyle hep bunlar mı olacak? Sırf ileri doğru batan bir bıçak değil, daireler çizip geriye doğru batması da var.

Franz

Şu anda durumumun oldukça kötü olduğunu düşünmeyesin diye ilave edeyim: Kesinlikle öyle değil, tam tersi. Gerçi o geceden beri öksürüyorum, ama çok kuvvetli değil, bazen biraz ateşim oluyor, geceleri bazen biraz terliyorum, biraz nefes darlığı hissediyorum, fakat onun dışında kendimi son yıllarda ortalama olarak hissettiğimden bir hayli daha iyi hissediyorum. Baş ağrıları geçti ve o gecenin dördünden beri, neredeyse eskisinden daha iyi uyuyabiliyorum. Baş ağrısı ve uykusuzluk, en azından şimdilik, bildiğim en fena şeyler.

*

[Zürau, 30 Eylül veya 1 Ekim 1917]

Sevgili Felice, önceki gün senden bir mektup geldi. Nasıl, bu kadar çabuk mu, dedim kendi kendime ve onu uzun süre okumadım. Ama sonra anlaşıldı ki, pek önemsemeden buraya gelme olasılığından bahsettiğin ve sırf Flöhau için Bohemya yerine Mähren yazdın diye, o kadar uzun süre dolanıp durmuş olan 11 Eylül tarihli mektubunmuş bu. Böylelikle benim o zaman cevap yazmayışım da açıklanmış oluyor.

Ama bugün, pazar günü, 24 ve 26 Eylül tarihli mektupların geldi, erken saatte geldiler, onları açmadım (başkasından gelen bir tane daha vardı, o da kapalı halde kaldı), gündüz annem buradaydı (sana benim keyfimin daha iyi olup olmadığını sorduğunu, senin de ona "Bir fark görmedim" dediğini anlattı), ama akşamleyin de henüz okumak istemedim mektupları, önce sana derin bir nefes almak için, derin bir nefes alınam için seninkilerde yazanlardan bağımsız bir mektup yazmak istiyordum. Ama sonunda onları yine de çıkarıp okudum.

Mektuplarda ne yazılı olması gerekiyorduysa onlar yazılı, bir de öyle olduğunu, ancak yaptığın şeyi yapmak zorunda olmasaydın ve olduğun gibi olmasaydın anlayabilmiş olacağın, beni utandıran şey.

Senin beni bu defasında gördüğün gibi, ben de kendimi seninle aynı zamanda gördüm, yalnız daha keskin bir şekilde, uzun zamandır hem de ve bu yüzden sana o görüntüyü anlatabilirim:

İçimde iki tarafın birbiriyle savaştığını biliyorsun, bu ikisinden iyi olanı sana dair, bunun böyle olduğu, özellikle de son günlerde en az şüphe duyduğum şey. Bildiğin üzere, bu mücadelenin gidişatından 5 yıldır gerek sözle gerekse susma ve bu ikisinin karışımları vasıtasıyla haberdar oldun, işte bu da çoğunlukla senin eziyet çekmen yönünde oldu. Şayet bunlarda her zaman samimi miydin diye sorarsan, o zaman sadece şunu söyleyebilirim ki, ben kasıtlı yalanlara hiçbir insanda sendeki kadar gem vurmamışımdır ya da daha da ayrıntılı söylemek gerekirse, başkasında bu kadar kuvvetli şekilde gem vurmamışımdır. Gizlilikler saklılıklar olmuştur bazen, yalanlar ise çok az, bu elbette ki "çok az" yalan diye bir şeyin olabileceği koşuluyla böyle. Ben yalana meyilli bir insanım, dengeyi başka türlü tutturamıyorum, bindiğim kayık her an batabilir. Kendimi asıl amacım konusunda yokladığımda vardığım sonuç, aslında iyi bir insan olmak ve en yüce mahkemenin kararlarına boyun eğme çabasında değil de, buna oldukça zıt yönde, insanları ve hayvanları kapsayan topluluğu her yönüyle kavramak, onların temeldeki tercihlerinin, isteklerinin, ahlaki ideallerinin idrakine varmak, bunları basit kurallara dayandırmak ve kendimi bu doğrultuda mümkün olduğunca kısa sürede herkesi memnun edecek bir noktaya getirmek; öyle bir memnuniyet ki (işte sıçrama tam burada) genelin sevgisini yitirmeksizin, ateşe atılmayacak tek günahkâr olarak, içimde barınan bayağılıkları herkesin gözü önünde açıkça gerçekleştirebilmek. Özetle

söylemek gerekirse, demek ki benim için önemli olan sadece insanın kurduğu mahkeme, ne var ki ben bu mahkemeyi bir de aldatmak istiyorum, ama aldatma olmaksızın.

Bunu bizim durumumuza uygulayacak olursan, bizimkisi herhangi bir durum değil, benim açımdan gayet temsili bir şey. Sen benim insan mahkememsin. İçimdeki o birbirleriyle mücadele içinde olan ve benim benliğimi oluşturan (geriye ancak perişan olmuş küçük bir parça bırakan) bu iki taraftan biri iyi, biri de kötü. Zaman zaman bu maskeleri değiştiriyorlar ve bu karışık mücadele daha da karışık bir hal alıyor böylelikle; en son zamanlardakiler dahil olmak üzere aldığım darbelere rağmen sonuç olarak ben yine de, en ihtimal dışı olana (en ihtimal dahilinde olan: ebedi savaş) varılabileceğini ve senelerin verdiği perişanlık ve sefillik içinde en sonunda sana sahip olabileceğimi sandım, son bir duygu bu uzak ihtimali hep ışıltılı bir şey olarak görmeye meyletti çünkü.

Ancak sonra birden ortaya çıkıyor ki, kan kaybı çok fazlaymış. İyi'nin (buna şimdi İyi diyelim) seni elde etmek için harcadığı kan Kötü'ye yarıyor. Kötü, kendi savunması için kendi gücüyle (muhtemelen ya da belki) sonucu belirleyecek bir yenilik bulamayacakken, bu yenilik ona İyi tarafından sunuluyor. Ben çünkü bu hastalığa hiç de bir tüberkülozmuş gözüyle değil, ya da en azından şimdilik tüberkülozmuş gözüyle değil, toptan iflasım olarak bakıyorum. Gidişat daha devam eder diyordum, olmadı. – Kan akciğerden değil, savaşçılardan birinin bitirici bıçak darbesinden ya da bitirici darbelerinin birinden ileri geliyor.

Bu savaşçının şimdi tüberkülozdan bulduğu bir medet öyle kocaman ki, sanki bir çocuk annesinin eteğine yapışıyor. Diğeri daha ne istesin? Savaş enfes bir çarpışmayla nihatine ermedi mi? Bu bir tüberküloz, yolun sonu. Diğerine ise ne kalır; güçsüz, yorgun ve o haliyle senin için pek de görünmez bir şekilde, burada Zürau'da, senin omuzuna yaslanmış ve seni, o dupduru insanın masumiyetini yanına almış olarak, afallamış ve umutsuz bir halde, insanlığın sevgisini ya

da onun temsilcisi olarak tayin edileni kazanmışlık duygusu içinde, kendi iğrenç bayağılıklarını uygulamaya başlayan o büyük adama hayretle bakmaktan başka? Bu benim hedefe ulaşma çabamın çarpıklaşmış hali, ama bu çabanın kendisi zaten bir çarpıklık. Neden bir bariyer koyduğumu sorma. Beni böyle aşağılama. Böyle bir söz üzerine yine ayaklarına kapanırım. Ne var ki o an hemen yine o gerçek tüberküloz, daha doğrusu ondan çok daha önceki tüberküloz olarak görünen şey gözlerimin önünde belirir ve bundan vazgeçmek zorunda kalırım. Bu bir silah ve öyle bir silah ki, önceki, neredeyse sayısız miktarda harcanmış olan diğer silahlar ("bedensel yetersizlik"ten başlayıp "iş"e kadar yükselip "hırs"a kadar inenler) onun yanında ilkel ve amaçsallıkları bakımından yetersiz kalıyorlar.

Bu arada, sana bir sır vereceğim, bu benim şu anda her ne kadar hiç inanmadığım bir sır olsa da (çalışmak için gösterdiğim çabalamalarım ve düşünme esnasında dört bir yanda uzaklarda çökmekte olan karanlık beni ikna edebilecek de olsa) doğru olmak zorunda: Ben artık iyileşmeyeceğim. Çünkü bu, öyle bir şezlonga yatırıp bakımını yaparak iyileştirilebilecek bir tüberküloz olmadığı, tersine ben hayatta kaldıkça, en ileri derecedeki gerekliliği devam edecek olan bir silah olduğu için. İkisinin birden hayatta kalması mümkün değil.

Franz

*

[Damga: Zürau, Flöhau Postanesi – 16.X.1917]

Sevgili Felice, durumumla ya da durumumuzla ilgili tipik bir tespit olması nedeniyle Max'ın son mektubunun başında yazdıklarını sana aynen aktarıyorum:

"Bunu söylemekle seni tedirgin edeceğimden çekinmesem, sana, mektuplarının büyük bir huzuru yansıttığını söylerdim. Ama söyledim bile işte. – seni bunun ya da başka herhangi bir şeyin tedirgin edebileceğinden bile pek çekinmediğimin bir kanıtı bu. Sen mutsuzluğunun içinde mutlusun."

Ona yaklaşık olarak nasıl bir cevap verdiğimi söylemeden önce: Bu aşağı yukarı senin de görüşün değil mi? Bunun kadar kestirmeden söylenmiş değilse de ima edilişleri bakımından? Eğer öyleyse, o zaman ardı arkası kesilmez örneklerden *bir* tanesini söyleyeyim: Zürau'da olduğun akşam evin önüne çıkmıştın, dönüş için yola çıkmadan biraz evveldi. Ben odada oturmaya uzun süre devam ettim, sonra seni aramak için bahçeye gittim, geri geldim ve Ottla'dan senin evin önünde olduğunu öğrendim ve yanına geldim. Sana dedim ki: "Burada mısın? Seni her yerde aradım." Şöyle dedin: "Daha biraz önce seni odada konuşurken duydum ama ben." Sonra birbirimizle birkaç önemsiz şey dışında daha fazla bir şey konuşmadık sayılır, oysa merdivenin basamağında yeteri kadar uzun süre durmuş ve Ring Meydanı'na doğru bakmıştık. Mutsuzdun, o anlamsız seyahatten, benim anlaşılmaz davranışlarımdan, her şeyden. Ben mutsuz değildim. "Mutluluk" benim durumum için çok isabetsiz bir tabir olur. Eza çekiyordum, fakat mutsuz değildim. Tüm perişanlığı gördüğümde, teşhis ettiğimde, onu benim tüm güçlerimi (en azından canlı biri olarak güçlerimi) aşan o korkunçluğu içinde tespit ettiğimde ve bunun idrakiyle dudaklarımı sıkı, çok sıkı olmak üzere kapalı tutmak için nispeten sakin bir şekilde durduğumda, o perişanlığı daha az hissediyordum. O esnada muhtemelen biraz da komedi oynamış olmam en kolay mazur göreceğim şey, çünkü görünüşüm (ilk kez de değil elbette) öyle felaketti ki, orada bulunanların, birazcık oyalanacakları bir müzikle imdadına yetişilemezdi. Hemen hemen hiçbir zaman olunamadığı gibi, bu sefer de başarılı olunamadı, ama yine de yerine getirildi.

Max'a da benzer bir cevap yazdım, benzer derken tabii ki sadece: Benzer anlamda bir cevap. Yalnız onun mutsuzluğun içinde mutlu olmakla ilgili tespiti beni aşıyor, bu bir

tür çağdaş eleştiri. Bunu bir makalesinde yazıp yazmadığını bilmiyorum, ama uzun süredir içinde taşıyor. Bu düşüncesini ne şekilde kullanırsa kullansın: Bir tespit, bir pişmanlık, hatta olağanüstü bir duruma dair bir uyarı olarak – hep haklı olacaktır, yalnız, buna bir itham ya da suçlama gözüyle bakmamalı, ama işte bunu yapmaktan hoşlanıyor. "Mutsuzluk içinde mutlu olmak" sözü (tabii bu aynı zamanda "mutluluk içinde mutsuz olmak" anlamına da geliyor, ama ilki belki daha belirleyici olanı), Kabil'e işaret koyulurkenki sözdür belki. Dünyayla uygun adımın yitirilmesi anlamına geliyor bu, işareti taşıyanın dünyayı parçaladığı ve onu tekrar canlı olarak kurabilmekten aciz bir şekilde onun yıkıntıları arasında kovalandığı anlamına. Lakin mutsuz değil, çünkü mutsuzluk yaşamın bir sorunu, oysa o kişi bunu bertaraf etmiş durumda, ama onun gözü, olanı apaçık görüyor, bunun verdiği görüntü de mutsuzluğa benzer bir şey anlamına geliyor.

Vücudumun ne durumda olduğundan bahsetmek gerekirse –çok iyi, seninkinin nasıl olduğunu sormaya doğrusu cesaretim yok.

Önümüzdeki pazar Max, Komotau'da, buraya çok yakın bir yer, siyonizmle ilgili bir konferans verecek, ben de onların trenine bineceğim, pazar öğlen Zürau'ya, akşam da hep beraber Prag'a gideceğiz, ben de profesöre, diş doktoruna ve büroya gideceğim. Bu ziyaretlerin üçü de bana zor geliyor, en zor gelen de seyahatin kendisi. Umarım 2-3 gün sonra yeniden dönerim.

Max'ın beni burada ziyaret etmesi ancak tesadüf eseri Komotau'da düzenlenecek bu konferans vesilesiyle olacak, zira ben daha önce Max'a, Felix'e ve Baum'a ayrıntılı bir açıklama yaparak kendilerinden beni ziyaret etmemelerini rica etmiştim.

Kant'ı tanımıyorum, ama o cümle muhtemelen sadece halklar için geçerlidir, bir halkın kendi içindeki savaşına, "içte yaşanan savaşlara" ilişkin olacağını pek sanmıyorum, buradaki barışıklık ise herhalde ancak toprak için temenni edilebilir türdendir.[197]

Franz

197 Ç.N.: Buradaki değinme Immanuel Kant'ın "ebedi barış" fikriyle ilgili olabilir. Kant'ın tarihte ebedi barışa giden bir amaçsallık görmesiyle Kafka'nın buradaki düşünceleri arasındaki farklılık açık.

Modern Klasikler Dizisi - 75

Kafka ve Felice'nin mektuplaşmaları 1912'de Max Brod'un babasının evinde tanışmalarıyla başlar ve Kafka'nın verem teşhisini öğrenmesiyle düştüğü karamsarlığın da etkisiyle 1917'de son bulur. İki kez nişanlanıp sonunda ayrılıkla biten bu ilişki esas olarak bir mektuplaşma ilişkisidir. Felice ile beraberliğinin ilk dönemlerinden itibaren Kafka'nın üretkenliğinin artmış olduğunu ve bir yazar olarak giderek büyüyen bir saygınlığa eriştiğini görüyoruz. *Yargı, Dönüşüm, Amerika, Dava, Yasa Önünde, Ceza Kolonisinde* gibi başyapıtları hep bu dönemin ürünleridir. Mektuplar sayesinde bu eserlerin yaratılma süreçlerinde yazarın sancılarına, ıstıraplarına tanıklık ediyor, onun dünyaya ve dolayısıyla edebiyata yönelttiği keskin bakışlarıyla eriştiği gerçeklikleri bir nebze de olsa duyumsayabiliyoruz.

"Canım, havaya kalkmış ellerimle rica ediyorum ki romanımı kıskanma. Eğer romandaki kişiler senin kıskançlığını fark ederlerse elimden kaçarlar, zaten onlan ancak giysilerinin ucundan tutuyorum. Şunu da düşün, eğer elimden kaçarlarsa onlann arkasından koşmak zorunda kalınm, ya o zaman bu koşu yeraltına, aslında onlann gerçek yuvasına kadar devam ederse?

Her şey yolunda olduğunda benim bütün insanlanm kol kola girerek sana doğru koşuyor zaten. Yazarak hayatta kalıyorum, içinde Felice'nin bulunduğu kayıkta hayatta kalıyorum. Çırpınarak yukanya doğru çıkmayı doğru düzgün başaramıyor oluşum yeterince hazin bir durum. Canım Felice, şunu anlaman yeter, yazı yazmayı bir kaybedersem seni ve her şeyi kaybetmek zorunda kalınm."

Bütün Eserleri - 5

9 786053 327455

36 TL